او قران او سنت كې راغلی:

استاد دكتور محمد بن عبد الله السحيم

دكتور سامي بن محمد الخليل

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Telephone: +966114454900
ceo@rabwah.sa
P.O.BOX: 29465
RIYADH: 11557
www.islamhouse.com

د کتاب په وړاندې

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل على عبده الكتاب ولم يجعل له عوجًا، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله وأمينه على وحيه صلى الله عليه وسلم.

اما بعد: د عقيدې علم تر ټولو علومو غوره او معتبر علم دی. ځکه چې هغه د خورا معزز پېژندل شوي - ذات - په اړه خبرې کوي - چې هغه پاک، حق او متعال رب دی - او د معتبر مقصد په اړه - چې هغه د الله توحيد او پر هغه ايمان دی - او غوره عاقبت - چې هغه د نعمتونو په کور کې د کريم ذات ليدل او د نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - پيروي او د نيغې لارې نيول دي، لدې امله ليواله شوم داسې يو کتاب تأليف کړم چې عقيدوي مسالو ته شامل وي، او د الله تعالى کتاب او د نبي کريم صلى الله عليه وسلم سنت مو پکې د لارې مشعل وي؛ - او هڅه مو دا ده چې - د معاصرو فلسفي اصطلاحاتو، تعريفونو، ارکانو او شرطونو له يادولو ځخه ډډه وکړو. او - دا کتاب - د هرچا لپاره د لاسرسي وړ وګرځي؛ تر څو ترې عالم، په پوهنتونونو کې محصلين او نورو ځايونو کې ترې عام مسلمانان ګټه پورته کړي.

د ليکلو لامل:

زموږ مخکنيو نيکانو (سلفو صالحينو) د صحيح عقيدې په بيانولو او د هغه څه په روښانه کولو چې ضد يې دی او مخالفانو ته د ځواب ورکولو په برخه کې ډېرې هڅې کړې دي. دا کتاب رامخې ته شو تر څو د طالب العلمانو مخې ته هغه څه کېږدي چې سلفو صالحينو د دوی او د عامو مسلمانانو لپاره ليکلي دي، - مونږ پدې ليکنه کې - عقيدوي مسألې په يو کتاب کې رانغاړلې دي، او د ځوابونو پر ځای مو يوازې د سمې عقيدې په بيانولو بسنه کړې ده. د دې کتاب په جوړښت کې مو ټينګار کړی تر څو يې مطالب په آسانه او ښکاره اسلوبو سره وړاندې کړو، او د موضوع پر اساس يې ترتيب کړو، مونږ تمه لرو چې پدې کار سره به مو دوه هدفونه تر لاسه کړې وي؛ يو يې خلکو ته د سلفو صالحينو د علومو نږدې کول، او بل يې په عقيدوي کتابتون کې د يو داسې کتاب په ليکلو سره د لوېې تشې ډکول دي چې عبارتونه يې آسان وي او د عقيدې ټولو موضوعاتو ته شامل وي.

هغه تګلاره چې موږ په ليکلو کې تعقيب کړې:

د عقيدې د هرې موضوع اړوند د آيتونو او حديثونو وړاندې کول او ورڅخه خلاصه راويستل.

د عقيدې د کتابونو اړوند د ټولو موضوعاتو وړاندې کول؛ برابره ده که دا مسند موضوعات وي، يا متنونه او يا هم د متنونو شرحې وي؛ تر څو ډاډ تر لاسه شي چې آيا زموږ د عقيدې اړوند له آيتونو او حديثونو څخه چمتو شوی لنډيز هغه څه ته شامل دی چې د عقيدي ليکوالانو ليکلي دي که نه.

کله چې په قرآن کريم او نبوي سنتو کې يوه عقيدوي مسأله په يوه وجهه راغلي وي، موږ د يو يا دوو دليلونو په وړاندې کولو بسنه کوو چې نوموړې مسئله پکې ذکر شوي وي. خو که چېرته مسأله په قرآن کريم او نبوي سنت کې په بيلابيلو وجوهاتو سره راغلي وي - لکه د: خبرو، اوچتوالي، لاس صفتونه، مؤمنانو لره په قيامت کې د حساب او کتاب پر مهال او په جنت کې د خپل متعال رب د ليدلو صفت، نو لازم ګڼو چې د هرې وجهې لپاره يو دليل راوړو کوم چې د مختلفو وجوهاتو نه راغلي دي، او پدې ځان ملزم نه ګڼو چې ټول هغه - دلايل - وړاندې کړو چې په نوموړي باب کې ذکر شوي دي.

ځيني وختونه اړ شو چې د مسألې ځينې اړخونه په يو باب کې شامل کړو، بيا يې تکراروو او په بل فصل کې يې بشپړوو، لکه څنګه مو چې د مخلوقاتو په باب کې د ملايکو د پيدايښت خبر ذکر کړی، بيا مو د دوی په اړه وينا په (کتاب الايمان بالملائكة) کې بشپړه کړې ده، او په (باب الايمان بوجود الله) کې موږ ځينې آيتونه د الله - تعالى - په شتون ذکر کړي دي، او کله هم همدغه آيتونه په (باب الربوبية) کې هم ذکر کيږي د هغه نږدې والي له امله چې د دواړو تر منځه شتون لري، نو د الله - تعالى - په شتون له باور درلودلو څخه هدف دا دی چې د الله - تعالى - په شتون هغه دلايل روښانه شي چې بې دينه ترې انکار کوي، پداسې حال کې چې په (باب الربوبية) کې ورڅخه هدف د ربوبيت اثبات دی، له کوم څخه چې د الله - تعالى - الوهيت لازميږي؛ هغه څه چې مشرک يې په اړه جګړه کوي، همدا رنګه کله نا کله يو مبارک آيت يا حديث شريف د ضرورت له مخې له يو څخه په زياتو ځايونو کې ذکر کوو.

د اړتيا پر مهال کله د سلفو علماوو هغه ويناوې نقلوو چې له آيت او حديث څخه مقصد روښانه کوي، او له ډلې يې يوازې په هغې وينا بسنه کوو چې حق وينا پرې جوتيږي؛ پرته له دې چې شبهه او مخالف قول ذکر کړو؛ تر څو زده کونکي مخکې لدې چې د مخالفينو د ويناوو له امله ورته کوم شک او يا شبهه پيدا شي دا علم يې په زړه کې ځای ونيسي او پرې پوه شي، او موږ تمه لرو چې - دا ليکنه - د الله - تعالى - په حکم سره پدې مسأله کې د لوستونکي لپاره د خويدو مانع وګرځي،ځکه لدې مسألې څخه مشهور عقيدوي مخالفتونه راچاپير شوي دي لکه د صفاتو، تقدير او داسې نورې مسألې.

موږ په قصدي توګه له تعریفونو او کلامي نوي رامنځته شوو اصطلاحاتو څخه ډډه وکړه؛ هغه چې الله تعالی پرې کوم دلیل ندی نازل کړی.

موږ لکه د پخوانیو شرعي علومو د لیکوالانو په څېر دا کتاب د کتابونو او بابونو په بڼه ترتیب کړی دی، او معاصر تقسیماتو مو ندي کارولي: مبحث او مطلب، او د ایمان د أرکانو پر اساس مو ترتیب کړی دی. ابن أبی العز الحنفي فرمایلي دي: (تر ټولو غوره طریقه چې د دیني اصولو کتاب پرې ترتیبیږي؛ هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ځوابونو ترتیب دی، کله چې ترې جبرائیل - علیه السلام - د ایمان په اړه پوښتنه وکړه، نو ویې ویل: چې په الله او د هغه په ملاېکو ایمان راوړې..." نو هغه په توحید او صفاتو او څه چې ورسره تړاو لري پیل وکړ بیا یې د ملاېکو په اړه وینا وکړه، او بیا همداسې نور تر پایه). د العقیدة الطحاویة شرحه (2/ 689)

موږ د هر کتاب په پیل کې د هغه لنډیز راوړی دی، په هغه کې موږ د کتاب ټول مسائل پرته له دلایلو څخه ذکر کوو.

او د احادیثو د تخریج په اړه؛ موږ أحادیث په لنډه توګه تخریج کړي دي، لومړی په پیژندل شوي ترتیب سره په شپږو کتابونو پیل کوو، بیا یې د وفات د تاریخونو په اساس ترتیبوو، او دا چې غوښتل مو د کتاب اندازه کمه کړو، نو یوازې د أحادیثو په تخریج مو بسنه وکړه پرته له دې چې د احادیثو په اړه خبرې وکړو، مګر په ډېرو لږو ځایونو کې.

د دې کتاب ځانګړتیاوې

عقیدوي مسائلو ته د قرآن کریم او سپیڅلو نبوي سنتو سره تړاو ورکول، تر څو طالب العلم ته د دې مسائلو مأخذ معلوم وي.

د عقیدې اړوند په سترو مسائلو احاطة، هغه چې د عقیدې د هر باب سره تړاو لري.

په لنډه او بشپړه توګه د اسانو عبارتونو په وړاندې کولو سره د عقیدوي مسائلو بنسټ ایښودنه؛ تر څو په ښه توګه د درک او زده کړې جوګه شي.

له منطقي او فلسفي څېړنو څخه د کتاب خوندیتوب، او یو بل ته د عبارتونو نږدې والی، او له هغو کلمو څخه ډډه کول چې د خواهشاتو له ظهور څخه وروسته په عقیدوي کتابونو کې ذکر شوي دي.

موږ ادعا نه کوو چې د عقیدې اړوند ټول مسائل مو راټول کړي دي؛ خو موږ په دې برخه کې خپلې ټولې هڅې کړي دي، موږ د دې کتاب په اړه هرې بډاینې یا ارزونې یا

سموني ته سترګې په لار يو. تر څو ترې په راتلونکو چاپونو کې ګټه پورته کړو، او بسنه کوي چې مونږ د وحې په سرچينه راغلي يو او له هغه څخه مو د ډېرو معتبرو علومو موضوعات را اخستلي او د دې هنر زده کړيالانو ته مو وړاندې کړي دي، د هرې مسألې لپاره مو په آيت يا حديث يا دواړو يو ځای استدلال کړی دی، او له الله - تعالی - څخه غواړو چې دا کار يوازې د خپلې خوښې لامل وګرځوي، د هغه د رسول، دوست او په وحيې امانتدار د سنت مطابق، د هغه د بندګانو لپاره ګټور، او په هغه ورځ زمونږ لپاره حجت او شاهد وګرځوي په کومه ورځ چې مونږ د خپل رب سره مخ کيږو.

او مونږ د الله - جل جلاله - شکر ادا کوو، چې موږ ته يې دا علم آسانه کړی دی، او مونږ يې د خپل دين د خدمت جوګه ګرځولې يو، او د ايمان د رکنونو په اړه يې د وضاحت توفيق راکړی، تر څو يې د قرآن او سنت له دلايلو سره بيان کړو.

او موږ د هر هغه چا مننه کوو چې زموږ سره يې نيکي کړې ده او زمونږ مور او پلار د مننې لومړيتوب لري، نو يا الله ته دوی ته بخښنه وکړه، رحم پرې وکړه، او زموږ له طرفه هغوی ته غوره بدله ورکړه،داسې غوره بدله چې د يو زوی لخوا پلار ته ورکول کيږي.

بيا موږ د فضيلت له خاوندانو څخه مننه کوو چې د کتاب ارزونه يې کړې ده او د اړتيا وړ ويډيوګاني يې چمتو کړي او ځينې استدراکات يې هم کړي دي لکه: شهزاده دکتور سعود بن سلمان بن محمد آل سعود، د شاه سعود پوهنتون کې د عقيدې مشارک استاد، دکتور سهيل بن رفاع العتيبي؛ د شاه سعود پوهنتون کې د عقيدې مشارک استاد، او همدا رنګه استاد دکتور عبد العزيز بن أحمد الحميدي، په ام القری پوهنتون کې د عقيدې استاد. او د دې کتاب په اړه يې ويلي دي: (دا مبارک کتاب د الله تعالی له لورې د دوو محترمو شيخانو لپاره يوه فتحه او داسې ذخيره وه چې الله تعالی د دوی لپاره ذخيره کړې وه، نو دوی ته يې پدې اړه د فکر او پلان - جوړولو - لارښوونه وکړه، بيا يې د تأليف او تدوين توفيق ورکړ، تر څو دا کتاب د خپلو معدنونو او سرچينو څخه - چې د الله کتاب او د رسول عليه السلام سنت دي - خپلې موخې او د دين أصول وړاندې کړي او زه ادعا کوم چې دا ډول کتابونه او ليکنې په اهل سنت باندې قرض و ، نو الله تعالی د دې قرض د ادا کولو توفيق دواړو عزتمنو شيخانو ته ورکړ. او همدارنګه استاد دکتور عبد الله بن صالح البراک، چې د شاه سعود په پوهنتون کې د عقيدې استاد دی، او دکتور عبد الله بن عبد العزيز العنقري چې د شاه سعود په پوهنتون کې د عقيدې مشارک استاد دی. او له الله تعالی څخه سوال کوو چې د دوی د صادقانه نصيحت او سالم نظر په بدل کې دوی ته زموږ او د علم او علماوو لخوا غوره اجر ورکړي.

و الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم و بارک على خير خلقه، وعلى آله و صحبه أجمعين.

مكة مكرمة

د ذى الحجې اتمه ورځ

د نبوي هجرت يو زرو څلور سوه او نهه ديرشم کال.

سريزه

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

الحمد لله كما ينبغي لجلال وجهه وعظيم سلطانه، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله صلى الله عليه وسلم تسليمًا كثيرًا، أما بعد:

مونږ پدې کتاب کې هغه څه ذکر کوو چې په قرآن او سنت کې راغلي او پر يو مسلمان پرې ايمان راوړل واجب دي، او کله د آيت او حديث د تشريح لپاره د صحابه کرامو، تابعينو، د تابعينو د پيروانو ځينې اقوال ذکر کوو، او يا له آيت، يا حديث څخه د مقصد بيانولو په موخه يې راوړو. دا ليکنه موږ کتابونو او بابونو ته ويشلې ده، او د شونتيا تر بريده مو د لنډيز هڅه او د اړينو مسألو په راوړلو بسنه کړې ده، او له هغه اصطلاحاتو څخه چې نه په قرآن او نه د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - په حديثو کې راغلي او وروستي خلک پکې بشکيل شوي دي لرې پاتې شوي يو، الله - تعالى - له خپل دين څخه په پيروئ، او د هغه په رسئ په منګولو لګولو، او د هغه د رسول - صلى الله عليه وسلم په پيروئ کولو باندې په ټينګار سره فرمايلي دي:

﴿وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٠٣﴾ [آل عمران: 103]

(او تاسو د الله پر رسۍ (ټول) په جمع سره منګولې ښخې کړئ او سره بېلېږئ مه او د الله (هغه) نعمتونه را یاد کړئ چې پر تاسو باندې شوي دي، کله چې تاسو دښمنان وئ، بیا الله ستاسو د زړونو تر مینځ جوړښت راوسته، نو د هغه په (دې) نعمت سره تاسو ورونه شوئ او تاسو له اور نه د ډکې کندې پر غاړه وئ، نو تاسو یې له هغه نه وژغورلئ، همدارنګه الله تاسو ته خپل آیتونه بیانوي، د دې لپاره چې تاسو نېغه لار ومومئ). آل عمران سورت:

۱۰۳ آیت. او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَٱتَّبِعُوٓاْ أَحۡسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَكُمُ ٱلۡعَذَابُ بَغۡتَةٗ وَأَنتُمۡ لَا تَشۡعُرُونَ۝٥٥﴾ [الزمر: 55]

(او تاسو د تر ټولو ښه حکم (قرآن) پیروي وکړئ هغه چې تاسو ته د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی مخکې له دې نه چې په تاسو عذاب راشي ناڅاپه، حال دا چې تاسو به نه پوهېږئ). الزمر سورت: ۵۵ آیت.

نو د الله په توفیق سره پیل کوو او وایو:

کتاب :د پیدایښت پیل

د کتاب لنډیز

موږ باور لرو چې الله د هر څه پیدا کوونکی دی، او دا چې الله و او له هغه پرته بل هیڅ شی نه و، او له هغه څخه مخکې هیڅ شي شتون نه درلوده، او عرش یې په اوبو باندې و، او هغه د آسمانونو او ځمکې له پیدا کولو مخکې اوبه پیدا کړې، بیا یې آسمانونه او ځمکه پیدا کړل پداسې حال کې چې سره یو ځای ول نو دواړه مو سره جلا کړل.

او موږ باور لرو چې الله - تعالی - دا مخلوق په خپل ربوبیت ګواه ګرځولی؛ هغه ربوبیت چې الوهیت ترې لازمیږي، نو هغه ریښتینی معبود دی، او نور ټول بنده ګان دي، د دې وړتیا نه لري چې عبادت یې وشي، او یا ترې هیله وساتل شي، او یا د - چارو - لپاره موخه وګرځول شي.

او پدې باور لرو چې عزتمن عرش د الله - تعالی - له مخلوقاتو څخه یو لوی مخلوق دی، بلکه تر ټول لوی مخلوق یې دی.

او موږ باور لرو چې ملاېکې د رحمن د عرش شاوخوا کې دي، او دا چې الله تبارک وتعالی د خپل عرش له پاسه دی، د اسمانونو د پاسه دی، او له خپل مخلوق څخه جلا دی.

او موږ باور لرو چې الله هغه قلم پیدا کړی دی چې د ټولو شیانو تقدیر یې لیکلی او دا چې د تقدیر قلمونه له یو څخه زیات دي.

او مونږ باور لرو چې الله کرسۍ پیدا کړې او هغه له عرش نه وروسته تر ټولو لوی مخلوق دی.

او مونږ باور لرو چې الله - تعالی - آسمانونه او ځمکه او هغه څه یې چې تر منځه دي د الله - تعالی - له ورځو څخه په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، او دا چې الله آسمانونه بې له ستنو پورته کړي او الله -تعالی- دا لوی مخلوقات د لویو حکمتونو لپاره پیدا کړي دي چې څوک پرې احاطه نه شي کولای، او الله - تعالی - د دې مخلوقاتو پېدایښت او جوړښت په پوره مهارت سره تر سره کړي دي.

او موږ باور لرو چې دا کاینات له آسمانونو، ځمکې، غرونو او هر څه چې په کې دي د دې ټولو سره به یې د قیامت په ورځ حال بل ډول وي.

او موږ باور لرو چې الله لمر او سپوږمۍ په حقه سره پیدا کړي دي او دا چې هغه پاک ذات، دوی لره د خپل امر تابع ګرځولي او ستوري او سیارې یې د لوی حکمت لپاره پیدا کړي دي او دا ستوري او سیارې هیڅ ګټه او یا ضرر نه شی رسولی او په آسماني او ځمکنیو پیښو کې اغیزه نه کوي، او که څوک چې دا باور ولري چې دوی په خپل ځان کې اغیزمن دي، نو هغه کفر یا شرک کړی دی.

او موږ باور لرو چې الله ملاېکې له رڼا څخه پیدا کړي دي، او دوی یې په پیدایښت کې یو له بل سره په توپیر کې پیدا کړي دي.

او موږ باور لرو چې الله؛ جان (یا پیریان) د اور له خالصو لمبو څخه چې دود پکې نه وي پیدا کړی دی، او دا چې د پیریانو پیدا کول د آدم - علیه السلام - له پیدایښت څخه مخکې دي، او دا چې د شیطانانو مشر ابلیس دی، او دا چې ابلیس هغه څوک دی چې زمونږ مور او پلار (آدم او حوا) علیهما السلام یې بې لارې کړي وو تر دې چې له جنت څخه یې راوویستل.

او باور لرو چې ابلیس له سجدې کولو یې سرغړونه وکړه، نو الله پرې غصه شو، له رحمت څخه لیرې کړ، ویې شاړه، او دا چې پیریان په شریعتونو سره مخاطب دي او دوی مکلف دي.

او موږ باور لرو چې الله خپلو پرښتو ته خبر ورکړ چې هغه به په عبادت سره د ځمکې د دوانولو لپاره یو خلیفه وګرځوي او حق ذات څرګنده کړه چې دا خلیفه آدم دی او دا چې هغه به یې له خاورو څخه پیدا کړي، او دا خاوره یې خټه ګرځولې، بیا یې په پړاوونو کې پیدا کړ.

موږ باور لرو چې الله - تعالی- آدم په خپل عزتمند لاس سره پیدا کړی، او خپلې ملایکې یې ورته په سجده کړې، او هغه ته یې د هغه له ځان څخه جوړه ښځه) پیدا کړه تر څو ورسره آرام و اوسیږي، چې هغه حوا ده، او دواړه یې په جنت کې و اوسول، بیا یې دواړه ځمکې ته راکوز کړل.

او موږ باور لرو چې ټول خلک د آدم له اولادې څخه دي او دا چې ادم له خاورې څخه دی، نو له تقوا پرته هیڅوک پر بل غوره والی نه لري.

او ګواهي ورکوو چې الله - تعالی - خلک په فطرت پیدا کړي دي.

او ګواهي ورکوو چې روح د الله له امر(حکم) څخه دی، او دا چې انسانان یې په اړه په هیڅ نه پوهیږي مګر هغه چې الله پرې خبر کړي دي، او روحونه د الله - تعالی مخلوقات دي.

او باور لرو چې روحونه مري، او مرګ یې له بدن څخه جلا کیدل دي.

او باور لرو چې ټول هغه چې د ځمکې پر مخ له څځنده و څخه خوځښت کوي زمونږ په ځیر امتونه دي.

او موږ پوهیږو چې الله هر حیوان له اوبو څخه پیدا کړی او له هر شي څخه یې یوه یوه جوړه ګرځولې، او دا چې د دې ټولو مخلوقاتو لوری هلاکت ته دی، پرته له هغه څه چې الله پاک استثنا کړي دي.

باب دی پدې باره کې چې :الله د ټولو شیانو پیدا کوونکی دی

مونږ ګواهي ورکوو چې الله د ټولو شیانو پیدا کوونکی دی، لوی الله فرمایلي دي:

﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ فَٱعۡبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ﴿١٠٢﴾﴾ [الأنعام: 102].

(همدغه الله، ستاسو رب دی، له ده نه غیر هېڅ لایق د عبادت نشته، د هر شي پیدا کوونکی دی، نو تاسو د هغه عبادت کوئ او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الأنعام سورت: 102 آیت].

او حق متعال ذات فرمايلي دي:

﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ﴿٦٢﴾﴾ [الزمر: 62]

(الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: 62 آیت]،

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهۡوَنُ عَلَيۡهِۚ ... [الروم: 27]

(او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پیدا کوي، بیا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بیا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي). [الروم سورت: 27 آیت].

او باور لرو چې الله و، پداسې حال کې چې له هغه پرته هیڅ نه و، او له هغه مخکې هیڅ شی نشته، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿هُوَ ٱلۡأَوَّلُ وَٱلۡأٓخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ﴿٣﴾﴾ [الحديد: 3]

(هم دغه (الله) اول دی (هیڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هېڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي بره دی) او باطن دی (د ده په وړاندې هیڅ شی پټ نه دی) او هغه په هر شي باندې ښه پوه دی). [الحدید سورت: 3 آیت]

. او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: «اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ». « یا الله! ته لومړی یې نو ستا نه مخکې هیڅ شی نشته، او ته وروستی یې نو ستا نه وروسته بل شی نشته، او ته لوړ یې؛ نو ستا نه پورته هیڅ شی نشته، او ته باطن یې - په هر څه دې احاطه کړې ده - نو هیڅ شی درڅخه پټ ندي او نه کوم شی تا لره عاجز کولای شي». (مسلم روایت کړی (2713)، ابوداود (5051)، الترمذي (3400) او ابن

ماجه (3831). او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وم چې له بني تميم -څخه- يوه ډله خلک راغلل؛ نو- ورته- يې وفرمايل: « ای د تميم خلکو زيری قبول کړئ» هغوی وويل: مخکې دې زيری راکړی و، اوس يو څه راکړه، بيا د يمن له خلکو څخه يوه ډله راننوتله نو ورته يې وفرمايل : «زيری قبول کړئ ای د يمن خلکو، ځکه د تميم خلکو قبول نه کړ» هغوی وويل: مونږ راغلي يو تر څو ځان پر دين پوه کړو، او د دې چارې (کائناتو) د پيل په اړه درڅخه پوښتنه وکړو: چې څنګه و؟ ويې فرمايل: « الله و او له هغه مخکې هيڅ شی نه و، او د هغه عرش پر اوبو د پاسه و، بيا يې آسمانونه او ځمکه پيدا کړل، او په لوح محفوظ کې يې هر څه وليکل»، (بخاري روايت کړی (۷۴۱۸) او ترمذي (۳۹۵۱). او په بل روايت کې پدې الفاظو: «كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ». «الله و، او له هغه پرته هيڅ شی نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري روايت کړی (۳۱۹۱) او مونږ باور لرو پدې چې هر څه د زمکې د پاسه له حيواناتو څخه چې خوځښت کوي زمونږ په څېر امتونه دي، حق تعالی فرمايلي دی:

﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا طَٰٓئِرٖ يَطِيرُ بِجَنَاحَيۡهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمۡثَالُكُمۚ مَّا فَرَّطۡنَا فِي ٱلۡكِتَٰبِ مِن شَيۡءٖۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يُحۡشَرُونَ ٣٨﴾ [الأنعام: 38]

(او نشته په ځمکه کې هېڅ يو خوځنده او نه هېڅ مارغه چې په خپلو دواړو وزرونو الوځي مګر (دوی) ستاسو په شان امتونه دي، مونږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هېڅ شی (بې ليکلو) نه دی پرېښی، بيا به دوی د خپل رب په طرف ورجمع کولی شي. [الأنعام سورت: 38 آيت]

. او پدې پوهيږو چې الله هر خوځيدونکی له اوبو څخه پيدا کړی دی، سپيڅلي او لوړ ذات فرمايلي:

﴿وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٖ مِّن مَّآءٖۖ فَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي عَلَىٰ بَطۡنِهِۦ وَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي عَلَىٰ رِجۡلَيۡنِ وَمِنۡهُم مَّن يَمۡشِي عَلَىٰٓ أَرۡبَعٖۚ يَخۡلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٤٥﴾ [النور: 45]

(او الله تعالى په ځمکه ګرځېدونکی هر حيوان له اوبو څخه پيدا کړی دی، نو په دوی کې ځينې هغه دي چې په خپلې خېټې تګ کوي او په دوی کې ځېنې هغه دي چې په دوه پښو تګ کوي او په دوی کې ځينې هغه دي چې په څلورو ګرځي، الله چې څه وغواړي پيدا کوي يې، بېشکه الله په هر شي باندې بنه قادر دی) [النور سورت : 45 آيت].

او له هر شي يې جوړه (نر او ښځه)ګرځولي، الله تعالی فرمايي:

﴿وَمِن كُلِّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَا زَوۡجَيۡنِ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٤٩﴾ [الذاريات: 49]

(او له هر څيز څخه مونږ دوه قسمه جوړې (نر او ښځه) پيدا کړي دي، د دې لپاره چې تاسو پند واخلئ) [الذاريات سورت: 49 آيت]

. او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوۡجَيۡنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰ ٤٥﴾ [النجم: 45]

(او دا چې بېشکه دغه (الله) دوه جوړې نر او ښځه پيدا کړې دي) [النجم سورت: 45 آيت]

. او موږ باور لرو چې دا مخلوقات- د دې تنوع او کثرت سره سره - متوازن دي، او هيڅ يو يې پر بل تيرى نه کوي، او نه يو ډول پر بل ډول، متعال رب فرمايلي دي:

﴿وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡزُونٖ ١٩﴾ [الحجر: 19]

او ځمکه؛ مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې کې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې کې هر اندازه کړى شوى شى زرغون کړى دى). [الحجر سورت: 19 آيت].

او ژر دى چې دا ټول مخلوقات به د فنا لور ته ولاړ شي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿كُلُّ مَنۡ عَلَيۡهَا فَانٖ ٢٦ وَيَبۡقَىٰ وَجۡهُ رَبِّكَ ذُو ٱلۡجَلَٰلِ وَٱلۡإِكۡرَامِ ٢٧﴾ [الرحمن: 26-27]

[الرحمن: 26◉ 27].

(او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دى).[الرحمن: 26، 27].

پرته له هغه څه نه چې الله - تعالى- له بې هوښۍ څخه په خپله دې وينا کې استثنا کړې دي:

﴿وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخۡرَىٰ فَإِذَا هُمۡ قِيَامٞ يَنظُرُونَ ٦٨﴾ [الزمر: 68]

[او په شپېلۍ کې به پو کړی شي، نو بې هوشه (بې خوده) به شي هر هغه څوك چې په آسمانونو کې دي او هر هغه څوك چې په ځمکه کې دي، غير له هغه چا نه چې الله يې وغواړي، بيا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي،(١) نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)]. [الزمر سورت: 68 آيت]

. او موږ باور لرو چې الله - تعالى - دا مخلوق په خپل ربوبيت ګواه ګرځولی؛ هغه ربوبيت چې د هغه الوهيت ترې لازميږي، نو کله ناکله د خپلو مخلوقاتو پيدايښت پدې (ربوبيت) دليل ګرځوي لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي دي:

﴿هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ۝١١﴾ [لقمان: 11]

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښيئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پيدا کړی دی، چې غير له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهۍ کې دي). [لقمان سورت: 11 آيت].

او کله کله حق ذات يادونه کوي چې له مخلوقاتو څخه تر ټولو ستر يې چې - عرش - دی پدې دلالت کوي لکه چې پاک ذات فرمايي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ۩ ۝٢٦﴾ [النمل: 26]

(الله چې دی، نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، د ډېر ستر عرش رب دی). [النمل سورت: 26 آيت]،

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ. سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ. سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ. سُبْحَانَ اللهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ». «د الله پاکي -بيانوم- د هغه د مخلوقاتو د شمېر په اندازه، د الله پاکي -بيانوم- تر هغه چې هغه پرې رضا شي، د الله پاکي -بيانوم- د هغه د عرش د درونذوالي په اندازه، د الله پاکي -بيانوم- د هغه سياهۍ(رنګ) په اندازه چې د هغه کلمې پرې ليکل کيږي». (مسلم روايت کړی په (2726) شمېره، او نسائي په (1/1351) ، او ترمذي په (3555) شمېره، او ابن ماجه په (3808) شمېره. نو د عرش درونذوالی تر ټولو درونډ وزن دی. او کله ناکله لوی مخلوقات پر هغې دليل وګرځوي لکه څرنګه چې د هغه ذات پدې وينا کې راغلي:

﴿هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ٢٩﴾ [البقرة: 29]

(همدی هغه ذات دی چې ستاسو لپاره يې هغه ټول څه پيدا کړل چې په ځمکه کې دي، بيا يې د اسمان قصد وکړ، نو هغه يې ښه برابر اوه اسمانونه جوړ کړل، او هغه پر هر شي ښه عالم دی). [البقرة سورت: 29 آيت]

. او کله کله هغه يو لدې مخلوقاتو څخه پر هغې دليل وګرځوي لکه څرنګه چې د الله تعالى په دې وينا کې دي:

﴿أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٖ مُّخۡتَلِفًا أَلۡوَٰنُهَاۚ وَمِنَ ٱلۡجِبَالِ جُدَدُۢ بِيضٞ وَحُمۡرٞ مُّخۡتَلِفٌ أَلۡوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٞ ٢٧﴾ [فاطر: 27]

(آيا تا نه دي ليدلي چې بېشکه الله له پورته نه اوبه نازلې کړې دي، بيا مونږ په دغو سره داسې مېوې راوېستلې دي چې د هغو رنګونه مختلف دي او په غرونو کې ځينې سپينې او سرې برخې دي، چې رنګونه يې سره مختلف دي او (ځينې په دوی کې) ډېرې تکې تورې دي). [فاطر سورت: 27 آيت]

. او کله هم خپل تر ټولو کمزوری او کوچنی مخلوق پر هغې دليل وګرځوي لکه څرنګه چې د الله تعالى پدې وينا کې دي:

﴿۞إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسۡتَحۡيِۦٓ أَن يَضۡرِبَ مَثَلٗا مَّا بَعُوضَةٗ فَمَا فَوۡقَهَاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَيَعۡلَمُونَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلٗاۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرٗا وَيَهۡدِي بِهِۦ كَثِيرٗاۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٦﴾ [البقرة: 26]

(بېشکه الله د هيڅ مثال په بيانولو نه شرمېږي، د غوماشي وي، يا که له ده نه د زيات (شي) وي، نو هر چې هغه خلک دي چې ايمان يې راوړی دی، نو هغوی پوهېږي چې يقينًا دا د هغوی د رب له طرف نه حق (مثال) دی، او پاتې شو هغه خلک چې کفر يې کړی دی، نو هغوی وايي: الله په دې مثال ورکولو سره څه اراده کړې ده؟). [البقرة سورت: 26 آيت]

. نو هغه ریښتینی خالق دی، له هغه پرته نور ټول مخلوقات دی، برکت والا دی زموږ رب او لوړ دی، هغه پر حقه معبود دی، او له هغه پرته نور ټول بنده ګان دي د عبادت وړ ندي، او نه د دې وړ دي چې تمه ترې ولرل شي، او یا د حاجتونو د پوره کولو لپاره مقصد وګرځول شي.

باب دی د لوی عرش د پیدایښت په اړه

او موږ باور لرو چې عرش د الله -تعالی- له مخلوقاتو څخه یو لوی مخلوق دی، بلکه هغه د الله له ټول مخلوقاتو څخه لوی دی، او کله چې لوی ذات هغه په لوی والي سره یاد کړي، نو هغه به په ربښتیا چې لوی وي، هغه پاک ذات فرمایلي دي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ۩ ٢٦﴾ [النمل: 26]

(الله چې دی، نشته هیڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، د ډیر ستر عرش رب دی). [النمل سورت: 26 آیت]

. او هغه عرش لره په (مجید) یعني د لوی شان او عزت والا په صفت سره یاد کړ، الله عزوجل فرمایلي دي: ﴿ذُو ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡمَجِيدُ ١٥﴾ [البروج: 15]

:خاوند د عرش عزتمند دی. [البروج سورت: 15 آیت]

، او هغه د دې لوی والي سره مخلوق او مملوک دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿قُلۡ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبۡعِ وَرَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ٨٦﴾ [المؤمنون: 86]

(ته (دوی ته) ووایه: د اوو اسمانونو او د ډیر لوی عرش رب څوك دی؟). [المؤمنون سورت: 86 آیت].

او هغه -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «...وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء». «او هغه خپل عرش د اوبو له پاسه پیدا کړی». (ترمذي (3109)، ابن ماجه (182)، طیالسي (1189)، احمد (16188) او ابن ابي عاصم په السنه (625) کې روایت کړی دی. او هغه (عرش) لره پښې یا ستنې دي؛ پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "د قیامت په ورځ به خلک بې هوښه کیږي، نو زه به تر ټولو لومړی هغه څوک یم چې په هوش راځي، نو ناڅاپه به زه موسی -علیه السلام- وګورم چې د عرش له پایو څخه به یې یوه نیولې وي" (بخاري په (3398) شمېره، مسلم په (2374) شمېره او ابوداود په (4668)

شمېره روایت کړی دی. او عرش د آسمانونو د پاسه دی، او الله د عرش د پاسه دی، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «د - الله تعالی - عرش د آسمانونو له پاسه داسې دی - او هغه په ګوتو سره وویل (اشاره یې وکړه، داسې چې د یو لاس ګوتې یې د بل لاس په ورغوي کېښودې) چې دا پرې لکه د ګنبد په څېر- ولاړ دی- او دا (عرش) داسې اواز کوي لکه یو سړی چې کله په سپرلۍ سپور شي او د دروندوالي له امله د پالان اواز وخېږي». (ابو داود روایت کړی دی (۴۷۲۶)، عثمان بن سعید الدارمي هم پر جهمیانو د ځواب په موخه راوړی دی (۲۴) ، ابن ابی عاصم په السنه کې (۵۸۷) او ابن خزیمه په توحید (۱۴۷) کې روایت کړی دی. او په بل روایت کې: «الله په عرش د پاسه دی، او عرش یې د آسمانونو له پاسه دی». (ابو داود په (۴۷۲۶) شمېره روایت کړی دی ، عثمان بن سعید الدارمي هم پر جهمیانو د ځواب په موخه راوړی دی (۲۴) ، ابن ابی عاصم په السنة کې(۵۸۸) او ابن خزیمه په توحید (۱۴۷) کې روایت کړی دی. او موږ باور لرو چې د عرش لاندې الهي خزانې دي چې له الله پرته یې بل څوک د اندازه کولو وړتیا نه لري، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "د البقرې سورت ادا وروستي آیتونه ماته د عرش د لاندې له خزانې څخه راکړل شوي دي، چې زما څخه وړاندې هیڅ پیغمبر ته نه وو ورکړل شوي". (مسلم (۵۲۲) د استشهاد له محل نه پرته روایت کړی، او الطیالسي (۴۱۸)، ابن ابي شیبه په المصنف کې (۳۲۳۰۶)، او أحمد (۲۳۲۵۱) او لفظ د همده دی، او نورو روایت کړی) او د ابو ذر -رضي الله عنه- په حدیث کې راغلي فرمایي: چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: زما دوست، ما ته د اوو کړنو امر کړی، له هغوی څخه یې د ځینو یادونه وکړه: «راته یې امر کړی چې: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ زیات ووایم، ځکه دا -کلمې- د عرش لاندې له ګنج څخه دي». (بزار په (3966) شمېره، ابن ابي شیبه په المصنف کې په (35491) شمېره، هناد په الزهد کې په (1013) شمېره، احمد په مسند په (21415) شمیره روایت کړی او دا لفظ د همده دی، او په الزهد کې په (401) شمېرې سره روایت شوی دی). او مونږ پدې باور لرو چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - به د قیامت په ورځ د عرش لاندې سجده کوي تر دې چې لوی شفاعت وکړي، د شفاعت په اوږود حدیث کې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «بیا به روان شم تر دې چې د عرش لاندې ځای ته راشم، نو خپل رب ته به په سجده پرېوځم، بیا به الله - تعالی - د حمد او ثنا ویلو داسې توفیق راکړي چې هیچاته به یې زما څخه مخکې نه وي ورکړی، بیا به وویل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، سوال وکړه تا ته به درکول شي، شفاعت وکړه، ستا شفاعت به ومنل شي، نو بیا به خپل سر پورته کړم، نو وبه وایم: ای ربه امت مې، ای ربه امت مې،...». (بخاري (۴۷۱۲)، مسلم (۱۹۴)، ترمذي (۲۴۳۴) او ابن ماجه (۳۳۰۷) کې روایت کړی

دی. او مونږ ایمان لرو پر دي چي د شهیدانو روحونه به په هغو څراغونو کې ځای پر ځای شي چي د عرش په سیوري کې ځړول کیږي، پدې اړه له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت دی چي رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «کله چي ستاسو ورونه په أحد کې ووژل شول نو د دوی روحونه الله - تعالی - د شنو مرغیو په ګیډو کې وګرځول، چي د جنت په ویالو به ګرځي، له میوو څخه به یې خوري، او بیا به د عرش تر سیوري لاندې له سرو زرو جوړو څراغونو کې ځای پر ځای شي...».
(ابوداود په (2520) شمېره، ابن المبارک په جهاد کې په (62) شمېره، ابن ابي شیبه په (19678) شمېره او احمد په (2388) شمېره روایت کړی دی. ابن المبارک ته وویل شول: څنګه خپل رب وپیژنو؟ هغه وفرمایل: هغه د اووم اسمان دپاسه په عرش باندې دی، هغه له خپل مخلوق څخه جلا دی. (الرد علی الجهمیة، د الدارمي ۴۷ مخ، الاسماء والصفات د البیهقي (336/2)، الفتوی الحمویة الکبری ۳۳۳ مخ، شرح الطحاویة - دار السلام چاپ ۲۱۹ مخ. امام الدارمي رحمه الله فرمایلي دي: الله تبارک وتعالی د عرش له پاسه دی، د آسمانونو له پاسه دی، له خپلو مخلوقاتو څخه یې جلا دی، که څوک یې پدې (صفتونو) سره نه پیژني نو خپل هغه معبود یې ندی پیژندلی چي عبادت یې کوي، او پوهه یې د عرش د پاسه ټولو لرې او نږدې (مخلوقاتو) ته یو برابره ده او هیڅ شی له هغه څخه لرې ندی؛

﴿... لَا يَعۡزُبُ عَنۡهُ مِثۡقَالُ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ ...﴾ [سبأ: 3]

(له هغه نه نه پټیږي په اندازه د یوې ذرې په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې) [سبأ سورت: 3 آیت]

پاک او لوړ دی هغه ذات - له هغه څه نه چي له صفتونو څخه انکار کوونکي یې پرې یادوي - په ډیر لوی لوړوالي سره. (الرد علی الجهمیة (47 مخ). او مونږ باور لرو چي عرش ملایکو بار کړی دی، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿ٱلَّذِينَ يَحۡمِلُونَ ٱلۡعَرۡشَ وَمَنۡ حَوۡلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡ وَيُؤۡمِنُونَ بِهِۦ وَيَسۡتَغۡفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْۖ رَبَّنَا وَسِعۡتَ كُلَّ شَيۡءٖ رَّحۡمَةٗ وَعِلۡمٗا فَٱغۡفِرۡ لِلَّذِينَ تَابُواْ وَٱتَّبَعُواْ سَبِيلَكَ وَقِهِمۡ عَذَابَ ٱلۡجَحِيمِ ٧﴾ [غافر: 7]

(له ملایکو څخه) (هغه کسان چي عرش اوچتوي او هغه (ملایك) چي د دغه (عرش) شاوخوا دي، دوی د خپل رب د ستاینې سره تسبیح وایي او په ده ایمان لري او د هغو کسانو لپاره مغفرت غواړي چي ایمان یې راوړی دی (او وایي:) ای زمونږه ربه! ته د رحمت په لحاظ سره هر شي

ته رسېدلی يي، نو ته هغو کسانو ته بخښنه وکړې چې توبه يي ايستلې ده او ستا د لارې پيروي يې کړې ده او ته دوی د دوزخ له عذاب نه وساته). [غافر سورت: 7 آيت].

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَٱلۡمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرۡجَآئِهَاۚ وَيَحۡمِلُ عَرۡشَ رَبِّكَ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ ثَمَٰنِيَةٞ ١٧﴾ [الحاقة: 17]

(او ملايك به د ده د څنډو له پاسه وي او په دغې ورځ کې به ستا د رب عرش اتو (ملايکو) د دوی له پاسه اوچت کړی وي) [الحاقة سورت: 17 آيت].

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - د عرش د پورته کوونکو (پرېښتو) له ځينو صفتونو څخه خبر ورکړی دی نو فرمايلي يې دي: "ما ته اجازه راکړل شوه چې د الله تعالی له پرښتو څخه د يوې په اړه بيان وينا وکړم چې عرش پورته کوي، د هغې د غوږ د پوڅکې (نرمۍ) څخه تر اوږې پورې د اووه سوه کلونو په اندازه مزل دی. (أبو داود په (4727) شمېره، او طبراني په الأوسط کې په (1709) شمېره، او أبو الشيخ په العظمة کې په (476)شمېره، او ابن شاهين په الفوائد کې په (19) شمېره روايت کړی دی. او موږ باور لرو چې پرښتې به د رحمن د عرش ګير چاپيره وي ، هغه حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَتَرَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنۡ حَوۡلِ ٱلۡعَرۡشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡۚ وَقُضِيَ بَيۡنَهُم بِٱلۡحَقِّۚ وَقِيلَ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٧٥﴾ [الزمر: 75]

(او (ای نبي) ته به ملايك ويني، چې د عرش ګېر چاپېره راتاوېدونکي وي، چې د خپل رب له حمد سره تسبيح وايي او د دغو (خلکو) په مينځ کې به په حقه سره فيصله وکړی شي او وبه ويل شي: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د عالمونو بنه پالونکی دی) [الزمر سورت : 75 آيت].

او عرش له ياد شوي کتاب سره د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په وينا کې: «کله چې الله د مخلوقاتو پريکړه وکړه نو په خپل کتاب کې يې وليکل، او هغه کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی، زما رحمت زما په غضب غالب شوی دی». (بخاري په (3194) شمېره، او مسلم په (2751) شمېره، او ترمذي په (3543) شمېره، او ابن ماجه په (189، 4295) شمېره روايت کړی دی) دوی دواړه تر ټولو پورته مخلوقات دي، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «... نو کله مو چې د الله نه سوال کاوه نو د فردوس سوال ترې وکړئ، ځکه هغه منځنی جنت دی، تر ټول پورته جنت دی، له پاسه يې د رحمان ذات عرش دی، او له هغه څخه د جنت ويالې رابهيدلي دي». (بخاري په (7423) شمېره

روایت کړی دی). او مونږ باور لرو چې الله په خپل عرش باندې استوا کړې ده، داسې استوا چې د هغه د شان سره ښایي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ ...﴾ [الأعراف: 54]

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې اسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، بيا د عرش له پاسه شو). [الأعراف سورت: 54 آيت]،

او حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

﴿ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ ٱلرَّحۡمَٰنُ فَسۡـَٔلۡ بِهِۦ خَبِيرٗا ٥٩﴾ [الفرقان: 59]

(هغه (الله) چې اسمانونه او زمکه، او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، بيا په عرش باندې برابر شو، (دغه) رحمن دی، نو ته د ده خبردارنه وغوږه) [الفرقان سورت: 59 آيت].

او له ربيعة الرأی څخه د الله تعالی د دې وينا

﴿ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ ٥﴾ [طه: 5]

[طه سورت: 5 آ◉ت]:

په اړه پوښتنه وشوه چې : [طه سورت: 5 آيت]:

څرنګه يې استوا کړې ده؟ و يې فرمايل: «کيفيت يې معلوم ندی، او استوا د عقل خلاف نده، او پر ما او تاسو په ټولو ايمان پرې واجب دی ». (اليهقی په اسماء او صفتونو کې په (٢/٣٠٦) شمېره روايت کړي، او د اهل سنت والجماعت د عقايدو د اصولو شرحه (٣/٥٨٢)). او يو سړی مالک بن أنس ته راغی او ورته يې وويل: ای أبو عبد الله {الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى} يعې رحمان ذات په عرش استوا کړې ، نو څنګه يې استوا کړې؟ (راوي) وايي: مونږ هيڅکله امام مالک نه و ليدلی چې دومره دې کله تکليف شوی وي لکه څومره چې د دې وينا په اوريدلو تکليف شو، او خولې پرې راماتې شوې، او سر يې وخوځاوه، او مونږ انتظار شو چې په اړه به يې په څه امر کوي، وايي: بيا خپل حالت ته

راوګرځيده، نو ويې فرمايل: «کيفيت معقول ندی، او د الله تعالی لخوا نه استوا مجهول شی ندی، او ايمان پرې واجب دی، او په اړه يې پوښتنه کول بدعت دي، او زه لدې ويريږم چې ته دې ګمراه يې، بيا يې پرې امر وکړ او له مجلس څخه وويستل شو». (الرد على الجهمية، د الدارمي (66 مخ)، او شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (441/3) شمېره حديث، او حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (325/6) شمېره حديث،او الاعتقاد، د البيهقي (116 مخ)، او شرح السنة، د البغوي (171/1). او الأسماء والصفات،د البيهقي (306/2). او امام احمد رحمه الله به د استواء د معنى په اړه وييل: دا لوړوالي او ارتفاع ته وايي، او الله تعالی د خپل عرش له پيدا کولو مخکې هم لوړ او پورته و، نو هغه له هر څه نه پورته او د هر څه د پاسه دی، او الله تعالی په ځانګړې توګه د عرش يادونه لدې امله وکړه چې په عرش کې د نورو شيانو پر خلاف ځانګړې معنا پرته ده، او عرش د ټولو شيانو غوره او پورته يې دی، نو الله تعالی خپل ځان وستايه چې هغه د عرش د پاسه دی؛ يعنى پر هغه پورته دی... له عبدالرحمن بن مهدي څخه روايت دی چې هغه له مالک څخه روايت کوي فرمايي: «الله تعالی په خپل عزتمند عرش مستوي دی لکه څرنګه يې چې خبر ورکړی، او علم يې په هر ځای کې دی». (العقيدة ؛ د أبو بکر الخلال په روايت (108 مخ) او عرش لره د الله تعالی ملکيت پر دې دليل دی چې هغه پرته له بل هر چا څخه د عبادت وړ دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴿٢٢﴾﴾ [الأنبياء: 22]

(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي) [الأنبياء سورت: 22 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلۡ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبۡعِ وَرَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ﴿٨٦﴾﴾ [المؤمنون: 86]

(ته (دوی ته) ووايه: د اوو اسمانونو او د ډېر لوی عرش رب څوك دی) [المؤمنون سورت: 86 آيت]،

او الله رب العزت فرمايلي:

﴿قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا ﴿٤٢﴾﴾ [الإسراء: 42]

(ته وو‌ایه: که له دغه (الله) سره نور معبودان وی، لکه څنګه چې دوی يې وايي (، نو) په دغه وخت کې به دوی خامخا د عرش د مالك په طرف لار لټولې وی). [د الإسراء سورت: 42 آیت].

باب دی د اوبو د پیدایښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله -جل جلاله- د ځمکې او اسمانونو له پیدا کولو مخکې اوبه پیدا کړې دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "الله و پداسي حال کې چې له هغه وړاندې هیڅ شي شتون نه درلوده، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و، بیا یې آسمانونه او ځمکه پیدا کړل". (مسلم (2713)، ابوداود (5051)، الترمذي (3400) او ابن ماجه (3831) روایت کړی دی. او الله - تعالی - هر شی له اوبو څخه ژوندی وګرځاوه، الله پاک فرمایلی دي:

﴿... وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۚ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ٣٠﴾ [الأنبیاء: 30]

(او مونږ له اوبو څخه هر ژوند شی پیدا کړی دی) [الأنبیاء سورت: 30 آیت]،

او دا چې الله دا د خپل ربوبیت او الوهیت نخښه ګرځولې ده، الله تعالی فرمایلي:

﴿ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٢﴾ [البقرة: 22]

(هغه (رب) چې ستاسو لپاره يې ځمکه فرش او اسمان چت جوړ کړی دی او له بره نه یې اوبه نازلې کړي دي، بیا یې په دغو سره له مېوو نه ستاسو لپاره رزق راوېستلی دی، نو له الله سره هېڅ قسمه شریکان مه جوړوئ، حال دا چې تاسو پوهېږئ). [البقرة سورت: 22 آیت].

او الله رب العزت فرمایلي:

﴿وَفِي ٱلۡأَرۡضِ قِطَعٞ مُّتَجَٰوِرَٰتٞ وَجَنَّٰتٞ مِّنۡ أَعۡنَٰبٖ وَزَرۡعٞ وَنَخِيلٞ صِنۡوَانٞ وَغَيۡرُ صِنۡوَانٖ يُسۡقَىٰ بِمَآءٖ وَٰحِدٖ وَنُفَضِّلُ بَعۡضَهَا عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلۡأُكُلِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ٤﴾ [الرعد: 4]

(او په ځمکه کې څنګ په څنګ پیوستي ټوټې دي او د انګورو باغونه دي او فصلونه دي او د کجورو ونې دي چې له یوه بېخه پورته شوي دي او ځینې ځان ته (جدا) بېخ لري، چې په یوه قسم اوبو سره اوبه کولی شي او مونږ په هغو کې ځینو ته په نورو باندې په مېوه (او خوند) کې

فضيلت ورکوو، بېشکه په دې کې د هغو خلکو لپاره يقيناً نښې دي چې له عقل نه کار اخلي). [الرعد سورت: 4 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿۞ وَهُوَ ٱلَّذِي مَرَجَ ٱلۡبَحۡرَيۡنِ هَٰذَا عَذۡبٞ فُرَاتٞ وَهَٰذَا مِلۡحٌ أُجَاجٞ وَجَعَلَ بَيۡنَهُمَا بَرۡزَخٗا وَحِجۡرٗا مَّحۡجُورٗا ٥٣ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ مِنَ ٱلۡمَآءِ بَشَرٗا فَجَعَلَهُۥ نَسَبٗا وَصِهۡرٗاۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرٗا ٥٤﴾ [الفرقان: 53-54]

(او دی همغه ذات دی چې له اوبو نه يې انسان پيدا کړی دی، بيا يې هغه (د) نسب او سخرګنۍ (والا) وګرځاوه او ستا رب ښه قادر دی) [الفرقان سورت: 53، 54 آيتونه]

؛ نو له اوبو څخه يې دوه بېلابېل بحرونه جوړ کړل او د هغو په منځ کې يې مانع او پرده وګرځوله، نو يو پر بل نه ور اوړي، همدا رنګه يې له اوبو څخه انسانان جوړ کړل، او د انسانانو څخه يې نسب او خسرګنۍ رامنځ ته کړه، نو د برکت والا دی الله؛ هغه ذات چې غوره پيدا کوونکی دی. او د دې آيت په څېر نور مثالونه ډېر دي. همدا رنګه يې اوبه په بيا راژوندي کېدو دليل ګرځولی: الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلۡأَرۡضَ خَٰشِعَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡۚ إِنَّ ٱلَّذِيٓ أَحۡيَاهَا لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰٓۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ٣٩﴾ [فصلت: 39]

(او د هغه له نخښو څخه دا دي چې بېشکه ته ځمکه وچه کلکه وينې، نو کله چې مونږ په دې اوبه نازلې کړو(نو) وخوځېږي او وپړسېږي، بېشکه هغه ذات چې دغه يې ژوندۍ کړې ده، خامخا د مړو ژوندی کوونکی دی، بېشکه هغه په هر شي باندې ښه قادر دی). [فصلت سورت: 39 آيت].

او - اوبه - يې د خپلو لښکرو څخه يو لښکر ګرځولي، نو د خپلو دوستانو مرسته يې پرې کړې، الله رب العزت فرمايلي:

﴿إِذۡ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةٗ مِّنۡهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيۡكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذۡهِبَ عَنكُمۡ رِجۡزَ ٱلشَّيۡطَٰنِ وَلِيَرۡبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمۡ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلۡأَقۡدَامَ ١١﴾ [الأنفال: 11]

(کله چې هغه (الله) پر تاسو باندې له خپل طرف نه پرکالي اچوله د امن (او اطمينان) لپاره، او پر تاسو باندې يې له بره نه اوبه نازلولې، د دې لپاره چې تاسو په دې سره ښه پاک کړي او له

تاسو نه د شیطان پلیتي لرې کړي او د دې لپاره چې ستاسو زړونه مضبوط کړي او په دې سره (ستاسو) قدمونه کلك کړي). [الأنفال سورت: 11آیت]

، او خپل دښمنان یې پرې ذلیله کړي دي، الولي الحمید ذات فرمایلي دي:

﴿فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَغۡلُوبٞ فَٱنتَصِرۡ ١٠ فَفَتَحۡنَآ أَبۡوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٖ مُّنۡهَمِرٖ ١١ وَفَجَّرۡنَا ٱلۡأَرۡضَ عُيُونٗا فَٱلۡتَقَى ٱلۡمَآءُ عَلَىٰٓ أَمۡرٖ قَدۡ قُدِرَ ١٢﴾ [القمر: 10-12]

(او له ځمکي نه مو چیني رواني کړې، نو اوبه په هغه کار باندي سره یوځای (او ګډې) شوې چې مقرر شوی و) [القمر سورت: 10-12آیتونه]،

او داسي نور حالتونه چې الله تعالی پکې اوبه د خپلو دوستانو د ملاتړ او یا د هغوی د دښمنانو د ذلت او رسوایی لامل ګرځولي دي.

باب دی د قلم د پیدایښت په باره کې

او مونږ باور لرو چې الله -تعالی- هغه قلم پیدا کړی چې تقدیر یې لیکلی، پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «په حقیقت کې، لومړی شی چې الله پاک پیدا کړ قلم دی، هغه ته یې وویل: ولیکه، هغه وویل: ربه، زه څه ولیکم؟ هغه وفرمایل: د هر شي چې تر قیامته پورې دی د هغې مقدار او اندازې ولیکه». (ابوداود (4700)، ترمذي (2155، 3319)، طیالسي (578)، احمد (22705، 22707) او ابن ابي عاصم په سنن کې په(115) شمیره روایت کړی دی). او موږ باور لرو چې قلمونه ځو (زیات) دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم چې کله د اسراء او معراج په اړه خبر ورکاوه نو ویې فرمایل: "بیا زه پورته کړی شوم تر څو یوې درجې ته ورسیدم؛ هلته ما د قلمونو - د لیک - کشارې اوریده ". (بخاري (349)، او مسلم (163) روایت کړی دی.) په قرآن او سنتو کې د ملائکو لخوا د عملونو د لیکلو خبر بار بار راغلی دی، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي: ﴿وَإِنَّ عَلَيۡكُمۡ لَحَٰفِظِينَ ١٠ كِرَامٗا كَٰتِبِينَ ١١ يَعۡلَمُونَ مَا تَفۡعَلُونَ ١٢﴾ [الانفطار: 10-12]

(دوی په هغه څه پوهیږي چې تاسو یې کوئ) [الانفطارسورت : 10 -12 آیتونه].

او الله ـ تعالی فرمایلي:

﴿قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنۡعَمۡتَ عَلَيَّ فَلَنۡ أَكُونَ ظَهِيرٗا لِّلۡمُجۡرِمِينَ ١٧ فَأَصۡبَحَ فِي ٱلۡمَدِينَةِ خَآئِفٗا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِي ٱسۡتَنصَرَهُۥ بِٱلۡأَمۡسِ يَسۡتَصۡرِخُهُۥۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِيّٞ مُّبِينٞ ١٨﴾ [القصص: 17-18]

دغه بنده) هېڅ خبره نه کوي مګر له ده سره حاضر ساتونکی دی]. [ق سورت: 17، 18 آیتونه].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿وَإِذَآ أَذَقۡنَا ٱلنَّاسَ رَحۡمَةٗ مِّنۢ بَعۡدِ ضَرَّآءَ مَسَّتۡهُمۡ إِذَا لَهُم مَّكۡرٞ فِيٓ ءَايَاتِنَاۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسۡرَعُ مَكۡرًاۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكۡتُبُونَ مَا تَمۡكُرُونَ ٢١﴾ [یونس: 21]

(او کله چې مونږ په خلکو باندې څه رحمت وڅکو، وروسته له هغه تکلیف نه چې دوی ته رسېدلی وي (، نو) ناڅاپه دوی زمونږ په آیتونو کې مکرونه (او سازشونه) شروع کړي، ته ووايه: الله د مکر په لحاظ سره تر ټولو تېز دی، بېشکه زمونږ رسولان (ملایك) لیکي هغه څه چې تاسو کوم مکر کوئ). [یونس سورت: 21 آیت]

او الله - تعالی - فرمايلي:

﴿أَمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّا لَا نَسۡمَعُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوَىٰهُمۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيۡهِمۡ يَكۡتُبُونَ ٨٠﴾ [الزخرف: 80]

(آیا دوی دا ګمان کوي چې بېشکه مونږ د دوی پټې خبرې او پټې مشورې نه اورو، ولې نه! او زمونږ رسولان لیکل کوي د دوی ترڅنګه). [الزخرف سورت: 80 آیت].

او په «صحيح البخاري» کې راځي چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: "په تاسو کې هیڅ یو نشته، او هیڅ یو ساکښ نشته مګر دا چې د هغه ځای له جنت او یا دوزخ څخه تاکل شوی دی، مګر دا چې -تقدیر- یې لیکل شوی چې بدمرغه به وي که نیکمرغه". بخاري (۴۹۴۸)، مسلم (۲۶۴۷)، ابو داود (۴۶۹۴)، ترمذي (۲۱۳۶، ۳۳۴۴) او ابن ماجه (۷۸) روایت کړی دی. همدارنګه فرمايلي يې دي: « کله چې یو څوک تاسو نه ښه مسلمان شو، نو هره نیکي چې کوي لس چنده - ثواب - ورته لیکل کیږي، تر اووه سوه چنده پورې، او هره بدي چې کوي یو چند ورته لیکل کیږي ». (بخاري (42، 7501)، مسلم (128، 129، 130) او ترمذي (3073).)

باب دی د کرسۍ د پیداښت په باره کې

مونږ باور لرو چې کرسۍ له عرش څخه وروسته تر ټولو لوی مخلوق دی، الله تعالی د دې د عظمت د بیانولو په اړه فرمایلي: (پراخه دی هغه د دوو قدمونو ځای د الله تعالی د اسمانونو او د ځمکې څخه). څوکۍ د عرش په مخ کې ده او هغه د دواړو قدمونو ځای دی. ابن عباس -رضی الله عنهما- د دې آیت په تفسیر کې ویلي دي: "کرسۍ د پښو ځای دی، او د عرش اندازه هیڅوک نه شي کولی ". (دارقطني په صفاتو کې مرفوع او موقوف ذکر کړی(۳۶) او عثمان بن سعید الدارمي په بشر المریسی باندې د رد په موخه ذکر کړی (۸۴، ۸۹) . او عبدالله بن احمد په السنة کې روایت کړی (586)، او ابن خزیمه په "توحید" (154) کې، او ابو الشیخ په "العظمة" کې (216، 217). او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: "د کرسۍ په مقابل کې اوه اسمانونه بل څه نه دي مګر په لویه صحرا کې د یوې غورځول شوې حلقې (کړۍ) په څیر، او د عرش غوره والی په کرسۍ باندې داسې ده لکه څومره چې هغه صحرا په هغې حلقې (کړۍ) باندې غوره والی لري". (ابن حبان (۳۶۱)، او په (المجروحین) کې (۱۳۰/۳)، طبرانی په الکبیر کې (۱۶۵۱) ، او په المکارم کې (۱)، الآجری په الأربعین کې (۴۰) روایت کړی دی. او ابو الشیخ په العظمه کې (۲۵۹ مخ)، او ابو نعیم په الحلیة کې (۱) / ۱۸ او ۱۶۶ – ۱۶۸، البیهقي په الأسماء کې (۵۱۰ – ۵۱۱ مخونه)، او په الشعب کې (۴۳۲۵ او ۷۶۶۸ مخ)، او ابن عبدالبر په التمهید کې (199/9) ، چې هغه یو اورېد حدیث دی، او دلته زمونږ دا حدیث د همغه له جملې څخه دی، او نوموړی حدیث ډېر طرق لري، خو ضعیفه دي نه صحیح کیږي، او عقیلي ځینې دغه طرق ذکر کړي دي او د هغو ضعف ته یې اشاره کړې ده،او ابن عدي هم ذکر کړي دي او ویلي یې دي: دا حدیث لدې لارې منکر دی کوم چې له ابن جریج، له عطاء له عبید بن عمیر له ابو ذر څخه روایت شوی. او دا حدیث د ابوذر په روایت د ابو ادریس خولانی او القاسم بن محمد څخه او دریم د ابن جریج له حدیث څخه پرته بله لاره نه لری، او دا یې له ټولو منکرترین روایت دی» خو دا حدیث مشهور دی او لده پرته بل چا د کرسۍ په اړه مرفوع ندی روایت کړی، نو سره لدې چې ضعیف او منکر دی مونږ بیا هم راوړ). همدا رنګه بیهقي هم له عباس بن محمد څخه روایت کړی دی فرمایي: ما له ابو عبید څخه اوریدلي چې ویل یې: «دا حدیثونه چې پکې وایي: زمونږ رب د خپلو بنده ګانو د مایوسۍ نه او په نږدې وخت کې د هغوی حال ته بدلولو ته وخندل، او جهنم تر هغه پورې نه ډکیږي تر څو چې هغه - ذات - خپل قدم پکې کینږدي، او کرسۍ د دواړو قدمونو - د ایښودلو - ځای دی ، او دا حدیثونه د روایت له مخې زمونږ په اند حق دي، چې ځینو له ځینو نورو څخه روایت کړي دي، مګر که

چيرته يي زمونږ څخه د تفسير په اړه پوښتنه وشي مونږ يې نه تفسير کوو، او مونږ هيڅوک داسې ندي لاندې کړي چې هغوی دې يې تفسير کړی وي. (الأسماء والصفات، بيهقی (۲/۱۹۸).

باب دی د آسمانونو او ځمکې د پيدايښت په باره کې

او موږ باور لرو چې الله - تعالى - آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دوی په مينځ کې دي د الله له ورځو څخه په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي او هيڅ ستړيا او ستوماني ورته نده رسيدلې، الله تعالى فرمايلي:

﴿وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٖ ٣٨﴾ [ق: 38]

(او يقيناً يقيناً مونږ آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، او مونږ ته هېڅ ستوماني نه ده رارسېدلې). [ق سورت: 38 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ...﴾ [الأنبياء: 30]

(آيا هغه کسان چې کافران شوي دي په دې نه دي خبر شوي چې يقيناً يقيناً آسمانونه او ځمکه دواړه سره نښتي وو، بيا مونږ دواړه بېل کړل) [الأنبياء سورت: 30 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿۞قُلۡ أَئِنَّكُمۡ لَتَكۡفُرُونَ بِٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَرۡضَ فِي يَوۡمَيۡنِ وَتَجۡعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادٗاۚ ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٩ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ مِن فَوۡقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقۡوَٰتَهَا فِيٓ أَرۡبَعَةِ أَيَّامٖ سَوَآءٗ لِّلسَّآئِلِينَ ١٠ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِيَ دُخَانٞ فَقَالَ لَهَا وَلِلۡأَرۡضِ ٱئۡتِيَا طَوۡعًا أَوۡ كَرۡهٗا قَالَتَآ أَتَيۡنَا طَآئِعِينَ ١١ فَقَضَىٰهُنَّ سَبۡعَ سَمَٰوَاتٖ فِي يَوۡمَيۡنِ وَأَوۡحَىٰ فِي كُلِّ سَمَآءٍ أَمۡرَهَاۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفۡظٗاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ١٢﴾ [فصلت: 9-12]

او الله تعالى فرمايلي:

﴿ءَأَنتُمۡ أَشَدُّ خَلۡقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُۚ بَنَىٰهَا۝٢٧ رَفَعَ سَمۡكَهَا فَسَوَّىٰهَا۝٢٨ وَأَغۡطَشَ لَيۡلَهَا وَأَخۡرَجَ ضُحَىٰهَا۝٢٩ وَٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ۝٣٠ أَخۡرَجَ مِنۡهَا مَآءَهَا وَمَرۡعَىٰهَا۝٣١ وَٱلۡجِبَالَ أَرۡسَىٰهَا۝٣٢ مَتَٰعٗا لَّكُمۡ وَلِأَنۡعَٰمِكُمۡ۝٣٣﴾ [النازعات: 27-33]

(آيا تاسو د پيدا کولو په لحاظ ډېر سخت يئ، يا که آسمان، دغه هغه (الله) جوړ کړی دی) * (د ده چت يې اوچت کړی دی، نو دغه يې ښه برابر جوړ کړی دی) * (او د ده شپه يې توره تياره کړې ده او د ده رڼا يې راوېستلې ده) * (او ځمکه يې له ده نه وروسته غوړولې ده) أ * (ده له دغې (ځمکې) نه يې د دې اوبه او د دې واښه رااېستلي دي). * (او غرونو لره، ده دغه محکم کړي دي) مَتَاعًا لَّكُمْ وَلأَنْعَامِكُمْ} (ستاسو او ستاسو د څارويو د فايدې لپاره) [النازعات سورت: 27-33 آيتونه]

. او موږ باور لرو چې الله تعالی آسمانونه پرته له ستنو پورته کړي دي، هغه حق ذات فرمايلي دي:

﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِي رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمۡ تُوقِنُونَ۝٢﴾ [الرعد: 2]

(الله هغه ذات دی چې آسمانونه يې اوچت کړي دي، بې له ستنو، چې تاسو هغه وينئ، بيا يې په عرش باندې بره شو، او ده لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي، هر يو يې تر مقررې نېټې پورې روان دی، هغه، د هر کار تدبير کوي، دليلونه ښه په تفصيل سره بيانوي، د دې لپاره چې تاسو د خپل رب پر ملاقات يقين وکړئ) [الرعد سورت: 2 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمۡ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجٖ كَرِيمٍ۝١٠﴾ [لقمان: 10]

(هغه، آسمانونه بې له ستنو پيدا کړي دي چې تاسو هغه وينئ او په ځمکه کې يې پاخه غرونه غورځولي (پيدا کړي) دي چې دغه (ځمکه) تاسو ونه خوځوي. او په دغې (ځمکه) کې يې هر قسمه ځنډنده (زنده سر) خواره کړي دي او مونږ له بره نه اوبه نازلې کړې دي، بيا مونږ په دغې (ځمکه) کې هر قسمه ښې عمده (غلې، ګياګانې) رازرغونې کړي) [لقمان سورت: 10آيت]

. او مونږ باور لرو چې الله تعالی آسمانونه او ځمکه نیسي چې زایل نه شي، الله تعالی فرمايلي: ﴿۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمۡسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ أَن تَزُولَاۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنۡ أَمۡسَكَهُمَا مِنۡ أَحَدٖ مِّنۢ بَعۡدِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ٤١﴾ [فاطر: 41]

(ببشکه چې الله آسمانونه او ځمکه ساتي او (نیسي یې) چې زایل نشي او قسم د ی که دواړه په زوال شي (نو) له هغه (الله) نه غیر به یې هیڅوك ونه ساتلی شي) (ونه نیولی) شي، ببشکه هغه (الله) دی، بنه صبر ناک، ډېر بخښونکی) [فاطر سورت: 41 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې هغه پاک ذات آسمان ساتي لدې نه چې په ځمکه راولوېږي مګر د هغه په حکم سره، الله تعالی فرمایلي:

﴿... وَيُمۡسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦٓۚ ...﴾ [الحج: 65]

(او هغه اسمان ساتي له دې نه چې په ځمکه باندې راولوېږي مګر (خو) د هغه په حکم سره [الحج سورت: 65 آیت].

او مونږ باور لرو چې الله تعالی د دې مخلوقاتو چارې اداره کوي او ساتنه یې کوي او دا هغه لره نه ستړی کوي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿... وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾ [البقرة: 255]

(پراخه ده کرسی د هغه د اسمانونو او د ځمکې نه او د دې دواړو ساتنه هغه (الله) نه ستړی کوي، او هم هغه ډېر اوچت دی، ډېر لوی دی). [البقرة سورت: 255 آیت]

. او مونږ باور لرو چې الله دا لوی مخلوقات د لویو حکمتونو لپاره پیدا کړي دي چې هغې باندې احاطه نشې کیدلای، او الله تعالی د دې پیدایښت او جوړښت په ډېره زیرکتیا سره کړی دی، الله تعالی فرمایلی:

﴿وَتَرَى ٱلۡجِبَالَ تَحۡسَبُهَا جَامِدَةٗ وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِۚ صُنۡعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ أَتۡقَنَ كُلَّ شَيۡءٍۚ إِنَّهُۥ خَبِيرُۢ بِمَا تَفۡعَلُونَ ٨٨﴾ [النمل: 88]

(او ته به غرونه وینې، ته به په دوی د کلکو ولاړو ګومان کوې، حال دا چې دوی به د وریځې د تېرېدلو په شان تېرېږي، (وګورئ) کاریګري د الله هغه چې هر شی یې محکم کړی دی، ببشکه هغه بنه خبردار دی په هغو کارونو چې تاسو یې کوئ). [النمل سورت: 88 آیت]،

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا لَٰعِبِينَ ٣٨﴾ [الدخان: 38]

(او مونږ آسمانونه او ځمكه او هر هغه څه چې د دواړو په مينځ كې دي؛ نه دي پيدا كړي، په داسې حال كې چې عبث او لوبې كوونكي يو). [الدخان سورت: 38 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي:

﴿وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡزُونٖ ١٩ وَجَعَلۡنَا لَكُمۡ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسۡتُمۡ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ٢٠ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٖ مَّعۡلُومٖ ٢١﴾ [الحجر: 19-21]

(او ځمكه، مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې كې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې كې هر اندازه كړى شوى شى زرغون كړى دى) * (او مونږ ستاسو لپاره په هغې كې معيشتونه پيدا كړي دي او هغه هم چې تاسو هغه ته روزي وركوونكي نه يئ). (او نشته هېڅ څيز مگر زمونږ سره د هغه خزانې دي او مونږ هغه نه نازلوو مگر په معلومې اندازې سره) [الحجر سورت: 19-21 آيتونه].

الله تعالى د ځمكې او آسمانونو په پيدا كولو سره په خپل ربوبيت استدلال وكړ، هغه ربوبيت چې الوهيت ترې لازميږي، نو هغه لوړ ذات وفرمايل:

﴿أَمَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهۡجَةٖ مَّا كَانَ لَكُمۡ أَن تُنۢبِتُواْ شَجَرَهَآۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلۡ هُمۡ قَوۡمٞ يَعۡدِلُونَ ٦٠﴾ [النمل: 60]

(بلكې هغه ذات (بهتر دى) چې آسمانونه او ځمكه يې پيدا كړي دي او ستاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې كړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښايست) والا باغونه زرغون كړل، ستاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې كړئ، آيا له الله سره بل معبود شته؟ بلكې دوى يو داسې قوم دى چې (له الله سره د نورو) برابري كوي). [النمل سورت: 60 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٦١﴾ [العنكبوت: 61]

. (او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمی مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووايي چې الله (پیدا کړي او مسخر کړي دي)، نو کوم طرف ته دوی واړولای شو د حق نه؟) [العنکبوت سورت: 61 آیت]،

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ مَوۡتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ٦٣﴾ [العنكبوت: 63]

(او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له آسمان نه اوبه نازلې کړې دي، بیا يې په هغو سره ځمکه د هغې له مرګ نه پس ژوندۍ کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی ووايي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووايه: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري). [العنکبوت سورت: 63 آیت].

او موږ باور لرو چې الله تعالی ځمکه د ازمايښت ځای ګرځولی دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ وَكَانَ عَرۡشُهُۥ عَلَى ٱلۡمَآءِ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۗ ...﴾ [هود: 7]

(او دی هماغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، په داسې حال کې چې د هغه عرش په اوبو باندې و، د دې لپاره چې هغه تاسو وازمايي چې په تاسو کې د عمل په لحاظ څوك ډېر ښه دی). [هود سورت: 7 آیت]،

او همدارنګه يې ځای د آرام، ژوند او راجمع کولو ګرځولې، الله تعالی فرمايي:

﴿۞ مِنۡهَا خَلَقۡنَٰكُمۡ وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً أُخۡرَىٰ ٥٥﴾ [طه: 55]

(له هم دې (ځمکې) نه موږ تاسو پیدا کړي یاست او په همدې کې به موږ تاسو ننباسو، او بل کرت به موږ تاسو راوباسو) [طه سورت: 55 آیت].

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿أَلَمۡ نَجۡعَلِ ٱلۡأَرۡضَ كِفَاتًا۝٢٥ أَحۡيَآءٗ وَأَمۡوَٰتٗا۝٢٦﴾ [المرسلات: 25-26]

(ژوندو لره او مړو لره). [المرسلات سورت: 25، 26 آيتونه]

. او موږ باور لرو چې دا ستر كائنات د الله رب العالمين ستاينه كوي، الله تعالى فرمايلي:

﴿تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا۝٤٤﴾ [الإسراء: 44]

(خاص د هغه لپاره تسبيح وايي اوه اسمانونه او ځمكه او هغه څوك چې په دغو كې دي، او نشته هېڅ يو شى مګر د هغه له ستايني سره تسبيح وايي او لېكن تاسو د هغو پر تسبيح نه پوهېږئ، بېشكه هغه له ازله ډېر تحمل والا، ډېر بخښونكى دى). [الإسراء سورت: 44 آيت]

، او د هغه د عظمت تابع دي الله تعالى فرمايلي:

﴿ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِيَ دُخَانٞ فَقَالَ لَهَا وَلِلۡأَرۡضِ ٱئۡتِيَا طَوۡعًا أَوۡ كَرۡهٗا قَالَتَآ أَتَيۡنَا طَآئِعِينَ ۝١١﴾ [فصلت: 11]

(بيا يې د آسمان په طرف اراده وكړه، په داسې حال كې چې هغه يو لوګى و، نو هغه (الله) ده ته او ځمكې ته وويل: تاسو دواړه راشئ، په خپلې خوښې سره، يا په زور سره، دواړو وويل: موږ په خوښې سره (فرمان منونكي) راځو). [فصلت سورت: 11آيت]

. او دا كاينات سره لړزېږي لدې وېرې چې بنده ګان د رب العالمين په وړاندې سرغړونه ونه كړي، رب العالمين فرمايي:

﴿تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرۡنَ مِنۡهُ وَتَنشَقُّ ٱلۡأَرۡضُ وَتَخِرُّ ٱلۡجِبَالُ هَدًّا۝٩٠ أَن دَعَوۡاْ لِلرَّحۡمَٰنِ وَلَدٗا ۝٩١﴾ [مريم: 90-91]

(نژدې دي چې آسمانونه له دې نه وچوي او ځمكه توټې توټې شي او غرونه راولوېږي ذرې ذرې). (په دې خبره چې دوى د رحمٰن لپاره اولاد وباله) [مريم سورت: 90، 91 آيتونه].

باب دى د لمر اوسپوږمى د پيدايښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله لمر او سپوږمى پيدا كړي دي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ فِى فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ﴿٣٣﴾﴾ [الأنبياء: 33]

(او دی همغه ذات دی چې شپه او ورځ او لمر او سپوږمۍ يې پيدا کړي دي، هر يو په (خپل) فلك (دايره) کې ګرځي) [الأنبياء سورت: 33 آيت]

. او موږ باور لرو چې لمر او سپوږمۍ ګرځي، لکه څرنګه چې الله تعالی موږ ته په خپلې دې وينا کې فرمايلي دي:

﴿وَٱلشَّمۡسُ تَجۡرِى لِمُسۡتَقَرّٖ لَّهَاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ﴿٣٨﴾ وَٱلۡقَمَرَ قَدَّرۡنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلۡعُرۡجُونِ ٱلۡقَدِيمِ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمۡسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدۡرِكَ ٱلۡقَمَرَ وَلَا ٱلَّيۡلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِۚ وَكُلّٞ فِى فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ ﴿٤٠﴾﴾ [يس: 38-40]

(او لمر (دی چې) په خپلې ټاکلې لارې باندې روان دی، دغه د ډېر غالب، ښه پوه ذات مُقَدر (اندازه) کول دي) * (او سپوږمۍ لره، موږ د هغې لپاره منزلونه مقرر کړي دي، تر هغه پورې چې دا شي لکه د کجورې وچه لښته) 36-40 (لمر لره ممکن نه دي چې سپوږمۍ رالاندې کړي او نه شپه په ورځ ړومبۍ کېدونکې ده او هر يو په (خپل) مدار کې لامبو وهي). [يس سورت: 38-40 آيتونه]،

نو لوړ دی شان د هغه ذات چې تر ټولو ښايسته پيدا کوونکی دی. په خپلو بندګانو د هغه له رحمت څخه يو دا دی چې هغه (دواړه) يې د خپل امر تابع ګرځولې. د بندګانو د ګټو د تحقق لپاره، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ دَآئِبَيۡنِۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ ﴿٣٣﴾﴾ [إبراهيم: 33]

(او ستاسو لپاره يې لمر او سپوږمۍ په کار لګولي دي، په داسې حال کې چې د قانون مطابق ګرځي او ستاسو لپاره يې شپه او ورځ په کار لګولي دي) [إبراهيم سورت: 33 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ ...﴾ [الأعراف: 54]

لمرسترګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي)، [الأعراف سورت: 54 آيت].

الله تعالی لمر او سپوږمۍ د لويو حکمتونو لپاره پيدا کړي دي چې په هغې احاطه ناشونې ده، د هغه حکمتونو له جملې نه يې ځينې د الله تعالی پدې وينا کې راغلي چې فرمايي:

﴿فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًاۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾﴾ [الأنعام: 96]

(د سبا (د رڼا) چوونکی دی او شپه يې د ارام ذريعه ګرځولې ده او لمرسترګه او سپوږمۍ يې د حساب ذريعې ګرځولې دي، دا د ښه غالب، ښه پوهه ذات اندازه کول دي) [الأنعام سورت: 96 آيت].

ابن عباس رضی الله عنهما فرمايلي دي:

﴿... وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًاۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ٩٦﴾ [الأنعام: 96]

(يعني د ورځو، مياشتو او کلونو شمېر). [الأنعام: 96]

(تفسير الطبري (11/ 558)). همدارنګه الله تعالی د لمر او سپوږمۍ د پيداينت د ځينو حکمتونو په اړه فرمايلي دي:

﴿هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلْحَقِّۚ يُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾﴾ [يونس: 5]

(هم هغه (الله) دی چې (تيکلی د) لمر يې تېز ځلېدونکی ګرځولی دی او (تيکلی د) سپوږمۍ يې روښانه او هغه يې منزلونه منزلونه مقرر کړه (او منزلونه يې مقرر کړل)، د دې لپاره چې تاسو د کلونو شمېره او حساب معلوم کړئ ، الله دغه (څيزونه) نه دي پيدا کړي مګر په حقه سره، هغه آيتونه (دليلونه) په تفصيل سره بيانوي، د هغو خلقو لپاره چې پوهېږي) [يونس سورت: 5 آيت]

. او موږ باور لرو چې الله - تعالی - (لمر او سپوږمۍ) له خپلو لويو نخښو څخه ګرځولي چې د هغه په ربوبيت دلالت کوي، هغه ربوبيت چې د هغه الوهيت ورڅخه لازميږي، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾﴾ [العنکبوت: 61]

(او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووایي چې الله (پیدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی ګرځولی شي؟). [العنکبوت سورت: 61 آیت]،

او الله پاک فرمایلي دي:

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُۚ لَا تَسْجُدُواْ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُواْ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴿٣٧﴾﴾ [فصلت: 37]

(او د هغه له دلیلونو څخه شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ دي، تاسو مه لمر ته سجده کوئ او مه سپوږمۍ ته او تاسو خاص الله ته سجده کوئ چې دغه (نخښې) يې پيدا کړې دي، که چېرې تاسو خاص د هغه عبادت کوئ). [فصلت سورت: 37 آیت]

. او په صحیح کې؛ رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لاَ يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلاَ لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَه». «لمر او سپوږمۍ د الله تعالی له نښانو څخه دوه نښې دي، د چا د مرګ له امله پرې کسوف (لمر او سپوږمۍ نیونه) نه راځي او نه د چا د ژوند له امله، مګر الله تعالی پدې دواړو سره خپل بندګان ویروي». (بخاري (1048) او النسائي (1459) . او موږ باور لرو چې لمر او سپوږمۍ الله - رب العالمين - ته سجده کوي، لکه څنګه چې نور مخلوقات سجده کوي، الله -تعالی- فرمایلي:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ۩﴿١٨﴾﴾ [الحج: 18]

(آیا ته نه وینې چې بېشکه الله (چې دی) ده ته سجده کوي هر هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هر هغه چې په ځمکه کې دي او لمر او سپوږمۍ او ستوري او غرونه او ونې او څاروي او ډېر له خلکو ځيني او (په دوی کې) ډېر داسي دي چې په هغو باندې عذاب ثابت شوی دی او هغه څوک چې الله يې سپک کړي، نو ده ته هیڅوك عزت ورکوونکی نشته، بېشکه الله کوي هغه څه چې اراده يې وکړي) [الحج سورت: 18 آیت].

او موږ ایمان لرو چې لمر هره ورځ د عرش لاندې سجده کوي، لکه څنګه چې رېښتیني او تصدیق شوي پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - پدې خبر ورکړی. له أبو ذر - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمايي؛ پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل کله

چي لمر ډوب شو: «آيا پوهيږې چي دا چيرته ځي؟"ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې وفرمايل: " هغه ځي تر دې چې د عرش لاندې سجده وکړي، نو اجازه وغواړي، او اجازه ورته ورکړل شي، او نږدې ده چې - يوه ورځ - سجده وکړي، او ورڅخه قبوله نه شي، او اجازه وغواړي، نو اجازه ورنکړل شي، - بلکه - ورته وويل شي: هغه ځای ته بيرته وګرځه چې ورڅخه راغلی يې، نو د لويديځ له لورې به راوخيژي، دا د الله -تعالى- هغه قول دی چې فرمايي:

او لمر (دی چې) په خپلې ټاکلې لارې باندې روان دی، دغه د ډېر غالب، ښه پوه ذات مُقَدر (اندازه) كول دي». (بخاري (3199)، مسلم (159)، ابوداود (4002) او ترمذي (2186، 3227). روايت كړی دی.

باب دی د ستورو د پيدايښت په اړه

او موږ ايمان لرو چې الله -تعالى- ستوري او سيارې د لويو حكمتونو له مخې پيدا كړي دي، چې له ځينو څخه يې الله رب العزت په دې قول كې يادونه كړې.

﴿وَعَلَٰمَٰتٖۚ وَبِٱلنَّجۡمِ هُمۡ يَهۡتَدُونَ ١٦﴾ [النحل: 16]

او علامې (يې مقرر كړې دي) او په ستورو سره دوی لار مومي. [النحل سورت: 16 آيت]،

قتاده رحمه الله فرمايي: العلامات: «ستوري دي، او الله - تعالى - دا ستوري د دريو كارونو لپاره پيدا كړي دي: د آسمان لپاره يې زينت ګرځولي، او د لار موندنې لپاره يې لارښود ګرځولي، او شيطانان پرې ويشتل كيږي، نو چا چې لدې پرته د نورو موخو لپاره پرې ځان بوخت كړ نو خپل دريځ يې ورک كړ، او خپله برخه يې خطا كړه، او خپله برخه يې وركه كړه. او په هغه څه يې ځان بوخت كړ چې نه پرې پوهيږي». (تفسير الطبري (17/ 185).) او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: د ماښام لمونځ مو له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وكړ، بيا مو وويل: كه چيرته كينو تر څو ورسره ماخوستن لمونځ وكړو. وايي: نو كېناستو، - تر دې چې- پر مونږ راووت، او ويې فرمايل: آيا تر اوسه همدلته ياست؟ مونږ وويل: ای د الله رسوله، د ماښام لمونځ مو تا سره وكړ، بيا مو وويل: كينو تر څو درسره د ماخوستن لمونځ هم وكړو، ويې فرمايل: "ښه مو وكړل، يا سم كار مو وكړ" وايي : آسمان ته يې سر پورته كړ، او ډيری وخت به يې سر آسمان ته پورته كاوه، نو ويې فرمايل: "آسمان په ستورو باندې خوندی دی، نو كله چې ستوري له منځه لاړ شي، آسمان ته هغه څه راځي چې وعده يې شوې ده

- چې هغه چاودیدل - دي ، او زما ملګري په ما خوندي دي، نو کله چې زه لاړم زما ملګرو ته به هغه څه راشي چې وعده يې کړې شوې ده - يعني فتنې او جنګونه - او زما امت زما په صحابه و خوندي دی، نو کله چې زما صحابه لاړل، زما امت ته به هغه څه راشي چې وعده يې ورسره کړې شوې ده . - يعني فتنې، جنګونه، د باندچيانو مرتد کېدل، د زړونو مخالفتونه او داسي نور..-». (مسلم روايت کړې دی (2531)). او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلۡنَٰهَا رُجُومٗا لِّلشَّيَٰطِينِۖ...﴾ [الملك: 5]

(او يقينًا يقينًا مونږ دا تر ټولو نژدې اسمان په ډيوو (ستورو) سره ښايسته کړی دی او مونږ دغه (ډيوې، يعني ستوري) د شيطانانو د ويشتلو لپاره ذريعې جوړې کړې دي). [الملك سورت: 5 آيت].

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی فرمايي: د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - له صحابه کرامو څخه يو انصاري صحابي خبر راکړ، چې هغوی يوه شپه د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره ناست وو چې يو ستورى وويشتل شو نو رڼا يې وکړه، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دوی ته وويل: "په جاهليت کې به مو څه وييل، کله به چې داسي شی وغورځول شو؟" هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، مونږ به وييل: نن شپه يو لوی انسان پيدا شو، او لوی انسان مړ شو، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: "دا د هيچا په مرګ يا ژوند کې نه غورځول کيږي، مګر زمونږ رب - تبارک وتعالى اسمه - کله چې د يو کار فيصله وکړي؛ عرش باروونکي ملايکې تسبيح ووايي، بيا هغوی ته نږدې د اسمان خلک تسبيح ووايي، تر دې چې تسبيح د دنيا د آسمان خلکو ته ورسيږي، بيا يې وويل: بيا هغه ملايکې چې عرش باروونکو ملايکو ته نږدې دي ورته ووايي چې: ستاسو رب څه وويل؟ نو په هغه څه يې خبر کړي چې ويلي يې وي». وايي: نو د آسمان خلک ځينې له ځينو نورو څخه پوښتنې وکړي، تر دې چې خبر د دنيا آسمان ته راورسيږي، نو پيريان يې په غلا سره واوري، بيا يې د خپلو بادارانو غوږونو ته ورسوي، نو پدې - ستورو - سره ويشتل کيږي، نو په کوم څه يې چې په حقيقت سره راتګ وکړ نو هغه رښتيا دي، خو هغوی ورسره دروغ ګډ کړي او زيادت پکې راولي». (مسلم روايت کړی (2229)). او شيطانانو به په غلا سره اوريدل کول، خو کله چې زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - ولېږل شو، بيا د اوريدلو لپاره له ناستې نه منعه شول، الله رب العزت د هغوی له حال نه د خبرولو په موخه فرمايلي دي:

﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقۡعُدُ مِنۡهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمۡعِۖ فَمَن يَسۡتَمِعِ ٱلۡأٓنَ يَجِدۡ لَهُۥ شِهَابٗا رَّصَدٗا ٩﴾ [الجن: 9]

(او دا چې بېشکه مونږ به د اورېدلو لپاره له دې (اسمان) نه د کېناستو په ځايونو کې کېناستو، نو هغه څوک چې اوس غواړي چې واوري (نو) دی به د ځان لپاره د اور لمبه منتظره ومومي). [الجن سورت: 9 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِزِينَةٍ ٱلۡكَوَاكِبِ ٦ وَحِفۡظٗا مِّن كُلِّ شَيۡطَٰنٖ مَّارِدٖ ٧ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰ وَيُقۡذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٖ ٨ دُحُورٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٞ وَاصِبٌ ٩ إِلَّا مَنۡ خَطِفَ ٱلۡخَطۡفَةَ فَأَتۡبَعَهُۥ شِهَابٞ ثَاقِبٞ ١٠﴾ [الصافات: 6-10]

(بېشکه مونږ (ځمکې ته) زيات نږدې اسمان په زينت سره ښايسته کړی دی، چې ستوري دي. او له هر سرکښه شيطان نه مو ښه ساتلی دی. * دغه (شيطانان) تر ټولو لوړ مجلس ته غوږ نشي نيولی او دوی له هره جانبه ويشتل شي. دد شړلو لپاره او د دوی لپاره همېشنی عذاب دی. غير له هغه (شيطان) نه چې وتښتوي يو کرت تښتونه، نو په ده پسې شي لمبه رڼا کوونکې). [الصافات سورت: 6-10 آيتونه]

. او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی فرمايي: «پيريان به آسمان ته ختل او وحي به يې اورېدله، نو کله به يې چې يوه کلمه واورېده، نهه به يې ورسره زياتې کړې، هغه يوه کلمه به حق وه، او هغه څه به چې دوی اضافه کړې وې هغه به باطل و، نو کله چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ولېږل شو - دوی- له ناستې نه منع شول، نو ابليس ته يې پدې اړه يادونه وکړه، پداسې حال کې چې لدې وړاندې په ستورو ويشتل نه کېدل، نو ابليس دوی ته وويل: خامخا دا د کوم کار له امله کېږي چې په ځمکه کې شوی دی، نو خپل عسکر يې ولېږل. - هغوی - رسول الله -صلى الله عليه وسلم- پداسې حال کې وموند چې د دوو غرونو تر منځه يې لمونځ کاوه - فکر کوم - په مکه کې، نو بيا دوی له ابليس سره مخ شول، او خبر يې کړ، هغه وويل: دا هغه پېښه ده چې په ځمکه کې شوې ده». (ترمذي (3324)، أحمد (2482)، نسائي په کبرى کې (11562)، او أبو يعلى (2502)) روايت کړی دی. او موږ ايمان لرو چې ستوري او سيارې نه ګټه رسولای شي او نه زيان رسولای شي او نه د اسمان او ځمکې په پېښو کې اغيزه کوي او څوک چې دا عقيده لري چې دوی پخپله موثر دي هغه کفر يا شرک کړی دی. له ابن عباس - رضي الله عنهما- څخه روايت دی، چې د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په وخت کې

په خلکو باران وشو، نو رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «ځینو خلکو سهار کړو پداسي حال کې چې شکر ویستونکي وو او ځینې له دوی نه کافر وو» هغوی - شکر ویستونکو- وویل: دا د الله رحمت دی، او ځینو نورو وویل: یقینا فلانی او فلانی ستوری حق و - یعني د فلاني او فلاني ستوري په ښکاره کېدو سره پر مونږ باران وشو - وايي: نو دا آیت نازل شو:

﴿۞ فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ۝٧٥ ... أَفَبِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَنتُم مُّدۡهِنُونَ ۝٨١ وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ ۝٨٢﴾ [الواقعة: 75-82]

(نو زه د ستوریو د پرېوتو په ځایونو باندې قسم خورم) [الواقعه سورت: 75 آیت]

تر دې چې دې ځای ته ورسیده . [الواقعة سورت: 82 آیت]». (او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو یې تکذیب کوئ (دروغ یې ګڼئ). (مسلم روایت کړی دی (73).

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "هغه څه چې زه پرې په اخره زمانه کې زیات په خپل امت ویرېږم هغه په ستورو ایمان لرل، په تقدیر کافریدل او -په رعیت- د پادشاه ظلم دی». (رویاني (١٢٤٥) او طبراني په الکبیر (٨١١٣) کې روایت کړی دی.

او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - په ستورو کې - د زده کړې په موخه - له لیدلو څخه منع فرمایلي ده ، پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "څوک چې د نجومي علم څخه څه زده کړي، هغه د جادو یوه برخه زده کړې ده، څومره یې چې زده کړه زیاتیږي همغومره یې د سحر د زده کړې کچه هم ورسره زیاتیږي" (ابوداود (3905)، ابن ماجه (3726)، ابن ابي شیبه (26159)، احمد (2000) او عبد بن حمید (714) روایت کړی دی. نو د نجومي علم زده کول روا نه دي مګر په هغه اندازه چې په وچه او لمده کې پرې لار موندل کیږي، ځکه چې د دې علم زده کړه کوډګرۍ ته لاره هواروي. له سعید بن جبیر څخه روایت دی وايي: عبد الله بن عباس ته یو سړی راغی، نو ویې ویل: ای أبو عباسه! ماته وصیت وکړه، نو هغه ورته وویل: د الله په تقوی درته وصیت کوم، او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د صحابه کرامو پسې له خبرو کولو ځان وژغوره، ځکه ته نه پوهیږې چې هغوی ته څومره فضیلت ورکړل شوی دی، او له نجومي کړنو ځان وساته مګر هغه چې په وچه او دریاب کې پرې لار موندل کیږي، ځکه هغه جادوګرۍ ته بلنه ورکوي. او د هغه خلکو له ناستي ځان وساته چې تقدیر دروغ ګڼي، او که څوک خوښ ګڼي چې دعا یې قبوله شي، عمل یې پاکیزه شي او ورڅخه قبول شي، نو په خبرو کې دې ریښتیا ووايي، او امانت دې - خپل خاوند - ته وسپاري، او مسلمانانو ته دې خپله

سینه - له کیني او بدبینی څخه - پاکه کړي. (ابن بطة په الابانة کې روایت کړی دی (1987).

باب دی د ملایکو د پیدایښت په باره کې

او موږ ایمان لرو چې الله تعالی ملائکې له رڼا څخه پیدا کړي دي، په صحیح کې له عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: "ملایکې له رڼا څخه پیدا شوې دي، پیریان د اور له خالصو لمبو څخه پیدا شوي دي، او ادم له هغه څه څخه پیدا شوی چې ستاسو لپاره بیان شوی دی". (مسلم روایت کړی دی (2996). او الله -جل جلاله- ملایکې په خلقت کې - یو له بل سره - توپیر لرونکې ګرځولي دي، الله تعالی فرمایي:

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ جَاعِلِ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُوْلِيٓ أَجۡنِحَةٖ مَّثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۚ يَزِيدُ فِي ٱلۡخَلۡقِ مَا يَشَآءُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١﴾ [فاطر: 1]

. (ټولې ستاینې خاص د الله لپاره دي چې د آسمانونو او ځمکې پیدا کوونکی دی، ملایکو لره رسولان ګرځوونکی دی، (داسې ملایك) چې د وزرو والا دي، دوه دوه او درې درې او څلور څلور، هغه په پیدا کولو کې زیاتوي چې څه وغواړي، بېشکه الله په هر شي باندې ښه قادر دی). [فاطر سورت: 1 آیت].

او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خبر ورکړی دی چې هغه جبرائیل -علیه السلام- ولیده، او هغه لره شپږ سوه وزرونه وو. او دا چې هغه لوی مخلوق دی. له ابو اسحاق الشیباني څخه روایت دی وایي چې : ما له زر بن حبیش څخه د الله تعالی د دې قول په اړه پوښتنه وکړه چې: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوۡسَيۡنِ أَوۡ أَدۡنَىٰ ٩ فَأَوۡحَىٰٓ إِلَىٰ عَبۡدِهِۦ مَآ أَوۡحَىٰ ١٠﴾ [النجم: 9-10]

[النجم سورت: 9، 10 آیتونه]

نو د دوه لیندو په مسافت شو بلکې (له دې نه هم) ډېر نژدې. نو هغه (الله د جبریل په ژبه) خپل بنده ته وحې وکړه، [النجم سورت: 9، 10 آیتونه]

هغه چې وحې یې وکړه. وایي ابن مسعود مونږ ته حدیث بیان کړچې : «هغه - صلی الله علیه وسلم- جبریل ولید - پداسې حال کې - چې شپږ سوه وزرونه یې درلودل»،

(بخاري (۳۲۳۲)، مسلم (۱۷۴) او ترمذي (۳۲۷۷) روایت کړی دی. له عائشي -رضي الله عنها- څخه روایت دی فرمایي: «څوک چې دا دعوه کوي چې محمد - صلى الله علیه وسلم- خپل رب لیدلی دی، نو هغه - په الله - دروغ وویل، خو جبرائیل یې په خپل شکل کې لیدلی دی، او هغه افق (د ځمکې او اسمان) تر منځ مسافه بنده کړې وه». بخاري (۳۲۳۴)، مسلم (۱۷۷) او ترمذي (۳۰۶۸) روایت کړی.

او مونږ به د پرېښتو په اړه په (کتاب الایمان بالملائکة) کې په تفصیل سره د الله په اذن خبرې وکړو، او دلته یوازې د هغوی د خلقت په اړه په وینا کولو بسنه کوو.

باب دی د پیریانو او شیطانانو د پیدایښت په اړه

او موږ باور ایمان لرو چې الله - تعالى - د پیریانو پلار (جان) له خالص (بې لوګي) اور له شغلو څخه پیدا کړی دی، الله تعالى فرمایلي:

﴿وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ۝٢٧﴾ [الحجر: 27]

(او جانّ (پیری) مونږ هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور څخه پیدا کړی دی). [الحجر سورت: 27 آیت]،

او همدا رنګه فرمایلي یې دي:

﴿وَخَلَقَ ٱلۡجَآنَّ مِن مَّارِجٖ مِّن نَّارٖ۝١٥﴾ [الرحمن: 15]

(او جان (پیری) یې د اور له خالصې (بې لوګي) شغلې نه پیدا کړی دی) [الرحمن سورت: 15 آیت]

، او رسول الله - صلى الله علیه وسلم - فرمایلي دي: پرېښتې له رڼا(نور) څخه پیدا شوي دي، او جان (پیری) د اور له خالصې شغلې څخه پیدا شوی دی او ادم علیه السلام له هغه څه څخه پیدا شوی چې تاسو ته بیان شوي دي. (مسلم روایت کړی دی (2996). او مونږ پدې ایمان لرو چې الله پاک پیریان او انسانان د خپل عبادت لپاره پیدا کړي دي، الله تعالى فرمایلي دي:

﴿وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ۝٥٦﴾ [الذاریات: 56]

(او ما پېریان او انسانان نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي) [الذاریات سورت: 56 آیت].

په پیریانو کې وعظ کوونکي (ویروونکي) وي او پیغمبران پکې نه وي، الله تعالی فرمایلي: ﴿وَإِذۡ صَرَفۡنَآ إِلَيۡكَ نَفَرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوۡاْ إِلَىٰ قَوۡمِهِم مُّنذِرِينَ ٢٩﴾ [الأحقاف: 29]

(او هغه وخت (یاد کړه) چې مونږ تا ته د پېریانو یوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی ده (قرآن اوریدلو) ته حاضر شول، نو ویې ویل:چوپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېروونکي وو). [الأحقاف سورت: 29 آیت].

ابن عباس - رضي الله عنهما - فرمایلي دي: «پیغمبران له بني آدم څخه دي، او له پیریانو څخه ویروونکي دي». (تفسیر ابن کثیر (340/3).

(ای د پیریانو او انسانانو ډلې! آیا تاسو ته له هم تاسو نه رسولان نه وو راغلي چې تاسو ته به یې زما آیتونه بیانول)، نو مقصد ورڅخه: ستاسو له جملې نه دی، نه دا چې ستاسو ټولو څخه، دا لکه د الله تعالی د دې وینا په څېر دی: (او په دغو کې یې سپوږمۍ روښانه جوړه کړه)، او د الله تعالی دا قول: {فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا} (نو دوی د هغه تکذیب وکړ (دروغجن یې وګاڼه) او هغه اوښه یې رخمي کړه (او مړه یې کړه)) سره لدې چې اوښه وژونکی له هغوی څخه یو نفر و.

موږ باور لرو چې د پیریانو پیدایښت د آدم له پیدایښت څخه مخکې دی. د دې وجې نه الله تعالی فرمایي:

﴿وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ٢٧﴾ [الحجر: 27]

(او جانّ (پېری) مونږ هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور څخه پیدا کړی دی) [الحجر سورت: 27 آیت]

، او د شیطانانو مشر ابلیس دی - الله دې موږ له هغه څخه وساتي - الله هغه له اور څخه پیدا کړی لکه څرنګه چې نور پیریان او شیطانان پیدا کړي دي، الله تعالی د ابلیس په اړه د خبرتیا په موخه وفرمایل:

﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسۡجُدَ إِذۡ أَمَرۡتُكَۖ قَالَ أَنَا۠ خَيۡرٞ مِّنۡهُ خَلَقۡتَنِي مِن نَّارٖ وَخَلَقۡتَهُۥ مِن طِينٖ ١٢﴾
[الأعراف: 12]

(وويل (شيطان): زه له هغه نه غوره یم، تا زه له اوره پیدا کړی یم او هغه دې له خټې پیدا کړی دی). [الأعراف سورت: 12 آیت]،

او دا چې ابلیس له پیریانو څخه و، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِي وَهُمۡ لَكُمۡ عَدُوُّۢۚ بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا ٥٠﴾ [الكهف: 50]

(او (یاد کړه) هغه وخت چې مونږ ملایکو ته وویل: تاسو آدم ته سجده وکړئ، نو دوی سجده وکړه، غیر له ابلیس نه، هغه له جناتو څخه و، نو هغه د خپل رب د حکم نافرماني وکړه. [الکهف سورت: 50 آیت]

. او شیطان هغه څوک دی چې - زمونږ- مور او پلار یې ګمراه کړي وو، تر دې چې له جنت څخه وویستل، کله یې چې دوی ته - په زړونو کې - وسوسه ورواچوله، او قسم یې ورته یاد کړ چې زه تاسو ته له نصیحت کوونکو څخه یم، نو هغه دوی دواړو ته په دوکې سره تمه ورکړه، نو دوی له ونې څخه خوراک وکړ، حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ فَكُلَا مِنۡ حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٩ فَوَسۡوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ لِيُبۡدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنۡهُمَا مِن سَوۡءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنۡ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيۡنِ أَوۡ تَكُونَا مِنَ ٱلۡخَٰلِدِينَ ٢٠ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ٢١ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٖۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتۡ لَهُمَا سَوۡءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخۡصِفَانِ عَلَيۡهِمَا مِن وَرَقِ ٱلۡجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمۡ أَنۡهَكُمَا عَن تِلۡكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمَا عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٢٢ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمۡنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمۡ تَغۡفِرۡ لَنَا وَتَرۡحَمۡنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٢٣﴾ [الأعراف: 19-23]

* (او ای آدمه! ته او ستا ښځه په جنت کې اوسئ، نو تاسو خوراك کوئ له کوم ځای نه چې مو خوښه شي، او دې ونې ته مه نژدې کېږئ (،ګنې) نو له ظالمانو نه نو دوی دواړو ته شیطان وسوسه واچوله، د دې لپاره چې هغه (شیطان) دوی دواړو ته هغه څه ورښکاره کړي چې له دوی نه پټ وو، چې د دوی د شرم ځایونه دي او (ورته) ویې ویل: تاسو دواړه ستاسو رب له دې ونې نه نه یئ منع کړي مګر له دې وجې چې تاسو دواړه به ملایك شئ، یا چې شئ به له تل پاتې کېدونکو نه. * او هغه دوی ته پوخ قسم وخوړ چې بېشکه زه ستاسو لپاره نو هغه دوی دواړو ته په دوکې سره تمه ورکړه، نو کله چې دوی هغه ونه وڅکله، دوی ته خپل شرم ځایونه ښکاره شول او دواړه لګیا شول چې پر خپلو ځانونو یې د جنت پاڼې نښلولې او دوی ته خپل رب اواز وکړ چې آیا ما تاسو دواړه له دې ونې څخه نه وئ منع کړي او تاسو ته مې نه وو ویلي چې بېشکه شیطان ستاسو د دواړو ښکاره دښمن دی. دوی وویل: ای زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چېرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانیانو څخه شو). [الأعراف سورت: 19-23 آیتونه].

او موږ باور لرو چې شیطان له سجدې کولو تکبر وکړ، نو الله په هغه غضب شو، او له رحمت نه یې لرې کړ، او له تلپاتي جنت څخه یې وشاړه، او - پدې باور لرو - چې هغه د قیامت پورې له الله څخه - د ژوندي پاتې کېدلو- مهلت وغوښت؛ نو الله مهلت ورکړ، او هغه د الله په جلال قسم یاد کړ چې د آدم ټوله اولاده به په فتنه کې واچوي مګر د الله مخلص بندګان، حق ذات د هغه له دسیسې څخه د خبرولو په موخه وفرمایل:

﴿إِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن طِينٖ ٧١ فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ٧٢ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ٧٣ إِلَّآ إِبۡلِيسَ ٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٧٤ قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسۡجُدَ لِمَا خَلَقۡتُ بِيَدَيَّۖ أَسۡتَكۡبَرۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡعَالِينَ ٧٥ قَالَ أَنَا۠ خَيۡرٞ مِّنۡهُ خَلَقۡتَنِي مِن نَّارٖ وَخَلَقۡتَهُۥ مِن طِينٖ ٧٦ قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ٧٧ وَإِنَّ عَلَيۡكَ لَعۡنَتِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٧٨ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ٧٩ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ٨٠ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ٨١ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ٨٢ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ٨٣﴾ [ص: 71-83]

(کله چې ستا رب ملایکو ته وویل چې بېشکه زه له خټې نه د یو بشر پیدا کوونکی یم. نو کله چې زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپل (پیدا کړي) روح نه پو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، چې سجده کوونکي یئ. أَجْمَعُون * نو ملایکو ټولو سجده وکړه. * غیر له ابلیس نه، هغه لویي وکړه او شو له کافرانو څخه. * (الله) وویل: ای ابلیسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو پیدا کړی دی؟ آیا تا لویي وکړه، یا ته (له شروع نه)

د لوړو اوچتو خلقو څني يې؟ هغه وويل: زه له ده نه ډېر غوره يم، تا زه له اوره پيدا کړی يم او هغه دې له خټې نه پيدا کړی دی. وويل: نو ته له دې (جنت) نه ووځه، پس بېشکه ته رټل شوی يې. او بېشکه په تا باندې د بدلې تر ورځې پورې زما لعنت دی. هغه وويل: ای زما ربه! نو ته ما ته تر هغې ورځې پورې مهلت راکړه چې دوی (خلق) به بيا راژوندي کولی شي. ق * الله وويل: پس بېشکه ته له مهلت ورکړی شويو څخه يې. * د معلوم وخت تر ورځې پورې. * ده وويل: نو قسم ستا پر عزت! چې خامخا ضرور به زه دوی ټول ګمراه کوم. مګر په دوی کې ستا هغه بنده ګان چې خالص کړی شوي دي). [ص سورت: 71-83 آيتونه]

. او شيطان وويل لکه څرنګه چې الله تعالی - د هغه په اړه - خبر ورکړی:

﴿قَالَ فَبِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأَقۡعُدَنَّ لَهُمۡ صِرَٰطَكَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ١٦ ثُمَّ لَأٓتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيۡنِ أَيۡدِيهِمۡ وَمِنۡ خَلۡفِهِمۡ وَعَنۡ أَيۡمَٰنِهِمۡ وَعَن شَمَآئِلِهِمۡۖ وَلَا تَجِدُ أَكۡثَرَهُمۡ شَٰكِرِينَ ١٧﴾ [الأعراف: 16-17]

(ابليس) وويل: نو په سبب د هغه چې تا زه ګمراه کړم، زه به خامخا ضرور دوی ته ستا په نېغه لار کې کېنم. بيا به خامخا لازمًا زه دوی ته راځم د دوی له مخې نه او د دوی له شا نه او د دوی له ښيو اړخونو نه او چپو اړخونو نه او ته به د دوی اکثره شکر ګذاره ونه مومې). [الأعراف سورت: 16، 17 آيتونه].

او پېريان - هم - په شريعتونو سره مخاطب او مکلف دي، او دوی له پېغمبرانو او ويرووونکو څخه د وحيې د اوريدلو او پوهېدلو توان لري؛ لدې امله کله يې چې قرآن واوريده نو ويې ويل، لکه څرنګه چې الله تعالی له هغوی څخه خبر ورکړی:

﴿وَإِذۡ صَرَفۡنَآ إِلَيۡكَ نَفَرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوۡاْ إِلَىٰ قَوۡمِهِم مُّنذِرِينَ ٢٩ قَالُواْ يَٰقَوۡمَنَآ إِنَّا سَمِعۡنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٣٠﴾ [الأحقاف: 29-30]

او هغه وخت (ياد کړه) چې مونږ تا ته د پېريانو يوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی دې (قرآن) ته حاضر شول، نو ويې ويل:چوپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېرووونکي وو. دوی وويل: ای زمونږ قومه! بېشکه مونږ داسې کتاب واورېده چې له موسیٰ نه وروسته نازل کړی شوی دی، په داسې حال کې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه کوي). [الأحقاف سورت: 29، 30 آيتونه].

او مونږ. پوهېږو چې له پېریانو یې ځیني نیکان او ځیني یې بدان دي، نو څوک چې له دوی څخه ایمان راوړي نو تګ لوری یې جنت ته دی، او څوک چې له دوی څخه کافر شي نو تګ لوری یې اور (دوزخ) ته دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدٗا ١١﴾ [الجن: 11]

(او دا چې ببشکه پر مونږ. کې ځیني نېکان (او صالحه خلک) دي او پر مونږ. کې له دغو نه لاندې هم شته، مونږ. په مختلفو لارو روان یو). [الجن سورت: 11 آ◉ت]◉

بیا الله -تعالی- وفرمایل:

﴿وَأَنَّا مِنَّا ٱلۡمُسۡلِمُونَ وَمِنَّا ٱلۡقَٰسِطُونَۖ فَمَنۡ أَسۡلَمَ فَأُوْلَٰٓئِكَ تَحَرَّوۡاْ رَشَدٗا ١٤ وَأَمَّا ٱلۡقَٰسِطُونَ فَكَانُواْ لِجَهَنَّمَ حَطَبٗا ١٥﴾ [الجن: 14-15]

(او دا چې ببشکه په مونږ. کې ځیني مسلمانان دي او ځیني په مونږ. کې ظالمان دي، نو هغه چا چې اسلام راوړي، نو دغو خلکو د نېغې لارې قصد (او طلب) وکړ. او هر چې ظالمان دي، نو دوی به د جهنم لرګي (خشاك) وي). [الجن سورت: 14، 15 آیتونه]

. او الله -تعالی- د قیامت په ورځ د ملائکو لخوا د فاسقو انسانانو او پیریانو د ملامتولو او مجازات کولو په اړه په خبر ورکولو سره فرمایي:

﴿يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي وَيُنذِرُونَكُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هَٰذَاۚ ..﴾ [الأنعام: 130]

(ای د پیریانو او انسانانو ډلې! آیا تاسو ته همدا ستاسو د جنس څخه رسولان نه وو راغلي چې تاسو ته به یې زما آیتونه بیانول او تاسو به یې د دې ورځې له ملاقات نه وېرولئ؟) [الأنعام سورت: 130 آیت]،

او همدا رنګه الله - تعالی - فرمایلي:

﴿قَالَ ٱدۡخُلُواْ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُم مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ فِي ٱلنَّارِۖ ...﴾ [الأعراف: 38]

[(ورته) وبه وایي: تاسو له هغو امتونو سره یو ځای اور ته داخل شئ چې له تاسو نه مخکې په پیریانو او انسانانو کې تېر شوي دي]. [الأعراف سورت: 38 آیت].

او الله -سبحانه وتعالی- دوزخ ته د دوی د ننوتلو لامل بیان کړ چې هغه د منلو په موخه د حق وینا نه اوریدل دي، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ ذَرَأۡنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ لَهُمۡ قُلُوبٞ لَّا يَفۡقَهُونَ بِهَا وَلَهُمۡ أَعۡيُنٞ لَّا يُبۡصِرُونَ بِهَا وَلَهُمۡ ءَاذَانٞ لَّا يَسۡمَعُونَ بِهَآۚ ...﴾ [الأعراف: 179]

(او یقینًا یقینًا مونږ د جهنم لپاره ډېر زیات داسې پېریان او انسانان پیدا کړي دي چې د هغوی زړونه شته (خو) په هغو سره هغوی نه پوهېږي او د هغوی سترګې شته (خو) لیدل پرې نه کوي او د هغوی غوږونه شته (خو) اورېدل پرې نه کوي). [الأعراف سورت: 179 آیت]،

دا آیت پدې دلالت کوي چې پیریان؛ زړونه، غوږونه او سترګې لري. او شیطانان آوازونه لري چې په هغې سره خلک راپاروي، حق تعالی فرمایلي دي:

﴿وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ ...﴾ [الإسراء: 64]

(او ته په خپل اواز سره له دوی ځنې هغه څوك راپورته كړه چې ستا پرې وس رسېږي، او ته په دوی باندې خپل سواره او پیاده راجمع كړه). [الإسراء سورت: 64 آیت].

او الله - تعالی- انسانانو ته نصیحت کړی تر څو یې شیطان ونه غولوي لکه څرنګه یې چې د دوی مور او پلار دوکه کړي وو، لوی څښتن - تعالی - فرمایي:

﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفۡتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ كَمَآ أَخۡرَجَ أَبَوَيۡكُم مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ يَنزِعُ عَنۡهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوۡءَٰتِهِمَآۚ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمۡ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنۡ حَيۡثُ لَا تَرَوۡنَهُمۡۗ إِنَّا جَعَلۡنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوۡلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ ٢٧﴾ [الأعراف: 27]

(ای د ادم اولاده! تاسو لره دې شیطان هیڅكله هم په فتنه كې وانه چوي، لكه څنګه چې یې ستاسو مور وپلار له جنت نه وویستل، چې له هغوی نه یې د هغوی لباس وښكلو، د دې لپاره چې هغوی ته خپل شرم ځایونه وښيي، بېشكه هغه او د هغه قبیله تاسو له هغه ځایه ویني چې تاسو یې نه وینئ، بېشكه مونږ شیطانان د هغو خلقو لپاره دوستان جوړ كړي دي چې ایمان نه راوړي). [الأعراف سورت: 27 آیت].

او موږ ایمان لرو پدې چې سره لدې چې شیطان - پدې پوهیږي چې هغه د الله مخلص بندګان نشي غولولی - (خو بیا هم) هغه او د هغه لښکر هڅه کوي چې دوی دوکه کړي او عبادتونه یې پرې فاسد کړي، د عزت خاوند ذات فرمایلي:

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ ١١٢﴾ [الأنعام: 112]

(او همدارنګه مونږ د هر نبي لپاره انسي او جني شيطانان، دښمنان ګرځولي وو، چې د دغو ځينو به ځينو نورو ته ښايسته کړی شوې خبرې د دوکه کولو (غولولو) لپاره ور اچولې او که چېرې ستا رب، غوښتلی (، نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آیت].

او په حدیث کې راغلي چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «إِنَّ عِفْرِيتًا مِنَ الجِنِّ تَفَلَّتَ عَلَيَّ البَارِحَةَ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- لِيَقْطَعَ عَلَيَّ الصَّلَاةَ، فَأَمْكَنَنِي اللَّهُ مِنْهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي المسْجِدِ حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي». «یو سرکښه شیطان مې تېره شپه په ناڅاپي توګه مخې ته راغی -یا دې ته ورته الفاظ یې وویل- تر څو راباندې لمونځ پرې کړي، نو الله - تعالی - پرې توان راکړ، نو ومې غوښتل چې د جوماتٍ له ستنو څخه یې د یوې ستنې پورې وتړم، تر څو تاسو سهار کړئ او ټول ورته وګورئ، نو - دې وخت کې - مې د ورور سلیمان وینا رایاده شوه - چې ویلي یې دي - رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي» (ای زما ربه! ته ما ما ته داسې پاچاهي راکړه چې له ما نه پس د هیچا لپاره مناسبه نه وي)». روح بن عباده - فرمايي: نو خوار او ذلیل یې وشاړه. (بخاري (۴۶۱) او مسلم (۵۴۱) روایت کړی دی. او له ابن مسعود - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمايي چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا». قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي. "په تاسو کې هیڅوک داسې نشته مګر دا چې له پیریانو پرې یو تن ملازم او ورسره تل پاتې کیدونکی مقرر شوی وي" هغوی وویل: د الله رسوله او تاسو هم؟ ویې فرمایل: «او زه هم ، مګر دا چې الله پرې زه برلاسی کړی یم، نو اسلام یې راوړی دی - لدې امله - هغه ماته پرته له خیر څخه په بل څه امر نه کوي». (مسلم (2814) روایت کړی دی). او له سبرة بن أبي فاكه - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې فرمایل یې: «إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ بِأَطْرُقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: تُسْلِمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ وَآبَاءِ أَبِيكَ، فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: تُهَاجِرُ وَتَدَعُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ، وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي الطِّوَلِ، فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: تُجَاهِدُ، فَهُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ، وَيُقْسَمُ الْمَالُ، فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ قُتِلَ

كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ غَرِقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ وَقَصَتْهُ دَابَّتُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ». «يقينا شيطان د آدم اولادي ته - د هغه د ګمراه کولو لپاره- د لارو په سر ناست دی، نو د اسلام په لار ورته کېناسته او ورته يې وويل: آيا ته اسلام راوړې او خپل دين او د خپل پلار او د پلار د پلرونو دين پرېږدې، نو هغه يې خبره ونه منله او اسلام يې راوړ، بيا ورته د هجرت په لار کېناست، نو ويې ويل: آيا هجرت کوې او خپله ځمکه او آسمان دې پرېږدې، يقينا د مهاجر مثال خو لکه د آس د پړي دی، نو هغه يې خبره ونه منله او هجرت يې وکړ، بيا ورته د جهاد د لارې - په سر - کېناست نو ويې ويل: جهاد کوې؛ جهاد خو د نفس او مال - په ورکولو سره کيږي، نو جنګ به کوې او وژل کيږې به، نو مېرمنه به بل چاته په نکاح شي، مال به وويشل شي، نو هغه يې خبره ونه منله او جهاد يې وکړ» نور رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «نو چا چې دا کار وکړ نو په الله عزوجل باندې حق دی چې جنت ته يې ننباسي، او يا يې خپل څاروي وغورځاوه - او مړ شو - نو په الله حق دی چې جنت ته يې ننباسي». (نسائي په (۳۱۳۴) شمېره روايت کړی، او په الکبری کې (۴۳۲۷)، ابن ابي شيبه (۱۹۶۷۵)، احمد (۱۵۹۵۸) او ابن حبان (۴۵۹۳) روايت کړی دی. نو کله چې - شيطان - خبيث پر انبياوو - عليهم السلام - له ولکې اچولو نه مايوسه کيږي نو له هغوی پرته په نورو خو په طريقه اولی نه - مايوسه - کيږي، له أبو العلا څخه روايت دی چې عثمان بن أبی العاص - رضي الله عنه - نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله! شيطان زما او زما د لمانځه او قراءت تر منځه - مزاحمت کوونکی - واقع شو چې پر ما يې قراءت ګډوډاوه، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: «ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا». قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي. «دا هغه شيطان دی چې خِنْزَب ورته ويل کيږي، نو کله چې پرې پوه شوې، نو په الله ورڅخه پناه وغواړه، او چپ لاس ته دې درې ځلې لاړې تو کړه ». وايي: داسې مې وکړل نو الله راڅخه لرې کړ. (مسلم په (2203) شمېره تخريج کړی دی). په صحيح البخاري کې راغلي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنِ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ». "شيطان په بني آدم کې لکه د وينې د جريان په څېر ځغلي ." (بخاري په (2038، 7171) شمېره روايت کړی دی). او ابن بطة -رحمه الله- په خپل کتاب "الابانه" کې په همدې مفهوم سره يو باب اينبودلی دی او وايي: «باب الإيمان بأن الشيطان مخلوق مُسَلَّط على بني آدم يجري منهم مجرى الدم إلا من عصمه الله منه، ومن أنكر ذلك فهو من الفرق الهالكة». يعني باب دی په باره د ايمان درلودلو پدې چې شيطان هغه مخلوق دی چې پر بنی آدم مسلط دی، او لکه د وينې په څېر په کې ځغلي، مګر هغه څوک چې الله ترې ساتلې وي، او څوک چې

لدي نه انکار کوي نو هغه له برباد شوو ډلو څخه دی ». (الابانة الکبری، د ابن بطة ۶۱/۴). او مونږ پوهیږو چې په بني آدم له ملايکو څخه راپېښېدونکي راځي او له شیطانانو پرې راتلونکي هم راځي، نو پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - مونږ ته راښودلي چې څرنګه له راپېښېدونکي شیطان څخه ځان وژغورو؛ له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روایت دي وايې: چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ، وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً، فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ المَلَكِ فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ». «یقینا شیطان بني آدم ته قصد لري (یو څه ورپه زړه کوي)، او ملايکې هم قصد لري (یو څه ور په زړه کوي)، بني آدم ته د شیطان قصد هغه ته په شر سره وعده ورکول او حق دروغ ګڼل دي، او بني آدم ته د پرېښتې قصد؛ په خیر سره وعده ورکول او حق ریښتیا ګڼل دي، نو چا چې دا -ورروستی- ومونده نو پوه دې شي چې دا د الله له لورې دی، نو د الله ستاینه دې وکړي، او چا چې بل څه ومونډل، نو په الله سره دې له رټلی شوي شیطان څخه پناه وغواړي بیا یې - دا آیت - ولوست

﴿ٱلشَّيۡطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلۡفَقۡرَ وَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡفَحۡشَآءِۖ...﴾ [البقرة: 268]

. (شیطان تاسو له غریبی څخه وېروي او تاسو ته د بې حیایی حکم کوي الآيَةَ [البقرة سورت: 268 آیت]

. (ترمذي په (۲۹۸۸) شمېره روایت کړی دی، ابن مبارک په الزهد (۱۴۳۵)، احمد په الزهد (۸۵۴) او ابو داود په الزهد (۱۶۴) کې روایت کړی دی. او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - خپل وفادار بندګان د شیطانانو له دسیسو څخه ساتي تر څو چې دوی - د الله تعالی - څخه بخښنه غواړي. په "المسند" کې راغلي: «إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالَ: وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ، لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ، قَالَ الرَّبُّ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي». «یقینا شیطان ویلي: ستا په عزت مې دې قسم وي ای ربه، تر هغه به ستا بنده ګان بې لارې کوم تر څو یې چې ساګاني په جسدونو کې وي، متعال رب وفرمایل: زما دې په خپل عزت او جلال قسم وي تر هغه به ورته بخښنه کوم، تر څو چې دوی راڅخه بخښنه غواړي». (أحمد (11237)، او عبد بن حمید (932)، او أبو یعلی (1273، 1399)، او الطبراني په الأوسط (8788)، او په الدعاء (1779).) کې روایت کړی دی). او مونږ پوهیږو چې شیطان د انسان په شکل یا د هغه څه په شکل چې الله ورته په هغه د ځان بدلولو اجازه ورکړې وي ځان بدلوی. په «صحیح البخاري» کې له أبو هریرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: زه رسول الله - صلی الله علیه

وسلم - د رمضان د زکات په ساتلو وګمارلم، نو یو څوک راته راغی او له خوړو یې په راخیستلو پیل وکړ، نو ومې نیوه، ورته مې وویل: خامخا به دې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته سپارم- حدیث یې ذکر کړ - نو ویې ویل: کله چې خپل خوب ځای ته لاړې نو آیت الکرسي ولوله، د الله لخوا نه به دربادې ساتونکی - مقرر - وي، او شیطان به درته تر سهاره نه نیږدې کیږي، نو پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: «صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، ذَاكَ شَيْطَانٌ». «رښتیا یې درته ویلي او هغه دروغجن دی، هغه شیطان و». بخاری له خپل شیخ عثمان بن الهیثم څخه په دوو ځایونو کې معلق راوړی دی (3275، 5010). او د جاهلیت د زماني خلکو به - د هغوی د زیاتي ناپوهی له امله - د پیریانو په مشرانو پناه غوښتله، نو پدې سره به د هغوی ویره او رعب نور هم زیات شو، الله تعالی د هغوی له حال څخه د خبرولو په موخه وفرمایل:

﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ۝٦﴾ [الجن: 6]

(او بېشکه شان دا دی چې په انسانانو کې ډېر داسي سړي وو چې په پېریانو کې په ځینو سړیو پورې به یې پناه نیوله، نو دغو خلقو دغو (پېریانو) ته سرکشي ورزیاته کړه) [الجن سورت: 6 آیت]

. او مونږ ایمان لرو چې د بتانو عبادت کوونکي یوازې د پیریانو عبادت کوي، الله تعالی د دوی د عقیدې له حقیقت څخه په خبر ورکولو سره فرمایي:

﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ۝٤٠ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ۝٤١﴾ [سبأ: 40-41]

(او (یاده کړئ) هغه ورځ چې هغه (الله) به دوی ټول راجمع کړي، بیا به ملایکو ته ووایي: آیا دغو کسانو به خاص ستاسو عبادت کاوه؟. (هغوی (ملایك) به ووایي: تا لره پاکي ده، ته له دوی نه غیر زمونږ مولی (او کارساز) یې بلکې دوی به د پېریانو عبادت کاوه، د دوی اکثره پر هغوی ایمان راوړونکي وو) [سبأ سورت: 40، 41 آیتونه].

او مونږ پوهیږو چې شیطان انسان لره په کفر سره دوکه کوي، بیا ترې په دنیا کې لاس اخلي، لکه څرنګه چې الله -تعالی- له هغه څخه خبر ورکوي:

﴿كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّنكَ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦﴾ [الحشر: 16]

[(د منافقانو مثال د وعدې په مخالفت کې) د شیطان په شان دی کله چې هغه انسان ته وو‌ايي چې کافر شه، نو کله چې هغه (انسان) کافر شي، دی (ورته) وايي: بېشکه زه له تا نه بېزاره (او جدا) یم، بېشکه زه له الله رب العالمین نه وېرېږم]. [الحشر سورت: 16آيت]

، او لکه څرنګه چې هغه په کفر سره دوکه کوي، په جادو سره يې هم دوکه کوي ، او هغه ته يې ورزده کوي، حق ذات له هغه څخه د خبرولو په موخه فرمايلي دي:

﴿... وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحۡرَ ...﴾ [البقرة: 102]

(او لېکن شیطانان کافر شوي وو، خلکو ته به يې جادو (سحر) ښوده). [البقرة سورت: 102 آيت]

. او مونږ پوهيږو چې شيطان به په آخرت کې خپل دوستان پريږدي، او پدې يې ملامتوي چې د هغه پيروي يې کړې ده، حق ذات خبر ورکوي چې شيطان به په دوزخ کې د دوی په منځ کې تقرير کوونکی ودريږي:

﴿وَقَالَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لَمَّا قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمۡ وَعۡدَ ٱلۡحَقِّ وَوَعَدتُّكُمۡ فَأَخۡلَفۡتُكُمۡۖ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيۡكُم مِّن سُلۡطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوۡتُكُمۡ فَٱسۡتَجَبۡتُمۡ لِيۖ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوٓاْ أَنفُسَكُمۖ مَّآ أَنَا۠ بِمُصۡرِخِكُمۡ وَمَآ أَنتُم بِمُصۡرِخِيَّ إِنِّي كَفَرۡتُ بِمَآ أَشۡرَكۡتُمُونِ مِن قَبۡلُۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٢٢﴾ [إبراهيم: 22]

(او کله چې د خبرې فيصله وشي، شيطان به وو‌ايي: بېشکه الله له تاسو سره وعده کړې وه حقه وعده او ما له تاسو سره وعده کړې وه، نو ما له تاسو سره خلاف وکړ، او زما لپاره پر تاسو باندې هېڅ غلبه نه وه غير له دې نه چې ما تاسو راوبللئ، نو تاسو زما بلنه قبوله کړه (اوس) نو تاسو ما مه ملامتوئ او (بلکې) خپل ځانونه ملامته کړئ، نه زه ستاسو فريادرس يم او نه تاسو زما فريادرسان يئ، بېشکه زه انکار کوم په هغه څه چې تاسو زه (له الله سره) شريك کړی وم له دې نه مخکې، بېشکه دا ظالمان چې دي د هغوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی). [إبراهيم سورت: 22 آيت].

باب دی د انسان د پیدایښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله -تعالى- خپلو ملاېکو ته خبر ورکړی دی چې هغه به په ځمکه کې یو خلیفه ګرځوي تر څو یې په عبادت سره آباده کړي، الله -تعالى- فرمايلي:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓاْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: 30]

(او کله چې ستا رب ملايکو ته وويل: بې شکه زه په ځمکه کې یو خليفه پيدا کوونکی يم، هغوی وويل: آيا ته په هغې کې داسې څوک پيدا کوې چې په هغې کې به وراني کوي او وينې به تُويَوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستايلو سره تسبيح وايو او ستا پاکوالی بيانوو، (الله) وويل: يقينًا زه پوهيږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهيږئ). [البقرة سورت: 30 آيت]

، او حق ذات روښانه کړې ده چې هغه ادم -علیه السلام- له خاورې څخه پیدا کړی دی.

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ [آل عمران: 59]

(بېشکه د عيسٰی مثال د الله په نيز د آدم د مثال په شان دی، الله هغه له خاورې پيدا کړ[آل عمران: 59]

، بیا يې هغه ته وويل: (پيدا) شه، پس (پيدا) شو). او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «إِنَّ اللَّهَ عز وجل خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ، فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ. جَاءَ مِنْهُمُ الْأَبْيَضُ وَالْأَحْمَرُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ، وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ، وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ، وَبَيْنَ ذَلِكَ». «الله پاک آدم -علیه السلام- له یو موټې (خاورې) څخه پیدا کړ چې له ټولې ځمکې څخه یې اخیستې وه، نو د آدم اولاده د ځمکې په څېر راغله. له دوی څخه سپین، سور، تور، او د دې تر منځه راغلل، پلیت او پاک، آسان (خوشحال) او غمګین او د دوی ترمنځه». (ابو داود (۴۶۹۳)، ترمذي (۲۹۵۵)، عبدالرزاق په تفسير کې (۴۱)، احمد (۱۹۵۸۲) او البزار (۳۰۲۵، ۳۰۲۶) روایت کړی دی. او دا خاوره الله -جل جلاله- خټه وګرځوله، بیا یې په پړاوونو کې پیدا کړ، حق ذات فرمایلي دي: ﴿وَلَقَدْ

خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ٢٦ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ٢٧ وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ٢٨ فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ٢٩ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ٣٠﴾ [الحجر: 26-30]

(او يقينًا يقينًا مونږه انسان پيدا کړی دی له کړنګېدونکي وچې ختې نه، چې له تورې سخا کړی شوې ختې څنې وه. * او جانّ (پلار د پېريانو) مونږ هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور ځخه پيدا کړی دی. او کله چې ستا رب وويل: بېشکه زه د يو بشر پيدا کوونکی يم د کړنګېدونکي وچې ختې نه چې له تورې سخا کړی شوې ختې څنې ده. نو کله چې زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپله روح پُو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، نو ملايکو ټولو عامو سجده وکړه). [الحجر سورت: 26-30 آيتونه]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن طِينٖ ١٢﴾ [المؤمنون: 12]

(او يقينًا يقينًا مونږ انسان د ختې له خُلاصې نه پيدا کړی دی). [المؤمنون سورت: 12 آيت].

او الله تعالی فرمايي:

﴿فَٱسۡتَفۡتِهِمۡ أَهُمۡ أَشَدُّ خَلۡقًا أَم مَّنۡ خَلَقۡنَآۚ إِنَّا خَلَقۡنَٰهُم مِّن طِينٖ لَّازِبِۭ ١١﴾ [الصافات: 11]

(نو ته له دوی نه پوښتنه وکړه چې آيا دوی د تخليق په لحاظ ډېر سخت دي، يا هغه چې مونږ پيدا کړي دي؟، بېشکه مونږ دوی له سرېښناکې ختې نه پيدا کړي دي). [الصافات سورت: 11 آيت]

. او امام احمد -رحمه الله- د هغه آيتونو له راوړلو وروسته چې د آدم -عليه السلام- د پيدايښت يادونه پکې شوې ده فرمايلي دي: مونږ وايو: دا د آدم د پيدايښت پيل دی، د پيدايښت لومړی پيل الله - تعالی - له خاورې وکړ، بيا له ختې ځخه، سرې، تورې او سپينې، له پاکې ختې او خوسا ختې، بيا هغه خاوره لنده شوه نو خته ترې جوړه شوه، دا د الله تعالی هغه قول دی - چې فرمايي - {مِّن طِينٍ} يعني له ختې ځخه، کله چې خته يو له بل سره ونښته، بيا ترې سريخناکه خټه جوړه شوه - يو له بل سره نښتې - بيا يې وفرمايل: {مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِينٍ} يعني د ختې له خلاصې) فرمايي: لکه د ختې په شان، بيا چې واغږل شوه نو لکه د ختې په څېر چې د ګوتو په منځ کې راوبهيږي، بيا له سخا کړی

شوي ختي څخه، نو کله چي وچه شوه کړنګېدلي شوه لکه کردونی، فرمايي: بيا يي لکه د کردوني په څېر کړنګاری کاوه، فرمايي: داسي غږ يي درلوده لکه د کردونې (پخې شوي ختې په څېر) دا د آدم د پيدايښت بيان دی، او د الله تعالی دا قول

﴿ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ ٨﴾ [السجدة: 8]

يعني: د ضعيفو حقيرو اوبو له خلاصې نه [السجدة: 8]

دا د هغه د اولادې د پيدايښت پيل دی {سُلاَلَةٍ} يعنې له نطفي څخه کله چې له سړي څخه راښکته شي، دا هغه څه دي چې فرمايلي يې دي: {مِّن مَّاء} يعني له نطفي څخه، {مَّهِين} کمزورې». (الرد على الجهمية والزنادقة (: 179-180 مخونه) چاپ/ دغش العجمي.) او موږ ايمان لرو چې الله -تعالى- ادم -عليه السلام- په خپل عزتمند لاس پيدا کړی او خپلې پرښتې يې ورته په سجده کړې، الله تعالى فرمايلي:

﴿فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ٢٩ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ٣٠﴾ [الحجر: 29-30]

(نو کله چي زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپله روح پُو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، نو ملايکو ټولو عامو سجده وکړه). [الحجر سورت: 29، 30 آيتونه]،

او پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «يَجْتَمِعُ المؤمِنُونَ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُونَ: لَوِ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ أَبُو النَّاسِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتَهُ». «مؤمنان به د قيامت په ورځ راټول شي، نو وبه وايي: که مو له خپل رب څخه شفاعت غوښتی و، نو آدم ته به راشي، ورته به وواييي: ته د انسانانو پلار يې، الله په خپل لاس پيدا کړی يې، او خپلې پرېښتې يې درته په سجده کړې دي». بخاري (۴۴۷۶)، مسلم (۱۹۳) او ابن ماجه (۴۳۱۲) روايت کړی دی. او موږ ايمان لرو چې الله - تعالى - آدم -عليه السلام- په خپل شکل پيدا کړی دی، ابوهريره -رضي الله عنه- له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه رايت کوي فرمايي: «خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا»، "الله - تعالى - آدم - عليه السلام - په خپل شکل پيدا کړی، اوږدوالی يي شپيته ګزه دی"، بخاري (6227) او مسلم (2841) روايت کړی دی. او له هغه څخه روايت دی چي نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيَجْتَنِبِ الْوَجْهَ؛ فَإِنَّ اللهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ»، «کله چي په تاسو کي څوک له خپل وروړ سره جنګ کوي، نو له مخ څخه دې ډډه وکړي. بيشکه چي الله - تعالى - آدم - عليه السلام -

په خپل شکل پیدا کړی دی»، (بخاري (2559) او مسلم (2612) روایت کړی او دا الفاظ د هغه دي. أبو هريرة -رضي الله عنه- له نبي کریم -صلی الله علیه وسلم- څخه روایت کوي چې فرمایلي یې دي: «إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، وَلَا يَقُلْ: قَبَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ وَوَجْهَ مَنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ». «کله چې یو ستاسو څخه وهل کوي نو له مخ څخه دې ځان وساتي، او نه دې وايي چې: الله دې مخ بدرنګ کړه، او د هغه چا مخ چې مخ یې ستا په څېر وي، یقینا الله - تعالی - آدم په خپل شکل سره پیدا کړی دی». (عبدالرزاق (17952)، حمیدي (1153)، احمد (7420)، بخاري (173)، په الادب المفرد کې (173) او ابن ابي عاصم په سنن (531) کې روایت کړی دی). او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی- د آدم لپاره له هغه نه جوړه پیدا کړه تر څو یې ترڅنګه ارام او سکون حاصل کړي، او هغه حوا بي بي ده، حق ذات فرمایلي دي:

﴿۞ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَجَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا لِيَسۡكُنَ إِلَيۡهَاۖ ....﴾ [الأعراف: 189]

(دی همغه ذات دی چې تاسو یې له یو ځان نه پیدا کړي یئ او له هغه نه یې د هغه جوړه پیدا کړه، د دې لپاره چې د هغې ترڅنګ ارام او سکون حاصل کړي). [الأعراف سورت: 189 آیت].

او الله تعالی فرمایلي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ ...﴾ [النساء: 1]

(ای خلکو! له خپل رب نه ووېرېږئ هغه چې تاسو یې له یو نفس نه پیدا کړي یئ او له هغه نه یې د هغه جوړه پیدا کړې ده، او له دغو دواړو نه یې (په ځمکه کې) ډېر سړي او ښځې خواره کړل) [النساء آیت: 1 آیت].

او موږ باور لرو چې الله -تعالی-آدم او حوا پیدا کړل او په جنت کې یې ځای په ځای کړل، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿وَقُلۡنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ وَكُلَا مِنۡهَا رَغَدًا حَيۡثُ شِئۡتُمَا ...﴾ [البقرة: 35]

(او مونږ وویل: ای ادمه! اوسېږه ته او ستا ښځه په جنت کې، او دواړه له هغه (د جنت له مېوو) نه پرېمانه (په مزې سره) خوراك کوئ کوم ځای چې مو خوښه وي). [البقرة سورت: 35 آیت]،

او - الله تعالی - دوی له ونې څخه د خوراک کولو نه منع کړل، نو شیطان دوی سره د کینې له مخې دوی ته وسوسه ورواچوله، دوی له هغې - ونې - څخه خوراک وکړ، نو الله - تعالی - دوی له جنت څخه راوویستل او ځمکې ته یې راښکته کړل، الله -تعالی- له دې - پېښې - څخه د خبرولو په موخه فرمایلي:

﴿وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ فَكُلَا مِنۡ حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا
مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٩ فَوَسۡوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ لِيُبۡدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنۡهُمَا مِن سَوۡءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا
رَبُّكُمَا عَنۡ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيۡنِ أَوۡ تَكُونَا مِنَ ٱلۡخَٰلِدِينَ ٢٠ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا
لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ٢١ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٖۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتۡ لَهُمَا سَوۡءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخۡصِفَانِ عَلَيۡهِمَا
مِن وَرَقِ ٱلۡجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمۡ أَنۡهَكُمَا عَن تِلۡكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمَا عَدُوّٞ
مُّبِينٞ ٢٢ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمۡنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمۡ تَغۡفِرۡ لَنَا وَتَرۡحَمۡنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٢٣ قَالَ ٱهۡبِطُواْ
بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرّٞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ٢٤ قَالَ فِيهَا تَحۡيَوۡنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ
وَمِنۡهَا تُخۡرَجُونَ ٢٥﴾ [الأعراف: 19-25]

(او ای ادمه! ته او ستا ښځه په جنت کې اوسئ، نو تاسو خوراك کوئ له کوم ځای نه چې مو خوښه شي، او دې ونې ته مه نږدې کېږئ (،ګنې) نو دوی دواړو ته شیطان وسوسه واچوله، د دې لپاره چې هغه (شیطان) دوی دواړو ته هغه څه ورښکاره کړي چې له دوی نه پټ وو، چې د دوی د شرم ځایونه دي او (ورته) یې وویل: تاسو دواړه ستاسو رب له دې ونې نه نه یئ منع کړي مګر له دې وجې نه چې تاسو دواړه به ملایك شئ، یا چې شئ به له تل پاتې کېدونکو نه. و او هغه دوی ته پوخ قسم وخوړ چې بېشکه زه تاسو لپاره یقینًا له خیر خواهي کوونکو ځنې یم. نو هغه دوی دواړو ته په دوکې سره تمه ورکړه، نو کله چې دوی هغه ونه وڅکله، دوی ته خپل شرم ځایونه ښکاره شول او دواړه لګیا شول چې پر خپلو ځانونو یې د جنت پاڼې نښلولې او دوی ته خپل رب اواز وکړ چې آیا ما تاسو دواړه له دې ونې نه نه وئ منع کړي او تاسو ته مې نه وو ویلي چې بېشکه شیطان ستاسو د دواړو ښکاره دښمن دی؟ دوی وویل: ای زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چېرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانیانو څخه شو. وویل (الله): تاسو کوز شئ، ستاسو ځینې به د ځینو نورو لپاره دښمنان وي او ستاسو لپاره په ځمکه کې استوګنه ده او تر یو وخته پورې فایده اخیستل

دي. (الله) وویل: په همدې (ځمکه) کې به تاسو ژوندون کوئ او په همدې کې به تاسو مرئ او له همدې نه به تاسو راوښکل کیږئ). [الأعراف سورت: 19-25 آیتونه].

او موږ دا عقیده لرو چې الله تعالی آدم علیه السلام په ځمکه خلیفه ګرځولی دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةٗۖ قَالُوٓاْ أَتَجۡعَلُ فِيهَا مَن يُفۡسِدُ فِيهَا وَيَسۡفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحۡنُ نُسَبِّحُ بِحَمۡدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٣٠﴾ [البقرة: 30]

(او کله چې ستا رب ملایکو ته وویل: بې شکه زه په ځمکه کې یو خلیفه پیدا کوونکی یم، هغوی وویل: آیا ته په هغې کې داسې څوك پیدا کوې چې په هغې کې به ورانی کوي او وینې به تُویَوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستایلو سره تسبیح وایو او ستا پاکوالی بیانوو، (الله) وویل: یقینًا زه پوهیږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهیږئ). [البقرة سورت: 30 آیت].

هغه یې و ازمایه، نوپری یې خوده او بیا یې نافرماني وکړه، بیا یې رب غوره کړ او هدایت یې ورته وکړ، متعال حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَلَقَدۡ عَهِدۡنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبۡلُ فَنَسِيَ وَلَمۡ نَجِدۡ لَهُۥ عَزۡمٗا ١١٥﴾ [طه: 115]

(او یقینًا په تحقیق سره مونږ ادم ته له دې نه مخکې حکم کړی و، نو هغه پریښوده او نه مونده مونږ د هغه دپاره صبر). [طه سورت : 115آیت]،

بیا آدم له خپل رب څخه څو کلمې زده کړې چې د هغه لپاره د الله د بخښنې او توبې لامل وګرځېدې، الله رب العزت فرمایلي:

﴿فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٖ فَتَابَ عَلَيۡهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٣٧ قُلۡنَا ٱهۡبِطُواْ مِنۡهَا جَمِيعٗاۖ فَإِمَّا يَأۡتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدٗى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٨﴾ [البقرة: 37-38]

(نو ادم له خپل رب نه څو کلمې زده کړې، نو د هغه توبه یې قبوله کړه، بېشکه هم هغه ښه توبه قبلوونکی، بې حده رحم کوونکی دی. مونږ وویل: تاسو ټول له دې (جنت) نه کوز شئ، نو که زما له طرف نه تاسو ته کوم هدایت راغی، نو چا چې زما د هدایت پیروي وکړه، نو پر هغوی باندې نه هېڅ وېره شته او نه به هغوی غمژن کیږي). [البقرة سورت: 37، 38 آیتونه].

او موږ باور لرو چې الله دا ټول د آدم له پیدا کولو څلویښت کاله مخکې لیکلي و. په صحیح حدیث کې له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله

عليه وسلم فرمايلي: «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلَاثًا. «موسى او آدم يو له بل سره دعوا وکړه، نو موسى ورته وويل: اى آدمه! ته زمونږ پلار يې، مونږ دې نا اميده کړو او له جنت څخه دې راوويستلو، آدم ورته وويل: اى موسى، ته الله په خپل کلام سره غوره کړى يې، او تورات يې درته په خپل لاس ليکلى، آيا ته ما په يوه داسې چاره کې ملامتوې چې زما له زېږېدو څخه څلوېښت کاله وړاندې الله پر ما مقدر کړې وه؟ نو په دليل کې آدم پر موسى غالب شو، په دليل کې آدم پر موسى غالب شو» درې ځلې. (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايت کړى دى. او مونږ ايمان لرو چې د آدم - عليه السلام - د اولادې د پيدايښت پيل داسې دى لکه څنګه چې الله - تعالى - ورڅخه پدې وينا کې خبر ورکړى دى:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّنَ ٱلۡبَعۡثِ فَإِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ مِنۡ عَلَقَةٖ ثُمَّ مِن مُّضۡغَةٖ مُّخَلَّقَةٖ وَغَيۡرِ مُخَلَّقَةٖ لِّنُبَيِّنَ لَكُمۡۚ وَنُقِرُّ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى ثُمَّ نُخۡرِجُكُمۡ طِفۡلٗا ثُمَّ لِتَبۡلُغُوٓاْ أَشُدَّكُمۡۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ لِكَيۡلَا يَعۡلَمَ مِنۢ بَعۡدِ عِلۡمٖ شَيۡـٔٗاۚ وَتَرَى ٱلۡأَرۡضَ هَامِدَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡ وَأَنۢبَتَتۡ مِن كُلِّ زَوۡجِۭ بَهِيجٖ ۝٥﴾ [الحج: 5]

(اى خلکو! که تاسو د بيا راژوندي کېدو په باره کې په شك کې ياست، نو يقينًا مونږ تاسو له خاورې نه پيدا کړي ياست، (ستاسو نيکه ادم) بيا (مو د هغه اولاده پيدا کړه) له يو څاڅکي (مني) نه، بيا له پرند شوې وينې نه، بيا له يوې غوښې بوټۍ نه چې تام الخلقت او ناقص الخلقت وي، د دې لپاره چې مونږ تاسو ته (خپل حکمت او قدرت) بيان کړو او مونږ په رحمونو کې ثابت پرېږدو هغه چې مونږ يې اراده وکړو تر معلومې نېټې پورې، بيا مونږ تاسو راوباسو (د ميندو له خېټو نه) په داسې حال کې چې واړه بچي يئ، بيا (مونږ تاسو پالو) د دې لپاره چې تاسو خپل قوت او کمال ته ورسيږئ او په تاسو کې ځينې هغه دي چې مړه کيږي او ځينې په تاسو کې هغه دي چې رد کولی (رسولی) شي تر ټولو ناکاره عمر پورې، د دې لپاره چې هغه له پوهېدلو نه وروسته په هېڅ شي پوه نشي او ته به ځمکه وچه شاړه وينې، نو کله چې مونږ په هغې باندې اوبه نازلې کړو (نو) ښوربه او نرمه شي او له هر قسمه ښکلو (نباتاتو) نه زرغون کړي). [الحج سورت: 5 آيت]

، او حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن طِينٖ ١٢ ثُمَّ جَعَلۡنَٰهُ نُطۡفَةٗ فِي قَرَارٖ مَّكِينٖ ١٣ ثُمَّ خَلَقۡنَا ٱلنُّطۡفَةَ عَلَقَةٗ فَخَلَقۡنَا ٱلۡعَلَقَةَ مُضۡغَةٗ فَخَلَقۡنَا ٱلۡمُضۡغَةَ عِظَٰمٗا فَكَسَوۡنَا ٱلۡعِظَٰمَ لَحۡمٗا ثُمَّ أَنشَأۡنَٰهُ خَلۡقًا ءَاخَرَۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحۡسَنُ ٱلۡخَٰلِقِينَ ١٤﴾ [المؤمنون: 12-14]

او يقينًا يقينًا مونږ انسان د ختې له خُلاصې نه پيدا کړی دی. بيا مونږ هغه، نطفه (د مني يو ځاڅکی) وګرځوله په مضبوط قرار ځای کښيا مونږ دغه نطفه د وينې ټوټه وګرځوله، وروسې مونږ دغه د وينې ټوټه د غوښې وړه بوټۍ وګرځوله، وروسې مونږ دغه بوټۍ هډوکی وګرځوله، بيا مو هډوکو ته غوښه واغوستله، بيا مونږ هغه په بل تخليق کې پيدا کړ، نو الله ډېر برکت والا دی چې تر ټولو ښه پيدا کوونکی دی). [المؤمنون سورت: 12-14 آيتونه]

. له عبدالله رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- موږ ته وويل- او هغه رښتينی او رښتيا ګڼل شوی دی: فرمايلي دي: «يو ستاسي څخه د هغه خلقت د مور په ګېډه کې په څلوېښت ورځو کې راغونديږي(نطفه وي)، بيا دا د وينې ټوټه شي، بيا د غوښې بوټۍ شي، بيا الله ملايکه راوليږي، نو په څلورو شيانو ورته امر وکړي، او ورته وويل شي چې : عمل، رزق، اجل او نيمکرغه يا بد مرغه يې وليکه، بيا پکې روح وپوکول شي». (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، ترمذي (2137) او ابن ماجه (76) راويستلی دی. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم بيان کړی دی چې څرنګه ماشوم کله پلار او کله مور ته کيږي، نو کله چې عبد الله بن سلام ورڅخه پوښتنه وکړه ورته يې وويل: زه درڅخه د دريو شيانو په اړه پوښتنه کوم چې له نبي پرته پرې بل څوک نه پوهيږي؛ د قيامت لومړی نخښنه څه شی دی؟ او هغه لومړی خوراک څه شی دی چې جنتيان به يې خوري؟ او دا څنګه کيږي چې ماشوم (په څېره) کې پلار يا مور ته کيږي؟ هغه ورته وويل: لږ وړاندې پدې اړه جبريل خبر کړم، ابن سلام وويل: هغه له ملايکو څخه د يهودو دښمن دی، ويې فرمايل: د قيامت لومړی نخښنه هغه اور دی چې له ختيځ څخه د لويديځ لوري ته يې راټولوي، او د جنتيانو لومړی خوراک چې هغوی به يې خوري؛ د ماهي د ينې (جيګر) سره اضافي ټوټه ده، او ماشوم؛ نو کله چې د سړي نطفه د ښځې له نطفې څخه مخکې شي زيږيدلی - سړي - ته شي، او کله چې د ښځې نطفه د سړي له نطفې څخه مخکې شي نو - ښځې - ته شي. ويې ويل: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ. زه ګواهي ورکوم چې نشته دی لايق د عبادت مګر يو الله دی، او - پدې چې - ته د الله رسول يې. بخاري (٣٩٣٨). او موږ ايمان لرو چې ټول خلک د آدم له اولادې څخه دي او آدم له خاورې څخه دی، نو له تقوا پرته هيڅوک په بل غوره والی نه لري، حق تعالى فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْۚ إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ أَتۡقَىٰكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ١٣﴾ [الحجرات: 13]

(ای خلکو! بېشکه مونږ تاسو له یوه سړي او له یوې ښځې پيداکړي یاست، او مونږ تاسو څانګې او قبیلې ګرځولي یاست، د دې لپاره چې تاسو یو بل سره وپیژنئ، بېشکه د الله تعالی په نیز په تاسو کې ډېر عزتمن، ستاسو زيات پرهېزګار دی، بېشکه الله تعالی ښه پوه، ښه خبردار دی). [الحجرات سورت: 13 آیت]،

او له أبوهريره -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمايل: «إِنَّ اللَّهَ عز وجل قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ، وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ، أَنْتُمْ بَنُو آدَمَ، وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ...». «الله -جل جلاله- له تاسو څخه د جاهلیت پاتې میراثي دودونه ليرې کړي دي، او همدا رنګه په پلرونو فخر، مؤمن تقوا لرونکی وي، او فاسق بدبخت وي، تاسو د آدم اولاده یاست او آدم له خاورې څخه دی....». (أبو داود (5116)، ترمذي (3956)، او المعافی بن عمران په الزهد کې (147)، او ابن وهب په الجامع کې (30)، او أحمد (8736). او موږ عقیده لرو چې الله آدم -علیه السلام- له خاورو څخه پيدا کړ او د هغه لپاره يې ښځه پيدا کړه چې هغه حوا عليها السلام ده، او نور ټول انسانان يې له سپکو اوبو څخه پيدا کړل، پرته له عیسی علیه السلام څخه، ځکه چې الله هغه له مور څخه بې پلاره پیدا کړ، لکه څرنګه چې الله د هغه په اړه پدې وینا سره خبر ورکړی:

﴿إِذۡ قَالَتِ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرۡيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٖ مِّنۡهُ ٱسۡمُهُ ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ وَجِيهٗا فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَمِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ ٤٥ وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِي ٱلۡمَهۡدِ وَكَهۡلٗا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ٤٦ قَالَتۡ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٤٧﴾ [آل عمران: 45-47]

(کله چې ملایکو وویل: ای مریمې! بېشکه الله تا ته له خپل طرف نه د یوې کلمې زېرې درکوي، چې د هغه نوم مسیح عیسٰی زوی د مریم دی، چې په دنیا او آخرت کې به ډېر مخور او له مُقرَبينو څخه به وي. او له خلکو سره به خبرې کوي په زانګو (غېږ) کې او په پاخه عمر کې او وي به له صالحانو څنې. هغې وویل: ای زما ربه! زما لپاره بچی څنګه کېدی شي،حال دا چې ما ته هېڅ یو بشر لاس (هم) نه دی راوړی؟! هغه (جبریل) وویل: همداسې الله پیدا کوي څه چې

وغواړي، کله چې د يو کار اراده وکړي، نو بېشکه چې هغه (کار) ته همدا وايي: ”وشه“ نو هغه وشي) [آل عمران: 45-47]

. او مونږ ايمان لرو چې عيسى -عليه السلام - که څه هم د هغه پېدايښت حيرانوونکی و - د الله بنده او د هغه رسول دی.

﴿إِنۡ هُوَ إِلَّا عَبۡدٌ أَنۡعَمۡنَا عَلَيۡهِ وَجَعَلۡنَٰهُ مَثَلٗا لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ۝٥٩﴾ [الزخرف: 59]

(دغه نه دی مګر يو بنده دی چې مونږ پر ده انعام کړی دی او د بني اسرائيلو لپاره مو هغه (د قدرت) يو مثال ګرځولی و) [الزخرف سورت: 59 آيت]

، هغه انسان دی خواړه خوري، او معبود نه دی، الله تعالى فرمايلي:

﴿مَّا ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَ إِلَّا رَسُولٞ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٞۖ كَانَا يَأۡكُلَانِ ٱلطَّعَامَۗ ٱنظُرۡ كَيۡفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرۡ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ۝٧٥﴾ [المائدة: 75]

(نه دی د مريمې زوی مسيح مګر يو رسول دی، يقيناً له ده نه مخکې رسولان تېر شوي دي او د ده مور صِديقه (ډېره زياته رښتينې) وه، دې دواړو به طعام خوړلو، ته وګوره مونږ څنګه دوی ته آيتونه بيانوو، بيا ته وګوره دوی کوم طرف اړولی شي). [المائدة سورت: 75 آيت].

او مونږ د خپل رب په کتاب کې ګورو چې الله - تعالى - په ډېری دليلونو سره په هغو کسانو رد کړی چې ګمان کوي عيسى - عليه السلام - اله دی، د دې دليلونو له جملې څخه: د حق ذات تبارک و تعالى دا قول دی:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝٩١﴾ [المؤمنون: 91]

(الله (د ځان لپاره) هيڅ اولاد نيولی نه دی او نه له هغه سره بل هيڅ معبود شته (او که ورسره وي نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله ببولي وو هغه څه چې پيدا کړي يې وو، او خامخا د دوی ځينو به په ځينو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بيانوي). [المؤمنون سورت: 91 آيت]

، او د الله -تعالى- دا قول:

﴿لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَۚ قُلۡ فَمَن يَمۡلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔا إِنۡ أَرَادَ أَن يُهۡلِكَ ٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗاۗ وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَاۚ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١٧﴾ [المائدة: 17]

(يقينًا يقينًا هغه كسان كافر شول چې هغوى ويل: بېشكه الله هم دا د مريمې زوى مسيح دى، ته (ورته) ووايه: د الله په وړاندې به څوك د څه شي اختيار ولري كه هغه اراده وكړي چې د مريمې زوى مسيح او د هغه مور او څوك چې په ځمكه كې دي ؛ هغه ټول هلاك كړي، او خاص د الله لپاره د اسمانونو او ځمكې بادشاهي ده او د هغه څه چې د دې دواړو په مينځ كې دي، هغه چې څه وغواړي پيدا كوي يې او الله پر هر شي باندې ښه قادر دى). [المائدة سورت: 17 آيت].

او مونږ دا عقيده لرو چې الله - تعالى - انسانان په فطرت سره پيدا كړي دي.

﴿فَأَقِمۡ وَجۡهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفٗاۚ فِطۡرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيۡهَاۚ لَا تَبۡدِيلَ لِخَلۡقِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٣٠﴾ [الروم: 30]

(نو ته خپل مخ دين ته نېغ (او برابر) وساته، په داسې حال كې چې حق ته مايل اوسې، (تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا كړي دي، د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نېغ) دين دى، او لېكن د خلقو اكثريت نه پوهېږي) [الروم سورت: 30 آيت]

. ابن زيد، مجاهد او عكرمة وايي: فطرت يعنې اسلام. الطبري تفسير (98/20).

ابن عباس -رضي الله عنهما- او ابراهيم النخعي، سعيد بن جبير، مجاهد، عكرمه، قتاده، ضحاک او ابن زيد د الله - تعالى - د دې وينا په اړه فرمايلي دي: {لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ} يعنې د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته، يعنې د الله دين لره " بخاري په خپل "صحيح" كې تر دې عنوان لاندې باب ايښودلى او فرمايلي يې دي «باب {لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ} باب دى په دې اړه چې د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته، يعنې د الله دين لره بدلون نشته، {خُلُقُ الأَوَّلِينَ} يعنې د لومړنيو دين، او فطرت : اسلام دى».

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ؟». «هر ماشوم په فطرت سره پيدا كيږي، خو مور او پلار يې هغه يهودي يا نصراني او يا مجوسي كوي، لكه د څاروي په څېر چې بل څاروى (روغ رمټ)وزيږوي - آيا تاسو پكې پوزه يا غوږ پرې شوى

ګوري؟» (معنا دا چي مور زادي يې غړي پرې نه وي بلکه وروسته يې ورته خلک پرې کوي). بيا أبو هريرة - رضي الله عنه - وفرمايل:

﴿... فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيۡهَاۚ لَا تَبۡدِيلَ لِخَلۡقِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ ...﴾ [الروم: 30]

(د الله هغه فطرت لره چي په هغه يې خلک پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته همدغه سم(نيغ) دين دی). [الروم سورت: 30 آيت]

. بخاري (۴۷۷۵)، مسلم (۲۶۵۸)، ابوداود (۴۷۱۴) او ترمذي (۲۱۳۸) روايت کړی.
له عياض بن حمار المجاشعي - رضي الله عنه - څخه روايت دی چي رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يوه ورځ په خطبه کي وفرمايل: «أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ، مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا، كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ، وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ، وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ، وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ، وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا...». «خبر شئ رب مي راته امر کړی چي هغه څه تاسو ته دروښايم چي نه پرې پوهيږئ، هغه څه چي نن يې ماته راوښودل، هر هغه مال مي چي بنده ته ورکړ هغه ورته حلال دی، او ما خپل ټول بنده ګان توحيد ته مايل پيدا کړي دي ، دوی ته شيطانان راغلل نو له خپل دين څخه يې واړول، او هغه څه يې پرې حرام کړل چي ما ورته حلال کړي وو، او ورته يې امر وکړ چي ما سره شرک وکړي په هغه څه کي چي ما پرې هيڅ دليل ندی نازل کړی». (مسلم (2865) روايت کړی دی. او موږ ايمان لرو پر دې چي الله - تعالى - د بيا راژوندي کيدلو څخه له انکار کوونکو سره مخالفت وکړ کله يې چي هغوی ته له خاورو څخه د هغوی د پيدايښت د پيل يادونه وکړه.

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلٗا وَنَسِيَ خَلۡقَهُۥۖ قَالَ مَن يُحۡيِ ٱلۡعِظَٰمَ وَهِيَ رَمِيمٞ ٧٨ قُلۡ يُحۡيِيهَا ٱلَّذِيٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلۡقٍ عَلِيمٌ ٧٩﴾ [يس: 78-79]

(ته (دوی ته) ووايه: دا به هغه ذات راژوندي کوي چي دا يې اول ځل پيدا کړي دي، او هغه په خپل مخلوق باندې ښه عالم دی). [يس سورت: 78، 79 آيتونه].

او دا يې هم ورياده کړه چي دوی يې له سپکو اوبو څخه پيدا کړي دي، نو څنګه کېدای شي چي دوی د خپل رب په وړاندې تکبر وکړي او دوی خپل راتولېدل او راپورته کېدل لرې ګڼي؟! حق ذات فرمايلي دي:

﴿ٱلَّذِيٓ أَحۡسَنَ كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقَهُۥۖ وَبَدَأَ خَلۡقَ ٱلۡإِنسَٰنِ مِن طِينٖ ٧ ثُمَّ جَعَلَ نَسۡلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ ٨ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَۚ قَلِيلٗا مَّا تَشۡكُرُونَ ٩ وَقَالُوٓاْ أَءِذَا ضَلَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدِۭۚ بَلۡ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمۡ كَٰفِرُونَ ١٠ ۞ قُلۡ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلۡمَوۡتِ ٱلَّذِي وُكِّلَ بِكُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ١١﴾ [السجدة: 7-11]

(هغه الله تعالی چې ښایسته کړی يې دی هر هغه شی چې پیداکړی يې دی، او د انسان د پیدایښت پیل يې له ختې څخه کړی دی. * بیا يې د هغه نسل د سپکو (حقېرو) اوبو د خلاصې نه پیدا کړ. * بیا يې هغه برابر کړ او په هغه کې يې له خپله روحه څنې پو کړل او د هغه لپاره يې غوږونه او سترګې او زړونه پیدا کړل (خو) تاسو ډېر لږ شکر وباسئ. او دوی وايي: آیا کله چې مونږ په ځمکه کې ورك (او خاورې) شو، آیا مونږ به خامخا په رښتیا سره په نوي پیدایش کې یو! بلکې دوی د خپل رب له ملاقات نه انکار کوونکي دي. ته (دوی ته) ووایه: ستاسو روحونه هغه د مرګ پرېښته قبض کوي چې په تاسو مقرر کړی شوې ده، بیا به تاسو خپل رب ته بېرته ورګرځولی شئ). [السجدة سورت: 7-11 آیتونه]

. او مونږ ایمان لرو چې الله لره د بنده ګانو پیدا کول پدې دلیل دي چې یواځې هغه د عبادت وړ دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ٢١﴾ [البقرة: 21]

(ای خلکو! د خپل رب عبادت کوئ، هغه چې تاسو يې پیدا کړي يئ او هغه کسان چې له تاسو نه مخکې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ). [البقرة سورت: 21 آیت]

. لکه څنګه چې الله - تعالی - مونږ ته په قران کریم کې خبر راکړی چې نوح خپل قوم ته یادونه وکړه چې الله - تعالی- دوی په مرحلو کې پیدا کړي دي، نو دوی څنګه هغه ته د لویئ عقیده نه ساتي؟! الله - تعالی - فرمایلي:

﴿مَّا لَكُمۡ لَا تَرۡجُونَ لِلَّهِ وَقَارٗا ١٣ وَقَدۡ خَلَقَكُمۡ أَطۡوَارًا ١٤﴾ [نوح: 13-14]

(په تاسو څه شوي دي چې د الله لپاره د لويي عقیده نه ساتئ؟.حال دا چې ده تاسو قسما قسم پیدا کړي يئ). [نوح سورت: 13، 14 آیتونه].

او په انسان باندې په عالم برزخ او آخرت کې بېلابېل حالتونه راځي، چې تفصیل به یې -اِن شاء الله - په (کتاب الایمان بالیوم الآخر کې) راځي.

باب دی د روح د پیدایښت په اړه

او مونږ پوهیږو چې روح د الله له حکم څخه دی او انسانان یې په اړه په هیڅ نه پوهیږي مګر هغه چې الله ورښودلي دي، حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنۡ أَمۡرِ رَبِّي وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ إِلَّا قَلِيلٗا٨٥﴾ [الإسراء: 85]

(او دوی له تا نه د روح په باره کې پوښتنه کوي ته (ورته) ووایه: روح زما د رب له امره ځینې دی او تاسو ته له علم ځنې څه برخه نه ده درکړل شوې مګر ډېره لږه). [الإسراء سورت: 85 آیت]،

او له عبد الله - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي: «زه د پیغمبر - صلى الله علیه وسلم - سره د خرماو په باغ یا کرنیزه زمکه کې وم، پداسې حال کې چې هغه د خرما ډډ ته تکیه وهلې وه، چې ناڅاپه یهود تېرل شول، ځینو یې ځینو نورو ته وویل: د روح په اړه ترې پوښتنه وکړئ، نو ویې ویل: تاسو څه شي اړباسلي یاست چې پوښتنه ترې کوئ؟ او ځینو نورو یې وویل: هسې نه داسې څه ووایي چې بد به یې ګڼئ، نو ویې ویل: پوښتنه ترې وکړئ، نو د روح په اړه یې ترې پوښتنه وکړه، نو پیغمبر - صلى الله علیه وسلم - چې پاتې شو او هیڅ جواب یې ورنه کړ، نو زه پوه شوم چې وحیې ورته کیږي، زه په خپل ځای کې ودریدم، نو کله چې وحیې نازل شوه، ویې فرمایل: {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي} ». یعنې: (او دوی له تا نه د روح په باره کې پوښتنه کوي ته (ورته) ووایه: روح زما د رب له امره ځینې دی او تاسو ته له علم ځینې څه برخه نه ده درکړل شوې مګر ډېره لږه). (بخاري (۴۷۲۱)، مسلم (۲۷۹۴) او ترمذي (۳۱۴۱) راوړی دی. او مونږ ایمان لرو چې روحونه د الله - تعالى - مخلوق دی، حق ذات فرمایلي دي: ، (الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: 62 آیت].

او کله چې الله -تعالى- د آدم -علیه السلام- پیدایښت بشپړ کړ، نو په هغه کې یې روح پو کړ، رب العزت فرمایلي دي:

﴿فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ٢٩﴾ [الحجر: 29]

(نو كله چې زه هغه برابر كړم او په هغه كې له خپل طرفه روح پُو كړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، سجده كوونكي). [الحجر سورت: 29 آيت].

او كله چې جنين (ماشوم) د مور په ګېډه كې څلور مياشتې پوره كړي، نو الله - تعالى -ورته پرښته راولېږي او روح پکې پوكړي، له عبدالله - رضي الله عنه- څخه روايت دى، وايي: د الله رسول - صلى الله عليه وسلم - مونږ ته وويل: او هغه رېښتونى او رېښتيا ګڼل شوى دى ويې فرمايل: «إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعٍ: بِرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»، «يو ستاسوڅخه د مور په ګېډه كې څلوېښت ورځې نطفه راغونديږي، بيا لكه د ويني ټوټه شي (څلويښت ورځې)، بيا لكه د غوښې بوټۍ شي (څلويښت ورځې)، بيا ورته الله تعالى ملايک راوليږي، نو په څلورو كارونو ورته امر وشي، په رزق او اجل يې، او دا چې نيكمرغه او كه بدمرغه به وي، بيا پکې روح پو كړل شي»، (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روارېږی دى. پرته له مسيح -عليه السلام- څخه ، ځكه د هغه د پيدايښت پيل د ملايكې له پوكي څخه و، حق ذات فرمايلي او د هغه وينا حق ده:

﴿وَٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ٩١﴾ [الأنبياء: 91]

(او (ياده كړه) هغه (جينۍ) چې د خپل شرم ځاى حفاظت يې كړى و، نو مونږ په (ګريوان د) هغې كې د خپل طرفه روح پو كړ او مونږ هغه او د هغې زوى د خلقو لپاره لويه نښه وګرځول [الأنبياء سورت: 91 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي:

﴿... إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُۖ ...﴾ [النساء: 171]

(يقيناً همدا خبره ده چې د مريمې زوى مسيح عيسىٰ خو بس د الله رسول دى او د هغه كلمه ده، چې هغه يې مريم ته غورځولې وه او د هغه (الله) له جانبه روح دى) [النساء سورت: 171 آيت]

. مونږ باور لرو چې روحونه د خوب پر مهال اخيستل كيږي، او بيا بيرته بدن ته راستنيږي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلۡأَنفُسَ حِينَ مَوۡتِهَا وَٱلَّتِي لَمۡ تَمُتۡ فِي مَنَامِهَاۖ فَيُمۡسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيۡهَا ٱلۡمَوۡتَ وَيُرۡسِلُ ٱلۡأُخۡرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ٤٢﴾ [الزمر: 42]

. (الله نفسونه (ساګاني) قبضوي د هغو د مرګ په وخت کې او هغه (نفس) چې مړ نه وي د (هغه ساه) د خوب په وخت کې (قبضوي)، بیا هغه (ساه) ساتي چې په هغې یې د مرګ فیصله کړې وي او هغه بله تر مقررې نېټې پورې راخوشې کړي). [الزمر سورت : 42 آیت]

. وعن عبدالله ابن أبي قتادة عن أبيه رضي الله عنه قال: سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لَيْلَةً، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: لَوْ عَرَّسْتَ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنِ الصَّلَاةِ»، قَالَ بِلَالٌ: أَنَا أُوقِظُكُمْ، فَاضْطَجَعُوا، وَأَسْنَدَ بِلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ، فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ، فَقَالَ: «يَا بِلَالُ، أَيْنَ مَا قُلْتَ؟» قَالَ: مَا أُلْقِيَتْ عَلَيَّ نَوْمَةٌ مِثْلُهَا قَطُّ، قَالَ: او عبد الله بن أبي قتادة - رضي الله عنه - د خپل پلار څخه روایت کوي فرمایي: یو شپه د پیغمبر - صلى الله عليه وسلم سره روان شو، نو ځینو وویل، ای د الله رسوله که اجازه راکړې چې شپه جوړه کړو (ویده شو) هغه وفرمایل: «ویرېږم چې د لمانځه څخه به ویده پاتي شئ، بلال وویل: زه مو راپاخوم، نو څملاستل، او بلال خپلې سپرلۍ ته تکیه وکړه، نو سترګې پرې پټې شوې او ویده شو، نو پیغمبر - صلى الله عليه وسلم راویښ شو، حال دا چې د لمر سترګه راختلې وه، نو ویې ویل: ای بلاله، څه شو هغه څه چې تا وویل؟ هغه وویل: تر اوسه راباندې هیڅکله داسې خوب نه و راغلی، نو هغه وفرمایل: «إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ، وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ». «الله چې کله غوښتل نو ستاسو روحونه یې قبض کړي وو، او کله یې چې خوښه شوه نو بیرته یې درته راوګرځول». بخاري (۵۹۵)، ابو داود (۴۳۹، ۴۴۰) او نسائي (۸۴۶) روایت کړی دی. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي: «إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ بِدَاخِلَةِ إِزَارِهِ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ. «کله چې یو ستاسو څخه خپل خوب ځای ته راشي نو خپله بستره دې د پای جامې په دننه برخې سره وڅنډي، ځکه دی نه پوهیږي چې په بستره څه پاتې شوي دي، بیا دې ووایي:بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ. ای ربه ستا په نوم سره اړخ لګوم، او ستا په نوم یې پورته کوم، نو که زما روح دې قبض کړ؛ پرې ورحمیږه، او که دې پرېښود؛ نو ویې ساته په هغه څه سره چې د خپلو نیکو بندګانو ساتنه پرې کوې». بخاري (6320)، مسلم (2714)، ابوداود

(5050)، ترمذي (3401) او ابن ماجه (3874) روايت کړی دی. او مونږ پدې ایمان لرو چې د مړینې پر مهال روح له بدن څخه جلا کیږي، حق ذات فرمایلي دي:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴿٥٧﴾﴾ [العنكبوت: 57]

(هر نفس د مرګ(مزه) څکونکی دی، بیا به خاص مونږ ته راګرځولی شئ). [العنکبوت سورت: 57 آیت]

. نو- روح - په مرګ سره له بدن څخه په بشپړه توګه جلا کیږي او لید یې تعقیبوي، له ام سلمه -رضی الله عنها- څخه روايت دی، هغې وویل: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- په داسې حال کې په ابو سلمه ورننوت چې سترګې یې خلاصې پاتې شوې وې نو سترګې یې پرې پټې کړې، بیا یې وویل: «إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ...»، «روح چې کله واخیستل شي نو لید سترګې یې تعقیبوي...»، (مسلم (920)، ابو داود (3118) او ابن ماجه (1454) روايت کړی دی. نو هغه لکه د بدن په څېر نه مړ کیږي، بلکه مرګ یې له بدن څخه جلاوالی دی.

او مونږ ایمان لرو چې د مړینې پرمهال ملایکې له جسدونو څخه روحونه راوباسي او یا ورته نعمت رسیږي او یا عذاب، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِىَ إِلَىَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَىْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ﴿٩٣﴾﴾ [الأنعام: 93]

(او که چېرې ته ووینې کله چې ظالمان د مرګ په سختيو کې (ګېر) وي او ملایکو خپل لاسونه وراوږده کړي وي (او ورته وايي) تاسو خپلې ساه ګانې راوباسئ، نن ورځ به تاسو ته د سپکوونکي عذاب سزا درکولی شي، په سبب د هغې ناحقه وینا چې تاسو به په الله باندې تېله، او تاسو به د ده د آیتونو له قبلولو نه انکار او تکبر کاوه). [الأنعام: 93].

نو ملایک ساه وباسي، بیا پرې یا آساني راځي او یا عذاب، لکه څرنګه چې په جسد راځي، له البراء بن عازب - رضی الله عنهما - څخه روايت دی فرمایي: د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره له أنصارو څخه د یو سړي جنازې ته ووتو، تر دې چې قبر ته ورسیدو، او تر دې دمه لا لحد کې اینودل شوی نه و، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم

کېناست، او مونږ ترې چاپېره کېناستو - داسي وو - لکه زمونږ په سرونو چې مرغان وي، او په لاس کې يې يو ډکی (لرګی) و چې ځمکه يې پرې ټوکله نو سر يې راپورته کړ او ويې فرمايل: «اسْتَعِيذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ:» په الله - تعالی- باندې د قبر له عذاب نه پناه وغواړئ ؛ دوه ځلې او يا درې ځلې بيا يې وفرمايل:
«إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ، نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ، كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الشَّمْسُ، مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ، وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ، حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عليه السلام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَيَقُولُ: أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ، اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ». قَالَ: «فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السِّقَاءِ، فَيَأْخُذُهَا، فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدَعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذُوهَا، فَيَجْعَلُوهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ، وَفِي ذَلِكَ الْحَنُوطِ، وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَطْيَبِ نَفْحَةِ مِسْكٍ وُجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ»، قَالَ: «فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ - يَعْنِي: بِهَا - عَلَى مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا، حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا، حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيِّينَ، وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ، فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ، وَفِيهَا أُعِيدُهُمْ، وَمِنْهَا أُخْرِجُهُمْ تَارَةً أُخْرَى». قَالَ: «فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ...». مؤمن بنده چې کله له دنيا سره د پرېکون او آخرت ته د ورتګ په حال کې وي، نو له آسمان څخه ورته سپين مخي ملايکې راښکته شي؛ مخونه يې لکه د لمر په څېر وي، دوی سره د جنت له کفنونو څخه يو کفن او له خوشبويو څخه يوه خوشبويي وي، تر دې چې د سترګو د ليد په واټن کې لرې ورڅخه کيني، بيا د مرګ ملايکه - عليه السلام - راشي، تر دې چې سر ته يې کيني، نو وايي: ای پاکيزه روحه، د الله مغفرت او خوښۍ ته راووځه». وايي: «نو راووځي پداسي حال کې چې بهيږي به لکه څرنګه چې د مشک (چاټۍ) له خولې څخه اوبه څڅيږي، نو وايې خلې، نو چې کله يې واخلي د سترګو د رپ په اندازه يې په لاسونو کې نه پرېږدي تر دې چې په هغه کفن او هغه خوشبويۍ کې يې ځای پر ځای کړي، او لدې څخه داسي ښايسته خوشبويي راوځي لکه د ځمکې پر مخ چې تر ټولو ښايسته خوشبويي وي»، وايي: « نو پورته يې کړي، په پورتنيو مخلوقاتو کې له ملايکو څخه په هيڅ نه تيريږي مګر دا چې هغوی وايي: دا څومره پاکيزه روح دی؟ نو دوی ورته وايي: فلانی د فلانی زوی دی، په هغه ښايسته نوم سره يې ياد کړي چې په دنيا کې به ورته اخيستل کيده، تر دې چې د دنيا آسمان ته يې ورسوي، نو د دروازې خلاصيدلو غوښتنه وکړي، نو ورته خلاصه شي، نو په هر آسمان کې ورته نيږدې مخلوقات له ملايکو څخه يې تر بل آسمان پورې بدرګه کړي، تر دې چې اووم آسمان ته يې ورسوي، نو الله - عزوجل - وفرمايي: زما د بنده کتاب په عليين کې وليکئ، او ځمکې ته يې بيرته

وروګرځوئ، يقينا چې ما دوی له همغې څخه پيدا کړي دي، او همغې ته يې بيرته ورګرځوم، او بيرته يې ترې بيا ځلې راوباسم». وايي: نو روح يې بيرته جسد ته وروګرځول شي...». ابوداود (3212)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، ابوداود طيالسي (789)، عبدالرزاق (6324، 6737) او احمد (18534) روايت کړی دی. او لفظ د همده دی) رسول الله صلی الله عليه وسلم په دې حديث کې يادونه کړې چې روح راوځي، او بهيږي ، او قبض کيږي، او کفن کيږي،او پورته خيژول کيږي او بيرته راستنيږي، او دا ټول د مخلوق شان دی. او مونږ باور لرو چې روحونه د بدن له وتلو وروسته د قيامت تر ورځې پورې په نعمتونو او يا عذابونو کې ځای پر ځای کيږي، کعب بن مالک -رضي الله عنه- له رسول الله - صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: يقينا د مؤمن روح به د جنت په ونو کې يو مرغه وي، تر دې چې الله تعالی يې د قيامت په ورځ بيرته جسد ته وروګرځوي. نسائي (2073)، ترمذي (1641)، ابن ماجه (4271)، عبد الرزاق (484، 2681)، الحميدي (897) او احمد (15776، 15777))) روايت کړی دی. او له مسروق څخه روايت دی فرمايي: له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه مې د دې آيت په اړه پوښتنه وکړه:

﴿وَلَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمۡوَٰتَۢاۚ بَلۡ أَحۡيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمۡ يُرۡزَقُونَ١٦٩﴾ [آل عمران: 169]

(او د الله په لاره کې پر وژل شويو کسانو باندې هېڅکله د مړو ګومان مه کوه، بلکې (هغوی) ژوندي دي، د خپل رب په نيز هغوی ته رزق ورکول کيږي). [آل عمران سورت: 169آيت]

. وايي: مونږ د دې په اړه پوښتنه کړې ده، نو ويلي يې دي: «أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ، لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ، تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ...». «روحونه به يې د شنو مرغانو په ګېډو کې وي، هغوی لره به داسې ډيوې وي چې په عرش کې به ځوړندې وي، الوتنه به کوي په جنت کې څرنګه چې غواړي، بيا به بيرته همغو ډيوو ته راځي...». (مسلم (1887)، ترمذي (3011) او ابن ماجه (2801) روايت کړی دی.

كتاب الدين)د دين كتاب(

د كتاب لنډيز

او موږ ايمان لرو چې الله - تعالى - اسلام د دين په توګه خوښ کړی دی، او دا د ټولو انبياوو او رسولانو - عليهم السلام - دين دی، او دا هغه فطرت دی چې الله پرې ټول خلک پيدا کړي دي، او دا هغه ژمنه ده چې الله - تعالى - له آدم او د هغه له اولادې څخه اخيستې ده.

او موږ باور لرو چې دا اسلام د ابراهيم عليه السلام وصيت دی خپلې اولادې ته، او همدارنګه دا د يعقوب - عليه السلام- وصيت هم دی خپلې اولادې ته، او دا تر ټولو غوره، پوره او کامل دين دی. او دا چې الله له هغه پرته بل دين نه مني.

او موږ باور لرو چې دا دين هغه دين دی چې جبريل الأمين -عليه السلام- پر محمد صلى الله عليه وسلم نازل کړی دی او دې لره درجې دي: اسلام، ايمان او احسان، او هر يو يې رکنونه لري.

او دا دين هرې ښيګڼې لره رانغاړونکی دی، د زړونو او اعضاوو عملونو ته شامليږي.

او مونږ پدې پوهيږو چې ايمان وينا، عمل او عقيده ده، او دا چې پيروان يې په عملونو کې يو پر بل غوره والی لري، او پدې ايمان لرو چې ايمان زياتيږي اوکميږي، په اطاعت سره زياتيږي او په ګناه سره کميږي.

او پدې ګواهي ورکوو چې د ايمان خاوندان همدوی په دنيا او آخرت کې د کامیابۍ خاوندان دي، ورتګ يې جنت ته دی، سره لدې چې په مرتبو او درجو کې به يو له بل سره توپير ولري.

او مونږ پوهيږو چې ډيری مبارک آيتونه او حديثونه داسې راغلي دي چې په سنتو پر ټينګار او منګولو لګولو - امر کوي - او له مخالفت څخه يې منع کول کوي، لکه څرنګه چې له تفرقې او اختلاف څخه منع کوي.

باب دی پدې باره کې چې د اعتبار وړ دين د الله په نيز يواځې اسلام دی

او موږ ايمان لرو چې الله -جل جلاله- اسلام د دين په توګه خوښ کړی دی. ﴿...وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ ...﴾ [المائدة: 3]

(او ما ستاسو لپاره اسلام د دين په توګه خوښ کړ) [المائدة سورت: 3 آيت].

او حق ذات تعالى فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُۗ ...﴾ [آل عمران: 19]

(بېشکه (معتبر) دين د الله په نيز اسلام دی) [آل عمران سورت: 19 آيت]،

او هغه د ټولو پيغمبرانو او رسولانو دين دی، الله تعالى د نوح - عليه السلام - په اړه د خبرتيا په توګه فرمايلي دي:

﴿فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَمَا سَأَلۡتُكُم مِّنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ٧٢﴾ [يونس: 72]

(او ما ته حکم شوی دی چې زه شم له مسلمانانو څخه) [يونس سورت: 72 آيت]،

او الله -تعالى- د ابراهيم -عليه السلام - په اړه فرمايلي دي: {إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ}. (کله چې هغه ته خپل رب وويل: حکم منونکی شه، هغه وويل: زه د رب العلمين حکم منونکی شوم). او موږ باور لرو چې الله - تعالى - زموږ لپاره دين بشپړ کړی دی او په هغه کې هيڅ ډول نيمګړتيا نشته، الله تعالى فرمايلي:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ ...﴾ [المائدة: 3]

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دين مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دين په توګه خوښ کړ) [المائدة سورت: 3 آيت]

، او هغه تر ټولو غوره، بشپړ او کامل دين دی او دا دين د حنيفيت دين دی د ابراهيم ملت دی، متعال ذات فرمايلي دي:

﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا ١٢٥﴾ [النساء: 125]

(او د دين په لحاظ له هغه كس نه څوك زيات ښه دی، چې خپل مخ يې الله ته تابع كړ او هغه نيكي كوونكى و او د ابراهيم د ملت تابع شو، چې يواځې په حق پسې تلونكى و، او الله ابراهيم لره خليل نيولى دى). [النساء سورت: 125 آيت]،

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥۚ وَلَقَدِ ٱصۡطَفَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ١٣٠﴾ [البقرة: 130]

(او څوك دی چې د ابراهيم له ملت نه مخ اړوي، پرته له هغه كس نه چې خپل ځان يې جاهل كړى وي او يقينًا يقينًا مونږه هغه (ابراهيم) په دنيا كې غوره كړى دى او بېشكه هغه په آخرت كې خامخا له صالحانو څخه دى) [البقرة سورت: 130 آيت]

. او حق ذات - جل جلاله - چې د نيكو نومونو خاوند د ابراهيم - عليه السلام - په اړه فرمايلي: ﴿مَا كَانَ إِبۡرَٰهِيمُ يَهُودِيّٗا وَلَا نَصۡرَانِيّٗا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفٗا مُّسۡلِمٗا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٦٧﴾ [آل عمران: 67]

(ابراهيم نه يهودي و او نه نصراني او لېكن حنيف (پوخ توحيد والا) مسلمان و او له مشركانو څخه نه و). [آل عمران سورت: 67 آيت]

. دا هغه فطرت دی چې الله تعالى پرې خلک پيدا كړي دي، الله تعالى فرمايلي:

﴿فَأَقِمۡ وَجۡهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفٗاۚ فِطۡرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيۡهَاۚ لَا تَبۡدِيلَ لِخَلۡقِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٣٠﴾ [الروم: 30]

[(تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نبغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهېږي]. [الروم سورت: 30 آيت].

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ»، هر ماشوم په فطرت سره پيدا کيږي، خو مور او پلار يې هغه يهودي يا نصراني او يا مجوسي کوي، لکه د څاروي په څېر چې بل څاروی (روغ رمټ) وزيږوي - آيا تاسو پکې پوزه يا غوږ پرې شوي وينئ؟ (معنا دا چې مور زادي يې غوږ پرې نه وي بلکه وروسته يې ورته خلک پرې کوي). بيا أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايي: ﴿فَأَقِمۡ وَجۡهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفٗاۚ فِطۡرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيۡهَاۚ لَا تَبۡدِيلَ لِخَلۡقِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ٣٠﴾ [الروم: 30]

(د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي؛ د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نبغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهېږي). [الروم سورت: 30 آيت].

(بخاري (١٣٨٥)، مسلم (٢٦٥٨)، ابوداود (٤٧١٤) او ترمذي (٢١٣٨) روايت کړی.

دا هغه ژمنه ده چې الله - تعالى- د آدم او د هغه له اولادې اخيستې ده. ﴿وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ قَالُواْ بَلَىٰ شَهِدۡنَآۚ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنۡ هَٰذَا غَٰفِلِينَ١٧٢﴾ [الأعراف: 172]

(او کله چې ستا رب د آدم له اولادې نه د هغو له شاګانو نه د هغوی اولاد راواخيست او دوی يې په خپلو ځانونو باندې ګواه جوړ کړل، (او ورته ويې ويل:) آيا زه ستاسو رب نه يم؟ دوی وويل: ولې نه! مونږ (د دې) ګواهي کوو، (دا د دې لپاره) چې تاسو د قيامت په ورځ و (نه) وايئ چې بېشکه مونږ له دې نه غافله وو). [الأعراف سورت: 172 آيت].

او مونږ دا باور لرو چې الله - تعالى - لدې پرته بل دين نه مني.

﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ٨٥﴾ [آل عمران: 85]

(او څوک چې له اسلام نه غیر (بل) دین غواړي، نو هېڅکله به هم له ده نه قبول نه کړی شي او دغه کس په آخرت کې له تاوانیانو څخه دی). [آل عمران سورت: 85 آیت].

)باب الاسلام (باب دی د اسلام په اړه

او مونږ ایمان لرو چې دا دین؛ هغه دین دی چې جبرائیل امین -علیه السلام- پر محمد - صلی الله علیه وسلم - نازل کړی دی، او دا مرتبې لري - چې عبارت دي له -: اسلام، ایمان او احسان څخه، او هر یوه یې بنسټونه لري. فعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ، وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ»، قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».   له عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - څخه روایت دی، هغه فرمایي: مونږ له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یوه ورځ ناست وو، چې ناڅاپه یو سړی را ښکاره شو، سپینې جامې یې پر تن وې. تک تور ویښتان یې و، د سفر کومه نښه په کې نه لیدل کېده، او له مونږ څخه هیچا هم نه پېژنده، تر دې چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته کېناست، نو خپل زنګونه یې د هغه زنګونو ته ورتکیه کړل او لاسونه یې پر ورنونو ورکېښودل، او ورته ویې وویل: ای محمده! ماته د اسلام په اړه خبر راکړه، هغه وفرمایل: اسلام: دا دی چې ګواهي ورکړې پردې چې له الله پرته بل معبود نشته او محمد- صلی الله علیه و سلم- د الله رسول دی، لمونځ قائم کړې، زکات ورکړې، د رمضان روژه ونیسي او د بیت الله حج وکړې -که ورته لاره پیدا کړای شي-. ویې ویل: "ته رښتیا وایي". مونږ حیران شو چې هم پوښتنه کوي او هم یې تصدیقوي، (بیا یې) وویل: ما ته د ایمان په اړه خبر راکړه" هغه وویل: " هغه دا چې په الله، د هغه په ملایکو، د هغه په کتابونو، د هغه په رسولانو او د آخرت په ورځ ایمان راوړې، او په تقدیر باور ولرې؛

په خير او شر يی" هغه وويل: "رښتيا دي وويل". هغه وويل: "د احسان په اړه خبر راکړه ." هغه وويل: "د الله عبادت کول په داسې حال چې ګويا کې ته الله وينې، خو که چېرته ته هغې نه ګورې نو بيشکه چې الله ما ګوري". ويې وييل: ماته د قيامت په اړه خبر راکړه، ويې فرمايل: پوښتل شوی له پوښتونکي څخه ډېر پوهه نه دی، هغه وويل: د هغه نښې راته ووايه". ويې ويل: "دا چې وينزه خپل بادار وزيږوي، او دا چې ته وګورې چې پښې ابل (لوڅ پښي)، بربند ،محتاج ،شپانه يو له بله په ابادیو کې وړانديوالی کوي". بيا هغه روان شو، يو څه وخت تير شو، بيا يې وويل: "اې عمره! آيا ته پوهيږې چې پوښتونکی څوک و؟، ما وويل: الله او د هغه رسول ښه پوهيږي، ويې فرمايل: دا جبريل و، هغه تاسو ته راغلی و تر څو مو دين درو‌ښايي». (مسلم (8)، ابوداود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی. او يقينا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - په نورو احاديثو کې د اسلام رکنونه تشريح کړې او فرمايلي دي: «بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ». «اسلام په پنځو شيانو ولاړ دی: ګواهي ورکول چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد - صلى الله عليه وسلم - د الله رسول دی، لمونځ کول، زکات ورکول، د بيت الله حج کول، او د رمضان روژه نيول». بخاري (8)، مسلم (16)، ترمذي (2609) او نسائي (5001) روايت کړی دی. وعن طلحة بن عبيد الله رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرَ الرَّأْسِ، يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ، وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ، حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي اليَوْمِ وَاللَّيْلَةِ». فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَصِيَامُ رَمَضَانَ». قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الزَّكَاةَ، قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ، وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ». او له طلحة بن عبيد الله - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم ته د نجد له خلکو څخه يو سړی پداسې حال کې راغی چې ويښتان يې ګډوډ و، د غږ انګازه يې اوريدل کېده، خو په خبرو يې پوهېدل نه کېدل، تر دې چې رانږدې شو، نو ګورو چې هغه د اسلام په اړه پوښتنه کوي، نو رسول الله - صل الله عليه وسلم - وفرمايل: په شپه او ورځ کې پنځه وخته لمونځ دی، هغه وويل: آيا نور څه رابانديې شته؟ ويې وييل: «نه، مګر دا چې نفل وکړې». رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: "او د رمضان روژه". ويې وييل: آيا نور څه رابانديې شته؟ ويې فرمايل: «نه، مګر دا چې نفلي روژې ونيسې» وايې: او رسول الله - صلى الله عليه وسلم ورته د زکات يادونه

وکړه، ويي وييل: آيا نور څه راباندې شته؟ ويي فرمايل: «نه، مګر دا چې خيرات وکړې» وايي: سړي شا کړه - او روان شو - پداسې حال کې چې ويل يې: په الله مې دې قسم وي چې پر دې به نه څه زيات کړم او نه به ترې څه کم کړم، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: "هغه به بريالى شي که په رښتيا وي". بخاري (46)، مسلم (11)، ابوداود (391) او النسائي (458) روايت کړې. او الله تعالى فرمايلي:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ۝٥﴾ [البينة: 5]

(هغوى(اهل کتابو) ته حکم نه و شوى مګر د دې چې عبادت دې وکړي د الله په دې حال کې چې اخلاص کونکي به وي هغه لره په طاعت کې ولاړ به وي په توحيد او بيزاره به وي د شرک نه او دروي به لمونځ او ورکوي به زکات او دا مضبوط دين دى. [البينة سورت: 5 آيت].

او الله تعالى فرمايلي:

﴿... فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ۝٥﴾ [التوبة: 5]

(نو که دوى توبه وباسي او لمونځ قايم کړي او زکات اداء کړي، بيا نو تاسو د دوى لاره خوشې کړئ، بېشکه الله ډير بخښونکى، بې حده رحم کوونکى دى). [التوبة سورت: 5 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِۗ ...﴾ [التوبة: 11]

(نو که دوى توبه وباسي او لمونځ قايم کړي او زکات اداء کړي، نو بيا ستاسو ورونه دي په دين کې). [التوبة سورت: 11 آيت].

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ». «ماته امر شوى چې خلکو سره تر هغه وجنګيږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته او پر دې چې محمد د الله رسول دى، لمونځ قايم کړي، زکات ورکړي، کله يې چې - دا کارونه - وکړل نو زما څخه يې وينې او مالونه په امن کې شول مګر د اسلام لپاره، او حساب يې پر الله تعالى دى». (بخاري (25) او مسلم (22) روايت کړې دى.

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ المسلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ». او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: هغوی وويل: ای د الله رسوله ! کوم اسلام غوره دی، ويې فرمايل: څوک چې مسلمانان يې د ژبې او لاس څخه په امن کې وي». بخاري (11)، مسلم (42)، ترمذي (2504) او نسائي (4999)روايت کړی دی. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِذَا أَسْلَمَ العَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ، يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ القِصَاصُ: الحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا». « کله چې يو څوک په حقيقي توګه مسلمان شو - داسې چې ظاهر او باطن يې يو ډول و، الله تعالی به ورته هره بدي وبخښي چې وړاندې - له اسلام څخه - يې کړېده نو - په اسلام کې پاتې ژوند به يې قصاص وي، نيکي په لس چنده، تر اووه سوه چنده پورې، او بدي د بدی په اندازه مګر دا چې الله ورته ترې تير شي». (بخاري – معلق روايت کړی دی– (۴۱) او نسائی (۴۹۹۸) .

باب دی د ايمان په باره کې

او مورِ ايمان لرو چې ايمان د دين دويمه مرتبه ده، او هغه لکه څرنګه چې جبريل - عليه السلام- ته د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په جواب کې راغلي دي کله يې چې ترې د ايمان په اړه پوښتنه وکړه ويې وييل: «فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، ... قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ». نو د ايمان په اړه خبر راکړه، ويې فرمايل: « چې په الله، ملايکوو يې، کتابونو يې، پيغمبرانو يې، او د آخرت په ورځ ايمان ولرې، او د خير او شر په اندازې ايمان ولرې» ويې وييل: ريښتيا دې وويل،...وايي: بيا لاړ، لږ ځنډ مې وکړ، بيا يې راته وويل: ای عمره! آيا پوهيږې چې پوښتونکی څوک و؟» ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې وييل: يقينا هغه جبريل و، راغلی و تر څو تاسو ته ستاسو دين دروښايي». (مسلم (8)، ابو داود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی). او ايمان که څه هم پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - د جبريل په مخکني حديث کې په ځانګړې معنی سره پدې الفاظو تشريح کړی دی: «تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»؛ «چې په الله، په ملاېکو يې، کتابونو يې، پيغمبرانو يې او د آخرت په ورځ ايمان ولرې او د خير او شر په اندازه ايمان ولرې» سره لدې بيا هم په عامې معنی سره ايمان هر خير او ښېګڼې ته شامليږي، د زړونو او اندامونو عملو ته هم شامليږي، متعال حق ذات فرمايلي دي:

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٣ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُمۡ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَمَغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٤﴾ [الأنفال: 2-4]

(ببشكه خبره همدا ده چې مومنان هغه خلک دي، چې کله الله یاد کړی شي، نو د دوی زړونه وویرېږي او کله چې دوی ته د هغه (الله) آیتونه تلاوت کړی شي (، نو) دغه (آیتونه) دوی ته ایمان ورزیات کړي او خاص په خپل رب باندې دوی توکل کوي. * هغه کسان چې لمونځ قایموي او له هغه (مال) نه چې مونږ دوی ته ورکړی دی، څه حصه خرچ کوي. همدغه خلک په حقه مومنان دي، د دوی لپاره د خپل رب په نیز درجې دي او بخښنه او عزتمن رزق دی). [الأنفال سورت: 2-4 آیتونه].

او پیغمبر -صلی الله علیه وسلم - د عبد القیس استازو ته - د اسلام په ښکاره - شعایرو سره تفسیر کړی دی، په صحیحینو کې له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی وایي: «إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ القَيْسِ لَمَّا أَتَوُا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنِ القَوْمُ؟ -أَوْ مَنِ الوَفْدُ؟-» قَالُوا: رَبِيعَةُ. قَالَ: «مَرْحَبًا بِالقَوْمِ، أَوْ بِالوَفْدِ، غَيْرَ خَزَايَا وَلَا نَدَامَى»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الحَرَامِ، وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الحَيُّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ، نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا، وَنَدْخُلْ بِهِ الجَنَّةَ، وَسَأَلُوهُ عَنِ الأَشْرِبَةِ، فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: أَمَرَهُمْ بِالإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ، قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَأَنْ تُعْطُوا مِنَ المغنَمِ الخُمُسَ». وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: «عَنِ الحَنْتَمِ، (الحنتم: جرار مدهونة كانت تحمل فيها الخمر. النهاية في غريب الحديث (1/448).) وَالدُّبَّاءِ، (الدباء: القرع، وكانوا ينتبذون فيها فتسرع الشدة في الشراب. النهاية في غريب الحديث (1/96).) وَالنَّقِيرِ، (النقير: أصل النخلة ينقر وسطه ثم ينبذ فيه التمر ويلقى عليه الماء؛ ليصير نبيذًا مُسْكرًا. النهاية في غريب الحديث (5/104)) وَالمزفَّتِ، وَرُبَّمَا قَالَ: المقيَّرِ» وَقَالَ: «احْفَظُوهُنَّ، وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ». «د عبد القیس پلاوی چې کله پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - ته راغی هغه وویل: «دا خلک څوک دي؟ او یا پلاوی څوک دي؟ » هغوی وویل: د ربیعة - قبیله ده - ویې فرمایل: « قوم او یا پلاوی دې په خیر راشي،نه خجالت او نه پښېمانه» هغوی وویل: ای د الله رسوله! مونږ نشو کولای تاته د محرم له میاشتې پرته په بل وخت کې راشو، او زمونږ او ستاسو تر منځ د مضر قبیلې د کفارو دا کلی دی، نو مونږ ته غوڅه خبره وکړه، مونږ به پرې زمونږ تر شا خلک خبر کړو، او چې جنت ته پرې داخل شو، او د څښاکونو په اړه یې ترې پوښتنه

وکړه، نو په څلورو کارونو يې ورته امر وکړ، او له څلور- دوله څښاکونو - څخه يې منع کړل: په يو الله په ايمان راوړلو يې ورته امر وکړ، ويې ويل: « آيا پوهيږئ چې په يو الله ايمان څه شی دی؟ » هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې فرمايل: « ګواهي ورکول چې له الله پرته بل حق معبود نشته، او محمد د الله رسول دی، او د لمانځه قائمول، او د زکاة ورکول، او رمضان روژه، او دا چې له غنيمت څخه پنځمه حصه ورکړئ». او له څلورو څخه يې منع کړل؛ له حنتم څخه (حنتم: هغه له کردوني جوړې شوې چاټيو ته ويل کيږي چې د شرابو د ساتلو په موخه به خلکو غوړولې). النهاية في غريب الحديث (1/448).) او دباء: کدو ته وييل کيږي، دوی به په هغه کې شراب ورتوی کړل، نو بيا به ترې په چټکۍ سره شراب جوړيدل. النهاية في غريب الحديث (1/96). او له النقير: د خرما تنې يا ډډ ته وايي چې منځ يې کېندل شوی وي بيا په هغې خرما اچول کيږي او د پاسه پرې اوبه ورتوييږي - تر څو ترې نشه کوونکي شراب جوړ شي - النهاية في غريب الحديث (5/104). او المزفت يا المقيَّرِ» هغه لوښي ته وايي چې اسفالت يا قير شوی وي، او ويې فرمايل: «دا خبرې يادې کړئ، او تر شا مو پرې نور خلک خبر کړئ». بخاري (53)، مسلم (17)، ابوداود (3692)، ترمذي (2611) او النسائي (5031) روايت کړی دی. او بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې د دې لپاره باب ايښی دی او ويلي يې دي: «باب أمور الإيمان، وقول الله تعالى: د ايمان د کارونو په اړه باب.

﴿۞ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ١٧٧﴾ [البقرة: 177]

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، او لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د اخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړی دی او د هغه په مينه (کې) خپلوانو او يتيمانو او مسکينانو او مسافرو او سوالګرو ته مال ورکوي او په (ازادولو د) څټونو کې (يې لګوي) او لمونځ قايموي او زکات ورکوي او د خپلو وعدو پوره کوونکي وي کله چې وعده وکړي، (خصوصًا) چې په سختۍ او تکليف کې او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي دي، دا هغه خلق دي چې رښتيني دي او همدغه خلق متقيان دي) [البقره سورت: 177 آيت].

او موږ باور لرو چې ايمان قول، عمل او باور دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: « ايمان څه د پاسه اويا - يا څه د پاسه شپيته برخې لري، نو غوره يې د :

لا اله الا الله وینا ده، او تر ټولو ښکته یې د لارې څخه د ضرري شي لرې کول دي، او حیا د ایمان یوه برخه ده». بخاري (9) او مسلم (35) روایت کړی او لفظ د همده دی، اوابوداود (4676)، ترمذي (2614)، نسائي (5005) او ابن ماجه (57) روایت کړی دی). او مونږ ایمان لرو چې د ایمان خاوندان په عملونو کې یو پر بل غوره والی لري، أبو سعید الخدري - رضي الله عنه - له نبي - صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي فرمایي: «يَدْخُلُ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ. فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا قَدِ اسْوَدُّوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهَرِ الحَيَا، أَوِ الحَيَاةِ -شَكَّ مَالِكٌ- فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الحِبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً؟!». «جنتیان به جنت ته داخل شي، او دوزخیان اور ته، بیا به الله تعالی وفرمایي: له اور څخه هر هغه څوک راوباسئ چې په زړه کې یې د اوري د داني په اندازه ایمان هم وي، نو ورڅخه به راوویستلی شي پداسې حال کې چې تور شوي به وي، نو د الحیا یا الحیاة په نهر کې به ورواچولی شي - مالک شکي دی چې کوم لفظ یې کارولی- نو داسې به راشنه شي لکه څرنګه چې د خوړ د غاړې تخم راشین کیږي، ایا ته نه ګورې چې هغه زیړ تاوراتاو شین کیږي؟!». (بخاري (۲۲) او مسلم (۱۸۴) روایت کړی دی. او له أبو أمامة بن سهل بن حنیف څخه روایت دی چې هغه له أبو سعید الخدري رضي الله عنه څخه اوریدلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ، رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ، وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ، مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِيَّ، وَمِنْهَا مَا دُونَ ذَلِكَ، وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الخَطَّابِ، وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجُرُّهُ». قَالُوا: فَمَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الدِّينَ». «په داسې حال چې زه ویده وم، ومې لیدل چې خلک راته راښودل کیږي، او هغوی کمیسونه لري، ځینې تر سینو پورې وي، او ځینې له هغې نه لاندې، او عمر رضی الله عنه راته وښودلی شو، د هغه پر تن یو کمیس و چې ځان پسې یې راښکه، هغوی وویل: نو تا -دا خوب- څنګه تعبیر کړ ای د الله رسوله, هغه وویل: «په دین سره». (بخاري (23)، مسلم (2390)، او ترمذي (2285) روایت کړی، او په هغه کې راغلي: او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د ځینو ملګرو څخه روایت دی، او نسائی هم روایت کړی دی. او مونږ عقیده لرو چې ایمان زیاتیږي او کمیږي، په اطاعت سره زیاتیږي او په ګناه سره کمیږي، الله تعالی فرمایلي: ﴿نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾﴾ [الکهف: 13]

(مونږ تا ته د دوی خبر په حقه سره بیانوو، بېشکه دوی داسې ځلمیان وو چې پر خپل رب یې ایمان راوړی و او مونږ دوی ته هدایت ورزیات کړي وو) [الکهف سورت: 13 أیت]

، او فرمایلي يې دي:

﴿... وَيَزۡدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِيمَٰنٗا ...﴾ [المدثر: 31]

(او د هغو کسانو ايمان زيات شي چې ايمان يې راوړی دی) [المدثر سورت: 31 آيت].

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ». «هر هغه څوک به له اور نه راوځي چې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يې ويلي وي او په زړه کې يې د يوې وربشې د وزن په اندازه خير وي، او هر هغه څوک به له اور نه راوځي چې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يې ويلي وي او په زړه کې يې د غنم د وزن په اندازې خير وي، او هر هغه څوک به له اور نه راوځي چې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يې ويلي وي اوپه زړه کې يې د يوې ذرې د وزن په اندازه خير وي». بخاري (۴۴)، مسلم (۱۹۳) او ترمذي (۲۵۹۳) روايت کړی. او عمر بن عبدالعزيز عدي بن عدي ته ليکلي وو: «ايمان احکام، قوانين، حدود او تکلاری لري، نو څوک يې چې بشپړ کړي ايمان به يې بشپړ کړي وي، او څوک چې يې بشپړ نه کړي ايمان به يې بشپړ کړی نه وي، نو که زه ژوندی وم، زه به يې تاسو ته تشريح کړم تر څو پرې عمل وکړئ او که مړ شوم، نو زه مو ملګرتيا ته چندان ليوال نه يم». (بخاري معلق راوړی دی (10/1)، او ابن ابي شيبه په المصنف (31084) او په الايمان (135) کې، خلال په السنن (1162، 1553) کې، ابن بطوطه په الابانة (۱۱۶۶) کې او اللالکائي په شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة کې (۱۵۷۲). معمر، سفيان الثوري، مالک بن انس، ابن جريج او سفيان بن عيينه ټولو به وييل: "ايمان قول او عمل دی، زياتيږي او کميږي". (الابانة الکبری (806/2) او الشريعة د: الآجري (606/2). حافظ ابوبکر عبدالله بن الزبير الحُميديُّ ويلي: «.. او دا چې ايمان قول او عمل دی، زياتيږي او کميږي، او قول له عمل پرته هيڅ ګټه نه لري، او هيڅ قول او عمل پرته له نيت څخه اعتبار نه لري، او له سنتو پرته هيڅ قول، عمل او نيت اعتبار نه لری». (اصول السنة د: الحميدي (۳۷ مخ)). او خلال ويلي: «عبدالملک الميموني خبر راکړی فرمايي چې: يعلی بن عبيد له شپيتو کلونو څخه زيات مخکې راته وويل چې: ايمان قول او عمل دی، او څوک چې روژه نيسي، لمونځ کوي او نيک عمل کوي، په ايمان کې تر هغه چا زيات دی چې هغه غلا او زنا کوي». (السنة د: ابوبکر بن الخلال (۵۹۰/۳)) او ابن ابی حاتم ويلي دي: "ما له خپل پلار او ابو زرعه څخه د دين په اصولو کې د اهل سنت د مذهبونو په اړه وپوښتل، او پدې اړه د ټولو سيمو د علماوو د نظر په اړه چې دوی څه عقيده لري، نو هغوی دواړو

وويل: مونږ چې علما په ټولو سيمو کې ليدلي دي لکه : حجاز، عراق، شام او يمن، نو د هغوی مذهب دا و چې: ايمان قول او عمل دی، زياتيږی او کميږي». (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة(198/1) او : عقيدة السلف - چې د ابن ابی زيد القيرواني مقدمه ده د خپل کتاب الرساله لپاره (29 مخ). او لالکائي ويلي: «ايمان قول او عمل دی، او د فقهاوو له جملې څخه: مالک بن انس، عبدالعزيز بن ابي سلمه الماجشون، ليث بن سعد، الاوزاعي، سعيد بن عبدالعزيز، ابن جريج، سفيان بن عينه، فضيل بن عياض، نافع بن عمر الجمحي، محمد بن مسلم الطائفي، محمد بن عبدالله بن عمرو بن عثمان بن عفان، المثنا بن الصباح، الشافعي، عبدالله بن الزبير الحميدي، ابو ابراهيم المزني، سفيان الثوري، شريک، ابوبکر بن عياش، وکيع، حماد بن سلمه، حماد بن زيد، يحيی بن سعيد القطان، عبدالله بن المبارک، ابو اسحاق الفزاري، النضر بن محمد المروزي، النضر بن شميل، احمد بن حنبل، اسحاق بن راهويه، ابو ثور او ابو عبيد -دا ټول- پدې نظر دي». (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة د امام لالکائي (۴/ ۹۱۳)). ابو عبدالله بن ابي زمنين په خپل کتاب "اصول السنة" کې ويلي: «باب دی پدې اړه چې ايمان قول او عمل دی: او د اهل سنت وينا ده چې: ايمان؛ الله ته په زړونو کې اخلاص، په ژبو سره ګواهي، په اندامونو عمل او دا هر څه د سنت مطابق برابرول دي». (اصول السنة مخ 207).

)بـــاب الإحـــســـان (باب دی د احسان په اړه

او مونږ ايمان لرو چې (احسان) د دين له مرتبو څخه دريمه مرتبه ده، او هغه لکه څرنګه چې جبريل -عليه السلام- ته د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په جواب کې راغلي دي کله يې چې تري د احسان په اړه پوښتنه وکړه او ويې ويل: «فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ...». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ». «نو د احسان په اړه خبر راکړه، ويې فرمايل: « چې د الله داسې عبادت وکړې لکه ته يې چې ګورې، نو که چيرته يې ته نه ګورې نو هغه خو تا ګوري...» وايي: بيا لاړ، لږ څنډ مې وکړ، بيا يې راته وويل: ای عمره! آيا پوهيږې چې پوښتونکی څوک و؟» ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې ويل: يقينا هغه جبريل و، راغلی و تر څو تاسو ته ستاسو دين دروښايي». (مسلم (8)، ابو داود (4695)، الترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی. اوحق ذات- جل جلاله- خبر ورکړی چې د دې حقيقي دين خلک به جنت ته ځي، سره له دې چې د دوی درجې

او مرتبې به سره توپير ولري- برابره خبره ده که دوی د اسلام يا د ايمان او يا هم د احسان خاوندان وي، الله تعالی د لوی شان او شوکت خاوند فرمايلي:

﴿وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ٣١ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ وَمِنۡهُم مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ٣٢ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ٣٣ وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ شَكُورٌ ٣٤﴾ [فاطر: 31-34]

(او هغه څه چې مونږ تا ته له کتابه وحي کړې دي هم دغه حق دي، په داسې حال کې چې تصديق کوونکي دي د هغو (کتابونو) چې له ده نه مخکې وو، بېشکه الله په خپلو بنده ګانو باندې خامخا ښه خبردار، ښه ليدونکی دی. بيا مونږ د دغه کتاب (قرآن) وارثان کړل هغه کسان چې مونږ په خپلو بنده ګانو کې غوره (او انتخاب) کړي وو، بيا په دوی کې ځينې په خپل ځان ظلم کوونکي دي او ځينې په دوی کې مېنځ لاري دي او ځينې په دوی کې نېکيو ته ړومبي کېدونکي دي، د الله په حکم سره، يقينًا همدغه ډېر لوی فضل دی. * د تل استوګنې جنتونه دي، دوی به دغو ته ننوځي، دوی به په دغو (جنتونو) کې د سرو زرو په بنګړو سره او په ملغلرو سره زيور دار (اراسته) کولی شي او د دوی جامې به په دغو (جنتونو) کې وربېښم وي. او دوی به ووايي: ټول د کمال صفتونه خاص هغه الله لره دي چې زمونږ نه يې غم (خفګان) ختم کړ، بېشکه زمونږ رب خامخا ډېر بخښونکی، بې حده قدردان دی). [فاطر سورت: 31-34 آيتونه].

)بــاب الأمر بـلـزوم السنـة والتمسك بهـا (باب دی :په سنتو د تينګار او پرې د ټينګ پاتې کېدلو په اړه

په مبارکو آيتونو او حديثونو کې د سنت په مراعتولو او پرې ټينګ پاتې کېدلو امر راغلی، له مخالفت څخه يې ويرول شوي، او له بې اتفاقی او اختلاف څخه ممانعت راغلی دی، الله تعالی فرمايلي: ﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ٢١﴾ [الأحزاب: 21]

(يقينًا يقينًا ستاسو لپاره په (کار د) رسول الله کې ډېره ښه اقتدا ده، د هغه چا لپاره چې د الله او د وروستنۍ ورځې امېد لري او الله ډېر زيات يادوي). [الأحزاب سورت: 21 آيت].

او الله تعالى فرمايلي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمۡ وَكَانُواْ شِيَعٗا لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍۚ ... ١٥٩﴾ [الأنعام: 159]

(ببشکه هغه کسان چې خپل دين يې تار په تار کړی دی، او دوی فرقې فرقې شول، ته له دوی نه په هېڅ شي کې نه يې) [الأنعام سورت: 159 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ ...﴾ [الشورى: 13]

(هغه ستاسو لپاره هغه دين مقرر کړی دی چې د هغه وصيت يې نوح ته کړی و او هغه چې مونږ تا ته وحي کړی دی او هغه چې مونږ د هغه وصيت ابراهيم او موسٰی او عيسٰی ته کړی و، چې تاسو دين قايم کړئ او په ده کې مه مختلف کېږئ)، [الشورى سورت: 13 آيت]

. او له جابر بن عبد الله - رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ». أما بعد: تر ټول غوره وينا د الله کتاب دی، او په لاربښوونو کې غوره لاربښوونه د محمد - صلى الله عليه وسلم- ده، او (په دين کې) تر ټولو ناوړه کارونه هغه دي چې نوي وي، او هر بدعت ګمراهي ده. (مسلم په (٨٦٧)، نسائي (١٥٧٨)، ابو داود (٢٩٥٤) او ابن ماجه (٤٥) روايت کړی دی. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى». «زما ټول امتيان به جنت ته داخلېږي مګر هغه څوک چې انکار وکړي» هغوی وويل: ای د الله رسوله! او څوک دی چې انکار به کوي؟ ويې فرمايل: «چا چې زما پيروي وکړه هغه جنت ته داخل شو او چا چې زما نافرماني وکړه هغه انکار وکړ». (بخاري په (7280) شمېره روايت کړی دی). او له عرباض بن ساريه رضي الله عنه څخه روايت دی: «وَعَظَنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، فَقَالَ رَجُلٌ: إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ، فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ،

عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ». چې رسول الله صلی الله علیه وسلم موږ ته یوه ورځ د سهار له لمانځه څخه وروسته یوه په زړه پورې خطبه راکړه، چې له امله یې - د خلکو - له سترګو اوښکې وبهیدې او زړونه ولړزېدل، یو سړي وویل: دا خو داسې ده لکه د الله په امانې خطبه، نو موږ ته څه وصیت کوې ای د الله رسوله! هغه وفرمایل: له الله تعالی څخه په ویرې درته وصیت کوم، او له -چاروالکو - په اوریدلو او اطاعت کولو؛ که څه هم - پر تا سو تاکل شوی امیر - یو حبشي غلام وي او یقینا که ستاسو څخه څوک ژوندی پاتې شي، نو ډیر اختلاف به ویني، نو - په دین کې - له نوښت څخه ډډه وکړئ، ځکه دا ګمراهي ده، که چیرته له تاسو څخه پر چا دا حالات راغلل نو هغه دې زما د سنتو او د خلفای راشدینو د سنتو پیروي وکړي؛ ځکه هغوی په سمه لار دي، د ژامې غاښونه پرې ټینګ کړئ». (ابو داود (4607)، ترمذي (2676)، ابن ماجه (42)، احمد (17416)، دارمي (96) روایت کړی او دا حدیث امام ترمذي صحیح بللی دی. او بخاري په خپل صحیح کې په کتاب الاعتصام بالکتاب والسنة کې ویلي: باب الاقتداء بسنن رسول الله صلی الله علیه وسلم - و قول الله سبحانه وتعالی

(او موږ د متقیانو لپاره امامان وګرځوه)، فرمایي: هغه امامان موږ به پخوانو پسې اقتداء کوو او روستني به کوږ پسې اقتداء کوي، ابن عون ویلي: درې شیان دي چې د ځان او د خپلو ورونو لپاره یې خوښوم: دا سنت؛ چې زده یې کړي او په اړه یې پوښتنه وکړي، او قرآن چې ځان پرې پوهه کړي او په اړه یې پوښتنه وکړي، او خلک پرېږدې مګر هغوی چې غوره وي». (صحیح البخاري (8/ 139).

كتـاب الإيمـان بالله کتاب دی په الله تعالی د ایمان په اړه

د کتاب لنډیز

او موږ باور لرو چې الله لومړی دی او له هغه څخه مخکې هیڅ شی نشته، هغه وروستی دی او له هغه څخه وروسته هیڅ شی نشته او موږ ته یې ځان راپیژندلی چې هغه پخپله همغه ذات دی چې یواځې یې آسمانونه او ځمکه پیدا کړي او دا چې هغه د آسمانونو او ځمکې اصلي مالک دی او دا چې هغه پاک ذات شپه په ورځ او ورځ په شپه کې ننباسي، او دا حاضر کاینات شاهدي ورکوي چې یواځې همغه ذات یې پیدا کوونکی دی او له هغه سره بل هیڅ پیدا کوونکی نشته.

او له خپلو هغو دلایلو څخه یې یادونه وکړه چې ثابتوي چې هغه یواځې د دې کایناتو خالق دی، ډېر دلیلونه یې وړاندې کړل چې احاطه پرې شونې نده، او پر مونږ په هغه څه سره حجت قائم کړ چې مونږ یې په خپلو ځانونو او چاپیریال کې ګورو.

او مونږ ایمان راوړو په هغه څه چې انبیاوو او رسولانو پرې ایمان راوړی دی، او په هغه دلایلو یقین لرو چې په الله پاک باندې دلالت کوي.

او مونږ ایمان لرو چې همغه الله پیدا کوونکی دی، او مخلوق یې بې ځایه نه دی پیدا کړی. بلکې دا پیاوړی مخلوق دی چې د یو ستر هدف لپاره رامنځته شوی.

او داسې نور دلیلونه چې په قران کریم کې ورڅخه زیاته یادونه شوې ده، لکه څرنګه چې په «الأنعام»، «النحل» او نورو سورتونو کې بې شمېره زیات دلیلونه او شواهد راغلي دي چې ټول د الله تعالی په وجود (شتون) او د هغه په ربوبیت دلالت کوي، او هغه عقلي دلیلونه او ستر حجتونه دي، چې هیڅوک د هغه په څېر او یا ورته نږدې دلیلونه نه شي راوړلای، او هغه په تنوع کې د ټولو مخلوقاتو لپاره مناسب دي، او پر هغوی د حجت قائمولو لپاره بسنه کوي، که څه هم کافران ترې انکار کوي، او باطل پرسته یې بد ګڼي، او آیا له کافر سره پرته له انکار څخه بل دلیل شته؟!

او مونږ ایمان لرو چې الله په خپل ربوبیت کې یو دی، او یواځې هغه پیدا کوونکی دی، او همغه ذات دی چې پیدایښت یې پیل کړی او هیڅ ورسره پکې ګډون ندی کړی، او الله په خپل امر سره پیدا کول کوي، او هغه پاک ذات د خپلې خوښې د اسبابو سره پیدا کول کوي، او له هغه پرته چې څه دي ټول مخلوقات دي.

او موږ باور لرو چې الله تعالی د ټولو شیانو مالک، خالق، کار ساز او مالک دی، او هغه پکې تصرف کوونکی دی، او هیڅ مخلوق د دې حق نلري چې د خپل ځان د چارو اداره وکړي، یا د بل د چارو اداره وکړي مګر هغه څه چې الله مقدر کړي وي.

او موږ باور لرو چې هغه ریښتینی مالک دی او له هغه پرته نور ټول - د هغه - ملکیت دی، او د هر پادشاه پادشاهي باطله او یا لنډه مهال او له منځه تلونکې ده.

او موږ ایمان لرو چې یواځې پاک الله هغه ذات دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، او همغه ذات دی چې مرګ او ژوند یې پیدا کړی او همغه ذات دی چې نفسونه اخلي.

او مونږ ایمان لرو چې هغه رزق ورکوونکی د غښتلي ځواک خاوند دی، له هغه پرته بل هیڅوک رزق ورکوونکی نشته، او له هغه پرته بل ذات نشته چې بسنه پرې وشي،

او موږ ایمان لرو چې الله پاک په خپل علم سره هر څه راګیر کړي دي، د هغه له علم څخه هیڅ وړه او غټه نه پټیږي او هغه پاک ذات په پټو او ښکاره و خبر دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په غلبې او واکدارۍ سره هر شي د خپل تسلط لاندې راوستی دی،

او موږ ایمان لرو چې الله تعالی لره خالقیت او واکمني ده، نه له هغه پرته بل رب شته او نه له هغه پرته بل قانون جوړوونکی، هغه همغه ذات دی چې مخلوقات یې پیدا کړي او قوانین یې جاري کړي، فرضي کړنې یې فرض کړي، دین یې بیان کړی، او هغه د ټولو مالک دی، او یواځې هغه د دوی سره په حساب کولو او دوی ته د سزا ورکولو ځواک لري.

او مونږ ایمان لرو چې متعال رب د بندګانو او د هغوی د کړنو پیدا کوونکی دی.

او مونږ دا عقیده لرو چې یواځې د الله په ربوبیت ایمان لرل د انسان لپاره بسنه نه کوي چې مؤمن شي، او دا ایمان خپل خاوند جنت ته نه شي ننویستلی؛ ځکه هغه پدې ایمان ندی راوړی چې الله حق معبود دی، او دا چې باید عبادت ونه شي مګر د یو الله.

او موږ ایمان لرو چې الله په خپل الوهیت کې یو دی، او دا چې له الله پرته بل معبود نشته مګر یواځې همغه الله دی چې شریک نه لري، او هغه حق دی او دا چې دوی له هغه پرته نور څه رابلي هغه باطل دي. او دا هغه ستره چاره ده چې له امله یې الله کتابونه نازل کړي، پیغمبران یې رالیږلي، جنت او دوزخ یې پیدا کړي او پدې - خبره - د امت جمهورو علماوو اجماع کړې ده، او فطرت پرې دلالت کوي، او سالم عقلونه پرې ګواهي ورکوي، او مونږ په علم الیقین سره پوهیږو چې د پیغبرانو - علیهم السلام - بلنه خپلو قومونو ته هغه: د یو الله عبادت ته بلنه او له هغه پرته د بل چا د عبادت پرېښودل دي.

او حق عبادت هغه دی چې الله رب العالمین ته وشي، او د سید المرسلین د لارښوونې سره سم وي؛ ځکه چې له هغه پرته د نورو ټولو معبودانو عبادت باطل دي.

او دا د الله د دین له پیاوړو رکنونو څخه یو رکن دی - کوم چې د یوازیني الله د یووالي ثبوت او له هغه پرته د بل چا له عبادت څخه انکار دی - دا د دین د میچنې محور(د ژرندې پل) - او د پیغمبرانو د بلنې ستن ده او معنا یې ده: د خالق یووالی د مخلوقاتو په عمل سره (یعني دا چې یواځې یو الله د بندګانو د کړنو پیدا کوونکی دی)

او ډیرى وختونه الله تعالى په قرآن کې په خپلو بنده ګانو باندې په خپل ربوبیت سره استدلال کوي، هغه ربوبیت چې له هغه څخه د یو الله پاک عبادت لازمیږي.

او موږ ایمان لرو چې د دې لویو ګوني نښانو(کاینات۹ پیدا کوونکى یواځې همغه الله پاک دى، او دا چې له هغه سره بل خالق نشته، نو پکاره نده چې له هغه سره د بل چا عبادت وشي.

او الله -جل جلاله- په خپل وحدانیت شاهدي ورکوونکي دلیلونه په بېلابیل ډول وړاندې کړل،تر څو پرې حجت قائم کړي، او لاره پرې روښانه کړي؛ تر څو د خلکو لپاره په الله تعالى کوم دلیل پاتې نه شي.

الله - تعالى- ته په یووالي اقرار او رسول الله -صلى الله علیه وسلم- ته په پیغمبرئ سره ګواهي ورکول، الله د وینې له تویېدو څخه -د مخنیوي- او د نفسونو د ساتنې لپاره یو حد ګرځولى دى.

او په الله - تعالى - باندې د ایمان لرلو سره په طاغوت کافریدل ، او له شرک او مشرکانو څخه بې زاري حتمي - خبره - ده.

او د دې ایمان لپاره بسنه نه کوي چې یواځې په زړه کې وي، بلکې خامخا پرې باید په ژبه تلفظ وکړي، او تر هغه پورې ایمان ریښتیا کیدلى نه شي تر څو چې اندامونه پرې عمل ونه کړي، او په زړه کې ایمان په زیاتوالى او کموالي سره - له یو شخص څخه - بل ته توپیر لري.

او پدې ایمان کې بنده باید الله رب العالمین ته مخلص وي، باوري وي نه شکمن، او د ایمان سرچینه یې باید - علم، اخلاص، قبولي، تسلیمیدل، غاړه اینودل، په وینا، کړنو او عقیده کې - ریښتینولي وي، سربیره پر محبت کولو له دې دین سره، او هغه چا چې دا دین راالیږلى، چا چې راوړى، او چا چې منلى دى.

او لکه څرنګه چې الله -تعالى- د ایمان حقیقت، د هغه غوښتنې، او شرطونه بیان کړل، نو پدې سره یې د ضدي مشرکانو شکونه او شبهې له منځه وړي دي او دا - خبره - یې ښکاره کړې ده چې دوى په خپل شرک باندې هیڅ دلیل نه لري؛ ځکه دا باطل معبودان مخلوق دى، بل څوک یې چاري سموي او هیڅ شى نه شي پیدا کولى او دوى په آسمانونو او ځمکه کې د د یوې ذرې په اندازه هم د څه شي واک نه لري.

او حق ذات دا - خبره - ښکاره کوي چې دا (د الله سره برابر ګڼل شوي) معبودان؛ چې له الله پرته يې عبادت کيږي، د هغه چا بلنه نه اوري چې څوک يې رابلي، او که يې واوري نو قبلولای نه شي او د قيامت په ورځ به د هغوی په شرک رد کوي، او ترې به بېزاره وي.

لکه څرنګه چې حق ذات بيانوي چې دا معبودان چې له الله پرته يې عبادت کيږي، نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نو له الله پرته څنګه د دوی عبادت کيدلی شي.؟!.

او الله تعالی پرښتو ته عبادت کول باطل کړ، او دا يې ښکاره کړه چې دوی - سره له دې چې الله ته نږدې دي - بيا هم هيڅکله د چا سفارش نه شي کولی مګر د هغه له اجازې نه وروسته، نو کله چې د پرښتو دا حال دی، نو څنګه کيدی شي چې له الله تعالی پرته دې - د دې باطلو معبودانو - عبادت وشي.

او نبيان او رسولان - عليهم السلام - سره له دې چې مرتبه يې په دنيا او آخرت کې لوړه ده - ځان ته د ګټې او تاوان رسولو واک نه لري، نو لدې پرته نور به څنګه وي؟!

او مونږ ايمان لرو چې الله - جل جلاله - په خپلو صفتونو او د کمال په ستاينو کې يو دی، او الله پاک لره نيک نومونه او لوړ صفتونه دي، چې پوره عقلونه ورته پدې ګواهي ورکوي او سالم فطرتونه ورته پرې تسليم دي او پدې باندې د اسلامي أمت د علماوو اجماع هم ده، بلکه ټولو الهي رسالتونو د الله پاک په نومونو او د أفعالو په بيانولو سره راتګ کړی دی، او دا باطل معودان نه څه اوري او نه څه ويني.

او موږ ايمان لرو لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان صفت بيان کړی، او لکه څرنګه چې د هغه رسول -صلی الله عليه وسلم- هغه په کومو صفتونو باندې ياد کړی دی، نو د هغه پاک ذات په مثل هيڅ شی نشته او هغه اوريدونکی ليدونکی دی، نو مونږ هغه څه الله ته ثابتوو چې هغه خپل ځان ته ثابت کړي دي، او يا يې رسول - صلی الله عليه وسلم - ورته ثابت کړي دي، او هر هغه څه ترې نفي کوو چې هغه له خپل ځان څخه نفي کړي او يا يې رسول - صلی الله عليه وسلم - ترې نفي کړي، پرته له تعطيل (له معنا څخه انکار)، او تمثيل (د بيلګې بيانولو) او تکييف (د څرنګوالي په اړه پوښتنې کولو) او تحريف (په معنا کې له بدلون) څخه.

او مونږ په علم يقين سره پوهيږو چې زمونږ رب وړاندې له دې چې مخلوقات پيدا کړي په خپلو صفتونو باندې ياد و، او دا چې هغه له ازله تر ابده د کمال، جلال او جمال په تر ټولو لوړه مرتبه دی؛ ځکه هغه اول او آخر دی، هغه اول دی مخکې ترې څه شی

نشته، او آخر دی وروستهترې څه شی نشته، نو هغه د کمال او عزت په نومونو او صفتونو سره لومړی دی او هغه د کمال او عزت په صفتونو سره وروستی دی.

او مونږ ایمان لرو چې د الله تعالی له صفتونو څخه ځینې د هغه له ذات سره لازم دي لکه: ژوند، علم، اوریدل، لیدل، لاس، ګوتې، او دا چې له صفتونو څخه یې ځینې د هغه د مشیئت (خوښې) پورې تړلي دي لکه: غصه، خوښي او راکوزیدل.

او موږ ایمان لرو چې هغه د هر هغه څه کوونکی دی چې ویې غواړي، نو هغه هر کار تر سره کوي کله چې وغواړي، څه چې وغواړي، څرنګه یې چې وغواړي، چاته چې وغواړي عزت ورکوي او چاته چې وغواړي خواروي یې، د هغه د کړنو څوک منع کوونکی نشته، او نه د هغه پریکړو او واکمنۍ لره څوک ردوونکی او روسته کوونکی شته.

او مونږ عقیده لرو چې د الله تعالی ځینې صفتونه مطلق راغلي دي، نو الله -تعالی- پرې مطلق توصیفوو، لکه: سمع، حیات، بصر او داسې نور، او ځینې یې مقید راغلي دي، نو په همغه تقیید سره پرېښودل کیږي، لکه د هغه یادول چې هغه د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې له مکر څخه کار اخلي، او خپل دښمنان هیروي کله یې چې هغوی هېر کړي.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : علم، بصر، حیات، قیومیت او کلام دي، او هغه په کلام سره موصوف شوی دی وړاندې له دې چې مخلوقات پیدا کړي او خبرې ورسره وکړي، او زمونږ د رب کلام د هغه د خوښې (مشیئت) سره تړاو لري، نو کله چې وغواړي خبري کوي، او په قرآن کریم کې د کلام د صفت په بېلابیلو وجوهاتو سره راغلی دی، داسې راغلي چې هغه د خپلو بندګانو سره خبري کوي، او له دوی څخه چې د چا سره وغواړي مناجات کوي او بلنه ورکوي، او د مخلوقاتو سره د قیامت په ورځ خبرې کوي، او مخلوقات به د قیامت په ورځ د الله - تعالی - خبرې اوري.

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک د خپلو مخلوقاتو څخه د رڼا په پردې سره پټ دی، نو دوی یې په دې دنیا کې نهویني، که څه هم د هغه ځینو پیغمبرانو د هغه خبرې واورېدې، کله چې هغه ورسره د پردې تر شا خبرې کولې، لکه څرنګه یې چې له موسی -علیه السلام - سره خبرې وکړې.

او زمونږ د رب کلام داسې توصیف کیږي چې ځینې یې له نورو څخه نوی دی او ځینې یې له ځینو نورو غوره دی.

او د هغه له کلام څخه: قرآن او ټول الهي کتابونه دي چې د هغه په پیغمبرانو -علیهم السلام- نازل شوي، لکه د ابراهیم او موسی علیهما السلام صحیفې، تورات، انجیل او زبور -ټول د الله کلام دی- او په ټولو سره الله خبرې کړي دي، او له واسطې پرته ترې جبریل اوریدلی دی، او جبرائیل د الله په انبیاوو او پیغمبرانو -علیهم السلام - نازل کړي دي، او د تورات ځانګړتیا دا ده چې الله تعالی په تختو کې په لیکلې بڼه نازل کړی دی، او د الله کلام او کلمې مخلوق ندي، او د الله کلام د هغه له مخلوقاتو څخه ندی، آیا ته نه ګورې چې هغه د پیدایښت او امر تر منځ جلاوالی راوستی او مونږ د الله تعالی د ګوني او شرعي کلمو تر منځ توپیر کوو.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: عزت، قهر، جبروت، ملکوت، کبریاء، عظمت، اراده، مشیئت، قدرت او رحمت دی، دا رحمت د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی او د دې اضافت الله تعالی ته شوی؛ چې دا د صفت اضافت دی موصوف لره.

او د هغه له صفتونو څخه یو علو (پورته والی) دی چې هغه د غلبې، منزلت او ذات لوړوالی دی، نو درې واړه ټول د هغه صفتونو دي چې د هغه په کمال دلالت کوي، او لوی قرآن او نبوي سنت، عقل او فطرت د هغه په لوړوالي په بېلابیلو وجوهاتو دلالت کوي، بلکه هغه دلیلونه ډېر دي چې د الله په پورته والی دلالت کوي، او د هر یو ډول لاندې نور ډېر ډولونه دي چې نه شمیرل کیږي.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه یو هم په عرش استواء ده، چې الله تعالی یې په خپل کتاب کې په اوو ځایونو کې یادونه کړې ده.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه یو محبت دی، او د هغه له صفتونو څخه: رضایت (خوښي) ده او د هغه له صفتونو څخه د خپلو دښمنانو بد ګڼل دي؛ ځکه چې هغو د هغه خوښی بده وګڼله، او هغه څه یې بد وګڼل چې الله پر خپل رسول -صلی الله علیه وسلم- نازل کړې دي.

د هغه له صفتونو څخه: په دښمنانو غصه کول او پرې غصه کېدل :، او هغه غصه یې د کافرانو لپاره ده،

د هغه له صفتونو څخه: د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې مکر کول دي ، هغوی چې د ده له اولیاوو سره مکر کاوه، او د هغه له صفتونو څخه تأسف دی، چې معنا یې سخته غصه ده، او د هغه له صفتونو څخه له هغه چا سره دوکه کول دي چې دوکه ورسره

کوي، نو الله له منافقانو سره دوکه کوي، هغوی چې له ده سره دوکه کوي، او د هغه تعالی له صفتونو څخه دا دي چې په هغه چا ملنډې وهي چې پر ده ملنډې وهي.

او له صفتونو څخه يې: خندا، تعجب، د قيامت په ورځ راتلل دي تر څو د خلکو تر منځه پريکړه وکړي.

او مونږ د نزول (راکوزيدلو) په صفت ايمان لرو، او دا چې زمونږ رب د دنيا آسمان ته په حقيقي توګه راکوزيږي لکه څرنګه چې د هغه د جلال او لويۍ سره ښايي، او هغه لکه د مخلوقاتو په څېر راکوزيدل نه دي، بلکې -دا صفت- لکه د نورو صفتونو په څېر يو صفت دی چې مونږ پرې ايمان لرو او پرې پوهيږو او د کيفيت په اړه يې ځان نه ستړی کوو، او نه يې په ردولو کې ځان تکليفوو؛ بلکې په هغه توګه پرې ايمان لرو لکه څرنګه چې ريښتيني او ريښتيا ګڼل شوي پيغمبر -صلی الله عليه وسلم- پرې خبر راکړی دی،

او مونږ د الله تعالی د معيت (ملتيا) په صفت ايمان لرو، او دا چې الله - تعالی - د خپلو مخلوقاتو سره دی، او دا معيت دوه ډوله دی؛ خاص معيت چې دا د الله تعالی د وليانو او پيغمبر عليهم السلام لپاره ثابت دی او معنا يې کاميابي او تاييد دی، او بل يې د ټولو خلکو سره عام معيت دی؛ مؤمن وي او که کافر، او معنا يې علم، چاپيريدل، ځواک او واکمني ده.

او لدې معيت څخه حلول او اختلاط نه لازميږي، او نه يې معنا د الله تعالی د لوړوالي نفي کول دي؛ ځکه د اهل سنت په اجماع سره يې معنا علم او احاطه ده؛ يعنې دا چې الله تعالی مونږ سره په علم، په هر څه احاطه کولو او ځواک سره دی.

او مونږ الله تعالی ته وجه (مخ) ثابتوو لکه څرنګه چې د هغه د جلال او عظمت سره ښايي، او يد (لاس) لکه څرنګه چې د هغه د جلال او کمال سره ښايي، او پدې اړه په قرآن کريم او سنت کې په مختلفو وجوهاتو سره خبر راغلی دی، د لاس ذکر د تثنيې په صيغې سره راغلی، او دا چې الله يې خلاصوي او راټولوي، او دا چې الله پرې اسمانونه نچه کوي، او ځمکه د هغه پاک ذات په موټې کې ده، او لاس داسې ياد شوی چې د ګوتو درلودونکی دی. او دا ټول ثابتوي چې هغه لاس چې صفت يې په قرآن کريم کې راغلی حقيقي لاس دی لکه څرنګه چې د هغه د جلال سره ښايي، مونږ يې په تاويل کولو ځان نه تکليفوو، او نه يې د بل چا د لاس سره تشبيه کوو، او نه قرآني آيتونه او نبوي حديثونه چې دلالت پرې کوي تحريفوو. او د هغه له صفتونو څخه د ګوتو صفت دی.

او مونږ ایمان لرو چې د قیامت په ورځ به مؤمنان خپل رب ګوري، او دا هغه څه دي چې قرآن او متواترو اخبارو پرې زمونږ له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه خبر ورکړی دی په هغه څه کې چې هغه پرې مؤمنانو ته زیری ورکړی چې هغوی به خپل رب په ښکاره توګه د قیامت په ورځ ګوري.

او لکه څرنګه یې چې ځان د کمال، جمال، جلال، عزت او لویي په صفتونو سره یاد کړی دی، همدارنګه یې له خپل ځان څخه د نقصان صفتونه هم نفي کړي دي، او د صفاتو نفي په قرآن کې اصل ندی؛ ځکه اصل د صفتونو ثبوت دی، او قرآن او سنت د الله تعالی د صفتونو له یادولو څخه ډک دي لکه څرنګه چې د الله د جلال، لويي او کمال سره ښایي، او متعال رب چې کله له خپل ځان څخه کوم صفت نفي کوي نو د دې لپاره یې نفي کوي تر څو یې د ضد په بیانولو سره ځانته کمال ثابت کړي، او یا ځکه کله چې انسانانو د نقصان نسبت هغه ذات ته وکړ چې هغه د عزت او کمال خاوند دی، نو متعال رب هغه نقص نفي کوي چې نسبت یې هغه ته شوی وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک لره نیک نومونه دي، او دا چې نومونه یې په ښایست کې وروستي حد ته رسیدلي دي، نو له هغو څخه نور ښایسته نشته، او له هر اسم څخه الله تعالی ته صفت رابیلیږي، او نومونه یې له شمیر څخه وتلي دي.

او مونږ رب ویرولي یو له دې چې د هغه په نومونو کې کاږه شو، او یا ترې انکار وکړو، او یا یې له معنا څخه منکر شو، او یا یې بې معنا وګڼو.

او هغه څه چې په قرآن او سنت کې د الله تعالی له نومونو او صفتونو څخه راغلي دي لدې لوی دي چې یو کتاب دیي هغه ټول په ځان کې ځای کړي، او مونږ پدې نومونو او صفتونو د خپل رب په مراد سره ایمان لرو، او هغه څه چې ترې زمونږ د رسول -صلی الله علیه وسلم- مراد وي، او مونږ پوهیږو چې په حقیقت یې انسانان نه پوهیږي، او نه یې په خپل علم کې راوستلی شي او نه یې درک ورته رسیږي، او مونږ یې په تاویل کې ځان نه تکلیفوو.

)بــاب الإيمــان بوجـود الله (د الله په شتون باندې د ایمان په اړه باب

(لدې باب څخه موخه، د رب په شتون باندې د دلایلو ښکاره کول دي چې بې دینه ترې انکار کوي، او لدې وروسته د ربوبیت باب راځي؛ چې له هغه څه مقصد د

ربوبیت د اثبات د دلیلونو راښکاره کول دي له کومو څخه چې الوهیت لازمیږي هغه چې مشرک پکې جګړه کوي).

او مونږ ایمان لرو چې همغه الله اول دی نو مخکې ورڅخه هیڅ شی نشته، الله تعالی فرمایلي: [هم دغه (الله) اول دی (هیڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هېڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي بره دی) او باطن دی (له ده په وړاندې هېڅ شی پټ نه دی)]. [الحديد سورت: 3 آيت]، او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء»، «الله و، او له هغه پرته هیڅ شی نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري (۷۴۱۸) او ترمذي (۳۹۵۱) روایت کړی). بخاري د عمران بن حصین له حدیث څخه روایت کړی دی، او د ده په یو بل روایت کې راځي. «كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء». «الله و، او له هغه پرته هیڅ شی نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري روایت کړی (۳۱۹۱). او مونږ ته یې ځان راپیژندلی چې دی هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه یې پیدا کړي او هغه د اسمانونو او ځمکې مالک دی او دا چې هغه پاک ذات شپه په ورځ او ورځ په شپه کې ننباسي، الله- تعالی- فرمایلي: (دی هغه ذات دی چې اسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا دی په عرش باندې برقراره شو، دی عالم دی په هر شي چې په ځمکه کې ننوځي او په هر هغه شي چې له دې نه راوځي او په هر هغه شي چې له اسمانه راکوزیږي او په هر هغه شي چې په ده کې پورته خېژي او دغه الله له تاسو سره دی (په اعتبار د علم او قدرت)، هر چېرې چې تاسو یئ او الله هغو کارونو لره چې تاسو یې کوئ، ښه لیدونکی دی. لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُور * خاص هم ده لره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او خاص الله ته ټول کارونه ورګرځولی شي. يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُور} دی شپه په ورځ کې ننباسي او ورځ په شپه کې ننباسي او دی د سینو په پټو خبرو ښه عالم دی. او حق سبېڅلي ذات ټینګار کړی، چې دا شته کاینات ګواه دي پر دې چې هغه ذات یې یواځې پیدا کوونکی دی او له هغه سره بل خالق نشته، الله تعالی فرمایلي: (هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ) (دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښیئ چې څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پیدا کړی دی، چې غیر له هغه (الله) نه دي)؟ په همدې خاطر یې له خپلو آیتونو څخه ډېر دلایل ذکر کړي چې هغه د دې کایناتو پیدا کوونکی دی، له دې څخه: هغه ژوندی له مړي او مړی له ژوندي څخه راوباسي، او له دې څخه دا چې: هغه انسانان له خاورې څخه پیدا کړي دي. او له دې څخه دا چې: هغه مونږ ته میرمنې زمونږ له ځانونو څخه پیدا کړي دي. او له دې څخه : په مخلوقاتو کې د ژبو او رنګونو توپیر دی. او له دې څخه : په شپه کې د بنده ګانو ویدل

کیدل، او په ورځ کې د رزق پلټنه ده. او له دې څخه دا چې هغه بریښنا د ویرې او هیلې لامل ګرځولی، او هغه له آسمان څخه اوبه نازلوي. او له دې څخه دا چې: هغه پیدایښت پیل کړ لکه څرنګه چې د ثنا وړ ذات فرمایلي دي:

﴿... وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٞ تَنتَشِرُونَ ٢٠ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنۡ خَلَقَ لَكُم
مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا لِّتَسۡكُنُوٓاْ إِلَيۡهَا وَجَعَلَ بَيۡنَكُم مَّوَدَّةٗ وَرَحۡمَةًۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ
يَتَفَكَّرُونَ ٢١ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ خَلۡقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفُ أَلۡسِنَتِكُمۡ وَأَلۡوَٰنِكُمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَأٓيَٰتٖ لِّلۡعَٰلِمِينَ ٢٢ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبۡتِغَآؤُكُم مِّن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ
لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ٢٣ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَيُحۡيِۦ بِهِ ٱلۡأَرۡضَ
بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ٢٤ وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلۡأَرۡضُ بِأَمۡرِهِۦۚ ثُمَّ إِذَا
دَعَاكُمۡ دَعۡوَةٗ مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ إِذَآ أَنتُمۡ تَخۡرُجُونَ ٢٥ وَلَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلّٞ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ٢٦ وَهُوَ
ٱلَّذِي يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهۡوَنُ عَلَيۡهِۚ ...﴾ [الروم: 19-27]

* (هغه (الله) له مړي نه ژوندی راوباسي او له ژوندي نه مړی راوباسي او ځمکه د هغې له مرګ نه پس راژوندۍ کوي او همداسې به تاسو راویستل کیږئ. او یوه د هغه له نښو ځنې دا ده چې تاسو يې له خاورې پیدا کړئ، بیا ناڅاپه تاسو بشر وئ چې خورېدلئ. او د هغه له نښو ځنې دا دي چې ستاسو لپاره يې ستاسو له نفسونو څخه جوړې پیدا کړې، د دې لپاره چې تاسو هغو ته (په مایله کېدو سره) سکون حاصل کړئ او هغه ستاسو په مینځ کې مینه او مهرباني پیدا کړه، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې ښه فکر کوي. او د هغه له نښو ځنې د آسمانونو او ځمکې پیدا کول دي او ستاسو د ژبو او ستاسو د رنګونو اختلاف (بېل والی) دی، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د عالمانو (پوهانو) لپاره. وَاو د هغه له نښو نه ستاسو خوب دی، په شپه او ورځ کې او ستاسو لټول دي د هغه له فضله، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې اوري. او د هغه له نښو ځنې(دا) دي چې هغه تاسو ته برېښنا د وېرې او طمعې لپاره ښيي او له بره نه اوبه نازلوي، بیا په دغو (اوبو) سره ځمکه راژوندۍ کوي، د هغې له مرګ نه وروسته، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي. او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې اسمان او ځمکه د هغه په حکم سره ولاړ دي، بیا چې کله هغه تاسو راوبلي، یوځل بلل، له ځمکې نه، (نو) ناڅاپه به تاسو (ژوندي) راوځئ. * او خاص د هغه لپاره دي هغه څوك چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، (دغه) ټول د همده اطاعت کوونکي دي. او دی

همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پیدا کوي، بیا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بیا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي]. [الروم سورت: 19-27 آیتونه].

او لدې څخه دا هم دي چې: هغه په مخلوقاتو باندې حجت قائم کړی چې هغه دوی له یو نفس څخه پیدا کړي دي، الله تعالى فرمایلي:

﴿خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ ثُمَّ جَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزۡوَٰجٖۚ يَخۡلُقُكُمۡ فِي بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ خَلۡقٗا مِّنۢ بَعۡدِ خَلۡقٖ فِي ظُلُمَٰتٖ ثَلَٰثٖۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ لَهُ ٱلۡمُلۡكُۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ ٦﴾ [الزمر: 6]

(هغه تاسو له یو نفس نه پیدا کړي يئ، بیا يې له هغه نه د هغه ښځه پیدا کړه او ستاسو لپاره يې له څارویو نه اته جوړې پیدا کړې، هغه تاسو د خپلو میندو په خېټو کې پیدا کوي، یو قسم پیدا کول، وروسته له بل قسم پیدا کولو نه، په دریو تیارو کې، دغه الله ستاسو رب دی، بادشاهي خاص د هغه لپاره ده، نشته دی هېڅ حق معبود مګر هغه دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ) [الزمر سورت: 6 آیت]،

نو د پیدایښت له پیل څخه يې یادونه وکړه، او دا چې ټول حیوانات د هغه پاک ذات مخلوقات دي، بیا يې پر مونږ حجت قائم کړ چې هغه مونږ په رحمونو کې په تیارو کې پیدا کړي یو، او دا چې له هغه پرته بل څوک نه شي کولای چې له نطفې څخه انسان پیدا کړي.

نو هغه په تیرو آیتونو کې د خپل شتون لپاره د یو لوی دلیل یادونه وکړه - چې هغه د اسمانونو او ځمکې پیدا کول دي او هغه څه چې په دوی کې دي، او څه چې پرې د پاسه دي.

او له دې څخه دا چې: هغه پر دوی - د هغه د پاملرنې او هغه څه چې دوی يې په خپلو ځانونو او خپلو اولادونو کې مومي - حجت قائم کړ، هغه دا چې هغه دوی يې د دوی د میندو له ګېډو څخه - پداسې حال کې - راوویستل چې په هیڅ نه پوهیدل او تر هغه يې ترې ساتنه وکړه چې خلقت او پوهه يې بشپړه شوه،الله - جل جلاله - فرمایلي: ﴿وَٱللَّهُ أَخۡرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ٧٨﴾ [النحل: 78]

(او الله تاسو د خپلو میندو له خیټو نه راوویستئ، په داسې حال کې چې پر هېڅ شي نه پوهېدلئ او تاسو ته یې غوږونه او سترګې او زړونه در کړل، د دې لپاره چې تاسو شکر وباسئ). [النحل سورت: 78 آیت].

او لکه څرنګه یې چې هر شی پیدا کړی او چمتو کړی دی، - همدار نګه یې - د ټولو مخلوقاتو لارښوونه هغه څه ته کړې ده چې ښېګڼه یې پکې ده، الله تعالی له فرعون څخه د خبر ورکولو په موخه وایې چې هغه فرمایلي دي (ده (فرعون) وویل: ای موسٰی ستاسو د دواړو رب څوك دی)؟ ، نو الهي ځواب دا و:

﴿قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ۝٥٠﴾ [طه: 50]

(ده وویل: زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته یې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بیا یې لار ښودلې ده). [طه سورت: 50 آیت].

او مونږ باور لرو چې هغه پاک ذات ځمکه غځولې ده او غرونه یې پکې ستنې ګرځولي، او هرڅه یې په کې په متوازن ډول رازرغون کړي دي. نو د لیدلو وړ توازن پکې پر دې غوره دلیل دی چې هغه یې پیدا کوونکی دی، لکه څرنګه یې چې باران په یوه ځانګړې بڼه ورولی چې انسان نشي کولی په هغه توګه یې واوروي، او نه له آسمان څخه راوریدلې اوبه ذخیره کولی شي، نو دا - کار- پدې ګواهي ورکوي چې پیدا کوونکی یې الله قهار ذات دی، الله تعالی فرمایلي: ﴿وَٱلۡأَرۡضَ مَدَدۡنَٰهَا وَأَلۡقَيۡنَا فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡزُونٖ۝١٩ وَجَعَلۡنَا لَكُمۡ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسۡتُمۡ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ۝٢٠ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٖ مَّعۡلُومٖ۝٢١ وَأَرۡسَلۡنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ فَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَسۡقَيۡنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمۡ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ۝٢٢﴾ [الحجر: 19-22]

(او ځمکه، مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې کې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې کې هر اندازه کړی شوی شی زرغون کړی دی. او مونږ ستاسو لپاره په هغې کې معیشتونه پیدا کړي دي او هغه هم چې تاسو هغه ته روزي ورکوونکي نه یئ. او نشته هېڅ څیز مګر زمونږ سره د هغه خزانې دي او مونږ هغه نه نازلوو مګر په معلومې اندازې سره. او مونږ هواګانې لېږلې دي، چې بلاربوونکي دي، پس مونږ له بره اوبه نازلې کړې، نو مونږ هغه په تاسو وڅښولې او تاسو دغو (اوبو) لره ذخیره کوونکي نه یئ). [الحجر سورت: 19-22 آیتونه].

او مونږ ایمان لرو په هغه څه چې انبیاو او رسولانو پرې ایمان راوړی، او هغه دلیلونه او برهانونه یقیني ګڼو چې په هغه پاک ذات دلالت کوي، لکه څرنګه چې حق ذات خبر

ورکړی چې ابراهیم - علیه السلام- په نمرود باندې استدلال وکړ چې الله تعالی لمر له ختيځ څخه راولي او له هغه پرته بل څوک نه شي کولای چې له لویدیځ څخه یې راولي، الله تعالی فرمایلي:

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِي حَآجَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ فِي رَبِّهِۦٓ أَنۡ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلۡمُلۡكَ إِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّيَ ٱلَّذِي يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحۡيِۦ وَأُمِيتُۖ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأۡتِي بِٱلشَّمۡسِ مِنَ ٱلۡمَشۡرِقِ فَأۡتِ بِهَا مِنَ ٱلۡمَغۡرِبِ ...﴾ [البقرة: 258 } (ابراهیم وویل: زما رب هغه دی چې ژوندي کول کړ او مړه کول کوي، هغه وویل: زه ژوندي کول او مړه کول کوم، ابراهیم وویل: پس یقینًا الله لمر له مشرق نه راخېژوي، نو ته هغه له مغرب نه راوخېژوه). [البقرة سورت: 258 آیت]

. همدارنګه هغه په خپل قوم پدې استدلال وکړ چې الله هغه ذات دی چې هدایت یې ورته کړی، خواړه او اوبه یې ورکړي او کله چې ناروغ شي نو شفاء ورکوي، او هم هغه یې مړ کوي او ژوندی کوي ئې، نو فرمایلي یې دی لکه څرنګه یې چې خبر ورکړی دی:

﴿ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ ٧٨ وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ ٧٩ وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ ٨٠ وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ ٨١﴾ [الشعراء: 78-81]

* (هغه چې زه یې پیدا کړی یم، نو هغه زما لار ښوونه کوي. او هغه چې همغه په ما خوراك كوي او په ما څښاك كوي. وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي. او هغه چې ما ته به مرګ راکوي، بیا به ما ژوندی کوي) [الشعراء سورت: 78-81 آیتونه]،

بیا یې د موسی - علیه السلام - په اړه خبر ورکړ چې فرعون ته یې د جګړې پر مهال وویل: چې رب یې هغه دی:

﴿قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ٥٠﴾ [طه: 50]

(ده وویل: زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته یې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بیا یې لار ښودلې ده) [طه سورت: 50 آیت]

، او دا په قرآن کې راغلي چې الله - تعالی - ځان له هرې نیمګړتیا څخه سپیڅلی کړی دی او ځان یې مونږ ته راپیژندلی، نو هغه پاک ذات فرمایلي:

﴿سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى ۝١ ٱلَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝٢ وَٱلَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝٣﴾ [الأعلی: 1-3]

ته پاکي بیان کړه د خپل رب د نامې چې تر ټولو اوچت دی. هغه چې پیدا یې کړل ټول شیان، پس ښه یې برابر کړل. او هغه (رب) چې اندازه یې وکړه، پس لاره یې وښووله). [الأعلی سورت: 1-3 آیتونه].

الله تعالی استدلال وکړ چې هغه د دې کائناتو خالق او موندونکی دی او له هغه پرته بل خالق نشته - او یقیناچې هغه؛ هغه ذات دی چې تروتازه باغونه یې رازرغون کړي، او انسانان نشی کولای چې ونې یې رازرغوني کړي، او لکه څرنګه یې چې پرې استدلال وکړ چې هغه ځمکه ثابته ګرځولې ده او په هغې کې یې سیندونه او لوړ غرونه پیدا کړي دي او د دوو سمندرونو په منځ کې یې پرده ګرځولې ده؛ تر څو دا له هغه بل سره ګډ نه شي. او دا چې یواځې هغه د مجبورانو دعا قبلوي کله یې چې راوبلي - که څه هم مؤمن نه وي - او دا هغه ځوک دی چې د ځمکې او بحر په تیارو کې خلکو ته لارښوونه کوي او دا هم هغه ذات دی چې له باران نه مخکې بادونه زیری ورکوونکي لیږي.او هغه مونږ ته روزي راکوي، له هغه پرته بل روزي ورکوونکی نشته، او له هغه پرته بل رب نشته، سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:

﴿أَمَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهۡجَةٖ مَّا كَانَ لَكُمۡ أَن تُنۢبِتُواْ شَجَرَهَآۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلۡ هُمۡ قَوۡمٞ يَعۡدِلُونَ ۝٦٠ أَمَّن جَعَلَ ٱلۡأَرۡضَ قَرَارٗا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنۡهَٰرٗا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِيَ وَجَعَلَ بَيۡنَ ٱلۡبَحۡرَيۡنِ حَاجِزًاۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ۝٦١ أَمَّن يُجِيبُ ٱلۡمُضۡطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكۡشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجۡعَلُكُمۡ خُلَفَآءَ ٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝٦٢ أَمَّن يَهۡدِيكُمۡ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ وَمَن يُرۡسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشۡرَۢا بَيۡنَ يَدَيۡ رَحۡمَتِهِۦٓۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝٦٣ أَمَّن يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ۝٦٤﴾ [النمل: 60-64]

(بلکې هغه ذات (بهتر دی) چې اسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي دي او تاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې کړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښايست) والا باغونه زرغون کړل، تاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې کړئ، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې دوی يو داسې قوم دی چې (له الله سره د نورو) بلکې هغه ذات (غوره دی) چې ځمکه يې د قرار (او ارام) ځای جوړه کړې ده او د هغې په مينځ کې يې نهرونه جوړ کړي دي او د دې لپاره يې پاخه لوړ غرونه پيدا کړي دي، او د دوو سمندرونو په مينځ کې يې پرده پيدا کړې ده، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې د دوی اکثره نه پوهيږي. أبلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلي او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي او تاسو د ځمکې خليفه ګان جوړوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شانته نصيحت قبلوئ. بلکې هغه ذات (غوره دی) چې تاسو ته د وچې او سمندر په تيارو کې لاره ښيي او هغه ذات چې له خپل رحمت نه مخکې هواګانې لېږي، چې زېری ورکوونکې وي، آيا له الله سره بل معبود شته؟ الله ډېر اوچت دی له هغو شيانو نه چې دوی يې (له الله سره)

بلکې هغه ذات چې اول ځلې مخلوق پيدا کوي، بيا به دغه (مخلوق) بېرته ژوندی کوي او هغه ذات چې تاسو ته له آسمان او ځمکې نه روزي درکوي، آيا له الله سره بل معبود شته؟ ته (دوی ته) ووايه: تاسو خپل دليل راوړئ، که تاسو رښتيني يئ). [النمل سورت : 60 -64 آيتونه].

هغه پاک ذات چې نومونه يې سپيڅلې دي فرمايلي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي مَدَّ ٱلۡأَرۡضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ وَأَنۡهَٰرٗاۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ٣ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ قِطَعٞ مُّتَجَٰوِرَٰتٞ وَجَنَّٰتٞ مِّنۡ أَعۡنَٰبٖ وَزَرۡعٞ وَنَخِيلٞ صِنۡوَانٞ وَغَيۡرُ صِنۡوَانٖ يُسۡقَىٰ بِمَآءٖ وَٰحِدٖ وَنُفَضِّلُ بَعۡضَهَا عَلَىٰ بَعۡضٖ فِي ٱلۡأُكُلِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ٤﴾ [الرعد: 3-4]

(او دی همغه ذات دی چې ځمکه يې غوړولې ده او په هغې کې يې پاخه غرونه ايښي او نهرونه يې روان کړي دي او له هر قسمه مېوو نه يې په دغې کې دوه دوه جوړې پيدا کړي دي، هغه په شپې سره ورځ پټوي، بېشکه په دې کې د هغو خلقو لپاره يقينًا نښې دي چې فکر (او غور) کوي. (او په ځمکه کې څنګ په څنګ پيوستې ټوټې دي او د انګورو باغونه دي او فصلونه دي او د کجورو ونې دي چې له يوه بېخه پورته شوي دي او ځينې ځان ته (جدا) بېخ لري، چې په يوه قسم اوبو سره اوبه کولی شي او مونږ په هغو کې ځينو ته په نورو باندې په مېوه (او خوند) کې فضيلت ورکوو، بېشکه په دې کې د هغو خلقو لپاره يقينًا نښې دي چې له عقل نه کار اخلي). [الرعد سورت: ٣، 4 آيتونه].

بيا لوی ښښتن دا ثابته کړه چې يواځې هغه ځمکه غځولې او له ټولو ونو او مېوو څخه يې دوه جوړه جوړې پيدا کړي دي او يواځې همغه شپه له ورځې څخه پوښي. او په دې

سره يې استدلال وکړ چې د ځمکې يو بل ته نږدې برخې يو بل ته ورته او يو له بل څخه متفاوتې ميوې راوباسي حال دا چې په يو - ډول- اوبو باندې اوبه کيږي، نو پاکي ده الله لره چې له هغه پرته بل رب نشته، او نه له هغه پرته بل پيدا کوونکی شته. او دا يې بيان کړه چې په غرونو کې - سره له سختوالي يې - بې له مخکنۍ بيلګې پيدايښتونه دي چې د الله تعالی په بې مثله خالقيت دلالت کوي، نو الله جل جلاله وفرمايل:

﴿... وَمِنَ ٱلۡجِبَالِ جُدَدُۢ بِيضٞ وَحُمۡرٞ مُّخۡتَلِفٌ أَلۡوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٞ ٢٧﴾ [فاطر: 27]

(او په غرونو کې ځيني سپيني او سرې لارې دي، چې د دغو (لارو) رنګونه سره مختلف دي او (ځيني په دوی کې) ډېرې تکې تورې دي. [فاطر سورت: 27 آيت].

له دې جملې څخه هغه څه دي چې الله - تعالی - موږ ته ښودلي چې هغه دغه ټول عالمونه پيدا کړي دي او انسان ته يې تابع کړي دي، او لدې جملې څخه په سمندر کې د بېړيو اسان ګرځول دي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿۞ٱللَّهُ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ ٱلۡبَحۡرَ لِتَجۡرِيَ ٱلۡفُلۡكُ فِيهِ بِأَمۡرِهِۦ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ١٢ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ١٣﴾ [الجاثية: 12-13]

(الله هغه ذات دی چې ستاسو لپاره يې سمندر تابع کړی دی، د دې لپاره چې په ده کې کښتۍ د ده په حکم سره رواني شي او د دې لپاره چې تاسو د هغه له فضله لټون وکړئ او د دې لپاره چې تاسو شکر وباسئ. او ستاسو لپاره يې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي، بېشکه په دغو کې د هغه قوم لپاره يقينًا ډېرې نښې دي چې غور فکر کوي). [الجاثية سورت: ١٢، ١٣ آيتونه].

او الله - جل جلاله - مونږ ته د خپل شتون لاربښوونه داسې کړې چې لدې حيواناتو څخه يې مونږ ته سپرلی، لباس، خوراک او څښاک وګرځول، او دا چې هغه په اسمان کې مرغان نيسي (يعنې د راولويدلو مخنيوی يې کوي) الله تعالی فرمايلي:

﴿أَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلطَّيۡرِ مُسَخَّرَٰتٖ فِي جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمۡسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٧٩ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلۡأَنۡعَٰمِ بُيُوتٗا تَسۡتَخِفُّونَهَا

﴿يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا وَأَوۡبَارِهَا وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ ٨٠ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنٗا وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلۡحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ٨١﴾ [النحل: 79-81]

(ايا دوی مرغانو ته نه دي کتلي چې د اسمان په فضا کې مُسَخَّر شوي دي، دوی لره نه ساتي (له غورځېدلو نه) مګر الله، بېشکه په دغو (څيزونو) کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلقو لپاره چې ايمان راوړي. واو الله ستاسو لپاره ستاسو له کورونو نه د استوګنې ځايونه جوړ کړي دي او ستاسو لپاره یې د څارويو له څرمنو نه کورونه جوړ کړي دي چې تاسو يې د خپل سفر په ورځ سپك مومئ او د اقامت په ورځ هم او د هغو له وړيو او د هغو له وېښتانو او د هغو له وژغنو نه يې اسبابونه او تر يو وخته پورې د نفعې سامانونه (جوړ کړي دي. او الله له خپلو پيدا کړيو څيزونو نه ستاسو لپاره سيوري تيار کړي دي او ستاسو لپاره يې په غرونو کې پټ ځايونه جوړ کړي دي او ستاسو لپاره يې داسې قميصونه پيدا کړي دي چې تاسو له ګرمی نه ساتي او داسې قميصونه (زغرې) چې تاسو له جنګ نه ساتي، همدارنګه هغه خپل نعمتونه پر تاسو باندې پوره کوي، د دې لپاره چې تاسو اسلام راوړئ). [النحل سورت: ۷۹-۸۱ آيتونه].

نو دا ټول دليلونه د الله - تعالی - په شتون او د هغه په ربوبيت باندې ګواه دي، نو له هغه پرته دا بل چا پيدا کړي دي؟! پاکي ده هغه ذات لره. له هغه پرته بل پيداکوونکی کوونکی نشته، او نه له هغه پرته بل رب شته. هغه زموږ لپاره يو لوی شاهد(ګواه، دليل) ودردلای دی چې هره ورځ تکراريږي، د هغه په شتون او ربوبيت دلالت کوي، او هغه دا چې دا همغه ذات دی چې سبا چوي او هغه ذات چې حبه او دانه چوي (تر څو راشنه شي) الله پاک فرمايلي:

﴿۞ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلۡحَبِّ وَٱلنَّوَىٰۖ يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَمُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتِ مِنَ ٱلۡحَيِّۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ٩٥ فَالِقُ ٱلۡإِصۡبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيۡلَ سَكَنٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ حُسۡبَانٗاۚ ذَٰلِكَ تَقۡدِيرُ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡعَلِيمِ ٩٦﴾ [الأنعام: 95-96]

(بېشکه الله د دانې او زړي چوونکی دی، ژوندی له مړي څخه راوباسي او له ژوندي څخه د مړي راوېستونکی دی، همدغه الله دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ! د سبا (د رڼا) چوونکی دی او شپه يې د ارام ذريعه ګرځولې ده او لمرسترګه او سپوږمی يې د حساب ذريعې ګرځولې دي، دا د ښه غالب، ښه پوه ذات اندازه کول دي) [الأنعام سورت: ۹۵، ۹۶ آيتونه]

. او لکه څرنګه یي چې لمر او سپوږمۍ نښي ګرځولي دي، شپه او ورځ یي دوه دلالت کوونکي نخښې د هغه په شتون او ربوبیت وګرځولې الله تعالی فرمایي:

﴿وَجَعَلۡنَا ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيۡنِۖ فَمَحَوۡنَآ ءَايَةَ ٱلَّيۡلِ وَجَعَلۡنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبۡصِرَةً...﴾ [الإسراء: 12]

(او مونږ شپه او ورځ دوه نښي جوړې کړي دي، بیا مونږ د شپې نښه رڼا وګرځوله او د ورځې نښه مو روښانه وګرځوله) [الإسراء سورت: 12 آیت]

. او الله -تعالی- دا بیان کړي دي چې بحر یي خوږ او تریو ګرځولی دی، او لدې دواړو څخه تازه غوښه او زیورات راوځي، چې دا د هغه په شتون باندې دلیل دی، الله پاک فرمایلي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي سَخَّرَ ٱلۡبَحۡرَ لِتَأۡكُلُواْ مِنۡهُ لَحۡمٗا طَرِيّٗا وَتَسۡتَخۡرِجُواْ مِنۡهُ حِلۡيَةٗ تَلۡبَسُونَهَاۖ وَتَرَى ٱلۡفُلۡكَ مَوَاخِرَ فِيهِ...﴾ [النحل: 14]

(دی همغه ذات دی چې سمندر یي مُسخر کړی دی، د دې لپاره چې تاسو له هغه نه تازه غوښه وخورئ او له هغه نه ګاڼه (زیورات) راوباسئ چې تاسو یي اغوندئ او ته په دې کې بېړۍ وینې، چې اوبه څیرونکي وي) [النحل سورت: 14 آیت]،

حق تعالی فرمایلي دي:

﴿۞وَهُوَ ٱلَّذِي مَرَجَ ٱلۡبَحۡرَيۡنِ هَٰذَا عَذۡبٞ فُرَاتٞ وَهَٰذَا مِلۡحٌ أُجَاجٞ وَجَعَلَ بَيۡنَهُمَا بَرۡزَخٗا وَحِجۡرٗا مَّحۡجُورٗا ٥٣﴾ [الفرقان: 53]

(او دی هماغه ذات دی چې دوه دریابونه یي خوشې کړې دي (له یو بل سره جوخت) دا خوږ دی، ډېر خوږ (تنده ماتوونکی) او د ا (بل) تریو دی، ښه تریو او د دواړو په مینځ کې یي یوه پرده او بند پیدا کړی دی چې منع کړی شوی دی) [الفرقان سورت: 53 آیت].

او یقینا چې الله تعالی بیان کړي دي چې برابر عقلونه پدې پوهیږي چې شوني نده چې دا کائنات دې پرته له پیدا کوونکي څخه پیدا شي، نو الله پاک فرمایلي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخۡتِلَٰفُ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٨٠﴾ [المؤمنون: 80]

(او د غه (الله) هغه ذات دی چې ژوندي کول کوي او مړه کول کوي او خاص د همده په اختيار کې دی د شپې او ورځې اختلاف (بدلېدل رابدلېدل) ايا نو تاسو له عقل نه کار نه اخلئ! [المؤمنون سورت: ۸۰ آيت]،

او الله - تعالی - فرمايلي:

﴿قَالَ أَفَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يَضُرُّكُمۡ ٦٦ أُفّٖ لَّكُمۡ وَلِمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٦٧﴾ [الأنبياء: 66-67]

(هغه وويل: ايا نو تاسو له الله نه پرته د هغه څه عبادت کوئ چې تاسو ته هېڅ نفع نشي رسولی او نه تاسو ته ضرر رسولی شي. اُف په تاسو(ډېر غورځېدلي خلک ياست) او په هغو چې تاسو يې له الله نه پرته عبادت کوئ، ايا نو تاسو عقل نه لرئ). [الأنبياء سورت: ٦٦، ٦٧ آيتونه].

آيا د الله پاک په شتون او د هغه په ربوبيت دې له دې څخه لوی دليلونه ليدلي دي. او الله تعالی په هغه چا رد کړی دی چې د پيدايښت نسبت يې له هغه پرته بل چاته کړی دی، او د رټلو او پرې د انکار کولو په موخه يې ترې پوښتنه وکړه چې آيا دوی له هيڅ څخه پيدا شوي؟ او يا دا چې خپل ځانونه يې په خپله پيدا کړي، او يا يې ځمکه او آسمانونه پيدا کړي؟ او يا له دوی سره د الله خزانې دي؟ او يا دوی واکداران دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ ٣٥ أَمۡ خَلَقُواْ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ٣٦ أَمۡ عِندَهُمۡ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمۡ هُمُ ٱلۡمُصَيۡطِرُونَ ٣٧﴾ [الطور: 35-37]

آيا دوی بې له څه شي پيدا کړی شوي دي ؟(پيدا کوونکی نه لري؟)، يا هم دوی، پخپله پيدا کوونکي * ايا دوی اسمانونه او ځمکه پيدا کړي دي؟ بلکې دوی يقين نه کوي. آيا له دوی سره ستا د رب خزانې دي، يا هم دوی واکدران دي). [الطور سورت: ۳۵-۳۷ آيتونه].

او په آيتونو کې دا ايت تر ټولو ډېر لوی دليل دی د خالق په شتون؛ لدې امله ثابت دي چې جبير بن مطعم ويلي: له پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې د ماښام - په لمانځه کې يې - الطور سورت وايه، نو کله چې دې آيت ته ورسيده (آيا دوی بې له څه شي پيدا کړی شوي دي، يا هم دوی، پخپله پيدا کوونکي دي؟ * ايا دوی اسمانونه او ځمکه پيدا کړي دي؟ بلکې دوی يقين نه کوي. آيا له دوی سره ستا د رب خزانې دي، يا هم دوی واکدران دي؟!). قَالَ: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ»، ويې فرمايل: "نږدې و چې زړه مې والوځي". (بخاري (۴۸۵۴)، مسلم (۴۶۳)، ابو داود (۸۱۱)، نسائي (۹۸۷) او ابن

ماجه (۸۳۲) روایت کړی دی). او جبیر - رضي الله عنه- د اسلام له منلو څخه مخکې دا آیت اوریدلی و، نو څرګنده شوه چې دوی پیدا شوي، روزل شوي او تابع شوي، نو پاک دی الله له هغه څه نه چې دوی یې پرې یادوي. او حق ذات فرمایلي دي:

﴿۞ مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلۡمُضِلِّينَ عَضُدٗا ۝٥١﴾ [الكهف: 51]

ما دغه (شیطانان) نه د آسمانونو او ځمکې پیدا کولو ته حاضر کړي دي او نه د دوی د ځانونو پیدا کولو ته، او زه ګمراه کوونکو لره مټ (بازو) جوړوونکی (نیونکی) نه یم. [الكهف سورت: 51 آیت]،

نو کله چې څوك د اسمانونو له پیدایښت څخه ناخبره وي او د خپل ځان له پیدایښت څخه ناخبره وي، نو څنګه د خپل موندونکي او خالق څخه انکار کولی شي؟! او موږ ایمان لرو چې الله - تعالی- خپل مخلوقات بې ځایه نه دي پیدا کړی؛ بلکې یو پیاوړی پیدایښت د یو ستر مقصد لپاره دی، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَا لَٰعِبِينَ ۝١٦ لَوۡ أَرَدۡنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهۡوٗا لَّٱتَّخَذۡنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ۝١٧﴾ [الأنبياء: 16-17]

(او مونږ آسمان او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مینځ کې دي (داسې) نه دي پیدا کړي، چې لوبې کوونکي یو. که مونږ اراده کړې وی چې څه لوبه تماشه جوړه کړو (نو) یقینًا هغه به مو له خپلې خوا نه جوړه کړې وی که مونږ (دا کار) کوونکي وو). [الأنبياء سورت: ایتونه ۱٦، ۱۷].

هغه د عیسویانو دې ادعا ته ځواب ورکړ چې مسیح خالق، معبود، او د دې کائناتو چاره ساز دی، او دا یې څرګنده کړه چې په ځمکه او آسمان کې هیڅ شی له الله څخه پټ نه دی، او دا هغه ذات دی چې انسانان په رحمونو کې جوړوي. او د هغو کسانو له جملې څخه چې الله پاک په رحم کې پیدا کړی او جوړ کړی دی دی، مسیح علیه السلام هم دی، څښتن تعالی فرمایي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخۡفَىٰ عَلَيۡهِ شَيۡءٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۝٥ هُوَ ٱلَّذِي يُصَوِّرُكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ كَيۡفَ يَشَآءُۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ۝٦﴾ [آل عمران: 5-6]

(یقینًا الله (چې دی) له هغه نه هېڅ شی نه دی پټ په ځمکه کې او نه په اسمان کې. دی همغه ذات دی چې په رَحِمونو کې ستاسو شکلونه (صورتونه) جوړوي څنګه چې وغواړي، نشته هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډېر غالبه، ښه حکمت والا دی) [آل عمران سورت: ٥، ٦ آیتونه]

او داسې نور ډېر - دلیلونه - چې په قرآن کریم کې راغلي لکه : په «سورة الأنعام»، «النحل» او نور بې شمېره دلایل او شواهد، چې ټول د هغه په موجودیت او ربوبیت دلالت کوي.

)بــاب الإيمــان بربوبية الله (باب دی په بیان د ربوبیت د الله کې)الله مالک دی متصرف دی د عبادت لایق دی(

او مونږ ایمان لرو چې الله په خپل ربوبیت کې یو دی، او هغه یوازې خالق دی، او همغه ذات پیدایښت پیل کړی دی او هیڅ ورسره پکې برخه نده اخیستې، حق ذات فرمایلي دي:

﴿ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ١١﴾ [الروم: 11]

(الله اول خلې مخلوق پیدا کوي، بیا به یې اعاده کوي، بیا به خاص هغه ته ورګرځولی شي) [الروم سورت: 11 آیت]

، او الله پاک فرمایلي دي:

﴿قُلۡ هَلۡ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ٣٤﴾ [یونس: 34]

(ته (دوی ته) ووایه: آیا ستاسو په شریکانو کې داسې څوک شته چې مخلوق لره اول ځل پیدا کوي، بیا یې دوباره ژوندي کوي؟ ته ووایه: الله مخلوق لره اول ځل پیدا کوي، بیا به یې دوباره ژوندي کوي، نو تاسو کوم اړخ ته اړول کیږئ؟) [یونس سورت: 34 آیت]

. او الله پاک په خپل امر سره پیدا کول کوي، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّمَآ أَمۡرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيۡـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٨٢﴾ [یس: 82]

(بېشکه د هغه امر (حکم) هم دا وي چې کله د يو شي اراده وکړي، دا چې هغه ته ووايي پيدا شه، نو هغه پيدا شي) [يس سورت : 82 آيت].

الله - تعالی - له اسبابو څخه چې هر څه وغواړي پيدا کوي يې، الله - تعالی - فرمايلي:

﴿ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مَهۡدٗا وَسَلَكَ لَكُمۡ فِيهَا سُبُلٗا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا مِّن نَّبَاتٖ شَتَّىٰ٥٣﴾ [طه: 53]

(پس په دغو (اوبو) سره مونږ بېلا بېل (او) قسما قسم زرغونې را ايستلي دي). [طه سورت: 53 آيت]،

او الله تعالی فرمايې: (او له هر قسمه مېوو نه يې په دغې کې دوه دوه جوړې پيدا کړي دي) او الله - تعالی - فرمايلي:

﴿وَمِن كُلِّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَا زَوۡجَيۡنِ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ٤٩﴾ [الذاريات: 49]

(او له هر څيز څخه مونږ دوه قسمه جوړې (نر او ښځه) پيدا کړي دي، د دې لپاره چې تاسو پند واخلئ). [الذاريات سورت: 49 آيت].

او هغه پاک ذات خبر ورکړی چې هغه د هر شي پيدا کوونکی دی، او له هغه پرته هر څه چې دي هغه مخلوقات دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ٦٢﴾ [الزمر: 62]

(الله د هر شي پيدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: ٦٢ آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله د هر شي مالک، خالق او چاره ساز دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ٢١ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ ...﴾ [البقرة: 21-22]

(ای خلکو! د خپل رب عبادت کوئ، هغه چې تاسو یې پیدا کړي یئ او هغه کسان چې له تاسو نه مخکې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ هغه (رب) چې ستاسو لپاره یې ځمکه فرش او اسمان چت جوړ کړی دی او له بره نه یې اوبه نازلې کړي دي، بیا یې په دغو سره له مېوو نه ستاسو لپاره رزق راوېستلی دی، نو له الله سره هېڅ قسمه شریکان مه جوړوئ، حال دا چې تاسو پوهېږئ) [البقرة سورت: 21، 22 آیت]

. او الله تعالی فرمایلي: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ...﴾ [یونس: 3]

(بېشکه چې ستاسو رب هم هغه الله دی چې پیدا کړي یې دي اسمانونه او ځمکه په شپږو ورځو کې، بیا د عرش د پاسه شو، د ټولو کارونو تدبیر کوي) [یونس سورت: 3 آیت]،

هغه پاک ذات د اسمانونو او ځمکې خالق او مالک دی او هغه په دې دواړو کې تصرف کوونکی دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾﴾ [الزمر: 63]

(خاص هم ده لره د اسمانونو او ځمکې چابیاني دي، او هغه کسان چې د الله په آیتونو سره کافران شوي دي، هم دغه کسان تاوانیان دي). [الزمر سورت: 63 آیت]

، او هیڅ مخلوق د خپل ځان او د نورو د چارو د اداره کولو واک نه لري مګر هغه څه چې الله د هغه لپاره ټاکلي وي، نه ملاېکې، نه پیغمبران، او نه هم ولیان په کائناتو کې د تصرف حق نه لري؛ نه د ګڼې رسولو او نه د تاوان دفع کولو، الله تعالی فرمایلي:

﴿قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾﴾ [سبأ: 22]

(ته (دې مشرکانو ته) ووایه: تاسو هغه (معبودان) وبولئ چې تاسو (هغه) له الله نه غیر (معبودان) ګڼلي دي، دوی د یوې ذرې اندازه اختیار (او مِلك) نه لري په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هېڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه (الله) ته له دوی نه هېڅ مددګار). [سبأ سورت: 22 آیت]

. او موږ باور لرو چې هغه حقیقي مالک دی، او له هغه پرته نور بنده ګان دي او د هر واکمن واکمني لنډ مهاله او له منځه تلونکي ده، الله پاک فرمایلي دي:

﴿مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤﴾ [الفاتحة: 4]

(د بَدلې د ورځې مالك دی). [الفاتحة سورت: 4 آیت]

، او الله پاک فرمايلي:

﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ ٱلۡمُلۡكِ تُؤۡتِي ٱلۡمُلۡكَ مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلۡمُلۡكَ مِمَّن تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُۖ بِيَدِكَ ٱلۡخَيۡرُۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٢٦﴾ [آل عمران: 26]

(ته ووايه: ای الله! د بادشاهی مالکه! ته بادشاهي ورکوې هغه چا ته چې وغواړې او بادشاهي بېرته اخلې له هغه چا نه چې وغواړې، چا ته چې وغواړې عزت ورکوې او چا ته چې وغواړې ذلت ورکوې، هم ستا په لاس کې خير دی، بېشکه ته په هر شي باندې ښه قادر يې). [آل عمران سورت: 26 آیت]

، او نور ټول بنده ګان او تابع دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿إِن كُلُّ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ إِلَّآ ءَاتِي ٱلرَّحۡمَٰنِ عَبۡدٗا ٩٣﴾ [مريم: 93]

(نه دي دغه هر يو چې په آسمانونو او ځمکه کې دي مګر رحمٰن ته راتلونکي دي، په دې حال کې چې بنده به وي) [مريم سورت: 93 آیت].

او موږ باور لرو چې الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي، شپه په ورځ پوښي، او ورځ په شپه پوښي، او دا هم هغه ذات دی چې لمر او سپوږمۍ يې تابع کړي، هر يو يې تر خپلې نيټې پورې ځغلي. حق ذات فرمايلي دی:

﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّۖ يُكَوِّرُ ٱلَّيۡلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيۡلِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمًّىۗ أَلَا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفَّٰرُ ٥﴾ [الزمر: 5]

(هغه آسمانونه او ځمکه په حقه سره پيدا کړي دي، هغه شپه په ورځ تاووي (نغاړي) او ورځ په شپه تاووي او هغه لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي، هر يو مقرر کړی شوې نېټې ته روان دي، خبردار شئ! همغه ښه غالب، ښه بخښونکی دی). [الزمر سورت: 5 آیت]،

او همغه پاک ذات دی چې لمر يې ځلانده او سپوږمۍ يې روښنانه ګرځولې او د شپې او ورځې توپير يې د خپل مخلوق د عظمت او د ښه مديريت نښنه ګرځولې ده، الله تعالی

فرمايلي: ﴿هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمۡسَ ضِيَآءٗ وَٱلۡقَمَرَ نُورٗا وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعۡلَمُواْ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلۡحِسَابَۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۚ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ۝٥ إِنَّ فِي ٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَّقُونَ ۝٦﴾ [يونس: 5-6]

(هم هغه (الله) دی چې (ټيکلی د) لمر يې تېز ځلېدونکی ګرځولی دی او (ټيکلی د) سپوږمۍ يې روښانه او هغه يې منزلونه منزلونه مقرر کړه (او منزلونه يې مقرر کړل)، د دې لپاره چې تاسو د کلونو شمېره او حساب معلوم کړئ ، الله دغه (څيزونه) نه دي پيدا کړي مګر په حقه سره، هغه ايتونه (دليلونه) په تفصيل سره بيانوي، د هغو خلقو لپاره چې پوهېږي. بېشکه د شپې او ورځې په اختلاف (بدلېدو رابدلېدو) کې او په هغو (شيانو) کې چې الله په اسمانونو او ځمکه کې پيدا کړي دي، خامخا نښې دي د هغو خلقو لپاره چې وېرېږي) [يونس سورت: 5، 6 آيت]،

او همغه ذات دی چې موږ يې له يوه نفس څخه پيدا کړي يو، او له هغه څخه يې د هغه جوړه ګرځولې، او ټول څاروي يې پيدا کړي، څښتن تعالی چې د لويۍ خاوند دی او نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي دي:

﴿خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ ثُمَّ جَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزۡوَٰجٖۚ يَخۡلُقُكُمۡ فِي بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ خَلۡقٗا مِّنۢ بَعۡدِ خَلۡقٖ فِي ظُلُمَٰتٖ ثَلَٰثٖۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ لَهُ ٱلۡمُلۡكُۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ ۝٦﴾ [الزمر: 6]

(هغه تاسو له يو نفس نه پيدا کړي يئ، بيا يې له هغه نه د هغه ښځه پيدا کړه او ستاسو لپاره يې له څارويو نه اته جوړې پيدا کړې، هغه تاسو د خپلو ميندو په خېټو کې پيدا کوي، يو قسم پيدا کول، وروسته له بل قسم پيدا کولو نه، په دريو تيارو کې، دغه الله ستاسو رب دی، بادشاهي خاص د هغه لپاره ده، نشته دی هېڅ حق معبود مګر هغه دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ). [الزمر سورت: 6 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې هغه ذات رزق ورکوونکی او د پياوړي ځواک خاوند دی، له هغه پرته بل رزق ورکوونکی، او کفايت کوونکی بل څوک نشته، الله تعالی فرمايلي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلۡقُوَّةِ ٱلۡمَتِينُ ۝٥٨﴾ [الذاريات: 58]

(بېشکه هم دغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی) [الذاريات سورت: 58 آيت]

او الله تعالى فرمايلي:

﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾﴾ [هود: 6]

(او په ځمکه کې هېڅ خوځنده (ذي روح) نشته مګر د هغه رزق خاص په الله باندې دی، او هغه د هغه د اوسېدلو ځای او د هغه د سپارېدلو ځای پېژني (دا) هر څه په واضح کتاب کې (ليک) دي). [هود سورت: 6 آيت]

. او مونږ ايمان لرو چې الله پاک په علم سره په ټولو شيانو احاطه کړې ده، الله تعالى فرمايلي: ﴿... يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ..﴾ [البقرة: 255]

(هغه پوهېږي پر هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او پر هر هغه څه چې د دوی وروسته دي، او دوی (مخلوق) د هغه له علم نه هېڅ شی هم نشي راګېرولی، مګر هغه څه چې هغه (الله) يې وغواړي). [البقرة سورت: 255 آيت]،

نو نه پټېږي د هغه له علم څخه وړه او غټه، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿... عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾﴾ [سبأ: 3]

(د غيبو عالم دی، له هغه نه نه پټېږي په اندازه د يوې ذرې په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي. [سبأ سورت: 3 آيت]،

او د هغه علم پدې کائناتو کې په هر شي احاطه کړې ده: حق ذات فرمايلي:

﴿وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَـٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾﴾ [الأنعام: 59]

(او خاص له الله سره د غيبو چابياني دي، يوازې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ يوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د

ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پرېوځي) او نه لوند ځیز او نه وچ مګر (دا ټول) په څرګند کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آیت]

، او همدا رنګه یې د دې چاپېره شوي علم د یوې څنډې د وضاحت په اړه فرمایلي:

﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيۡهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمۡثَالُكُمۚ مَّا فَرَّطۡنَا فِي ٱلۡكِتَٰبِ مِن شَيۡءٖۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يُحۡشَرُونَ ٣٨﴾ [الأنعام: 38]

(او نشته په ځمکه کې هېڅ یو خوځنده او نه هېڅ مارغه چې په خپلو دواړو وزرونو الوځي مګر (دوی) ستاسو په شان امتونه دي، مونږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هېڅ شی (بې لیکلو) نه دی پرېښی، بیا به دوی د خپل رب په طرف ورجمع کولی شي). [الأنعام سورت: 38 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک ذات په پټو او ښکاره و خبر دی، سپېڅلي حق ذات فرمایلي: ﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡكَبِيرُ ٱلۡمُتَعَالِ ٩﴾ [الرعد: 9]

(د غیبو او د ښکاره و عالم دی، ډېر لوی، لوړ برتر دی) [الرعد سورت: 9 آیت]،

او دا چې هغه به خپلو غیبو باندې د خپلو مخلوقاتو څخه څوک نه خبروي، مګر چاته یې چې له خپلو رسولانو څخه خوښه شي، سپېڅلي پاک ذات فرمایلي:

﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ٢٦ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا ٢٧﴾ [الجن: 26-27]

مګر هغه چې کوم رسول یې خوښ شي(وحې ورته کوي د وحې پواسطه د ځینې مغیباتو خبر ورکړي)، نو بېشکه دغه (الله) د ده په مخ کې او د ده شا ته ساتونکي (څوکیداران) روانوي). [الجن سورت: 26، 27 آیتونه]

، او هر چا چې د غیبو د علم دعوه وکړه هغه دروغجن تور پورې کوونکی دی. او پیغمبران په غیبو نه پوهیږي، او الله تعالی خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته امر کړی چې ووایي:

﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ ...﴾ [الأنعام: 50]

(ته ووايه: زه تاسو ته نه وايم چې ما سره د الله خزاني دي او نه زه عالم الغيب يم) [الأنعام سورت: 50 آيت].

او مونږ ایمان لرو چې یوازې الله پاک ژوندی کوونکی او مړ کوونکی دی، الله تعالی فرمایلي: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ١١٦﴾ [التوبة: 116]

(بېشکه الله چې دی، د اسمانونو او ځمکې سلطنت خاص د هغه لپاره دی، هغه ژوند ورکوي او هغه مرګ ورکوي او تاسو لپاره له الله نه غیر نه هېڅ کار ساز شته او نه هېڅ مددګار). [التوبة سورت: 116 آیت]،

سپېڅلي حق ذات فرمایلي:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَحۡيَاكُمۡ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يُحۡيِيكُمۡۗ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَكَفُورٞ ٦٦﴾ [الحج: 66]

(او دغه (الله) همغه ذات دی چې تاسو یې ژوندي کړي یئ، بیا به هغه تاسو مړه کاندي، بیا به هغه تاسو ژوندي کړي، بېشکه انسان خامخا ډېر ناشکره دی) [الحج سورت: 66 آیت]

. او دی همغه ذات دی چې مرګ او ژوند یې پیدا کړي دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡمَوۡتَ وَٱلۡحَيَوٰةَ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡغَفُورُ ٢﴾ [الملك: 2]

(هغه ذات چې مرګ او ژوند یې پیدا کړی دی، د دې لپاره چې تاسو وازمايي چې په تاسو کې د عمل په لحاظ کوم یو ډېر ښه دی او هم دی ښه غالب، ډېر بخښونکی دی) [الملك سورت: 2 آیت]،

او یقینا دی هغه ذات دی چې نفسونه د مرګ پر مهال قبضوي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلۡأَنفُسَ حِينَ مَوۡتِهَا ...﴾ [الزمر: 42]

[الله نفسونه (ساګانې) قبضوي د هغو د مرګ په وخت کې. [الزمر سورت: 42 آیت]

. او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی هر شی د عزت او حکمت له مخې د ځان تابع کړی دی، لکه څرنګه چې پدې اړه الله تعالی په خپلې دې وینا سره خبر ورکړی دی:

﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ۩﴾ [الرعد: 15]

(او خاص الله ته سجده کوي هغه څوک چې په اسمانونو او ځمکه کې دي په خوښه او په زور او د هغوی سیوري (هم سجده کوي) سبا او ماښام). [الرعد سورت : 15 آیت]،

او حق ذات فرمایلي دي:

﴿يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾﴾ [غافر: 16]

(له هغې ورځې نه چې دوی به ښېخې ښکاره وي، له الله نه به د دوی هېڅ شی پټ نه وي، نن ورځ د چا بادشاهي ده؟ خاص د الله (بادشاهي ده) چې یو دی، ښه غالب دی) [غافر سورت: 16 آیت]

. او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی آسمان پیدا کړی دی، او هغه یې له ستنو پرته پورته کړی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَاۖ وَأَلْقَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ ...﴾ [لقمان: 10]

(هغه، اسمانونه بې له ستنو پیدا کړي دي چې تاسو هغه وینئ او په ځمکه کې یې پاخه غرونه غورځولي (پیدا کړي) دي چې دغه (ځمکه) تاسو ونه خوځوي). [لقمان سورت: 10 آیت]

، او ستاسو لپاره یې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي،سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾﴾ [الجاثية: 13]

(او ستاسو لپاره یې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي، ببشکه په دغو کې د هغه قوم لپاره یقینًا ډېرې نښې دي چې غور فکر کوي) [الجاثية سورت: 13 آیت]

. او موږ باور لرو چې الله د نش ښخه شته کول کوي او تصرف هم، الله تعالی فرمایلي:

﴿... أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٥٤﴾ [الأعراف: 54]

(اګاه شئ! خاص هغه لره دي پیدا کول اوتصرف کول، ډېر برکت والا دی الله چې رب العلمین دی) [الأعراف سورت: 54 آیت]

، له هغه پرته بل معبود نشته او له هغه پرته بل قانون جوړونکی نشته لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي:

﴿۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ ...﴾ [الشورى: 13]

(هغه ستاسو لپاره هغه دين مقرر کړی دی چې د هغه وصيت يې نوح ته کړی و او هغه چې مونږ تا ته وحي کړی دی). [الشورى سورت: 13 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿... لِكُلّٖ جَعَلۡنَا مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ ...﴾ [المائدة: 48]

(مونږ په تاسو کې د هر يو لپاره يو دستور او لاره مقرر کړې ده) [المائدة سورت: 48 آیت]

، نو - الله - هغه څوک دی چې قانون جوړوي، قوانين پلي کوي او دين بيانوي. او حق ذات په هغه چا رد کړی چې خپل عالمان او راهبان يې مالکان د حل او د حرمت نيولي و، او د دوی حلال يې حلال ګڼل او حرام يې حرام ګڼل، الله تعالی فرمایلي:

﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ... ٣١﴾ [التوبة: 31]

(دوی خپل عالمان او پيران واکداران د حل او د حرمت نيولي و په غير د الله څخه. [التوبة سورت: ٣١ آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ ...﴾ [الشورى: 21]

(ايا د دوی لپاره داسې شريکان شته چې د دوی لپاره يې له دين څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې)(١) [الشورى سورت: 21 آیت]

. او لکه څرنګه چې دې رب العزت مخلوقات پیدا کړي او د دوی مالک دی، هم هغه د دوی لپاره قوانین جوړ کړي دي، نو یوازې همغه ذات د دوی په حساب او جزا باندې ځواکمن دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِٱلۡحَقِّ وَلِتُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٢٢﴾ [الجاثية: 22]

(او الله اسمانونه او ځمکه په حقه سره پیدا کړي دي (د یو حکمت او مقصد د پاره) او د دې لپاره چې هر نفس ته د هغه عمل بدله ورکړی شي چې ده کړی دی، په داسې حال کې چې دوی سره به ظلم و نه کړای شي) [الجاثية سورت: 22 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخۡفِيهَا لِتُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا تَسۡعَىٰ١٥﴾ [طه: 15]

(بېشکه قیامت راتلونکی دی، زه غواړم چې دغه (قیامت) پټ وساتم (اشاره ده قرب قیامت ته)، د دې لپاره چې هر نفس ته د هغو عملونو په سبب بدله ورکړی شي چې دی یې کوي) [طه سورت: 15 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی د بنده ګانو او د هغوی د افعالو پیدا کوونکی دی، الله پاک فرمایلي: (حال دا چې الله ستاسو او ستاسو د عملونو، پیدا کوونکی دي)

او مونږ حق ذات ته رېښتیني شاهدي ورکوو چې الله پاک د خپلو کائناتي نښانو هره نخښه د دې علامه ګرځولې چې هغه خالق دی او حق ذات پخپله دې وینا سره د دې خبرې تصدیق کوي: ﴿أَفَمَن يَخۡلُقُ كَمَن لَّا يَخۡلُقُۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ١٧﴾ [النحل: 17]

(آیا نو هغه ذات چې پیدا کوي په شان د هغه چا دی چې (څه) نشي پیدا کولی؟ آیا نو تاسو پند نه اخلئ!) [النحل سورت: 17 آیت]

. حق ذات په هغه چا باندې رد وکړ چې له هغه سره یې د هغه په ربوبیت او الوهیت کې شریکان وګرځول؛ ځکه چې هم هغه یوازې خالق دی نو فرمایلي یې دي:

﴿... أَمۡ جَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُواْ كَخَلۡقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلۡخَلۡقُ عَلَيۡهِمۡۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ ١٦﴾ [الرعد: 16]

(یا دوی د الله لپاره داسې شریکان مقرر کړي دي چې د هغه د پیدا کولو په شان پیدا کول یې کړي دي، بیا په دوی باندې پیدا کول مشتبه شوي دي؟ ته ووایه: الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هم هغه یو دی، ډېر غالب دی) [الرعد سورت: 16 آیت].

او مشرکانو د الله په ربوبیت ایمان درلوده، او پدې پوهېدل چې الله خالق، رازق، ژوندی کوونکی او روح اخیستونکی دی، او هم هغه ذات ګټه رسوونکی او ضرر رسونکی دی، او د هغوی بتان او باطل معبودان نه ګټې رسولی شي او نه ضرر، او دا باطل معبودان یې ورته واسطې وګرځولې چې الله ته یې نږدې کوي، سره لدې ترې الله جل جلاله دا - ایمان - قبول نه کړ، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٦١ ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ٦٢ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ مَوۡتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ٦٣﴾ [العنکبوت: 61-63]

(او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې اسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووایي چې الله (پیدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی ګرځولی شي؟. اللهُ الله چې په خپلو بنده ګانو کې چا لره وغواړي؛ رزق پراخوي او په هغه یې تنګوي، بېشکه او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له اسمان نه اوبه نازلې کړې دي، بیا یې په هغو سره ځمکه د هغې له مرګ نه پس ژوندۍ کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی ووایي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووایه: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري) [العنکبوت سورت: 61-63 آیتونه]،

که څه هم دوی په سختۍ کې له الله څخه مرسته غواړي، او کله چې دوی ته مصیبت راشي نو هغه ته رجوع کوي، خو دا دوی ته هیڅ ګټه نه رسوي. ځکه چې دوی اوس هم په خپل شرک او کفر باندې پاتې دي، رب العالمین فرمایلي:

﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ ٦٥ لِيَكۡفُرُواْ بِمَآ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ وَلِيَتَمَتَّعُواْۚ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ٦٦﴾ [العنكبوت: 65-66]

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (او یو مصیبت راشي)، نو دوی الله ته اواز کوي(چې ای الله ده مصیبت راځخه واړوه)، په داسي حال کې چې خاص هغه لره دین خالص کوونکي وي، نوکله چې (الله) دوی ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شریکان نیسي. انجام به دا شي چې دوی ناشکري وکړي د هغه نعمتونو چې دوی ته ورکړل شوي او چې دوی فایده واخلي، نو ژر به دوی پوه شي). [العنکبوت سورت: 65، 66 آیتونه].

)بـــاب الإيمـــان بألـــو هيـة الله (باب د الله - تعالى - د الوهيت په باره کې

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - په الوهیت کې یو دی، او دا چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته، او دا چې هم هغه حق دی، او هغه څه چې دوی یې له هغه پرته رابولي باطل دي، او د دې لویې چارې لپاره الله - تعالی کتابونه نازل کړي او پیغمبران یې رالیږلي، جنت او دوزخ یې پیدا کړی، فطرت پرې دلالت کوي، او سالم عقلونه پرې ګواهي ورکوي، او په علم الیقین سره پوهیږو چې د پیغمبرانو لخوا خپلو قومونو ته د دعوت بنسټ: د یو الله عبادت ته د هغوی بلنه، او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودل دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ٢٥﴾ [الأنبياء: 25]

(او مونږ له تا نه مخکې هېڅ رسول نه دی لیږلی مګر چې هغه ته به مونږ(دا) وحې کوله چې بېشکه شان دا دی چې له ما نه پرته بل هېڅ حق معبود نشته، لهذا تاسو زما عبادت کوئ) [الأنبیاء سورت: 25 آیت]

. او الله پاک فرمایلي دي:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ...﴾ [النحل: 36]

(او یقینًا یقینًا مونږ په هر یو امت کې یو رسول لیږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آیت]

. او سپېڅلي حق ذات فرمایلي:

﴿وَسۡـَٔلۡ مَنۡ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رُّسُلِنَآ أَجَعَلۡنَا مِن دُونِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ءَالِهَةٗ يُعۡبَدُونَ٤٥﴾ [الزخرف: 45]

(او ته زمونږ له هغو رسولانو نه پوښتنه وکړه چې مونږ له تا نه مخکې لیږلي دي، ایا مونږه له رحمن نه غیر نور معبودان مقرر کړي دي چې عبادت یې وشي). [الزخرف سورت: 45 آیت]

، او هر یو نبي خپل قوم ته ویلي: د الله عبادت وکړئ، تاسو ته له هغه پرته بل معبود نشته، له لومړي پیغمبر نوح - علیه السلام - څخه نیولي تر وروستي پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - پورې، نو الله تعالی له نوح علیه السلام څخه د خبرولو په موخه وفرمایل:

﴿لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ ...﴾ [الأعراف: 59]

ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، تاسو لپاره له هغه نه پرته(بل) هیڅ برحق معبود نشته. [الأعراف سورت: 59 آیت]،

او د هغوی له وروستي پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - څخه یې د خبر ورکولو په موخه وفرمایل:

﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٞۖ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ٦٥﴾ [ص: 65]

(ته (دوی ته) ووایه: زه خو بس وېروونکی یم، او نشته دی حق معبود غیر له الله نه چې یو او ډېر غلبې والا دی) [ص سورت: 65 آیت]

، او الله پاک فرمایلي:

﴿ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ فَٱعۡبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ١٠٢﴾ [الأنعام: 102]

(همدغه الله، ستاسو رب دی، له ده نه غیر هیڅ لایق د عبادت نشته، د هر شي پیدا کوونکی دی، نو تاسو د هغه عبادت کوئ او هغه په هر شي باندې نگران دی) [الأنعام سورت: 102 آیت]

. او دا هغه ستره چاره ده چې له امله یې الله تعالی مخلوقات پیدا کړي دي، الله تعالی فرمایلي: ﴿وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ٥٦﴾ [الذاریات: 56]

(او ما پېریان او انسانان نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي).
[الذاریات سورت : 56 آیت]

او د "يعبدون" معنی ده: یوحدون: یعني ما په یووالي سره مني، بخاري -رحمه- الله د دې آیت د تفسیر پر مهال ویلي: «ما له دوو ډلو څخه د نیمکرغی خلک نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې ما په یووالي سره ومني». همداسې په بخاري کې راغلي دي پرته لدې چې نسبت يې وشي (6/ 49)،او ابن حجر په «الفتح» کې ويلي چې دا د فراء وینا ده (8/ 600).) وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لَمَّا بَعَثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ إِلَى نَحْوِ أَهْلِ اليَمَنِ قَالَ لَهُ: «إِنَّكَ تَقْدَمُ عَلَى قَوْمٍ مِنْ أَهْلِ الكِتَابِ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللَّهَ تَعَالَى»، او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی وايي: کله چې نبي - صلی الله علیه وسلم معاذ بن جبل د یمن د خلکو لور ته ولیږه ورته یې وفرمایل: ته د اهل کتابو یو قوم ته ورتلونکی یې، نو هغوی ته په بلنې ورکولو کې به دې لومړی خبره دا وي چې الله تعالی په یووالي سره ومني»، (بخاري (1458) او مسلم (19)) روایت کړی دی. او امام بخاری رحمه الله پدې وینا سره ورته باب اېښودلی

«باب ما جاء في دعاء النبي صلى الله عليه وسلم أمته إلى توحيد الله تبارك وتعالى». باب دی د پيغمبر - صلی الله علیه وسلم - د بلنې په اړه خپل امت لره د الله تبارک و تعالی یووالي ته».

او ریښتینی عبادت هغه دی چې خاص د الله رب العالمین لپاره وي او د سید المرسلین د لارښوونو سره سم وي، ځکه لدې پرته د هر معبود عبادت باطل دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ...﴾
[الحج: 62]

(دغه په دې سبب چې بېشکه الله، هم دی حق دی او دا چې بېشکه هغه چې دوی یې له هغه (الله) نه غیر بولي، همغه باطل دی) [الحج سورت: ایت 62]

، او د: «لا إله إلا الله» معنا ده : نشته دی په حقه معبود مګر یو الله دی، ځکه چې مخکنی آیت پر دې باندې دلالت کوي. یوازې په یو الله عقیده لرل او له بل چا پرته یې عبادت کول د : «لا إله إلا الله» مضمون دی، او دا ستره کلمه له الله پرته د بل هر معبود څخه د عبادت نفي کولو او حقیقي ألوهیت د الله پرته له بل هر معبود باطل څخه نفي کولو

باندې مشتمله ده او ريښتيني عبادت يوازې د يو الله لپاره دی او دا کلمه په همدې لفظ سره په قرآن کريم کې ډېره راغلې ده، او په همدې معنا د نفي او اثبات سره ډېر آيتونه راغلي دي لکه څرنګه چې الله - جل جلاله - فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ...﴾ [النحل: 36]

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت کې يو رسول لېږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آيت]،

او د الله تعالی دا وینا:

﴿۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ ...﴾ [النساء: 36]

(او تاسو د الله عبادت کوئ او له هغه سره هېڅ شی مه شريکوئ). [النساء سورت: 36 آيت]

. او دا د الله تعالی د دين مضبوط تهداب او پياوړی بنسټ دی – چې هغه يوازې يو الله ته د الوهيت اثبات او له هغه پرته له بل چا څخه د عبادت نفي کول دي – هغه د دين د مېچني ستن او د پيغمبرانو د دعوت بنسټ دی. او معنا يې: د بندګانو عملونه يواځې او يواځې د الله د پاره دي. او نږدې ده چې د قرآن هيڅ سورت داسې ونه مومې چې د دې چارې له يادولو خالي وي يا په اساسي ډول او يا په تاکيدي او پر مخلوقاتو يې په ډېرو دلايلو او بې شمېره شواهدو حجت قائم کړی دی چې احاطه يې ناشوني ده، او د دې موضوع ترټولو ستر ثبوت د هغه پاک ذات ګواهي ده لکه چې فرمايي:

﴿قُلۡ أَيُّ شَيۡءٍ أَكۡبَرُ شَهَٰدَةٗۖ قُلِ ٱللَّهُۖ شَهِيدُۢ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَۚ أَئِنَّكُمۡ لَتَشۡهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخۡرَىٰۚ قُل لَّآ أَشۡهَدُۚ قُلۡ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ وَإِنَّنِي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ١٩﴾ [الأنعام: 19]

(ته ووايه: د ګواهی په لحاظ کوم شی تر ټولو لوی دی؟ ته ووايه: الله دی، (هغه) زما په مينځ کې او ستاسو په مينځ کې ګواه دی او ما ته دا قرآن وحې شوی دی، د دې لپاره چې په دې (قرآن) سره زه تاسو ووېروم او هغه څوک چې دا ورته رسي، ايا تاسو په رښتيا (د دې خبرې) ګواهي کوئ چې يقينًا له الله سره نور معبودان (هم) شته؟ ته ووايه: زه (د دې) شاهدي نه کوم، ته ووايه: بېشکه همدا خبره ده چې همغه يو حق معبود دی او بېشکه زه له هغه څه نه بېزاره يم چې تاسو يې شريکوئ). [الأنعام سورت: 19 آيت].

او الله پاک ګواهي ورکړې، او د الله - تعالی - تر ټولو عزتمند مخلوق هم شاهدي ورکړې چې ملایکې او د علم خاوندان دي، په تر ټولو عزتمند څه یې شاهدي ورکړې چې هغه د الله - تعالی یووالی او هغه په الوهیت سره منل دي، نو الله پاک فرمایلي:

﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلۡعِلۡمِ قَآئِمَۢا بِٱلۡقِسۡطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ١٨﴾ [آل عمران: 18]

(الله ګواهي ورکړې ده د دې خبرې چې یقینًا نشته هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی او ملایکو او د علم خاوندانو، (هم) په داسې حال کې چې دی په انصاف سره قایم دی، نشته هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی چې ډېر غالب، ښه حکمت والا دی). [آل عمران سورت: 18 آیت]،

نو ملایکو او د علم خاوندانو په هغه څه شاهدي ورکړه چې الله - تعالی پرې د خپل ځان لپاره شاهدي ورکړې ده:

﴿... وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدٗا ٧٩﴾ [النساء: 79]

[او کافي دی الله (د) ګواه (په حیث)]. [النساء سورت: 79 آیت].

هغه په خپل مخلوق استدلال وکړ چې هغه پاک ذات پدې کائناتو کې د هر څه پیدا کوونکی دی، بلکې هره کائناتي نښانه یې پدې ګواه ګرځولې چې هغه د الوهیت او عبادت مستحق دی؛ له همدې امله په قرآنکریم کې د دې موضوع په اړه په مکرر ډول له دوی څخه پوښتنې کیږي او د دوی اعتراف چې هم هغه خالق ، روزي ورکوونکی ، ژوندی کوونکی او مړ کوونکی دی او بیا پرې انکار کوي چې دوی د هغه عبادت نه کوي او یا له هغه سره د نورو عبادت کوي. الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٦١ ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ٦٢ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ مَوۡتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ٦٣﴾ [العنکبوت: 61-63]

او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووایي چې الله (پیدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی ګرځولی شي؟ (الله چې په خپلو بنده ګانو کې چا لره وغواړي؛ رزق پراخوي او په هغه یې تنګوي، بېشکه الله په هر شي ښه عالم دی. او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له اسمان نه اوبه نازلې کړې دي، بیا یې په هغو سره ځمکه د هغې له مرګ نه پس ژوندۍ کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی ووایي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووایه: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري) [العنکبوت سورت: 61 - 63 آیتونه]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡعَلِيمُ ٩ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مَهۡدٗا وَجَعَلَ لَكُمۡ فِيهَا سُبُلٗا لَّعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٠ وَٱلَّذِي نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءَۢ بِقَدَرٖ فَأَنشَرۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ تُخۡرَجُونَ ١١ وَٱلَّذِي خَلَقَ ٱلۡأَزۡوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلۡفُلۡكِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ مَا تَرۡكَبُونَ ١٢﴾ [الزخرف: 9-12]

(او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې اسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي (، نو) دوی به خامخا لازمًا ووایي چې دغه ډېر غالب، ډېر پوه ذات پیدا کړي دیهغه چې ستاسو لپاره یې ځمکه فرش ګرځولې ده او ستاسو لپاره یې په دې کې لارې پیدا کړي دي، د دې لپاره چې نېغه لار ومومئ. او هغه ذات چې له بره نه یې اوبه په اندازې سره نازلې کړې دي، پس په دغو سره مونږ مړ ښار راژوندی کړی دی، همداسې به تاسو راوېستلی شئ. واو هغه ذات چې ټول قسمونه (انواع) یې پیدا کړي دي او ستاسو لپاره یې له بېړیو او څارویو نه هغه پیدا کړي دي چې تاسو پرې سورېږئ). [الزخرف سورت: 9-12 آیتونه]

. او په خپلو بندګانو یې پر دې حجت قائم کړی چې په خپلو نعمتونو یې پرې اقرار کړی، هغه څه چې پر دوی د نعمت پیدا کوونکي او لوروونکي عبادت فرض کوي، نو الله پاک فرمایلي دي: ﴿قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٣١ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلۡحَقُّۖ فَمَاذَا بَعۡدَ ٱلۡحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ ٣٢﴾ [یونس: 31-32]

(ته ووایه: تاسو ته له آسمان او ځمکې نه روزي څوك دركوي؟ يا د غوږونو او سترګو مالك څوك دى اوڅوك ژوندى له مړي راوباسي او مړى له ژوندي راوباسي او څوك د كارونو تدبير كوي؟ نو يقينًا دوى به وايي چې الله دى، (نو ته ووايه:) آيا نو تاسو نه ويرېږئ)! (نو دغه الله ستاسو په حقه رب دى، نو له حق نه بعد نشته مګر ګمراهي، نو تاسو كوم طرف ته ګرځولی شئ). [یونس سوت: 31، 32 آیتونه].

او ډيرى وختونه الله تعالى په قرآن كريم كې په خپلو بنده ګانو د خپل ربوبيت په آيتونو استدلال كوي، له كومو څخه چې د هغه پاک ذات عبادت لازميږي، او دا چې د دې كائناتي لويو نښانو پيدا كوونكى يوازى هم هغه پاک الله دى او لكه څرنګه چې له هغه سره بل خالق نشته، نو نه ښايي چې د بل چا عبادت دې ورسره وكړاى شى، لدې امله يې دا آيتونه په خپلې دې وينا سره پاى ته ورسول: {أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ} يعنې آيا د الله سره بل معبود شته چې دا كارونه وكړي، چې هغه د الله تعالى دا وينا ده،

﴿أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾﴾ [النمل: 60-63]

(بلكې هغه ذات (بهتر دى) چې آسمانونه او ځمكه يې پيدا كړي دي او ستاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې كړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښايست) والا باغونه زرغون كړل، ستاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې كړئ، آيا له الله سره بل معبود شته؟ بلكې دوى يو داسې قوم دى چې (له الله سره د نورو) برابري كوي. بلكې هغه ذات (غوره دى) چې ځمكه يې د قرار (او ارام) ځاى جوړه كړې ده او د هغې په مينځ كې يې نهرونه جوړ كړي دي او د دې لپاره يې پاخه لوړ غرونه پيدا كړي دي، او د دوو سمندرونو په مينځ كې يې پرده پيدا كړې ده، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلكې د دوى اكثره نه پوهيږي. بلكې هغه ذات (غوره دى) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، كله چې دغه (الله) وبلي او هغه تكليف (او سختي) لرې كوي او تاسو د ځمكې خليفه ګان جوړوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شانته نصيحت قبلوئ* بلكې هغه ذات (غوره دى) چې تاسو ته د وچې او سمندر په تيارو كې لاره ښيي او هغه ذات چې له خپل رحمت نه مخكې هواګانې ليږي، چې زيرى وركوونكې وي،

آیا له الله سره بل معبود شته؟ الله ډېر اوچت دی له هغو شیانو نه چې دوی یې (له الله سره) شریکوي. [النمل سورت: 60-63 آیتونه]

. او کله یې چې په سورة الروم کې د لویو مخلوقاتو څخه یادونه وکړه چې د هغه په ربوبیت دلالت کوي او له هغه څخه یې الوهیت لازمیږي، او هغه د الله پاک دا وینا ده: وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُون * (او یوه د هغه له نښو څخه دا ده چې تاسو یې له خاورې پیدا کړئ، بیا ناڅاپه تاسو بشر وئ چې خورېدلئ.

﴿وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ ۝٢٠ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم
مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ۝٢١ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَـٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَـَٔايَـٰتٍ لِّلْعَـٰلِمِينَ ۝٢٢ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ
لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ۝٢٣ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝٢٤ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا
دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ۝٢٥ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَـٰنِتُونَ ۝٢٦ وَهُوَ
ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْحَكِيمُ ۝٢٧ ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا
رَزَقْنَـٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝٢٨
بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ۝٢٩﴾
[الروم: 20-29]

او د هغه له نښو څخه دا دي چې ستاسو لپاره یې ستاسو له نفسونو څخه جوړې پیدا کړې، د دې لپاره چې تاسو هغو ته (په مایله کېدو سره) سکون حاصل کړئ او هغه ستاسو په مینځ کې مینه او مهرباني پیدا کړه، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې ښه فکر کوي. او د هغه له نښو څخه د آسمانونو او ځمکې پیدا کول دي او ستاسو د ژبو او ستاسو د رنګونو

اختلاف (بېل والی) دی، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د عالمانو (پوهانو) لپاره. او د هغه له نښو نه ستاسو خوب دی، په شپه او ورځ کې او ستاسو لټول دي د هغه له فضله، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې اوري. او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې هغه تاسو ته برېښنا د وېرې او طمعې لپاره ښيي او له بره نه اوبه نازلوي، بیا په دغو (اوبو) سره ځمکه راژوندۍ کوي، د هغې له مرګ نه وروسته، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي. او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې اسمان او ځمکه د هغه په حکم سره ولاړ دي، بیا چې کله هغه تاسو راوبلي، یوځل بلل، له ځمکې نه، (نو) ناڅاپه به تاسو (ژوندي) راوځئ. او خاص د هغه لپاره دي هغه څوك چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، (دغه) ټول د همده اطاعت کوونکي دي* او دی هغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پیدا کوي، بیا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بیا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي او خاص هغه لره تر ټولو لوړ شان (او صفت) دی په اسمانونو اوځمکه کې او هغه ښه غالب، ښه حکمت والا دی. هغه (الله) تاسو ته ستاسو له ځانونو نه يو مثال بیانوي (هغه دا چې) آيا تاسو لپاره ستاسو له مریانو څخه په هغه (مال) کې چې مونږ تاسو ته درکړی دی، څوك شریکان شته؟ نو چې تاسو (ټول) په هغه (مال) کې سره برابر يئ چې تاسو له دوی نه داسې وېرېږئ لکه ستاسو وېره کول له خپلو ځانونو (ازادو شریکانو) نه، همداسې مونږ آیتونه په تفصیل سره بیانوو، د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي. } بلکې هغو کسانو چې ظلم يې کړی دی، بې له علمه د خپلو خواهشاتو پیروي وکړه، نو هغه چا ته به څوك هدایت وکړي چې الله ګمراه کړی دی او د دوی لپاره هېڅ مدد کوونکي نشته) [الروم سورت: 20-29 آیتونه].

- الله تعالی - لدې آیتونو څخه هر يو په {وَمِنْ آيَاتِهِ} سره پرانست چې معنا يې ده: له هغو کائناتي دلیلونو څخه چې د هغه په ربوبیت دلالت کوي او الوهیت يې ترې لازمیږي؛ هغه آیتونه دي چې یاد یې کړل، بیا یې ورپسې د دې متل په یادولو سره تعقیب کړ چې الله تعالی د هغه چا په اړه وړاندې کړی دی چې د هغه له مخلوقاتو څخه یې کوم شی له هغه سره برابر ګڼلی فرمايي: "آيا ستاسو څخه يو څوک خپل غلام د ځان سره په خپله او د خپلې ښځې په بستره کې يو ځای کولی شي؟ په همدې ډول الله تعالی هم دی، نه خوښوي چې له مخلوقاتو څخه دې څوک ورسره برابر وګڼل شي» (دا خبره) قتاده کړې. (تفسیر الطبري (95/20). بیا يې پدې سره پای ته ورسول چې سالم فطرت يوازې د هغه پاک ذات د عبادت تقاضا کوي، لدې امله يې فرمایلي دي: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝٣٠﴾ [الروم: 30]

[(تاسو لازم ونیسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پیدا کړي دي، د الله تخلیق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نېغ) دین دی، او لېکن د خلقو اکثریت نه پوهېږي]. [الروم سورت: 30 آیت].

او الله -جل جلاله- په خپل وحدانیت شاهدي ورکوونکي دلیلونه په بېلابیل ډول وړاندې کړل،تر څو پرې حجت قائم کړي، او لاره پرې روښانه کړي؛ تر څو د خلکو لپاره په الله تعالی کوم دلیل پاتې نه شي، او لکه څرنګه چې الله - تعالی - په پریکنده او روښانه دلایلو سره په خلکو حجت قائم کړ، او حیرانوونکي دلیلونه يې په خپل وحدانیت باندې وړاندې کړل، مثالونه يې هم پیش کړل، او حق يې بیان کړ، الله تعالی جل جلاله فرمایلي:

﴿وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيۡنِ أَحَدُهُمَآ أَبۡكَمُ لَا يَقۡدِرُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوۡلَىٰهُ أَيۡنَمَا يُوَجِّهةُّ لَا يَأۡتِ بِخَيۡرٍ هَلۡ يَسۡتَوِي هُوَ وَمَن يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٧٦﴾ [النحل: 76]

(او الله يو مثال بیانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې يو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري، په داسې حال کې چې هغه په خپل بادار باندې بار (بوج) دی، چې چېرته يې هم ولېږي هېڅ خير نه راوړي، آيا برابرېږي دغه کس او هغه څوك چې په انصاف سره حکم کوي او هغه په نېغې لارې باندې قايم دی) [النحل سورت: 76 آيت]

، ابن جرير د دې آيت د تفسير پر مهال فرمايلي: او دا مثال الله - تعالی - د خپل نفس او هغه معبودانو په اړه وړاندې کړی دی چې له هغه پرته يې عبادت کيږي: {او الله يو مثال بیانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې يو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري} او موخه يې ورڅخه دلته هغه بت دی چې هيڅ نه اوري او نه خبرې کولای شي؛ ځکه چې هغه خو يا له تورل شوي لرګي څخه جوړ شوی، او يا له جوړې شوې وسپنې څخه، او هغه چاته چې خدمت يې کوي د ګټې رسولو توان نه لري، او نه ورڅخه ضرر لرې کولی شي، او هغه په خپل خاوند باندې بوج دی، فرمايي: نو - هغه معيوب سړی - د تره زامنو او نورو خپلوانو او هغه څوک يې چې سرپرستي کوي محتاج دی؛ ځکه اړتيا لري چې څوک يې واخلي، يا يې يو ځای کې کينوي او خدمت يې وکړي، لکه د ګونګي په څېر چې هيڅ نه شي کولای نو هغه يې په سرپرستانو؛ د تره زامنو او نورو په اوږو بار دی چېرته يې چې ولېږي هېڅ خير نه راوړي، فرمايي: هر چيرته يې چې مخ کړې خير نه راوړي؛ ځکه هغه نه پوهيږي چې څه ورته ويل کيږی، او څه چې غواړي نه شي کولای نورو ته يې ووايي: نو نه خپله پوهيږي او نه څوک پوهولی شي، همدا رنګه بت هم دی، څه چې ورته ويل کيږي درک کولای يې نه شي، نو د هغه د کارونو لپاره په يو بل چا امر کيږي چې ورته يې تر سره کړي، ځکه خبرې نه شي کولای چې امر او نهي وکړي، الله تعالی فرمايلي: وو ايه آيا هغه؛ او هغه څوک سره برابر دي چې په عدالت امر کوي يعني آيا دغه ګونګی او د خپل خاوند د اوږو بار چې هرې خوا وليږل شي او هيڅ ښېګڼه نه راوړي او هغه څوک چې ناطق دی او خبرې کوي، په حق امر کوي، بلنه ورته

کوي، او هغه الله قهار ذات دی، هغه ذات چې خپلو بنده ګانو ته د توحید او د هغه د پیروۍ بلنه ورکوي ؟ فرمایي: برابر ندی هغه متعال ذات د هغه بت سره چې صفت یې بیان شو. (تفسیر الطبري (262/17). او الله -تعالی- د باطل معبود او حق معبود لپاره مثال وړاندې کړی دی، لکه څرنګه چې مجاهد فرمایلي دي: (تفسیر الطبري (285/21). حق ذات سبحانه وتعالی فرمایلي دي: ﴿ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا رَّجُلٗا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلٗا سَلَمٗا لِّرَجُلٍ هَلۡ يَسۡتَوِيَانِ مَثَلًاۚ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٢٩﴾ [الزمر: 29]

(الله یو مثال بیانوي، یو (غلام) سړی دی، په ده کې بد خویه په خپل مینځ کې ناسازه کسان شریکان دي او بل (غلام) سړی دی چې سالم (او پوره) د یو سړي دی، ایا دغه دواړه په حال کې سره برابر دي؟ ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره نه پوهیږي) [الزمر سورت: 29 ایت]

. او دا کار- یعني الله تعالی ته په یووالي اقرار او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په پیغمبرۍ ګواهي - هغه څه دي چې الله تعالی د وینو او نفسونو د ساتلو لپاره حد ټاکلی دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلۡأَشۡهُرُ ٱلۡحُرُمُ فَٱقۡتُلُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡ وَخُذُوهُمۡ وَٱحۡصُرُوهُمۡ وَٱقۡعُدُواْ لَهُمۡ كُلَّ مَرۡصَدٖۚ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٥﴾ [التوبة: 5]

(نو کله چې حرامي (د عزت) میاشتې تېرې شي، بیا نو تاسو دغه مشرکان وژنئ چېرته چې تاسو هغوی وموموئ او دوی نیسئ او د دوی محاصره کوئ او د دوی لپاره په هر کمین ځای کې کېنئ، نو که دوی توبه وباسي او لمونځ قایم کړي او زکات ادا کړي، بیا نو تاسو د دوی لاره خوشې کړئ). [التوبة سورت: 5 آیت]

، او الله پاک فرمایلي دي:

﴿فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِۗ ...﴾ [التوبة: 11]

(نو که دوی توبه وباسي او لمونځ قایم کړي او زکات ادا کړي، نو بیا ستاسو ورونه دي په دین کې). [التوبة سورت: 11 آیت]

، او له ابن عمر - رضي الله عنهما - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ». «ماته امر شوی چې خلکو سره تر هغه وجنګیږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته او پر دې چې محمد د الله رسول دی، لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي، کله یې چې - دا کارونه - وکړل نو زما څخه یې وینې او مالونه په امن کې شول مګر د اسلام لپاره، او حساب یې پر الله تعالی دی». (بخاري (1399، 7284)، مسلم (20)، ابوداود (1556)، ترمذي (2607) او نسائي (2443) روایت کړی دی. او د دې ایمان لپاره بسنه نه کوي چې یوازې په زړه کې وي، بلکه خامخا پرې باید ژبه تلفظ وکړي، لدې امله پیغمبر - صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». «ماته امر شوی چې خلکو سره تر هغه وجنګیږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته». (بخاري (25) او مسلم (22) روایت کړی دی. او تر هغه پورې ایمان ریښتیا کیدلی نه شي تر څو چې اندامونه پرې عمل ونه کړي، حق ذات فرمایلي او د هغه وینا حق ده:

﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ۝٣ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝٤﴾ [الأنفال: 2-4]

(بېشکه خبره همدا ده چې مومنان هغه خلک دي، چې کله الله یاد کړی شي، نو د دوی زړونه وبرېږي او کله چې دوی ته د هغه (الله) آیتونه تلاوت کړی شي (، نو) دغه (آیتونه) دوی ته ایمان ورزیات کړي او خاص په خپل رب باندې دوی توکل کوي. هغه کسان چې لمونځ قایموي او له هغه (مال) نه چې مونږ دوی ته ورکړی دی، څه حصه خرچ کوي. همدغه خلق په حقه مومنان دي) [الأنفال سورت: 2-4 آیتونه]

، او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ

ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ﴿١٧٧﴾ [البقرة: 177]

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، او لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د اخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړی دی او د هغه په مينه (کې) خپلوانو او يتيمانو او مسکينانو او مسافرو او سوالګرو ته مال ورکوي او په (ازادولو د) څټونو کې (يې لګوي) او لمونځ قايموي او زکات ورکوي او د خپلو وعدو پوره کوونکي وي کله چې وعده وکړي، (خصوصًا) په سختۍ او تکليف کې او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي دي، دا هغه خلق دي چې رښتيني دي او همدغه خلق متقيان دي) [البقرة سورت: 177 آيت]

. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ» «چا چې له تاسو څخه ناروا کړنه وليده نو په لاس سره دې منع کړي، که چيرته يې نشو کولای نو په ژبې سره او که چيرته يې نشو کولای نو په زړه سره او دا تر ټولو کمزوری ايمان دی»، (مسلم (49)، ابو داود (1140)، ترمذي (2172)، نسائي (5008) او ابن ماجه (1275) روايت کړی دی. نو دا حديث پر دې دلالت کوي چې ايمان په زړه کې تفاوت لري. او په الله - تعالی - باندې د ايمان لرلو سره په طاغوت کافرېدل حتمي - خبره - ده، الله تعالی فرمايلي (نو چا چې له طاغوت (شيطان، بت) نه انکار وکړ او په الله يې ايمان راوړ، نو يقينا ده ډېره مضبوطه کړی ټينګه ونيوله، چې هغې لره هېڅ پرېکېدل نشته، او الله اورېدونکی او پوه دی)

او له شرک او مشرکانو څخه بيزاري، نو تر هغه موحد نه شي جوړيدلای تر څو چې له شرک او مشرکانو څخه بې زاره نه شي، الله - جل جلاله - فرمايلي: (او (ياد کړه) هغه وخت چې ابراهيم خپل پلار او خپل قوم ته وويل: بېشکه زه له هغو (معبودانو) نه بېزاره يم چې تاسو يې عبادت کوئ) او پدې ايمان کې بنده بايد الله رب العالمين ته مخلص وي، الله - تعالی - فرمايلي دي: (هم دی (تل) ژوندی دی، نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، نو تاسو دا بلئ، په داسې حال کې چې هم ده لره د دين خالص کوونکي يئ، ټول د کمال صفتونه خاص د الله رب العالمين لپاره دياو الله پاک فرمايلي (حال دا چې دوی ته حکم نه و ورکړی شوی مګر په دې چې دوی دې د الله عبادت کوي، په داسې حال کې چې دين (عبادت) دغه (الله) لره خالص کوونکي وي (او) حنيفان (له باطله حق ته راګرځېدونکي) وي). [البينة سورت: 5 آيت]، وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه

وسلم: «لَقَدْ ظَنَنْتُ -يَا أَبَا هُرَيْرَةَ- أَلَّا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ». او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: وويل شول چې: ای د الله رسوله! د قيامت په ورځ ستا په شفاعت نيکمرغه انسان څوک دی ؟ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: « ای ابو هريرة ! يقينا ما فکر کړی و چې ستا څخه پرته به هيڅوک راڅخه د دې حديث په اړه لومړی پوښتنه نه کوي، په احاديثو د زيات حرص له امله چې په تا کې مې ليدلی دی، نو زما په شفاعت نيمکرغه خلک به د قيامت په ورځ هغه څوک وي چې د نفس او زړه له اخلاصه يې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ويلي وي». (بخاري (99، 6570) روايت کړی دی). او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ». «يقينا الله - تعالى - په اور باندې هغه څوک حرام کړي دي چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يې ويلي وي او پدې سره د الله مخ غواړي». (بخاري (۴۲۵)، مسلم (۳۳)، نسائي (۷۸۸) او ابن ماجه (۷۵۴) روايت کړی دی). او دا چې يقيني وي نه شکمن، سپيڅلي حق ذات فرمايلي: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ (بېشکه مومنان خو هغه کسان دي چې په الله او د هغه په رسول يې ايمان راوړی، بيا يې شك نه دی کړی‌او الله تعالى د هغه کافر په اړه خبر ورکوي چې باغ يې درلوده چې هغه ويلي دي: (او زه ګمان نه کوم چې قيامت قايمېدونکی دی او قسم دی که (بالفرض) زه خپل رب ته بوتلی شوم، نو خامخا هرومرو به زه له دې (باغ) نه غوره د بېرته ورتلو ځای ومومم).. او دا چې ايمان يې له پوهې څخه وي، نو د ايمان په حقيقت او غوښتنو پوهيږي او هغه څه يې چې ضد دي، الله تعالى فرمايلي (نو ته پوهه شه چې بېشکه شان دا دی چې د عبادت هېڅ لايق نشته مګر الله دی).. او بايد د علم او اخلاص سره هغه څه ومني چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پرې راتګ کړی او هغه څه چې ايمان يې په ضمن کې لري، او د {لاَ إِلَهَ إلاَّ اللَّهُ} کلمې پرې دلالت کړی وي چې هغه يوازې د يو الله عبادت او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودل دي نو چا چې - دا کلمه - وويله: او يوازې د يو الله عبادت يې ونه مانه، نو له هغه چا څخه به وي چې الله تعالى يې په اړه فرمايلي: يَسْتَكْبِرُونَ* (بېشکه دوی (داسې) وو چې کله به دوی ته وويل شول چې له الله نه غير هېڅ لايق د عبادت نشته (،نو) دوی به تکبر کاوه. وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ} او دوی وايي چې آيا يقينًا مونږ په رښتيا سره د يو لېوني شاعر له وجې نه خپل معبودان (باطله) پرېښودونکي يو) او دا چې غاړه کيږدي او پيروي وکړي، الله تعالى فرمايلي: ﴿۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ٢٢﴾ [لقمان: 22]

(او هغه څوك چې خپل مخ الله ته وسپاري، په داسې حال کې چې نېکي کوونکی وي، نو يقيناً ده په ډېرې مضبوطې کړۍ باندې منګولې ښخې کړې دي). [لقمان سورت: 22 آیت]

. او دا چې په وينا، کړنه او عقيده کې ريښتونی وي، تر څو هغه څه تر لاسه کړي چې نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - پرې په خپلې دې وينا سره خبر ورکړی: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ، إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ». «هيڅ يو مسلمان نشته چې د (أشهد أن لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) ګواهي د زړه له اخلاصه ورکړي مګر دا چې الله تعالی به يې په اور باندې حرام کړي». (بخاري (128) او مسلم (32) روايت کړې ده. او دا چې د دې دين سره مينه او محبت ولري، او هغه چا چې قانوني کړې ده، او هغه چا چې پرې راتګ کړی، او هغه چا چې د دين په حيث منلی، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِۗ ...﴾ [البقرة: 165]

(او په خلقو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريکان نيسي، له هغوی سره مينه کوي له الله سره د مينې په شان، او هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی؛ له الله سره په مينه کې ډېر سخت (او کلک) دي). [البقرة سورت: 165 آيت]

، او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِيْنَ». "په تاسو کې هيڅوک تر هغه وخته مؤمن نشي کيدلی تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه ګران نه شم". بخاري (15)، مسلم (44)، نسائي (5013) او ابن ماجه (67) روايت کړې ده. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ». «درې - خويونه - دي چې په چا کې وي نو د ايمان خواږه به ومومي: چې الله او رسول يې ورته له هر څه زيات محبوب وي، او دا چې څوک خوښ ګڼي نو خوښ دې نه ګڼي مګر د الله لپاره، او کفر ته بيرته ورګرځيدل ورته داسې بد ښکاري لکه څرنګه چې خوښ نه ګڼي چې په اور کې دې واچول شي». بخاري (16)، مسلم (43)، ترمذي (2624)،نسائي (4987) او ابن ماجه (4033) روايت کړې ده. او لکه څرنګه چې الله -تعالی- د ايمان حقيقت، د هغه غوښتنې، او شرطونه بيان کړل، نو پدې سره يې د ضدې مشرکانو شکونه او شبهې له منځه وړي دي او دا - خبره - يې ښکاره کړې ده چې دوی په خپل شرک باندې هيڅ دليل نه لري؛ ځکه دا معبودان باطله

مخلوق دي، بل څوک یې چاري سموي او هیڅ شی نه شي پیدا کولی او دوی په آسمانونو او ځمکه کې د مثقال د یوې ذرې په اندازه هم د څه شي واک نه لري، الله تعالی فرمایلي:

﴿أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ ١٩١ وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرٗا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٢ وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمۡۚ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡ أَدَعَوۡتُمُوهُمۡ أَمۡ أَنتُمۡ صَٰمِتُونَ ١٩٣ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٩٤ أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ يَبۡطِشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ١٩٥ إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ١٩٦ وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَكُمۡ وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٧ وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَسۡمَعُواْۖ وَتَرَىٰهُمۡ يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ وَهُمۡ لَا يُبۡصِرُونَ ١٩٨﴾ [الأعراف: 191-198]

(آیا دوی (له الله سره) هغه شیان شریکوي چې هېڅ شی نشي پیدا کولی، حال دا چې دوی پخپله پیدا کول کیږي). او نه له دوی سره د څه مدد کولو طاقت لري او نه هم له خپلو ځانونو سره مدد کولی شي. وَإاو که چېرې تهٔ دوی هدایت ته راوبلې، دوی به ستاسو پیروي ونه کړي، ستاسو لپاره یو شان ده که تاسو دوی راوبلئ، یا تاسو خاموشه واوسئ. بېشکه هغه خلق چې تاسو یې له الله نه غیر بلئ، (هغوی) ستاسو په شان بنده ګان دي، نو هغوی راوبلئ، پس هغوی دې ستاسو بلنه قبوله کړي، که چېرې تاسو رښتیني یئ. آیا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، یا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نیول کوي، یا د هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره لیدل کوي، یا د هغوی لپاره غوږونه دي چې په هغو سره اورېدل کوي؟ ته ووایه: تاسو خپل شریکان راوبلئ، بیا زما په خلاف څه چل (او تدبیر) وکړئ، بیا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ. بېشکه زما مددګار هغه الله دی چې کتاب یې نازل کړی دی او هغه د نېکانو مدد او ملګرتیا کوي. او هغه خلک چې تاسو یې له الله نه غیر بلئ، دوی ستاسو د مدد کولو هېڅ وَس نه لري او نه له خپلو ځانونو سره مدد کولی شي. او که چېرې ته دوی هدایت ته راوبلې (، نو) دوی (ستا بلنه) نه اوري (نه یې قبلوي) او ته به دوی وینې چې (ګویا کې) تا ته ګوري، په داسې حال کې چې دوی لیدل نه کوي) [الأعراف سورت: 191-198 آیتونه]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ ٢٢ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ ...﴾ [سبأ: 22-23]

ته (دې مشرکانو ته) ووایه: تاسو هغه معبودان وبولئ چې تاسو هغه له الله تعالی نه غیر معبودان ګڼلي دي، دوی د یوې ذرې اندازه واک نه لري په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هېڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه الله تعالی ته له دوی نه هېڅ مرستندوی. او د هغه (الله) په نیز شفاعت نفع نه رسوي مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) د هغه لپاره اجازت ورکړي) [سبأ سورت: 22، 23 آیتونه]

، او دې آیت د شرک ټولې اړیکې پرې کړې. او حق ذات دا - خبره - ښکاره کوي چې دا (د الله سره برابر ګڼل شوي) معبودان؛ چې له الله پرته یې عبادت کیږي، د هغه چا بلنه نه اوري چې څوک یې رابلي، او که یې واوري نو ځواب نه ورکوي او د قیامت په ورځ به هغوی د دوی له شرک څخه منکر وي، او ترې به بېزاره وي، حق ذات د لوی سلطنت خاوند فرمایلي:

﴿إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثۡلُ خَبِيرٖ ١٤﴾ [فاطر: 14]

که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې وایې وري، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قیامت په ورځ به دوی ستاسو په شریک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آیت]

. لکه څرنګه چې حق ذات بیانوي چې دا باطل معبودان چې له الله پرته یې عبادت کیږي، نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نو له الله پرته څنګه د دوی عبادت کیدلی شي؟!. الله تعالی فرمایلي: ﴿وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗ لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتٗا وَلَا حَيَوٰةٗ وَلَا نُشُورٗا ٣﴾ [الفرقان: 3]

(او دوی (کفارو) له هغه نه غیر نور داسې معبودان نیولي دي چې هېڅ شی نشي پیدا کولی، په داسې حال کې چې دوی پیدا کیدلی شي او دوی د خپلو ځانونو لپاره نه د ضرر مالکان دي او نه د نفعې او نه د مرګ اختیار لري او نه د ژوند او نه د بیا ژوندي کولو) [الفرقان سورت: 3 آیت].

الله - جل جلاله - څرګنده کړې ده چې باطل خدایان خپلو پیروانو ته د رزق ورکولو واک نه لري، الله تعالی فرمايي:

﴿وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمۡلِكُ لَهُمۡ رِزۡقٗا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ شَيۡـٔٗا وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ ٧٣﴾ [النحل: 73]

(او دوی له الله نه غیر د هغو څیزونو عبادت کوي چې د دوی لپاره اختیار نه لري د هېڅ رزق له اسمانونو او ځمکې نه د هېڅ شي او نه دوی طاقت لري). [النحل سورت: 73 آیت]،

نو دوی څنګه د هغه چا عبادت کوي چې هیڅ نه لري؛ نه د رزق ورکولو توان لري، او نه د دې چې ګټه او یا ضر ورسوي؟! هغه پر دوی استدلال وکړ چې کله ورته زیان ورسیږي یا په مصیبت کې ولویږي نو یوازې یو الله ته په دین کې اخلاص کوونکي رجوع کوي او کله یې چې وژغوري، بیرته خپل شرک ته راستانه شي، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿فَإِذَا رَكِبُواْ فِي ٱلۡفُلۡكِ دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمۡ إِلَى ٱلۡبَرِّ إِذَا هُمۡ يُشۡرِكُونَ ٦٥﴾ [العنکبوت: 65]

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دین خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شریکان نیسي). [العنکبوت سورت: 65آیت]

. او لکه څرنګه چې حق - ذات - د مشرکانو دعوا باطله کړه چې د الله - تعالی - سره یې برابر نا حقه معبودان نیولي وو، ټولې هغه ادعاوې یې هم باطلې کړې چې الله - تعالی - (د ځان لپاره) زوی نیولی، نو هغه پاک ذات وفرمایل:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ٩١﴾ [المؤمنون: 91]

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وي نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله ببولي وو هغه څه چې پیدا کړي یې وو، او خامخا د دوی ځینو به په ځینو نورو باندې غلبه کوله، پاك دى الله له هغو خبرو نه چې دوی یې بیانوي). [المؤمنون سورت: 91 آیت]،

او الله سبحانه وتعالی فرمايلي:

﴿لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ [الأنبياء: 22]

که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي) [الأنبياء سورت: 22 آيت].

او حق ذات روښانه کړه چې يهودو او نصاراو ادعا کوله چې الله - تعالی - زوی لري، نو حق - ذات - وفرمايل:

﴿وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ عُزَيۡرٌ ٱبۡنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ ٱللَّهِۖ ذَٰلِكَ قَوۡلُهُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡۖ يُضَٰهِـُٔونَ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ﴾ [التوبة: 30]

(او يهوديانو وويل: عُزير د الله زوی دی او نصرانيانو وويل: مسيح د الله زوی دی دا د دوی په خپلو خولو سره وينا ده، دوی د هغو کسانو له خبرې سره مشابهت کوي چې له دوی نه مخکې کافران وو، الله دې دوی هلاك کړي، څنګه (له سمې لارې نه) ګرځولی شي!) [التوبة سورت: 30 آيت]،

او الله - تعالی - د دوی عقيده له اصله باطله کړه. ځکه هغه انسان چې خواړه خوري څنګه اله (معبود) کېدلی شي؟! معبود خوراک نه کوي او نه څښاک او نه هغه څه ته اړتيا لري چې انسان يې ورته لري، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿مَّا ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ مَرۡيَمَ إِلَّا رَسُولٞ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٞۖ كَانَا يَأۡكُلَانِ ٱلطَّعَامَۗ ٱنظُرۡ كَيۡفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرۡ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ۝٧٥ قُلۡ أَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗاۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ﴾ [المائدة: 75-76]

(نه دی د مريمې زوی مسيح مګر يو رسول دی، يقينًا له ده نه مخکې رسولان تېر شوي دي او د ده مور صِديقه (ډېره زياته رښتيني) وه، دې دواړو به طعام خوړلو، ته وګوره مونږ څنګه دوی ته آيتونه بيانوو، بيا ته وګوره دوی کوم طرف ته اړولی شي. ته ووايه: ايا تاسو له الله نه غير د هغه شي عبادت کوئ چې ستاسو لپاره نه د نقصان اختيار لري او نه د نفعې او همدا الله بنه اورېدونکی، بنه پوه دی) [المائدة سورت: 75، 76 آيتونه]

. او الله تعالى پرښتو ته عبادت کول باطل کړ، او دا يې ښکاره کړه چې دوی - سره له دې چې الله - تعالى - ته نږدې دي - بيا هم هيڅکله د چا سفارش نه شي کولی مګر د هغه له اجازې نه وروسته، نو کله چې د پرښتو دا حال دی، نو څنګه کيدی شي چې له الله تعالى پرته دې - د دې باطلو معبودانو - عبادت وشي. نو زمونږ رب فرمايلي دي:

﴿۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغۡنِي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ أَن يَأۡذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرۡضَىٰٓ ٢٦﴾ [النجم: 26]

(او په آسمانونو کې څومره ډېر ملايك دي چې د دوی سفارش هېڅ شی نفع نه ورکوي مګر وروسته له دې چې الله اجازت ورکړي هغه چا ته چې يې وغواړي او (د هغه په شفاعت) راضي شي). [النجم سورت: 26 آيت]،

او دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی د پاسه دی، الله تعالى فرمايي:

﴿وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٩ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ۩ ٥٠﴾ [النحل: 49-50]

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځيزونو څخه او ملايك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي. دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه څه چې دوی ته يې حکم کيږي). [النحل سورت: 49، 50 آيتونه]،

لوی الله - تعالى - فرمايلي:

﴿لَّن يَسۡتَنكِفَ ٱلۡمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبۡدٗا لِّلَّهِ وَلَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ٱلۡمُقَرَّبُونَۚ وَمَن يَسۡتَنكِفۡ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَيَسۡتَكۡبِرۡ فَسَيَحۡشُرُهُمۡ إِلَيۡهِ جَمِيعٗا ١٧٢﴾ [النساء: 172]

(هيڅکله به هم مسيح (دا د ځان لپاره) عار ونه ګڼي چې هغه دې د الله بنده وي او نه ملايك (دغه عار ګڼي) چې مقرب دي او څوك چې د هغه عبادت کول (د ځان لپاره) عار ګڼي او لويي کوي، نو ژر به هغه (الله) دوی خپل طرف ته ټول راجمع کړي) [النساء سورت: 172 آيت]

، نو کله چې د ملايکو دا حال دی، نو څنګه کيدی شي چې له الله تعالى پرته دې - د غيرالله - عبادت وشي؟ او همدا رنګه أنبياء او رسولان - عليهم السلام - سره له دې چې

مرتبه يې په دنيا او آخرت کې لوړه ده - ځان ته د ګټې او تاوان رسولو واک نه لري، نو لدې پرته نور لا څوک دي؟! الله -تعالی- د پيغمبرانو - عليهم السلام - په اړه فرمايلي دي چې دوی د خپل رب عبادت د هيله مندۍ او ويرې له مخې کوي:

﴿... إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ٩٠﴾ [الأنبياء: 90]

(بېشکه دوی (نبيان داسې) وو چې په نېکيو کې به يې تلوار کاوه او مونږ به يې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبياء سورت: 90 آيت]،

او الله تعالی خپل نبي - صلى الله عليه وسلم - ته امر وکړ چې ووايي؛ لکه څرنګه چې الله تعالی - د هغه له خولې - خبر ورکوي: (ته ووايه: زه د خپل ځان لپاره نه د نفعې مالك يم او نه د نقصان مګر هغه چې الله يې وغواړي او که چېرې زه پر غيبو عالم وَی (، نو) ما به خامخا ډېر خير حاصل کړی و او ما ته به هېڅ تکليف نه و رارسېدلی، زه نه يم مګر وېرونکی او زېری ورکوونکی د هغه قوم لپاره چې ايمان راوړي). او کله چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - هغه مشرکانو ته خيراوې وکړې چې د احد په جنګ کې يې دی زورولی و، نو الله - تعالی - پرې دا وينا نازله کړه: (ستا لپاره د دې کار په هکله هېڅ اختيار نشته، يا به هغه (الله) په دوی باندې په مهربانۍ سره راوګرځي، يا به دوی ته عذاب ورکړي، ځکه چې يقينًا دوی ظالمان دي) او له زهري څخه روايت دی فرمايي: ماته سالم له خپل پلار څخه يې - رضي الله عنه - حديث بيان کړ چې هغه له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوريدلي دي کله يې چې د سهار د لمانځه په ورستي رکعت کې له رکوع څخه سر پورته کړ ويیل يې: «اللَّهُمَّ العَنْ فُلاَنًا وَفُلاَنًا وَفُلاَنًا»، بَعْدَ مَا يَقُولُ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ»، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: {لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ} إِلَى قَوْلِهِ: «ای الله په فلاني او فلاني او فلاني دې لعنت راوليږه - يعني له خپل رحمت څخه يې وشړه -» وروسته له هغه چې «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ» به يې وويل: نو الله تعالی - دا آيت - نازل کړتر دې وينا پورې: {فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}. (بخاري (۴۵۵۹) او نسائي (۱۰۷۸) روايت کړی دی).

)بــاب الإيمان بأسماء الله وصفاته (باب دی په باره د ايمان کې په نومونو او صفتونو د الله تعالی

او مونږ ايمان لرو چې الله -پاک- يو دی پخپلو صفاتو د جمال او د کمال کې او دا چې هغه پاک ذات لره خورا نيک نومونه او لوړ صفتونه دي چې له قرآن او سنت څخه په تواتر ثابت او د کمال درجې ته رسيدلي عقلونه پرې ګواهي ورکوي او سالم فطرتونه يې هم مني او د اسلامي امت علماوو پرې اجماع کړې، بلکې ټول الهي رسالتونه د الله تعالی د نومونو، صفتونو او افعالو په بيان سره راغلي دي. او الله -تعالی- دا خبره په مشرکانو عيب وګڼله چې د بوتانو عبادت کوي؛ ځکه چې بوتان د دوی په څير پيدا شوي (مخلوق) دي، بلکې لدوی څخه خورا ټيټ او ناقص دي، نه ليدل کولی شي او نه اوريدل، بلکې پښې نه لري چې پرې لاړ شي، او لاسونه نلري چې نيول پرې وکړي، حق ذات فرمايلي دي: * (بېشکه هغه چې تاسو يې له الله نه غير بلئ، (هغوی) ستاسو په شان بنده ګان دي، نو هغوی راوبلئ، پس هغوی دې ستاسو بلنه قبوله کړي، که چېرې تاسو رښتيني يئ. * آيا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، يا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نيول کوي، يا د هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره ليدل کوي، يا د هغوی لپاره غوږونه دي چې په هغو سره اورېدل کوي؟ ته ووايه: تاسو خپل شريکان راوبلئ، بيا زما په خلاف څه چل (او تدبير) وکړئ، بيا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ). او الله تعالی فرمايلي: (او د موسٰی قوم (طور ته) د هغه (له تلو) نه پس له خپلو زېوراتو نه مجسم خوسی جوړکړ چې د هغه اواز د سخي و، ايا دوی نه دي کتلي چې بېشکه دا (مجسم سخی) نه له دوی سره خبرې کولی شي او نه دوی ته څه لار ښودلی شي، دوی دغه (معبود) جوړ کړی دی او دوی ظالمان وو). او مونږ ايمان لرو لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان صفت بيان کړی، او لکه څرنګه چې د هغه رسول - صلی الله عليه وسلم - هغه په کومو صفتونو سره ياد کړی دی، نو د هغه پاک ذات په مثل هيڅ شی نشته او هغه اوريدونکی ليدونکی دی، الله تعالی فرمايلي: (د الله په څېر هېڅ شی نشته او هغه اورېدونکی او ليدونکی دی). نو مونږ الله - تعالی - ته هغه څه ثابتوو چې ځانته يې ثابت کړي دي، او يا يې رسول -صلی الله عليه وسلم- ورته ثابت کړي دي، او هغه څه ورڅخه نفي کوو چې له خپل ځان څخه يې نفي کړي او يا يې رسول - صلی الله عليه وسلم - ورڅخه نفي کړي وي پرته له تعطيل (له معنا څخه انکار) ، تمثيل (د بيلګې بيانولو)، تکييف (د څرنګوالي په اړه پوښتنې کولو) او تحريف (په معنا کې له بدلون) څخه. او مونږ په علم اليقين سره پوهيږو چې زمونږ رب وړاندې له دې چې مخلوقات پيدا کړي په خپلو صفتونو باندې ياد و، او دا چې هغه له ازله تر ابده د کمال، جلال او جمال په تر

ټولو لوړه مرتبه دی؛ ځکه هغه اول او آخر دی، هغه اول دی مخکې ترې هيڅ شی نشته، او آخر دی وروسته ترې څه شی نشته، نو هغه د کمال او عزت په نومونو او صفتونو سره لومړی دی او هغه د کمال او عزت په صفتونو سره وروستی دی. او موږ ايمان لرو چې په هغه پاک - ذات - لکه څرنګه چې مخلوقات د علم په لحاظ احاطه نه شي کولای، نو همدا رنګه يې د هغوی سترګي هم نه شي احاطه کولای، الله تعالی فرمايلي: (دغه (الله) پوهيږي په هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او په هر هغه څه چې د دوی وروسته دي او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی) او الله تعالی فرمايلي: (نشي را لاندې کولی الله -تعالی- لره نظرونه (سترګي) او هغه الله -تعالی- خو را لاندې کوي ټول نظرونه (د مخلوق) او الله تعالی ډير باريک بين خبردار ذات ديامام ابن قتيبه -رحمه الله- فرمايلي: موږ بايد د الله - تعالی - په صفتونو کې هلته ودريږو چيرته چې الله - تعالی - توقف کړی او يا چيرته چې يې رسول - صلی الله عليه وسلم - توقف کړی او يو لفظ له هغې - معنا - څخه وانه ړوو په کوم سره يې چې عرب پيژني او هغه نوم يې پرې ايښودلی وي، او لدې پرته نور توقف کوو. (الاختلاف في اللفظ والرد على الجهمية، د ابن قتيبة (مخ: 44).

او مونږ ايمان لرو چې د الله تعالی له صفتونو څخه ځيني د هغه له ذات سره لازم دي لکه: ژوند، علم، اوريدل، ليدل، لاس، ګوتې، او له صفتونو څخه يې ځيني نور د هغه د مشيئت (خوښې) پورې تړلي دي لکه: غصه، خوښي او راکوزيدل. او مونږ ايمان لرو چې - الله - هر څه وغواړي هغه کوي، هغه هر کار تر سره کوي کله يې چې وغواړي، څه شی چې وغواړي او څرنګه يې چې وغواړي، عزت ورکوي چاته چې يې خوښه شي او رسوا کوي چاته چې وغواړي، امر لره يې منع کوونکی نشته، او نه يې په پريکړو او واکدارۍ باندې کوم څارونکی شته.

او مونږ عقيده لرو چې د الله تعالی ځيني صفتونه مطلق راغلي دي، نو الله -تعالی- پرې مطلق توصيفوو، لکه: سمع، حيات، بصر او داسې نور، او ځيني يې مقيد راغلي دي، نو په همغه تقييد سره پريښودل کيږي، لکه د هغه يادول پر دې چې هغه د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې له مکر څخه کار اخلي، او خپل دښمنان هيروي کله يې چې هغوی هېر کړي.

او مونږ باور لرو چې الله - تعالی - په ځينو صفتونو سره په يو حالت توصيف شوی دی (يعني د صفت بڼه بدلون نه مومي) لکه د ژوند (حيات) صفت، د قيوميت صفت (په خپل ذات قائم چې نور ورته اړ وي او دی چاته اړتيا ونه لري) او د عظمت (لوی والي) صفت، نو په قرآن او يا سنت کې په يوه بڼه ذکر شوي دي. او مونږ ځيني داسې صفات

وينو چې په قرآن او سنت کې په بيلابيلو طريقو سره بيان شوي دي، لکه د کلام صفت، د علو (لوړوالي) صفت، د يد (لاس) صفت او د قيامت په ورځ د حساب او کتاب په موقفونو او جنت کې خپل رب لره د مؤمنانو ليدل. (او مونږ ټينګار کړی چې کله د صفت په اړه خبر په څو طريقو سره مطرح شي نو د ثابتولو لپاره يې له يوې څخه زياتې لارې ذکر کوو. او د کومو صفتونو په اړه چې په يوه بڼه خبر راغلی دی نو بيا په يو يا دوه دليلونو باندې بسنه کوو چې د دې يا د هغه صفت يادونه پکې شوې وي). او د هغه پاک او متعال ذات له صفتونو څخه : علم (پوهه) او سمع (اوريدل) دي: الله تعالی فرمايلي)

[(رسول دوی ته) وويل: زما رب په اسمان او ځمکه کې په هره خبره پوهيږي او هم هغه ښه اوريدونکی، ښه صفتونو څخه يې : بصر(ليدل) دي، الله تعالی فرمايلي دي: (يقينا الله تعالی هم هغه ښه اوريدونکی، ښه لیدونکی دی).]او له أبو يونس سليم بن جبير؛ د أبو هريرة - رضی الله عنه - له غلام څخه روايت دی فرمايي: « له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه مې اوريدلي دي چې دا آيت يې لوسته الله - تعالی - تر دې قوله پورې: {سميعا بصيرًا} وايي: رسول الله - صلی الله عليه وسلم - مې وليده چې خپله غټه ګوته يې په غوږ او وريسې يې په سترګه کېښودله، أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايي: رسول الله - صلی الله عليه وسلم - مې وليده چې - دا آيت يې - لوسته او دواړه ګوتې يې اېښودلې وې، ابن يونس فرمايي: مقرئ ويلي: {إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٍ} ، يَعْنِي دا چې الله تعالی لره سمع او بصر شته». (ابو داود (۴۷۲۸)، حفص بن عمر د قرائت په برخه کې (۳۳)، ابن خزيمه په توحيد کې (۴۹) او ابن ابی حاتم په تفسير (۵۵۲۴) کې روايت کړی دی. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : العين (سترګه) ده، الله تعالی فرمايلي: {وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي} (او د دې لپاره چې ستا تربيت زما د سترګو په وړاندې وشي)]او ويې فرمايل[، (نو ته د خپل رب حکم ته صبر کوه، پس بېشکه ته زمونږ د سترګو په وړاندې يې). او هغه پاک ذات چې د سپيڅلي ثنا خاوند دی فرمايلي (اوجوړوه کښتۍ زمونږ د سترګو مخامخ). الله تعالی فرمايليچې زمونږ د سترګو په وړاندې کرځېدله). او له نافع بن عبد الله - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: د پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - په وړاندې دجال ياد شو نو ويې فرمايل: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْكُمْ، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ -وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَيْنِهِ- وَإِنَّ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ أَعْوَرُ الْعَيْنِ الْيُمْنَى، كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ». «يقينا الله تعالی په تاسو باندې نه پټيږي، الله -تعالی- ړوند ندی، -او په خپل لاس سره يې خپلې سترګې ته اشاره وکړه - او يقينا مسيح الدجال چې دی؛ نو ښی سترګه يې ړنده ده، سترګه يې لکه د چوپلي انګور په څېر ده». بخاري (7407)، مسلم (169)، ابوداود (4757) او ترمذي (2241) روايت کړی. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : الحيات (تل ژوند) او القيوميت (په خپل ذات ولاړ چې نور ورته محتاج وي او دی چاته محتاج ندی) دي، الله تعالی فرمايلي: (الله (چې

دی) نشته هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی). [آل عمران سورت: 2 آیت]. او د هغه پاک او لوړ ذات له صفتونو څخه : کلام دی: نو هغه په کلام سره موصوف و وړاندې لدې چې مخلوقات پیدا کړي او خبرې ورسره وکړي، او زمونږ د رب کلام د هغه د مشیئت (خوښې) پورې تړاو لري، نو کله چې وغواړي خبرې کوي، او د الله د صفت؛ کلام خبر په قرآن کریم کې په بیلابیلو وجوهاتو سره راغلی دی، نو هر هغه څه چې الله تعالی پرې د خپل ځان په اړه خبر ورکړی چې هغه امر کوي یا منع کول کوي نو دا د هغه په کلام دلالت کوي لکه د الله تعالی دا قول: بېشکه الله د انصاف کولو او احسان کولو او خپلوانو ته د ورکړې حکم کوي او له فحاشۍ او بدو کارونو او سرکښۍ نه منع کول کوي، هغه تاسو ته وعظ کوي، د دې لپاره چې تاسو نصیحت قبول کړئاو هر هغه څه چې الله - تعالی - پرې د خپل ځان په اړه خبر ورکړی چې هغه ویلي دي یا یې وایي، لکه د هغه عزتمند ذات دا وینا:

﴿إِذۡ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ ...﴾ [آل عمران: 55]

(کله چې الله وویل: ای عیسیٰ! بېشکه زه تا لره پوره پوره اخیستونکی یم او د خپل ځان طرف ته ستا راپورته کوونکی یم). [آل عمران سورت: 55 آیت].

او په هر هغه څه کې چې د الله تعالی لخوا د یو څه په اړه خبر ورکول شوی او د خبرې اضافت الله تعالی ته شوی نو دا الله رب العالمین ته د کلام د صفت په ثبوت دلالت کوي، حق ذات فرمایلي:

﴿... قَالَتۡ مَنۡ أَنۢبَأَكَ هَٰذَاۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡخَبِيرُ٣﴾ [التحریم: 3]

(هغې وویل: ته په دې باندې چا خبر کړې؟ ده وویل: ما ته ډېر پوه (او) ښه خبردار ذات خبر راکړ). [التحریم سورت: 3 آیت]

. او هر هغه څه چې د الله - جل جلاله - د بلنې یا مناجات څخه راغلي او اضافت یې الله - تعالی - ته شوی نو دا الله رب العالمین ته د کلام د صفت په ثبوت دلالت کوي لکه څرنګه چې الله - تعالی - په دې وینا کې فرمایلي:

﴿وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا٥٢﴾ [مریم: 52]

[او مونږ آواز وکړ هغه (موسی علیه السلام) ته، د طور غر د ښي اړخ نه او هغه مونږ ځان ته رانزدي کړی وو رازدار.(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)]. [مریم سورت: 52 آیت].

او هره وینا چې راغلې او اضافت یې الله - تعالی - ته شوی ، او یا وینا په قرآن کې راغلې چې الله تعالی پرې موصوف شوی وي نو دا د الله د کلام په صفت دلیل دی. او دا زیات بې شمېره دي، او لدې څخه چې هغه متعال ذات له ملاېکو سره خبرې کړي دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةٗۖ ...﴾ [البقرة: 30]

(او کله چې ستا رب ملایکو ته وویل: بې شکه زه په ځمکه کې یو خلیفه پیدا کوونکی یم). [البقرة سورت: 30 آیت]،

او له آدم سره یې خبرې کړي دي:

﴿وَقُلۡنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ وَكُلَا مِنۡهَا رَغَدًا حَيۡثُ شِئۡتُمَا ....﴾ [البقرة: 35]

(او مونږ وویل: ای ادمه! اوسیږه ته او ستا ښځه په جنت کې، او دواړه له هغه (د جنت له مېوو) نه پرېمانه (په مزې سره) خوراك کوئ کوم ځای چې مو خوښه وي). [البقرة سورت: 35 آیت]،

او له موسی - علیه السلام - سره یې خبرې کړي دي:

﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي ...﴾ [الأعراف: 144]

(الله وویل: ای موسیٰ! بېشکه ما تا ته په ټولو خلقو باندې په خپلو پیغامونو سره او په خپل کلام سره غوره والی درکړی دی). [الأعراف سورت: 144 آیت].

او زمونږ د رب له کلام څخه ځیني بلنه وي، لکه څرنګه چې یې ابراهیم الخلیل - علیه السلام ته بلنه ورکړه ، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ١٠٤﴾ [الصافات: 104]

(او مونږ ده ته اواز وکړ، داسې چې ای ابراهیمه) [الصافات سورت: 104 آیت]،

او ځيني يې مناجات وي (د دوو تر منځه پټې خبرې) لکه څرنګه چې زمونږ رب له موسى - عليه السلام - سره مناجات وکړ:

﴿وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا ٥٢﴾ [مريم: 52]

[او مونږ آواز وکړ هغه (موسى عليه السلام) ته، د طور غر د ښي اړخ نه او هغه مونږ ځان ته رانږدې کړی و رازدار-(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)]. [مريم سورت: 52 آيت]،

ابن عباس - رضي الله عنهما - پدې آيت کې فرمايلي: "تر هغه پورې چې هغه د قلم کشارى واوريد". ابن ابي شيبه (۳۲۵۰۶)، هناد په الزهد کې (۱۴۹) او عبدالله بن احمد په السنة کې (۱۲۳۱)، او الطبري په التفسير کې (۵۵۹/۱۵) او حاکم په (۳۴۷۲) شمېره روايت کړی دی. او سدي ويلي: {وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا} [او هغه مونږ ځان ته رانزدي کړی و، رازدار-(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)] وايي: « په آسمان کې ننويستل شو او خبرې ورسره وشوې». (تفسير ابن کثير (۲۳۸/۵) او الدر المنثور فی التفسير بالمأثور (۵۱۵/۵) کې. او زمونږ د رب خبرې ملايکې اوري لکه څرنګه چې د الله - تعالى - پدې وينا کې راغلي دي

﴿... حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ٢٣﴾ [سبأ: 23]

. (تر هغه پورې چې کله د دوی د زړونو نه وېره (هيبت) لرې کړی شي (نو) دوی وايي: ستاسو رب څه وفرمايل؟ هغوی به وواي چې حق (يې وفرمايه) او هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [سبأ سورت: 23 آيت]

، او له مسروق څخه روايت دی هغه له عبد الله - رضى الله عنه - څخه روايت کوي وايې چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ، سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ لِلسَّمَاءِ صَلْصَلَةً كَجَرِّ السِّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفَا، فَيُصْعَقُونَ، فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ جِبْرِيلُ، حَتَّى إِذَا جَاءَهُمْ جِبْرِيلُ فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ. قَالَ: فَيَقُولُونَ: يَا جِبْرِيلُ، مَاذَا قَالَ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: الْحَقَّ، فَيَقُولُونَ: الْحَقَّ، الْحَقَّ». «کله چې الله - تعالى - په وحي سره وينا وکړي، نو د اسمان اوسيدونکي د اسمان يو زنګهار واوري لکه د اوسپنې د ځنځير په ښخر کله چې په تيږه ووهل شي نو ټول بې هوښه شي، تر هغه پورې به همداسې پاتې وي تر څو ورته جبريل راشي، نو کله چې ورته جبريل راشي نو د دوی زړونه به روښانه شی وايي: نو وبه وايي: ای جبرائيله: رب دې څه وويل: نو وبه وايي: حق يې وويل، نو هغوی به وايي : الحق الحق». (ابو داود (۴۷۳۸)، عثمان بن سعيد الدارمي په: الرد على الجهمية

کې(۱۵۸)، عبدالله بن احمد په السنة (۵۳۶) کې او محمد بن نصر په تعظيم قدر الصلاة کې(۲۱۷) روايت کړى دى. او د قيامت په ورځ به له مخلوقاتو سره خبرې کوي، لکه څرنګه چې پدې سره رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خبر ورکړى دى: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، وَلَا حِجَابٌ يَحْجُبُهُ». «په تاسو کې هيڅوک داسي نشته مګر دا چې د هغه سره به يې رب خبرې وکړي، د ده او د هغه تر منځه به کوم ژباړونکى نه وي او نه به پرده وي چې ترې پټ يې کړي». بخاري (7443)، مسلم (1016)، ترمذي (2415) او ابن ماجه (185) روايت کړى دى. او مخلوقات به د قيامت په ورځ د الله - تعالى - کلام اوري لکه د عبدالله بن انيس رضي الله عنه څخه چې روايت دى فرمايي: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويېل يې: «يَحْشُرُ اللَّهُ العِبَادَ، فَيُنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا الملِكُ، أَنَا الدَّيَّانُ». «الله تعالى به بنده ګان راپاخوي، نو په داسي يو غږ سره به ورته آواز وکړي چې لرې به يې داسي اوري لکه نږدې يې چې اوري: زه (ملک) يعني پادشاه يم، زه (ديان) يعني حساب کوونکى او جزا ورکوونکى يم». (بخاري معلق روايت کړى (9 / 141) او په الأدب المفرد کې (970) او په خلق أفعال العباد کې (90) او احمد (16042) روايت کړى دى.

او مونږ ايمان لرو چې الله پاک له خپل مخلوق څخه پټ دى، نو دوى يې په دنيا کې نه ګوري او هغه له خپلو پربښتو او رسولانو سره له چا سره چې وغواړي د پردې تر شا خبرې کوي الله تعالى فرمايلي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحۡيًا أَوۡ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ أَوۡ يُرۡسِلَ رَسُولٗا فَيُوحِيَ بِإِذۡنِهِۦ مَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٞ ٥١﴾ [الشورى: 51]

(او د هيڅ انسان لپاره ممکن نه و چې الله ورسره خبرې وکړي مګر په وحي سره، يا له پردې نه شا ته، يا استازى راولېږي، پس دغه د ده په حکم سره وررسوي هغه چې (الله) يې غواړي، بېشکه دى، ډېر اوچت، بنه حکمت والا دى). [الشورى سورت: 51 آيت]

. او له أبو موسى الأشعري - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم په مونږ کې يوه ورځ ودريده او - پنځه حبرې يې بيان کړې - نو ويې ويېل: «إِنَّ اللهَ عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ». «په حقيقت کې الله –تعالى- نه ويده کيږي، او د هغه لپاره نه ښايي چې ويده شي؛ د بندګانو رزق ښکته او پورته کوي، د شپې عمل ورته د ورځې له عمل څخه مخکې پورته کيږي، او د ورځې عمل ورته د شپې له عمل څخه مخکې پورته کيږي، د هغه پرده نور (رڼا) ده، که چېرته يې لرې کړه، نو د هغه د مخ

وړانګي به ټول هغه څه وسوځوي چې له مخلوقاتو څخه يې ورته ليد رسيږي». (مسلم (179) او ابن ماجه (195) روايت کړی دی. او زمونږ د رب کلام داسې توصيف کيږي چې ځينې يې له نورو څخه نوی دی، حق ذات فرمايلي دي:

﴿مَا يَأۡتِيهِم مِّن ذِكۡرٖ مِّن رَّبِّهِم مُّحۡدَثٍ إِلَّا ٱسۡتَمَعُوهُ وَهُمۡ يَلۡعَبُونَ٢﴾ [الأنبياء: 2]

(دوی ته د خپل رب له جانبه هيڅ نوی نصيحت نه راځي مګر دوی هغه اوري، په داسي حال کي چې دوی لوبې (مسخرې پرې) کوي). [الأنبياء سورت: 2 آيت]،

او ځينې يې له ځينو نورو غوره دی، له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روايت دی : چې يو سړي له بل څخه واوريدل چې

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ١﴾ [الإخلاص: 1]

يې تکراراوه، نو کله يې چې سبا کړ[الإخلاص: 1]

رسول الله صلی الله عليه وسلم ته راغی او د دې يادونه يې ورته وکړه، او ګويا هغه سړي دا - عمل - کم ګاڼه ، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ». «قسم دې زما په هغه ذات وي چې زما نفس د هغه په لاس کې دی، دا - سورت - د قرآن د دريمې برخې سره برابر دی». (بخاري (5013)، ابوداود (1461) او نسائي (995) روايت کړی دی. او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي: پداسې حال کې چې جبريل - عليه السلام - د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره ناست وو چې له پاسه يې غږ واوريده نو سر يې پورته کړ، ويې ويل: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ». «دا له آسمان څخه يوه دروازه ده چې نن خلاصه شوه، هيڅکله نه وه خلاصه شوې مګر نن ورځ، يوه ملايکه ترې راښکته شوه، نو ويې ويل: دا ملايکه ځمکې ته راښکته شوه چې هيڅکله نه وه راښکته شوې مګر نن ورځ، نوسلام يې واچاوه او ويې ويل: زيری واخله په دوو رڼاګانو باندې چې تاته درکړای شوې او ستا څخه وړاندې هيڅ نبي ته ندي ورکړل شوي: فاتحة الکتاب، او د البقرې سورة د پای -آيتونه- هيڅ توری به لدې دواړو څخه نه لولې مګر دا چې درکول کيږي به». (مسلم (806)، او نسائي (912).) روايت کړی دی. او قرآن او ټول آسماني کتابونه چې د الله - تعالی - لخوا پر رسولانو - عليهم السلام - نازل شوي

دي لکه: د ابراهيم او موسى - عليهما السلام - صحيفي، تورات، انجيل او زبور - دا ټول د الله - تعالى - کلام دی او په ټولو سره الله - تعالى - خبرې کړي دي او جبرائيل عليه السلام ترې براى راس (په غير د واسطې) اوريدلي او الله - تعالى - تورات په تختو کې ليکل شوی نازل کړی او جبريل - عليه السلام - د الله - تعالى - لخوا په انبياوو او رسولانو-عليهم السلام - وحي نازل کړې ده ، الله -تعالى- فرمايلي: ﴿نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلۡأَمِينُ ۝١٩٣

عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ۝١٩٤﴾ [الشعراء: 193-194]

ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېروونکو څخه شې). [الشعراء سورت: 193، 194 آيتونه]،

او الله - تعالى- فرمايلي دي:

﴿... فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ۝١٥٨﴾ [الأعراف: 158]

(نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ چې نبي دی، امي دی، هغه چې پر الله او د هغه پر کلماتو ايمان لري او تاسو د هغه پيروي وکړئ، د دې لپاره چې تاسو هدايت ومومئ). [الأعراف سورت: 158آيت]

. او د الله کلام او د هغه کلمات مخلوق ندي، لدې امله رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د الله - تعالى - په کلمو سره پناه غوښتلې ده، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا، ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»، «څوک چې يو ځاى کې ميشت شو (د يو څه وخت لپاره ديره شو) او بيا يې وويل: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»،يعني پناه نيسم د الله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه چې هغه پيدا کړی دی، نو هيڅ شی به ورته ضرر ونه رسوي، تر څو چې له هغه ځای څخه تللی نه وي»، (مسلم (2708)، ترمذي (3437) او ابن ماجه (3547) روايت کړی دی. او که چېرته د الله - تعالى - خبرې مخلوق وای، نو زموږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - به پرې پناه نه وه غوښتلې. نو د الله - تعالى - کلام مخلوق ندی، آيا ته نه ګورې چې "الله تعالى د خپلې وينا او د خپلو مخلوقاتو ترمنځ جلاوالی راوستی؟ او هغه ته يې وينا نده ويلې، - الله تعالى - فرمايلي:

﴿... أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ ...﴾ [الأعراف: 54]

يعني: اګاه شئ! خاص هغه لره دي پيدا کول او حکم کول، نو کله يې چې وويل: {أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ} نو ټول مخلوقات د دې لاندې راغلل او هيڅ شی ترې پاتې نه شو، بيا يې د هغه څه يادونه وکړه چې مخلوق ندی نو ويې فرمايل: {وَالأَمْرُ} يعني : او حکم کول، نو حکم کول يې د هغه دا وينا ده چې. د لوی شان خاوند دی الله؛ چې د عالميانو رب دی[الاعراف سورت: ۵۴ آيت]

- هغه لدې څخه پاک دی چې - وينا يې مخلوق وي». (وګورئ: الرد على الجهمية، د امام احمد (۲۲۴ مخ). او مونږ د الله - تعالی - د کائناتي کلمو ترمنځ توپير کوو چې د الله -تعالی- د دې وينا په څېر ذکر شوي دي:

﴿وَلَقَدۡ كُذِّبَتۡ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِكَ فَصَبَرُواْ عَلَىٰ مَا كُذِّبُواْ وَأُوذُواْ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمۡ نَصۡرُنَاۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِۚ وَلَقَدۡ جَآءَكَ مِن نَّبَإِيْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٣٤﴾ [الأنعام: 34]

(او يقينًا يقينًا له تا نه مخکې رسولان درواغجن بلل شوي وو، نو هغوی په درواغجن بلل کېدلو او ضرر رسېدلو صبر وکړ تر دې چې هغوی ته زمونږ مرسته راغله، او د الله کلماتو لره هيڅوک اړوونکی نشته، او يقينًا تا ته خو د رسولانو څه خبرونه راغلي دي). [الأنعام سورت: 34 آيت]،

او د الله - تعالی - دا وينا:

﴿قُل لَّوۡ كَانَ ٱلۡبَحۡرُ مِدَادٗا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلۡبَحۡرُ قَبۡلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّي وَلَوۡ جِئۡنَا بِمِثۡلِهِۦ مَدَدٗا١٠٩﴾ [الكهف: 109]

(ته (دوی ته) ووايه: که سمندر زما د رب د کلماتو لپاره رنګ شي، (نو) سمندر به خامخا خلاص شي، مخکې له دې چې زما د رب کلمات تمام شي، اګر که مونږ د دغه (سمندر) په مثل مدد (يا رنګ) هم راوړو). [الکهف سورت: 109 آيت]،

او د هغه شرعي کلام لکه چې د الله - تعالی - د دې وينا په څېر راغلی دی:

﴿وَتَمَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدۡقٗا وَعَدۡلٗاۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ١١٥﴾ [الأنعام: 115]

= (او د رښتينولی او عدل له لحاظه ستا د رب خبره کمال ته رسېدلې ده، د هغهٔ کلماتو لره هيڅوک بدلوونکی نشته،او همغه ښه اورېدونکی، ښه عالم دی). [الأنعام سورت: 115 آيت]،

او د هغه متعال ذات دا وينا:

﴿۞ وَإِذِ ٱبۡتَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٖ فَأَتَمَّهُنَّۖ ...﴾ [البقرة: 124]

(او (یاد کړه) هغه وخت چې خپل رب يې ابراهيم په ځو خبرو سره وازمايه، نو (ابراهيم) هغه پوره کړې). [البقرة سورت: 124 آيت].

امام دارمي ويلي: «د الله - تعالى - له کلام څخه انکار نه کوي مګر هغه څوک چې غواړي هغه څه باطل کړي چې الله - پاک - نازل کړي دي او هغه څوک څنګه د خبرو کولو توان نه لري چا چې بنده ګانو ته خبرې کول ورزده کړي دي او مخلوقات يې ناطق ګرځولي دي؟!». (الرد على الجهمية،د الدارمي (مخ: 155). د هغه له صفتونو څخه (العزة) دی، حق ذات فرمايلي: ﴿سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ١٨٠﴾ [الصافات: 180]

(ستا رب لره پاکي ده چې د عزت (او غلبې) مالك دی، له هغو خبرو نه چې دوی (مشركان) يې بيانوي). [الصافات سورت: 180 آيت]،

او الله - تعالى - فرمايلي:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلۡعِزَّةُ جَمِيعًاۚ ...﴾ [فاطر: 10]

. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو صفت (القهر) يعني غلبې والا دی، الله تعالى فرمايلي ﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٞۖ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ٦٥﴾ [ص: 65]

(او نشته دی حق معبود غير له الله نه چې يو او ډېر غلبې والا دی). [ص سورت: 65 آيت]

. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: الجبروت: (د قهر، سلطنت او عزت خاوند)،او الملكوت: (د لويې پادشاهی خاوند) او الكبرياء (د تكبر او لويی خاوند) او: العظمة (د لوی والي خاوند) دی او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - به په ركوع کې ويیل: «سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ». (پاکي ده هغه ذات لره چې د: جبروت؛ يعني قهر، سلطنت او عزت خاوند دی، والملكوت: يعني د لوی پادشاهی خاوند دی، والكبرياء: د تكبر او لويی خاوند دی، و العظمة: او د عظمت او لويی ذات دی). ابوداود (873)، نسائي (1049)، احمد (23980)، ترمذي (314) او بزار (2750) روايت کړی دی. او هغه - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «قال الله عز وجل: الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ». «الله –جل جلاله- وفرمايل: لويي زما څادر دی او عظمت زما لنګ دی، نو ددې هر يو په اخيستلو کې چې څوک زما سره شخړه وکړي؛ هغه به اور ته واچوم». (ابوداود (۴۰۹۰)، ابن ماجه (۴۱۷۴)، حميدي (۱۱۸۳)، ابن ابي شيبه (۲۷۱۱۱) او احمد (۷۳۸۲) روايت کړی دی. او د هغه پاک

ذات له صفتونو څخه : اراده (د يو کار قصد کول) او مشيئت (هر کار په خپله خوښه کول) دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿... يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ ...﴾ [البقرة: 185]

(الله پر تاسو د آسانتيا اراده لري او پر تاسو باندې د سختۍ اراده نه لري). [البقرة سورت: 185 آيت]،

او دا قول د الله تعالی:

﴿... وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقْطَعَ دَابِرَ ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٧﴾ [الأنفال: 7]

(او الله اراده کوي چې په خپلو کلماتو سره حق ثابت کړي او د کافرانو بېخ غوځ کړي). [الأنفال سورت: 7 آيت]،

او دا قول د الله تعالی:

﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٢٩﴾ [التكوير: 29]

(او تاسو (د سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العالمين يې اراده وکړي). [التکوير سورت: 29 آيت]

. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: القدرة دی (وړتيا او توانايي)،الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ۝٢٩﴾
[الشورى: 29]

(او د ده له نخښو څخه د اسمانونو او ځمکې پيدا کول دي او د هغو زنده سرو (خوځنده و پيدا کول دي) چې ده په دغو دواړو کې خواره کړي دي او دغه (الله) چې کله وغواړي د دغو (ځيزونو) په راجمع کولو ښه قادر دی). [الشورى سورت: 29 آيت]،

او دا قول د الله تعالی:

﴿... إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٢٠﴾ [البقرة: 20]

(بېشکه الله پر هر شي باندې ښه قادر دی). [البقرة سورت: 20 آيت].

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: الرحمة (د رحمت خاوند) دی، پاک رحیم او رحمان ذات فرمایلي:

﴿ ... وَرَحۡمَتِي وَسِعَتۡ كُلَّ شَيۡءٖۚ ...﴾ [الأعراف: 156]

(او زما رحمت هر شی راګېر کړی دی) [الأعراف سورت: 156 آیت]

، او الله پاک فرمایلي دي:

﴿... كَتَبَ رَبُّكُمۡ عَلَىٰ نَفۡسِهِ ٱلرَّحۡمَةَ ...﴾ [الأنعام: 54]

(ستاسو رب په خپل ځان باندې مهرباني کول لیکلي (لازم کړي) دي). [الأنعام سورت: 54 آیت]،

نو دا رحمت د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی، او اضافت یې الله تعالی ته شوی دی صفت مضاف شوی موصوف ته، او کله رحمت په کتاب او سنت کې مضاف شوی وي الله ته او هغه اضافت د مخلوق وي خپل خالق ته، لکه د الله تعالی پدې وینا کې:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشۡرَۢا بَيۡنَ يَدَيۡ رَحۡمَتِهِۦۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ طَهُورٗا٤٨﴾ [الفرقان: 48]

(او همدی هغه ذات دی چې هواګاني یې له رحمت نه مخکې زېرى ورکوونکې لیږلي دي او مونږ له بره نه پاکوونکي اوبه نازلې کړې دي). [الفرقان سورت: 48 آیت]

. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې وییل یې: «الله - تعالی - چې کله رحمت پیدا کاوه نو سل رحمتونه یې پیدا کړل»، بخاري (۶۴۶۹)، مسلم (۲۷۵۲)، ترمذي (۳۵۴۱) ابن ماجه (۴۲۹۳) روایت کړی دی. نو د دې پیدا شوي رحمت نسبت الله - تعالی - ته شوی دی، چې دا د مخلوق نسبت خپل خالق ته دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه یو: علو القهر (هغه ذات چې په هر څه ځواکمن او برلاسی دی او هر څه یې خپل تابع ګرځولي دي)، علو القدر (د منزلت په لحاظ تر ټولو پورته) او علو الذات (د ذات په لحاظ له هر څه پورته چې له هغه پورته بل څه نشته) دي، نو دا درې واړه یې صفتونه دي، او د هغه په کمال دلالت کوي. او قرآن عظیم او سپیڅلی نبوي سنت، عقل او فطرت د الله تعالی په علو باندې په بیلابیلو طریقو سره دلالت

کوي، نو له هر څه څخه چې الله - تعالى - خبر ورکړی او یا یې پرې رسول - صلى الله عليه وسلم - خبر ورکړی چې هغه علي او أعلى دی (پورته او له هر څه پورته)، او یا ورته اشاره کېږی چې هغه په علو (پورته مقام) کې دی، نو د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي، او په هر خبر کې چې د هغه تعالى د لورې د يو څه شي نازلیدل راغلي لکه د وحې نازلیدل، او یا د يو حکم نازلیدل او دا چې هغه به د قیامت په ورځ د پریکړې په موخه راځي، او یا دا چې هغه په هره شپه یا د عرفې په شپه کې راکوزیږي، او ملایکي راکوزیږي، نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي او همدا رنګه په هر خبر کې چې راغلي چې هغه په آسمان کې دی او یا هغه د آسمان له پاسه دی او یا دا چې هغه په عرش د پاسه برابر دی نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي او همدا رنګه هر هغه څه چې په هغه کې هغه پاک ذات ته پورته کېدل او داسې نور راغلي وي نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي.

لدې څخه: دا چې ملائکې له خپل رب څخه چې د دوی د پاسه دی ویره لري او دا چې دوی هغه ته پورته کیږي او دا چې هغه ته عملونه پورته کیږي او دا چې هغه ته پورته کیدل کیږي او دا چې الله - تعالى - عيسى -عليه السلام- ځان ته پورته کړی دی، او زمونږ پيغمبر محمد -صلى الله عليه وسلم- يې له بيت الله څخه د شپې لخوا بيت المقدس ته بيولی دی او بيا آسمان ته خیژول شوی دی. دا ټول د هغه په پورته والي دلالت کوي، بلکه هغه دليلونه چې د هغه په پورته والي دلالت کوي ډير ډولونه لري او د هر ډول لاندې نور بې شمېره ډولونه دي چې نه شمېرل کيږي مګر په سختۍ سره.

او له دې دليلونو څخه د الله تعالى دا وينا ده:

﴿لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٤﴾ [الشورى: 4]

(خاص د هغه لپاره هر هغه څه دي په آسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او هم دغه (الله) ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [الشورى سورت: 4 آيت]

، او د الله - تعالى - دا وينا:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ٦٢﴾

[الحج: 62]

(دغه په دې سبب چې ببشکه الله، هم دی حق دی او دا چې ببشکه هغه چې دوی يې له هغه (الله) نه غير بولي، همغه باطل دي او دا چې ببشکه الله، هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [الحج سورت : 62 آيت]

، او دا قول د الله تعالى:

﴿... إِلَيۡهِ يَصۡعَدُ ٱلۡكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلۡعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرۡفَعُهُۥۚ ...﴾ [فاطر: 10]

(همدغه (الله) ته پاکيزه خبرې پورته خېژي او نېك عمل دغه (كلمات) پورته كوي). [فاطر سورت: 10 آيت]

، او د الله ـ تعالى ـ دا سپېڅلې وينا:

﴿وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ مُبَارَكٞ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُواْ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ١٥٥﴾ [الأنعام: 155]

(او دا کتاب دی چې مونږ نازل كړی دی، نو تاسو د ده پيروي وكړئ او پرهېزګاره شئ، د دې لپاره چې پر تاسو رحم وكړى شي). [الأنعام سورت: 155 آيت]،

او دا قول د الله تعالى: (ببشکه مونږ دا نازل كړی دی، په داسې حال کې چې عربي قرآن دی، د دې لپاره چې تاسو پوه شئ). او د الله ـ پاک ـ دا وينا:

﴿يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ۩٥٠﴾ [النحل: 50]

(دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه څه چې دوی ته حكم كولی شي). [النحل سورت: 50 آيت]،

او د الله ـ تعالى ـ دا وينا:

﴿...إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ ...﴾ [آل عمران: 55]

(ببشکه زه تا لره پوره پوره اخيستونکی يم او د خپل ځان طرف ته ستا راپورته كوونكی). [آل عمران سورت: 55 آيت]

، او د الله ـ تعالى ـ دا وينا:

﴿تَعۡرُجُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيۡهِ فِي يَوۡمٖ كَانَ مِقۡدَارُهُۥ خَمۡسِينَ أَلۡفَ سَنَةٖ٤﴾ [المعارج: 4]

(چې د ده په طرف پورته ملایك او روح ورخېژي، په هغې ورځ کې چې د هغې مقدار پنځوس زره کاله دی). [المعارج سورت: 4 آیت]،

او د الله تعالی دا وینا:

﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖ وَمِنَ ٱلۡأَرۡضِ مِثۡلَهُنَّۖ يَتَنَزَّلُ ٱلۡأَمۡرُ بَيۡنَهُنَّ لِتَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدۡ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عِلۡمَۢا ١٢﴾ [الطلاق: 12]

(الله هغه ذات دی چې اوه اسمانونه یې پیدا کړي دي او له ځمکې نه هم د دغو په مثل، (د الله امر د دوی په مینځ کې نازلیږي، د دې لپاره چې تاسو پوه شې چې یقینًا الله په هر شي باندې ښه قادر دی او دا چې یقینًا الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی). [الطلاق سورت: 12 آیت]

، او د الله پاک دا وینا:

﴿بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيۡهِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ١٥٨﴾ [النساء: 158]

(بلکې الله هغه خپل طرف ته پورته کړی دی او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی). [النساء سورت: 158 آیت]

. او زمونږ د پاک رب دا وینا:

﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسۡرَىٰ بِعَبۡدِهِۦ لَيۡلٗا مِّنَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ إِلَى ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡأَقۡصَا ٱلَّذِى بَٰرَكۡنَا حَوۡلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنۡ ءَايَٰتِنَآۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١﴾ [الإسراء: 1]

(هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده یې د شپې په یوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصٰی ته بوتلو، هغه (مسجد اقصٰی) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولی دی، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو ځخه ځینې وښیو، بېشکه هم هغه ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی). [الإسراء سورت: 1 آیت].

او نبي - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ»، «کله چې الله - تعالی - پیدایښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره یې کتاب ولیکه: غالب شو، او یا یې وویل: زما رحمت پر غضب باندې مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روایت کړی دی. او له معاویة بن الحکم السلمي - رضي الله عنه - ځخه روایت دی وایي: بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ

اللهِ صلى الله عليه وسلم، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاثُكْلَ أُمِّيَاهْ، مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟! فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لَكِنِّي سَكَتُّ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ، فَوَاللهِ، مَا كَهَرَنِي، وَلَا ضَرَبَنِي، وَلَا شَتَمَنِي. قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»، أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ، وَقَدْ جَاءَ اللهُ بِالْإِسْلَامِ، وَإِنَّ مِنَّا رِجَالًا يَأْتُونَ الْكُهَّانَ، قَالَ: «فَلَا تَأْتِهِمْ»، قَالَ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ، قَالَ: «ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُونَهُ فِي صُدُورِهِمْ، فَلَا يَصُدَّنَّهُمْ»، -قَالَ ابْنُ الصَّبَّاحِ: فَلَا يَصُدَّنَّكُمْ- قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ، قَالَ: «كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخُطُّ، فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ»، قَالَ: وَكَانَتْ لِي جَارِيَةٌ تَرْعَى غَنَمًا لِي قِبَلَ أُحُدٍ وَالْجَوَّانِيَّةِ، فَاطَّلَعْتُ ذَاتَ يَوْمٍ، فَإِذَا الذِّيبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا، وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ، آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ، لَكِنِّي صَكَكْتُهَا صَكَّةً، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَلَا أُعْتِقُهَا؟ قَالَ: «ائْتِنِي بِهَا»، فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَقَالَ لَهَا: «أَيْنَ اللهُ؟» قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: «مَنْ أَنَا؟» قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، قَالَ: «أَعْتِقْهَا، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ». په داسې حال کې چې ما له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره لمونځ کاوه، چې ناڅاپه په خلکو کې يو سړي پرنجى وکړ، نو ما وويل: يرحمک الله (يعني الله دې پر تا رحم وکړي) نو خلکو سترګي ماته راواړولې، نو ما - له ځان سره - وويل: واه مور دې دربانديې بوره شي، څه دې تاسو لره چې ماته راګورئ؟! نو هغوى پيل وکړ او په څپيړو يې خپل ورنونه وهل، کله چې ما دوى وليدل چې دوى ما چپ کوي نو زه چپ شوم، کله چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - لمونځ وکړ- زما مور او پلار دې له هغه نه قربان شي - هيڅکله مې له هغه وړاندې او نه وروسته داسې ښوونکى نه و ليدلى چې چې له ده ښه دې په ښوونه کې ښه وي، نو قسم په الله چې نه يې ورټلم، نه يې ووهلم، او نه يې راته سپکې سپورې وويلې، ويې فرماييل: « په دې لمانځه کې د خلکو له خبرو هيڅ شى مناسب نه دى - چې وشي - بلکې (دا) تسبيح، تکبير او د قرآن تلاوت دى». او لکه څرنګه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: ما وويل: اى د الله رسوله! زه تازه له جاهليت څخه راوتلى يم، او الله تعالى اسلام راوليږه، زمونږ څخه ځيني سړي دي چې هغوى کوډګرو ته ورځي ، ويې ويېل: «ته هغوى ته مه ورځه»، وايي: او زمونږ څخه ځيني دي چې هغوى فال نيسي، ويې وييل: "دا هغه څه دي چې دوى يې په خپلو سينو کې مومي، نو دا دوى ته - د څه رسيدلو څخه - مخنيوى نه کوي". ابن الصباح وايي: نو تاسو لره دي - له سمې لارې وانه ړوي - وايي: ما وويل: ما يوه وينځه درلوده چې زما مېږې يې د احد او جوانيه سيمې ته څېرمه څرولې، نو يوه ورځ ورښکاره شوم، ګورم چې ليوه د هغې له ميږو څخه يوه له ځان سره وړې وه، او زه يو انسان يم، غوصه کيږم لکه څرنګه چې -

نور انسانان - غوصه کیږي، هغه مې په څپېړه ووهله، نو رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته راغلم، نو هغه راته دا ډېره درنده کړه، ماوویل: ای د الله رسوله، آیا ازاده یې نه کړم؟ ویې ویل: "هغه ماته راوله" نو ورته مې راوستله، ورته یې وویل: "الله چیرته دی؟" هغې وویل: په آسمان کې، ویې ویل: «زه څوک یم؟» هغې وویل: ته د الله رسول یې، ویې فرمایل: "هغه آزاده کړه، یقینا چې هغه مؤمنه ده». (مسلم (۵۳۷)، ابو داود (۹۳۰) او نسائی (۱۲۱۸) روایت کړی دی. او له أبو هریرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ»، «په تاسو کې د شپې او ورځې ملاېکې یو د بل پسې ځي راځي او د سهار او مازدیګر په لمونځونو کې سره یو ځای کیږي، بیا هغه ملاېکې خیژي چې په تاسو کې یې شپه تیره کړې ده نو - الله تعالی له دوی څخه پوښتنه کوي –پداسې حال کې چې هغه د دوی په حال ښه پوهیږي-: زما بندګان مو څنګه پرېښودل؟ هغوی به ووایي: په داسې حال کې مو پرېښودل چې لمونځ یې کاوه، او په داسې حال کې ورته راغلو چې لمونځ یې کاوه»، بخاري (۵۵۵)، مسلم (۶۳۲) او نسائي (۴۸۵) روایت کړی دی. او د أبو رزین العقیلي - رضي الله عنه - په حدیث کې دي وایي چې: ما وویل: ای د الله رسوله، زمونږ رب چیرته و وړاندې له دې چې خپل مخلوقات پیدا کړي، ویې فرمایل: «كَانَ فِي عَمَاءٍ مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء»، "هغه په وریځو کې و چې لاندې ترې هوا او له پاسه ترې هوا وه او خپل عرش یې د اوبو له پاسه پیدا کړی دی". ترمذي (3109)، ابن ماجه (182)، طیالسي (1189)، احمد (16188) او ابن ابي عاصم په سنن (625) کې روایت کړی دی. دا او داسې نور ډېر آیتونه او احادیث شته چې د - الله تعالی - په پورته والي دلالت کوي. او د الله - تعالی په علو (پورته والي) دلیلونه لدې زیات دي چې وشمېرل شي او مسلمانو عالمانو د دې پر ثبوت دلیلونه راټول کړي، همدا رنګه پرې عقل او سالم فطرت دلالت کوي، امام ابن بطة - رحمه الله - فرمایلي: «او له صحابه کرامو، تابعینو او د مؤمنانو ټولو علماوو پدې اجماع کړې ده چې الله - تبارک وتعالی - په عرش، د آسمانونو د پاسه، له مخلوق څخه جلا دی او د هغه علم په ټولو مخلوقاتو چاپیر دی». (الإبانة الکبری، د ابن بطة (136/7). الدارمي - رحمه الله - د ابن مبارک قول نقل کړی چې کله ترې پوښتنه وشوه: «په څه سره خپل رب وپیژنو؟ ویې وییل: پدې چې هغه د عرش له پاسه، د اووم آسمان د پاسه په عرش، د مخلوقاتو څخه جلا دی». (الرد علی الجهمیة، د الدارمي (: 98مخ). او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه:

په عرش استوا ده، او الله تعالی ورڅخه د خپل کتاب په اوو ځایونو کې یادونه کړې ده، له جملې څخه یې د الله تعالی دا وینا ده:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾﴾ [الأعراف: 54]

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه برقراره شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پیدا کړې یې ده) لمرسترګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي، خبر اوسئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 آیت]

، او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ». «کله چې الله - تعالی - د مخلوقاتو پیدایښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره یې کتاب ولیکه چې: غالب شو، او یا یې وویل: زما رحمت پر غضب باندې مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روایت کړی دی. او لالکائي له ابن عیینه څخه روایت کړی وایي: له ربیعه څخه د الله تعالی د دې قول په اړه پوښتنه وشوه

﴿ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾﴾ [طه: 5]

چې څنګه یې استوا کړې ده؟ هغه وویل: «استواء معلومه ده او د کیفیت په اړه یې پوښتنه کول معقول کار ندی او د الله لخوا پیغام دی او په رسول یې ښکاره رسوول او پر مونږ یې منل دي» [طه سورت:۵ آیت]:

. (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (442/3)، او: العرش، د الذهبي (213/2). او د دې وینا په څېر د دار الهجرت له امام؛ مالک رحمه الله څخه هم روایت دی. (ابو نعیم په الحلیة کې (325/6، 326)، البیهقي په اسماء او صفاتو کې (2/304) او ابن عبد البر په التمهید (138/7) کې روایت کړی دی. او ذهبي رحمه الله فرمایلي دي: علماوو د امام مالک له وینا څخه - چې فرمایلي یې «استواء معلومه ده، کیفیت نامعلوم دی، ایمان پرې واجب دی، او په اړه یې پوښتنه کول بدعت دی» - قاعده جوړه کړې ده چې پدې

باب کې يې تکلاره ګرځولې ده. وګورئ: العلو، د: الذهبی (۱۱۷/۱). او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: محبت دی، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... فَسَوۡفَ يَأۡتِي ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ يُحِبُّهُمۡ وَيُحِبُّونَهُۥٓ ...﴾ [المائدة: 54]

(نو زر دی چې الله تعالی به داسې قوم راولي چې الله تعالی به هغوي سره محبت کوي او دوی به د الله تعالی سره محبت کوي). [المائدة سورت : 54 آيت]،

امام دارمي - رحمه الله - فرمايلي دي: «نو هغه دوه محبتونه سره يوځای کړل: د خالق سره مينه او د مخلوق سره مينه يو له بل سره ګډ، بيا يې د دواړو تر منځه توپير وکړ؛ هغه چې محبت ورسره کيږي او هغه چې محبت ورسره نه کيږي، تر څو يې مخلوق پر دې پوه شي چې دا دواړه سره په ټکر کې دي او يو له بل سره موافق ندي، نو ويې فرمايل:

﴿۞ لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلۡجَهۡرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ ...﴾ [النساء: 148]

[الله د بدې خبرې ښکاره ويل نه خوښوي خو هغه کس چې ظلم پرې شوی وي (هغه معاف دی)] [النساء سورت: 148 آيت]

او

﴿ ...إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ١٤١﴾ [الأنعام: 141]

(بيشکه الله اسراف کوونکي نه خوښوي) [الأنعام سورت: 141 آيت]»

. (نقض الدارمي (2/ 865). او فرمايلي يې دي:

﴿... إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلۡمُتَطَهِّرِينَ ٢٢٢﴾ [البقرة: 222]

(يقيناً الله ډېر توبې وېستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي). [البقرة سورت: 222 آيت]،

او له سهل بن سعد - رضي الله عنه - څخه روايت وايي چې : نبي - صلى الله عليه وسلم - د خيبر په ورځ وفرمايل: «لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُفْتَحُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ». «سبا ورځ به بيرغ هغه چاته ورکوم چې په لاسونو به يې فتح وشي، هغه د الله او د هغه د رسول سره مينه لري، او الله او رسول له هغه سره مينه

لري». بخاري (3009)، مسلم (2406) او ابوداود (3661) روايت کړی. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ». "له تاسو څخه به هيڅوک تر هغه وخته مؤمن نشي تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه محبوب نه شم". بخاري (15)، مسلم (44)، نسائي (5013) او ابن ماجه (67) روايت کړی دی. او د هغه پاک له صفتونو څخه يو : الرضى، دی حق ذات فرمايلي دي:

﴿... وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ ...﴾ [التوبة: 100]

(او له مهاجرينو او انصارو نه هغه وړاندينې اولني (ايمان لرونکي) او هغه کسان چې په نېکۍ سره يې د دوی پيروي کړې ده، الله له دوی نه راضي شوی دی او دوی له هغه نه راضي شوي دي). [التوبة سورت: 100 آيت]

، او له عائشي - رضي الله عنها - څخه روايت دی وايي: يوه شپه مې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - له خپل خوب ځای څخه نادرکه کړ، نو ومې لټاوه- تر دې - چې زما لاس د هغې د دواړو پښو په تلو ولګېده په داسې حال کې چې هغه په جومات کې و، او دواړه پښې يې ودرولې وې او وييل يې: «اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ». (يا الله زه پناه غواړم ستا په رضا سره ستا له غصې نه، او ستا په عفوې (بخښنې) سره، ستا له سزا څخه، او پناه غواړم په تاسره له تا څخه، زه ستا هغه ډول ستاينه نه شم کولی، لکه څرنګه چې تا د خپل ځان ستاينه کړې). (مسلم (486)، ابو داود (879)، ترمذي (3493)، نسائي (169) او ابن ماجه (3841) روايت کړی دی. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه د خپلو دښمنانو بد ګڼل دي؛ ځکه چې هغو د هغه خوښي بده وګڼله، او هغه څه يې بد وګڼل چې الله پر خپل رسول -صلى الله عليه وسلم- نازل کړې دي، الله تعالى فرمايلي دي: (دغه په دې سبب چې يقيناً دوی د هغه شي متابعت وکړ چې الله يې ناراضه کړ او دوی د هغه رضامندي بده وګڼله، نو هغه د دوی عملونه برباد کړل). او دا قول د الله تعالى:

﴿...وَلَٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ ٱقْعُدُواْ مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ٤٦﴾ [التوبة: 46]

(او لېکن الله (د جهاد لپاره) د دوی پورته کېدل نه و خوښ کړي، نو دوی يې په سست ساتلو سره بند کړل او وويل شو: تاسو کېنئ له کېناستونکو سره). [التوبة سورت: 46 آيت]

. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «قَالَ اللَّهُ: إِذَا أَحَبَّ عَبْدِي لِقَائِي أَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا كَرِهَ لِقَائِي

كَرِهْتُ لِقَاءَهُ». «الله -تعالى- وفرمايل: كه چېرته زما بنده زما سره ملاقات خوښوي، نو زه ورسره ملاقات خوښوم، او كه هغه زما سره ملاقات نه خوښوي، نو زه ورسره ملاقات كول بد ګڼم». (بخاري (۷۵۰۴) او نسائي (۱۸۳۵) روايت كړى دى. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : پر دښمنانو يې غضب دى، الله پاک فرمايلي دي:

﴿... وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَلَعَنَهُمۡ ...﴾ [الفتح: 6]

(او الله په دوى باندې غضب كړى دى او په دوى يې لعنت كړى دى). [الفتح سورت: 6 آيت]

، او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دى وايي: «اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي سَبِيلِ اللَّهِ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ دَمَّوْا وَجْهَ نَبِيِّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم». «د الله -تعالى- غضب په هغه چا سخت شو چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې د الله په لار كې ووژني، د الله - تعالى - غضب په هغه قوم سخت شو چې د هغه د نبي مخ يې په وينو كړ». بخاري (4074) روايت كړى دى. او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو: المقت (غصه كېدل) دي او هغه يې كافرانو ته غصه ده، حق ذات فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُنَادَوۡنَ لَمَقۡتُ ٱللَّهِ أَكۡبَرُ مِن مَّقۡتِكُمۡ أَنفُسَكُمۡ ...﴾ [غافر: 10]

(بېشكه هغه كسان چې كافران شوي دي، دوى ته به (په دوزخ كې) اواز وكړى شي: يقينًا (تاسو ته) د الله غصه كېدل ډېر لوى وو ستاسو خپلو ځانونو ته له غصه كېدلو څخه). [غافر سورت: 10 آيت].

او د هغه سپېڅلي تعالى ذات له صفتونو څخه: له دښمنانو سره د هغوى د مكر په مقابل كې مكر كول يعني تدبير نيول دي، هغوى چې د الله له وليانو سره مكر كوي: الله -جل جلاله- فرمايلي دي:

﴿وَمَكَرُواْ مَكۡرٗا وَمَكَرۡنَا مَكۡرٗا وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ۝٥٠ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكۡرِهِمۡ أَنَّا دَمَّرۡنَٰهُمۡ وَقَوۡمَهُمۡ أَجۡمَعِينَ ۝٥١﴾ [النمل: 50-51]

(او دوى مكر وكړ، خاص مكر كول او موږ هم چل وكړ چل كول، په داسې حال كې چې دوى نه پوهېدل. نو ته وګوره چې د دوى د مكر انجام څنګه و چې بېشكه موږ دوى او د دوى قوم ټول هلاك كړل). [النمل سورت: 50، 51 آيتونه]

. او د هغه سپیڅلي تعالی ذات له صفتونو څخه : الأسف، يعني سخته غصه ده، حق ذات - جل جلاله - فرمايلي:

﴿فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ فَأَغۡرَقۡنَٰهُمۡ أَجۡمَعِينَ ۝٥٥﴾ [الزخرف: 55]

(نو کله چې دوی موږ غصه کړو (،نو) موږ له دوی نه انتقام واخیست، پس موږه دوی ټول غرق کړل). [الزخرف سورت: 55 آیت]

، قتادة او السدي ويلي: «{فَلَمَّا آسَفُونَا} يعني: كله چې دوی موږ غصه کړو». (تفسير الطبري (622/21). د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو صفت: د هغه چا د دوکې په مقابل کې دوکه دي چې هغه سره دوکه کوي، څکه چې الله - تعالی - هغه منافقان غولوي چې هغوی الله تعالی سره د دوکې کولو هڅه کوي، لوی الله تعالی جل جلاله د عزت او واکمنۍ خاوند فرمايلي دي: (دوی له الله سره دوکه کوي، او له هغو خلکو سره چې ايمان يې راوړی دی، حال دا چې دوی يواځې د خپلو ځانونو سره دوکه کوي، او شعور نه لرياو فرمايلي يې دي: (بېشکه منافقان له الله سره دوکه کوي او الله له دوی سره دوکه او حق - ذات - دا څرګنده کړه چې هغه خپل دښمنان هيروي لکه څنګه چې دوی د هغه سره ملاقات هير کړی دی، الله - تعالی - فرمايلي (هغه کسان چې خپل دين يې تماشه او لوبه ګرځولی دی او دوی دنيايي ژوند دوکه کړي (غولولي) دي، نو نن ورځ به يې موږ (دوی په سخت عذاب کې) پرېږدو، لکه څنګه چې هغوی د خپلې دې ورځې ملاقات هېر کړی (او عمل يې پرېښی) ود هغه سپيڅلي ذات له صفتونو څخه دا دي چې: الله - جل جلاله - پر هغه چا استهزاء کوي څوک چې پر هغه پاک ذات ملنډې وهي، حق ذات فرمايلي دي: (الله په دوی پورې استهزا کوي او پرېږدي دوی لره په سرکشۍ کې ، يعني مهلت ورکوي، په داسې حال کې چې دوی حيران سرګردان ګرځي). عباس - رضي الله عنهما فرمايلي: "پر دوی ملنډې وهي تر څو يې په غچ اخستلو سره مسخره کړي". (تفسير الطبري (304/1)، او ابن أبي حاتم په التفسير (143).) کې. د هغه پاک ذات له صفتونو څخه خندا ده، له ابو هريره - رضي الله - عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الآخَرَ يَدْخُلاَنِ الجَنَّةَ»، "الله - جل جلاله- هغه دوه کسانو ته خندا کوي چې يو يې بل ووژني، او دواړه جنت ته داخليږي". بخاري (2826)، مسلم (1890)، نسائي (3166) او ابن ماجه (191) روايت کړی دی.
او د ابوهريره - رضي الله عنه - په اوږد حديث کې راغلي چې د قيامت په ورځ د الله - جل جلاله- د ليدلو په اړه راغلی دی او په هغه کې جنت ته د وروستي انسان د ننوتلو کيسه بيان کړې ده: «....فَيَقُولُ اللَّهُ: وَيْحَكَ يَا ابْنَ آدَمَ، مَا أَغْدَرَكَ، أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ العُهُودَ

وَالمِيثَاقَ، أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيتَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَشْقَى خَلْقِكَ، فَيَضْحَكُ اللَّهُ عز وجل مِنْهُ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ...». "…. نو الله - تعالى - به وايي: هلاک شي ای د آدم زویه، څه شي دومره خائن ګرځولی يې، آيا تاسره ژمنې او تړونونه نه و شوي چې ته به څه نه غواړې پرته له هغه چې درکړل شوي دي؟ نو وبه وايي: ای رب ما دې په خپل مخلوق کې تر ټولو بدبخته مه ګرځوه، نو الله تعالی به ورته وخاندي، بيا به جنت ته د ننوتلو اجازه ورکړي...». بخاري روايت کړی (806). وکيع ويلي: «که له تاسو وپوښتل شو چې: آيا زموږ رب خندا کوي؟ نو ووايئ: همداسې مو اوريدلي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (477/3). حافظ ابن بطة په کتاب «الإبانة» کې - د دې عنوان لاندې - باب ايښودلی دی «باب الإيمان بأن الله عز وجل يضحك» باب دی په باره د ايمان لرلو په دې خبره چې الله -جل جلاله- خندا کوي - او پدې کې يې فرمايلي دي: پوه شئ الله -تعالی- دې په تاسو رحم وکړي؛ چې د مؤمنانو له صفتونو څخه د صحيحه روايتونو باورول، د هغې منل دي، په قياس سره پرې د اعتراض کولو پرېښودل او د هغې پر ځای رای او خواهشات نه ايښودل، ځکه يقينا ايمان باور دی، او باور کوونکی هم هغه مؤمن دی، الله -جل جلاله- فرمايلي دي:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ٦٥﴾ [النساء: 65]

(پس داسې نه ده، ستا په رب مې دې قسم وي! دوی مومنان کېدی نشي تر هغه پورې چې دوی په خپل مینځ کې په پېښو جګړو کې تا فیصله کوونکی ومني، بیا په خپلو نفسونو کې ستا د کړې فیصلې په باره کې هېڅ تنګي ونه مومي او په بنو منلو سره یې ومني). [النساء سورت: 65 آیت]

. د مؤمنانو له نخښانو څخه دا دي: چې الله - تعالی - په هغه څه سره ياد کړي چې هغه پرې ځان ياد کړی او يا يې پرې رسول - صلی الله عليه وسلم - ياد کړی دی، هغه چې علماوو رانقل کړي او باوري راويانو روايت کړي دي؛ هغوی چې له حلالو او حرامو سنتو او آثارو څخه څه شی روايت کوي په هغې کې حجت وي، او هغه څه چې له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه صحيح ثابت وي -په اړه يې داسې- نه ويل کيږي چې: څنګه؟ او نه داسې چې: ولې؟ بلکه پيروي يې کوي او -په دين کې- نوښت نه راولي، غاړه ږدي او مخالفت نه کوي، يقين کوي او شک نه کوي، نو هغه څه چې له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه صحيح ثابت دي او د عدل خاوندانو روايت کړي دي او يا هغه مؤمنانو چې بايد روايت يې ومنل شي او مخالفت يې ونه شي دا دي چې: الله -تعالی-

خندا کوي. نو لدې ښخه انکار نه کیږي او هغه ځوک به یې نه مني چې مبتدع او د علماوو په اند د ناوړه حالت خاوند وي. الإبانة الکبری، د ابن بطة (91/7). او د هغه سپیڅلې ذات له صفتونو ښخه : (المجيء او الاتیان) یعنې د قیامت په ورځ د خلکو تر منځه د قضاوت په موخه راتلل دي، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَوۡ يَأۡتِيَ رَبُّكَ ...﴾ [الأنعام: 158]

(دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې دوی ته ملایک راشي، یا ستا رب راشي). [الأنعام سورت: 158 آیت]

، او الله - تعالی - فرمایلي:

﴿وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلۡمَلَكُ صَفّٗا صَفّٗا ٢٢﴾ [الفجر: 22]

[او ستا رب راشي او ملایك قطار قطار (راشي)]. [الفجر سورت: 22 آیت]

، او الله - تعالی - فرمایلي:

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠﴾ [البقرة: 210]

(دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوی ته د وریځو په سیورو کې راشي او ملایك (هم) او معامله فیصله کړی شي، او ټول کارونه خاص الله ته ورګرځول کیږي). [البقرة سورت: 210 آیت].

او له ابوهریرة -رضي الله عنه- ښخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: «يجمع الله الناس يوم القيامة، فيقول: من كان يعبد شيئًا فليتبعه...» «الله به د قیامت په ورځ خلك راغونډ کړي او وبه فرمایي: چا چې د څه شي عبادت کاوه، د هغه پسې دې شي». او همداسې یې حدیث تر دې قوله پورې بیان کړ: «وتبقى هذه الأمة، فيقولون: هذا مكاننا حتى يأتينا ربنا، فإذا جاء ربنا عرفناه، فيأتيهم الله عز وجل فيقول: أنا ربكم، فيقولون: أنت ربنا فيتبعونه». «او دا امت به پاتې شي، دوی به ووایي: دا زمونږ ځای دی تر هغه چې زمونږ رب مونږ ته راشي، نو کله چې زمونږ رب راشي مونږ به هغه وپیژنو، نو الله -تعالی- به دوی ته راشي او وبه وایي: زه ستاسو رب یم ، نو دوی به ووایي: ته زمونږ رب یې، نو پیروي به یې وکړي». بخاري (806)، مسلم (182)، ابوداود

(4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روايت کړی دی. او د أبو العالية څخه د الله - تعالی - د دې وينا په اړه روايت دی:

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠﴾ [البقرة: 210]

[دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوی ته د وريځو په سيورو کې راشي او ملايك (هم)]. [البقرة سورت: 210 آيت]

فرمايي: "پرښتې د وريځو په سيوري کې راځي، او الله - تعالی - په هغه څه کې راځي چې ويې غواړي". الأسماء والصفات، د البيهقي (370/2). او د هغه سپيڅلي ذات له صفتونو څخه : د دنيا آسمان ته په حقيقي توګه راکوزيدل دي لکه څرنګه چې د هغه له عظمت سره ښايي او دا لکه د مخلوقاتو د راښکته کيدو په څېر ندي. بلکی دا يې لکه د نورو صفتونو په څېر دي چې مونږ پرې ايمان لرو او پرې پوهيږو، او د کيفيت په اړه يې ځان نه ستړی کوو، او نه يې په ردولو ځان تکليفوو؛ بلکه په هغه توګه پرې ايمان راوړو لکه څرنګه چې ريښتيني او ريښتيا ګڼل شوي پيغمبر -صلی الله عليه وسلم- پرې خبر راکړی دی، نو فرمايلي يې دي: «إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ، أَوْ ثُلُثَاهُ، يَنْزِلُ الله تبارك وتعالى إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى؟ هَلْ مِنْ دَاعٍ يُسْتَجَابُ لَهُ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ يُغْفَرُ لَهُ؟ حَتَّى يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ». «کله چې د شپې نيمايي يا دوه پر دريمه برخه تيره شي، نو زمونږ رب تبارک و تعالی د دنيا آسمان ته راښکته کيږي نو فرمايي: آيا کوم سوال کوونکی شته چې ورکړل شي؟ آيا کوم بلونکی شته چې بلنه يې ومنل شي؟ آيا کوم بخښنه غوښتونکی شته چې بخښنه ورته وشي؟ تر هغه چې سهار وچوي (سهار راوخيژي)». (مسلم (758) روايت کړی دی. او د امامانو امام محمد بن خزيمة - رحمه الله - په خپل کتاب «التوحيد» کې پدې وينا سره باب ايښی دی: «باب دی د هغه اخبارو په اړه چې سند يې ثابت او د جوړښت له اړخه صحيح دي، د حجاز او عراق علماوو له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه په هره شپه کې د دنيا اسمان ته د رب العالمين د نزول په اړه روايت کړي دي، مونږ ګواهي ورکوو د هغه چا د ګواهۍ په څېر چې په ژبه اقرار کوي او په زړه باور کوي او يقين کوي په هغه څه چې پدې اخبارو کې د متعال رب د نزول په اړه راغلي دي، پرته لدې چې د کيفيت څخه يې يادونه وکړو؛ ځکه چې زمونږ پيغمبر؛ مصطفی - صلی الله عليه وسلم - مونږ ته دا ندي بيان کړي چې زمونږ خالق څنګه د دنيا اسمان ته راښکته کيږي، بلکه مونږ ته يې دا راښودلي چې هغه راښکته کيږي، نو نه خو الله -تعالی- او نه يې پيغمبر -صلی الله عليه وسلم- د هغه څه تشريح

پرېښي ده چې مسلمانان ورته د دين په برخه کې اړتيا لري، نو مونږ په هغه څه اقرار کوو چې د نزول په اړه پدې اخبارو کې راغلي دي او د صفت او يا کيفيت په اړه يې ځان نه تکليفوو؛ ځکه چې نبي - صلى الله عليه وسلم - مونږ ته د نزول (راکوزيدو) د څرنګوالي په اړه څه ندي بيان کړي». التوحيد، د ابن خزيمة (289/1). او حافظ ابن بطة -رحمه الله- په خپل کتاب «الإبانة» کې - پدې وينا سره باب ايښی «باب الإيمان والتصديق بأن الله تعالى ينزل في كل ليلة إلى سماء الدنيا من غير زوال ولا كيف». باب دی د ايمان او اقرار په اړه پر دې چې الله -تعالى- په هره شپه کې د دنيا آسمان ته راکوزيږي پرته له زوال او څرنګوالي بيانولو څخه: بيا هغه -رحمه الله- فرمايلي دي: "پوه شئ -الله دې پر تاسو رحم وکړي- چې الله -تعالى- په خپلو مؤمنو بندګانو باندې د خپل رسول اطاعت او د هغه څه منل چې هغه ويلي او راوړي دي فرض کړي دي همدا رنګه په هغه څه ايمان لرل چې له هغه څخه په صحيح روايت سره ثابت شوي؛ داسې چې نه پرې اعتراض وکړئ،نه ورته بيلګې بيان کړئ او نه يې په اړه داسې پوښتنې وکړئ چې: ولې او نه: څنګه؟ ... او يقينا له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه صحيح ثابت دي چې هغه فرمايلي: «يَنْزِلُ رَبُّنَا تبارك وتعالى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الآخِرُ، يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ» «زمونږ متعال هره شپه د ځمکې آسمان ته را کوزيږي، هغه وخت چې د شپې دريېمه وروستنۍ برخه پاتې شي؛ فرمايي چې: څوک شته چې له ما څخه دعا وغواړي چې ورته يې قبوله کړم، څوک شته چې له ما څخه سوال وکړي، چې وريې کړم، څوک شته چې له ما څخه بخښنه وغواړي، چې بخښنه ورته وکړم؟»". په هغه اوږد حديث کې چې مونږ به يې -ان شاء الله- په بشپړ ډول يادونه وکړو؛ هغه چې معتبرو، ثقه، په علم کې پخو امامانو، فقهاوو او پرهيزګارانو روايت کړي دي، هغوی چې مونږ ته يې شريعت او د دين بنسټونه رانقل کړي دي لکه: لمونځ، زکات، روژه، حج، جهاد، او ورپسې نور حکمونه لکه: نکاح، طلاق، بيوع، حلال او حرام». الابانة الکبری، ابن بطة (201/7)) (دا حديث بخاري (1145)، مسلم (758)، ابو داود (1315)، ترمذي (446) او ابن ماجه (۱۳۶۶) روايت کړی دی. مونږ د رب العالمين لپاره د معيت (ملتيا) په صفت ايمان لرو چې الله -تعالى- په خپل علم، احاطې او مشيئت سره د خپل مخلوق سره مل دی، او الله تعالى ته د دې صفت په ثبوت باندې قرآن او سنت دلالت کوي، الله تعالى فرمايلي:

﴿أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجۡوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمۡ وَلَا خَمۡسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمۡ وَلَآ أَدۡنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمۡ أَيۡنَ مَا كَانُواْۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ٧﴾ [المجادلة: 7]

(آیا ته نه يي خبر چې ببشکه الله پوهيږي په هر هغه څه چې په آسمانونو کې دي او په هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، نه وي هېڅ پټه مشوره د درې کسانو مګر هغه (الله) د دوی څلورم وي او نه د پنځو کسانو مګر هغه د دوی شپږم وي او نه له دې نه د کمو وي او نه (له دې نه) د زیاتو مګر هغه له دوی سره وي، دوی چې هر چېرې وي، بیا به هغه د قیامت په ورځ دوی په هغو عملونو خبر کړي چې دوی کړي دي، بېشکه الله په هر شي باندې ښه پوه دی). [المجادلة سورت: 7 آیت].

او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «ارْبَعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا، وَهُوَ مَعَكُمْ». "اې خلکو! په خپلو ځانونو رحم وکړئ؛ تاسو کوڼ او غایب -ذات- نه رابلئ ، بلکه تاسو اوریدونکی، نږدې -ذات- رابلئ په داسې حال کې چې هغه تاسو سره مل دی". بخاري (4205)، مسلم (2704)، ابوداود (1526) او ترمذي (3461) روایت کړی دی.

او دا معیت (ملتیا) دوه ډوله دی:

ځانګړی معیت (ملتیا) چې دا د الله تعالی د ولیانو او پیغمبر علیهم السلام لپاره ثابته ده او معنا یې مرسته او تایید دی، الله - تعالی - فرمایلي:

﴿قَالَ لَا تَخَافَآۖ إِنَّنِي مَعَكُمَآ أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ ٤٦﴾ [طه: 46]

(ويې ويل: تاسو مه ویریږئ، بېشکه زه له تاسو دواړو سره یم، زه اورم او زه وینم). [طه سورت: 46 آیت].

او عام معیت (ملتیا) یعنې دا چې الله - تعالی - د ټولو مخلوقاتو سره دی، مؤمن او کافر یې، الله تعالی فرمایلي:

﴿... وَهُوَ مَعَكُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡۚ ...﴾ [الحدید: 4]

(او دغه (الله) له تاسو سره دی (په اعتبار د علم او د قدرت)، هر چېرې چې تاسو یئ). [الحدید سورت : 4 آیت]،

او د دې معيت (ملتيا) معنی ده : يعنې- هغه ذات - په علم، احاطې، قدرت او واکمنی تاسو سره دی.

او دا معيت (ملتيا) د الله تعالی د علو (لوړوالي) سره په ټکر کې نده؛ ځکه د دې معنا -لکه وړاندې چې د علماوو په اجماع سره وويل شو چې په علم او احاطې سره: يعنې دا چې الله تعالی په علم او احاطې سره د خپلو مخلوقاتو سره دی.

او د هغه متعال ذات له صفتونو څخه : العجب دی، أبو هريرة -رضي الله عنه- له نبي- صلی الله عليه وسلم- څخه روايت کوي فرمايي: «عَجِبَ اللَّهُ مِنْ قَوْمٍ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ فِي السَّلَاسِلِ». «الله - جل جلاله - هغه قوم ته تعجب وکړ چې جنت ته په ځنځيرونو تړلي ننوځي». بخاري (3010) او ابوداود (2677) روايت کړی. او له عقبة بن عامر - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې فرمايل يې: «يَعْجَبُ رَبُّكُمْ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةٍ بِجَبَلٍ، يُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ، وَيُصَلِّي، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذِّنُ، وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ، يَخَافُ مِنِّي، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي، وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ». «ستا پروردګار د غره په څوکه کې هغه شپانه ته تعجب کوي چې د لمانځه لپاره اذان کوي او لمونځ کوي، نو الله تعالی فرمايي: زما دې بنده ته وګورئ چې اذان کوي او لمونځ کوي، له ما څخه ويريږي، ما خپل بنده ته بخښنه وکړه. او جنت ته مې داخل کړ». (ابوداود (1203)، نسائي (666)، احمد (17312) او ابن ابي عاصم په سنن (584) او روياني (232) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې د قيامت په ورځ به مؤمنان خپل رب ګوري، لکه څرنګه چې قرآن او متواترو اخبارو پرې زمونږ له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه خبر ورکړی دی په هغه څه کې چې هغه پرې مؤمنانو ته زيری ورکړی دی چې هغوی به خپل رب په ښکاره توګه د قيامت په ورځ ګوري. او دا -قسم په الله- د جنتيانو لپاره تر ټولو ستر نعمت دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاضِرَةٌ ٢٢ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٞ ٢٣﴾ [القيامة: 22-23]

(څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي. او خپل رب ته به کتونکي (ديدار کوونکي) وي) [القيامة سورت: 22، 23 آيتونه].

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿۞لِّلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ ٱلۡحُسۡنَىٰ وَزِيَادَةٞۖ...﴾ [يونس: 26]

(د هغو کسانو لپاره چې نېکي يې کړي ده ډېره نېکه بدله ده(جنت) او زيادت (د الله ليدل). [يونس سورت: 26 آيت].

او د الله - تعالى - دا وينا:

﴿كَلَّآ إِنَّهُمۡ عَن رَّبِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّمَحۡجُوبُونَ﴿١٥﴾﴾ [المطففين: 15]

(داسې نه ده په کار، بېشکه دوی به په دغې ورځ کې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) کړی شوي وي). [المطففين سورت: 15 آيت].

او يقينا چې د امام مالک څخه پوښتنه وشوه نو ورته وويل شو: ای أبو عبد الله: آيا منافقان به د قيامت په ورځ خپل رب ګوري؟ نو هغه وويل: که چېرته مؤمنانو د قيامت په ورځ خپل رب نه ليده نو الله تعالی به کافران په حجاب سره نه رټلي چې فرمايلي يې دي: (داسې نه ده په کار، بېشکه دوی به په دغې ورځ کې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) کړی شوي وي). (شرح أصول اعتقاد أهل السنة (468/2).) وعن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ القِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالقَمَرِ إِذَا كَانَتْ صَحْوًا؟»، قُلْنَا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَئِذٍ، إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِمَا»، ثُمَّ قَالَ: «يُنَادِي مُنَادٍ: لِيَذْهَبْ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَيَذْهَبُ أَصْحَابُ الصَّلِيبِ مَعَ صَلِيبِهِمْ، وَأَصْحَابُ الأَوْثَانِ مَعَ أَوْثَانِهِمْ، وَأَصْحَابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِم، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، وَغُبَّرَاتٌ مِنْ أَهْلِ الكِتَابِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ تُعْرَضُ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، فَيُقَالُ لِلْيَهُودِ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُقَالُ لِلنَّصَارَى: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْبُدُ المَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ، وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا يَحْبِسُكُمْ، وَقَدْ ذَهَبَ النَّاسُ؟ فَيَقُولُونَ: فَارَقْنَاهُمْ، وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِنَّا إِلَيْهِ اليَوْمَ، وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي: لِيَلْحَقْ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا، قَالَ: فَيَأْتِيهِمُ الجَبَّارُ فِي صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَلَا يُكَلِّمُهُ إِلَّا الأَنْبِيَاءُ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ تَعْرِفُونَهُ؟ فَيَقُولُونَ: السَّاقُ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ». او له أبو سعيد الخدري -رضي الله عنه- څخه روايت دی وايي: مونږ وويل: ای د الله رسوله ! آيا مونږ به د قيامت په ورځ خپل رب ګورو؟ ويې فرمايل: «آيا تاسو ته د لمر او سپوږمۍ په ليدلو کې کوم تکليف رسيږي کله چې اسمان صاف وي؟»، مونږ وويل: نه، ويې فرمايل: «نو تاسو به هم په دغه ورځ د خپل رب په ليدلو

کې نه تکلیف کیږئ، مګر دومره؛ لکه څومره چې تاسو د دې دواړو په لیدلو کې تکلیف کیږئ»، بیا یې وویل: یو آواز کوونکی به آواز وکړي: هر أمت دې هغه څه ته ورشي چې د هغه عبادت یې کاوه، نو صلیبیان به خپل صلیب سره لاړ شي، او د بوتانو خاوندان د خپلو بوتانو سره، او د هر معبود خاوندان د خپلو باطلو معبودانو سره، تر دې چې هغه څوک پاتې شي چې د یو الله عبادت کوي له فاجر او فاسق څخه، او پاتې شوني له اهل کتابو څخه، بیا به جهنم راوړل شي، خلکو ته به داسې ښکاري لکه په صحرا کې چې شګې ځلیږي، نو یهودو ته به وویل شي: تاسو د څه شي عبادت کاوه؟ هغوی به ووایي: مونږ د عزیر؛ د الله د زوی عبادت کاوه، نو ورته به وویل شي: دروغ مو وویل: الله تعالی نه مېرمن او نه زوی درلوده، نو څه غواړئ؟ وبه وایي: مونږ غواړو چې اوبه راکړې، ورته به وویل شي: وڅښئ، نو په جهنم کې به ورلویږي، بیا به نصاراو ته وویل شي: تاسو د څه شي عبادت کاوه؟ هغوی به ووایي: مونږ د الله د زوی؛ مسیح عبادت کاوه، نو ورته به وویل شي: دروغ مو وویل: الله کومه مېرمن او یا زوی نه درلوده، نو څه غواړئ؟ نو وبه وایي: مونږ غواړو چې اوبه راکړې، ورته به وویل شي: وڅښئ، نو په جهنم کې به ورلویږي، تر دې چې هغه څوک پاتې شي چې د الله عبادت یې کاوه، له نیکانو او فاجرانو څخه، نو ورته به وویل شي: څه شي ایسار کړي یاست حال دا چې ټول خلک لاړل؟ نو هغوی به ووایي: مونږ ترې جلا شو، حال دا چې مونږ ورته نن ورځ ډېر محتاج یو له هغوي څخه مونږ ته. مونږ یو آواز کوونکی واورېده چې آواز یې کاوه: هر امت دی هغه څه ته ځان ورسوي چې د هغه عبادت یې کاوه، او یقینا مونږ خپل رب ته انتظار یو، وایي: نو جبار ذات به ورته په داسې یو شکل کې راشي چې لومړی ځل یې پرې نه و لیدلی، نو وبه وایي: زه ستاسو رب یم، نو دوی به ووایي: ته زمونږ رب یې، نو خبرې به ورسره نه کوي مګر پیغمبران، فرمایي: آیا ستاسو او د هغه تر منځ کومه نخښه شته؟ نو وایي: ساق (پنډۍ) نو خپله پنډۍ به ورته لوڅه کړي، نو هر مؤمن به ورته سجده وکړي». (بخاري (۷۴۳۹) او مسلم (۱۸۳) روایت کړې دی. او هغه - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ، كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ». «یقینا ژر دی چې تاسو به خپل رب داسې ووینئ لکه څرنګه چې دا سپوږمۍ وینئ، او په لیدلو کې یې تاسو ته کومه سختي نه وي (یعنې ټیل ماټیل پکې نه کوئ)». بخاري (۵۵۴)، مسلم (۶۳۳)، ابوداود (۴۷۲۹)، ترمذي (۲۵۵۱) او ابن ماجه (۱۷۷) روایت کړی. وعن أبي هريرة رضي الله عنه: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟» قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ» قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ، يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ:

أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلاَ يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلاَمُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ».
او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې خلکو وويل: ای د الله رسوله! آيا مونږ به د قيامت په ورځ خپل رب ګورو؟ هغه وويل: آيا تاسو د څوارلسمی شپې د سپوږمی ليدلو کې کوم شک کوئ کله چې پرده پرې نه وي؟ هغوی وويل: نه، ای د الله رسوله! هغه وفرمايل: آيا تاسو به لمر ليدلو کې شک کوئ کله چې يې مخته پرده نه وي، هغوی ويل: نه! ويې فرمايل: نو تاسو به يې هم همداسې ګورئ، خلک به د قيامت په ورځ راپاڅيږي، نو وبه وايي: چا چې د هر شي عبادت کاوه د هغه پيروي دې وکړي، نو لدوی څخه به ځينې د لمر پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځينې د سپوږمی پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځينې د شيطانانو پيروي وکړي او دا امت به پاتې شي چې پدې کې به يې منافقان هم وي، نو الله تعالی به ورته راشي ورته به ووايي: زه ستاسو رب يم، نو هغوی به ووايي: دا زمونږ ځای دی تر څو مونږ ته زمونږ رب راشي، نو کله چې زمونږ رب راشي مونږ يې پيژنو، نو الله تعالی به ورته راشي، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، هغوی به ورته ووايي: ته زمونږ رب يې، نو هغوی به يې راوبلي، نو د جهنم پر ملا به پل ووهل شي، نو زه به لومړی هغه کس يم چې له پيغمبرانو څخه خپل امت له صراط څخه تيروي، او په دغه ورځ به له پيغمبرانو پرته نور هيڅوک خبرې نه کوي، او د پيغمبرانو وينا به په دغه ورځ دا وي: اللهم سلم سلم. ای الله ومو ساتې ومو ساتې». بخاري (806)، مسلم (182)، ابوداود (4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روايت کړی دی.
د متعال رب د ليدلو حديثونه -الحمد لله- د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه په متواتر ډول راغلي دي، او د الله -تعالی- پدې وينا کې ليدل ندي نفي شوي. ځکه چې دا په دنيا کې دي الله تعالى فرمايلي:

﴿... قَالَ رَبِّ أَرِنِيٓ أَنظُرۡ إِلَيۡكَۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِي وَلَٰكِنِ ٱنظُرۡ إِلَى ٱلۡجَبَلِ فَإِنِ ٱسۡتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوۡفَ تَرَىٰنِيۚ ...﴾ [الأعراف: 143]

(ويې ويل: ای زما ربه! ته ما ته (خپل ځان) وښيه چې زه تا ووينم، رب وويل: ته به ما (په دنيا کې) له سره ونه ويني او لېکن ته غر ته وګوره، نو که چېرې هغه پر خپل ځای ثابت پاتې شو، نو بيا به ته ما خامخا ووينې)[الأعراف سورت: ١٤٣ آيت]

. دا هغه څه ته ورته دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ابوذر رضي الله عنه ته په ځواب کې وويل، کله چې هغه له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه وپوښتل: آيا تا

خپل رب لیدلی دی؟ هغه وفرمایل: : «رڼا وه نو کله ما هغه لیدلی شو»، مسلم (178) او ترمذي (3282) روایت کړی. نو زمونږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - د اسراء (اسمان ته ختلو) په شپه خپل رب ندی لیدلی؛ الله جل جلاله موږ ته د هغه نښانو په اړه خبر راکړی دی چې الله تعالی پرې د اسراء په شپه د هغه عزت او اکرام کړی دی، نو الله تعالی فرمایلي:. (هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده يې د شپې په یوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصیٰ ته بوتلو، هغه (مسجد اقصیٰ) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولی دی، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو څخه ځینې وښیو، بېشکه هم هغه ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی

. او الله -تعالی- دا نه دي ذکر کړي چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خپل رب لیدلی دی او که هغه خپل رب لیدلی وای نو الله -تعالی- به پر هغه -صلی الله علیه وسلم- د نعمت په توګه ذکر کړی و. او همدا رنګه د الله تعالی دا وینا:

﴿لَّا تُدۡرِكُهُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَهُوَ يُدۡرِكُ ٱلۡأَبۡصَٰرَۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلۡخَبِيرُ﴿١٠٣﴾﴾ [الأنعام: 103]

(نشي را لاندې کولی الله -تعالی- لره نظرونه (سترګي) او هغه الله -تعالی- خو را لاندې کوي ټول نظرونه (د مخلوق) او الله تعالی ډیر باریک بین خبردار ذات دی). [الأنعام سورت: 103 آیت]

، د الله - تعالی - لیدل نه نفي کوي؛ ځکه چې ادراک په لید اضافه معنی ده. او همدا رنګه: لدې آیت څخه مخکې آیتونه پر توحید د ټینګار په موخه او له الله -تعالی- څخه د اولاد د نفي کولو په سیاق کې راغلي دي، نه دا چې د بیا ژوندي کیدو په اړه د خبر ورکولو په موخه راغلي چې د الله تعالی د لیدو سره تړاو ولري. دارمي - رحمه الله - فرمایلي دي: «دا ټول حدیثونه او یا -ډیری یې- په قیامت کې د الله تعالی -د لیدلو په اړه روایت شوي دي، د دې -حدیثونو- په منلو او باور کولو مو له خپلو شیخانو څخه د فقهې او بصیرت خاوندان لاندې کړي دي، او له پخوا نه یې مسلمانان تر دې دمه روایتوي او ایمان پرې لري، نه یې ردوي او نه ترې انکار کوي، او چا چې له بې لارې خلکو څخه ترې انکار کړی دی د هغوی نسبت یې لارورکو ته کړی دی، بلکه د هغوی (مؤمنانو) تر ټولو لویه هیله او په زړونو کې یې د الله د لوی ثواب هیله د خپل خالق مخ ته کتل دي، تر دې چې د جنت له نعمتونو څخه هیڅ شی ورسره نه برابروي». الرد علی الجهمية، د الدارمي (ص: 122). د مفسرینو امام ابن جریر الطبري رحمه الله فرمایلي: «او د الله - تعالی - د لیدلو په اړه سمه خبره دا ده چې مؤمنان به د قیامت په ورځ خپل رب ویني دا زمونږ هغه دین دی چې مونږ پرې الله تعالی ته غاړه اینودلې ده او په همدې عقیده مو

اهل سنت والجماعت لاندې کړي دي. هغه -خبره- دا ده چې: جنتيان به يې ګوري؛ د هغه کره أخبارو په روايت چې له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه راغلي دي». صريح السنة، د الطبري (20 مخ). ابن بطة رحمه الله فرمايلي: «او يقينا دوی له رؤيت څخه په انکار کولو د هغه د ربوبيت د بطلان اراده کړې ده؛ ځکه کله چې دوی په رؤيت اقرار وکړ، نو په ربوبيت يې اقرار کړی دی؛ ځکه چې الله تعالی د هغه چا ثواب چې په غيبو کې په هغه ايمان ولري نيغ په نيغه ليدل ګرځولی دی (يعنې چې ګوري به يې)». الإبانة الکبری،د ابن بطة (2/ 7). او وليد بن مسلم رحمه الله وايي: له اوزاعي، مالک ابن أنس، سفيان الثوري او ليث بن سعد څخه مې د دې حديثونو او داسې نورو په اړه پوښتنه وکړه چې د -الله تعالی- د ليدلو يادونه پکې شوې ده، نو هغوی وويل: «څرنګه چې راغلي همغسې يې تېر کړه». الصفات، د الدارقطني (75: مخ). او مونږ الله - تعالی - ته وجه (مخ) ثابتوو څرنګه چې د هغه د جلال او عظمت سره ښايي، لکه څرنګه چې الله - تعالی - فرمايلي:

﴿... كُلُّ شَيۡءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجۡهَهُۥۚ لَهُ ٱلۡحُكۡمُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ٨٨﴾ [القصص: 88]

(د هغه له مخ نه غير هر څيز فنا کېدونکی دی حکم خاص د هغه لپاره دی او خاص هغه ته به تاسو بېرته ورګرځولی شئ). [القصص سورت: 88 آيت]

. او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَيَبۡقَىٰ وَجۡهُ رَبِّكَ ذُو ٱلۡجَلَٰلِ وَٱلۡإِكۡرَامِ٢٧﴾ [الرحمن: 27]

(او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ چې د جلال او د عزت خاوند دی). [الرحمن سورت: 27 آيت].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿وَٱلَّذِينَ صَبَرُواْ ٱبۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِمۡ ....﴾ [الرعد: 22]

(او هغه کسان چې د خپل رب د مخ لټونې لپاره يې صبر کړی دی). [الرعد سورت: 22 آيت]

، او فرمايلي يې دي:

﴿إِلَّا ٱبۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِ ٱلۡأَعۡلَىٰ﴾ [الليل: 20]

(مګر د خپل رب د مخ لټوني لپاره چې تر ټولو اوچت دی). [الليل سورت: 20 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿... يُرِيدُونَ وَجۡهَهُۥ ...﴾ [الأنعام: 52]

(د الله مخ غواړي). [الأنعام سورت: 52 آيت]

. او له نبي - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت دی چې هغه فرمايلي دي: «جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ». «دوه جنتونه دي د سپينو زرو، لوښي يې او څه چې پکې دي او دوه جنتونه دي د سرو زرو؛ لوښي يې او څه چې پکې دي، او د خلکو او رب د ليدلو تر منځه يې هيڅ نښته پرته د لويۍ (کبر) له پوښ پردې څخه چې په تلپاتې جنت کې يې پر مخ ده». بخاري (۴۸۷۸)، مسلم (۱۸۰)، ترمذي (۲۵۲۸) او ابن ماجه (۱۸۶) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ الله عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وعمل النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ». «يقينا الله –تعالى- نه ويده کيږي، او هغه لره نه ښايي چې ويده شي، د بندګانو رزق ښکته او پورته کوي، د ورځې له عمل څخه مخکې د شپې عمل ورته پورته کيږي، او د شپې له عمل څخه مخکې د ورځې عمل ورته پورته کيږي، د هغه پرده رڼا -نور– ده، که هغه لرې کړي، نو د هغه د مخ وړانګې به ټول هغه څه وسوځوي تر کوم ځايه يې چې له مخلوقاتو څخه ليد رسيږي». (مسلم (179) او ابن ماجه (195، 196) روايت کړی دی. او أبو عثمان الصابوني رحمه الله فرمايلي دي: «او همداسې په ټولو صفتونو کې وايي چې قرآن پرې نازل شوی او په صحيحه أخبارو سره راغلي دي لکه السمع (اوريدل)، البصر(ليدل)، العين (سترګه)، الوجه (مخ)، العلم (پوهه)،القوة (ځواک) القدرة (قدرت)، العزة(عزت)، العظمة (لويي)، الإرادة (اراده)، المشيئة (مشيئت / خوښه)، القول (وينا)، الكلام (خبرې)، الرضى،(خوښي) والسخط (غصه) والحياة (ژوند) واليقظة (ويښ والی) والفرح(خوشحالي) والضحك (خندا) او داسې نور پرته لدې چې د مخلوقاتو او مملوکانو له صفتونو سره تشبيه ورکړل شي، بلکې په اړه يې په هغه څه بسنه کوي چې الله او رسول يې -صلى الله عليه وسلم- يې په اړه وينا کړې وي، پرته له دې چې څه پرې ورزيات کړي يا يو څه ورسره ورزيات کړي؛

نو نه د کیفیت، نه د څه شي سره تشبیه، نه تحریف، نه تبدیل، نه تغییر، نه د خبر د لفظ له منځه وړل تر څو له هغه معنا څخه بدلون ومومي چې عرب یې پرې پیژني او یا ورته ناوړه تاویل پیدا کړي، او یا یې په ظاهر حمل کړي، او په اړه یې پوهه الله تعالی ته منسوبه کړي، او پدې اقرار وکړي چې په تاویل یې له الله پرته بل څوک نه پوهیږي، لکه څرنګه چې الله تعالی په علم کې د بارسوخه خلکو څخه خبر ورکړی دی چې هغوی د الله تعالی په دې وینا کې وایي:

﴿... وَٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلّٞ مِّنۡ عِندِ رَبِّنَاۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ٧﴾ [آل عمران: 7]

(او هغه کسان چې په علم کې پاخه دي؛ هغوی وايي: مونږ پر ده ایمان راوړی دی، ټول (محکم او متشابه آیتونه) زمونږ د رب له جانبه دي، او نصیحت نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان). [آل عمران سورت: 7 آیت]

». عقيدة السلف أصحاب الحديث، د أبو عثمان الصابوني (16، 17 مخ). او د هغه سپیڅلي او متعال ذات له صفتونو څخه: د ید (لاس) صفت دی چې په بېلابېلو طریقو یې په اړه په قرآن او سنت کې یادونه شوې ده، کله د تثنیې په ډول او کله الله تعالی خبر ورکوي چې هغه یې راټولوي او غوړوي، او دا چې هغه متعال ذات ځمکه په قبضه کې نیسي او آسمانونه په ښي لاس کې نچه کوي، او کله یې داسې یادونه شوې چې هغه (لاس) د ګوتو درلودونکی دی، او دا ټول ثابتوي چې هغه لاس چې په قرآن او سنت کې یې یادونه شوې ده؛ حقیقي لاس دی چې د الله د شان سره ښايي، مونږ یې په تأویلولو، تشبیه کولو او د هغو آیتونو او حدیثونو په تحریف کولو ځان نه تکلیفوو، چې دلالت پرې کوي، حق ذات فرمایلي:

﴿قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسۡجُدَ لِمَا خَلَقۡتُ بِيَدَيَّۖ أَسۡتَكۡبَرۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡعَالِينَ ٧٥﴾ [ص: 75]

[(الله) وویل: ای ابلیسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو پیدا کړی دی؟ آیا تا لویي وکړه، یا ته (له شروع نه) د لوړو اوچتو خلقو څخه یې؟]. [ص سورت: 75 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوۡقَ أَيۡدِيهِمۡۚ ...﴾ [الفتح: 10]

(بېشکه هغه کسان چې له تا سره بیعت کوي، بېشکه همدا خبره ده چې دوی خو له الله سره بیعت کوي، د الله لاس د دوی د لاسونو له پاسه دی). [الفتح سورت: 10 آیت]،

حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦ وَٱلۡأَرۡضُ جَمِيعٗا قَبۡضَتُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝٦٧﴾ [الزمر: 67]

(او دغو (مشرکانو) د الله تعظیم ونه کړ د هغه حق تعظیم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قیامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څیزونو نه چې دوی یې (له هغه سره) شریکوي). [الزمر سورت: 67 آیت].

او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روایت دی وایي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمایلي: «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى عليهما السلام عِنْدَ رَبِّهِمَا، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، قَالَ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ»، «موسی او آدم د خپل رب په وړاندې سره بحث وکړ، نو آدم پرې په دلیل کې برلاسی شو، موسی وویل: ته هغه آدم یې چې الله په خپل لاس پیدا کړې او په تا کې یې له خپل طرفه روح پو کړ»، (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روایت کړی. او په بل روایت کې راغلي چې: «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ، أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلاَمِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ». «موسی او آدم یو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وویل: ای آدمه! ته زمونږ پلار یې، مونږ دې نا امیده کړو او له جنت څخه دې راوویستلو، آدم ورته وویل: ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی یې، او تورات یې درته په خپل لاس لیکلی». (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روایت کړی. «په صحیح حدیث کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي: «إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عز وجل، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ، الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا». «بېشکه عدل او انصاف کوونکي به د الله -تعالی- په وړاندې د رحمان ذات ښي اړخ ته وي، او دواړه لاسونه یې ښي دي (یعني د کمال په لوړه مرتبه کې دي چې هیڅ نقصان په کې نشته) هغوی چې په خپلو پرېکړو، کورنیو او د هغه چا سرپرستي چې ور په غاړه وي عدل او انصاف کوي». (مسلم (1827) او نسائی (5379) روایت

کړې دی. او أبو موسی - رضي الله عنه - له پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - څخه روایت کوي فرمايي: «إِنَّ اللهَ عز وجل يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا». «الله - تعالی - خپل لاس شپه مهال غوړوي تر څو د ورځې ګنهکار توبه وباسي، او د ورځې خپل لاس غوړوي تر څو د شپې ګنهکار توبه وباسي، تر دې چې لمر د لویدیځ له خوا راوخیژي». مسلم (2759). روایت کړې دی. او په صحیح کې له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه روایت دی فرمايي: «أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء، وَبِيَدِهِ المِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ». «آیا خبر یاست چې د آسمانونو او ځمکې له پیدا کیدو راهیسې به یې څومره لګښت کړی وي؟ څه چې د هغه په لاس کې دي دغو لګښتونو ندي کم کړي، او د هغه عرش په اوبو باندې و، په لاس کې یې تله ده ښکته کول او پورته کول کوي (یعنې چاته عزت ورکوي او څوک ذلیل کوي، خو دا هر څه په عدل او انصاف سره کیږي)». (بخاري (4684)، مسلم (993)، ترمذي (3045)، او ابن ماجه (197) روایت کړې دی. او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روایت دی وایې چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ، وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ، عَطَسَ، فَقَالَ: الحَمْدُ لِلَّهِ، فَحَمِدَ اللَّهَ بِإِذْنِهِ...» إلى أن قال: «فَقَالَ اللَّهُ لَهُ وَيَدَاهُ مَقْبُوضَتَانِ: اخْتَرْ أَيَّهُمَا شِئْتَ، قَالَ: اخْتَرْتُ يَمِينَ رَبِّي، وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّي يَمِينٌ مُبَارَكَةٌ، ثُمَّ بَسَطَهَا، فَإِذَا فِيهَا آدَمُ وَذُرِّيَّتُهُ». «کله چې الله -تعالی- آدم پیدا کړ، او روح یې پکې پو کړ، پرنجی یې وکړ، نو ویې ویل: الحمد لله، نو د الله په اجازه یې د هغه ستاینه وکړه...» تر دې چې وایي: « نو الله تعالی ورته وویل پداسې حال کې چې دواړه لاسونه یې قبضه کړي وو: یو له دې دواړو څخه وټاکه، ویې ویل: د رب ښی لاس مې ټاکلی دی او زما د رب دواړه لاسونه ښي او برکت والا دي، بیا یې پرانیستل، ګوري چې آدم او اولاده یې پکې ده». ترمذي (3368)، ابن ابي عاصم په سنن (596)، البزار (8194) او النسائي په الکبری (9977) کې روایت کړې دی. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، كَقَلْبٍ وَاحِدٍ يُصَرِّفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ». «په حقیقت کې د بني ادم زړونه د رحمن -ذات- د دواړو ګوتو تر منځ داسې دي لکه یو زړه کوم طرف ته چې وغواړي همغه طرف ته یې اړوي». مسلم (2654). روایت کړې دی. او عبدالله ابن امام احمد په خپل کتاب "السنة" کې په خپل سند سره له وکیع څخه روایت کړی ویلي یې دي: «موږ دا حدیثونه په هغه ډول منلي لکه څرنګه چې راغلي دي او نه وایو چې: دا څنګه؟ او نه دا چې دا ولې؟ یعنې لکه دابن مسعود - رضي الله عنه- د خبرې په څېر: «إن الله عز وجل يحمل السموات على أصبع، والجبال على إصبع»، «الله - تعالی - آسمانونه په یوه ګوته بار کړي، او غرونه په بله»، او دا حدیث چې پیغمبر - صلی الله علیه وسلم

فرمايلي: «إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ». "يقينا د بني ادمو زړونه د رحمن - ذات - له ګوتو څخه د دوو ګوتو تر منځه دي". مسلم (2654) روايت کړی دی. او دې ته ورته نور حديثونه. السنة، د عبدالله بن أحمد (267/1). شريک - رحمه الله- د هغه چا په ځواب کې ويلي چې له هغه څخه يې د هغه چا په اړه پوښتنه وکړه چې د صفاتو په اړه د ځينو حديثونو څخه انکار کوي: "هغه کسان چې دا حديثونه يې راوړي هم هغه کسان دي چې قرآن يې راوړی او دا چې لمونځونه پنځه دي، د بيت الله حج او د رمضان روژه -دا ټول يې مونږ ته رانقل کړي- نو موږ الله تعالی نه پيژنو مګر پدې حديثونو سره". السنة، د عبدالله بن أحمد (273/1). حافظ ابن بطة رحمه الله - د دې حديثونو له راوړلو وروسته چې الله رب العالمين ته د يد (لاس) صفت ثابتوي فرمايلي: «نو دا حديثونه او هغه چې دې ته ورته دي او هغه چې د دې په معنا په بشپړ دين او پوره سنت کې راغلي دي: ايمان پرې لرل، منل يې، او له اعتراض پرته يې قبلول، او په روايت کې يې له (کيف) پرته د سلفو د آثارو پيروي کول، او پرته له (ولې) څخه يې منل -واجب دي-». الإبانة، د ابن بطة (313/3).

او لکه څرنګه يې چې ځان د کمال، جمال، جلال، عزت او لويی په صفتونو سره ياد کړی، همدارنګه يې له خپل ځان څخه د نقصان صفتونه نفي کړي دي، او د صفاتو نفي په قرآن کې اصل ندی؛ ځکه اصل د صفتونو ثبوت دی او قرآن او سنت د الله تعالی د صفتونو له يادولو څخه ډک دي لکه څرنګه چې د الله -تعالی- د جلال، لويی او کمال سره ښايي او متعال رب چې کله له خپل ځان څخه کوم صفت نفي کوي نو د دې لپاره يې نفي کوي تر څو يې د ضد په بيانولو سره ځانته کمال ثابت کړي، او يا ځکه کله چې انسانانو د نقصان نسبت هغه ذات ته وکړ چې هغه د عزت او کمال خاوند دی، نو متعال رب هغه نقص نفي کوي چې نسبت يې هغه ته شوی دی.

او له هغه څه څخه چې رب له ځان څخه نفي کړي دي: پرکالي او خوب دي، لکه څرنګه چې د الله -تعالی- پدې وينا کې راغلي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ...﴾ [البقرة: 255]

(الله (چې دی) نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، هميشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی، پر ده نه پرکالي راځي، او نه خوب). [البقرة سورت: 255 آيت]،

او نسيان (هيرول) يې نفي کړي دي، حق ذات فرمايلي:

﴿... وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾﴾ [مريم: 64]

،او ستا رب هيڅکله هېروونکی ندی. حق او سپيڅلي ذات له ځان څخه ستړيا هم نفې کړه؛ [مريم سورت: 64 آيت]

ځکه يهودو -د الله لعنت دي وي پرې- الله -تعالی- ته د ستړيا نسبت وکړ کله يې چې مخلوقات پيدا کړل، او سپيڅلي ذات دا هم لرې وګڼله چې ګويا هغه دې د مخلوقاتو د پيدا کولو له بشپړېدو وروسته دمه کړې وي، متعال ذات فرمايلي:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾﴾ [ق: 38]

(او يقينًا يقينًا مونږ آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، او مونږ ته هېڅ ستوماني نه ده رارسېدلې). [ق سورت: 38 آيت]

. او زمونږ پاک رب دا ثابته کړه چې هغه مخلوقات د يو لوی حکمت له مخې پيدا کړي دي، او هيڅکله يې مخلوقات بې ځايه ندي پيدا کړي، نو زمونږ رب له ځان څخه د عبث صفت نفي کړ، الله تعالی فرمايلي:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾﴾ [المؤمنون: 115]

(آيا نو تاسو ګومان کوئ چې بېشکه مونږ تاسو بس عبث پيداکړي ياست او دا چې بېشکه تاسو به مونږ ته راونه ګرځولای شئ؟). [المؤمنون سورت: 115 آيت]،

او حق ذات وښوده چې د هغه قضاوت عادلانه او وينا يې قطعي ده او دا چې هغه پاک ذات د خپل بشپړ عدل له مخې په هيڅا ظلم نه کوي، زمونږ متعال رب فرمايلي:

﴿... وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾﴾ [الكهف: 49]

(او دوی به خپل ترسره کړي عملونه حاضر ومومي، او ستا رب پر هيڅا ظلم نه کوي). [الكهف سورت: 49 آيت]

، او فرمايي:

﴿.... وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾﴾ [فصلت: 46]

(او ستا رب په (خپلو) بنده ګانو د هېڅ ظلم کوونکی نه دی). [فصلت سورت: 46 آيت]

. او یهودو او نصاراو الله -تعالی- ته د زوی نسبت وکړ، د هغه کافرانو په څېر چې له دوی څخه مخکې وو، نو الله -تعالی- له ځان څخه زوی نفي کړ، نو الله تعالی وفرماېل:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ ...﴾ [المؤمنون: 91]

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی ندی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته). [المؤمنون سورت : 91 آيت]،

او هغه سپېڅلي ذات ښکاره کړې ده چې څوک چې زوی ولري باید ښځه ولري او الله تعالی له ښځې او اولاد څخه پاک دی هغه متعال ذات فرمايلي دي:

﴿بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٞ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٞۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ١٠١﴾ [الأنعام: 101]

(نااشنا جوړوونکی د اسمانونو او ځمکې دی، څرنګه هغه لره زوی کېدلی شي حال دا چې د هغه مېرمن نشته، او هر شی يې پيدا کړی او هغه په هر څه باندې پوهه دی). [الأنعام سورت: 101 آيت]،

او فرمايلي يې دي:

﴿وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةٗ وَلَا وَلَدٗا ٣﴾ [الجن: 3]

(او بېشکه شان دا دی چې زمونږ د رب شان ډېر اوچت دی، ده نه ښځه نيولې ده او نه اولاد). [الجن سورت: 3 آيت]

. مونږ باور لرو چې الله پاک د هغه لپاره خورا ښکلي نومونه لري او دا چې د هغه نومونه په ښکلا کې تر ټولو لوړې مرتبې ته رسيدلي، نو ښايسته ترې نشته، متعال حق ذات فرمايلي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ ٨﴾ [طه: 8]

(الله (چې دی) نشته دی هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، خاص د ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي). [طه سورت: 8 آيت

]، او له هغې ښخه چې د الله تعالی پدې وینا کې راغلي دي:

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤﴾ [الفاتحة: 2-4]

(ټول (د کمال) صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د ټولو عالَمونو ښه پالونکی دی. (الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ډېر زيات مهربان، همیشه رحم کوونکی دی. د بَدلې د ورځې مالك دی. [الفاتحة سورت: 2-4 آیتونه]

، او د الله -تعالی- پدې وینا کې: (خاص الله تعالی هغه ذات دی چې نشته دی حقدار د بندګۍ پرته له هغه نه، پوهه دی په هر پټ او ښکاره باندې خاص هغه بې حده مهربان او همیشه رحم کوونکی دی.

﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ٢٢ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٢٣ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ٢٤﴾ [الحشر: 22-24]

دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود په حقه مګر هم دی دی، چې (حقيقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ)، ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېر لویيې والا دی، الله پاك دی له هغو (شیانو) نه چې دوی يې ورسره شریکوي. هم دغه الله پیدا کوونکی، (له نشت نه وجود ته) راوېستونکی، صورت ورکوونکی دی، خاص هم ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، د ده پاکي بیانوي هر هغه شی چې په آسمانونو او ځمکه کې دی، او هم دی ښه غالب، ډېر حکمت والا دی). [الحشر سورت: 22-24 آیتونه].

او د الله - تعالی - نومونه اخستل شوي (مشتق) دي او جامد ندي، د الله - تعالی - لپاره هر نوم یو صفت لري نو د رحمت صفت له (الرحيم) ښخه اخیستل شوی، او د عزت صفت له (العزيز) ښخه او د حکمت صفت له (الحكيم) او حیات له الحی ښخه او همداسې...

او د هغه - متعال ذات - نومونه بې شمېره دي، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ»، «ستا په هر نوم سره ستا ښخه سوال کوم، چې تا پرې ځان نوملی او یا دې په خپل کتاب کې نازل کړی او یا دې خپل یو بنده ته ورښودلی او یا دې

په علم غیب کې له ځان سره ساتلی وي». الضبي په الدعاء کې (۶)، او ابن ابي شیبه په المصنف کې (۲۹۹۳۰)، او په المسند کې (۳۲۹)، او أحمد (۳۷۱۲) او الحارث بن ابي اسامه په المسند کې، لکه څرنګه چې په : بغیة الباحث کې راغلي (۱۰۵۷). او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «إِنَّ لِلهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ» "الله - تعالی - لره نهه نوي نومونه دي، یو کم سل، څوک چې هغه حفظ کړي جنت ته به داخل شي". بخاري (2736)، مسلم (2677)، ترمذي (3506) او ابن ماجه (3860) روایت کړی دی. او زمونږ رب مونږ ویرولي یو چې د هغه په نومونو کې کاږه نه شو (الحاد پکې ونه کړو)،الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُواْ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ أَسۡمَٰٓئِهِۦۚ سَيُجۡزَوۡنَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٨٠﴾ [الأعراف: 180]

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول). [الأعراف سورت: 180 آیت].

د الله تعالی په نومونو کې کږیدل (الحاد) په دوه ډوله دی؛ یو له هغوی څخه په هغه نومونو ځان نومول دي چې روا ندي انسان پرې ځان ونوموي، لکه : الخالق، الرحمن او داسې نور. او بل یې: په هغه نومونو سره د بوتانو نومول چې د الله - تعالی - له نومونو څخه اخیستل شوي وي لکه: اللات د (الله) څخه او: العزی د: (العزیز) څخه. همدا رنګه: انکار ترې کول، له معنا یې منکریدل او یا یې بې معنا ګڼل.

او هغه څه چې په قرآن او سنت کې د الله - تعالی - له نومونو او صفتونو څخه ذکر شوي دي له دې څخه لوی دي چې یو کتاب یې راونغاړي، مګر دا زموږ د عزت لپاره بسنه کوي چې موږ په دې برخه کې یو څو جملو ته اشاره وکړه.

او مونږ ایمان لرو چې یو مسلمان باید الله -پاک- په کوم صفت او یا نوم سره یاد نه کړي مګر په هغه چې هغه پرې ځان یاد کړی او یا نوملی او یا یې رسول پرې یاد کړی یا نوملی وي او له هغه وروسته نور چپ پاتې شي.

او مونږ پدې نومونو او صفتونو د خپل رب په مراد سره ایمان لرو، او هغه څه چې ترې زمونږ د رسول -صلی الله علیه وسلم- مراد وي، او مونږ پوهیږو چې په حقیقت یې انسانان نه پوهیږي، او نه یې په خپل علم کې راوستلی شي او نه یې پوهه ورته رسیږي،

او مونږ يې په تاويلولو ځان نه تکليفوو، ځکه چې الله -تعالى- خپل نبي -صلى الله عليه وسلم- ته امر کړی چې ووايي:

﴿قُلۡ مَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُتَكَلِّفِينَ﴾ [ص: 86]

(او زه له تکلف کوونکو څخه نه يم). [ص سورت: 86 آيت]،

او لکه څرنګه چې په جنت کې ډول ډول نعمتونه دي چې په قرآن او سنت کې يې يادونه شوې ده، -لدوی څخه- ځينې هغه دي چې د دنيا نعمتونو ته په شکل کې ورته سره په نوم کې يو شی دي، مګر دا چې د دوی ترمنځ توپيرونه او تفاوتونه شتون لري چې انسان يې په خپل علم کې نه شي رانغاړلی، نو که مونږ د جنت په نعمتونو باور لرو حال دا چې ليدلي مو ندي، او نه يې په حقيقت او څرنګوالي پوهيږو نو الله -تعالى- خو له دې ډير لوی دی چې انسان دې ورسره ورته والی ولري په همدومره خبره چې په ځينو صفتونو او يا نومونو کې ورسره شريک دی او پدې سره له الله - تعالى - څخه د نومونو او صفتونو نفي کول هم نه لازميږي چې يوازې په لفظ کې سره ورته والی ولري. او د هدايت او پوهې امامانو په دې اړه وينااوې کړي دي، ابن ابی زمنين فرمايلي: «نو دا زمونږ د رب هغه صفتونه دي چې په خپل کتاب کې يې پرې ځان ياد کړی، او د هغه پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- پرې ياد کړی دی، او له دوی څخه په هيڅ يو کې نه ټاکلی حد، نه تشبيه (ورته والی) او نه اندازه کول شته، نو پاک دی هغه ذات چې د هغه په څير هيڅ شی نشته او هغه اوريدونکی او ليدونکی دی، سترګو ندی ليدلی تر څو يې د شتون څرنګوالی بيان کړي، مګر زړونو ليدلی د هغه حقيقتونو له مخې چې ايمان پرې لري». أصول السنة، لابن أبي زمنين (74: مخ). او عبدالرحمن بن القاسم فرمايلي: «او هيچا لره نه ښايي چې الله تعالى په يو څه سره ياد کړي مګر په هغه څه چې هغه پرې ځان په قرآن کې ياد کړی دی او نه دا چې لاسونه يې د څه شي سره مشابه کړي، او نه يې مخ د کوم شي سره، مګر وايې به: هغه لره دوه لاسونه دي لکه څرنګه يې چې په قرآن کې د ځان په اړه يادونه کړې ده او هغه لره مخ دی، لکه څرنګه يې چې د ځان په اړه يادونه کړې ده او په هغه ځای کې به -له ځانه څخه د څه ويلو ډډه- کوي چې الله تعالى پرې په قرآن کې ځان ياد کړی، ځکه الله تعالى د ځان په څير او يا ورته څوک نه لري، مګر هغه الله دی؛ چې له هغه پرته په حقه بل معبود نشته، لکه څرنګه يې چې د ځان په اړه يادونه کړې ده او لاسونه يې پراخه دي لکه څرنګه يې چې د هغوی دواړو په اړه يادونه کړې ده».

﴿... يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ ...﴾ [الزمر: 67]

(او حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړى) شوي دي). [الزمر سورت: ٦٧ آيت]

لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان په اړه يادونه کړې ده». أصول السنة، د ابن أبي زمنين (75: مخ). او امام حميدي رحمه الله - فرمايلي: او هغه څه چې قرآن او حديث يې په اړه وينا کړې ده، داسې دي لکه:

﴿وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغۡلُولَةٌۚ غُلَّتۡ أَيۡدِيهِمۡ ...﴾ [المائدة: 64]

(وويل يهوديانو: د الله لاس تړل شوى دى، د دوى لاسونه دې وتړل شي). [المائدة سورت: ٦٤ آيت]

، او لکه:

﴿وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦ وَٱلۡأَرۡضُ جَمِيعٗا قَبۡضَتُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٦٧﴾ [الزمر: 67]

(او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړى) شوي دي). [الزمر سورت: ٦٧ آيت]

، او دې ته ورته نور له قرآن او حديث څخه، نه پکې زياتونه کوو او نه يې تفسيروو، هغه ځاى کې ودريږو چېرته چې قرآن او سنت توقف کړى دى. العلو للعلي العظيم، د الذهبي (168: مخ). امام احمد رحمه الله فرمايلي: "مونږ د الله -تعالى- په صفتونو سره د هغه عبادت کوو لکه څرنګه يې چې ځان پرې ستايلى دى، هغه خپل صفتونه په اجمالي توګه پرته له تفصيل څخه بيان کړي دي، او مونږ هم له قرآن او حديث څخه نه اوړو، هغه څه وايو چې هغه ذات فرمايلي دي، او په هغه څه سره يې يادوو په څه سره يې چې د خپل ځان څخه يادونه کړې ده، او له هغه څخه نه اوړو، په ټول قرآن؛ محکم او متشابه دواړو ايمان لرو،او له هغه متعال ذات څخه هيڅ صفت نه لرې کوو تر څو ناوړه -معنا- ورکړي، او هغه صفت ورڅخه نه لرې کوو چې ځان يې پرې ياد کړى دى لکه: کلام، نزول، د قيامت په ورځ د خپل بنده ګوښه کول، او ځان ته يې رانږدې کول، دا ټول پر دې دلالت کوي چې الله تعالى په قيامت کې ليدل کيږي، او دېته يو حد ايښودل بدعت دى، او الله تعالى ته د هغه په امر تسليميدل، او الله جل جلاله لکه د پخوا په څېر متکلم، پوه،

بخښونکی، په پټو او ښکاره و عالم دی، نو دا د الله تعالی صفتونه دي چې ځان يې پرې ياد کړی دی؛ نه ترې لرې کيږي او نه رديږي، او فرمايلي يي دي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ ....﴾ [البقرة: 255]

(الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مگر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی). [البقرة سورت: 255 آيت]،

﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ ...﴾ [الحشر: 23]

(نشته هېڅ حق معبود مگر هم دی دی، چې (حقيقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي وركوونكی (او) امان وركوونكی دی، نگهبان (محافظ) ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېرې لويي والا دی). [الحشر سورت: 23 آيت]،

دا د الله تعالی صفتونه او نومونه دي». الإبانة الكبری، د ابن بطة (326/7). او له سنت څخه د مدافع امام أبو القاسم -څخه د متعال رب د صفتونو په اړه پوښتنه وشوه- نو هغه وفرمايل: «د مالک، ثوري، اوزاعي، شافعي، حماد بن سلمه، حماد بن زيد، أحمد بن حنبل، يحيی بن سعيد، عبدالرحمن بن مهدي، او د اسحاق بن راهويه مذهب دا دی چې: د الله تعالی هغه صفتونه چې ځان يې پرې ياد کړی دی، او يا يې رسول په هغې سره ياد کړی دی لکه: السمع (اوريدل)، البصر (ليدل)، الوجه (مخ)، اليدين (لاسونه)، او ټول صفتونه يې، دا په ظاهر سره اخيستل کيږي يعنې په هغه معنا سره چې پيژندل شوي وي، پرته له هغه کيفيت څخه چې په اړه يې گومان کيږي، او پرته له تاويل او تشبيه څخه». العلو للعلي العظيم د الذهبي (459/2). او همدا رنګه يې فرمايلي دي: «او زه -د الله تعالی په توفيق- له سلفو څخه زمونږ د امامانو د يو ټولگي يادونه کوم چې په دې معناګانو يې پيل کړی و، له هغوی څخه: أبو عبد الله سفيان بن سعيد بن مسروق الثوری؛ يقينا چې هغه د سنت په اړه خپله عقيده او مذهب له يو ځای څخه په زياتو ځايونو کې ښکاره کړې و او په شعيب بن حرب يې املا کړی و، او د هغوی له ډلې څخه: أبو محمد سفيان بن عيينه الهلالي دی؛ کله چې له هغه څخه پوښتنه وشوه نو هغه د خپلې عقيدې له مخې جواب ووايه دا خبره - محمد بن اسحاق الثقفي روايت کړې ده او د دوی له جملې څخه أبو عمرو عبد الرحمن بن عمرو الأوزاعي د شام د خلکو امام هم دی، هغه هم په خپل عصر کې خپله عقيده ښکاره کړې وه - دا خبره - ابن اسحاق الفزاري روايت کړې ده، او لدوی څخه: أبو عبد الرحمن بن عبد الله بن المبارک د خراسان د خلکو امام او الفضيل بن عياض

او وکیع بن الجراح او یوسف بن أسباط هم دي، دوی هم د خپلې عقیدې او مذهبونو ښکارونه په سنت سره کړې وه او لدوی څخه: شریک بن عبد الله النخعي، یحیی بن سعید القطان، أبو اسحاق الفزاري هم دي. او له دې څخه یې: أبو عبد الله مالك بن أنس الأصبحي المدیني د دار الهجرت امام او فقیه الحرمین دی، دوی هم خپله عقیده د ایمان او قرآن اړوند ښکاره کړې وه، او لدوی څخه: أبو عبد الله محمد بن إدریس الشافعي المطلبي هم و چې په خپله زمانه کې د فقهاوو سردار و او لدوی څخه: أبو عبید القاسم بن سلام، او النضر بن شمیل او أبو یعقوب یوسف بن یحیی البویطي د امام شافعي له شاګردانو څخه؛ ده هم خپله عقیده هغه مهال ښکاره کړه کله چې د قرآن اړوند فتنه رامنځته شوه (چې آیا مخلوق دی که نه) او له دوی څخه أبو عبدالله أحمد بن حنبل؛ په خپل وخت کې د اهل الحدیثو سردار،...او أبو أحمد بن أسامة القرشي الهروي د خراسان له غوره علماوو او فقهاوو څخه و، هغه هم خپله عقیده املا کړې وه او فرمایلي یې دي: د هغو کسانو لپاره چې الله تعالی د هدایت علم او په سنتو -د پوهې- عزت ورپه برخه کړی د هغه چا نه چې د ورستنو (خلف) څخه پاتې دي تر څو په همغو سلفو پسې اقتدا وکړي کوم چې له دوی څخه وړاندې تېر شوي دي، او دا چې زمونږ او د اهل الأثر څخه زمونږ د امامانو مذهب دا دی چې وواېو: الله -پاک- یو دی او شریک نه لري، نه یې مخالف شته، نه برابر او نه د ده په څېر بل ذات، هغه ذات چې یو او بې نیازه دی، نه یې ښځه شته او نه یې څو په زوی ولې نیولی او په واکمنۍ کې ورسره هم هیڅوک ګډون نه لري». الحجة في بیان المحجة (508/2). او هغه رحمه الله همدا رنګه ویلي دي: «د صفاتو په اړه د روایت شوو أخبارو لار دا ده چې: ایمان پرې راوړل شي، مخالفت یې ونه شي او داسې تعامل ورسره وشي لکه څرنګه چې پخوانیو ورسره کړی و، پرته له تمثیل او تاویل څخه». الترغیب والترهیب، د قوام السنة (253/1). او ابن قتیبة رحمه الله فرمایلي: «د صفتونو په اړه عادلانه وینا دا ده چې پر هغه څه چې مونږ باور لرو او د ثقه راویانو په روایت رانقل شوي دي چې ایمان پرې ولرو، نو مونږ هم په رؤیت د الله تعالی په لیدلو) او د هغه په راښکاره کېدلو ایمان لرو او دا چې هغه تعجب کوي، د ځمکې آسمان ته راکوزیږي او دا چې هغه په عرش دپاسه برابر دی او په نفس، دواړو لاسونو پرته لدې چې د څرنګوالي په اړه یې څه وواېو، یا ورته حد وټاکو، او دا چې هغه څه چې مونږ ته راغلي په هغه څه یې قیاس کړو چې راته ندي راغلي، نو موږ هیله لرو چې په دې وینا او تړون سره به سبا ورځ د نجات لار ومومو، ان شاءالله». الاختلاف في اللفظ والرد علی الجهمیة، د ابن قتیبة (53: مخ). او زهري ویلي: «په الله تعالی وضاحت، په رسول رسوونه او پر مونږ تسلیمیدل دي». الحجة في بیان المحجة (512/2)، او شرح السنة د البغوي (171/1).

)كتـــاب الإيمـــان بالـمـلائكة)دا كتاب دى پر ملايكو د ايمان په اړه دی

د كتاب لنديز

او مونږ په ملاېكو باور لرو، او موږ په يقين سره پوهيږو چې په ملائكو باور د ايمان دويم ركن دی.

په ملائكو باندې ايمان لاندې معناوې لري:

لومړی يې: د دوی شتون ريښتيا ګڼل.

دويم: دوی ته خپل مقام او منزلت وركول او دا ثابتول چې دوی د الله بنده ګان او مخلوقات دي، لکه پيريان او انسانان، دوی د امر لاندې او مکلف دي، د هيڅ كار د كولو وړتيا نه لري مګر هغه چې الله تعالی يې د کولو وړتيا وركړې وي، مرګ پرې راځي، مګر الله تعالی دوی ته لرې نيټه ټاکلې، نو تر هغه يې نه وفاتوي تر څو چې هغه نيټې ته نه وي رسيدلي او هيڅكله يې په داسې يو څه سره يادونه نه كيږي چې صفت كول يې له الله تعالی سره شرک کولو ته اړباسي او دوی خدايان نه بلل كيږي لكه څرنګه چې مشركانو دعوا كړې وه.

دريم: پدې اعتراف كول چې له دوی څخه د الله تعالی رسولان دي، چې له انسانانو څخه يې الله تعالی هغه چاته ليږي چاته چې وغواړي او د دې اقرار او اعتراف پسې دا منل چې له دوی څخه -په اوږو- د عرش بارووونكي دي او لدوی څخه صف تړونکی دي او لدوی څخه د جنت خزانه داران دي او لدوی څخه د اور خزانه داران دي او لدوی څخه د -بنده ګانو- د کړنو ليکونکي دي او لدوی څخه هغه دي چې وريځې روانوي او د دې ټولو يا اكثره مواردو په اړه په قرآن كريم كې يادونه شوې ده. شعب الإيمان (1/ 296).

څلورم: په ملائكو باندې اجمالي او تفصيلي ايمان، نو په عمومي توګه د ملائكو په وجود ايمان لرو او په هغو ملايكو تفصيلي ايمان لرو چې د هغو په نومونو، صفتونو او اعمالو باندې پوه يو لكه څرنګه چې په قرآن او سنت كې راغلي دي.

او په هغو یې ایمان لرو چې مونږ یې پیژنو او هغه چې نه یې پیژنو، او د دوی په عملونو او صفتونو هم ایمان لرو، او پدې ایمان لرو چې د دوی عملونه، صفتونه او شمېر چې له مونږ څخه پټ دی د هغو په نسبت ډېر دي چې مونږ ته معلوم دي، خو مونږ په دې ټولو ایمان لرو لکه څرنګه چې الله -تعالی- او د هغه رسول -صلی الله علیه وسلم- موږ ته خبر راکړی دی، نه یې څرنګوالی غواړو او نه یې په خپلو عقلونو سره ردوو او نه پرې په خپلو نظریاتو سره شک کوو او نه یې په خپل اجتهاد سره تاویلوو، بلکه وایو: ایمان مو راوړی، ریښتیا یې ګڼو او غاړه مو ورته ایښودلې ده.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - ملایکې له رڼا څخه پیدا کړي، نو دوی د الله - تعالی - مخلوقات دي، په ځانګړې بڼه یې پیدا کړي دي چې یوازې الله -تعالی- یې په حقیقت پوهیږي، او دوی د -الله تعالی- پالل شوي بندګان دي، چې د خپل عبادت لپاره یې پیدا کړي او تر څو یې اوامر پر ځای کړي، نو عبادت یې کوي او هیڅکله یې له عبادت څخه سرغړونه نه کوي.

د دوی له عبادتونو څخه: تسبیح، سجده، ویره د زړه له لړزیدو سره دي او دوی - د ستر عبادت سره - د خپل رب څخه ډېره ویره لري او له عبادتونو څخه یې دا دي: چې دوی د الله لپاره مینه او د الله لپاره محبت کول دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله -تعالی- دوی په داسې شکل پیدا کړي دي چې یوازې هغه ذات پرې پوره عالم دی چې دوی یې په هغه بڼه پیدا کړي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - دوی ته وزرونه ورکړي او واک یې ورکړی چې پیغمبرانو او رسولانو ته یې د انسانانو په شکل کې ورشي، او له مشرکانو څخه چې چا دا ادعا کړې ده چې ملایکې د الله -تعالی- لونې دي، نو الله تعالی دروغجن ګڼلي دي.

او مونږ ایمان لرو چې پرښتې خوراک او څښاک نه کوي، ځکه هغوی شهوتونه نه لري، او دا چې د هغوی له خویونو څخه یو حیاء ده او هغوی په هر هغه څه زوریږي چې بني آدم ورڅخه زوریږي.

او موږ باور لرو چې الله په دوی کې ځواک او زړورتیا پیدا کړې ده چې په علم کې راوستل یې ناشوني دي او ملائکې بې شمېره مخلوقات دي چې شمیر یې نشي کولی پرته له هغه چا څخه چې دوی یې پیدا کړي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی عزتمنې ګرځولي، او ډول ډول ستر کارونه یې ورترغاړې کړي دي، او تر ټولو عزتمن یې دا دی چې د الله - تعالی - او د هغه د بنده

ګانو تر منځه یې استازي دي، د هغه وحیې وررسوي، او پیغمبرانو-علیهم السلام- ته په وحې رسولو ګمارل شوې ملاېکه جبریل -علیه السلام- دی، او کله کله یې الله تعالی د امتحان لپاره له انبیاوو پرته نورو خلکو ته هم لیږي.

د دوی له کړنو څخه : د عرش پورته کول، د تقدیر لیکل، د رحم او په هغو کې چې څوک دي د چارو سمبالول (یعني پیدا کول، انځورول او روح پکې اچول)، د خلکو مړینه، په دنیا او آخرت کې په بدنونو کې د روحونو پوکول، مؤمنانو ته دعا کول او له الله تعالی څخه ورته بخښنه غوښتل، د مؤمنانو سره په عبادتونو کې حاضریدل، د هغوی د ښو خبرو پورته کول، د هغوی د اعمالو په اړه رب ته خبر ورکول - حال دا چې هغه په هر څه خبر او یوه ذات دی چې اړتیا نه لري څوک یې خبر کړي.

د دوی له اعمالو څخه: په ایماني موسمونو کې ځمکې ته راښکته کېدل لکه د جمعې ورځ، د عرفې ورځ او د قدر شپه.

او د دوی له عملونو څخه : پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته پر هغه د امتیانو د درود رسول.

د دوی له اعمالو څخه: د بني آدم ساتنه، د ښو او بدو اعمالو لیکل، له دجال څخه د پیغمبر د ښار ساتنه، په قبر کې له مړو څخه پوښتنه کول، مؤمنانو ته د مرګ په وخت کې د سترې بریا زیری ورکول، په آخرت کې هغوی ته ښه راغلاست ویل، او پر هغوی د جنت له دروازو څخه ورننوتل او دا چې د قیامت په ورځ به د الله -تعالی- سره قطار قطار راښکته کیږي.

او د دوی له عملونو څخه: دا دي چې په دوی کې د جنت خزانه دار او د دوزخ خزانه دار دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د ملائکو لپاره مرتبې او درجې ټاکلي دي او په مقام کې ترټولو لوړې ملاېکې جبرائیل، میکائیل او اسرافیل دي او تر ټولو عزتمندې یې: د عرش پورته کوونکي دي او همدارنګه هغه ملاېکې چې د بدر په جګړه کې یې برخه اخیستې وه. په هر آسمان کې د ملاېکو شمیر له الله -تعالی- څخه پرته بل څوک نشي شمېرلای، او دا ملاېکې هره یوه یې ځانته پیژندل شوی ځای لري او په دوی کې ځینې مقربې دي.

)بــاب وجوب الإيمان بالـملائكة (باب دی په بیان د دې کې چې پر ملایکو ایمان واجب دی.

او مونږ پر ملائکو ایمان لرو او په یقین سره پوهیږو چې په ملائکو ایمان راوړل د ایمان دویم رکن دی، الله -تعالی- فرمایلي دي:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ ... ﴾ [البقرة: 285]

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې). [البقرة سورت: 285 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿* لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ ...﴾ [البقرة: 177]

(نیکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، خو لیکن نیکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د آخرت او پر ملایکو او پر کتابونو او پر نبیانو يې ایمان راوړی). [البقرة سورت: 177 آیت]،

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې یوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خلکو ته راښکاره شو، نو یو سړی ورته راغی، او ویې ویل: ای د الله رسوله ! ایمان څه دی؟ ویې فرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ». "دا چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه سره په مخ کیدلو، او په بعث یعنې بیا راپورته کېدلو ایمان ولرې". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64).) روایت کړی دی. بیهقي رحمه الله فرمایلي دي: "په ملایکو ایمان په څېنو نقطو دلالت کوي: یو له دوی څخه د دوی په شتون باور لرل او بل: دوی ته خپل مقام او مرتبه ورکول او دا ثابتول چې دوی د الله بنده ګان او مخلوقات دي، لکه پیریان او انسانان، دوی د امر لاندې او مکلف دي، د هیڅ کار د کولو وړتیا نه لري مګر هغه چې الله تعالی یې د کولو وړتیا ورکړې ده، مرګ پرې راځي، مګر الله تعالی دوی ته لرې نیټه ټاکلې ده، نو تر هغه یې نه وفاتوي تر څو چې ورته نه وي رسیدلي او هیڅکله

په داسي يو صفت سره نه يادول کيږي چې هغه له الله تعالی سره شرک وي، او دوی د عبادت لايق نه بلل کيږي لکه څرنګه چې لومړنيو دعوا کړې وه. (دوی چې کله اوائل (لومړني خلک) يادوي نو موخه يې ورڅخه فيلسوفان وي). دريم: پدې اعتراف کول چې له دوی څخه د الله تعالی رسولان دي، چې له انسانانو څخه يې الله -تعالی- هغه چاته ليږي چاته چې وغواړي او د دې اقرار او اعتراف پسې دا منل چې له دوی څخه -په اوږو- د عرش باروونکي دي او لدوی څخه صف تړونکی دي او لدوی څخه د جنت خزانه داران دي او لدوی څخه د اور خزانه داران دي او لدوی څخه د -بنده ګانو- د عملونو ليکونکي دي او لدوی څخه هغه دي چې وريځې روانوي او د دې ټولو يا اکثره مواردو په اړه په قرآن کريم کې يادونه شوې ده». شعب الإيمان (1/ 296).

نو بيهقي په ملائکو باندې د ايمان درې معناوې ذکر کړې.

څلورم: په ملائکو باندې اجمالي او تفصيلي ايمان، نو په عمومي توګه د ملائکو په وجود ايمان لرو او په هغو ملايکو تفصيلي ايمان لرو چې د هغو په نومونو، صفتونو او اعمالو باندې پوه يو لکه څرنګه چې په قرآن او سنت کې راغلي دي.

او په هغو يې ايمان لرو چې مونږ يې پيژنو او هغه چې نه يې پيژنو او د دوی په عملونو او صفتونو هم ايمان لرو، او پدې ايمان لرو چې د دوی عملونه، صفتونه او شمېر چې له مونږ څخه پټ دی د هغو په نسبت ډېر دي چې مونږ ته معلوم دي، خو مونږ. په دې ټولو ايمان لرو لکه څرنګه چې الله -تعالی- او د هغه رسول -صلی الله عليه وسلم- مونږ ته خبر راکړی دی، نه يې څرنګوالی غواړو او نه يې په خپلو عقلونو سره ردوو او نه يې په خپلو نظرياتو سره شک کوو او نه يې په خپل اجتهاد سره تاويلوو، بلکه وايو: ايمان مو راوړی، رېښتيا يې ګڼو او غاړه مو ورته ايښودلې ده.

)بــاب خلْق الـملائكة وكثرة عددهم وصفاتهم (باب دی په بيان د ملائکو د پيداېښت کې، او د هغوی د زيات شمير او د صفتونو په اړه.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - ملائکې له نور څخه پيدا کړي دي، پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي: «خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ»، "ملايکې له رڼا (نور) څخه پيدا شوي دي". (مسلم روايت کړی دی (2996). دوی د الله - تعالی -مخلوقات دي، هغه په ځانګړې بڼه کې پيدا کړي دي، خو دوی يوازې تش روحونه ندي او نه تش قدرتونه، بلکې يوه غيبي نړی او پالل شوي بنده ګان دي چې هغه د خپل عبادت او امرونو پر ځای

کولو لپاره پیدا کړي دي، نو دوی يې عبادت کوي او له عبادت څخه يې سرغړونه نه کوي. او د دوی له عبادتونو څخه تسبيح، سجده، ويره، د الله له ويرې لړزيدل او داسې نور دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ٦﴾ [التحريم: 6]

(دوی په هغه څه کې د الله نافرماني نه کوي چې دوی ته يې حکم کړی وي او دوی هغه څه کوي چې امر يې ورته کيږي). [التحريم سورت: 6 آيت]

، همدارنګه فرمايلي يې دي:

﴿وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٩﴾ [النحل: 49]

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځيزونو څخه او ملايك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي). [النحل سورت: 49 آيت]

، الله - تعالی - فرمايلي:

﴿وَتَرَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنۡ حَوۡلِ ٱلۡعَرۡشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡۖ ...﴾ [الزمر: 75]

(او (ای نبي) ته به ملايك ووينې، چې د عرش ګېر چاپېره راتاوېدونکي وي، چې د خپل رب له حمد سره تسبيح وايي). [الزمر سورت: 75 آيت]

، او دوی - د لوی عبادت سربېره - بيا هم د خپل رب څخه سخت ويرېږي، الله تعالی فرمايلي: ﴿يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ۩ ٥٠﴾ [النحل: 50]

(دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه څه چې دوی ته حکم کيږي). [النحل سورت: 50 آيت].

د دوی له عبادتونو څخه دا دي چې دوی: د الله لپاره مينه او محبت کوي، الله تعالی فرمايلي دي: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ العَبْدَ نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلاَنًا فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلاَنًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ القَبُولُ فِي الأَرْضِ» "کله چې الله له بنده سره مينه وکړي، نو جبرائيل ته غږ وکړي چې :

الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه ولره! نو جبرئيل له هغه سره مينه پيدا کړي، بيا جبرائيل د اسمان پر اوسيدونکو غږ وکړي چې: الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه ولرئ! نو د آسمان اوسيدونکي له هغه سره مينه پيدا کړي، بيا ورته په ځمکه کې قبوليت وموندل شي (يعني د ځمکې خلک ورسره مينه او محبت پيدا کړي). بخاري (۳۲۰۹)، مسلم (۲۶۳۷) او ترمذي (۳۱۶۱) روايت کړی دی. او د الله لپاره دښمني کوي او په غصه کيږي، او د الله تعالی په محرماتو باندې غيرت کوي، او په هغه چا لعنت وايي چې الله پرې لعنت ويلی وي، الله تعالی فرمايلي دي: ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ١٦١﴾ [البقرة: 161]

(بېشکه هغه کسان چې کفر يې کړی دی او په داسې حال کې مړه شول چې کافران وو، (نو) دغه کسان، په دوی باندې د الله لعنت دی او د ملايکو او د ټولو خلقو (لعنت دی). [البقرة سورت: 161 آيت].

او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ أَوْ تَصَاوِيرُ». «پرښتې هغه کور ته نه ننوځي چې په هغه کې مجسمې او انځورونه وي». مسلم (2112) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی -پرښتې- په هغه بڼه پيدا کړي دي چې له هغه پرته پرې بل څوک نه پوهيږي، له جابر بن عبد الله -رضي الله عنهما- څخه روايت دی چې نبي -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ». «ما ته اجازه راکړل شوه چې د الله تعالی له ملايکو څخه د يوې په اړه وينا وکړم چې عرش پورته کوي، د هغې د غوږ د پوڅکی (نرمی) څخه تر اوږې پورې د اووه سوه کلونو په اندازه مزل دی». أبو داود (4727)، ابن طهمان په خپلې مشيخه (21) کې، طبراني په الأوسط (1709) او أبو الشيخ په العظمة (313) کې روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی دوی ته وزرې ورکړي دي، حق ذات فرمايلي دي: وَ } (ملايکو لره رسولان ګرځوونکی دی، (داسې ملايک) چې د وزرو والا دي، دوه دوه او درې درې او څلور څلور، هغه په پيدايښت کې زياتوي چې څه وغواړي). [فاطر سورت: 1 آيت]، او له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې محمد -صلى الله عليه وسلم- جبرائيل -عليه السلام- پداسې حال کې وليده چې شپږ سوه وزرونه يې درلودل. بخاري (۴۸۵۷)، مسلم (۱۷۴) او ترمذي (۳۲۷۷) روايت کړی. او دا چې هغوی لره

زړونه دي، حق ذات فرمايلي دي: ﴿... إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ٢٣﴾ [سبأ: 23]

. (تر هغه پورې چې کله د دوی د زړونو نه وېره (هیبت) لرې کړی شي (نو) دوی وايي: ستاسو رب څه وفرمایل؟ هغوی به ووايي چې حق (یې وفرمایه) او هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [سبأ سورت: 23 آیت]

. او الله تعالی دوی ته اجازه ورکړې چې أنبیاوو او رسولانو -علیهم السلام- ته یې د انسان په شکل کې ورشي، نو دوی په ابراهیم او لوط علیهما السلام د میلمنو په بڼه ورننوتل چې نه یې پیژندل، الله تعالی د دوی له دې حال څخه د خبرولو په موخه وفرمایل:

﴿هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ٢٤ إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ ٢٥﴾ [الذاريات: 24-25]

(په تحقیق سره تا ته د ابراهیم د عزتمندو مېلمنو خبر رارسېدلی دی. کله چې دوی په ده ورننوتل، نو ویې ویل: په تا دې سلام وي سلام هغه وویل: (په تاسو دې) سلام وي ،او په زړه کې یې تېر شول چې دا نا اشنا خلق دي. [الذاريات سورت: 24، 25 آیتونه]

، او الله تعالی فرماېلي دي:

﴿وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطٗا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا وَقَالَ هَٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٞ ٧٧﴾ [هود: 77]

(او کله چې زمونږ استازي (ملایك) لوط ته راغلل، نو دی پر هغوی غمجن شو او د دوی (د راتلو) په وجه یې سینه تنګه شوه او ویې ویل: دا ډېره سخته ورځ ده). [هود سورت: 77 آیت]،

او جبرائیل -علیه السلام- مریم علیها السلام ته په داسې شکل کې راغی چې هغه په لومړي سر کې نه پوهیده لکه څرنګه چې الله -تعالی- په خپلې وینا سره مونږ ته حکایت بیانوي:

﴿فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ١٧ قَالَتۡ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ١٨ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ ....﴾ [مريم: 17-19]

(نو مونږ دې ته خپل روح (مَلَك جبريل) ولیږه، نو هغه دې ته د کامل سړي په شکل کې څرګند شو. (نو) دې وویل: بېشکه زه له تا نه په رحمٰن پورې پناه نیسم، که چېرې ته پرهېزګاره یې). [مریم سورت: 17-19 آیت]،

او له ابن عمر -رضي الله عنهما- څخه روایت دی فرمایي: «وَكَانَ جِبْرِيلُ عليه السلام يَأْتِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِي صُورَةِ دِحْيَةَ». «جبرائیل -علیه السلام- به رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته د دحیه په شکل راته». احمد (۵۸۵۷)، محمد بن نصر المروزي د تقدير په فضيلت (۳۷۲) کې او ابن بطة په الابانة (۸۳۱) کې روایت کړی دی. او مونږ ایمان لرو چې ملایکې خوراک او څښاک نه کوي، ځکه هغوی شهوتونه نه لري؛ لدې امله کله چې دوی په ابراهیم -علیه السلام- ورننوتل او هغه ورته خواړه وړاندې کړل ویې نه خوړل، سپیڅلي حق ذات د دوی له حال څخه د خبرولو په موخه فرمایلي دي:

﴿فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجۡلٖ سَمِينٖ ٢٦ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيۡهِمۡ قَالَ أَلَا تَأۡكُلُونَ ٢٧ فَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۖ قَالُواْ لَا تَخَفۡۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٖ ٢٨﴾ [الذاريات: 26-28]

(نو په تېزۍ سره خپلې ښځې ته لاړ، پس یو (وریت کړی) چاغ سخی یې راوړ. نو دغه یې دوی ته ورنژدې کړ، ویې ویل:تاسو ولې نه خورئ!؟ (نو له دوی نه یې په زړه کې وېره ومونده، دوی وویل: ته مه وېرېږه او دوی ته یې د ډېر پوه هلك زېرى ورکړ). [الذاريات سورت: 26-28 آیتونه]

، او د دوی له خویونو څخه یو حیا ده، پیغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمایلي: «أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ». " آیا زه له هغه سړي څخه حیا ونکړم چې پرښتې ترې حیا کوي". مسلم (2401) روایت کړی دی. او دا چې هغوی په هر هغه څه سره زوریږي چې بني آدم ورڅخه زوریږي، پیغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمایلي دي: «مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، الثُّومِ -وقَالَ مَرَّةً: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكُرَّاثَ- فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ». «چا چې لدې سبو، هوږې څخه خوراک وکړ -او یو ځل یې وویل: څوک چې پیاز، هوږه او ګندنه وخوري- نو زمونږ جومات ته دې نه رانږدې کیږي؛ ځکه پرښتې له هغه څه څخه زوریږي چې بني آدم ترې زوریږي». بخاري (854)، مسلم (564) روایت کړی او الفاظ د همده دي، او ابوداود (3822)، ترمذي (1806)، نسائي (707) او ابن ماجه (3365) روایت کړی دی. او موږ باور لرو چې الله په دوی کې له ځواک او زړورتیا څخه -دومره- پیدا کړي چې په علم کې راوستل یې ناشوني دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي ٱلۡعَرۡشِ مَكِينٖ ٢٠﴾ [التكوير: 20]

(چې د عرش د مالك په نيز د قوت والا (او) د مرتبې والا دى) [التكوير سورت: 20 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ٦﴾ [التحريم: 6]

(په ده باندې ډېر سخت خويه، قوتناك ملايك مقرر دي، چې دوى په هغه څه کې د الله نافرماني نه کوي چې دوى ته يې حکم کړى وي او دوى هغه څه کوي چې دوى ته يې حکم کيږي). [التحريم سورت: 6 آيت]

، او الله تعالى د لوط -عليه السلام- د قوم کليو ته پرښته ورولیږله، او هغه اووه کلي وو، نو چپه يې پرې واړول، الله تعالى فرمايلي:

﴿فَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا جَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهَا حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٖ مَّنضُودٖ ٨٢﴾ [هود: 82]

(نو کله چې زمونږ حکم راغى (نو) مونږ د هغه (کلي) برنى اړخ د هغه لاندې اړخ وګرځاوه او پر هغه (کلي) مو د داسې کاڼو باران وواروه چې له ختو جوړ، په اور پخ شوي وو، لاندې باندې (پرله پسې) وو). [هود سورت: 82 آيت].

او موږ ايمان لرو چې ملائکې ډيرى مخلوقات دي او هيڅوک د دوى شمير نشي کولى پرته له هغه چا چې دوى يې پيدا کړي دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «فَرُفِعَ لِي البَيْتُ المعمُورُ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ، فَقَالَ: هَذَا البَيْتُ المعمُورُ يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ...». «نو ما ته بيت المعمور پورته کړاى شو، ما له جبريل څخه وپوښتل، هغه وويل: دا هغه بيت المعمور دى، چې پدې کې هره ورځ اويا زره پرښتې لمونځ کوي، کله چې دوى راووځي بيرته نه ورګرځي، د دوى تر وروستي يو پورې...». بخاري (3207)، مسلم (164)، ترمذي (3346) او نسائي (448) روايت کړى دى. او له أبو ذر رضى الله عنه څخه روايت دى وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتِ السَّمَاءُ، وَحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ، مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ». «زه هغه څه ګورم چې تاسو يې نه ګورئ، او هغه څه اورم چې تاسو يې نه اورئ،

د آسمان کړسارى وخوت، او لايق دى چې کړسارى وکړي، ځکه په اسمان کې د څلورو ګوتو په اندازه -تش- ځاى نشته مګر دا چې هلته به ملاېکې تندى ايښودلى وي او الله تعالى ته به په سجده وي». (ترمذي (2312)، ابن ماجه (4190)، ابن ابي شيبه (27044)، احمد (21516) او البزار (3924، 3925) روايت کړى دى. او له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت دى چې فرمايلي يې دي: «يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا». «په هغه ورځ به جهنم رواړلى شي پداسې حال کې چې اويا زره ځنځيرونه به ولري، د هر ځنځير سره به اويا زره پرښتې وي او کش کوي به يې». مسلم (2842) او ترمذي (2573) روايت کړى. مشرکانو ادعا وکړه چې ملائکې د الله -تعالى- لوڼې دي، نو الله دوى په خپلې دې وينا سره دروغجن وګڼل:

﴿أَمۡ خَلَقۡنَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ إِنَٰثٗا وَهُمۡ شَٰهِدُونَ ١٥٠﴾ [الصافات: 150]

(يا که مونږ ملايك ښځې پيدا کړي دي، په داسې حال کې چې دوى حاضر وو). [الصافات سورت: 150 آيت]

. او الله تعالى پرې پدې وينا سره رد وکړ:

﴿أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ٤٠﴾ [الإسراء: 40]

(ايا ستاسو رب تاسو په زامنو سره غوره کړي يئ او (پخپله) هغه له ملايکو څخه جينکۍ نيولي دي؟ بېشکه تاسو يقينًا ډېره لويه (دروغجنه) خبره وايئ). [الإسراء سورت : 40 آيت].

)بــاب أعمال الـملائكة (باب دى د پرښتو د عملونو په اړه

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى عزتمنې ګرځولي، او ډول ډول ستر کارونه يې ورترغاړې کړي دي، او تر ټولو عزتمن يې دا دى چې د الله -تعالى- او د هغه د بنده ګانو تر منځه يې استازي دي، د هغه وحيې وررسوي، او پيغمبرانو -عليهم السلام- ته په وحې رسولو ګمارل شوي ملاېک جبريل -عليه السلام- دى، لکه څرنګه چې الله رب العزت فرمايلي:

﴿قُلۡ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلۡقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلۡحَقِّ لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ١٠٢﴾ [النحل: 102]

(ته ووايه: هغه ستا د رب له جانبه په حقه سره روح القدس (جبريل) نازل كړى دى). [النحل سورت: 102 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٩٢ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلۡأَمِينُ ١٩٣ عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ ١٩٤ بِلِسَانٍ عَرَبِيّٖ مُّبِينٖ ١٩٥﴾ [الشعراء: 192-195]

(او يقينا دا قرآن نازل كړى شوى (كتاب دى) د * دا جبريل امين راكوز كړى دى. * ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېروونكو څخه شې. بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ} په ژبه عربي واضحه باندې). [الشعراء سورت: 192-195 آيتونه]

. او كله يې الله تعالى له انبياو پرته نورو ته د امتحان لپاره ليږي، لكه څرنګه چې له بني اسرائيلو څخه د درې نفرو په كيسه كې راغلي: له عبد الرحمن بن أبي عمرة څخه روايت دى چې أبو هريرة - رضي الله عنه - ورته حديث بيان كړ چې هغه له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوريدلي دي چې فرمايل يې: «إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ: أَبْرَصَ، وَأَقْرَعَ، وَأَعْمَى، بَدَا لِلَّهِ عز وجل أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا، فَأَتَى الأَبْرَصَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْنٌ حَسَنٌ، وَجِلْدٌ حَسَنٌ، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ، فَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا، وَجِلْدًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ المالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الإِبِلُ -أَوْ قَالَ: البَقَرُ، هُوَ شَكَّ فِي ذَلِكَ: إِنَّ الأَبْرَصَ، وَالأَقْرَعَ، قَالَ أَحَدُهُمَا: الإِبِلُ، وَقَالَ الآخَرُ: البَقَرُ- فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ، فَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَقْرَعَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ شَعَرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ، وَأُعْطِيَ شَعَرًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ المالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: البَقَرُ، قَالَ: فَأَعْطَاهُ بَقَرَةً حَامِلًا، وَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَعْمَى، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ: فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ المالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ الغَنَمُ: فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدًا، فَأُنْتِجَ هَذَانِ، وَوَلَّدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنْ إِبِلٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ بَقَرٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ غَنَمٍ، ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ، تَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الحَسَنَ، وَالجِلْدَ الحَسَنَ، وَالمالَ، بَعِيرًا أَتَبَلَّغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ لَهُ: إِنَّ الحُقُوقَ كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ، أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ،

فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ؟ فَقَالَ: لَقَدْ وَرِثْتُ لِكَابِرٍ عَنْ كَابِرٍ، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَعْمَى فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ وَتَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلاَ بَلاَغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمَى، فَرَدَّ اللَّهُ بَصَرِي، وَفَقِيرًا فَقَدْ أَغْنَانِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، فَوَاللَّهِ لاَ أَجْهَدُكَ اليَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ لِلَّهِ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ، فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ، فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ، وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ». «په بني اسرائیلو کې درې نفر وو: پیس وهلی (برګي مرض والا)، پک (ګنجی) او ړوند ، الله تعالی غوره وګڼله چې دوی وازمايي، نو ملاېک يې ورولېږله، پیس وهلي ته ورغله، ورته يې وويل: څه شی درته ډېر غوره دی؟ ويې ویيل: ښایسته رنګ او ښایسته پوستکی، خلک راڅخه کرکه کوي، وايي: لاس يې پرې کش کړ، نو پیس -مرض- ترې ولاړ؛ ښایسته رنګ او ښایسته پوستکی ورکړل شول، نو ويې ویيل: کوم مال درته ډېر خوښ دی: ويې ویيل: اوښان - او يا غواګاني، راوي پدې کې شکي دی چې پیس وهلي او ګنجي له دواړو څخه يو: اوښان ويلي او بل: غواګاني: نو لس میاشتنی بلاربه اوښه ورکړل شوه -او ورته يې - ویيل: برکت به درته پکې واچول شي. او ګنجي (پک) ته ورغی ورته يې وويل: څه شی درته ډېر خوښ دی؟ ويې وويل: ښایسته ویښتان، او چې دا پکتوب راڅخه لاړ شي، خلک راڅخه کرکه کوي، وايي : لاس يې پرې راکش کړ نو ګنجیتوب ورڅخه ولاړ، او ښایسته ویښتان ورکړل شول، وايې: کوم مال درته ډېر ګران دی؟ ويې ویيل: غواګاني: نو بلاربه غوا يې ورکړه او ويې ویيل: برکت به درته پکې واچول شي. او ړوند ته ورغی نو ورته يې وويل: څه شی درته ډېر ګران دی؟ ويې وويل: چې الله مې بېرته سترګې راکړي، تر څو پرې خلک وګورم، وايې: لاس يې پرې راکش کړ نو الله يې سترګې بېرته ورکړې، وايې: کوم مال درته ډېر ګران دی؟ ويې ویيل: مېږې: نو لنګه مېږه يې ورکړه -تر دې چې- د دواړو مالونو بچي وزيږول او د ده مېږې هم بچي وزيږول، نو د دې (لومړي) لپاره د اوښانو يو لوی ټولی جوړ شو (شمېر يې زيات شو) او د دې -بل دويم- لپاره هم د غواګانو يو لوی ټولی جوړ شو، او د دريم لپاره د مېږو يوه دره (لويه رمه) جوړه شوه، بيا -همدا- ملاېک د پیس وهلي سرې په شکل او څېره کې پخواني پیس وهلي ته ورغی، ورته يې وويل: غريب سړی يم، په سفر کې راسره توخه خلاصه شويده، نن ورځ له الله پرته او بيا ستا څخه - خپل ځای ته - د رسيدو لپاره توښه نه لرم، نو د هغه الله په نوم - چې ښايسته رنګ، ښايسته پوستکی او مال يې درکړی- درڅخه د يو اوښ سوال کوم چې د سفر په لار کې پرې مقصد ته ورسيږم، نو هغه ورته وويل: حقونه ډېر دي، نو - ملاېکې- ورته وويل: لکه زه دې چې پيژنم، آيا تاته برګی نه و رسيدلی چې خلکو به درڅخه کرکه کوله، فقير نه وې چې بيا الله -ډېر څه- درکړل؟ نو هغه وويل: يقينا چې -

دا مال- له نیکونو نیکونو څخه راته په میراث پاتې دی، نو -ملاېکې- ورته وویل: که چېرته دروغجن یې نو الله دې بیرته همغه حال ته وروګرځوه لکه څرنګه چې وې، بیا پک (ګنجي) ته د پک انسان په شکل او څېره کې راغی، نو ده ته یې هم د همغه په څېر وینا وکړه، ده هم همغسې ځواب ورکړ لکه لومړي چې ورکړی و، نو ورته یې وویل: که چېرته دروغجن یې نو الله دې بیرته همغه حال ته وروګرځوه لکه څرنګه چې وې. او ړوند ته هم د ړوند انسان په څېره کې ورغله نو ورته یې وویل: مسکین سړی یم، مسافر یم، په سفر کې راسره توخه خلاصه شوې ده نو نن ورځ له الله پرته او بیا ستا څخه -خپل ځای ته- د رسیدو لپاره هیڅ وسیله نه لرم، نو د هغه الله په نوم درڅخه د یو پسه سوال کوم چې تاته یې ستا سترګې بیرته درکړې، تر څو پرې پدې سفر کې خپل مقصد ته ورسیږم، نو هغه وویل: یقینا زه ړوند و م، نو الله مې سترګې بیرته راکړې، غریب او ناچاره وم؛ الله مالدار کړم، نو واخله څومره دې چې خوښه وي، قسم په الله چې نن دې هر څه واخېستل د الله لپاره به یې درڅخه منع نه کړم، نو هغه ورته وویل: خپل مال دې ځان سره ونیسه، تاسو امتحان شوئ، یقینا الله - تعالی - ستا څخه راضي شو او ستا پر دوو ملګرو قهر او ورڅخه ناراضه شو». (بخاري (۳۴۶۴) او مسلم (۲۹۶۴) روایت کړی دی . او له دوی څخه د عرش پورته کوونکي دي، څښتن تعالی فرمایلي:

﴿وَٱلۡمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرۡجَآئِهَاۚ وَيَحۡمِلُ عَرۡشَ رَبِّكَ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ ثَمَٰنِيَةٞ ١٧﴾ [الحاقة: 17]

(او ملايك به د ده د څنډو له پاسه وي او په دغې ورځ کې به ستا د رب عرش اتو (ملايکو) د دوی له پاسه پورته کړی وي). [الحاقة سورت: 17 آیت]

. او د دوی له کړنو څخه: د تقدیر لیکل دي، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ». «یو ستاسې څخه د هغه خلقت د مور په ګېډه کې په څلوېښت ورځو کې راغونډېږي (نطفه وي)، بیا دا د وینې په څېر توټه شي، بیا د غوښې په څېر بوټۍ شي، بیا الله ملاېک راولیږي، نو په څلورو شیانو ورته امر وکړي، او ورته وویل شي چې : عمل، رزق، اجل او نیمکرغه یا بد مرغه یې ولیکه». (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روایت کړی دی. د دوی له کړنو څخه: د رحم د چارو -او څوک چې پکې دي- تر سره کول دي: لکه جوړول، انځورول او ساه پکې اچول، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً، بَعَثَ اللهُ إِلَيْهَا مَلَكًا، فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا

وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ أَجَلُهُ، فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ». «کله چې په نطفه باندې دوه ځلويښت شپې تېرې شي، الله تعالی ملاېکه ورولېږي، نو انځور يې کړي بيا يې غوږونه، سترګې، پوستکی، غوښه او هډوکي برابر کړي، بيا ووايي: ای ربه، آيا نر -شي- که ښځه؟ نو رب دې د خپلې خوښې پريکړه وکړي، او ملاېکه يې ليکي، بيا ووايي: ای ربه د مرګ نيټه يې، نو رب دې د خپلې خوښې پريکړه وکړي او ملاېکه يې ليکي». مسلم (2645) روايت کړی دی. او له أنس - رضی الله عنه - څخه روايت دی چې نبي - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «وَكَّلَ اللَّهُ بِالرَّحِمِ مَلَكًا، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ نُطْفَةٌ، أَيْ رَبِّ عَلَقَةٌ، أَيْ رَبِّ مُضْغَةٌ، فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقْضِيَ خَلْقَهَا، قَالَ: أَيْ رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ أَشَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ؟ فَمَا الرِّزْقُ؟ فَمَا الأَجَلُ؟ فَيُكْتَبُ كَذَلِكَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ». «يقينا، الله -تعالی– رحم باندې ملاېکه مقرره کړې ده؛ هغه وايي: ای ربه نطفه (شوه)، ای ربه د وينې ټوټه (شوه)، اې ربه د غوښې بوټی شوه ! نو کله چې الله -تعالی- وغواړي د پيدا کولو پريکړه يې وکړي، نو -ملاېکه ووايي- ای ربه! نارينه شي که ښځينه؟ بدمرغه شي که نيکمرغه؟ رزق يې څومره شي؟ أجل يې څه وخت شي؟ نو دا به د هغه د مور په رحم کې ورته وليکل شي». بخاري (6595) او مسلم (2646) روايت کړی دی. او د دوی له کړنو څخه د بنده ګانو د ساګانو اخيستل دي، حق ذات فرمايلي دي او د هغه وينا حق ده:

﴿...حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴿٦١﴾﴾ [الأنعام: 61]

(تر هغه پورې چې کله په تاسو کې يو کس ته مرګ راشي، (نو) زمونږ استازي يې وفات کړي او هغوی هيڅ تقصير (کمی) نه کوي). [الأنعام سورت: 61 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ﴿٢٧﴾﴾ [محمد: 27]

(نو څنګه حال به وي، کله چې ملايك د دوی روحونه قبض کوي، په داسې حال کې چې دغه (ملايك) به د دوی مخونه او د دوی شاګانې وهي). [محمد سورت: 27 آيت]

. او د دوی له کړنو څخه په دنيا او آخرت کې په جسدونو کې د ساګانو پوکول دي، پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا، فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»، «يو

ستاسي څخه د هغه پيدايښت د مور په ګېډه کې په څلويښت ورځو کې راغونډېږي (نطفه وي)، بيا دا د وينې په څېر ټوټه شي، بيا د غوښې په څېر بوټۍ شي، بيا الله ملايکه راوليږي، نو په څلورو شيانو ورته امر وکړي، او ورته وويل شي چې : عمل، رزق، اجل او نيمکرغه يا بد مرغه يې وليکه، بيا پکې روح پو کړل شي»، (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روايت کړی دی. او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخۡرَىٰ فَإِذَا هُمۡ قِيَامٞ يَنظُرُونَ ٦٨﴾ [الزمر: 68]

[بيا به په دې کې بل ځلي پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)]. [الزمر سورت : 68 آيت].

او د دوی له عملونو څخه: له مؤمنانو سره - په - جهاد (کې ګډون)، د جګړې په ډګرونو او د ژوند په ډګر کې د مؤمنانو ثبات دی، رب العزت فرمايلي:

﴿إِذۡ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمۡ فَثَبِّتُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۚ سَأُلۡقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعۡبَ فَٱضۡرِبُواْ فَوۡقَ ٱلۡأَعۡنَاقِ وَٱضۡرِبُواْ مِنۡهُمۡ كُلَّ بَنَانٖ ١٢﴾ [الأنفال: 12]

(کله چې ستا رب ملايکو ته وحي کوله چې بېشکه زه له تاسو سره يم، نو تاسو هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی ثابت قدم کړئ، ژر به زه د هغو کسانو په زړونو کې رعب واچوم چې کافران شوي دي، نو تاسو (د هغوی) د څټونو له پاسه وهل وکړئ، او تاسو د دوی پر (هر بند او) ټولو ګوتو باندې ګوزارونه وکړئ). [الأنفال سورت: 12 آيت]،

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً: فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الملك فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ: {الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ} الآيَةَ [البقرة: 268]». «يقينا شيطان بني آدم ته قصد لري (يو څه ورپه زړه کوي)، او ملايکې هم قصد لري (يو څه ور په زړه کوي)، بني آدم ته د شيطان قصد هغه ته په شر سره وعده ورکول او حق دروغ ګڼل دي، او بني آدم ته د ملايکې قصد؛ په خير سره وعده ورکول او حق رښتيا ګڼل دي، نو چا چې دا -وروستی- ومونده نو پوه دې شي چې دا د الله له لوري دی، نو د الله ستاينه دې وکړي، او چا چې بل څه ومونډل، نو په الله سره دې له رټلی شوي شيطان څخه پناه وغواړي بيا يې -دا آيت- ولوست (الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ) الآيَةَ

[البقرة سورت: 268 آيت]». (شیطان تاسو له غربیٔ څخه وېروي او تاسو ته د بې حیایۍ حکم کوي). ترمذي په (۲۹۸۸) شمېره روایت کړی دی، ابن مبارک په الزهد (۱۴۳۵)، احمد په الزهد (۸۵۴) او ابو داود په الزهد (۱۶۴) کې روایت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه مؤمنانو ته د عا کول او بخښنه غوښتل دي، الولي الحمید ذات فلرمایلي دي:

﴿ٱلَّذِينَ يَحۡمِلُونَ ٱلۡعَرۡشَ وَمَنۡ حَوۡلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡ وَيُؤۡمِنُونَ بِهِۦ وَيَسۡتَغۡفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْۖ رَبَّنَا وَسِعۡتَ كُلَّ شَيۡءٖ رَّحۡمَةٗ وَعِلۡمٗا فَٱغۡفِرۡ لِلَّذِينَ تَابُواْ وَٱتَّبَعُواْ سَبِيلَكَ وَقِهِمۡ عَذَابَ ٱلۡجَحِيمِ ٧﴾ [غافر: 7]

(له ملایکو څخه) (هغه کسان چې عرش اوچتوي او هغه (ملایك) چې د دغه (عرش) شاوخوا دي، دوی د خپل رب د ستاینې سره تسبیح وایي او په ده ایمان لري او د هغو کسانو لپاره مغفرت غواړي چې ایمان یې راوړی دی (او وایي:) ای زمونږه ربه! ته د رحمت په لحاظ سره هر شي ته رسېدلی یې، نو ته هغو کسانو ته بخښنه وکړې چې توبه یې ایستلې ده او ستا د لارې پیروي یې کړې ده او ته دوی د دوزخ له عذاب نه وساته). [غافر سورت: 7 آیت].

او د دوی له عملونو څخه: د خیر او نیکۍ په وختونو د ایمان په موسمونو کې د مؤمنانو عبادت ته حاضرېدل دي، لکه د جمعې ورځ، د عرفې ورځ، د قدر شپه، د سهار او مازدیگر لمونځونه، او د دوی د ښو ویناوو پورته کول او متعال رب ته یې په اړه خبر ورکول - حال دا چې هغه باخبره او پوه ذات دی چې اړتیا نه لري څوک یې خبر کړي، الله تعالی فرمایلي: ﴿... وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا ٧٨﴾ [الإسراء: 78]

(او د سبا قرآن (لمونځ) هم (قایموه) بېشکه د سبا قرآن، ته خو حاضري کولی شي). [الإسراء سورت: 78 آیت]

، او حق ذات فرمایلي:

﴿تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٖ ٤﴾ [القدر: 4]

(په دغه (شپه) کې (نور) ملایك او روح (جبریل) د خپل رب په حکم سره راکوزېږي لپاره (د پوره کولو) د هر (مقرر شوي) کار). [القدر سورت: 4 آیت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ - وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ». «په تاسو کې د شپې او ورځې ملايکې يو د بل پسې ځي راځي او د سهار او مازديګر په لمونځونو کې سره يو ځای کيږي، بيا هغه ملايکې خيژې چې په تاسو کې يې شپه تيره کړې ده نو - الله تعالى له دوی څخه پوښتنه کوي –پداسې حال کې چې هغه د دوی په حال ښه پوهيږي-: زما بندګان مو څنګه پرېښودل؟ هغوی وايي: په داسې حال کې مو پرېښودل چې لمونځ يې کاوه، او په داسې حال کې ورته ورغلي وو چې لمونځ يې کاوه». بخاري (۵۵۵)، مسلم (۶۳۲) او نسائي (۴۸۵) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا : هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ. قَالَ: فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا». «الله لره ملايکې دي چې په لارو کې ګرځي، -الله- يادوونکي خلک لټوي؛ نو کله چې دوی داسې خلک ومومي چې الله يادوي؛ نو يو بل ته غږ وکړي: راشئ خپلې اړتيا ته! وايي: نو دوی لره په خپلو وزرونو سره د لاندنې آسمان پورې وپوښي». بخاري (6408) او مسلم (2689) روايت کړی دی. او ملايکې ايماني موسمونو ته حاضريږي لکه: د جمعې ورځ، د عرفې ورځ او د قدر شپه، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «فَإِذَا خَرَجَ الإِمَامُ حَضَرَتِ الملائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ». «کله چې امام - د خطبې لپاره - راووځي نو ملايکې د ذکر اوريدلو لپاره حاضرې شي». بخاري (881)، مسلم (850)، ابوداود (351)، ترمذي (499) او نسائي (1388) روايت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته پر هغه د امت درودونه رسول، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ». «او پر ما درود ووایاست؛ ځکه ستاسو درود ماته رارسيږي هر چيرته چې ياست». ابوداود (204)، احمد (8804)، طبراني په الاوسط کې (8030) او البيهقي په الشعب (3865) کې روايت کړی دی. او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ». «الله -تعالى- داسې ملايکې لري چې په ځمکه کې ګرځي او زما له امت څخه ماته سلام رارسوي». نسائي (1282)، عبدالرزاق (3116)، ابن ابي شيبه په المصنف کې (8797)، او په المسند کې (269) او احمد (3666) روايت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه : له بني آدم څخه ساتنه ده، الله تعالى فرمايلي:

﴿لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ مِّنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ يَحۡفَظُونَهُۥ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِۗ ...﴾ [الرعد: 11]

(د دغه (انسان) لپاره د ده له مخې او د ده له شا نه نوبت په نوبت په يو بل پسې راتلونکي (ملايك) دي چې د الله په امر سره د ده ساتنه کوي). [الرعد سورت: 11 آیت].

او علي بن أبى طلحة له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت كوي فرمايي: المعقبات: «د الله تعالى له كارونو څخه دي او هغوى ملاېكې دي». طبري په التفسير (463/13) او ابن ابي حاتم په التفسير (12198) کې روايت کړى دى. او د دوى له عملونو څخه د نيکيو او بديو ليكل دي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿كِرَامٗا كَٰتِبِينَ ١١﴾ [الانفطار: 11]

(چې عزتمن ليکونکي دي). [الانفطار سورت: 11 آیت]

. **او الله تعالى فرماېلي دي:**

﴿إِذۡ يَتَلَقَّى ٱلۡمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٞ ١٧ مَّا يَلۡفِظُ مِن قَوۡلٍ إِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيبٌ عَتِيدٞ ١٨﴾ [ق: 17-18]

* [ياد کړه) هغه وخت چې دوه اخیستونکي اخلي، چې يو له ښي اړخ نه او (بل) له چپ اړخ نه ناست وي). { (دغه بنده) هيڅ خبره نه کوي مګر له ده سره حاضر ساتونکى دى]. [ق سورت: 17، 18 آیتونه]،

او فرمايلي يې دي:

﴿... وَيُرۡسِلُ عَلَيۡكُمۡ حَفَظَةً ....﴾ [الأنعام: 61]

(او پر تاسو باندې ساتونکي (ملاېک) رالیږي). [الأنعام سورت: 61 آیت]،

او د دوی په اړه الله تعالی فرمايلي:

﴿أَمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّا لَا نَسۡمَعُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوَىٰهُمۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيۡهِمۡ يَكۡتُبُونَ ٨٠﴾ [الزخرف: 80]

(آيا دوى دا ګومان کوي چې بېشکه مونږ د دوى پټې خبرې او پټې مشورې نه اورو، ولې نه! او زمونږ رسولان ليکل کوي د دوى ترڅنګه). [الزخرف سورت: 80 آیت]

، **او پيغمبر** - صلى الله عليه وسلم - **فرمايلي دي:** «يَقُولُ اللَّهُ: فَلَا تَكْتُبُوهَا عَلَيْهِ حَتَّى يَعْمَلَهَا، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا مِنْ أَجْلِي فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ

يَعْمَلَ حَسَنَةً فَلَمْ يَعْمَلْهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ». «الله تعالى وفرمايي: نو مه يې ليکئ تر دې چې ويې کړي، که چېرته يې وکړه نو د همغې -ګناه- په اندازه يې وليکئ، او که چېرته يې زما لپاره پرېښوده نو نيکي يې ورته وليکئ، او کله يې چې د نيکۍ کولو قصد وکړ او ويې نکړه، نو ورته يې نيکي وليکئ، که چېرته يې عمل پرې وکړ نو يو پر لسه يې ورته وليکئ تر اووه سوه چنده پورې». (بخاري (۷۵۰۱)، مسلم (۱۲۸) او ترمذي (۳۰۷۳) روايت کړی. او پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «قَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ: رَبِّ، ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً -وَهُوَ أَبْصَرُ بِهِ- فَقَالَ: ارْقُبُوهُ، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جَرَّايَ». «ملايکو وويل: ای ربه! هغه ستا بنده دی، غواړي ګناه وکړي -حال دا چې هغه (الله) پرې ښه پوه دی- نو وفرمايي: ويې څارئ، که چېرته يې وکړه نو د ګناه په اندازه يې ورته وليکئ، او که چېرته يې پرېښوده نو نيکي يې ورته وليکئ، يقينا چې زما لپاره يې پرېښوده». مسلم (129) روايت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه: له دجال څخه د نبوي مديني ساتل دي، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي: «عَلَى أَنْقَابِ المدينَةِ مَلَائِكَةٌ لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ، وَلَا الدَّجَّالُ». «د مديني په دروازو باندې پرښتې دي چې نه ورته وبا داخليدای شي او نه دجال». بخاري (1880) او مسلم (1379) روايت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه: په قبر کې له مړي څخه پوښتنې کول دي، فعن البراء بن عازب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مخبرًا عن حال الإنسان إذا وضع في قبره: «وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللَّهُ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا دِينُكَ؟ فَيَقُولُ: دِينِيَ الْإِسْلَامُ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ؟ قَالَ: فَيَقُولُ: هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم». له البراء بن عازب - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د مړي له حال څخه -چې کله په قبر کې کېښودل شي- د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي: "او دوه ملايکې ورته راشي او کېنوي يې او ورته ووايي: رب دې څوک دی؟ نو ووايي: زما رب الله دی، دوی دواړه ورته ووايي: دين دې څه دی؟ هغه ووايي: زما دين اسلام دی، دوی دواړه ورته ووايي: دا سړی څوک دی چې په تاسو کې لېږل شوی دی؟ وايي: نو وبه وايي: هغه د الله رسول -صلى الله عليه وسلم- دی». ابو داود (4753)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، طيالسي (789)، عبد الرزاق (6737) او ابن ابي شيبه (12185) روايت کړی دی. او د دوی له عملونو څخه: د جنت ساتونکی دی، له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «آتي باب الجنة يوم القيامة، فأستفتحُ فيقول الخازن: من أنت؟ فأقول: محمد، فيقول: بك أمرت لا أفتح لأحدٍ قبلك». «د قيامت په ورځ به د جنت دروازې ته راشم، نو د خلاصيدو غوښتنه به وکړم ساتونکی به راته

ووايي: ته څوک يې؟ زه به ووايم: محمد، وبه وايي: په تا راته امر شوی، هيچاته به يې ستا څخه مخکې خلاصه نه کړم». مسلم (197) روايت کړی. او د اور ساتونکی، الله تعالى فرمايلي: ﴿وَنَادَوْا۟ يَٰمَٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ٧٧﴾ [الزخرف: 77]

(او دغه (دوزخيان) به اواز وکړي: اى مالکه! ستا رب دې مونږ مړه کړي، هغه (مالك) به ووايي: بېشکه تاسو (تل) ژوندي پاتي کېدونکي يئ) [الزخرف سورت: 77 آيت].

سپيڅلي حق ذات فرمايلي دي:

﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ٣٠ وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا ۙ وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ٣١﴾ [المدثر: 30-31]

(په ده باندې نولس (ملايك) مقرر دي. } او مونږ د دوزخ څوکيداران نه دي ګرځولي مګر ملايك). [المدثر سورت: 30، 31 آيتونه]

، او په صحيح کې له عبد الله بن مسعود -رضي الله عنه- څخه روايت دى وايې چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «يؤتى بجهنم يومئذ لها سبعون ألف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك يجرُّونها». «په هغه ورځ به جهنم راوړلی شي پداسي حال کې چې اويا زره ځنځيرونه به ولري، د هر ځنځير سره به اويا زره پرښتې وي او کش کوي به يې». مسلم (2842) او ترمذي (2573) روايت کړی. تفسير القرطبي (١٩/٨٠).

)بـــاب مراتب الـملائكة (باب دى د پرښتو د رتبو په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالى- د ملائکو لپاره مرتبې او درجې ټاکلي دي، د دوى په اړه حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ١٦٤ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ١٦٥﴾ [الصافات: 164-165]

(او په مونږ کې هيڅوك نشته مګر د هغه لپاره معلوم ځای دی. او بېشکه خامخا مونږ صف تړونکي يو). [الصافات سورت: 164-166 آيتونه]

. د مقام له اړخه تر ټولو سترې ملاېکې جبرائيل، ميکائيل او اسرافيل دي؛ لدې امله رسول الله -صلى الله عليه وسلم- د الله تعالى په ربوبيت (د دغه دريو ملايکو) هغه ته نزديکت لټولای ، له ابو سلمه بن عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه څخه روايت دی، وايي: ما له عائشې أم المؤمنين -رضي الله عنها- څخه پوښتنه وکړه؟ چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - به چې کله د شپې لمانځه ته پاڅېده نو د لمانځه پرانسته به يې په څه سره کوله؟ هغې وفرمايل: کله به چې د شپې لمانځه ته پاڅېده نو د لمانځه پرانسته به يې - پدې الفاظو - سره کوله: «اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ؛ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ». «ای د جبرائيل، ميکائيل او اسرافيل ربه، له مخکينۍ بيلګې پرته د آسمانونو او ځمکې پيدا کوونکيه! په پټو او ښکاره و پوه ذاته، ته د خپلو بنده ګانو تر منځه په هغه څه کې پريکړه کوې چې هغوی پکې يو له بل سره مخالفت کړی دی، ماته په هغه څه کې لاربښونه وکړه چې د حق په اړه پکې ستا په اجازې سره مخالفت کيږي، يقينا ته يې! چا لره چې وغواړې نيغې لارې ته يې لاربښوونه کوې». مسلم (770)، ابو داود (767)، نسائی (1625) او ابن ماجه (1357) روايت کړی دی. په دوی کې تر ټولو ډيرې عزتمنې د عرش پورته کوونکي دي او همدارنګه هغه ملاېکې چې د بدر په غزا کې يې ګډون کړی دی. وعن معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي عن أبيه رضي الله عنه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ، قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسلِمِينَ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - قَالَ: وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلَائِكَةِ». له معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي -رضى الله عنه- څخه روايت دی -د هغه پلار له بدريانو څخه و- هغه ويلي چې : جبرائيل -عليه السلام- رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغی او ورته يې وويل: تاسو په خپلو کې د بدر خلک څنګه ګڼئ، هغه وفرمايل: له غوره مسلمانانو څخه -دا او يا دې ته ورته خبره يې ورته وکړه- هغه وفرمايل: او همدا حال د هغه پرښتو دی چې د بدر په جنګ کې يې حاضرې وې». بخاري (3992) روايت کړی دی. او په هر اسمان کې دومره پرښتې دي چې شمېر يې له الله پرته بل څوک نشي کولای، او دا پرښتې هره يوه ځانته معلوم ځای لري او په دوی کې مقربې دي؛ لدې امله رسول - الله صلى الله عليه وسلم - د مؤمن له مرګ څخه وروسته د روح د پورته کېدو او اسمان ته ختلو په اړه فرمايلي: «فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ -يَعْنِي بِهَا- عَلَى مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ ابْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا،

حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا». «نو پورته يې کړي، په پورتنيو مخلوقاتو کې، له ملاېکو څخه په هيڅيا نه تيريږي مګر دا چې هغوی وايي: دا څومره پاکيزه روح دی؟ نو دوی ورته وايي: فلانی د فلانی زوی دی، په هغه ښايسته نوم سره يې ياد کړي چې په دنيا کې به ورته اخيستل کيده، تر دې چې د دنيا آسمان ته يې ورسوي، نو د دروازې د خلاصيدلو غوښتنه وکړي، نو دروازه ورته خلاصه شي، نو په هر آسمان کې يې نږدې مخلوق تر بل آسمان پورې بدرګه کړي». ابو داود (3212)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، ابوداود الطيالسي (789)، عبد الرزاق (6324، 6737) او احمد (18534) روايت کړی او لفظ د همده دی.

)کتاب الإيمان بالکتب (په کتابونو ايمان لرل

د کتاب لنديز

او مونږ په کتابونو ايمان لرو، چې هغه د الله -تعالی- نازل کړی شوي کتابونه دي د هغه په رسولانو او انبياوو عليهم السلام، هغه چې مونږ يې لدې څخه پيژنو لکه: د ابراهيم صحيفې، د موسی صحيفې، تورات، زبور، انجيل، او قرآن او مونږ لدې څخه په هغه څه ايمان لرو چې مونږ پرې پوهيږو او پر هغه څه چې مونږ پرې نه پوهيږو.

او مونږ ايمان لرو چې دا ټول کتابونه د الله تعالی وينا او وحيې ده، او تورات الله تعالی په خپل لاس ليکلی. او دا کتابونه يې په خپلو رسولانو عليهم السلام نازل کړی دي؛ جبرائيل أمين پرې نازل کړي دي، دې کتابونو په خپل ځان کې الهي قوانين، خبرونه، نصحيتونه، اوامر او نواهي رانغاړلي دي، او هر کتاب په خپل وخت کې هغه وحيې وه چې عمل کول پرې واجب و، او پر مټ يې پريکړه کول د هغه امت لپاره چې پرې نازل شوی دی.

او مونږ ايمان لرو چې ځينې يې له ځينو نورو څخه غوره دي، تورات الله تعالی په خپل لاس سره ليکلی.

او مونږ په يقين سره پوهيږو چې په کتابونو ايمان راوړل د ايمان له رکنونو څخه دريم رکن دی، نو مونږ په ټولو ايمان راوړو او مونږ د هغه چا په څير نه يو چې په ځينو يې ايمان راوړی او په ځينو يې کافران شوي دي.

او مونږ پدې ایمان لرو چې هغه کتابونه چې له قرآن څخه مخکې نازل شوي دي الله تعالی یې د ساتلو تضمین ندی کړی؛ بلکې له هغو څخه ساتنه یې همغه قوم ته ورترغاړې کړې وه چې پرې نازل شوي وو؛ لدې امله پکې تحریف وشو، او دغه الهي کتابونه د ورکیدو او هیریدو د سرنوشت سره مخ شول؛ تور لګوونکو ولیکل او د هغې نسبت یې الله تعالی ته په دروغو او تهمت سره وکړ، نو هغوی به لیکل او په خپلو ژبو به یې لوستل تر څو پرې خلک تېرباسي؛او د الله - تعالی - لخوا یې وګڼي.

او مونږ ایمان لرو چې قرآن کریم تر ټولو آسماني کتابونو لوی، بشپړ او زیات عزتمن دی او دا یې ورستی دی؛ جبرائیل -علیه السلام- زمونږ د رسول محمد -صلی الله علیه وسلم- په زړه په واضحه عربي ژبه نازل کړی دی، او الله -تعالی- ورته تر ټولو عزتمنده ژبه وټاکله؛ ځکه چې د عربو ژبه تر ټولو زیاته کره، واضحه او پراخه ده، او تر ټولو ژر اصلي معناګانو ته رسوونکي ده؛ لدې امله یې تر ټولو عزتمن کتاب په تر ټولو عزتمندې ژبې، په تر ټولو عزتمند پیغمبر، د تر ټولو عزتمندې ملاېکې په واسطه، په تر ټولو عزتمندې ځمکې کې نازل کړ او نازلیدل یې هم په تر ټولو عزتمندې میاشت کې چې د روژې میاشت ده پیل شول، نو له ټولو اړخونو بشپړ شو او لومړی هغه څه چې ترې نازل شول د الله -تعالی- دا وینا ده:

﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ١﴾ [العلق: 1]

(ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پیدا کړي یې دي (ټول مخلوقات). [العلق سورت: 1 آیت]،

او له هغه څخه وروستي څه چې نازل شوي دي د الله -تعالی- دا وینا ده:

﴿... ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ ...﴾ [المائدة: 3]

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دین مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ). [المائدة سورت: 3 آیت]،

په رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د نبوت د کلونو په بهیر کې لږ لږ(د واقعاتو او احداثو مطابق) نازل شو، لدې څخه؛ مکي او مدني دي، د سورتونو شمېر یې یو سل او څوارلس دی، تر ټولو لوی سورتونه یې -د معنا په لحاظ- الفاتحة او الاخلاص سورتونه

دي، د اخلاص سورت د قرآن له یو پر دریمې سره برابر دی، او تر ټولو ستر آیت یې آیت الکرسي دی.

او الله تعالی د دغه ستر کتاب ستاینه وکړه او د مؤمنانو لپاره یې رڼا، هدایت، رحمت، پند او د زړونو او بدنونو د ناروغیو لپاره یې شفا وګرځاوه.

او مونږ ایمان لرو چې دا ستر کتاب؛ همدغه د آسماني کتابونو تر ټولو بشپړ او هر اړخیز کتاب دی، چې دلیلونه او شواهد لري، هغه مثالونه وړاندې کوي چې د قیامت تر ورځې پرې پر بنده ګانو حجت قائمیږي، او ټول هغه څه یې په ځان کې رانغاړلي دي چې په مخکنیو آسماني کتابونو کې وو او له هغو څخه زیات هم، او ټول هغه څه لري چې بشریت ورته اړتیا لري د ایمان له اصولو، قوانینو شواهدو، پندونو، نصیحتونو او خبرونو څخه، او په فصاحت او وضاحت کې تر ټولو وروستي حد ته رسیدلی، او پدې خبره تر ټولو ستر دلیل چې دا قرآن د رب العالمین وینا ده دا دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- نالوستی و، نه یې لوستل کولی شول او نه لیکل او تر ټولو ستر، بشپړ، فصیح او واضح کتاب پرې نازل شو.

موږ باور لرو چې قرآن کریم په خپل لفظ او معنی کې یوه حیرانونکي معجزه ده او الله -تعالی- ټول پیریان او انسانان ننګولي دي چې دېته ورته ټول قرآن یا لس سورتونه او یا د دې د یو سورت په څېر یو سورت جوړ کړي.

او مونږ ایمان لرو چې دا قرآن د الله -تعالی- نازل کړی شوی کلام دی او مخلوق ندی، او دا په سینو کې ساتل شوی، په مصحفونو کې لیکل شوی، په محرابونو او جوماتونو کې تلاوت کیږي او دا -کارونه- یې لدې څخه نه باسي چې دا دې د الله کلام وي. او د الله کلام د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی او هر هغه څه چې د الله -تعالی- له صفتونو څخه وي هغه مخلوق ندی؛ ځکه که چېرته مخلوق وای نو هغه څه به ورته پیښ شوي وای لکه نورو تازه پیدا شوو مخلوقاتو ته چې له فنا، له منځه تللو، زوال او بدلون څخه پیښیږي.

او موږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د دې قرآن د ساتلو تضمین کړی دی، او دا کار یې مخلوق ته ندی ورترغاړې کړی او دا یې خورا محکم (چې دلالت یې واضح وي)ګرځولی لکه څرنګه یې چې متشابه (چې یو ایت د بل تائد کوي ، معارضه پکې نه وي) ګرځولی او دا یې ښکاره کړې چې ښې لارې خلک یې د متشابه (چې د صواب او غیر صواب دواړو معانیو احتمال لري ، نو اهل زیغ یې هغه غیر صواب معنی لټوي) پیروي کوي او مؤمنان پرې په ټولو باور لري؛ محکم او متشابه (دواړو).

او الله -تعالی- هغه په ټولو پخوانیو کتابونو حاکم او مسلط ګرځولی او دا کتاب مونږ ته د پخوانیو امتونو کیسې بیانوي او د اهل کتابو تر منځه په هغه څه کې پریکړه کوي چې هغوی پکې اختلاف درلود.

او مونږ ایمان لرو چې دا لوی قرآن همدا د رب العالمین کلام دی چې د روح الأمین په واسطه نازل شوی او دا هغه څه دي چې د مسلمانانو له دین څخه د اړتیا له مخې پیژندل شوي دي، او ټول مسلمانان؛ عالمان دي که عامیان یې په اړه په یوه خوله دي، او هیڅ یو په دوی کې مخالفت ندی کړی او الله -تعالی- د دې قرآن لپاره ګواهي ورکړې ده چې د هغه له لورې دی، او ملاېکو هم ګواهي ورکړې چې د حکیم او ستایل شوي ذات له لورې دی او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د زمانې اهل کتابو هم دا ګواهي ورکړې ده او الله -تعالی- لدې ګواهۍ څخه په خپل محکم نازل شوي -کتاب- کې یادونه کړې ده او د پیریانو حاضر شوي کس ګواهي ورکړې ده چې دا قرآن د الله -تعالی- لخوا نازل شوی او دا د هغه څه سره موافق دی چې موسی -علیه السلام- پرې راتګ کړی و او د قریشو کافرانو ګواهي ورکړې چې دا قرآن د بشر له وینا څخه ندی، او یقینا چې دا د بشر د وینا څخه جلا دی.

او مونږ ایمان لرو چې هغه څه چې په قرآن کې د الهي علومو، شرعي حکمونو او آدابو څخه دي هغه ټول -د انسان- په فطرت کې ځای پر ځای شوي دي، د هغه څه سره اړخ لګوي چې أنبیاوو -علیهم السلام- پرې راتګ کړی دی او ټول هغه بنسټونه چې قرآن کریم کې پرې ټینګار راغلی دی هغه څه دي چې رسولانو -علیهم السلام- ورته بلنه کوله او ټینګار یې پرې کاوه.

او قرآن کریم له هغه څه سره موافق دی چې الله تعالی یې له مخلوقاتو څخه غواړي او له هغه څه سره چې مخلوقات یې له خالق څخه غواړي؛ دا ځکه چې الله خالق دی، په هغه څه پوه دی چې بنده ګان ورته اړتیا لري او په هغه څه پوه دی چې د هغوی دیني، ځاني، مالي او کورنۍ چاري سموي، او په هیڅ شي یې امر ندی کړی مګر دا چې په هغه کې به لوړ مصلحت وي، او نه یې له کوم شي څخه منع کول کړي دي مګر دا چې په منع کولو کې به یې تر وروستي حده له احتیاط او ملاتړ څخه کار اخیستل شوی وي.

او قرآن له هغه څه سره موافق دی چې عقلونه یې غواړي، لدې امله کله چې الله -تعالی- په "سورة الانعام" کې د ممنوعاتو بنسټونو ته اشاره وکړه، نو پدې وینا سره یې خبره پای ته ورسوله چې: {لَعَلَّكُم تَعْقِلُونَ}.د دې د پاره چې تاسو له عقل څخه کار واخلئ.

او هغه دلیلونه چې قرآن کریم پرې راتګ کړی، هغه دي چې په وضاحت، فصاحت، ځواکمنۍ، نړدې والي او آسانتیا کې وروستي حد ته رسیدلي چې هر څوک پرې پوهیږي او هیڅوک نه شي کولای چې مات یې کړي او یا یې رد کړي، او دا -ځانګړتیا- له انسانانو څخه د هیچا په وینا کې نده پیژندل شوې او دلیلونه یې هیڅ امکان نه لري چې په باطل دلالت وکړي.

او لوی قرآن؛ همدغه د رب العالمین وینا ده، سره لدې د هر چا لپاره د لاسرسي وړ دی، او هیڅ بشر داسې ندی پیژندل شوی چې لیکنه یې ټولو ته آسانه وي او هر څوک دي پرې مخاطب وګرځول شي، نو دا ځانګړتیاوې لدې کتاب پرته بل کتاب ته ندي ورکول شوي.

او لوی قرآن له بدلون او اختلاف څخه خوندي دی، او الله تعالی ورته د قیامت تر ورځې پورې بقا او تلپاتې کېدل لیکلي، او دا بقاء او تلپاتې والی او نه بدلیدل پدې دلالت کوي چې د حکمت والا ستایل شوي ذات له لوري نازل شوی دی، او سره له تلپاتې کیدو، ابدي کیدو، ساتلو او د علمونو، فنونو، او کشفیاتو د نوښت سره مو هیڅ علم و نه موند چې د هغه څه مخالفت وکړي چې قرآن پرې راتګ کړی دی، بلکه علوم د قرآن سره موافقت لري په هغه څه کې چې په قرآن کې یې یادونه شوې ده، لکه د آسمانونو پیدایښت، د انسان پیدایښت او داسې نور.

او قرآن تر ټولو برابرې -لارې- ته لارښوونه کوي، نو دا هرې بنېګڼې ته شامل دی، دا له خالق او مخلوقاتو څخه خبر ته شاملیږي، او دنیا او آخرت، پیریان او انسانان، اوامر، نواهي، آدبونه، واجبات، جنت او دوزخ ، نو ایمان، عمل او بدلې ته شامل دی.

او قرآن کریم د ناروغیو لپاره شفا ده، او د بشر په وینا کې هیڅ داسې وینا نده پیژندل شوې چې په هغه کې د زړونو او بدنونو د ناروغیو درملنه پرته وي، لکه څرنګه چې پدې لوی قرآن کې راغلي دي؛ هغه قرآن چې د رب العالمین کلام دی.

او قرآن مونږ ته د تیرو قومونو خبرونه بیانوي لکه څنګه چې واقع شوي دي، حال دا چې د مکې په خلکو کې د دوی خبرونه نه وو خپاره شوي، نو الله تعالی مونږ ته حکایت کړل لکه څرنګه چې وو، نو دا د دې ثبوت دی چې دا -قرآن- د حکیم او ستایل شوي ذات لخوا وحي ده.

او لوی قرآن چې وضاحت، فصاحت، غیبي خبرونه او الهي قوانین له ځان سره لري، داسې یو پیغمبر راوړی دی چې نالوستی و، نه یې لیکل کولی شول او نه لوستل، نو دا د

دي ثبوت دی چې دا قرآن د حکیم ستایل شوي ذات لخوا نازل شوی دی او د قرآن کریم یو سورت په مختلفو وختونو او مختلفو ځایونو کې نازل شوی دی، لدې سره بیا هم یو سورت داسې لوستل کیږي لکه په یو ځل چې نازل شوی وي، او دا معمول دی چې انسانان د پوهې له اړخه یو له بل سره توپیر لري او طریقې یو له بل سره جلا وي کله چې دوی په مختلفو وختونو کې کتابونه تالیفوي.

او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته الله -تعالی- سنت (حدیث) ورکړي لکه څرنګه یې چې قرآن ورکړی: او څوک چې په قرآن او سنت کې وګوري پوه به شي چې د دواړو تر منځه دومره توپیر دی چې نه پټیږي.

او دا چې قرآن د رسول الله صلی الله علیه وسلم لاربنوونو ته شامل دی، هغه څه چې باید وشي، یا هغه څه چې کول یې واجب دي.

)بـــاب وجوب الإیمـــان بالکـتب (باب دی په دې اړه چې په کتابونو ایمان واجب دی

او مونږ په کتابونو ایمان لرو، او دا د الله هغه کتابونه دي چې په خپلو رسولانو او نبیانو علیهم السلام یې نازل کړي دي.

هغه چې مونږ یې ترې پیژنو: د ابراهیم - علیه السلام -صحیفې، او د موسی علیه السلام - صحیفې، او تورات، او زبور، او انجیل او قرآن.

او مونږ ایمان لرو په هغه چې پیژنو یې او په هغه چې نه یې پیژنو.

او مونږ ایمان لرو چې دا ټول کتابونه د الله تعالی وینا او وحیې ده، چې په خپلو رسولانو علیهم السلام یې نازل کړي دي؛ جبرائیل أمین پرې نازل کړي دي، دې کتابونو په خپل ځان کې الهي قوانین، خبرونه، نصحیتونه، اوامر او نواهي رانغښتي دي، او هر کتاب په خپل وخت کې هغه وحیې وه چې عمل کول او پر - قوانینو - یې پریکړه واجب وه.

او مونږ ایمان لرو چې ځیني یې له ځینو نورو څخه غوره دي، تورات الله تعالی په خپل لاس سره لیکلی دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَكَتَبۡنَا لَهُۥ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ ... ﴾ [الأعراف: 145]

(او مونږ د هغه لپاره په تختو کې د هر شي باره کې نصیحت او د هر شي تفصیل ولیکه) [الأعراف سورت: 145 آیت]،

او هغه -صلی الله علیه وسلم- د ادم علیه السلام په اړه خبر ورکړ چې موسی -علیه السلام- ته يې وويل: «يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ»، «ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی يې، او تورات يې درته په خپل لاس ليکلی». بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايت کړی دی. او الله -تعالی- د تورات په اړه فرمايلي دي:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ ...﴾ [المائدة: 44]

(بيشکه مونږ تورات نازل کړی دی، چې په هغه کې هدايت او رڼا ده، په ده سره به نبيانو، چې حکم منونکي وو، (د يهوديانو لپاره) فيصلې کولې). [المائدة سورت: 44 آيت]

. حق ذات د انجيل په اړه فرمايلي دي:

﴿وَقَفَّيۡنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلتَّوۡرَىٰةِۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡإِنجِيلَ فِيهِ هُدٗى وَنُورٞ وَمُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَهُدٗى وَمَوۡعِظَةٗ لِّلۡمُتَّقِينَ ٤٦﴾ [المائدة: 46]

(او مونږ هغه ته انجيل ورکړ، چې په هغه کې هدايت او رڼا وه او چې له ده نه د مخکې (کتاب) تورات تصديق کوونکی و او د پرهيزګارانو لپاره هدايت او نصيحت و). [المائدة سورت: 46 آيت].

او په کتابونو ايمان؛ په الله -تعالی- د ايمان له رکنونو څخه دريم رکن دی، الله تعالی فرمايلي: ﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥﴾ [البقرة: 285]

(رسول پر هغه څه ايمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ايمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملايکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې (او وايي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هيچا په مينځ کې

توپیر نه کوو).او وایي: مونږ واورېدل او مونږ خبره ومنله (مونږ) ستا (نه) بخښنه (غواړو) اې زمونږه ربه! او خاص تا ته بېرته درتګ دی). [البقرة سورت: 285 آیت]،

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې یوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم- خلکو ته راښکاره شوی و، نو یو سړی ورته راغی، او ویې ویل: ای د الله رسوله ! ایمان څه دی؟ هغه وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ» "دا چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه سره په مخ کیدلو، د هغه په رسولانو ایمان ولرې او دا چې ته په وروستي ځل راپاڅېدو باور ولرې". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64).) روایت کړی دی.
او دا چې د هغه چا په څېر نه شو چې په ځینو یې ایمان راوړ، او په ځینو یې کفر وکړ، لکه څرنګه چې الله -تعالى- په خپلې دې وینا سره له هغوی څخه خبر ورکړ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤۡمِنُ بِبَعۡضٖ وَنَكۡفُرُ بِبَعۡضٖ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ١٥٠﴾ [النساء: 150]

(یقینا هغه کسان چې کفر کوي په الله تعالی او د هغه په رسولانو باندې او دوی غواړي چې جدایي راولی د الله تعالی او د هغه د رسولانو په مینځ کې (په ایمان راوړلو کې) او دوی وایي مونږ ایمان لرو په ځینو باندې او انکار کوو له ځینو نورو څخه او دوی غواړي چې جوړه کړي د دې په مینځ کی بله لار). [النساء سورت: 150 آیت]،

یا د هغو کسانو په څیر چې د هغه کتابونو څخه انکار کوي چې الله -تعالى- په خپلو رسولانو نازل کړي دي، حق ذات د هغوی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِٱلۡكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرۡسَلۡنَا بِهِۦ رُسُلَنَاۖ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ٧٠﴾ [غافر: 70]

(هغه کسان چې تکذیب کوي د کتابونو او د هغه څه چې په هغو سره مونږ خپل رسولان لیږلي وو، پس ژر به دوی پوه شي). [غافر سورت: 70 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې ټول هغه کتابونه چې له قرآن څخه مخکي دي، الله -تعالى- یې د ساتلو ضمانت نه و کړی؛ بلکې د هغې ساتنه یې هغو خلکو ته سپارلې وه چې الله تعالی پرې نازل کړي وو، ښښتن -تعالى- فرمایي: { (بېشکه مونږ تورات نازل کړی دی، چې په هغه کې هدایت او رڼا ده، په ده سره به نبیانو، چې حکم منونکي وو، د یهودیانو لپاره فیصلې کولې او الله والا خلکو او عالمانو (به هم فیصلې کولې)، ځکه چې دوی د الله د کتاب ساتونکي ګرځول شوي وو او دوی په ده باندې ګواهان وو

؛ لدي امله تحريف ور داخل شو، الله - تعالى - فرمايلي: { (نو د خپلې كلكې وعدې د ماتولو په سبب مونږ پر دوی لعنت وکړ او مونږ د دوی زړونه سخت کړل، دوی (د تورات) کلمې له خپلو ځایونو نه اړوي او دوی ته چې څه نصیحت شوی و؛ د هغه (لويه) حصه يې هېره کړله).

. او دغه الهي کتابونه د ورکیدو او هیریدو له سرنوشت سره مخ شول؛ تور لګوونکو ولیکل او د هغې نسبت یې الله تعالی ته په دروغو او تهمت سره وکړ، حق ذات فرمایلي دي: {فَوَيْلٌ (نو د هغو کسانو لپاره هلاکت دی چې په خپلو لاسونو (له ځانه) کتاب لیکي، بيا وايي: دا د الله له جانبه دی، د دې لپاره چې د هغه په بدل کې لږ قیمت واخلي، نو د دوی لپاره هلاکت دی په سبب د هغه څه چې د دوی لاسونو لیکلي دي، او د دوی لپاره هلاکت دی په سبب د هغه چې دوی څه عمل کوي). دوی يې په خپلو ژبو تلاوت کوي ترڅو مخلوق ته دوکه ورکړي؛ او د الله -تعالى- له لورې یې وګڼي، الله -تعالى- له هغوی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ۝٧٨﴾ [آل عمران: 78]

(او یقینًا په دوی کې یوه ډله ده چې په (لوستو د) کتاب سره خپلې ژبې تاووي، د دې لپاره چې تاسو پر هغهٔ د (الله د) کتاب ګومان وکړئ، حال دا چې هغه له (حق) کتاب څخه نه دي، او دوی وايي چې دا (مُحرَّف عبارتونه او تعبیرونه) د الله له جانبه دي، حال دا چې هغه د الله له جانبه نه دي، او دوی په الله باندې دروغ تپي، حال دا چې دوی پوهېږي). [آل عمران سورت: 78 آیت].

)بـــاب الإيمان بالقرآن العظيم (باب دی په قرآن عظیم د ایمان په اړه

او مونږ ایمان لرو چې قرآن کريم تر ټولو آسماني کتابونو لوی، بشپړ او زيات عزتمن دی او دا يي ورستی يو دی؛ جبرائيل -عليه السلام- زمونږ د رسول محمد -صلى الله عليه وسلم- په زړه نازل کړی دی، الله تعالی فرمايلي: (او یقینا دا قرآن نازل کړی شوی (کتاب دی) د رب العالمين. نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِين *

﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ۝١٩٢ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلۡأَمِينُ۝١٩٣ عَلَىٰ قَلۡبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُنذِرِينَ۝١٩٤﴾

دا جبریل امین راکوز کړی دی. ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېرووونکو څخه شې).
[الشعراء سورت: 192-194 آیتونه]

، او الله د ده لپاره عزتمنده ژبه غوره کړه، نو هغه یې په روښانه عربي ژبه نازل کړ، الله تعالی فرمایلي: (بېشکه مونږ دا نازل کړی دی، په داسې حال کې چې عربي قرآن دی، د دې لپاره چې تاسو پوه شئابن قتیة فرمایلي: "د قرآن فضیلت یوازې هغه چا ته معلوم وي چې نظر یې زیات (پراخه) وي، پوهه یې پراخه وي، د عربو په مذهبونو پوهیږي او د دوی له طریقو سره بلدتیا ولري، او هغه څه چې الله -تعالی- پرې د دوی ژبې ته ځانګړتیا ورکړې ده پرته له ټولو ژبو څخه؛ یقینا په ټولو امتونو کې داسې امت نشته چې داسې یوه پراخ او واضح د ساحې پراخوالی ورکړل شوی وي لکه عربو ته چې په ځانګړې توګه د الله تعالی لخوا ورکړل شوی دی، د هغه نښانو له امله چې په رسول الله -صلی الله علیه وسلم- کې یې پیدا کړې وې او غوښتل یې چې په کتاب سره د هغه د نبوت ثبوت ثابت کړي، نو دا یې د هغه علم وګرځاوه، لکه څرنګه یې چې هر نبي ته د هغه په عصر کې د ورته شیانو په اړه پوهه ورکړې وه. نو دا یې هم د هغه علم وګرځاوه، ځکه د رسولانو له ډلې څخه د هر پیغمبر لپاره یو ځانګړی علم د هغه وخت د مسالو په اړه ورکول کېده په کوم وخت کې به چې هغه ورته لېږل کېده. تأويل مشكل القرآن (17: مخ). او لومړی هغه څه چې الله -تعالی- لدې قرآن څخه نازل کړي دي د الله تعالی دا وینا ده:

﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ۝١﴾ [العلق: 1]

[ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پیدا کړي یې دي (ټول مخلوقات)] [العلق سورت: 1 آیت]

، له ام المؤمنین عائشة -رضي الله عنها- څخه روایت دی چې هغې فرمایلي دي: لومړی هغه څه چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته پرې د وحیې پیل شو: تر دې چې حق ورته راغی پداسې حال کې چې هغه د حرا په غار کې و، نو ملایکه ورته راغله، او ویې وییل: «اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ : «ولوله، هغه وویل: زه لوستونکی نه یم، وایي: زه یې راونیولم او زور یې راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بیا یې خوشې کړم، راته یې وویل: ولوله، ماورته وویل: زه لوستونکی نه یم،

نو راويي نيولم، په دويم ځل يې زور راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بيا يې خوشې کړم، راته يې وويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم، نو راويې نيولم، او د دريم ځل لپاره يې فشار راکړ، بيا يې خوشې کړم، نو راته يې وويل: [ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پيدا کړي يې دي (ټول مخلوقات). ده انسان له پرند (ټوټې) وينې نه پيدا کړی دئ ولوله، په داسې حال کې چې ستا رب تر ټولو لوی کريم دئ فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَرْجُفُ فُؤَادُهُ. نو رسول الله صلى الله عليه وسلم پدې آيتونو سره په لړزانده زړه بيرته راستون شو. (بخاري (3)، مسلم (160) او ترمذي (3632) روايت کړی دی. او د هغه څه په پای کې چې له دې (قرآن) څخه نازل شوي دي: د الله - تعالى - دا وينا ده} (نن ورځ ما تاسو لپاره ستاسو دين مکمل کړو او پر تاسو باندې مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دين په توګه غوره کړ). په رسول الله -صلى الله عليه وسلم- د نبوت د کلونو په بهير کې قران لږ لږ د ضرورت موافق نازل شو، لدې څخه؛ مکي او مدني دي، د سورتونو شمېر يې يو سل او څوارلس دی، تر ټولو لوی سورت يې -د معنا په لحاظ- الفاتحة سورت دی . فعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ». له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دی وايي: پداسې حال کې چې جبريل -عليه السلام- د پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- سره ناست و چې له پاسه يې غږ واوريده نو سر يې پورته کړ، ويې وييل: «دا له آسمان څخه يوه دروازه ده چې نن خلاصه شوه، هيڅکله نه وه خلاصه شوې مګر نن ورځ، يوه پريښته ترې راښکته شوه، نو ويې وييل: دا ملايکه ځمکې ته راښکته شوه چې هيڅکله نه وه راښکته شوې مګر نن ورځ، نوسلام يې واچاوه او ويې وييل: زيری واخله په دوو رڼاګانو باندې چې تاته درکړای شوې او ستا څخه وړاندې هيڅ نبي ته ندي ورکړل شوي: فاتحة الکتاب، او د البقرې سورت د پای -آيتونه- هيڅ يو توری به لدې دواړو څخه نه لولې مګر دا چې درکول کيږي به». (مسلم (806)، او نسائي (912). روايت کړی دی. او د الاخلاص سورت د قرآن کريم د يو پر دريمې برخې سره برابر دی. فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «أَقْرَأُ عَلَيْكُمْ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»، فَقَرَأَ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد * اللَّهُ الصَّمَد} حَتَّى خَتَمَهَا. له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: رسول الله -صلى الله عليه وسل - مونږ ته راووت نو ويې فرمايل: «زه پر تاسو د قرآن يو پر دريمه لولم» نو قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد * اللَّهُ الصَّمَد} يې تر پايه ولوست. مسلم (812) روايت کړی دی. او تر ټول ستر آيت يې آية الکرسي

دی. فعن أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: [: فَضَرَبَ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: «وَاللهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ أَبَا الْمُنْذِرِ». له أُبی بن کعب - رضي الله عنه - څخه روایت دی وايي چې : رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: « ای أبو المنذره، آیا ته پوهیږې چې تاسره د الله له کتاب څخه کوم آيت تر ټولو لوی دی؟» هغه وايي ما وویل: الله او رسول يې ښه پوهيږي. ويې ویيل: «ای أبو المنذره آیا ته پوهیږې چې تاسره د الله له کتاب څخه کوم آيت تر ټولو لوی دی؟ » هغه وايي ماوویل:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾ [البقرة: 255

وايي: په سينه کې يې ووهلم، او ويې وييل: « قسم په الله چې علم دې مبارک شه أبو المنذره». مسلم (810) او ابوداود (1460) روایت کړی دی. او الله تعالی د دې کتاب په نازلولو سره د خپل ځان ستاینه کړې ده، سپيڅلي ذات فرمايلي دي:

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبۡدِهِ ٱلۡكِتَٰبَ وَلَمۡ يَجۡعَل لَّهُۥ عِوَجَاۜ ١﴾ [الكهف: 1]

(ټولې ستاینې خاص هغه الله لره دي چې پر خپل بنده يې كتاب نازل كړى دى او په ده كې يې هېڅ كوږوالى نه دى ايښى). [الکهف سورت: 1 آیت]

. همدا رنګه الله تعالی د دې ستر کتاب ستاینه هم کړې ده، حق او واکمن ذات فرمایلي دي:

﴿لَوۡ أَنزَلۡنَا هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ عَلَىٰ جَبَلٖ لَّرَأَيۡتَهُۥ خَٰشِعٗا مُّتَصَدِّعٗا مِّنۡ خَشۡيَةِ ٱللَّهِۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ٢١﴾ [الحشر: 21]

(كه مونږ دا قرآن په يوه غره باندې نازل كړى وى (نو) تا به خامخا هغه (غر) ليدلى وى، چې وېرېدونكى او د الله له وېرې نه ټوټې ټوټې كېدونكى به وى او دغه مثالونه (دي) چې مونږ يې د خلكو لپاره بيانوو، د دې لپاره چې دوى فكر وكړي). [الحشر سورت: 21 آیت]

، او همدارنګه هغه سپيڅلي ذات فرمايلي:

﴿وَلَوۡ أَنَّ قُرۡءَانٗا سُيِّرَتۡ بِهِ ٱلۡجِبَالُ أَوۡ قُطِّعَتۡ بِهِ ٱلۡأَرۡضُ أَوۡ كُلِّمَ بِهِ ٱلۡمَوۡتَىٰۗ ...﴾ [الرعد: 31]

(او كه بېشكه (دا) قرآن چې دی (داسې شي چې) په ده سره غرونه روان كړی شي، يا په ده سره ځمكه ټوټې كړی شي، يا په ده سره مړي په خبرو راوستل شي (بيا به هم دوی ايمان رانه وړي). [الرعد سورت: 31 آيت]،

او دا يې د مؤمنانو لپاره هدايت او رحمت ګرځولی دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿هَٰذَا بَصَٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ٢٠﴾ [الجاثية: 20]

(دا (قرآن) د خلكو لپاره ښكاره د پوهې دليلونه دي او هدايت او رحمت دی د هغه قوم لپاره چې يقين كوي). [الجاثية سورت: 20 آيت]،

او پند او د زړونو او بدنونو د ناروغيو لپاره شفا دی، حق تعالی فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَتۡكُم مَّوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَشِفَآءٞ لِّمَا فِي ٱلصُّدُورِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ٥٧﴾ [يونس: 57]

(اې خلقو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه نصيحت راغلی دی او په سينو كې چې څه (مرضونه) دي د هغو لپاره ستره شفا ده او د مومنانو لپاره هدايت او رحمت دی). [يونس سورت: 57 آيت]

، او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلۡقُرۡءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٞ وَرَحۡمَةٞ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارٗا ٨٢﴾ [الإسراء: 82]

(او مونږ قرآن نازلوو هغه چې د مومنانو لپاره شفا او رحمت دی او ظالمانو ته نه زياتوي مګر تاوان - دهغوی د خباثت د وجه ورنه قران خو هدی للناس دی -). [الإسراء سورت: 82 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې دا ستر كتاب؛ همدغه د آسماني كتابونو تر ټولو بشپړ او هر اړخيز كتاب دی، چې دليلونه او شواهد لري، هغه مثالونه وړاندې كوي چې د قيامت تر ورځې پرې پر بنده ګانو حجت قائميږي ، الله تعالی فرمايلي:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُم بُرۡهَٰنٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ نُورٗا مُّبِينٗا ١٧٤﴾ [النساء: 174]

(ای خلکو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه لوی دليل راغلی دی او مونږه تاسو ته واضحه رڼا نازله کړې ده). [النساء سورت : 174 آيت]،

او حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

﴿وَلَا يَأۡتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ وَأَحۡسَنَ تَفۡسِيرًا ٣٣﴾ [الفرقان: 33]

(او دوی تا ته کوم مثال (عجيب سوال او اعتراض) نه راوړي مګر مونږ تا ته راوړو (د هغه) حق (جواب) او تر ټولو ښه تفسير). [الفرقان سورت: 33 آيت]

، او الله تعالی فرماېلي دي:

﴿وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٖ فَأَبَىٰٓ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورٗا ٨٩﴾ [الإسراء: 89]

(او يقينًا يقينًا مونږ په دې قرآن کې هر نوعه بيان وکړ نو نه کوي ډير خلک بل کار په غير د ناشکرۍ څخه). [الإسراء سورت: 89 آيت]

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ٤١﴾ [الإسراء: 41]

(او يقينًا يقينًا مونږ په دې قرآن کې مکرر بيان کړی دی، د دې لپاره چې دوی نصيحت واخلي (خو دغه بيان) دوی ته نه زياتوي مګر تېښته (لرې والی). [الإسراء سورت: 41 آيت]

، ابن جرير فرمايلي: «د پورته شان ذات فرمايلي دي: {وَلَقَدْ صَرَّفْنَا} يقينا مونږ بيان کړي دي، دې مشرکانو ته چې په الله تعالی دروغ تړي {فِي هَـٰذَا الْقُرْآنِ} پدې قرآن کې؛ پندونه، نښانې او دليلونه او دوی ته مو مثالونه وړاندې کړي دي او دوی مو پکې ويرولي دي او تهديد کړي مو دي {لِيَذَّكَّرُواْ} د دې لپاره چې پند واخلي، فرمايي: تر څو هغه دليلونه رایاد کړي، او هغه غلطۍ درک کړي چې دوی پرې ولاړ دي او له پيښو عبرت واخلي، نو نورو ته پرې نصحيت وکړي او له خپلې ناپوهۍ څخه راوګرځي، نو نه خو دوی ترې

پند اخلي، او نه هغه آيتونه او تهديدونه چې ورته راځي په ياد راولي». تفسير الطبري (453/17). او دې قرآن ټول هغه څه په ځان کې رانغاړلي دي چې په پخوانيو آسماني کتابونو کې دي، او پر هغې يې ور اړولې هم ده، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَتَمَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدۡقٗا وَعَدۡلٗاۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ١١٥﴾ [الأنعام: 115]

(او د ربښتينولی او عدل له لحاظه ستا د رب خبره کمال ته رسېدلي ده، د هغه کلماتو لره هيڅوك بدلوونکی نشته،او همغه ښه اورېدونکی، ښه عالم دی). [الأنعام سورت: 115 آيت]

، او دا هر هغه څه ته شامل دی چې خلک د ايمان له ښتونو، قوانينو، دليلونو، حکمتونو، نصيحتونو او خبرونو څخه ورته اړتيا لري.

﴿إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَهۡدِي لِلَّتِي هِيَ أَقۡوَمُ ...﴾ [الإسراء: 9]

(بېشکه دا قرآن هغې (لارې) ته ښودنه کوي چې تر ټولو برابره نېغه ده). [الإسراء سورت: 9 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿نَحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ أَحۡسَنَ ٱلۡقَصَصِ بِمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ ...﴾ [يوسف: 3]

[(ای نبي!) مونږ تا ته تر ټولو ښه بيان (قصه) اوروو، د دې قرآن په ذريعې سره]. [يوسف سورت: 3 آيت]

، او دا - کتاب - د فصاحت او وضاحت په وروستي حد کې دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحۡسَنَ ٱلۡحَدِيثِ كِتَٰبٗا مُّتَشَٰبِهٗا ....﴾ [الزمر: 23]

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی، چې داسي کتاب دی چې په خپل مينځ کې مشابه دی (يو د بل تائد کوونکی دی تعارض او ټکر پکې نشته)، مکرر دی مضامين يې بار بار تکراريږي). [الزمر سورت: 23 آيت]

. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ». «زه په جوامع الکلم (لنډ عبارت او پراخه معنی) سره لېږل شوی يم، او په وېرې سره مې ملاتړ شوی دی (يعني وېره مې په خلکو کې مخکې له مخکې خپريږي)» . بخاري (2977)، مسلم (523)، ترمذي (1553) او النسائي (3087) روايت کړی دی. او -پدې

خبره- تر ټولو له سترو دليلونو څخه چې دا قرآن د رب العالمين كلام دى دا دى: چې پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- يو نالوستى و، نه يې لوستل كول او نه ليكل، پداسې حال كې چې تر ټولو ستر، او د فصاحت او وضاحت له اړخه بشپړ كتاب پرې نازل شوى دى، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَمَا كُنتَ تَتۡلُواْ مِن قَبۡلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَۖ إِذٗا لَّٱرۡتَابَ ٱلۡمُبۡطِلُونَ٤٨﴾ [العنكبوت: 48]

(او له دې (قرآن) نه مخكې نه تا كوم كتاب لوسته او نه تا د غه په خپل ښي لاس سره ليكه، (كه ته داسې وى نو) په دغه وخت كې به باطل پرستو شك كاوه). [العنكبوت سورت: 48 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿... فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ١٥٨﴾ [الأعراف: 158]

(نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ چې نبي دى، امي دى، هغه چې پر الله او د هغه پر كلماتو ايمان لري او تاسو د هغه پيروي وكړئ، د دې لپاره چې تاسو هدايت وموميئ). [الأعراف سورت: 158 آيت].

او مونږ باور لرو چې قرآن كريم په خپل لفظ او معنى كې يوه حيرانونكي معجزه ده او الله -تعالى- ټول پيريان او انسانان ننګولي دي چې دې ته ورته ټول قرآن يا لس سورتونه او يا د دې د يو سورت په څېر يو سورت جوړ كړي، نو د بركت والا دى الله تعالى چې د عالميانو رب دى، حق ذات فرمايلي دي:

﴿قُل لَّئِنِ ٱجۡتَمَعَتِ ٱلۡإِنسُ وَٱلۡجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأۡتُواْ بِمِثۡلِ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لَا يَأۡتُونَ بِمِثۡلِهِۦ وَلَوۡ كَانَ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٖ ظَهِيرٗا٨٨﴾ [الإسراء: 88]

(ته ووايه: خامخا كه انسانان او پيريان ټول پر دې خبره سره جمع شي چې د دې قرآن مِثل راوړي (نو) د ده په مثل به رانه وړى شي اګر كه د دوى ځينې د ځينو نورو ملاتړي (هم) وي). [الإسراء سورت: 88 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ فَأۡتُواْ بِعَشۡرِ سُوَرٖ مِّثۡلِهِۦ مُفۡتَرَيَٰتٖ وَٱدۡعُواْ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٣﴾ [هود: 13]

(آيا دوى وايي چې ده دا له ځانه جوړ کړی دی، ته (دوی ته) ووايه: نو تاسو يو وړوکی سورت د ده په مثل راوړئ او له الله نه پرته چې څوك كولی شئ راوبلئ، كه چېرې تاسو رښتينې يئ). [هود سورت: 13 آيت].

الله تعالی فرمايلي:

﴿وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ٢٣﴾ [البقرة: 23]

[(او كه تاسو د هغه (قرآن) په هكله په كوم شك كې يئ چې مونږ پر خپل بنده نازل کړی دی، نو د ده غوندې يو وړوکی سورت راوړئ، او له الله نه پرته خپل مددگاران راوغواړئ، كه تاسو رښتوني يئ]. [البقرة سورت: 23 آيت].

او موږ ايمان لرو چې الله -تعالی- د دې قرآن د ساتلو تضمين کړی دی، او دا کار يې مخلوق ته ندی ورترغاړې کړی، الله -تعالی- فرمايلي:

﴿إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩﴾ [الحجر: 9]

(ببشكه همدا مونږ پخپله ذكر نازل كړی دی او ببشكه مونږ د ده خامخا ساتونكي يو). [الحجر سورت: ايت 9]

. او الله تعالی فرماېلي دي:

﴿لَّا يَأۡتِيهِ ٱلۡبَٰطِلُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَلَا مِنۡ خَلۡفِهِۦۖ تَنزِيلٞ مِّنۡ حَكِيمٍ حَمِيدٖ٤٢﴾ [فصلت: 42]

(باطل ده ته نه د ده له مخې نه راتلی شي او نه د ده له شا نه، د ډېر حكمت والا، ښه ستايل شوي (الله) له جانبه رالېږل شوی دی). [فصلت سورت: 42 آيت]،

او هغه يې ټول محكم ګرځولی دی د عمومي محكميت له مخې، لوی ښښتن تعالی فرمايلي: ﴿الٓرۚ كِتَٰبٌ أُحۡكِمَتۡ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتۡ مِن لَّدُنۡ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ١﴾ [هود: 1]

(الف، لام، را، (دا) کتاب دی چې آیتونه یې محکم (۱)کړی شوي دي، بیا د ښه حکمت والا، پوره خبردار ذات لخوا نه په تفصیل سره بیان شوي دي). [هود سورت: 1 آیت]

، همدا رنګه یې ټول متشابه ګرځولی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحۡسَنَ ٱلۡحَدِيثِ كِتَٰبٗا مُّتَشَٰبِهٗا ...﴾ [الزمر: 23]

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی، چې داسې کتاب دی چې په خپل مینځ کې مشابه دی، (مکرر دي مضامین د دې او یو د بل تایئد کوي معارضه یکي نشته او فصاحت او بلاغت کې سره ورته وي. [الزمر سورت: 23 آیت]،

او لدې څخه یې محکم او متشابه ګرځولی دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ مِنۡهُ ءَايَٰتٞ مُّحۡكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلۡكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٞۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٞ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ وَٱبۡتِغَآءَ تَأۡوِيلِهِۦۖ وَمَا يَعۡلَمُ تَأۡوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلّٞ مِّنۡ عِندِ رَبِّنَاۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ۝٧﴾ [آل عمران: 7]

(الله هغه ذات دی چې په تا باندې یې کتاب نازل کړی دی، په دې کې ځینې محکم (ښکاره مراد والا) آیتونه دي؛ چې هغه د کتاب اصل دي، نور یې متشابهات (پټ مراد والا) دي، نو هغه کسان چې د هغوی په زړونو کې کوږ والی دی؛ نو هغوی په هغو (آیتونو) پسې کېږي چې په دې (قرآن) کې متشابه (پټ مراد والا) دي، د فتنې لټولو لپاره او د هغو د مراد معلومولو لپاره، حال دا چې د هغوی په تاویل (مراد) باندې نه پوهېږي مګر الله، او هغه کسان چې په علم کې پاخه دي؛ هغوی وایي: مونږ پر ده ایمان راوړی دی، ټول (محکم او متشابه آیتونه) زمونږ د رب له جانبه دي او پند نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان). [آل عمران سورت: 7 آیت]،

او دا یې واضحه کړه چې هغه کسان چې په زړونو کې یې کوږوالی دی د دې قرآن څخه د متشابه پسې ګرځي، او مؤمنان په ټول -قرآن- ایمان لري؛ محکم او متشابه یې. او الله -تعالی- قران په ټولو پخوانو کتابونو حاکم او ساتونکی ګرځولی، متعال ذات فرمایلي دي:

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِۖ ...﴾ [المائدة: 48]

(او (ای نبي!) مونږ تا ته کتاب په حقه سره نازل کړی دی، چې د هغو کتابونو تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې دي او د هغوی محافظ دی). [المائدة سورت: 48 آیت]

. او حق ذات ښکاره کړه چې دا کتاب مونږ ته دپخوانیو امتونو کیسې بیانوي، لکه څرنګه چې د الله -تعالی- پدې وینا کې راغلي دي:

﴿ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡغَيۡبِ نُوحِيهِ إِلَيۡكَۖ وَمَا كُنتَ لَدَيۡهِمۡ إِذۡ أَجۡمَعُوٓاْ أَمۡرَهُمۡ وَهُمۡ يَمۡكُرُونَ١٠٢﴾

[يوسف: 102]

(دا د غیب له خبرونو څنې دي چې هغه مونږ تا ته وحي کوو او ته له هغوی سره نه وې کله چې هغوی د خپل کار پخه اراده وکړه، په داسې حال کې چې دوی مکر (او فریب) کاوه). [یوسف سورت: 102 آیت]

، او د دې په څېر ډیر دي، او قرآن د اهل کتابو تر منځه په هغه څه کې پریکړه کوي چې هغوی پکې یو له بل سره مخالفت لري، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَكۡثَرَ ٱلَّذِي هُمۡ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ٧٦﴾ [النمل: 76]

(بشکه دا قرآن بني اسرائیلو ته د هغو خبرو زیاتره حصه بیانوي چې دوی په هغو کې اختلاف کوي). [النمل سورت: 76 آیت].

او عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - په خپل منبر باندې وویل: «ای خلکو! دا قرآن د الله کلام دی، نو زه ستاسو څخه په داسې څه پوه نه شم چې تاسو د خپلو خواهشاتو له امله متاثره شوي یاست، یقینا چې اسلام ته د خلکو څټونه ټیټ شوي دي، نو په رضا او په زوره پکې داخل شوي دي او یقینا چې تاسو ته لارې ټاکلی شوي دي او د هیڅا خبره پاتې شوې نده مګر دا چې یو بنده په قصدي توګه په ښکاره کافر شي، نو پیروي وکړئ او -په دین کې د ځانه جوړول مه کوئ، یقینا چې ستاسو چاره شوې ده، تاسو یې په محکم عمل وکړئ او په متشابه یې ایمان راوړئ». احمد په الزهد (191) کې، الدارمي (3398)، عبدالله بن احمد په السنة(117) کې، الآجري په شریعت کې (155) روایت کړی دی، او ابن بطة په الابانة کې روایت کړی دی (٢٣). او همدا رنګه عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- فرمایلي دي: "قرآن د الله -تعالی-کلام دی، نو په خپلو نظریاتو یې مه را اړوئ". الآجري په الشریعة (156) کې روایت کړی دی. او له فروة بن نوفل الأشجعي څخه روایت دی وایې: «خباب بن الأرت -رضي الله عنه- زما ګاونډی و، نو یوه ورځ یې راته وویل: اي خوښ او نیکمرغه، څومره چې کولی شي الله تعالی ته نږدې شه، او پوه شه

چې ته هغه ته په بل شي دومره نه شي نږدې کيدلی لکه څومره يې چې په کلام سره کيدلی شي». ابو عبيده په فضائل القرآن (٧٧ مخ) کې، ابن ابي شيبه (٣٠٧٢٢) کې، احمد په الزهد (١٩٢) کې، عثمان بن سعيد الدارمي په الرد علی الجهمية کې(١٦٠) او عبدالله بن احمد په السنة (111) کې. او مونږ ايمان لرو چې دا قرآن؛ همدغه د الله کلام دی، نازل کړی شوی دی او مخلوق ندی، او دا په سينو کې ساتل شوی، حق ذات فرمايلي:

﴿بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَۚ وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ۝٤٩﴾ [العنكبوت: 49]

(بلکي دغه (قرآن) ښکاره ايتونه دي د هغو خلقو په سينو کې چې هغوی ته علم ورکړی شوی دی او زمونږ له ايتونو نه انکار نه کوي مګر ظالمان). [العنکبوت سورت: 49 آيت]

، او برابره خبره ده که په مصحفونو کې ليکل شوی وي، او يا په محرابونو او جوماتونو کې لوستل شوی وي، نو دا يې د الله تعالی له کلام څخه نه وباسي، الله تعالی فرمايلي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتۡلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ يَرۡجُونَ تِجَٰرَةٗ لَّن تَبُورَ۝٢٩﴾ [فاطر: 29]

(ببشکه هغه کسان چې د الله کتاب لولي او لمونځ قايموي او انفاق کوي له هغه (مال) نه چې دوی ته مونږ ورکړی دی، په پټه او په ښکاره، دوی د داسې تجارت امېد لري چې له سره به هلاك نشي). [فاطر سورت: 29 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ۝٧٧ فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ۝٧٨ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ۝٧٩ تَنزِيلٞ مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ۝٨٠﴾ [الواقعة: 77-80]

(ببشکه دا خامخا ډېر عزتمن قرآن دی. په پټ ساتل شوي کتاب کې دی. لا چې ده لره نه مسه کوي مګر ښه پاك کړی شوي خلق (ملايك). د رب العلمين له جانبه نازل کړی شوی دی). [الواقعة سورت: 77-80 آيتونه]

. او لوی قرآن د الله -تعالی- کلام دی، او کلام د هغه له صفتونو څخه يو صفت دی، او هغه څه چې د هغه له صفتونو څخه وي هغه مخلوق نه وي، ځکه که چېرته مخلوق

وى نو هغه څه به ورته پيښ شوي واى لكه نورو تازه پيدا شوو مخلوقاتو ته چې له فنا، له منځه تللو، زوال او بدلون څخه پيښيږي، الله تعالى فرمايلي:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾﴾ [النساء: 82]

(ايا نو دوى په قرآن كې غور نه كوي او كه چېرې دا د غيرالله له طرفه وَى، دوى به په ده كې خامخا ډېر زيات اختلاف موندلى و). [النساء سورت: 82 آيت]،

او حق ذات سبحانه وتعالى فرمايلي دي:

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾﴾ [التوبة: 6]

(او كه په مشركانو كې يو تن له تا نه امان (پناه) وغواړي، نو هغه ته امان وركړه تر هغه پورې چې هغه د الله كلام واوري، بيا هغه خپل د امن ځاى (د هغه وطن) ته ورسوه، دا په سبب د دې چې يقينًا دوى داسې قوم دى چې نه پوهيږي). [التوبة سورت: 6 آيت]

. او له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دى وايي: پيغمبر صلى الله عليه وسلم به حسن او حسين دمول او ويل به يې: «إِنَّ أَبَاكُمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ». «ستاسو پلار به پرې اسماعيل او اسحاق دمول : أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ». (د الله په بشپړو كلمو سره سپارل كوم -چې ساتنه دې وكړي - له هر شيطان او هرې مضرې حشرې او حيوان څخه، او له هرې مضرې سترګې څخه). بخاري (3371) او ابوداود (4737) روايت كړى دى او ويلي يې دي: دا د دې خبرې ثبوت دى چې قرآن مخلوق ندى، او ترمذي (2060) او ابن ماجه (3525). او اسماعيل بن ابى اويس -پدې خبره- د مديني د خلكو اجماع روايت كړې ده چې قرآن مخلوق ندى، نو فرمايلي يې دي: « مالك او زمونږ د ښار علماوو به ويېل: قرآن له الله څخه دى، او له الله څخه چې څه دي هيڅ شى يې مخلوق ندى، او د مالك بن أنس په وخت كې د مديني پوهان: محمد بن عبد الرحمن بن أبى ذئب او عبد العزيز بن أبى سلمة الماجشون او أبوبكر به أبى سبرة او ابراهيم بن سعد الزهري او سعيد بن عبد الرحمن الجمحي او حاتم بن اسماعيل او عبد الله بن عبد العزيز العمرى الزاهد او أبو ضمرة أنس بن عياض او محمد بن اسماعيل بن أبى فديك وو». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (300/2). او شعيب بن حرب ويلي دي: أبو عبد الله سفيان بن سعيد الثورى ته مې وويل: «له سنت څخه راته يو حديث

بيان کړه چې الله تعالی راته پرې نفع راورسوي، کله چې د الله تعالی په حضور کې ودرېږم او په اړه يې راڅخه پوښتنه وکړي او راته ووايي: دا دې له کوم ځای څخه اخيستی دی؟ زه ووايم چې: ای ربه دا حديث راته سفيان الثوري بيان کړی دی، او له هغه څخه مې اخيستی دی، او زه پرې بيا خلاص شم، او ته پرې ونيول شې. نو هغه ووېل: ای شعيبه، دا ټينګار دی، او کوم ټينګار! وليکه: بسم الله الرحمن الرحيم: قران کريم د الله کلام دی؛ مخلوق ندی، له هغه څخه پيل شوی او هغه ته ورګرځي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (170/1). او امام ابن جرير الطبري فرمايلي دي: «ابن عيينه مونږ ته حديث بيان کړ ويې ويل: له عمرو بن دينار څخه مې اوريدلي دي چې ويل يې: له اويا کلونو څخه مې خپل شيخان لاندې کړي دي چې ويل به يې: قرآن د الله کلام دی، له هغه څخه پيل شوی او هغه ته به ورګرځي». صريح السنة، د طبري (19 مخ). او الحسن بن أيوب څخه روايت دی فرمايي: «ما له احمد بن حنبل څخه اوريدلي چې له فارابي څخه يې ويل چې: ما له ثوري نه اوريدلي -يعنې سفيان- څخه چې وييل يې: څوک چې ووايي چې: قرآن مخلوق دی، هغه زنديق دی». او له عبدالله بن احمد بن حنبل څخه روايت دی فرمايي: ما له خپل پلار څخه اوريدلي دي چې ويل يې: له ابراهيم بن سعد، سعيد بن عبدالرحمن الجمحي او وهب بن جرير او أبو النضر هاشم بن القاسم او سليمان بن حرب څخه راته رارسېدلي چې وييل يې: قرآن مخلوق ندی». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (277/2). او د امامانو امام محمد بن خزيمة -رحمه الله- دې مسألی ته باب ايښی دی او فرمايلي يې دي: «باب من الأدلة التي تدل على أن القرآن كلام الله الخالق، وقوله غير مخلوق». «باب دی په باره د هغه دليلونو کې چې پدې دلالت کوي چې قرآن د الله خالق ذات وينا ده او د هغه وينا مخلوق نده». التوحيد، د ابن خزيمة (404/1). او أبو سعيد الدارمي فرمايلي: «نو پدې حديثونو کې د دې خبرې وضاحت دی چې قرآن مخلوق ندی؛ ځکه چې هيڅ يو مخلوق د بل سره په فضيلت کې دومره توپير نلري لکه څومره چې الله په خپلو مخلوقاتو لري، ځکه چې د مخلوقاتو په مينځ کې فضيلت درک کيږي، او د الله فضل د هغه په مخلوقاتو باندې نه درک کيږي، او هيڅوک يې نشي شمېرلی، همدا رنګه يې د وينا غوره والی د مخلوق پر وينا، او که چيرته يې وينا مخلوق وه نو هيڅ کله به يې د وينا توپير له نورو سره دومره نه وو لکه څومره چې د الله او د هغه د مخلوقاتو تر منځه دی، نه د لسمې برخې لسمه برخه د زرو برخو، او نه نږدې نږدې، نو په دې پوه شئ؛ د هغه په څېر هيڅ شی نشته، ځکه چې د هغه د وينا په څېر وينا نشته، او هيڅکله به د هغه په څېر رانه وړل شي». الرد على الجهمية، للدارمي (188: مخ). او له أبو يوسف رحمه الله څخه روايت دی چې هغه فرمايلي دي: «او قرآن د الله کلام دی، د هغه وحيې او نازل شوی دی، پر همدې -باور- مې أبوحنيفه او نور

اماموان مونډلي دي، او د هغوی په اند مخلوق نه و، او نه خالق». اعتقاد، د نیسابوري (135 مخ).

)بــاب القرآن الكريم تنزيل رب العالـمين (باب دی پدې باره کې چې قرآن کریم د رب العالمین لخوا نازل شوی دی

او مونږ ایمان لرو چې دا لوی قرآن؛ همدغه د رب العالمین وینا ده، روح الأمین رانازل کړی دی، دا هغه څه دي چې د مسلمانانو له دین څخه د اړتیا له مخې پیژندل شوي، او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده، او له هغوی څخه یکې هیڅا مخالفت ندی کړی او دا چاره -چې د رب العالمین لخوا څخه دی- ډیر شواهد پرې دلالت کوي چې شمېرل یې ناشوني دي، او نه احاطه کیږي، لدې څخه:

په دې قرآن باندې د الله شاهدي چې دا د الله تعالی لخوا دی، حق ذات فرمایلي -او د هغه وینا ریښتیا ده:

﴿قُلۡ أَيُّ شَيۡءٍ أَكۡبَرُ شَهَٰدَةٗۖ قُلِ ٱللَّهُۖ شَهِيدُۢ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡۚ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَۚ ...﴾ [الأنعام: 19]

(ته ووایه: د ګواهی په لحاظ کوم شی تر ټولو لوی دی؟ ته ووایه: الله دی، (هغه) زما په مینځ کې او ستاسو په مینځ کې ګواه دی او ما ته دا قرآن وحي شوی دی، د دې لپاره چې په دې (قرآن) سره زه تاسو ووېروم او هغه څوك چې دا ورته رسي). [الأنعام سورت: 19 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ ...﴾ [النساء: 166]

(لیکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته یې نازل کړی دی، چې دا یې په خپل علم سره نازل کړی دی). [النساء سورت: 166 آیت].

او لدې څخه د ملایکو ګواهي چې دا قرآن د حکیم او ستایل شوي ذات لخوا نازل شوی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ١٦٦﴾ [النساء: 166]

(لېکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته يې نازل کړی دی، چې دا يې په خپل علم سره نازل کړی دی، او ملايك (هم) ګواهي کوي او الله ښه کافي دی (په حيث د) ګواه). [النساء سورت: 166 آيت]

. او لدې څخه دا: چې دا د هغه څه سره موافق دی چې پيغمبرانو -عليهم السلام- پرې راتګ کړی دی، لکه څرنګه چې د الله -تعالى- پدې وينا کې دي:

﴿۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنًاۚ إِمَّا يَبۡلُغَنَّ عِندَكَ ٱلۡكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوۡ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفّٖ وَلَا تَنۡهَرۡهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوۡلٗا كَرِيمٗا ٢٣﴾ [الإسراء: 23]

(او ستا رب حکم کړی دی چې تاسو عبادت مه کوئ (د بل هيچا) مګر يوائې د هغهٔ او له مور و پلار سره ښه احسان کوئ او که چېرې په دوی کې يو يا دواړه له تا سره کله هم زوړوالي (بوډاوالي) ته ورسيږي، نو ته دې دواړو ته أُف (هم) مه وايه او مه دوی رټه او ته دوی ته ډېره ښاپسته خبره وايه). [الإسراء سورت: 23 آيت].

د الله تعالى تر دې وينا پورې:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ٣٩﴾ [الإسراء: 39]

(دا (ټول حکمونه) له هغو د حکمت (او پوهې) له خبرو څخه دي چې ستا رب تا ته وحي کړي دي او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه نيسه (ګڼې) نو په جهنم کې به وغورځول شې، ملامت کړی شوی، رټل شوی). [الإسراء سورت: 39 آيت].

او الله تعالى فرمايلي:

﴿نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ٣﴾ [آل عمران: 3]

(هغه پر تا باندې په حقه سره کتاب نازل کړی دی چې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، او تورات او انجيل يې نازل کړي دي). [آل عمران سورت: 3 آيت].

نو دا ټول بنسټونه (اصول) چې ټينګار پرې راغلی هغه دي چې پيغمبرانو عليهم السلام ورته بلنه کړې ده او ټينګار يې پرې کړی دی. او لدې څخه: د معاصرو اهل کتابو ګواهي

چې د پیغمبر -صلى الله علیه وسلم- لپاره یې ورکړې ده، او الله -تعالى- لدې ګواهۍ څخه په خپل محکم نازل کړی شوي کتاب کې یادونه کړې ده، الله تعالى فرمايلي:

﴿قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كَانَ مِنۡ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرۡتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۢ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثۡلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٠﴾ [الأحقاف: 10]

(ته (دوی ته) ووایه: تاسو ما ته خبر راکړئ که چېرې دا (قرآن) د الله له جانبه وي او تاسو په ده سره کافران شوي يئ او د بني اسرائيلو يو ګواه د دې په مثل سره ګواهي کړې ده، پس هغه ايمان راوړ او تاسو لويي وکړه، بېشکه الله ظالم قوم ته هدايت نه کوي). [الأحقاف سورت: 10 آيت].

او په صحيحنو کې د ورقه بن نوفل کېسه ده، وروسته له هغه چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورته خپل د سترګو ليدلی حال بيان کړ«نو ورقة بن نوفل ورته وويل: دا هغه رازدار دی (جبرائيل) چې الله تعالى پر موسى نازل کړی و». بخاري (3392)، او مسلم (160) روايت کړی دی. او د جعفر -رضي الله عنه- په کيسه کې؛ کله چې نجاشي ورڅخه پوښتنه وکړه چې: آيا تاسره داسې څه شته چې رسول -صلى الله عليه وسلم- راوړي دي؟ نو هغه پرې ولوستل، بيا نجاشي وويل: « قسم په الله چې دا وينا او هغه وينا چې موسى -عليه السلام- راوړې ده -هغه رڼا ده چې- دواړه له يوې ډيوې څخه راوځي». اسحاق بن راهويه (١٨٣٥)، احمد (٢٢٤٩٨)، ابن خزيمه (٢٢٦٠)، طحاوي په شرح مشکل الآثار کې (٥٥٩٨)، ابو نعيم په الحليه کې (١/١١٥) او په دلائل النبوة (١٩٤) کې. او لدې څخه: د پيريانو ګواهي چې دا قرآن د الله -تعالى- لخوا نازل شوی او دا د هغه څه سره موافق دی چې موسى -عليه السلام- راوړي:

﴿وَإِذۡ صَرَفۡنَآ إِلَيۡكَ نَفَرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوۡاْ إِلَىٰ قَوۡمِهِم مُّنذِرِينَ ٢٩ قَالُواْ يَٰقَوۡمَنَآ إِنَّا سَمِعۡنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٣٠﴾ [الأحقاف: 29-30]

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِين * (او هغه وخت (ياد کړه) چې مونږ تا ته د پيريانو يوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی دې (قرآن) ته حاضر شول، نو ويې ويل:چپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېروونکي وو. قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى

طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ} دوی وویل: ای زمونږ قومه! بېشکه مونږ داسې کتاب واورېده چې له موسیٰ نه وروسته نازل کړی شوی دی، په داسې حال کې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه کوي). [الأحقاف سورت: 29، 30 آيتونه].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿قُلۡ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسۡتَمَعَ نَفَرٞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ فَقَالُوٓاْ إِنَّا سَمِعۡنَا قُرۡءَانًا عَجَبٗا ١ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلرُّشۡدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦۖ وَلَن نُّشۡرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدٗا ٢﴾ [الجن: 1-2]

{قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا* (ته (دوی ته) ووايه چې ما ته وحې شوې ده چې بېشکه شان دا دی چې په پېريانو کې يو ټولي (ډلې) (زما قراءت) په غور سره واورېده، (نو کله چې خپل قوم ته لاړل)، نو دوی وويل: بېشکه مونږ يو عجيبه قرآن واورېده. يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا} چې نېغې لارې ته هدايت کوي، نو مونږ په ده ايمان راوړ، او مونږ به هيڅکله له خپل رب سره هيڅوک شريک نه کړو). [الجن سورت: 1، 2 آيتونه].

او لدې څخه: په دې -خبره- د قريشو د کافرانو ګواهي ده چې دا قرآن د بشر له وينا څخه ندی، او يقينا چې دا د هغوی د وينا پر خلاف دی، له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دي: «أَنَّ الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، فَكَأَنَّهُ رَقَّ لَهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا جَهْلٍ، فَأَتَاهُ، فَقَالَ: يَا عَمُّ، إِنَّ قَوْمَكَ يَرَوْنَ أَنْ يَجْمَعُوا لَكَ مَالًا. قَالَ: لِمَ؟ قَالَ: لِيُعْطُوكَهُ فَإِنَّكَ أَتَيْتَ مُحَمَّدًا لِتُعْرِضَ لِمَا قِبَلَهُ، قَالَ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِهَا مَالًا. قَالَ: فَقُلْ فِيهِ قَوْلًا يَبْلُغُ قَوْمَكَ أَنَّكَ مُنْكِرٌ لَهُ، أَوْ أَنَّكَ كَارِهٌ لَهُ قَالَ: وَمَاذَا أَقُولُ؟! فَوَاللَّهِ مَا فِيكُمْ رَجُلٌ أَعْلَمَ بِالْأَشْعَارِ مِنِّي، وَلَا أَعْلَمَ بِرَجَزٍ وَلَا بِقَصِيدَةٍ مِنِّي وَلَا بِأَشْعَارِ الْجِنِّ، وَاللَّهِ مَا يُشْبِهُ الَّذِي يَقُولُ شَيْئًا مِنْ هَذَا، وَوَاللَّهِ إِنَّ لِقَوْلِهِ الَّذِي يَقُولُ حَلَاوَةً، وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً، وَإِنَّهُ لَمُثْمِرٌ أَعْلَاهُ مُغْدِقٌ أَسْفَلُهُ، وَإِنَّهُ لَيَعْلُو وَمَا يُعْلَى، وَإِنَّهُ لَيَحْطِمُ مَا تَحْتَهُ». «وليد بن المغيرة؛ نبي -صلی الله عليه وسلم- ته راغی، نو -هغه پرې- قرآن ولوست، داسې ښکارېده لکه چې -وليد- ورته نرمښت وښوده، نو دا -خبره- أبو جهل ته ورسېده، نو راغی او ورته يې وويل: ای کاکا، ستا قوم وېلې چې تاته مال (پېسې) راغونډې کړي. هغه وويل: ولې؟ ويې وويل: تر څو يې تاته درکړي، ځکه ته محمد ته ورغلی يې تر څو هغه څه ته مخه کړې چې هغه سره دی، هغه وويل: يقينا قريش پدې پوه دي چې زه يې تر ټولو زيات مالداره يم، هغه وويل: نو ته د هغه په اړه داسې يو څه ووايه چې ستا قوم ته ورسيږي او هغوی پوه شي چې ته ترې منکر يې، او يا دا چې ته ترې کرکه کوې، هغه وويل:زه څه ووايم؟! قسم په الله په تاسو کې زما څخه په شعر هيڅوک ډير نه پوهيږي؛

نه په رجز او نه په قصیده (د شعر ځانګړې څپې دي) او نه د پیریانو په شعرونو، قسم په الله چې د دې ټولو سره په هیڅ شي کې ورته والی نه لري، او قسم په الله چې وینا لره يې ځانګړی خوږوالی دی، او یوه ځانګړې جلا او ښکلا لري، او یقینا چې پورته برخه يې میوه ورکوونکې او لاندې برخه يې خړوبوونکې ده، هغه به تل پورته وي او پر هغه څه شی نه پورته کیږي، او هر څه چې ترې لاندې شي ماتوي يې». حاکم (3872) ، بیهقي په الشعب (133) او دلائل النبوة (198/2) کې روایت کړې دی. او لدې څخه دا چې: قرآن عظیم د هغه څه سره موافق دی چې الله -تعالی- يې له بنده ګانو څخه غواړي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾﴾ [الأنعام: 153]

(او دا چې بېشکه دا زما لار ده، چې نېغه ده، نو تاسو د دې پیروي وکړئ او د (نورو) لارو پیروي مه کوئ، ګنې نو تاسو به (د نورو لارو پیروي) د هغه له لارې نه تار په تار کړي، دا (حکم) دی چې هغه (الله) تاسو ته د دې کلك حکم کړی دی، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ). [الأنعام سورت: 153 آیت].

او لدې څخه: هغه څه چې په قرآن کریم کې له الهي معلوماتو، شرعي احکامو او آدابو څخه دي، ټول هغه څه دي چې په فطرتونو کې ځای پر ځای شوي دي، حق ذات فرمایلي دي: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾﴾ [الروم: 30]

(نو ته خپل مخ دین ته نېغ (او برابر) وساته، په داسې حال کې چې حق ته مایل اوسې، (تاسو لازم ونیسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پیدا کړي دي، د الله تخلیق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم(نېغ) دین دی، او لېکن د خلقو اکثریت نه پوهېږي). [الروم سورت: 30 آیت].

او لدې څخه دا چې قرآن کریم له هغه څه سره موافق دی چې د بنده ګانو ښېګڼه پکې ده،ځکه چې الله تعالی خالق دی، په هغه څه پوه دی چې بنده ګان ورته اړتیا لري او په هغه څه پوه دی چې د هغوی دیني، ځاني، مالي او کورنی چارې سموي، الله تعالی فرمایلي:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾﴾ [الملك: 14]

(آیا هغه ذات به نه پوهېږي چې يې (هر څه) پیدا کړي دي (ولې نه!) او هم دی ډېر باریك بین، ښه خبردار دی). [الملك سورت : 14 آیت]

. او په هيڅ شي يې امر ندی کړی مګر دا چې په هغه کې به لوړ مصلحت وي، او نه يې له کوم شي څخه منع کول کړي دي مګر دا چې په منع کولو کې به يې تر وروستي حده له احتياط او ملاتړ څخه کار اخيستل شوی وي. او لدې څخه دا چې: قرآن کريم د هغه څه سره موافق دی چې عقلونه يې تقاضا کوي، لدې امله کله چې الله -تعالى- د محرماتو اساسات په «سورة الأنعام» کې ياد کړل پدې وينا سره يې پای ته ورسول: {لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون}، الله تعالى فرمايلي:

﴿قُلۡ تَعَالَوۡاْ أَتۡلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمۡ عَلَيۡكُمۡۖ أَلَّا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنٗاۖ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُم مِّنۡ إِمۡلَٰقٖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُكُمۡ وَإِيَّاهُمۡۖ وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَۖ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ١٥١﴾ [الأنعام: 151]

(ته ووايه: تاسو راشئ چې زه ولولم هغه څه چې ستاسو رب پر تاسو باندې حرام کړي دي، دا چې تاسو له هغه سره هېڅ شی مه شریکوئ او له مور و پلار سره ښېګڼه کوئ، او تاسو خپل اولاد د غریبۍ له امله مه وژنئ، مونږ تاسو ته روزي درکوو او هغوی ته (هم) او تاسو د بې حیايۍ کارونو ته مه نژدې کېږئ، کوم يې چې ښکاره دي او که پټ دي او تاسو هغه نفس مه وژنئ چې الله حرام کړی دی مګر په حقه سره، دا هغه څه دي چې الله پرې تاسو ته کلك حکم کړی دی، د دې لپاره چې تاسو له عقل نه کار واخلئ). [الأنعام سورت: 151 آیت].

او عاقلو خلکو ته د قرآن کريم وينا په ډېرو ځايونو کې بې شمېره راغلې ده، همدا رنګه په ډېری ځايونو کې الله تعالی له بنده ګانو څخه د فکر کولو، ليدلو او عبرت اخيستلو غوښتنه کړې ده په هر هغه څه يې چې امر کړی او يا يې ورڅخه منع کړې ده.

او لدې څخه: هغه دليلونه چې قرآن کريم پرې راتګ کړی، هغه دي چې په وضاحت، فصاحت، ځواکمنی، نږدې والي او آسانتيا کې -وروستي حد ته رسيدلي- چې هر څوک پرې پوهيږي او دا -ځانګړتيا- له انسانانو څخه د هيچا په وينا کې نده پيژندل شوې، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا کې دي:

﴿هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ١١﴾ [لقمان: 11]

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښیئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پیدا کړی دی، چې غیر له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهی کې دي). [لقمان سورت: 11 آیت]

، او د الله -تعالی- پدې وینا کې:

﴿لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ ٢٢﴾ [الأنبياء: 22]

(که چیرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی یې بیانوي) [الأنبیاء سورت: 22 آیت]،

همدا رنګه دلیلونه یې -په هیڅ حال کې- داسې نه دي چې په باطل دلالت وکړي، او د دلیلونو له پیاوړتیا څخه یې دا دي چې ماتول یا ردول یې ناشوني دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَقُلۡ جَآءَ ٱلۡحَقُّ وَزَهَقَ ٱلۡبَٰطِلُۚ إِنَّ ٱلۡبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ٨١﴾ [الإسراء: 81]

(او ته ووایه: حق راغی او باطل په تېښته ورك شو، بېشکه باطل دی ورکېدونکی). [الإسراء سورت: 81 آیت]

. او لدې څخه دا دي چې قرآن عظیم - چې د رب العالمین وینا ده - هر چاته آسان دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ يَسَّرۡنَا ٱلۡقُرۡءَانَ لِلذِّكۡرِ فَهَلۡ مِن مُّدَّكِرٖ ١٧﴾ [القمر: 17]

(او یقینًا مونږ دا قرآن (د یادولو او پند اخیستلو لپاره) اسان کړی دی، نو ایا څوك پند اخیستونکی شته؟). [القمر سورت: 17 آیت].

او هیڅ بشر داسې ندی پیژندل شوی چې لیکنه یې ټولو ته آسانه وي او هر څوک دې پرې مخاطب وګرځول شي، نو دا ځانګړتیاوې لدې کتاب پرته بل کتاب ته نده ورکول شوي. او لدې څخه دا دي چې قرآن عظیم له هر ډول تغیر او بدلون څخه ساتل شوی دی، الله تعالی فرمایلي: ﴿إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩﴾ [الحجر: 9]

(بېشکه همدا مونږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي یو). [الحجر سورت : 9 آیت].

او الله ـ تعالى ـ ورته د قيامت تر ورځې پورې بقا او ابديت ليکلى دى، نو دا بقاء، ابديت او نه بدلون په دې دلالت کوي چې دا د حکيم ستايل شوي ذات لخوا نازل شوى دى، حق ذات فرمايلي دي:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ٨٢﴾ [النساء: 82]

(آيا نو دوى په قرآن کې غور نه کوي او که چېرې دا د غيرالله له طرفه وَى، دوى به په ده کې خامخا ډېر زيات اختلاف موندلى و). [النساء سورت: 82 آيت].

او سره له بقاء، ابديت، ساتنې او د علمونو، فنونو، او کشفياتو د نوښت سره مو هيڅ علم و نه موند چې د هغه څه مخالفت وکړي چې دې قرآن پرې راتګ کړى دى، بلکه ټول علوم د قرآن سره موافقت لري په هغه څه کې چې په قرآن کې يې يادونه شوې ده، لکه د آسمانونو پيدايښت، د انسان پيدايښت او داسې نور.

او لدې څخه دا چې قرآن تر ټولو برابرې -لارې- ته لارښوونه کوي، نو دا هرې ښېګڼې ته شامل دى، دا د خالق او مخلوق په اړه معلوماتو ته شامليږي، او دنيا او آخرت، پيريانو او انسانانو، اوامرو، نواهيو، ادبونو، واجباتو، جنت او دوزخ ته شامل دى، نو دا ايمان، عمل او بدلې ته شامل دى، الله تعالى فرمايلي:

﴿... مَّا فَرَّطْنَا فِى ٱلْكِتَٰبِ مِن شَىْءٍۚ ...﴾ [الأنعام: 38]

مونږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هيڅ شى (بې ليکلو) نه دى پرېښى. [الأنعام سورت: 38 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ ...﴾ [الإسراء: 9]

(بېشکه دا قرآن هغې (لارې) ته ښودنه کوي چې تر ټولو برابره نېغه ده). [الإسراء سورت: 9 آيت]

. او لدې څخه دا چې قرآن کريم د هرې ناروغۍ درملنه ده، الله تعالى فلرمايلي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ٥٧﴾ [يونس: 57]

(اې خلکو! یقینًا تاسو ته د خپل رب له جانبه نصیحت راغلی دی او په سینو کې چې څه (مرضونه) دي د هغو لپاره ستره شفا ده او د مومنانو لپاره هدایت او رحمت دی). [یونس سورت: 57 آیت].

او د بشر په وینا کې هيڅ داسې وینا نده پېژندل شوې چې په هغې کې د زړونو او بدنونو د ناروغیو درملنه پرته وي، لکه څرنګه چې پدې لوی قرآن کې ده؛ هغه قرآن چې د رب العالمین کلام دی. او لدې څخه دا چې الله -جل جلاله- انسانان او پیریان وننګول تر څو دې قرآن ته ورته یو بل راوړي او یا یې د یو سورت په څېر یو سورت راوړي، الله تعالی فرمايلي: ﴿أَمۡ يَقُولُونَ ٱفۡتَرَىٰهُۖ قُلۡ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٣٨﴾ [یونس: 38]

(آیا دوی وایي چې ده دا له ځانه جوړ کړی دی، ته (دوی ته) ووایه: نو تاسو یو وړوکی سورت د ده په مثل راوړئ او له الله نه پرته چې څوك كولی شئ راوبلئ، كه چېرې تاسو رښتیني یئ). [یونس سورت: 38 آیت]،

او دا یې واضحه کړه چې پدې کې هيڅ شک نشته، نو حق ذات فرمايلي دي: ﴿وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ أَن يُفۡتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصۡدِيقَ ٱلَّذِي بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَتَفۡصِيلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا رَيۡبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٣٧﴾ [یونس: 37]

(او دا قرآن هیڅكله هم داسې نه دی چې له الله نه غیر دې په دروغو جوړ كړى شي او لېكن دا تصدیق دی د هغو (كتابونو) چې له ده نه مخكې دي او د رب العلمین له جانبه د كتاب تفصیل دی چې هېڅ شك په كې نشته). [یونس سورت: 37 آیت].

او لدې څخه دا چې: دا قرآن موږ ته د تیرو قومونو خبرونه بیانوي په هغه ډول چې پیښ شوي دي پداسې حال کې چې د مکې خلک ترې لا خبر نه وو، نو الله تعالی موږ ته بیان کړل، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وینا کې دي: ﴿نَحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ أَحۡسَنَ ٱلۡقَصَصِ بِمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ٣﴾ [یوسف: 3]

[(ای نبي!) مونږ تا ته تر ټولو ښه بیان (قیصه) اوروو، د دې قرآن په ذریعې سره چې مونږ تا ته وحي كړى دى، او بېشكه شان دا دى چې ته د دې (قرآن له نازلېدلو) نه مخكې خامخا له ناخبرو څنې وې]. [یوسف سورت: 3 آیت].

او دا پر دې ګواه دی چې دا د حکیم ستایل شوي ذات لخوا نازل شوی دی. او لدې څخه دا چې دغه ستر قرآن د بیان وضاحت، فصاحت، غیبي خبرونه، رباني قوانین له ځان سره لري، او داسې یو پیغمبر راوړی دی چې نالوستي و نه یې لیکل کولای شول او نه لوستل، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٖ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَۖ إِذٗا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ٤٨﴾ [العنکبوت: 48]

(او له دې (قرآن) نه مخکې نه تا کوم کتاب لوسته او نه تا د غه په خپل ښي لاس سره لیکه، (که ته داسې وی نو) په دغه وخت کې به باطل پرستو شك کاوه). [العنکبوت سورت: 48 آیت]، او الله تعالی فرماېلي دي:

﴿ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ ...﴾ [الأعراف: 157]

(هغه کسان چې د اُمي رسول (او) نبي پیروي کوي هغه چې دوی یې له خپل ځان سره په تورات او انجیل کې لیکلی مومي). [الأعراف سورت: 157 آیت].

او لدې څخه دا چې: د قرآن کریم یو سورت په مختلفو وختونو او مختلفو ځایونو کې نازلیږي، لدې سره بیا هم هغه سورت داسې لوستل کیږي لکه -ټول- چې یو ځای نازل شوی وي، او د خلکو تر منځ دا خبره دود ده چې انسانان په استعدادونو کې یو له بل سره توپیر لري او کله چې دوی په بیلابیلو وختونو کې کتابونه تالیفوي نو طریقې یې یو له بل سره توپیر لري.

او لدې څخه دا چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته الله تعالی سنت ورکړي دي لکه څرنګه یې چې قرآن ورکړی دی، پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ، وَمِثْلَهُ مَعَهُ». «خبر اوسئ چې ماته کتاب راکړل شوی او د کتاب په څېر ورسره (یعني سنت)». ابوداود (4604)، ترمذي (2664)، او ابن ابي شیبه په المصنف کې (24816) او په المسند کې (927) او احمد (17174) روایت کړی دی. او لدې څخه دا: چې قرآن د رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښوونو ته شامل دی، هغه څه چې باید وشي، یا هغه څه چې کول یې واجب دي، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وینا کې دي:

﴿لَّوۡلَا كِتَٰبٞ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمۡ فِيمَآ أَخَذۡتُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٦٨﴾ [الأنفال: 68]

(که د الله له جانبه مخکینی لیك نه وی (،نو) تاسو ته به د هغې (فدیې) په بدل کې چې تاسو واخیستله، خامخا ډېر لوی عذاب دررسېدلی و). [الأنفال سورت : 68 آیت]،

او د الله -تعالی- دا وینا: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَۖ تَبۡتَغِي مَرۡضَاتَ أَزۡوَٰجِكَۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١﴾ [التحریم: 1]

(ای نبي! ته ولې هغه شی حراموې (بندوې) چې الله تا ته حلال کړی دی؟ ته د خپلو ښځو خوشحالول (او راضي کول) غواړې او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [التحریم سورت: 1 آیت]،

او د الله -تعالی- دا قول:

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ١ أَن جَآءَهُ ٱلۡأَعۡمَىٰ ٢ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ٣ أَوۡ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكۡرَىٰٓ ٤ أَمَّا مَنِ ٱسۡتَغۡنَىٰ ٥ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ٦ وَمَا عَلَيۡكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ٧﴾ [عبس: 1-7]

{عَبَسَ وَتَوَلَّى* (ده تندی تریو کړ او مخ یې وګرځاوه. أَن جَاءَهُ الأَعْمَى* په دې وجه چې ده ته ړوند راغی. وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى* او ته څه شي پوه کړې یې، ښایي چې دی پاك شي. أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَى * یا به دی نصیحت (او پند) واخلي، نو ده ته به پند نفع ورسوي. أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى * هر چې هغه څوك دی چې استغنا یې کړې ده. فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّى * نو ته په هغه پسې کیږې. وَمَا عَلَيْكَ أَلاَّ يَزَّكَّى} حال دا چې په تا هېڅ الزام نشته چې هغه پاك نشي). [عبس سورت: ۱-۷ آیتونه]،

او د الله - تعالی - دا وینا:

﴿وَلَوۡلَآ أَن ثَبَّتۡنَٰكَ لَقَدۡ كِدتَّ تَرۡكَنُ إِلَيۡهِمۡ شَيۡـٔٗا قَلِيلًا ٧٤ إِذٗا لَّأَذَقۡنَٰكَ ضِعۡفَ ٱلۡحَيَوٰةِ وَضِعۡفَ ٱلۡمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيۡنَا نَصِيرٗا ٧٥﴾ [الإسراء: 74-75]

{وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلا * (او که ته مونږ (په حق باندې) نه وی ټینګ کړی (،نو) یقینًا یقینًا ته نژدې وې چې دوی ته لږ څه مایله شي. إِذاً لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لاَ تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا} (نو) په دغه وخت کې به خامخا مونږ په تا څکلی وی دوه چند

عذاب په (دي دنیاوي) ژوندون او دوه چنده عذاب په مرګ (په اخرت) کې بیا به تا د خپل ځان لپاره زمونږ په خلاف مدد کوونکی نه وی موندلی). [الإسراء سورت: 74، 75 آیتونه]

، نو که چېرته دا قرآن د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - لخوا وای، نو هغه به دا په خپل ځان نه وای ثبت کړي؛ نو کله چې پکې دا ډول نبوي - صلی الله علیه وسلم - توجیه بیان شوه؛ نو په قطعي ډول ثابته شوه چې دا - قرآن - د هغه لخوا ندی، بلکې د پوه او حکیم - ذات - له لوري دی.

)کتـــاب الرســـل والأنبیـــاء -علیهم السلام- (کتاب دی د رسولانو او نبیانو په اړه

د کتاب لنډیز

او مونږ باور لرو چې په رسولانو ایمان؛ په الله - تعالی - د ایمان څلورم رکن دی.

او مونږ ایمان لرو چې د پیغمبرانو - علیهم السلام - د بلنې اساس په الله - تعالی - د هغه په نومونو، صفتونو او اعمالو پوهېدل دي، او دا چې هغوی ټول په توحید سره لیږل شوي وو او یوازې د الله - تعالی - عبادت ته یې بلنه کوله او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودلو ته یې بلنه کړې ده، نو پیغمبران او رسولان په توحید او ایمان کې تر ټولو کامل خلک دي، او دوی د سپېڅلي خالق په اړه تر ټولو مخلوقاتو خورا پوه دي، او په هغه څه چې د - الله پاک - لپاره پر دوی واجب او هغه څه چې پرې حرام دي.

او هر نبي خپل قوم دوو لویو بنسټونو ته بللی دی چې عبارت دي له: یوازې د یو الله عبادت او د آخرت په ورځ ایمان او هغه څه چې الله - تعالی- په دې کې د خپلو دوستانو لپاره نعمتونه او د دښمنانو لپاره عذاب چمتو کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې انبیاء - علیهم السلام - په هغو لویو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه یې ورته کړې ده، هغوی ټولو په الله - تعالی - ، ملائکو، کتابونو، رسولانو، د اخرت ورځ او د خیر او شر په اندازې باندې ایمان راوړلو ته بلنه کړې ده، ټولو د عباداتو اصولو ته بلنه کړې ده لکه: لمونځ، زکات، روژه او حج، او د نیکو اخلاقو بنسټونو ته او له ناوړه اخلاقو څخه یې - خلک - منع کړي دي، نو پیغمبران - علیهم السلام - سره په اصولو کې متفق دي، خو هغه شریعتونه چې هغوی ورته بلنه کړې ده په احکامو او تفصیل کې یې سره جلا دي.

او مونږ ایمان لرو چې په ټولو انبیاوو - علیهم السلام - ایمان راوړل واجب دي، او په هر هغه څه یې چې له غیبو خبر ورکړی دی باید ریښتینی وګڼل شي او له هر هغه څه څخه ځان ساتل واجب دي چې منع ترې شوې ده، له هغوی سره مینه کول، د هغوی احترام کول او د هغوی پسې اقتدا کول او پدې ګواهي ورکول چې هغوی - الهي - پیغام رسولی، امانت یې اداء کړی، او د الله دپاره یې او د هغه د بندګانو د پاره یې خیر خواهي لټولې او په حقه سره یې د الله په لار کې جهاد کړی او په ټول امت د هغه رسول په شریعت عمل کول واجب دي چې ورته لیږل شوی دی، او پدې امت؛ د محمد - صلی الله علیه وسلم - په امت؛ په پیریانو او انسانانو واجب دي چې د أنبیاوو او رسولانو په وروستي پیغمبر چې محمد - صلی الله علیه وسلم - دی په شریعت یې عمل وکړي، ځکه چې هغه ټولو انسانانو او پیریانو ته لیږل شوی دی.

او ټول انبیاء او رسولان - علیهم السلام - د دې لپاره راغلي دي چې خلک د کفر، شرک او جهالت له تیارو څخه راوباسي، که څه هم د دې دنیا له عزت، سلطنت، زور، ځواک، کرهڼې او کارخانو څخه برخمن وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - دوی لره زیری ورکوونکي او ویروونکي لیږلي دي؛ د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله - تعالی باندې له رسولانو - لیږلو - څخه وروسته کوم حجت پاتې نه شي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - په هر امت کې یو رسول لیږلی. نو د هغه چا نوم مو چې پیژندلی دی ایمان پرې واجب دی او د هغه چا نوم مو چې له دوی څخه ندی پیژندلی مجمل ایمان پرې راوړو. نو په ټولو أنبیاوو او رسولانو - علیهم السلام - ایمان په هر مسلمان نارینه او ښځینه واجب دی او څوک چې په یو نبي کافر شو، نو یقینا چې په ټولو انبیاوو - علیهم السلام - یې کفر کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - پاک - بندګانو ته خپل رسولان لیږي چاته چې وغواړي او څرنګه چې د هغه حکمت غوښتنه کوي، نو د هغه حکم لره هیڅ څارونکی نشته، څه چې وغواړي او څه یې چې خوښه وي کوي یې.

او مونږ ایمان لرو چې نبوت یوه الهي لورینه او رباني رحمت دي، له خپلو بنده ګانو څخه یې چې چاته وغواړي بخشش کوي، نو الله تعالی دی چې له پرښتو او خلکو څخه رسولان غوره کوي.

او انبياء او رسولان - عليهم السلام - سره په خپل منځ کې يو پر بل غوره والی لري، او تر ټولو غوره يې اولو العزم دي، او د اولو العزم تر منځه تر ټولو غوره د الله تعالی دوه دوستان دي: ابراهيم او محمد - عليهما السلام - او پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - أنبياوو ته يو پر بل له غوره والي ورکولو څخه منع فرمايلې ده؛ په ځانګړې توګه کله چې دا کار د تعصب يا د هغه له شان څخه د کمولو په موخه وشي او لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهيم او محمد - عليهما السلام - په دوستۍ نيولي دي، همدا رنګه يې موسی - عليه السلام - ته په خلکو غوره والی ورکړی دی؛ هغه ته په رسالتونو ورکولو او هغه سره په خبرو کولو، او زمونږ پيغمبر - صلی الله عليه سلم - د خُلت (د محبت د لوړې درجې) مرتبه خپله کړې ده او دا شرف يې هم حاصل کړی دی چې رب يې ورسره د اسراء په شپه د پردې تر شا خبرې کړي دي، نو پدې سره زمونږ پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - د خُلت او هغه سره د خبرو کولو شرف حاصل کړی دی.

او مونږ پدې ايمان لرو چې پيغمبران د ټولو انسانانو غوره خلک دي، او هيڅوک د نبي مرتبې ته نه شي رسيدلی، نه ولي او نه بل څوک، او هيڅ بشر ته په نبي باندې غوره والی ورکول په کار ندي، او نبوت کسبي ندی (يعنې لاس ته نه راوړل کيږي) بنده يې په زحمت، طاعت، پاکيزه ګۍ مبارزه، د زړه پاکوالي، ستره والي او خو اخلاقو لاسته راوړلی نشي.

او مونږ پدې ايمان لرو چې الله تعالی پيغمبري نده ورکړې مګر سړيو ته، او مونږ پدې پوهيږو چې أنبياء عليهم السلام لکه د نورو انسانانو په څېر انسانان دي، او دوی له انسانانو څخه په ديندارۍ، عقلونو او أخلاقو کې تر ټولو پوره دي، مګر دا چې دوی ته وحې کيږي، او په هغه څه کې دوی له ګناه څخه پاک دي چې د الله تعالی له أوامرو څخه يې خلکو ته رسوي، او کله چې نبي پداسې يو څه کې اجتهاد وکړي چې وحې ورته پکې نه وي شوې او بيا پايلې ته ونه رسيږي، نو الله تعالی يې په نوموړي اجتهاد کې تاييد نه کوي، بلکه وحې پرې نازليږي تر څو تشه ډکه شي.

او رسولان او أنبياء -عليهم السلام - د ځان لپاره د نفعې او ضرر خاوندان ندي، سره لدې چې پورته مرتبه، لوړه درجه او په دنيا او اخرت کې ستايل شوی مقام لري. نو کله چې دوی خپل ځان ته ګټه او تاوان نه شي رسولی، نو نورو خلکو ته خو يې په طريقه اولی سره نه شي رسولی، او که چيرته دوی خپل ځانته او نورو ته - په خپل ژوند کې - ګټه او يا تاون نه شي رسولی، نو په طريقه اولی سره نورو ته ګټه او تاوان د هغوی له مرګ څخه وروسته نه شي رسولای.

او په غيبو نه پوهيږي مګر په هغه اندازه چې الله تعالی ورښودلي وي او اجازه يې ورته پرې کړې وي.

او أنبياء او رسولان - عليهم السلام - د الله تعالی عبادت د هغه څخه له ويرې او هغه ته له هيلې درلودلو له امله کوي، او هغه ته وسيله(نزديکت) پلټي، او هغه پاک ذات ته ځان نږدې کوي.

او مونږ ايمان لرو چې پيغمبران او رسولان د هغو مصيبتونو او ناروغيو سره مخ کيږي چې نور انسانان ورسره مخ کيږي، دوی ته غم او مرګ رسيږي او دا چې دوی ميرمنې او اولادونه لري او دا چې دوی خواړه خوري او په بازارونو کې ګرځي، او مونږ پدې پوهيږو چې مسيح - عليه السلام - د الله - تعالی - لخوا ژوندی پورته شوی دی کله چې د هغه امت غوښتل چې هغه ووژني.

او مونږ شاهدي ورکوو چې دوی خلکو ته نصيحت وکړ، امانتونه يې وسپارل، او د خپل رب پيغامونه يې ورسول، او دا دوی ته زيان نه رسوي چې پيروانو يې - بلنه - ونه منله او نه دا چې خلکو پرې کبر وکړ.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی- هر پيغمبر ته له نښو او دليلونو څخه دومره ورکړي دي چې د هغه په اندازه انسانان ايمان راوړي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - هيڅ پيغمبر ندی ليږلی مګر دا چې له هغه سره داسې يو نښه وي چې د هغه په رښتينولۍ دلالت وکړي، برابره خبره ده که مونږ پرې پوه شو يا پرې پوه نه شو، او الله تعالی مونږ ته د هغې له جملې څخه يوه ټولګه په قرآن کريم کې بيان کړې ده. او پدې هم پوهيږو چې ډيرې داسې نخښانې شته چې الله تعالی پرې د خپلو پخوانيو پيغبرانو تاييد کړی دی او الله تعالی مونږ ته ندي بيان کړي، او ځينې وختونه الله تعالی مونږ ته هغه واضحه نخښانې بيانوي، او کله هم دليل بيانوي، او مونږ پدې پوهيږو چې هغه نښانې او دليلونه چې الله تعالی پرې د خپلو رسولانو او أنبياوو تاييد کړی دی ډيرې زياتې دي.

او د هغوی په ريښتينولۍ تر ټولو لوی دليل هغه دی چې دوی هغه توحيد ته بلنه کوي چې په فطرتونو کې ځای پر ځای شوی دی او عقلونه يې په ښه والي ګواهي ورکوي، او هغه ګټور علم، نيک عمل، هدايت، حق دين او ميزان چې دوی ورسره راتګ کړی دی او خپلو رسولانو ته د الله تعالی ګواهي چې دوی پر حق دي، او هغه څه هم حق دي چې دوی پرې راتګ کړی دی، او تر ټولو لويه نخښه يې هغه وحيې ده چې د الله - تعالی- له

لورې پرې نازلېږي او تر ټولو ستره وحی لوی قرآن دی چې زمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم معجزه ده، او شونې نده چې انسان دې د دې وحی په څېر روا‌ړلی شي؛ ځکه چې هغه د الله کلام او وحی ده او ځکه چې په هغه کې غیبي خبرونه دي،او د هغه هدایت، رڼا، رحمت او حکمت له امله چې پکې دي.

او د هغو شیانو له جملې څخه چې الله - تعالی - پرې د خپلو پیغمبرانو مرسته کړې وه، هغه عقلي دلیلونه دي چې الله پرې د دوی مرسته کړې ده، نو کافر حیران کړي او باطل ته ماتې ورکړي.

او د دوی ترټولو له لوی نخښو څخه له غیبو څخه خبر ورکول دي، هغه چې الله تعالی ترې د پردې پورته کولو اجازه ورکړې وي. او له دوی څخه : مخکینو پیغمبرانو - علیهم السلام - ته نجات ورکول، او د دوی پیروانو ته د دښمنانو له فریب څخه نجات ورکول او د ضدي او متکبرو خلکو له منځه وړل، او بلنه ورکړی شوو ته د الله تعالی لخوا د هغه څه یادونه کول چې په پخوانیو باندې یې کړي دي، او دا چې د الله کرنلاره کېدونکې ده. او له هغې څخه : د دوی د صفاتو کمال، د دوی ښه اخلاق، عمل او سیرت او د دوی په خبرو کې اخلاص چې له هغه سره دوی دروغ نه شي ویلی. او لدې څخه: د پیغمبرانو د نښانو په لېږد کې لوی پرلپسې والی، او هغه څه چې دوی پرې د علم، هدایت او حق دین څخه راتګ کړی دی، هغه څه چې د دروغو په لیږدولو باندې سره د دوی یوځای کېدل ناممکن ګرځوي. او لدې څخه: دا چې دوی په خپلو رسالتونو باندې بدله نه غواړي، او نه پرې واکمني غواړي. او لدې څخه دا چې: د پیغمبرانو د نبوت سپکاوی هیڅوک نه کوي مګر یو جاهل چې د دین، علم او لارښوونې په اړه یې فکر ندی کړی چې پیغمبرانو پرې راتګ کړی دی، او یا یو ضدي متکبر.

او له سترو نخښانو څخه یې هغه حسي دلیل دی چې سترګې یې ګوري، عقلونه یې مني، لکه د نوح د قوم غرقیدل، د صالح اوښه، د هود د قوم ننګونه چې که ټول قوم یې ورسره دوکه وکړي، له اور څخه د ابراهیم ژغورل، د موسی معجزې، او لدې څخه: امسا، ملخان، سپږې، چونګښې، وینه، طوفان، د فرعون او د قوم یې غرقیدل،او د داود - علیه السلام - معجزې لکه: د غرونو تسبیح ویېل، د اوسپنې نرمیدل، د سلیمان - علیه السلام - معجزې، هغه ته د باد او پیریانو تسخیریدل، د مرغانو په خبرو پوهیدل. او د مسیح - علیه السلام - معجزې لکه پیس وهلی، مورزادي ړوند او چې وروسته ړوند شوی وي دوی رغول، د مړو ژوندي کول، او دا چې هغه به له خټو څخه لکه د مرغانو په څېر جوړول بیا به یې پکې پوکی وکړاو د الله په اذن به هغه مرغه شو، او زمونږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم معجزې، چې هغه زیاتې دي او په سختۍ سره شمېرل

کیږي لکه : د سپوږمۍ څېرې کېدل، اسراء او معراج، د خوړو ډېرېدل، د حيواناتو سره خبرې کول، د کاڼو تسبيح ويیل، د ونې د تنې ژړا، او د الله لخوا د دښمنانو په مقابل کې يې مرسته کول.

او د پيغمبرانو له معجزو څخه: د هغه پيغمبر حالت چې حق ته بلنه کوي؛ او يقينا چې خلک د هغه چا ترمنځ توپير کوي چې په خپلو خبرو کې حق ته بلنه کوي او د هغه چا چې دروغو ته په خپلو ويناوو کې بلنه ورکوي... او داسې نورې نښانې.

او د پيغمبرانو ټولې نښانې پرته له قرآن کريم او د محمد - صلی الله عليه وسلم - له سنتو څخه له منځه تللي دي، چې دا دواړه پاتې دي ځکه چې الله - تعالی - يې د ساتلو تضمين کړی او پدې دواړو کې د پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - او د هغه د رسالت په رښتينولۍ ستر دليلونه او ثبوتونه دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - د خپلو پيغمبرانو ملاتړ کوي، په هغه ډول چې د هغه حکمت د کائناتي او شرعي آيتونو او شواهدو تقاضا کوي، نو الله په خپل فضل سره هدايت کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره چې څوک وغواړي ګمراه کوي يې، او ضدي انسان ته نه زياتوي مګر ضد او تکبر.

او مونږ ايمان لرو چې که چېرته الله - تعالی - غوښتلی وای نو ټولو خلکو ته به يې هدايت کړی و.

او مونږ ايمان لرو چې د پيغمبرانو دليلونه او نښانې چې هغوی راوړي دي او الله يې پرې مرسته کړې ده، ناشوني ده چې د نبوت دعوه کوونکی يې راوړي، يا ساحر او دروغجن، ځکه چې الله - تعالی - پريکړه کړې چې په صحيح دليل سره به د باطل مرسته نه کوي، او نه به دروغجن په رېښتني ثبوت سره رېښتونی کوي؛ ځکه چې هغه ذات حکيم دی په خپل شريعت او امر کې او د الله تعالی جاري حکمت او کړنلاره د دې خبرې ممانعت کوي.

او مونږ ايمان لرو چې زمونږ پيغمبر محمد بن عبدالله د رب العالمين رسول، د انبياوو او رسولانو وروستی، د بني آدمو سردار او هغه رب العالمين ته محبوب دی.

او مونږ پوهيږو چې هغه ته چې کومې معجزې ورکړل شوي بل هيڅ پيغمبر ته ندي ورکړل شوي او د هغه ترټولو لويه معجزه قرآن کريم دی، او لومړی هغه څه چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - ته پرې د وحيې پيل وشو هغه د ښايسته خوبونو ليدل و، نو هغه به هيڅ خوب نه ليده مګر دا چې د روڼ سهار په څېر به رښتيا کېده، او لومړی وحې

چې پرې له - قرآن - څخه نازل شوه د «سورة العلق» لومړي آيتونه وو او له هغې وروسته پرې «المدثر» نازل شو، بيا ورپسې وحې په پرلپسې ډول نازليده، هغه په مکه کې ديارليس کاله خلک توحيد ته راوبلل او په مدينه کې يې لس کاله تېر کړل او الهي قوانين يې بيان کړل او د هغه دين ته يې بلنه کوله، او د هغه په لاره کې يې جهاد کاوه، تر دې چې الله تعالی د درې شپيته کلنی په عمر کې وفات کړ، زما مور او پلار دې له هغه صلی الله عليه وسلم څخه قربان شي،

او مونږ. پوهيږو چې له قرآن عظيم څخه وروسته د هغه ترټولو لويه معجزه اسراء او معراج دي. او د هغه له معجزو څخه د سپوږمۍ چاودېدل دي، او الله - تعالی هغه په ډېرو ځانګړتياوو سره ځانګړی کړی دی او دا ځانګړتياوې يې علماوو په خپلو تاليفاتو کې ذکر کړي دي او کله کله يې پکې مستقل تاليفات کړي دي.

او مونږ. ايمان لرو چې په انسانانو او پېريانو دواړو باندې پرې ايمان راوړل واجب دي، او په هغه څه کې يې رښتينی ګڼل چې خبر يې پرې ورکړی، او په هغه څه کې اطاعت کول چې امر يې پرې کړی دی.

او مونږ. ايمان لرو چې د الله - تعالی - عبادت بايد و نه شي مګر په هغه طريقه چې روا کړی يې دی او حق ذات د هغه - صلی الله عليه وسلم - د امر له مخالفت څخه ويرول کړي دي، او حق ذات د هغه په درناوي او محبت امر کړی او دا چې پرې واجب دي چې هغه - صلی الله عليه وسلم - بايد سړي ته له خپل ځان ، پلار او ټولو خلکو څخه زيات ګران وي.

او مونږ. ايمان لرو چې الله تعالی په آذان کې د شهادتينو پر مهال زمونږ. د پيغمبر محمد - صلی الله عليه وسلم - ياد د خپل ځان سره يو ځای ذکر کړی دی، او زمونږ. د پيغمبر- صلی الله عليه وسلم - ياد په پراخه توګه په پخوانيو اسماني کتابونو کې شوی دی، او په قرآن عظيم کې، او مسلمانو ليکوالانو د هغه د سنت، سيرت، خويونو، اخلاقو او غزاګانو په بيانولو کې ډول ډول تاليفات کړي دي.

او مونږ. باور لرو چې الله - تعالی - هغه ټول مخلوق ته راليږلی، ځکه چې هغه ثقلينو (پيريانو او انسانانو) ته د الله رسول دی او الله - تعالی - هغه ته د پيريانو يوه ډله وليږ.له چې هغه ته يې غوږ. نيولی و، تر څو يې تر شا د خپلو قومونو خلک وويروي، او د دې لپاره چې حجت پرې قائم شي او الله - تعالی له هر نبي او رسول څخه ژمنه اخيستې ده چې که چېرته محمد - صلی الله عليه وسلم - وليږ.ل شو او دی ژوندی و نو ايمان به پرې راوړي.

او مونږ ایمان لرو چې پیغمبرانو پده باندې خپلو قومونو ته زیری ورکړی او د هغه صلی الله علیه وسلم او د ملګرو صفتونه یې په تورات او انجیل کې راغلي دي او په ځانګړې توګه پرې مسیح علیه السلام - بني اسرائیلو ته زیری ورکړی او بني اسرائیلو داسې پیژانده لکه څرنګه یې چې خپل اولادونه پیژندل. او د هغه صلی الله علیه وسلم د نبوت له نښانو څخه ځینې هغه دي چې اهل کتابو پیژندلې لکه د هغه په ملا کې د نبوت مبارک مهر.

او مونږ د هغه - صلی الله علیه وسلم - د پیغام په عمومیت باور لرو، لدې امله یې پادشاهانو او مشرانو ته لیکونه ولیږل او د یو الله عبادت او د هغه - صلی الله علیه سلم - په پیغمبرۍ ایمان او ربښتیا ګڼلو ته یې راوبلل.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - زمونږ نبي - صلی الله علیه وسلم - ته ځمکه راټوله کړه، نو تر هغه ځایه یې ترې ولیده چې کوم ځای ته به یې چې په راتلونکي کې د امت واکمني رسیږي.

او د هغه د رسالت د عمومیت یو دلیل دا دی چې د نجران نصارا یې له مباهلې څخه په شا شول، او د جزیې ورکول یې و منل پداسې حال کې چې ذلیله وو، ځکه هغوی پوهېدل چې دی نبي دی.

او د هغه - صلی الله علیه وسلم - د رسالت د عمومیت له دلایلو څخه د ډیرو یهودو او نصاروو علماوو اسلام راوړل دي، بلکه له اهل کتابو څخه په زرګونو. او د هغه - صلی الله علیه وسلم د رسالت د عمومیت له دلایلو څخه دا دي چې هغه له روم سره غزا وکړه او صحابه کرامو ته یې له هغه وروسته د فارس او روم سره د جهاد کولو امر وکړ.

او د هغه - صلی الله علیه وسلم - د رسالت د عمومیت له دلیلونو څخه دا دي چې هغه د سراقه سره ژمنه وکړه چې په راتلونکي کې به د کسرا - د سرو زرو بنګړي ور په لاس کوي - نو هغه د عمر رضي الله عنه په خلافت کې په لاس کړل.

او مونږ په یقین سره پوهیږو چې دا د الله - تعالی - د حکمت غوښتنه ده چې په خپل فضل سره لارښوونه کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره ګمراه کوي چا لره چې وغواړي، همدا رنګه حکمت یې دا تقاضا کړې چې هر پیغمبر لره دې یو دښمن وي، او د دې دښمنانو تر منځه دې یو بل ته په باطل سره وصیت کول او په خبرو کې یو بل ته ورته والي وي، په هر امت کې - د پیغمبر ضد عامه - وینا یو بل ته ورته وي، کله وایي: یقینا دی ساحر دی او یا کوډګر او دروغجن دی او کله دا نه مني چې هغه دې ورته

کومه معجزه راوړي وي او کله بدګماني کوي چې دا - پیغمبر - په الله دروغ تړي او کله یې په لیونتوب سره یادوي او د الله رسولان علیهم السلام لدې ټولو حالتونو څخه پاک دي، پداسې حال کې چې هغوی د عقل له اړخه تر ټولو پوره دي او په زړونو کې تر ټولو پاکیزه دي او کله دا خبره ډیره لویه ګڼي چې هغوی یې د یو الله عبادت ته بولي او کله هم د نبي دعوت ردوي، ځکه چې هغه د دوی په څېر یو انسان دی او کله ترې د داسې کارونو غوښتنه کوي چې هغه د مخلوق په توان کې نه وي، خو دا کارونه دوی د لویې او ضدیت له امله کوي - یقینا دوی زمونږ له نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - څخه وغوښتل چې له ځمکې څخه ورته چینې راوباسي او یا دا چې باغ ولري او یا پرې له آسمان څخه باران واوروي او یا ورته الله او پرښتې راولي او یا دا چې پیغمبر لره دې یو ښایسته کور وي او یا په آسمان کې دې پورته وخیژي او کتاب دې پرې نازل کړي او کله هم له نبي څخه غوښتنه کوي چې هغه څه ورته راوړي چې وعده یې ورسره کوي، او کله هم د الله تعالی له لارې څخه منع کول کوي او خپلو پیروانو ته وایي: دې قرآن ته غوږ مه نیسئ او شورماشور پکې وکړئ او کله د رسول مقابله د هغه په دروغجن ګڼلو سره کوي او یا په رسول الله - صلی الله علیه وسلم - تور لګوي چې هغه ته یو بشر ښوونه کوي او د الله له طرفه ورته وحیې نه راځي.

او کله هم له رسول څخه مخ اړوي، ځکه چې یوازې کمزوري خلک د هغه پیروي کوي، او کله هم د رسولانو پورې ټوکې او مسخرې کوي، او کله هم رسول ته دوکه ورکوي، او تمه لري چې غوړه مالي ورته وکړي او یا ورته پناه وروړي، او کله هم پداسې یو تعبیر سره چې ضدي انسان پدې پوهیږي چې په خپله خبره کې دروغجن دی، لکه څرنګه چې د فرعون په وینا کې راغلي چې موسی ته یې کافر ویلي.

او کله هم عام خلک نبي له وطن څخه په ویستلو ګواښي، او د قریشو کافرانو زمونږ نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - د بني هاشمو سره د ابو طالب په دره کې د درېو کلونو لپاره محاصره کړ او هغه صلی الله علیه وسلم یې له خپل کور او کلي څخه وویست او د ابراهیم - علیه السلام - قوم هڅه وکړه چې هغه په اور وسوځوي، مګر دا چې الله تعالی وژغوره او بني اسرائیلو د خپلو پیغمبرانو د وژلو هڅه وکړه، بلکه له هغوی څخه یې ځیني ووژل...

دا د پیغمبرانو سره د متکبره خلکو عادت دی او دا یوه جاري کړنلاره ده چې عام خلک یې په هر امت کې د اصلاح کوونکو سره پر مخ وړي.

)بـــاب الإيمان بالرسل عليهم الصلاة والسلام (باب دى په رسولانو عليهم السلام د ايمان په اړه

په رسولانو ايمان راوړل د ايمان له ارکانو څخه څلورم رکن دی، الله تعالی فرمايلي:
﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ﴿٢٨٥﴾﴾ [البقرة: 285]

(رسول پر هغه څه ايمان راوړی دی ؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ايمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملايکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو (او وايي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هيچا په مينځ کې توپير نه کوو). [البقرة سورت: 285 آيت]،

او حق ذات تعالی فرمايلي دي:

﴿۞ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ ...﴾ [البقرة: 177]

(نيکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، خو لېکن نيکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د آخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړی وي). [البقرة سورت: 177 آيت]،

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې يوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خلکو ته راښکاره شو، نو يو سړی ورته راغی، او ويې ويېل: ای د الله رسوله ! ايمان څه دی؟ ويې فرمايل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ». "دا چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه سره په مخ کيدلو، او په وروستي بعث يعني بيا راپورته کېدلو ايمان ولرې". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64) روايت کړی دی. او موږ ايمان لرو چې د پيغمبرانو - عليهم السلام - د بلنې اساس په الله - تعالی - د هغه په نومونو، صفتونو او اعمالو پوهېدل دي او دا چې هغوی ټول په توحيد سره ليږل شوي دي او يوازې د الله - تعالی - عبادت او له هغه پرته د نورو د عبادت پريښودلو ته يې بلنه کړې ده، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ﴿٢٥﴾﴾ [الأنبياء: 25]

(او مونږ له تا نه مخکې هېڅ رسول نه دی لېږلی مګر چې هغه ته به مونږ(دا) وحي کوله چې بېشکه شان دا دی چې له ما نه پرته بل هېڅ حق معبود نشته، لهذا تاسو زما عبادت کوئ). [الأنبياء سورت: 25 آيت]

، او هر نبي خپل امت ته ويلي دي:

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ٦٥﴾ [الأعراف: 65]

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ په حق معبود نشته، آيا تاسو نه وېرېږئ). [الأعراف سورت: 65 آيت].

نو پیغمبران او رسولان په توحيد او ايمان کې تر ټولو کامل خلک دي او دوی د سپېڅلي خالق په اړه تر ټولو مخلوقاتو زيات پوه دي او هغه څه چې د - الله پاک - لپاره پر دوی واجب دي او هغه څه چې پرې حرام دي، او هر نبي خپل قوم دوو لويو بنسټونو ته بللی دی چې عبارت دي له: يوازې د يو الله عبادت او د آخرت په ورځ ايمان او هغه څه چې الله - تعالی- په دې کې د خپلو دوستانو لپاره نعمتونه او د دښمنانو لپاره عذاب چمتو کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ٥٩﴾ [الأعراف: 59]

يقينًا (يقينًا مونږ نوح خپل قوم ته لېږلی و، نو هغه وويل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، تاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ برحق معبود نشته، بېشکه زه پر تاسو د لويې ورځې له عذاب نه وېرېږم). [الأعراف سورت: 59 آيت]،

او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

﴿۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ وَلَا تَنقُصُواْ ٱلۡمِكۡيَالَ وَٱلۡمِيزَانَۖ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيۡرٖ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٖ مُّحِيطٖ ٨٤﴾ [هود: 84]

(او (لېږلی و مونږ) مدين ته د هغوی ورور شعيب، هغه وويل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه غير (بل) هېڅ حق معبود نشته او تاسو پيمانه او تله مه کموئ، بېشکه زه تاسو په خير (ښه حال) وينم او بېشکه زه پر تاسو باندې د چاپېرېدونکې ورځې له عذاب نه وېرېږم). [هود سورت: 84 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿۞ وَٱذۡكُرۡ أَخَا عَادٍ إِذۡ أَنذَرَ قَوۡمَهُۥ بِٱلۡأَحۡقَافِ وَقَدۡ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦٓ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ٢١﴾ [الأحقاف: 21]

(او ته د عاديانو ورور (هود) ياد كړه، كله چې ده خپل قوم ووېرولو، چې په احقاف (رېګستان) كې وو، او يقينًا له ده نه مخكې او له ده نه وروسته (نور) وېروونكي (پېغمبران) تېر شوي دي (په دې خبرې سره) چې تاسو عبادت مه كوئ غير له الله نه، بېشكه زه په تاسو د ډېرې لويې ورځې د عذاب وېره كوم). [الأحقاف سورت: 21 آيت].

او موږ ايمان لرو چې انبياء - عليهم السلام - په هغو لويو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه يې ورته كړې ده، هغوى ټولو په الله - تعالى - ، ملائكو، كتابونو، رسولانو، د آخرت ورځ او د خير او شر په اندازې باندې ايمان رواړلو ته بلنه كړې ده، ټولو د عباداتو اصولو ته بلنه كړې ده لكه : لمونځ، زكات، روژه او حج، او د نيكو اخلاقو بنسټونو ته او له ناوړه اخلاقو څخه يې - خلك - منع كړې دي، نو پيغمبران - عليهم السلام - سره په اصولو كې متفق دي، خو هغه شريعتونه چې هغوى ورته بلنه كړې ده په احكامو او تفصيل كې يې سره مخالفت لري.

﴿۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ ...﴾ [الشورى: 13]

(هغه ستاسو لپاره هغه دين مقرر كړى دى چې د هغه وصيت يې نوح ته كړى و او هغه چې مونږ تا ته وحې كړى دى او هغه چې مونږ د هغه وصيت ابراهيم او موسٰى او عيسٰى ته كړى و، چې تاسو دين قايم كړئ او په ده كې اختلاف مه كوئ). [الشورى سورت: 13 آيت].

او موږ ايمان لرو چې انبياء - عليهم السلام - په هغو لويو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه يې ورته كړې ده، خو هغه شريعتونه چې هغوى ورته بلنه كړې ده په احكامو او تفصيل كې يې سره مخالفت لري، الله تعالى فرمايلي:

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِۖ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ لِكُلّٖ جَعَلۡنَا مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ ...﴾ [المائدة: 48]

(او (ای نبي!) مونږ تا ته کتاب په حقه سره نازل کړی دی، چې د هغو کتابونو تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې دي او د هغوی محافظ دی، نو ته د دوی په مینځ کې فیصله وکړه په هغه څه سره چې الله نازل کړي دي او ته د دوی د خواهشاتو پیروي مه کوه، چې هغه حق پرېږدې چې تا ته راغلی دی، مونږ په تاسو کې د هر یو لپاره یو دستور او لاره مقرر کړې ده). [المائدة سورت: 48 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې په ټولو انبیاوو - علیهم السلام - ایمان راوړل واجب دي او په هر هغه څه یې چې له غیبو خبر ورکړی دی باید ریښتینی وګڼل شي او له هر هغه څه څخه ځان ساتل واجب دي چې منع ترې شوې ده، له هغوی سره مینه کول، د هغوی احترام کول او د هغوی پسې اقتدا کول او پدې ګواهي ورکول چې هغوی - الهي - پیغام رسولی، امانت یې اداء کړی، او د الله او د بندګانو خیرخواهي یې کړې ده او په حقه سره یې د الله په لار کې جهاد کړی او په ټول امت د هغه رسول په شریعت عمل کول واجب دي چې ورته لیږل شوی دی او پدې امت؛ د محمد - صلی الله علیه وسلم - په امت؛ له پیریانو او انسانانو څخه واجب دي چې د أنبیاوو او رسولانو په وروستي یو چې محمد - صلی الله علیه وسلم - دی په شریعت یې عمل وکړي، ځکه چې هغه ټولو انسانانو او پیریانو ته لیږل شوی دی.

او ټول انبیاء او رسولان - علیهم السلام - د دې لپاره راغلي دي چې خلک د کفر، شرک او جهالت له تیارو څخه راوباسي، که څه هم د دې دنیا له عزت، سلطنت، زور، ځواک، کرهنې او کارخانو څخه برخمن وي، الله تعالی د موسی علیه السلام په اړه فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنۡ أَخۡرِجۡ قَوۡمَكَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرۡهُم بِأَيَّىٰمِ ٱللَّهِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّكُلِّ صَبَّارٖ شَكُورٖ ٥﴾ [إبراهيم: 5]

(او یقینًا یقینًا مونږ موسٰی له خپلو معجزو سره لیږلی و (او دا مو ورته ویلي وو) چې خپل قوم له تیارو نه رڼا ته راوباسه او دوی ته د الله د ورځو(واقعات د پخوانو) یادونه وکړه، بېشکه په دغو کې خامخا د هر ښه صبر کوونکي، ډېر شکر کوونکي لپاره نښې دي). [إبراهیم سورت: 5 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿أَتَبۡنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةٗ تَعۡبَثُونَ ١٢٨ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمۡ تَخۡلُدُونَ ١٢٩ وَإِذَا بَطَشۡتُم بَطَشۡتُمۡ جَبَّارِينَ ١٣٠﴾ [الشعراء: 128-130]

{أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ* (ایا تاسو په هر اوچت ځای یوه نښه (لوړه ودانۍ) جوړوئ، په داسې حال کې چې عبثیات کوئ! وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ* او تاسو پاخه عمارتونه جوړوئ، ښايي چې تاسو به (په دنیا کې) تل اوسېږئ. وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ} او کله چې تاسو نیول کوئ (،نو) نیول کوئ، په داسې حال کې چې ظلم کوونکي یئ). [الشعراء سورت: 128-130 آیتونه]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗ وَأَثَارُواْ ٱلۡأَرۡضَ وَعَمَرُوهَآ أَكۡثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ٩﴾ [الروم: 9]

(ایا دوی په ځمکه کې نه ګرځي، نو چې وګوري چې د هغو کسانو انجام څنګه و چې له دوی نه مخکې وو هغوی له دوی نه په قوت کې زیات سخت وو او هغوی ځمکه څیروله او دا یې اباده کړې وه ډېره له هغې نه چې دوی دغه آباده کړې ده او دوی ته خپلو رسولانو ښکاره دلیلونه راوړي وو، نو الله کله هم داسې نه و چې په دوی ظلم وکړي او لیکن دوی (پخپله) په خپلو ځانونو ظلم کاوه). [الروم سورت: 9 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - دوی لره زیری ورکوونکي او ویرووونکي لیږلي دي؛ د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله - تعالی باندې له رسولانو - لیږلو - څخه وروسته کوم حجت پاتې نه شي، الله تعالی فرمایلي:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ١٦٥﴾ [النساء: 165]

(او (مونږ لیږلي وو) رسولان، چې زېری ورکوونکي او وېرووونکي وو، د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی). [النساء سورت: 165 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په هر امت کې یو رسول لیږلی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ...﴾ [النحل: 36]

(او يقينًا مونږ په هر يو امت کې يو رسول لېږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آيت]،

او نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»، «بني اسرائيل به خپلو پيغمبرانو رهبري کول، هر کله به چې يو نبي وفات شو، ځای ناستی به يې ورپسې وټاکل شو او زما څخه وروسته بل نبي نشته»، بخاري (3455)، مسلم (1842)، او ابن ماجه (2871) روايت کړی دی. بلکه الله تعالى مونږ ته خبر راکړی چې هغه له کلو څخه يو کلي ته په يو وخت کې درې پيغمبران لېږلي دي، الله تعالى فرمايلي:

﴿إِذۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱثۡنَيۡنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزۡنَا بِثَالِثٖ فَقَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَيۡكُم مُّرۡسَلُونَ ١٤﴾ [يس: 14]

(کله چې مونږ دوی ته دوه پيغمبران ولېږل، نو دوی هغو دواړو ته دروغجن وويل، نو مونږ (دغه) په دريم سره مضبوط کړل، نو دغو (رسولانو) وويل: بېشکه مونږ تاسو ته رسولان (رالېږل شوي) يو). [يس سورت: 14 آيت].

نو د دوی له جملې څخه مو چې د چا نوم وپېژانده ايمان پرې واجب شو، او د چا نوم مو چې و نه پېژانده؛ اجمالي ايمان پرې راوړو، نو په ټولو پيغمبرانو او رسولانو ايمان راوړل واجب دي، الله تعالى فرمايلي:

﴿وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ مِن قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ١٦٤﴾ [النساء: 164]

(او (مونږ لېږلي وو) ډېر رسولان، چې يقينًا د هغوی احوال مونږ تا ته له دې نه مخکې بيان کړی دی او (نور) رسولان چې د هغوی احوال مونږ تا ته نه دی بيان کړی او الله له موسىٰ سره خبرې کړي دي، واضحې خبرې). [النساء سورت : 164 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥﴾ [البقرة: 285]

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې (او وایي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هیچا په مینځ کې توپیر نه کوو).او وايي: مونږ واورېدل او مونږ خبره ومنله (مونږ) ستا (نه) بخښنه (غواړو) اې زمونږه ربه! او خاص تا ته بېرته درتګ دی). [البقرة سورت: 285 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿قُلۡ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمۡ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ٨٤﴾ [آل عمران: 84]

(ته ووایه: مونږ ایمان راوړی دی پر الله او پر هغه (کتاب) چې پر مونږه نازل کړی شوی دی او پر هغه څه چې په ابراهیم او سمٰعیل او اسحٰق او یعقوب او (د هغه) په اولادې باندې نازل کړی شوي دي او پر هغه څه چې موسٰی او عیسٰی او (نورو) نبیانو ته د خپل رب له جانبه ورکړی شوي دي، مونږ په دوی کې د هېڅ یو په مینځ کې فرق نه کوو او مونږ خاص د هغه (الله) حکم منونکي یو). [آل عمران سورت: 84 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله - پاک - بندګانو ته خپل رسولان لیږلي چاته چې وغواړي او څرنګه چې د هغه حکمت غوښتنه کوي، عزتمند ذات فرمایلي:

﴿وَلَوۡ شِئۡنَا لَبَعَثۡنَا فِي كُلِّ قَرۡيَةٖ نَّذِيرٗا ٥١﴾ [الفرقان: 51]

(او که مونږ غوښتلی (، نو) مونږ به خامخا هر کلي ته یو وېروونکی لېږلی و). [الفرقان سورت: 51 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿ثُمَّ أَرۡسَلۡنَا رُسُلَنَا تَتۡرَاۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةٗ رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُۖ فَأَتۡبَعۡنَا بَعۡضَهُم بَعۡضٗا وَجَعَلۡنَٰهُمۡ أَحَادِيثَۚ فَبُعۡدٗا لِّقَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ ٤٤﴾ [المؤمنون: 44]

(بیا مونږ خپل (نور) رسولان ولیږل، په دې حال کې چې یو په بل پسې پیوست وو، هر کله چې به کوم امت ته خپل رسول راغی (نو) هغوی به د هغه تکذیب وکړ، نو مونږ به د دوی ځینې د ځینو نورو پسې (په هلاکت کې) پرله پسې کړل او مونږ دوی تشې قصې وګرځول، نو (د الله له رحمت نه) لرې والی دی د هغه قوم لپاره چې ایمان نه راوړي). [المؤمنون سورت : 44 آیت]

، نشته روسته کوونکی فیصلې د هغه لره، څه چې وغواړي او څه يې چې خوښه وي کوي يې الله تعالی فرمايلي:

﴿وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ٦٨﴾ [القصص: 68]

(او ستا رب پيدا کوي هغه څه چې ويې غواړي او هغه انتخاب کوي، دوی ته هېڅ اختيار نشته، الله تعالی لره پاکي ده، او هغه اوچت دی له هغه څه نه چې دوی يې ورسره شريکوي). [القصص سورت : 68 سورت]

. او څوک چې په يو نبي کافر شو؛ نو يقينا چې په ټولو انبياوو - عليهم السلام - يې کفر کړی دی؛ لدې امله الله تعالی فرمايلي:

﴿كَذَّبَتۡ قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ١٠٥﴾ [الشعراء: 105]

(د نوح قوم د رسولانو تکذيب وکړ). [الشعراء سورت: 105 آيت].

او دا آيت لکه د الله تعالی د دې وينا په څېر دی:

﴿... كُلّٞ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ١٤﴾ [ق: 14]

[(د دوی) هر يو د رسولانو تکذيب کړی و، نو زما عذاب (پرې) ثابت شو]. [ق سورت: 14 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې نبوت يوه الهي لورېينه او رباني رحمت دي، له خپلو بنده ګانو څخه يې چې چاته وغواړي ورته يې بخشش کوي، نو الله تعالی دی چې له ملايکو او خلکو څخه رسولان غوره کوي.

﴿ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا وَمِنَ ٱلنَّاسِۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ٧٥﴾ [الحج: 75]

(الله له ملايکو څخه استازي غوره کوي او له خلکو څخه، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی). [الحج سورت: 75 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي:

﴿... ٱللَّهُ أَعۡلَمُ حَيۡثُ يَجۡعَلُ رِسَالَتَهُۥۗ ...﴾ [الأنعام: 124]

(الله ښه عالم دی پر هغه ځای چې (هلته) خپل رسالت ږدي). [الأنعام سورت : 124 آيت]

. او نبوت کسبي ندی (يعني لاس ته نه رواړل کيږي) او بنده يې په طاعت کې په زحمت ويستلو، او د نفس په پاکوالي او د نفس سره په مبارزه، د زړه په پاکوالي، د اخلاقو په ستره والي او سموالي لاسته نه راوړي. او مونږ ايمان لرو چې پيغمبران او رسولان - عليهم السلام - په خپل منځ کې سره يو پر بل غوره والی لري، الله تعالی فرمايلي:

﴿۞ تِلۡكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۘ مِّنۡهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُۖ وَرَفَعَ بَعۡضَهُمۡ دَرَجَٰتٖۚ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ ...﴾ [البقرة: 253]

(دا رسولان (دي)، مونږه د دوی ځينې په ځينو نورو باندې غوره کړي دي، له دوی نه ځينې هغه دي چې الله ورسره خبرې کړې دي، او د دوی د بعضو يې درجې اوچتې کړي دي، او مونږه د مريمې زوی عيسٰی ته ښکاره معجزې ورکړې دي، او مونږ هغه په روح القدس (پاك روح) سره قوي کړی دی). [البقرة سورت: 253 آيت]،

او د أنبياوو تر ټولو غوره يې اولو العزم دي، او هغوی د الله تعالی پدې وينا کې ياد شوي دي:

﴿وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمۡ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٖ وَإِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَۖ وَأَخَذۡنَا مِنۡهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظٗا ٧﴾ [الأحزاب: 7]

(او کله چې مونږ له نبيانو نه د دوی پخه وعده واخيسته او له تا نه او له نوح او ابراهيم او موسٰی او د مريمې له زوی عيسٰی نه، او مونږ له دوی نه ډېره پخه مضبوطه وعده واخيسته). [الأحزاب سورت: 7 آيت]

، او الله - تعالی - دې ته پدې وينا کې اشاره وکړه:

﴿فَٱصۡبِرۡ كَمَا صَبَرَ أُوْلُواْ ٱلۡعَزۡمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ ...﴾ [الأحقاف: 35]

(نو (ای نبي!) ته صبر کوه، لکه چې د عزيمت والا رسولانو صبر کړی دی). [الأحقاف سورت : 35 آيت].

او د الوالعزم تر منځه غوره د الله تعالی دوه دوستان: ابراهیم او محمد علیهما السلام دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا ١٢٥﴾ [النساء: 125]

(او د دين په لحاظ له هغه کس نه څوك زيات ښه دی، چې خپل مخ يې الله ته تابع کړ او هغه نيکي کوونکی و او د ابراهيم د ملت تابع شو، چې يوازې په حق پسې تلونکی و، او الله ابراهيم لره خليل نيولی دی). [النساء سورت : 125 آيت].

له جندب - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: له نبي - صلى الله عليه وسلم - څخه مې د هغه له مرګ څخه پنځه ورځې مخکې اوريدلي دي چې ويیل يې: «إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ الله تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا». «زه الله تعالی ته لدې خبرې څخه بېزاري ښکاره کوم چې زه دې له تاسو څخه کوم خليل ولرم، يقينا چې الله تعالی زه داسې خليل نيولی يم، لکه څرنګه يې چې ابراهيم خليل نيولی». مسلم (532) روايت کړی دی. او موږ ګواهي ورکوو چې زموږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - له ټولو ، رسولانو او أنبياوو غوره دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أنا سيد ولد آدم يوم القيامة». «زه د قيامت په ورځ د آدم د اولادې سردار يم ». مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم د پيغمبرانو تر منځ له غوره والي څخه منع فرمايلي ده، په ځانګړي توګه کله چې د ملاتړ، تعصب او يا کمي بيانولو له امله وي: له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: دوه سړيو سره - لفظي - شخړه وکړه: يو سړی له مسلمانانو او بل سړی له يهودو څخه و، مسلمان وويل: قسم په هغه ذات چې محمد يې په عالميانو غوره کړی دی، يهودي وويل: قسم په هغه ذات چې موسی يې په عالميانو غوره کړی دی، نو مسلمان پرې لاس پورته کړ او يهودی يې پر مخ په څپيړه وواهه، نو يهودي پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - ته ورغی او لدې پيښې يې خبر کړ، نو نبي - صلى الله عليه وسلم - مسلمان راوباله، او پدې اړه يې ترې پوښتنه وکړه، هغه ورته حال ووايه: نو نبي - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى؛ فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَصْعَقُ مَعَهُمْ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ جَانِبَ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ، فَأَفَاقَ قَبْلِي أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللَّهُ؟»، «ما ته پر موسی غوره والی مه راکوئ؛ ځکه خلک به د قيامت په ورځ بې هوښه شي، زه به هم له هغوی سره بې هوښه شم، نو زه به لومړی هغه کس يم چې له بې هوښۍ راوځي، نو ناڅاپه به موسی وګورم

چې د عرش يو څنډه يې کلکه نيولې وي، نو نه پوهېږم چې آيا هغه هم په هغه خلکو کې وو چې بې هوشه شوی و او بيا زما څخه مخکې راپورته شوی او يا له هغه چا څخه و چې - الله تعالی له بې هوشۍ څخه - مستثنی کړی و؟»، بخاري (2411)، مسلم (2373)، أبو داود (4671)، ترمذي (3245)، او ابن ماجه (4274) روايت کړی دی. او په يو بل لفظ کې راځي: نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - غصه شو، تر دې چې غصه يې په مخ کې وپېژندل شوه، بيا يې وفرمايل: «لَا تُفَضِّلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللهِ». "د الله - تعالی - په پيغمبرانو کې يو ته پر بل غوره والی مه ورکوئ". مسلم (2373) روايت کړی دی. او لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهيم او محمد عليهما السلام په دوستۍ سره نيولي دي، نو يقينا الله - تعالی - موسی عليه السلام تاکلی او په خپلو رسالتونو او ورسره په خبرو کولو يې په نورو خلکو غوره کړی دی او که څه هم زمونږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - د دوستۍ مرتبه حاصله کړې ده، يقينا چې الله تعالی ورسره په هغه شپه د پردې تر شا خبرې کړي - په کومه شپه چې له بيت الحرم څخه بيت المقدس - ته وړل کېده، الله تعالی فرمايلي:

﴿فَأَوۡحَىٰٓ إِلَىٰ عَبۡدِهِۦ مَآ أَوۡحَىٰ ١٠﴾ [النجم: 10]

(نو هغه (الله د جبريل په ژبه) خپل بنده ته وحي وکړه، هغه چې وحي يې وکړه). [النجم سورت: 10 آيت]،

نو په دې توګه زمونږ پيغمبر - محمد صلى الله عليه وسلم - ته دوه د شرف مرتبې حاصلې دي، د خلت(د الله د دوستۍ) او ورسره د خبرو کولو مرتبه. او مونږ پدې ايمان لرو چې پيغمبران د ټولو انسانانو غوره خلک دي، او هيڅوک د نبي مرتبې ته نه شي رسيدلی، نه ولي او نه بل څوک، او هيڅ بشر ته په نبي باندې غوره والی ورکول روا ندي رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «مَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى». «هيچا لره نه ښايي چې له يونس بن متی څخه غوره وګڼل شي». بخاري (4804) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی په - پيغمبرۍ - يوازې سړي ليږلي دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۖ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٧﴾ [الأنبياء: 7]

(او مونږ له تا نه مخکې رسولان نه دي لیږلي مګر سړي چې مونږ به هغوی ته وحي کوله). [الأنبياء سورت: 7 آیت].

او مونږ پوهیږو چې رسولان او أنبیا - علیهم السلام - د خلکو تر ټولو غوره خلک دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿ٱللَّهُ يَصۡطَفِي مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلٗا وَمِنَ ٱلنَّاسِۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٞ٧٥﴾ [الحج: 75]

(الله له ملایکو څخه استازي غوره کوي او له خلکو څخه، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی). [الحج سورت: 75 آیت].

او دوی په خپل دین، عقل او اخلاقو کې تر ټولو کامل انسانان دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ ....﴾ [الكهف: 110]

(ته (دوی ته) ووایه: بېشکه هم دا خبره ده چې زه ستاسو په شان بشر یم، ما ته دا وحي کولی شي). [الکهف سورت: 110 آیت].

دوی لکه د نورو انسانانو په څېر انسانان دي، مګر دوی ته وحیې کیږي، او دوی په هغه څه کې معصوم دي چې د الله تعالی له لورې یې خلکو ته رسوي، الله تعالی د خپل بنده او خلیل محمد - صلی الله علیه وسلم - په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي:

﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ٣ إِنۡ هُوَ إِلَّا وَحۡيٞ يُوحَىٰ٤ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلۡقُوَىٰ٥﴾ [النجم: 3-5]

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى﴾ (او دی له خپل خواهش نه خبرې نه کوي. إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى* ندی دا (قرآن) مګر وحي چې (ده ته) وحي کیږي. عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى} ده ته (دا) د ډېرو سختو قوتونو والا (جبریل) ښودلی دی). [النجم سورت: 3-5 آیتونه].

او کله چې نبي په هغه څه کې اجتهاد وکړي چې وحیې ورته پرې نه وي وشي، او اجتهاد یې بې پایلې شي، نو الله تعالی یې هغه اجتهاد نه تائیدوي، بلکه وحیې پرې نازلوي تر څو پرې تشه ډکه شي، لکه څرنګه چې د الله - تعالی - په دې وینا کې دي:

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسۡرَىٰ حَتَّىٰ يُثۡخِنَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنۡيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلۡأٓخِرَةَۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ٦٧﴾ [الأنفال: 67

(د نبي لپاره لايق نه دي چې د هغه دې بنديان (قيديان) وي، تر هغه چې ويني توى كړي، تاسو د دنيا اسباب غواړئ او الله (ستاسو لپاره) د اخرت (د ثواب) اراده لري او الله بنه غالب، بنه حكمت والا دى). [الأنفال سورت : 67 آيت]

. او د الله تعالى دا وينا:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَۖ تَبۡتَغِي مَرۡضَاتَ أَزۡوَٰجِكَۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ۝١﴾ [التحريم: 1]

(اى نبي! ته ولې هغه شى حراموې (بندوې) چې الله تا ته حلال كړى دى؟ ته د خپلو ښځو خوشحالول (او راضي كول) غواړې او الله ډېر بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى). [التحريم سورت: 1 آيت].

او سره لدې چې دوى په دنيا او آخرت كې دا لوړ مقام، لوړه مرتبه او د ستاينې وړ مقام لري، خو بيا هم د ځان لپاره د هيڅ ګټې لاس ته راوړلو او د تاوان څخه ځان ژغورلو توان نه لري، الله تعالى فرمايلي:

﴿قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي ضَرّٗا وَلَا نَفۡعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ فَلَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ ۝٤٩﴾ [يونس: 49]

(ته (دوى ته) ووايه: زه د خپل ځان لپاره نه د هېڅ ضرر او نه د هېڅ فايدې مالك يم مګر هغه چې الله يې وغواړي، د هر امت لپاره يوه نېټه ده (،نو) كله چې د دوى نېټه راشي، نو دوى به نه يوه ګړى وروسته كېږي او نه مخكې كېږي). [يونس سورت: 49 آيت]

. او كله چې دوى ځانته د ګټې او يا تاوان رسولو واک نه لري، نو نورو ته خو يې په طريقه اولى سره نه لري، الله تعالى د خپل نبي او خليل محمد - صلى الله عليه وسلم - په اړه فرمايلي دي: (ستا لپاره په دې كار كې هېڅ شى (اختيار) نشته، يا به هغه (الله) په دوى باندې په مهربانۍ سره راوګرځي، يا به دوى ته عذاب وركړي، ځكه چې يقينًا دوى ظالمان دي). او د مسيح - عليه السلام- په اړه يې فرمايلي دي: { (ته (ورته) ووايه: د الله په وړاندې به څوك د څه شي اختيار ولري كه هغه اراده وكړي چې د مريمې زوى مسيح او د هغه مور او څوك چې په ځمكه كې دي؛ هغه ټول هلاك كړي). او رسول الله صلى الله عليه وسلم خپلې عمه او خپلې لور؛ فاطمې رضي الله عنها ته وويل: «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ المطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، وَيَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ مِنْ مَالِي لَا أُغْنِي

عَنْكِ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا». «ای د قریشو ټولیه! - او یا دې ته ورته لفظ - ځانونه مو واخلئ، زه تاسو ته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولی، ای د عبد مناف اولادې، زه تاسو ته د الله تعالی په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولای، ای عباس بن عبد المطلب، زه تاته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولای او ای صفیه د رسول الله ترورې زه تاته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولای، او ای فاطمې د محمد لورې، هر څومره مال چې راڅخه غواړې نو ویې غواړه، زه د الله تعالی په وړاندې تاته هیڅ ګټه نه شم رسولای». بخاري (2753)، مسلم (206)، ترمذي (3185) او نسائي (3646) روایت کړی دی. او کله چې دوی ځانته د ګټې او یا تاوان رسولو واک نه لري په داسې حال کې کله چې ژوندي و، نو نورو ته خو یې په طریقه اولی سره نه لري، په ځانګړې توګه له مرګ څخه وروسته. او مونږ ایمان لرو چې دوی په غیبو نه پوهیږي مګر تر هغه حده چې الله -تعالی- دوی ته ورښودلي او اجازه یې ورته پرې کړې ده، الله تعالی فرمایلي:

﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمۡ إِنِّي مَلَكٌۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۚ....﴾ [الأنعام: 50]

(ته ووایه: زه تاسو ته نه وایم چې ما سره د الله خزانې دي او نه زه عالم الغیب یم او نه زه تاسو ته دا وایم چې بېشکه زه مَلَك یم، زه پیروي نه کوم مګر د هغه شي چې ما ته وحې کیدلی شي). [الأنعام سورت: 50 آیت]

، او الله - تعالی - فرمایلي دي:

﴿قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١٨٨﴾ [الأعراف: 188]

(ته ووایه: زه د خپل ځان لپاره نه د نفعې مالك یم او نه د نقصان مګر هغه چې الله یې وغواړي او که چیرې زه پر غیبو عالم وَی (، نو) ما به خامخا ډېر خیر حاصل کړی و او ما ته به هېڅ تکلیف نه و رارسېدلی، زه نه یم مګر وېروونکی او زېری ورکوونکی د هغه قوم لپاره چې ایمان راوړي). [الأعراف سورت: 188 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا٢٦ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا٢٧﴾ [الجن: 26-27]

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا* دی عالم الغیب (په غیبو عالم) دی، نو دی په خپلو غیبو باندې هیڅوك نه خبروي. إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا} مګر هغه چې کوم رسول یې خوښ شي، نو بېشکه دغه (الله) د ده په مخ کې او د ده شا ته ساتونکي (څوکیداران) روانوي). [الجن سورت: 26، 27 آیتونه].

او أنبیاء او رسولان - علیهم السلام - د الله تعالی عبادت د هغه څخه له ویرې او هغه ته د هیلې درلودلو په موخه کوي، الله تعالی فرمایلي:

﴿... إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ٩٠﴾ [الأنبیاء: 90]

(بېشکه دوی (نبیان داسې) وو چې په نېکیو کې به یې تلوار کاوه او مونږ به یې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبیاء سورت : 90 آیت]

، او هغه ته نزدیکت لټوي، او هغه پاک ذات ته ځان نږدې کوي، الله تعالی فرمایلي:

﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحۡذُورٗا٥٧﴾ [الإسراء: 57]

(دا هغه خلک دي چې د خپل رب عبادت کوي او لټوي هغه ته نږدیوالی چې په دوی کې کوم یو زیات نږدې دی، او د هغه د رحمت امید لري او د هغه له عذابه وېرېږي، بېشکه ستا د رب له عذاب څخه ویره کیدی شي). [الإسراء سورت: 57 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې پیغمبران او رسولان د هغو مصیبتونو، ناروغیو او مرګ سره مخ کیږي چې نور انسانان ورسره مخ کیږي، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٞ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ٣٠﴾ [الزمر: 30]

(بېشکه ته هم مړ کیدونکی یې او بېشکه دوی (هم) مړه کېدونکي دي). [الزمر سورت: 30 آیت]،

او الله - تعالی - له أیوب څخه خبر ورکړ چې هغه ته سختي ورسیده:

﴿۞ وَأَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ٨٣﴾ [الأنبياء: 83]

(او (یاد کړه) ایوب کله چې هغه خپل رب ته اواز وکړ چې یقینًا زه (چې یم) ما ته تکلیف رارسېدلی دی او ته تر ټولو زیات رحم کوونکی یې). [الأنبياء سورت : 83 آیت]

، او هغوی لره مېرمني او اولادونه دي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا رُسُلٗا مِّن قَبۡلِكَ وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَذُرِّيَّةٗۚ ...﴾ [الرعد: 38]

(او یقینًا یقینًا مونږ له تا نه مخکې رسولان لیږلي وو او مونږ دوی ته ښځې او اولادونه ورکړي وو). [الرعد سورت: 38 آیت].

او هغوی خواړه خوري او په بازارونو کې ګرځي، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمۡ لَيَأۡكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمۡشُونَ فِي ٱلۡأَسۡوَاقِۗ ...﴾ [الفرقان: 20]

(او له تا نه مخکې مونږ رسولان نه دي لیږلي مګر چې یقینًا هغوی به خامخا طعام خواړه، او په بازارونو کې ګرځېدل). [الفرقان سورت: 20 آیت]

، او هغوی ته خفګان ورسیږي، لکه څرنګه چې الله تعالی له یعقوب - علیه السلام - څخه د خبر ورکولو په موخه وویل:

﴿وَتَوَلَّىٰ عَنۡهُمۡ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَٱبۡيَضَّتۡ عَيۡنَاهُ مِنَ ٱلۡحُزۡنِ فَهُوَ كَظِيمٞ ٨٤﴾ [یوسف: 84]

(او له هغوی نه یې مخ وګرځاوه او ویې ویل: ای زما غمه په (جدایی د) یوسف باندې! او د هغه دواړه سترګې له غمه تکې سپینې شوې، نو هغه (له غمه) ډك و). [یوسف سورت : 84 آیت].

او په صحیحینو کې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - د لمسي د وفات په پیښه کې فرمایلي دي: کله چې کېناست نو ورپورته کړل شو، نو په غیږه کې یې کیناوه پداسې حال

کې چې د کوچني بدن لړزيده، نو د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دواړه سترګې راډکې شوې، نو سعد وويل: دا څه دي اى د الله رسوله؟ هغه وويل: «هَذِهِ رَحْمَةٌ يَضَعُهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ». «دا د الله تعالى رحمت دى، الله تعالى يې د خپلو بنده ګانو په زړونو کې ځاى پر ځاى کوي چاته چې وغواړي، او يقينا الله تعالى له خپلو بنده ګانو څخه په هغه چا رحم کوي چې هغوى په خپله رحم كوونكي وي ». بخاري (6655)، مسلم (923)، أبو داود (3125)، نسائي (1868)، او ابن ماجه (1588) روايت کړى دى. جئث يعني ويره، او: جئث فهو مجئوث، يعني ويريدلى، فتح الباري (8/722)، او النهاية في غريب الحديث (1/ 232). او مونږ پوهيږو چې دوى خلكو ته نصيحت وكړ، امانتونه يې وسپارل، او د خپل رب پيغامونه يې ورسول، او دا دوى ته زيان نه رسوي چې پيروانو يې - بلنه - ونه منله او نه دا چې خلكو پرې كبر وكړ، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَمَعَهُ الرُّهَيْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ». «امتونه راته پيش كړاى شول، نو ما يو نبي -صلى الله عليه وسلم- وليده چې د هغه سره د خلكو يو ټولى و، او بل نبي مې وليده چې د هغه سره يو سړى او دوي سړيان وو، او داسي نبي مې هم وليده چې هيڅوک ورسره نه وو». بخاري (5705)، مسلم (220)، او ترمذي (2446) روايت کړى دى. او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى يقينا مسيح عليه السلام ژوندى پورته كړ كله چې د هغه قوم د هغه د وژلو اراده وكړه، الله تعالى فرمايلي:

﴿۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنۡهُمُ ٱلۡكُفۡرَ قَالَ مَنۡ أَنصَارِيٓ إِلَى ٱللَّهِۖ قَالَ ٱلۡحَوَارِيُّونَ نَحۡنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشۡهَدۡ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ۝٥٢ رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلۡتَ وَٱتَّبَعۡنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكۡتُبۡنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ۝٥٣ وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ ٱللَّهُۖ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلۡمَٰكِرِينَ ۝٥٤﴾ [آل عمران: 52-54]ف

ۤلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللهِ آمَنَّا بِاللهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ * (نو عيسٰى چې كله له دوى څخه كفر وليده، نو ويې ويل: د الله په طرف (تللو كې) څوك زما مدد كوونكي دي؟ هغه خالص ملګرو يې وويل: مونږ د الله مددګار يو، مونږ پر الله ايمان راوړى دى او ته ګواه شه پر دې چې ببشكه مونږ مسلمانان (فرمانبردار) يو. رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ* اى زمونږه ربه! مونږ ايمان راوړى دى په هغه څه چې تا نازل كړي دي او مونږ د رسول تابعداري كړې ده، نو ته مونږه (د حق) له ګواهي كوونكو سره وليكه. وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ اللهُ وَاللهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ} او هغوى چلونه جوړ كړل او الله پټ تدبير وكړ او الله تعالى له ټولو تدبير كوونكو نه غوره دى). [آل عمران سورت: 52-54 آيتونه]

، او الله - تعالى - فرمايلي:

﴿وَإِنَّهُۥ لَعِلۡمٞ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمۡتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ﴾ [الزخرف: 61]

(او بېشکه دغه (عیسٰی) د قیامت لپاره یقینًا یوه لویه نښه ده، نو تاسو د دغه (قیامت) په باره کې له سره شك مه کوئ، دا نېغه لار ده). [الزخرف سورت: 61 آیت]

، او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی او له مجاهد او قتادة څخه، چې مراد پرې د عیسی ابن مریم علیه السلام راکوزیدل دي. طبري په تفسیر کې روایت کړی (20/ 631 - 633). او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَإِن مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤۡمِنَنَّ بِهِۦ قَبۡلَ مَوۡتِهِۦۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيدٗا﴾ [النساء: 159]

(او نشته هیڅوك له اهلِ کتابو نه مګر چې هغه به خامخا لازمًا د هغه د مرګ نه مخکې پر ده ایمان راوړي او د قیامت په ورځ به هغه (عیسٰی) په دوی باندې ګواه وي). [النساء سورت: 159 آیت]

. ابن عباس - رضي الله عنهما - فرمایلي دي: د هغه دا وینا چې {قَبْلَ مَوْتِهِ} یعني «د عیسی ابن مریم له مرګ څخه وړاندې». تفسیر طبري (9/380). او مونږ ایمان لرو چې هغه به په آخره زمانه کې د عادل پاچا په حیث راکوزیږي، له أبو هریرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی هغه فرمایلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المَالُ حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ». «زما دې قسم وي په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې دی، نږدې ده چې په تاسو کې به د مریمې زوی عیسی په عدل او انصاف سره فیصله کوونکی راکوز شي، نو صلیب به مات کړي، خنزیر به ووژني، جزیه به کیږدي، او مال به دومره زیات شي چې هیڅوک به یې نه قبلوي». بخاري (2222)، مسلم (155)، أبو داود (4324)، ترمذي (2233)، او ابن ماجه (4078) روایت کړی دی. او د مسیح علیه السلام د راکوزیدو په خبر کې : رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ، فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ، بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ» «هغه به په همداسې وي چې الله تعالی به مسیح زوی د مریمې رواليږي، نو د دمشق ختیځ ته به د سپينې منارې تر څنګه په پراخه یا زیر رنګي لباس کې راښکته شي، یعني په دوو تکو، یا دوو لباسونو، او ویل کیږي : ثوب المهرود: هغه لباس چې په خوشبویي او بیا په زعفرانو رنګ شوی وي. النهایة في غریب الحدیث (5/ 258). پداسې حال کې چې خپل دواړه لاسونه به یې د ملایکو په اوږو

باندې ایښې وي، کله چې سر وخوځوي نو اوبه ترې و څڅیږي، او کله یې چې پورته کړي نو لکه د سپینو زرو په څېر اوبه به ترې وڅڅیږي لکه د لعلو په څېر په پاکې او سوچه والي کې...». مسلم (2937)، أبو داود (4321)، ترمذي (2240)، او ابن ماجه (4075) روایت کړی دی.

)بـــاب آيات الأنبياء ودلائل نبوتهم عليهم السلام (باب دی د أنبیاوو د معجزو او د هغوی د پیغمبری د دلیلونو په اړه

او مونږ پوهیږو چې الله تعالی هر پیغمبر ته داسې نښې او دلیلونه ورکړي دي چې د ده په څېر باندې انسانان ایمان راوړي، له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمایلي دي: «مَا مِنَ الأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مِنَ الآيَاتِ مَا مِثْلُهُ أُومِنَ، أَوْ آمَنَ عَلَيْهِ البَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنِّي أَكْثَرُهُمْ تَابِعًا يَوْمَ القِيَامَةِ». «هیڅ نبي نشته مګر دا چې هغه ته داسې معجزې ورکړل شوي دي چې د هغه په څېر باندې خلکو ایمان راوړی دی، او یا پرې انسانانو ایمان راوړی، او یقینا هغه چې ماته راکړل شوی هغه وحیې ده چې الله تعالی ماته کړې ده، زه تمه لرم چې د نورو انبیاوو په پرتله به د قیامت په ورځ زما پیروان زیات وي». بخاري (7274)، او مسلم (152) روایت کړی دی. او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - هیڅ پیغمبر ندی لیږلی مګر دا چې له هغه سره داسې یو نخښه وي چې د هغه په رښتینولی دلالت وکړي، برابره خبره ده که مونږ پرې پوه شو ي یو یا پرې نه یو پوه شوي، او الله تعالی مونږ ته د هغې له جملې څخه یوه ټولګه په قرآن کریم کې بیان کړې ده. او پدې هم پوهیږو چې ډېری داسې نخښانې شته چې الله تعالی پرې د خپلو پخوانیو پیغبرانو تایید کړی دی او الله تعالی مونږ ته ندي بیان کړې، لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې دي: ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ١٠﴾ [المائدة: 10]

(او هغه کسان چې کفر یې کړی دی او زمونږ ایتونه یې دروغ ګڼلي دي، دغه خلق د اور والا دي). [المائدة سورت : 10 آیت]

، او د الله - تعالی - دا وینا:

﴿كَدَأۡبِ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمۡۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ١١﴾ [آل عمران: 11]

[(حال د دوی داسی دی) لکه حال (او عادت) د فرعونیانو او د هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، چې زمونږ ایتونه به یې دروغ ګڼل، نو الله هغوی د خپلو ګناهونو په سبب ونیول او الله ډېر سخت عذاب ورکوونکی دی]. [آل عمران سورت: 11 آیت].

او کله هم الله تعالی له ښکاره نښانو څخه یادونه کوي، او ثبوت یادوي، لکه د الله تعالی پدې وینا کې:

﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ٩٦﴾ [هود: 96]

(او یقینًا یقینًا مونږ موسٰی په خپلو(نهو) معجزو او ښکاره دلیل سره لیږلی و). [هود سورت: 96 آیت]

، او د الله -تعالی- دا قول:

﴿قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجۡعَلُ لَكُمَا سُلۡطَٰنٗا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيۡكُمَا بِـَٔايَٰتِنَآۚ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلۡغَٰلِبُونَ ٣٥﴾ [القصص: 35]

(ویې ویل: ژر به مونږ ستا مټ په خپل ورور سره مضبوط کړو او تاسو لپاره به غلبه وګرځوو، نو دوی به تاسو ته نشي دررسیدلی، زمونږ د نښو په وجه). [القصص سورت: 35 آیت]،

عکرمة ویلي: « هر څه چې په قرآن کې له ثبوت څخه دي، هغه حجت دی». تفسیر الطبري (30/8) و (337/9). او مونږ پوهیږو چې هغه آیاتونه او دلیلونه چې الله تعالی پرې د خپلو پیغمبرانو او أنبیاوو ملاتړ کړی دی خورا زیات دي او ترټولو لوی ثبوت هغه دی چې دوی چې په کوم شي سره راتګ کړی دی هغه وحې ده،او د الله تعالی وحیې د هغه رسولانو او أنبیاوو ته وي: نو دا به یا له واسطې پرته وحیې وي، لکه خوب لیدل چې د الله تعالی پدې وینا کې له ابراهیم علیه السلام څخه خبر ورکړی چې هغه فرمایلي دي:

﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعۡيَ قَالَ يَٰبُنَيَّ إِنِّيٓ أَرَىٰ فِي ٱلۡمَنَامِ أَنِّيٓ أَذۡبَحُكَ ...﴾ [الصافات: 102]

(نو کله چې هغه (هلك) له ده (خپل پلار) سره منډې وهلو ته ورسیده، ویې ویل:ای زما خوږه زویه! بېشکه زه په خوب کې وینم داسې چې بېشکه زه تا ذبحه کوم). [الصافات سورت : 102 آیت]،

يا دا چې رسول د الله - جل جلاله - كلام په مستقيم ډول اوري، مګر د پردې تر شا، لکه څرنګه چې د هغه جل جلاله په دې وينا کې دي:

﴿۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآيِ حِجَابٍ ...﴾ [الشورى: 51]

(او د هېڅ انسان لپاره ممکن نه و چې الله ورسره خبرې وکړي مګر په وحي سره، يا له پردې نه شا ته). [الشورى سورت: 51 آيت]،

او لکه څرنګه چې د الله تعالى په وينا کې دي موسى عليه السلام ته، لکه د الله تعالى پدې وينا کې:

﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٤٤﴾ [الأعراف: 144]

(الله وويل: اى موسٰى! بېشكه ما تا ته په ټولو خلكو باندې په خپلو پېغامونو سره او په خپل كلام سره غوره والى دركړى دى، نو ته هغه څه ونيسه چې ما تا ته دركړي دي، او له شكر كوونكو څخه شه). [الأعراف سورت: 144 آيت]،

او يا دا چې ملايکه ورسره خبرې وکړي، لکه د الله تعالى پدې وينا کې:

﴿۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا ...﴾ [الشورى: 51]

(يا استازى راوليږي، پس دغه د ده په حكم سره ورسوي هغه چې هغه (الله) يې غواړي). [الشورى سورت: 51 آيت].

او موږ پوهيږو چې د دوی په رښتينولۍ ترټولو لوی دليل هغه توحيد ته د دوی بلنه ده چې په فطرتونو کې ځای پر ځای شوی دی، هغه چې عقلونه يې په ښه والي ګواهي ورکوي او هغه څه چې دوی له ګټور علم څخه، نيکو اعمالو ، هدايت، حق دين او عدالت څخه راوړي دي: له عبيد الله بن عبد الله څخه روايت دی چې عبد الله بن عباس - رضي الله عنهما - خبر ورکړی دی ويلي يې دي چې أبو سفيان راته ويلي دي چې «هرقل ورته وويل: پوښتنه مې درڅخه وکړه چې په څه درته امر کوي؟ نو تا وويل: چې هغه راته په لمانځه، رښتيا ويلو، پاک لمنۍ، په ژمنه وفا او د امانت په ادا کولو امر کوي، هغه وويل: او دا د نبي صفت دی». بخاري (2681)، مسلم (1773)، او ترمذي (2717) روايت کړی دی. نجاشي وويل: کله چې جعفر - رضي الله عنه - ورته د مريم سورت لومړنۍ آيتونه تلاوت کړل: «دا وينا او هغه وينا چې موسى ته راغلې ده، دواړه له يوې ډيوې

ښځه راوځي». اسحاق بن راهويه (۱۸۳۵)، احمد (۲۲٤۹۸)، ابن خزيمه (۲۲٦۰)، طحاوي په شرح مشکل الاثار (۵۵۹۸)، او ابو نعيم په الحليه (۱۱۵/۱) او په دلائل النبوة کې روايت کړی دی (۱۹۴). او لدې ښځه خپلو رسولانو لره د الله تعالی شاهدي ده چې هغوی په حقه دي او هغه څه چې دوی پرې راتګ کړی هغه هم حق دي، الله تعالی فرمايلي: ﴿لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا﴿١٦٦﴾﴾ [النساء: 166]

(لېکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته يې نازل کړی دی، چې دا يې په خپل علم سره نازل کړی دی، او ملايك (هم) ګواهي کوي او الله بنه کافي دی (په حيث د) ګواه). [النساء سورت: 166 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَسۡتَ مُرۡسَلٗاۚ قُلۡ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدَۢا بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ وَمَنۡ عِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلۡكِتَٰبِ﴿٤٣﴾﴾ [الرعد: 43]

(او کافران شوي خلق وايي: ته رسول نه يې، ته (ورته) ووايه: زما په مينځ کې او ستاسو په مينځ کې د ګواه په توګه الله بنه کافي دی او هغه څوك (هم) چې له هغهٔ سره د کتاب علم دی). [الرعد سورت: 43 آيت].

او د دوی له لويو معجزو ښځه: هغه وحيې چې پر دوی د الله تعالی له طرفه نازليږي، او تر ټولو لويه وحيې قرآن عظيم دی چې زمونږ د پيغمبر صلی الله عليه وسلم معجزه ده. او انسانان نه شي کولای چې د دې وحی په څېر راوړي؛ ځکه چې دا د الله کلام او وحې ده، او لدې امله چې غيبي خبرې پکې دي، او ځکه چې هدايت، نور، رحمت او حکمت پکې دی. د دوی له ځرګندو معجزو ښځه: هغه عقلي دليلونه دي چې الله تعالی پرې د خپلو رسولانو او أنبياوو مرسته کوي، نو کافر حيران کړي او باطل يې له منځه ولاړ شي، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا کې دي:

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِي حَآجَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ فِي رَبِّهِۦٓ أَنۡ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلۡمُلۡكَ إِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّيَ ٱلَّذِي يُحۡيِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحۡيِۦ وَأُمِيتُۖ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأۡتِي بِٱلشَّمۡسِ مِنَ ٱلۡمَشۡرِقِ فَأۡتِ بِهَا مِنَ ٱلۡمَغۡرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِي كَفَرَۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴿٢٥٨﴾﴾ [البقرة: 258]

(آيا تا هغه کس نه دی ليدلی (د هغه په قصه نه يې خبر شوی) چې له ابراهيم سره يې د ده د رب په باره کې جګړه وکړه، ځکه چې الله هغه ته بادشاهي ورکړې وه؟ کله چې ابراهيم وويل: زما رب هغه دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، هغه وويل: زه ژوندي کول او مړه کول کوم، ابراهيم وويل: پس يقينًا الله لمر له مشرق نه راخېژوي، نو ته هغه له مغرب نه راوخېژوه، نو هغه کس چې کفر يې کړی و؛ حيرانه، ملامته شو، او الله داسي ظالم قوم ته سمه لار نه ښيي). [البقرة سورت: 258 آيت]

، او د هغه(ذات) چې د لوړې ستاينې او د پاکو نومونو خاوند دی وينا ده:

﴿فَإِنَّهُمۡ عَدُوّٞ لِّيٓ إِلَّا رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ٧٧ ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهۡدِينِ٧٨ وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ٧٩ وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ٨٠ وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ٨١ وَٱلَّذِيٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوۡمَ ٱلدِّينِ٨٢﴾ [الشعراء: 77-82]

{فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلاَّ رَبَّ الْعَالَمِينَ* (پس بېشکه دوی (ستاسو معبودان) زما دښمنان دي غير له رب العلمين نه. الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ* هغه چې زه يې پيدا کړی يم، نو هغه زما لار ښوونه کوي. وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * او هغه چې همغه په ما خوراك کوي او په ما څښاك کوي. وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ* او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي. وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ* او هغه چې ما ته به مرګ راکوي، بيا به ما ژوندی کوي. وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ} او هغه چې زه طمع لرم دا چې د قيامت په ورځ به هغه ما ته زما ګناه وبخښي). [الشعراءسورت : 77-82 آيتونه

، او د هغه وينا د موسی عليه السلام په اړه چې هغه فرعون ته وويل:

﴿قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ٥٠﴾ [طه: 50]

(ده وويل: زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته يې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بيا يې لار ښودلې ده). [طه سورت: 50 آيت]

، او د الله تعالی دا وينا:

﴿لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ٢٢﴾ [الأنبياء: 22]

(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي). [الأنبياء سورت: 22 آيت]،

او د الله تعالی دا وینا:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ٩١﴾ [المؤمنون: 91]

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وی نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولي وو هغه څه چې پیدا کړي يې وو، او خامخا د دوی ځینو به په ځینو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بیانوي). [المؤمنون سورت: 91 آیت].

او دا دلیلونه ډیر زیات دي، لدې څخه مو ځیني په باب الربوبية و الألوهية کې ذکر کړي دي، او د دوی له ډیرو ښکاره معجزو څخه په غیبو خبر ورکول دي؛ هغه چې الله تعالی يې ورته اجازه کړي وي چې خلکو ته ترې خبر ورکړي. او د دوی له سترو نښانو څخه: د پخوانیو پیغمبرانو نجات، د هغوی د پیروانو خلاصون، د دوی د دښمنانو له فریب څخه د هغوی د پیروانو نجات، د متکبرانو او ضدي خلکو له منځه وړل او د الله تعالی لخوا دوی ته هغه څه وریادول چې پر پخوانیو يې کړي دي او دا چې الهي کړنلاره جاري ده، الله تعالی د سورة الأنبیاء په لومړي سر کې فرمايلي دي:

﴿ثُمَّ صَدَقۡنَٰهُمُ ٱلۡوَعۡدَ فَأَنجَيۡنَٰهُمۡ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهۡلَكۡنَا ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٩﴾ [الأنبیاء: 9]

(بیا مونږ له دوی سره وعده رښتیا کړه، نو مونږ دوی ته نجات ورکړ او هغه چا ته چې زمونږ اراده (د هغوی د نجات) وه او له حد نه تېرېدونکي مو هلاك کړل). [الأنبیاء سورت: 9 آیت]،

او د هغه - سورت - په پای کې يې فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ كَتَبۡنَا فِي ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعۡدِ ٱلذِّكۡرِ أَنَّ ٱلۡأَرۡضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ ٱلصَّٰلِحُونَ ١٠٥﴾ [الأنبیاء: 105]

(او یقینًا یقینًا مونږ په زبور کې له نصیحت نه پس دا لیکلي وو چې بېشکه دغه ځمکه، د دې به زما صالح (باصلاحیته) بنده ګان وارثان کېږي). [الأنبیاء سورت: 105 آیت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذۡنَٰهُمۡ أَخۡذَ عَزِيزٖ مُّقۡتَدِرٍ ٤٢ أَكُفَّارُكُمۡ خَيۡرٞ مِّنۡ أُوْلَٰٓئِكُمۡ أَمۡ لَكُم بَرَآءَةٞ فِي ٱلزُّبُرِ ٤٣﴾ [القمر: 42-43]

([نو) دوی زمونږ د ټولو دلیلونو (معجزو) تکذیب وکړ، نو مونږ دوی ونیول، د ډېر غالب او ښه ذات په نیولو سره. (ای عربو!) آیا ستاسو کفار له دغو (ړومبنیو کفارو) نه ډېر غوره دي، یا تاسو لپاره په کتابونو کې خلاصی (راغلی) دی؟]. [القمر سورت : 42-43 آیتونه].

او په سورة الشعراء کې چې هرکله الله پاک د پخوانیو پیغمبرانو د نجات او د هغوی د دښمنانو د هلاکت یادونه کوي، حق ذات د دې هر یو خبر په تعقیب سره وایي: سبحانه وتعالی، یعنې پاکي ده هغه لره او لوړ دی شان د هغه ذات.

﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ٦٧﴾ [الشعراء: 67]

(بېشکه په دې کې خامخا لویه نښه ده، او د دوی زیاتره ایمان راوړونکي نه وو). [الشعراء سورت: 67 آیت].

او متعال حق ذات فرمایلي دي:

﴿فَإِنۡ أَعۡرَضُواْ فَقُلۡ أَنذَرۡتُكُمۡ صَٰعِقَةٗ مِّثۡلَ صَٰعِقَةِ عَادٖ وَثَمُودَ ١٣﴾ [فصلت: 13]

(نو که دوی مخ وګرځاوه، نو ته (دوی ته) ووایه: زه تاسو د عادیانو او ثمودیانو د سخت عذاب په مثل عذاب نه وېروم). [فصلت سورت: 13 آیت]،

متعال رب فرمایلي دي:

﴿أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗ وَأَثَارُواْ ٱلۡأَرۡضَ وَعَمَرُوهَآ أَكۡثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ٩﴾ [الروم: 9]

(ایا دوی په ځمکه کې نه ګرځي، نو چې وګوري چې د هغو کسانو انجام څنګه و چې له دوی نه مخکې وو هغوی له دوی نه په قوت کې زیات سخت وو او هغوی ځمکه څیروله او دا یې اباده کړې وه ډېره له هغې نه چې دوی دغه اباده کړې ده او دوی ته خپلو رسولانو ښکاره دلیلونه

راوړي وو، نو الله کله هم داسې نه و چې په دوی ظلم وکړي او لېکن دوی (پخپله) په خپلو ځانونو ظلم کاوه). [الروم سورت: 9 آیت].

د دوی له نښو څخه چې د دوی د نبوت څرګندونه کوي: د دوی د صفاتو کمال، د دوی د اخلاقو ښه والی، د دوی د عمل او چلند او د دوی د خبرو اخلاص چې دوی له دروغ ویلو څخه منع کوي، الله تعالی د صالح د خلکو په اړه د خبرولو په موخه فرمایلي دي چې هغوی به ویل: ﴿قَالُواْ يَٰصَٰلِحُ قَدۡ كُنتَ فِينَا مَرۡجُوّٗا قَبۡلَ هَٰذَآۖ أَتَنۡهَىٰنَآ أَن نَّعۡبُدَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكّٖ مِّمَّا تَدۡعُونَآ إِلَيۡهِ مُرِيبٖ ٦٢﴾ [هود: 62]

(دوی وویل: ای صالحه، ته په مونږ کې مخکې له دې (دعوې د نبوت) نه امېد کړی شوی وې، (تا ته زمونږ هیلې وې) ایا ته مونږ د هغو (بتانو) له عبادت نه منع کوې چې زمونږ پلرونو به يې عبادت کاوه او بېشکه مونږ د هغه (توحید) په باره کې چې ته مونږ هغهٔ ته بلې یقینًا په اضطراب اچوونکي (پریشانه کوونکي) شك کې یو). [هود سورت: 62 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ أَن نَّتۡرُكَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ٨٧﴾ [هود: 87]

(هغوی وویل: ای شعیبه! ایا ستا لمونځ تا ته د دې حکم کوي چې مونږ هغه (څیزونه) پرېږدو چې زمونږ پلرونو به يې عبادت کاوه یا دا چې په خپلو مالونو کې چې مونږ څه کول غواړو (هغه پرېږدو)، بېشکه هم ته یقینًا ډېر حِلم والا، ډېر پوه يې). [هود سورت: 87 آیت].

هرقل له ابو سفیان څخه زمونږ د رسول - الله صلى الله عليه وسلم - په اړه پوښتنه وکړه او ویې ویل: «او ما له تا څخه وپوښتل چې آیا مخکې له دې څخه مو هغه کله په دروغو تورن کړی؟ نو تاسو وویل چې: نه، نو یقینا زه پوهیږم چې هغه به هیڅکله داسې ونه کړي چې پر خلکو دروغ ویل پرېږدي او پر الله تعالی دروغ ووایي». بخاري (7)، او مسلم (1773) روایت کړی دی.

او لدې څخه: د پیغمبرانو د نښانو په لیږد کې لوی تواتر، او هغه څه چې دوی پرې د علم، هدایت او حق دین څخه راتګ کړی دی، هغه څه چې د دروغو په لیږدولو باندې سره د دوی یوځای کېدل ناممکن ګرځوي.

او لدې څخه دا چې هغوی هيڅکله په خپلو پيغمبريو نه مزد غوارې او نه هم واکمني، الله تعالی له ډېرو پيغمبرانو څخه د خبرولو په موخه فرمايلي چې هر يو به يې خپل قوم ته ويیل:

﴿يَٰقَوۡمِ لَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًاۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِي فَطَرَنِيٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٥١﴾ [هود: 51]

(ای زما قومه! زه له تاسو نه په دې (تبليغ) باندې څه مزدوري نه غوارم، زما اجر نه دی مګر پر هغه ذات چې زه يې پيداکړی يم، ايا نو تاسو له عقل نه کار نه اخلئ!). [هود سورت: 51 آيت].

او لدې څخه دا چې: د پيغمبرانو د نبوت سپکاوی هيڅوک نه کوي مګر يو جاهل چې د دين، علم او لاربښوونې په اړه يې فکر ندی کړی، هغه چې پيغمبرانو پرې راتګ کړی دی، او يا يو ضدي متکبر، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ...﴾ [النمل: 14]

(او دوی له دغو (معجزو) انکار وکړ د ظلم او سرکشۍ له امله، حال دا چې د دوی نفسونو په دغو يقين کړی و، نو ته وګوره د فساد کوونکو انجام څنګه و؟). [النمل سورت : 14 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قَدۡ نَعۡلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحۡزُنُكَ ٱلَّذِي يَقُولُونَۖ فَإِنَّهُمۡ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ٣٣﴾ [الأنعام: 33]

(بېشکه مونږ پوهېږو چې يقينًا حقيقت دا دی چې تا هغه خبره خامخا غمجنوي، چې دوی يې وايي، نو يقينًا دوی تا دروغجن نه ګڼي او لېکن دغه ظالمان د الله له آيتونو نه انکار کوي). [الأنعام سورت: 33 آيت].

او لدې څخه ځيني يې: حسي دليل وي چې سترګې يې ګوري، عقلونه يې مني، لکه د نوح د قوم غرقيدل، د صالح اوښه، د هود د قوم ننګونه چې که ټول قوم يې ورسره دوکه وکړي، له اور څخه د ابراهيم ژغورل، د موسی معجزې، او لدې څخه: امسا، ملخان، سپږې، چونګښې، وينه، طوفان، د فرعون او د قوم يې غرقيدل،او د داود - عليه السلام - معجزې لکه: د غرونو تسبيح ويیل، د اوسپنې نرميدل، د سليمان - عليه السلام - معجزې، هغه ته د باد او پيريانو تسخيريدل، د مرغانو په خبرو پوهيدل. او د مسيح - عليه السلام - معجزې لکه پيس وهلی، مورزادي ړوند او چې وروسته وړوند شوی وي دوی رغول،

د مړو ژوندي کول، او دا چې هغه به له ختو څخه لکه د مرغانو په څېر جوړول بیا به یې پکې پوکی وکړاو د الله په اذن به هغه مرغه شو، او زمونږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم معجزې، چې هغه زیاتې دي او په سختئ سره شمېرل کیږي لکه : د سپوږمۍ څېرې کېدل، اسراء او معراج، د خوړو ډېریدل، د حیواناتو سره خبرې کول، د کاڼو تسبیح وییل، د ونې د تنې ژړا، او د الله لخوا د دښمنانو په مقابل کې یې مرسته کول.

او لدې څخه: د هغه پیغمبر حالت چې حق ته بلنه کوي؛ او یقینا چې خلک د هغه چا ترمنځ توپیر کوي چې په خپلو خبرو کې حق ته بلنه کوي او د هغه چا چې دروغو ته په خپلو ویناوو کې بلنه ورکوي... لدې امله عبد الله بن سلام فرمایلي دي: «کله چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - مدینې ته راغي نو خلک مخې ته ورغلل، او یا وییل کیږي: رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې ته راغی، نو زه په خلکو کې ورغلم تر څو ورته وګورم، نو کله مې چې د رسول الله مخ ولیده نو پوه شوم چې مخ یې د دروغجن انسان ندی»، ترمذي (2485)، ابن ماجه (1334)، ابن ابي شیبه (25898)، احمد (23784) او عبد بن حمید (496) روایت کړی دی. او داسې نورې نښانې. او د پیغمبرانو له معجزو څخه هیڅ هم ندي پاتې پرته له قرآن او زمونږ د نبي محمد صلی الله علیه وسلم له سنتو څخه چې دا دواړه باقي پاتې دي؛ ځکه چې هغه وحې ده او الله تعالی د وحې د ساتلو تضمین کړی دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩﴾ [الحجر: 9]

(بېشکه همدا مونږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي یو). [الحجر سورت: 9 آیت]

، او پدې دواړو کې د هغه د رسالت په رښتینولۍ ستر دلیلونه او ثبوتونه دي، او رښتیا فرمایلي دي د الله رسول - صلی الله علیه وسلم - او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د خپلو پیغمبرانو ملاتړ کوي، په هغه ډول چې د هغه حکمت د کائناتي او شرعي آیتونو او شواهدو تقاضا کوي، نو الله په خپل فضل سره هدایت کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره چې څوک وغواړي ګمراه کوي یې، او ضدي انسان ته آیتونه او معجزې نه زیاتوي مګر ضد او تکبر، حق ذات فرمایلي:

﴿وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ٤١﴾ [الإسراء: 41]

[او يقينًا يقينًا مونږ په دې قرآن کې مکرر بيان کړی دی، د دې لپاره چې دوی نصيحت واخلي (خو دغه بيان) دوی ته نه زياتوي مګر تېښته (لرې والی)]. [الإسراء سورت: 41 آيت]،

او حق ذات فرمايلِي دي:

﴿... وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ...﴾ [المائدة: 68]

(خامخا به هغه (کتاب)، چې تا ته د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی؛ په دوی کې د ډېرو خلقو سرکشي او کفر يقينًا ورزيات کړي، نو ته په کافر قوم باندې مه خفه کېږه). [المائدة سورت: 68 آيت]

، (الله) تعالی فرمايلي:

﴿وَأَقْسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾﴾ [فاطر: 42]

(او دوی په الله قسمونه وخوړل، خپل پاخه قسمونه، خامخا که دوی ته کوم وېروونکی راغی (نو) دوی به خامخا ضرور په امتونو کې له هر يو نه ډېر هدايت موندونکي وي، نوکله چې دوی ته وېروونکی راغی، نو دوی ته يې زياته نه کړه مګر تېښته). [فاطر سورت: 42 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَأَقْسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾﴾ [الأنعام: 109]

(او دوی په الله قسمونه وخوړل، پاخه قسمونه چې که چېرې دوی ته مُعجِزه راشي، نو پر هغې به خامخا لازمًا ايمان راوړي، ته (ورته) ووايه: بېشکه همدا خبره ده چې مُعجِزې له الله سره دي او تاسو پر دې څه شي پوه کړئ چې بېشکه دغه مُعجِزه چې کله راشي (بيا به هم) دوی ايمان نه راوړي). [الأنعام سورت: 109 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿...وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُواْ بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾﴾ [الإسراء: 59]

(او مونږ ثمود ته اوښه ورکړه، چې ښکاره معجزه وه، نو هغوی له هغې سره ظلم وکړ او مونږ معجزې نه رالېږو مګر د وېرولو لپاره). [الإسراء سورت: 59 آيت].

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايي: «سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا، وَأَنْ يُنَحِّيَ الْجِبَالَ عَنْهُمْ، فَيَزْرَعُوا، فَقِيلَ لَهُ: إِنْ شِئْتَ أَنْ تَسْتَأْنِيَ بِهِمْ، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ نُؤْتِيَهُمُ الَّذِي سَأَلُوا، فَإِنْ كَفَرُوا أُهْلِكُوا كَمَا أَهْلَكْتُ مَنْ قَبْلَهُمْ، قَالَ: لَا، بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عز وجل هَذِهِ الْآيَةَ: د مکې خلکو له پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه وغوښتل چې د صفا غونډۍ ورته سره زر وګرځوي او غرونه ورڅخه لرې کړي، تر څو کښت وکړي، نو هغه ته وويل شول: که ته وغواړې نو - د دوی غوښتنه وروسته کولای شي - او که وغواړې هغه څه ورکړو چې سوال يې کړی دی، خو که چېرته يې کفر وکړ داسي به هلاک شي لکه څرنګه چې له دوی څخه مخکني هلاک شوي وو، هغه وفرمايل: نه، بلکه غوښتنه يې وروسته کوو، نو الله تعالی دا آيت نازل کړ:

﴿وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرۡسِلَ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلۡأَوَّلُونَۚ وَءَاتَيۡنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبۡصِرَةٗ ...﴾ [الإسراء: 59]

(او مونږ نه يو منع کړي له دې نه چې (د دوی له غوښتنې سره سم) معجزې ولېږو مګر دې خبرې چې اولنيو خلکو د دغو (معجزو) تکذيب کړی و او مونږ ثمود ته اوښه ورکړه، چې ښکاره معجزه وه). [الإسراء سورت: 59 آيت]»

. احمد (2333)، البزار (5036)، النسائي په الکبری (11226) کې، حاکم (3437) او البيهقي په دلائل النبوة (605) کې روايت کړی دی. او مونږ پوهيږو چې که الله غوښتلی نو ټولو خلکو ته به يې هدايت کړی و، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن يَشَآءُۚ ...﴾ [النحل: 93]

(او که چېرې الله غوښتلی (نو) خامخا تاسو به يې يو امت ګرځولي وئ او لېکن هغه ګمراه کوي چا لره چې وغواړي او هدايت ورکوي چا ته چې وغواړي). [النحل سورت: 93 آيت]

. او حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

﴿... وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَمَعَهُمۡ عَلَى ٱلۡهُدَىٰۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ٣٥﴾ [الأنعام: 35]

(او که الله غوښتلی دوی به يې په نېغه لار باندې لازمًا جمع کړي وو، نو ته له ناپوهانو څخه مه کيږه). [الأنعام سورت: 35 آيت].

او مونږ ایمان لرو چې د پیغمبرانو دلیلونه او نښاني چې هغوی راوړي دي او الله یې پرې مرسته کړې ده، ناشوني ده چې د نبوت دعوه کوونکی یې راوړي، یا ساحر او دروغجن، ځکه چې الله - تعالی - پریکړه کړې چې په صحیح دلیل سره به د باطل مرسته نه کوي او نه به دروغجن په ریښتني ثبوت سره ریښتونی کوي؛ ځکه چې هغه ذات حکیم دی په خپل شریعت او امر کې او د الله تعالی جاري حکمت او کړنلاره د دې خبرې ممانعت کوي، الله تعالی فرمايلي: ﴿وَلَوۡ تَقَوَّلَ عَلَيۡنَا بَعۡضَ ٱلۡأَقَاوِيلِ ۝٤٤ لَأَخَذۡنَا مِنۡهُ بِٱلۡيَمِينِ ۝٤٥ ثُمَّ لَقَطَعۡنَا مِنۡهُ ٱلۡوَتِينَ ۝٤٦﴾ [الحاقة: 44-46]

او که ده پر مونږ باندې له ځانه ځیني خبرې جوړې کړې وی (نو) مونږ به د ده ښی لاس نیولی وی. بیا به مونږ خامخا د ده د زړه رګ پرې کړی وی). [الحاقة سورت: 44-46 آيتونه].

)بـــاب نبوة نبينـــا محمد صلى الله عليه وسلم (باب دی زمونږ د نبي محمد صلی الله علیه وسلم د نبوت په اړه

او مونږ ایمان لرو چې زمونږ نبي محمد بن عبد الله د رب العالمین رسول دی او هغه د أنبیاوو او رسولانو د لړۍ ختمونکی دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا ۝٤٠﴾ [الأحزاب: 40]

(محمد (ﷺ) ستاسو په سړيو کې د هیچا پلار نه دی او لېکن د الله رسول دی او د نبیانو (د لړۍ) ختمونکی دی او الله په هر شي ښه عالم دی). [الأحزاب سورت: 40 آيت]

له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ: هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ قَالَ فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ». «زما او زما څخه وړاندې د پیغمبرانو مثال داسی دی لکه یو سړي چې ښکلی او ښایسته کور جوړ کړی وي مګر په یو کونج کې د یوې خښتې ځای - پاتې وي - نو خلک راځي او ګیردچاپیره ترې تاویږي او خوښوي یې او خاوند ته یې وایي: آیا دغه خښته نه ایښودل کیږي، فرمایي: نو زه هغه خښته یم، او زه د أنبیاوو د لړۍ پای ته رسوونکی یم». بخاري(3535)، او مسلم(2286) روایت کړی دی.

او هغه د آدم د اولادې سردار دی، هغه صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ»، «زه د قيامت په ورځ د آدم د اولادې سردار يم او زه لومړی هغه څوک يم چې قبر يې څېرول کيږي او لومړی شفاعت کوونکی او لومړی هغه څوک چې شفاعت يې کيږي»، مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روايت کړی دی. او هغه د رب العالمين خليل دی، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا، لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أَخِي وَصَاحِبِي». «که چېرته ما له خپل امت څخه څوک په ځانګړې دوستی نيوه، نو خامخا به مې ابوبکر نيولی و، مګر هغه مې ورور او ملګری دی». بخاري (3656) روايت کړی. او مونږ پوهيږو چې هغه ته چې کومې معجزې ورکړل شوې بل هيڅ پيغمبر ته ندې ورکړل شوې او د هغه ترټولو لويه معجزه قرآن کريم دی، او لومړی هغه څه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته پرې د وحيې پيل شوی دی هغه د «سورة العلق» لومړي آيتونه دي لکه څرنګه چې پدې اړه صحيح حديث راغلی دی: عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها أنها قالت: أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنَ الوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الخَلَاءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ -وَهُوَ التَّعَبُّدُ- اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ العَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى جَاءَهُ الحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ المَلَكُ فَقَالَ: «اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: ﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ١ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ٢ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ٣﴾ [العلق: 1-3]

، فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَرْجُفُ فُؤَادُهُ، له أم المؤمنين عائشة - رضي الله عنها - څخه روايت دی، هغې فرمايلي دي، لومړی هغه څه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته پرې له وحی څخه پيل وشو؛ ريښتيني خوبونه وو، نو هيڅ خوب به يې نه ليده مګر دا چې د روڼ سهار په څېر به واقع کېده، بيا يې ګوښه والي ته ليوالتيا پيدا شوه هغه به د حراء په غار کې د عبادت په موخه ګوښه کېده او د شمار شپې به يې عبادت کاوه مخکې لدې چې خپلې کورنی ته راشي، د دې کار لپاره به يې له ځان سره توښه وړله، بيا به خديجې ته راتاه او د هغې په څېر به يې توښه اخستله، تر دې چې حق (جبرائيل - عليه السلام -) ورته راغی پداسې حال کې چې هغه د حرا په غار کې و، نو ملايکه ورته راغله او ورته يې وويل: « ولوله، هغه وويل: زه لوستونکی نه يم، وايي:

زه يې راونيولم او زور يې راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بيا يې خوشې کړم، راته يې وويل: ولوله، ماورته وويل: زه لوستونکی نه يم، نو راويې نيولم، په دويم ځل يې زور راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بيا يې خوشې کړم، راته يې وويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم، نو راويې نيولم، او د دريم ځل لپاره فشار راکړ، بيا يې خوشې کړم، راته يې وويل:

﴿ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ١ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ٢ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ٣﴾ [العلق: 1-3]

ولوله په نوم د رب خپل؛ هغه ذات چې پيدا کړی يې دی، پيدا کړی يې انسان له پرندې شوې وينې څخه، ولوله او ستا رب د عزت خاوند دی [العلق: 1-3]»

نو رسول الله صلی الله عليه وسلم پدې آيتونو سره راغی پداسې حال کې چې زړه يې درزيده، بخاري (3)، مسلم (160) او ترمذي (3632) روايت کړی دی. او لدې وروسته پرې «المدثر» سورت نازل شو، له جابر بن عبد الله - رضي الله عنه - څخه روايت دی، هغه له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوريدلي دي چې د وحې د وخت په اړه يې خبرې کولې: «فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ، فَإِذَا الملَكُ الَّذِي جاءَنِي بِحِرَاءٍ قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، فَجَئِثْتُ مِنْهُ حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الأَرْضِ، فَجِئْتُ أَهْلِي فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُونِي»، «په داسې حال کې چې زه روان وم، له آسمانه مې يو غږ واوريده، نو ما خپل نظر د اسمان په لور پورته کړ، ګورم چې هغه ملايکه ده کومه چې په حراء کې راته راغلې وه، د اسمان او ځمکې تر منځه په يوه کرسۍ ناسته وه، نو زه له هغې وويريدم تر دې پر ځمکه ورتيت شوم، نو خپلې کورنۍ ته راغلم او ورته مې وويل: په جامو کې مې تاو کړئ، په جامو کې مې تاو کړئ، نو هغوی زه په جامو کې ونغاړلم»، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُدَّثِّرُ ١ قُمۡ فَأَنذِرۡ ٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ ٣ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ ٤ وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ ٥﴾ [المدثر: 1-5]

لَى قَوْلِهِ: {فَاهْجُر} [المدثر: 5] -قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَالرِّجْزُ: الأَوْثَانُ- ثُمَّ حَمِيَ الوَحْيُ وَتَتَابَعَ. نو الله تعالی دا آيتونه نازل کړل: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّر * قُمْ فَأَنْذِر} ای په جامه کې نغښتونکيه! ته پورته شه، نو (خلق) وويروه [المدثر سورت: 1، 2 آيتونه]

. أبو سلمة ويلي دي: والرجز: يعني بتان - بيا ورپسې د وحې نازليدلو زور واخيست او پرلپسې نازليده. بخاري (٤٩٢٦)، مسلم (١٦١) او ترمذي (٣٣٢٥) روايت کړی. او له عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها څخه روايت دی، چې حارث بن هشام - رضي الله عنه - له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه پوښتنه وکړه نو ویې ویيل : ای د الله رسوله! څرنګه تاته وحې راځي؟ نو رسول الله - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: «أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ، فَيُفْصَمُ عَنِّي، وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ المَلَكُ رَجُلًا، فَيُكَلِّمُنِي، فَأَعِي مَا يَقُولُ»، « کله کله ماته داسې راځي لکه د زنګ غږ، او دا یې پر ما تر ټولو سخته وي نو کله چې رابيدار شم، نو هغه څه مې حفظ کړي وي چې هغه ويلي وي، او کله کله راته ملائکه دسړي په بڼه راشي، نو خبرې راسره وکړي نو زه هغه څه حفظوم چې هغه یې وايي»، عائشې - رضی الله عنها - فرمايلي دي: او يقينا ما - رسول الله صلی الله علیه وسلم - ليدلی دی چې په سخته يخه ورځ کې پرې کله وحې نازله شي او بيا ترې د وحې سختې لاړه شي نو د هغه پر تندي خوله رابهيدلي وي. بخاري (2)، مسلم (2333)، ترمذي (3634) او نسائي (933) روايت کړی دی.

هغه په مکه کې ديارلس کاله خلک توحيد ته راوبلل او په مدينه کې يې لس کاله تېر کړل او الهي قوانين يې بيان کړل او د هغه دين ته يې بلنه کوله، او د هغه په لاره کې يې جهاد کاوه، تر دې چې الله تعالی د درې شپيته کلنۍ په عمر کې وفات کړ، زما مور او پلار دې له هغه صلی الله عليه وسلم څخه قربان شي،

او مونږ پوهيږو چې له قرآن کريم څخه وروسته اسراء او معراج د هغه تر ټولو لويه معجزه ده ، الله تعالی فرمايلي:

﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِيٓ أَسۡرَىٰ بِعَبۡدِهِۦ لَيۡلٗا مِّنَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ إِلَى ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡأَقۡصَا ٱلَّذِي بَٰرَكۡنَا حَوۡلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنۡ ءَايَٰتِنَآۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١﴾ [الإسراء: 1]

. (هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده يې د شپې په يوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصٰی ته بوتلو، هغه (مسجد اقصٰی) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولی دی، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو څخه ځيني وښيو، بېشکه هم هغه ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی). [الإسراء سورت: 1 آيت]

. او له أنس رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: «أُتِيتُ بِالْبُرَاقِ، وَهُوَ دَابَّةٌ أَبْيَضُ طَوِيلٌ فَوْقَ الْحِمَارِ، وَدُونَ الْبَغْلِ، يَضَعُ حَافِرَهُ عِنْدَ

مُنْتَهَى طَرْفِهِ، قَالَ: فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، قَالَ: فَرَبَطْتُهُ بِالْحَلْقَةِ الَّتِي يَرْبِطُ بِهِ الْأَنْبِيَاءُ، قَالَ: ثُمَّ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ، فَصَلَّيْتُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجْتُ فَجَاءَنِي جِبْرِيلُ عليه السلام بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ، وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ، فَاخْتَرْتُ اللَّبَنَ، فَقَالَ جِبْرِيلُ صلى الله عليه وسلم: اخْتَرْتَ الْفِطْرَةَ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِآدَمَ، فَرَحَّبَ بِي، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِابْنَيِ الْخَالَةِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، وَيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّاءَ، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا، فَرَحَّبَا، وَدَعَوَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ صلى الله عليه وسلم، إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قَالَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِدْرِيسَ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، قَالَ اللهُ عز وجل:

﴿وَرَفَعۡنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾ [مريم: 57]

{وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا} [مريم: 57]،

ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِهَارُونَ صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صلى الله عليه وسلم مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ، وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِي إِلَى السِّدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَإِذَا وَرَقُهَا كَآذَانِ الْفِيلَةِ، وَإِذَا ثَمَرُهَا كَالْقِلَالِ، قَالَ: فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ، فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا، فَأَوْحَى اللهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى، فَفَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَنَزَلْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: مَا فَرَضَ رَبُّكَ عَلَى أُمَّتِكَ؟ قُلْتُ: خَمْسِينَ صَلَاةً، قَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ؛ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَإِنِّي قَدْ بَلَوْتُ بَنِي

إِسْرَائِيلَ وَخَبَرْتُهُمْ، قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ، خَفِّفْ عَلَى أُمَّتِي، فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى، فَقُلْتُ: حَطَّ عَنِّي خَمْسًا، قَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ، قَالَ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ بَيْنَ رَبِّي تبارك وتعالى، وَبَيْنَ مُوسَى عليه السلام حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ، فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً، وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ شَيْئًا، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةً وَاحِدَةً، قَالَ: فَنَزَلْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «فَقُلْتُ: قَدْ رَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ». «براق راته راوستلی شو، چې هغه يو اوږد سپين حيوان دی چې له خره نه پورته او د قچر نه ښکته دی، د هغې قدم تر هغه ځايه رسيږي چېرته چې د براق د ليد پای وي، نو په هغې سپور شوم، تر دې چې بيت المقدس ته راغلم او په هغه حلقه کې مې - براق - وتاړه چېرته يې چې انبياء – عليهم السلام - تړي، بيا مسجد ته داخل شوم او دوه رکعته لمونځ مې وکړه، بيا راووتم نو جبريل –عليه السلا م- راته يو لوښی راوړ چې په هغه کې شراب و او يو بل لوښی چې په هغه کې شيدې وې، نو ما شيدې غوره کړې، نو جبريل -عليه السلام- راته وويل چې فطرت دې غوره کړ، بيا مونږ اسمان ته وخيژولی شو، نو جبريل د - دروازې - د پرانستلو غوښتنه وکړه، ورته وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبرائيل، ويې ويل چې له تا سره څوک دی؟ ويې ويل: محمد، وويل شول: آيا هغه ته ورلیږل شوی دی؟ هغه وويل: هغه ته ورليږل شوی دی، نو زموږ لپاره خلاصه شوه، ګورم چې آدم - عليه السلام- دی، نو ماته يې ښه راغلاست وويل او د خير دعا يې راته وکړه، بيا مونږ دويم آسمان ته وخيږولی شو، نو جبريل - عليه السلام - د پرانستو غوښتنه وکړه، نو وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبريل، وويل شو: او تا سره څوک دی؟ ويې وييل: محمد، وويل شو آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: هغه ته ليږل شوی دی، نو مونږ ته پرانستل شوه، ګورم چې دواړه د خاله زامن عيسی ابن مريم او يحيی بن زکريا، -صلوات الله وسلامه عليهما- دي نو دواړو راته ښه راغلاست وويل: او دواړو راته د خير دعا وکړه، بيا دريم آسمان ته وخيژولی شوم، نو جبريل د پرانستلو غوښتنه وکړه، ورته وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبريل، وويل شو : او څوک درسره دی؟ ويې وييل: محمد - صلی الله عليه وسلم - وويل شو: آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: يقينا هغه ته ليږلی شوی دی، نو مونږ ته -دروازه - پرانستل شوه، ګورم چې يوسف - صلی الله عليه وسلم - دی چې نيمايي ښايست ورته ورکړل شوی وو، نو ښه راغلاست يې راته وويل: او د خير دعا يې راته وغوښته، بيا مونږ څلورم آسمان ته وخيژولی شو، نو جبريل -عليه السلام- د پرانستلو غوښتنه وکړه، نو وويل شو: څوک دی؟ ويې وييل: جبريل: وويل شو: تا سره څوک دی؟ ويې وييل: محمد، ويې وييل: آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وويل:

يقينا هغه ته ليږلی شوی دی، نو مونږ ته پرانستل شوه، ګورم چې ادريس دی او ښه راغلاست يې راته وويل او د خير دعا يې راته وکړه، الله -جل جلاله- فرمايلي دي: (او دی مونږ ډېر اوچت ځای ته پورته کړی دی بيا مونږ پنځم آسمان ته پورته کړای شو، نو جبريل د پرانستلو غوښته وکړه، نو وويل شو: څوک دی؟ هغه وويل: جبريل: وويل شو: او تاسره څوک دی؟ ويې وييل: محمد، وويل شو: آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: يقينا هغه ته ليږلی شوی دی، نو مونږ ته پرانستل شوه، ګورم چې هارون - صلی الله عليه وسلم - دی نو ښه راغلاست يې وويل او د خير دعا يې راته وکړه، بيا مونږ اووم آسمان ته وخيژولی شو، نو جبريل عليه السلام د پرانستلو غوښته وکړه، نو وويل شو: دا څوک دی ؟ هغه وويل: جبريل، وويل شو: او تاسره څوک دی؟ ويې وييل: محمد، وويل شو: آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: يقينا هغه ته ليږلی شوی دی، نو ګورم چې موسی - صلی الله عليه وسلم دی، نو ښه راغلاست يې راته وويل او د خير دعا يې راته وکړه بيا مونږ اووم اسمان ته پورته کړای شو، نو جبرائيل - عليه السلام - د پرانستلو غوښتنه وکړه، وويل شو: دا څوک دی؟ ويې ويل: جبرئيل، وويل شو: له تا سره څوک دی؟ ويې ويل: محمد، وويل شو: آيا هغه ته ورليږل شوی دی؟ ويې وييل: يقينا هغه ته ورليږل شوی دی، نو زمونږ لپاره پرانستل شوه، نو ګورم چې ابراهيم - عليه السلام – دی او بيت المعمور ته يې شا لږولې ده (تکيه يې وهلې ده) او دا هغه ځای دی چې هره ورځ ورته اويا زره ملايکې ننوځي او بيا ورته بيرته نه راګرځي، بيا سدرة المنتهى ته يوړلی شوم، نو ګورم چې پاڼې يې د فيل د غوږونو په څېر او ميوې يې لکه د چاټيو په څېر دي، وايي: نو کله چې ورته د الله تعالی لخوا يو امر راشي بدلون پيدا کړي، نو د الله تعالی هيڅ مخلوق يې بيا د ښکلا يادونه نشي کولی، نو الله تعالی ماته وحي وکړه هغه څه يې چې غوښتل راته يې وحي کړي، نو په ما يې په يوه شپه او ورځ کې پنځوس لمونځونه فرض کړل، نو موسی – صلی الله عليه وسلم – ته راښکته شوم، هغه راته وويل: ستا رب ستا پر امت څه شی فرض کړ؟ ما وويل: پنځوس لمونځونه، هغه وويل: رب ته دې بيرته ور وګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه؛ يقينا چې ستا امت د دې توان نه لري، يقينا چې ما بنی اسرائيل امتحان کړل او ډيره هڅه مې پرې وکړه، وايي: نو خپل رب ته بيرته وروګرځيدم، نو ومې وييل: ای ربه! زما په امت آساني راوله، نو زما څخه يې پنځه کم کړل، بيا موسی ته راوګرځيدم، نو ورته مې وويل: پنځه يې راڅخه کم کړل، ويې وييل: ستا أمت د دې توان نه لري، نو خپل رب ته دې وروګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه، ويې وييل: تر هغه پورې مې د خپل رب - تبارک و تعالی – او موسی – عليه السلام – تر منځ تګ راتګ کاوه تر دې چې ويې وييل: ای محمده! دا په هره شپه او ورځ کې پنځه لمونځونه دي، د هر لمانځه لپاره لس - نيکۍ - دي، نو دا کيږی پنځوس لمونځونه، او چا چې د نيکۍ اراده وکړه او عمل يې پرې ونه کړ، نو نيکي ورته ليکل

کيږي او که چېرته يې پرې عمل وکړ لس ورته ليکل کيږي، او چا چې د بدی اراده وکړه او عمل يې پرې ونه کړ هيڅ شی ورته نه ليکل کيږي، نو که چېرته يې پرې عمل وکړ يوه بدي ورته ليکل کيږي، ويې وييل: نو راکوز شوم تر دې چې موسی – صلی الله عليه وسلم – ته راورسيدم او خبر مې کړ، نو ويې وييل: رب ته دې وروګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه» نو رسول الله – صلی الله عليه وسلم – وفرمايل: ما وويل: «دومره مې خپل رب ته وروګرځيدم چې نوره ترې حيا راغله». بخاري (7517) او مسلم (162) روايت کړی او الفاظ يې د ده دی، ترمذي (3131)، نسائي (450) او ابن ماجه (1399) روايت کړی دی. او د هغه - صلی الله عليه وسلم - له معجزو څخه : د سپوږمی چاودیدل دي ، الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱقۡتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلۡقَمَرُ ۝١﴾ [القمر: 1]

(قيامت ډېر رانژدې شو او سپوږمی وچاودله). [القمر سورت : 1 آيت]،

او له ابن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: د رسول الله - صلی الله عليه وسلم په وخت کې سپوږمی دوه ټوټې شوه، يوه ټوټه يې د غره له پاسه، او بله يې لاندې ، نو رسول الله - صلی الله عليه وسلم - وويل: «اشْهَدُوا». «ګواه اوسئ يا وګورئ». بخاري (۴۸۶۴)، مسلم (۲۸۰۰) او ترمذي (۳۲۸۵) روايت کړی. او الله تعالی په ډيرو ځانګړتياوو سره ځانګړی کړی دی، لکه د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - دا وينا: «فُضِّلْتُ عَلَى الأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِيَ الأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ»، «ما ته په نورو أنبياوو په شپږو شيانو سره غوره والی راکړل شوی دی: جوامع الكلم راکړی شوي، په ويره سره مې مرسته شوې ده، غنيمتونه راته حلال شوي دي، او ټوله ځمکه راته پاکيزه او مسجد ګرځيدلې ده او زه ټولو خلکو ته ليږلی شوی يم، او په ما د پيغمبرانو لړۍ پای ته رسيدلې ده»، مسلم (523) او ترمذي (1553) روايت کړی. او دا ځانګړنتاوې کله علماء په خپلو تاليفاتو کې ذکر کوي او کله پکې مستقل تاليفات کوي. او مونږ ايمان لرو چې په هر مؤمن سړي او مؤمنې ښځې پر هغه ايمان راوړل واجب دي، او په هغه څه کې هغه رښتينی ګڼل چې خبر يې پرې ورکړی او په هغه څه کې يې اطاعت کول چې امر يې پرې کړی، الله تعالی فرمايلي:

﴿لِّتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُۚ وَتُسَبِّحُوهُ بُكۡرَةً وَأَصِيلًا ۝٩﴾ [الفتح: 9]

(د دې لپاره چې تاسو (ای خلکو!) په الله او د هغه په رسول ایمان راوړئ او د هغه (الله) مدد وکړئ او د هغه تعظیم وکړئ او سبا او بیګا د هغه تسبیح بیان کړئ). [الفتح سورت: 9 آیت].

او هغه ذات چې لوی شان لري او پاک دي نومونه د هغه فرمایلي دي:

﴿فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلۡنَاۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ٨﴾ [التغابن: 8]

(نو تاسو په الله او د هغه په رسول او په هغې رڼا (قرآن) باندې ایمان راوړئ چې مونږ نازله کړې ده او الله په هغو کارونو چې تاسو يې کوئ؛ ښه خبردار دی). [التغابن سورت : 8 آیت]. او مونږ ایمان لرو چې د الله تعالی عبادت باید ونه کړای شي مګر په هغه څه سره چې زمونږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - روا ګڼلی وي، الله تعالی فرمایلي:

﴿..... وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٧﴾ [الحشر: 7]

(او پیغمبر چې تاسو ته څه هم درکړي، نو هغه واخلئ او له څه نه چې هغه تاسو منع کړي یاست، نو تاسو منع شئ او له الله نه ووېرېږئ، بېشکه الله ډېر سخت عذاب والا دی). [الحشر سورت: 7 آیت].

او حق ذات د هغه (پیغمبر) د امر د سرغړوني څخه یره ورکړی، الله تعالی فرمایلي:

﴿....فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ٦٣﴾ [النور: 63]

(نو هغه کسان دې ووېرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسېږي، یا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسېږي). [النور سورت: 63 آیت].

او د هغه صلی الله علیه وسلم احترام او ورسره محبت کول واجب دي، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ٣١﴾ [آل عمران: 31]

(ای نبي!) (ته ووایه: که چېرې یئ تاسو چې له الله سره مینه کوئ، بیا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مینه وکړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [آل عمران سورت : 31 آیت]

. او د پيغمبر صلی الله علیه وسلم سره محبت کول د ايمان له اصولو څخه دي، او الله تعالی د خپل محبت سره يو ځای ياد کړی دی، او هغه څوک يې ګواښلی دی چې هغه سره محبت کولو باندې بل شي ته لومړيتوب ورکړي لکه طبيعي محبت چې خلک يې د خپلوانو، پيسو، وطن او داسې نورو شيانو سره کوي، الله تعالی فرمايلي:

﴿قُلۡ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ وَإِخۡوَٰنُكُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ وَعَشِيرَتُكُمۡ وَأَمۡوَٰلٌ ٱقۡتَرَفۡتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٞ تَخۡشَوۡنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرۡضَوۡنَهَآ أَحَبَّ إِلَيۡكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٖ فِي سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٤﴾ [التوبة: 24]

[(ای پيغمبره!) ته (دوی ته) ووايه: که چېرې وي ستاسو پلرونه او ستاسو زامن او ستاسو ورونه او ستاسو ښځې او ستاسو قبيله او هغه مالونه چې تاسو هغه ګټلي دي او هغه تجارت چې تاسو د هغه د بندېدو وېره کوئ او هغه استوګن ځايونه چې تاسو هغه خوښوئ، تاسو ته ډېر محبوب دي له الله او د هغه له رسول او د هغه په لاره کې له جهاد کولو نه، نو بيا انتظار کوئ، تر هغه پورې چې الله خپل حکم راولي او الله فاسقو خلکو ته هدايت نه کوي]. [التوبة سورت: 24 آيت].

او پر مؤمن واجب دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته له خپل ځان، پلار، اولاد او ټولو خلکو څخه زيات محبوب وي، فعن عبدالله بن هشام رضي الله عنه قال: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلی الله علیه وسلم، وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه وسلم: «لَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ»، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: فَإِنَّهُ الآنَ -وَاللَّهِ- لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه وسلم: «الآنَ يَا عُمَرُ». له عبد الله بن هشام - رضي الله عنه- څخه روايت دی وايي: مونږ له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - سره وو پداسې حال کې چې هغه عمر بن الخطاب له لاس څخه نيولی و، نو عمر ورته وويل: ای د الله رسوله ! ته راته له هر څه نه زيات ګران يې مګر له خپل ځان څخه نه، نو نبي - صلی الله علیه وسلم - ورته وويل: نه، قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې دی، تر څو پورې چې درته ستا له ځان څخه هم ګران نه شم»،نو عمر ورته وويل: يقينا چې اوس - قسم په الله - چې ته راته اوس د خپل ځان څخه هم زيات ګران يې، نو نبي - صلی الله علیه وسلم - وفرمايل: «اوس ای عمره». بخاري (6632) روايت کړی دی.

او يقينا چې الله - تعالی - زموږ د پيغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - يادونه په دوو ګواهيو کې په اذان کې له خپلې يادونې سره يو ځای ذکر کړې ده. او د پيغمبر صلی الله

عليه وسلم په ياد باندې مخکني اسماني کتابونه ډک دي او په قرآن عظيم الشان کې هم ترې زياته يادونه شوې ده او د اسلام امامانو بيلابيل ډول تاليفات د هغه په سنت، سيرت، خويونو، اخلاقو او غزاګانو کې کړي دي او دلته په همدومره مقدار بسنه کوو چې د هغه صلی الله عليه وسلم په نبوت باندې ايمان راوړل واجبوي.

قاضي عياض -رحمه الله- فرمايلي دي: «که د کمال او عظمت ځانګړتياوې هغه څه وي چې موږ يې يادونه وکړه او موږ وليدل چې يو زمونږ څخه د دې په درلودلو سره د عزت او شرافت احساس کوي، او که چېرته دوه ورته په يو وخت کې برابر شي: يا له نسب، ښکلا، ځواک، حوصلې، زړورتيا، او يا بخښنې څخه تر څو يې عزت لوی شي او په نوم يې متلونه وويل شي، او د دې په يادولو سره ورته په زړونو کې لوی اثر پيدا شي، حال دا چې هغه له وختونو راهيسې له منځه تللي، او ايره شوي او وراسته شوي، نو د هغه چا په اړه دې څه ګمان دی چې دا ټول صفتونه پکې راټول شوي وي، تر دې چې نه شمېرل کيږي، او نه ترې په وينا سره تعبير کيږي، او نه په خوارۍ او زحمت لاسته راوړل کيږي او نه په چل، مګر د لوی الله متعال ذات په تخصيص سره، د نبوت، رسالت، خلت، محبت، غوره والي، د شپې لخوا له يو ځای څخه بل ځای ته بوتلل او ليدل. (د اسراء په شپه پيغمبر صلی الله عليه وسلم لره د الله تعالی ليدلو کې اختلاف دی، خو صحيح خبره دا ده چې زمونږ رسول - صلی الله عليه وسلم د اسراء په شپه خپل رب ندی ليدلی). نږدې کېدل، وړاندې کېدل، وحې، شفاعت، وسيله، فضيلت، لوړ مقام، د ستاينې مقام، براق، معراج (آسمان ته ختل)، سور او تور ته ليږل، انبياوو ته لمونځ ورکول، د پيغمبرانو او امتونو ترمنځ ګواهي، د آدم د اولادې سردار، د ستاينې بيرغ، زيری، خبرداری او د عرش د خاوند په وړاندې مرتبه، بيا اطاعت، امانت، هدايت، د عالميانو لپاره رحمت، رضايت، د سوال قبلول، کوثر، وينا اورېدل. د نعمت پوره کول، د مخکنيو او وروستنيو ګناهونو بخښل، د سينې پراخوالی، د پېټې سپکول، د ياد لوړول، د فتحې عزت، د آرامتيا نازليدل، په ملايکو سره ملاتړ، د کتاب او حکمت ورکول، سبع المثاني او لوی قرآن، د امت پاکيزه ګي بيانول، د الله - جل جلاله - لورې ته بلنه ورکول، د الله تعالی او ملاېکو درود ويل، د خلکو تر منځه په هغه ډول پريکړه کول لکه څرنګه يې چې الله غواړي، ورڅخه د بار سپکول او د زولنو لرې کول، او د هغه په نوم قسم يادول، د هغه د بلنې منل، د بې روحه شيانو او عجمو سره خبرې کول ... کونې ته وراوريدل، او د ګوتو تر منځه يې د اوبو راخوټيدل، د لږ شي زياتول، د سپوږمۍ ټوټې کول، د لمر بيرته ګرځول، د ليدل شوو شيانو سرچپه کول، په ويرې سره ملاتړ او بريا.. او داسې نور چې شمېرونکی يې نه شي احاطه کولی، او نه يې څوک په خپل علم کې راوستلی شي مګر هغه ذات چې دا هر څه بخشش کړي دي او لورينه يې پرې کړې ده، له هغه پرته بل معبود نشته، تر

هغه څه پورې چې په اخرت کې يې ورته چمتو کړي دي له عزتمندو کورونو، د عزت مرتبو، د خوشحاليو درجې، نيکي او زياتوالی چې عقلونه يې له درک څخه حيران پاتې کيږي، او ګمان يې هم له ادراک څخه عاجز پاتې کيږي». الشفا بتعريف حقوق المصطفی (1/ 55 - 57).

)بــاب عموم رسالته صلى الله عليه وسلم للخلق كافة (باب دی په عمومي ډول ټولو خلکو ته د پيغمبر صلى الله عليه وسلم د رسالت پيغام .

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی يې رسول محمد - صلى الله عليه وسلم - ټولو خلکو ته ليږلی دی، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٥٨﴾ [الأعراف: 158]

(ته ووايه: ای خلکو! بېشکه زه ستاسو د ټولو په طرف د هغه الله (رالېږل شوی) رسول یم چې خاص د هغه لپاره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده، نشته هېڅ حق معبود مګر همدی دی، همدغه ژوند ورکوي او مرګ ورکوي، نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ایمان راوړئ چې نبي دی، امي دی، هغه چې پر الله او د هغه پر کلماتو ایمان لري او تاسو د هغه پیروي وکړئ، د دې لپاره چې تاسو هدایت ومومئ). [الأعراف سورت: 158 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةٗ لِّلنَّاسِ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٢٨﴾ [سبأ: 28]

(او ته نه يي لیږلی مونږ مګر د ټولو خلقو (انسانانو) لپاره زېری ورکوونکی او وېروونکی او لیکن اکثره خلق نه پوهېږي). [سبا سورت: 28 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الغَنَائِمُ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ». «ماته پنځه شيان راکړل شوي دي

چې زما څخه وړاندې هيڅ يو نبي ته ندي ورکړل شوي، د يوې مياشتې واټن سره مې په ويرې خپريدو مرسته شوې ده، او ټوله ځمکه راته پاکيزه او مسجد ګرځيدلې ده او زما له امت څخه چې هر سړي لمونځ لاندې کړ نو لمونځ دې وکړي، او ماته غنيمتونه حلال ګرځول شوي دي، او هر پيغمبر به خاص خپل امت ته ليږل کېده، پداسې حال کې چې زه ټولو خلکو ته ليږل شوى يم، او ماته شفاعت راکړل شوى دى». بخاري (۴۳۸)، مسلم (۵۲۱) او نسائي (۴۳۲) روايت کړى دى. او د مسلمانانو په اتفاق زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - الله تعالى ثقلينو (انسانانو او پيريانو) دواړو ته ليږلى دى، او پيريانو قرآن کريم ته غوږ نيولى و او بيا خپل قوم ته ويرووونکي وروګرځيدل، نو الله تعالى هې رسول په قرآن کريم کې پدې وينا سره خبر کړ:

﴿وَإِذۡ صَرَفۡنَآ إِلَيۡكَ نَفَرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓاْ أَنصِتُواْۖ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوۡاْ إِلَىٰ قَوۡمِهِم مُّنذِرِينَ ٢٩ قَالُواْ يَٰقَوۡمَنَآ إِنَّا سَمِعۡنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٣٠ يَٰقَوۡمَنَآ أَجِيبُواْ دَاعِيَ ٱللَّهِ وَءَامِنُواْ بِهِۦ يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُجِرۡكُم مِّنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ٣١ وَمَن لَّا يُجِبۡ دَاعِيَ ٱللَّهِ فَلَيۡسَ بِمُعۡجِزٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَيۡسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءُۚ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٣٢﴾ [الأحقاف: 29-32]

او هغه وخت (ياد کړه) چې مونږ تا ته د پېريانو يوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوى دې (قرآن) ته حاضر شول، نو ويې ويل: چوپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړى شو (نو) دوى خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېرووونکي وو. دوى وويل: اى زمونږه قومه! بېشکه مونږ داسې کتاب واورېده چې له موسىٰ نه وروسته نازل کړى شوى دى، په داسې حال کې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکى دى چې له ده نه مخکې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه کوياې زمونږ قومه! تاسو د الله د بلونکي وينا قبوله کړئ او په ده ايمان راوړئ، چې هغه (الله) تاسو ته ستاسو ځيني ګناهونه وبخښي او تاسو له ډېر دردوونکي عذاب نه خلاص (او بچ) کړي. واو څوك چې د الله د بلونکي خبره قبوله نه کړي، نو دغه کس په ځمکه کې (الله لره) عاجزوونکى نه دى او د ده لپاره له دغه (الله) نه غير هېڅ کارسازى (او مرسته کوونکى) نشته او دغه کسان په ښکاره ګمراهۍ کې دي). [الأحقاف سورت : 29- 32 آيتونه].

او الله - تعالى - په ټولو أنبياوو او رسولانو عليهم السلام ژمنه اخيستې ده که چېرته محمد - صلى الله عليه وسلم - وليږل شو - او دوى ژوندي وو - نو خامخا به پرې ايمان راوړي، الله - جل جلاله فرمايلي دي:

﴿وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيۡتُكُم مِّن كِتَٰبٖ وَحِكۡمَةٖ ثُمَّ جَآءَكُمۡ رَسُولٞ مُّصَدِّقٞ لِّمَا مَعَكُمۡ لَتُؤۡمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥۚ قَالَ ءَأَقۡرَرۡتُمۡ وَأَخَذۡتُمۡ عَلَىٰ ذَٰلِكُمۡ إِصۡرِيۖ قَالُوٓاْ أَقۡرَرۡنَاۚ قَالَ فَٱشۡهَدُواْ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ٨١﴾ [آل عمران: 81]

(او کله چې الله د نبیانو (نه) پخه وعده واخیسته چې هر هغه څه چې زه یې تاسو ته له کتاب او حکمته درکړم، بیا تاسو ته یو رسول راشي چې د هغه څه تصدیق کوونکی وي چې له تاسو سره دي (نو) تاسو به خامخا پر هغه ایمان راوړئ او خامخا به د هغه مدد کوئ، (الله) وویل: آیا تاسو اقرار وکړ او په دې باندې تاسو زما درنه وعده قبوله کړه، هغوی وویل: مونږ اقرار وکړ، (الله) وویل: نو تاسو ګواه شئ او زه (هم) تاسو سره له ګواهانو څخه یم). [آل عمران سورت: 81 آیت]

. علي بن أبی طالب رضي الله عنه فرمایلي دي: الله - جل جلاله - هیڅ داسي نبي ندی لیږلی؛ له آدم څخه تر وروستي یو پوري مګر دا چې له هغه څخه یې د محمد - صلی الله علیه وسلم - په اړه ژمنه اخیستي ده: که چېرته ولیږل شو - او دی ژوندی و - نو خامخا به پرې ایمان راوړي، مرسته به یې کوي، او هغه به ورته امر کوي، نو له خپل قوم څخه به ورته ژمنه اخلي، نو هغه فرمایلي دي:

﴿وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيۡتُكُم مِّن كِتَٰبٖ وَحِكۡمَةٖ...﴾ [آل عمران: 81]

.او کله چې الله د نبیانو (نه) پخه وعده واخیسته چې هر هغه څه چې زه یې تاسو ته له کتاب او حکمت څخه درکړم».الْآيَةَ [آل عمران سورت: 81 آیت]»

طبري په خپل تفسیر کې روایت کړی دی (5/ 540). او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي: «دَعْوَةُ أبي إِبْرَاهِيمَ، وَبِشَارَةُ عِيسَى قَوْمَهُ، وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ»، «زما د پلار ابراهیم دعا او د عیسی زیری خپل قوم ته او زما د مور هغه خوب چې له هغې څخه یو نور راوخې او د شام مانۍ ترې رڼا کیږي»، احمد (17163)، عثمان بن سعید الدارمي په الرد علی الجهمية کې (261)، ابن ابی عاصم په السنة کې (418)، عبدالله بن احمد په السنة کې (865)، ابن حبان (6404) او طبراني په مسند الشامیین (۱۴۵۵) کې روایت کړی دی. او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا: «أنا دعوة أبي إبراهيم» "زه د خپل پلار ابراهیم دعا یم". پدې سره یې مقصد هغه څه دي چې الله - تعالی - پرې مونږ ته د ابراهیم الخلیل - علیه السلام - د دعا په اړه خبر راکړی و، چې هغه یې دا وینا ده:

﴿رَبَّنَا وَٱبۡعَثۡ فِيهِمۡ رَسُولٗا مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُزَكِّيهِمۡۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ١٢٩﴾ [البقرة: 129]

(ای زمونږ ربه! دې (خلکو) ته له هم دوی نه یو رسول ولیږه، چې دوی ته ستا آیتونه تلاوت کوي او دوی ته کتاب (قرآن) او حکمت (سنت) ښايي او دوی پاکوي، یقینًا، هم دا ته، ډېر غالب، ښه حکمت والا یې). [البقرة سورت: 129 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې پیغمبرانو پده باندې خپلو قومونو ته زیری ورکړی او د هغه - صلى الله عليه وسلم **- او د هغه د ملګرو - رضي الله عنهم - صفتونه په تورات او انجیل کې راغلي دي، سپېڅلي حق ذات فرمايلي دي:**

﴿مُّحَمَّدٞ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعٗا سُجَّدٗا يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗاۖ سِيمَاهُمۡ فِي وُجُوهِهِم مِّنۡ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمۡ فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِۚ وَمَثَلُهُمۡ فِي ٱلۡإِنجِيلِ كَزَرۡعٍ أَخۡرَجَ شَطۡـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسۡتَغۡلَظَ فَٱسۡتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعۡجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلۡكُفَّارَۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنۡهُم مَّغۡفِرَةٗ وَأَجۡرًا عَظِيمَۢا ٢٩﴾ [الفتح: 29]

(محمد د الله رسول دی او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو باندې ډېر سخت دي، په خپل مینځ کې ډېر مهرباني کوونکي دي، ته به دوی وینې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي، د دوی (د دینداریَ) نښې د دوی په مخونو کې دي د سجدو له اثر نه، دغه په تورات کې د دوی مثال دی او په انجیل کې د دوی مثال دی، لکه هغه فصل چې خپل تبغ راوباسي، بیا هغه قوي کړي، بیا هغه (فصل، تبغ) پیړ او کلك شي بیا دغه (فصل) په خپلو پنډیو (او بېخونو) ودرېږي، په داسې حال چې زمېنداران (کروندګر) په تعجب کې اچوي، د دې لپاره چې په دغو سره کافران په غصه کړي، الله له هغو کسانو سره چې ایمان یې راوړی دی او نیك عملونه یې کړي دي، چې دغه (اصحابان) دي؛ د بخښنې او د ډېر لوی اجر وعده کړې ده). [الفتح سورت: 29 آیت]،

الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلۡأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكۡتُوبًا عِندَهُمۡ فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَٱلۡإِنجِيلِ يَأۡمُرُهُم بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَىٰهُمۡ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنۡهُمۡ إِصۡرَهُمۡ

وَٱلۡأَغۡلَٰلَ ٱلَّتِي كَانَتۡ عَلَيۡهِمۡۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُواْ ٱلنُّورَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ١٥٧﴾ [الأعراف: 157]

(هغه کسان چې د اُمي رسول (او) نبي پیروي کوي هغه چې دوی یې له خپل ځان سره په تورات او انجیل کې لیکلی مومي، دوی ته د نېکۍ حکم کوي او دوی له بدۍ نه منع کوي او دوی ته پاکیزه څیزونه حلالوي او په دوی باندې خبیث څیزونه حراموي او له دوی نه د دوی درانه بارونه لرې کوي او هغه قیدونه هم چې پر دوی وو، نو هغه کسان چې پر ده یې ایمان راوړ او د ده ادب یې وکړ او د ده مدد یې وکړ او د هغې رڼا پیروي یې وکړه چې له ده سره نازل کړی شوې ده، همدغه کسان کامیاب دي). [الأعراف سورت: 157 آیت]

. او په ده سره مسیح - علیه السلام - بني اسرائیلو ته زیری ورکړی، الله تعالی له هغه څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي چې هغه ورته وویل:

﴿...يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُم مُّصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوۡرَىٰةِ وَمُبَشِّرَۢا بِرَسُولٖ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِي ٱسۡمُهُۥٓ أَحۡمَدُۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ٦﴾ [الصف: 6]

(او (یاده کړه) هغه وخت چې د مریمې زوی عیسٰی وویل: ای بني اسرائیلو! بېشکه زه تاسو ته د الله رسول یم، چې د هغه څه تصدیق کوونکی یم چې له ما نه مخکې تېر شوی دی، چې تورات دی او د داسې رسول زېری درکوونکی یم چې له ما نه وروسته به راځي، چې د هغه نوم احمد دی، نو کله چې دوی ته دغه (رسول) له ښکاره معجزو سره راغی (نو) دوی وویل: دا ښکاره جادو دی). [الصف سورت: 6 آیت].

او أهل کتابو داسې پېژانده لکه څرنګه یې چې خپل زامن پېژندل، الله تعالی فرمایلي:

﴿ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يَعۡرِفُونَهُۥ كَمَا يَعۡرِفُونَ أَبۡنَآءَهُمۡۖ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنۡهُمۡ لَيَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ١٤٦﴾ [البقرة: 146]

(هغه کسان چې مونږ هغوی ته کتاب ورکړی دی، هغوی دا (محمدﷺ، یا قرآن یا اسلام) پېژني لکه چې دوی خپل زامن پېژني، او یقینًا له دوی نه یوه ډله لازمًا حق پټوي، حال دا چې دوی پوهېږي). [البقرة سورت: 146 آیت].

او د هغه - صلی الله علیه وسلم - د نبوت له نښانو څخه ځینې هغه دي چې اهل کتابو پېژندلې لکه د هغه په ملا کې د نبوت مبارک مهر، له سائب بن یزید - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي: بیا یې شاته ودریدم، نو د هغه د دواړو اوږو تر منځ مې د نبوت

مهر ته وکتل، لکه د زرکي د هګۍ په څېر - (یا هغه سپینوالی چې په زرکه کې وي).
بخاري (190)، مسلم (2345)، او ترمذي (3643). روایت کړی دی. او له جابر بن سمرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایلي یې دي: « او د هغه د اوږې سره مې مهر ولیده لکه د کوترې د هګۍ په شان چې د هغه د بدن سره یې ورته والی درلوده».
مسلم (2344)، ترمذي (3644)، او نسائي (5114). روایت کړی دی. او مونږ د هغه - صلى الله عليه وسلم - د پیغمبرۍ په عمومیت باور لرو، لدې امله یې پادشاهانو او مشرانو ته لیکونه ولیږل او د یو الله عبادت او د هغه - صلى الله عليه سلم - په پیغمبرۍ ایمان او رښتیا ګڼلو ته یې راوبلل، له أبو بردة څخه روایت دی، هغه له خپل پلار - رضي الله عنه - څخه روایت کوي فرمایلي یې دي: »رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مونږ ته امر وکړ چې د نجاشي وطن ته لاړ شو - نو خپل حدیث یې ذکر کړ - نجاشي وویل: زه ګواهي ورکوم چې هغه د الله رسول - صلى الله عليه وسلم - دی، او یقینا چې دی هغه څوک دی چې عیسی زوی د مریم پرې خبر ورکړی و، او که چېرته زه په واک کې نه وم نو ورغلی به وم او د هغه څپلې به مې ګرځولي وې». ابوداود (3205)، ابن ابي شيبه (37795)، عبد بن حميد (550)، ابن ابى عاصم په الآحاد و المثاني کې (366)، او رویاني (502) او حاکم روایت کړی دی (3268). او هرقل د رسول الله صلى الله عليه وسلم د لیک له ترلاسه کولو وروسته وویل: «زه پوهېدم چې دا راوتونکی دی، مګر ګمان مې نه کاوه چې ستاسو څخه به وي، او که چېرته داسې وي لکه څرنګه چې تا وویل: نو نږدې ده چې زما د دې دواړو قدمونو د ځای واک به خپل کړي، او که چېرته زه هغه ته د ورتلو هیله ولرم، نو ورته د رسیدو په لارې کې سختي به وزغمم، او که چېرته زه له هغه سره وم نو د هغې پښې به مې وینځلې وای». بخاري (2941)، او أبو داود (5136). روایت کړی دی. عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ العَاقِبُ وَالسَّيِّدُ، صَاحِبَا نَجْرَانَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُرِيدَانِ أَنْ يُلاَعِنَاهُ، قَالَ: فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: لاَ تَفْعَلْ، فَوَ اللَّهِ لَئِنْ كَانَ نَبِيًّا فَلاَعَنَّا لاَ نُفْلِحُ نَحْنُ، وَلاَ عَقِبُنَا مِنْ بَعْدِنَا، قَالاَ: إِنَّا نُعْطِيكَ مَا سَأَلْتَنَا، وَابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا أَمِينًا، وَلاَ تَبْعَثْ مَعَنَا إِلَّا أَمِينًا. فَقَالَ: لَأَبْعَثَنَّ مَعَكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ، فَاسْتَشْرَفَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «قُمْ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الجَرَّاحِ»، فَلَمَّا قَامَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الأُمَّةِ». له حذيفة - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي: له نجران څخه د نصاراوو له مشرانو څخه دوه تنان رسول الله - صلى الله عليه وسلم ته راغلل چې یو یې عاقب یعني سلاکار و - نوم یې عبد المسيح و - او بل یې مشر و - او نوم یې ایهم و - دوی دواړو غوښتل چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره مباهله وکړي، وایي: نو یو یې خپل ملګري ته وویل: داسې کار مه کوه، قسم په الله که چېرته پیغمبر وي او مونږ سره یې مباهله وکړه هیڅکله به نه مونږ

کامیاب شو او نه زمونږ څخه وروسته زمونږ راتلونکی - نسل - هغوی دواړو ورته وویل: مونږ تاته هغه څه درکوو چې ته يې زمونږ څخه غواړې او زمونږ سره يو امانتدار سړی ولیږه، او مونږ سره مه لیږه مګر امانتدار نو هغه وویل: یقینا چې زه به تاسو سره یو په حقه أمین سړی ولیږم، نو د رسول الله صلى الله عليه وسلم ملګري ورته راښکاره شول نو هغه وفرمایل: "پاڅیږه ای ابو عبیده بن الجراح" نو کله چې ودریده، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل:"دا د دې امت امین دی". بخاري (۴۳۸۰)، مسلم (۲۴۲۰)، ترمذي (۳۷۹۶) او ابن ماجه (۱۳۵) روایت کړی. او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی زمونږ پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - ته څمکه راټوله کړه، نو تر هغه ځایه يې ترې ولیده چې د هغه واکمني به ورته رسیږي، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمایل: "یقینا چې الله - تعالی - زما لپاره څمکه راغونډه کړه او ما د هغې ختیځ او لویدیځ ولیده، او زما د أمت واکمني به پر هغې دومره اندازې ته ورسیږي څومره چې ماته راغونډه کړی شوه". مسلم (2889)، ابوداود (4252)، ترمذي (2176) او ابن ماجه (3952) روایت کړی دی.

او د هغه - صلى الله عليه وسلم - د رسالت د عمومیت له دلایلو څخه د ډیری یهودي او نصراني علماوو اسلام راوړل دي، بلکه له اهل کتابو څخه په زرګونو.

او همدار نګه: هغه - صلى الله عليه وسلم - له روم سره غزا وکړه او صحابه کرامو ته يې له هغه وروسته د پارس او روم سره د جهاد کولو امر وکړ.

)بـــاب مقالاتِ خُصومِ الرسالات والرسل عليهم السلام (باب دی د رسالتونو او رسولانو د مخالفینو د ویناوو په اړه

الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ ١١٢﴾ [الأنعام: 112]

(او همدارنګه مونږ د هر نبي لپاره انسي او جني شیطانان، دښمنان ګرځولي وو، چې د دغو ځینو به ځینو نورو ته ښایسته کړی شوې خبرې د دوکه کولو (غولولو) لپاره ور اچولې او که چیرې ستا رب، غوښتلی (، نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آیت]،

او الله تعالی فرمايلي دي چې ياد يې لوی او نومونه يې سپيڅلي دي:

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيّٖ عَدُوّٗا مِّنَ ٱلۡمُجۡرِمِينَۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيٗا وَنَصِيرٗا٣١﴾ [الفرقان: 31]

(او همداسې مونږ د هر نبي لپاره له مجرمانو څخه دښمنان ګرځولي وو او ستا رب ډېر کافي دی، سمه لار ښوونکی، او ښه مدد کوونکی). [الفرقان سورت: ايت 31 آيت]

. د الله - تعالی - د حکمت غوښتنه ده چې په خپل فضل سره لارښوونه کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره ګمراه کوي چا لره چې وغواړي، همدا رنګه حکمت يې دا تقاضا کړې چې هر پيغمبر لره دې يو دښمن وي، او د دې دښمنانو تر منځه دې يو بل ته په باطل سره وصيت کول او په خبرو کې يو بل ته ورته والي وي، الله تعالی فرمايلي:

﴿مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدۡ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبۡلِكَۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغۡفِرَةٖ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٖ٤٣﴾ [فصلت: 43]

(تا ته نه ويل کيږي مګر هغه خبرې چې يقينًا له تا نه مخکې رسولانو ته ويل شوي دي، بېشکه ستا رب خامخا د مغفرت والا او د ډېر دردوونکي عذاب والا دی). [فصلت سورت: 43 آيت]

. نو په هر امت کې د خلکو خبرې سره يو بل ته ورته والی لري، کله وايي: هغه ساحر دی، يا کوډګر دی او يا دروغجن دی، لکه څرنګه چې د فرعون په وينا کې موسی - عليه السلام - ته راغلي چې الله تعالی ترې په خپلې دې وينا سره خبر ورکوي:

﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ٢٣ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَ وَقَٰرُونَ فَقَالُواْ سَٰحِرٞ كَذَّابٞ٢٤﴾ [غافر: 23-24]

(او يقينًا يقينًا مونږ موسٰی له خپلو معجزو او ښکاره دليل سره لېږلی و. فرعون او هامان او قارون ته، نو دوی وويل: (دا خو) جادوګر دی، سخت دروغجن دی). [غافر سورت: 23، 24 آيت].

او کله هم انکار کوي چې هغه دې ورته کومه معجزه رالیږلي وي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي:

﴿قَالُواْ يَٰهُودُ مَا جِئۡتَنَا بِبَيِّنَةٖ وَمَا نَحۡنُ بِتَارِكِيٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوۡلِكَ وَمَا نَحۡنُ لَكَ بِمُؤۡمِنِينَ ٥٣﴾ [هود: 53]

(هغوى وويل: اى هوده! تا مونږ ته څه واضح دليل نه دى راوړى او ستا د وينا له وجې مونږ هېڅ كله هم خپل باطل معبودان پرېښودونكي نه يو او هېڅ كله هم مونږ پر تا ايمان راوړونكي نه يو). [هود سورت: 53آيت].

او كله هم دا دعوه كوي چې هغه په الله باندې دروا‌غ تړي، الله - تعالى- د دوى د دې پليتې وينا په اړه فرمايلي:

﴿وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٞ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمۡ عَمَّا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُكُمۡ وَقَالُواْ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفۡكٞ مُّفۡتَرٗىۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمۡ إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ٤٣﴾ [سبأ: 43]

(او كله چې دوى ته زمونږ آيتونه ولوستلى شي، چې ښه واضح دي (نو) دوى وايي: نه دى دا مګر يو داسي سړى دى چې غواړي تاسو د هغو (معبودانو له عبادت) نه منع كړي چې ستاسو پلرونو به يې عبادت كاوه او دوى وايي: دا (قرآن) نه دى مګر خالص دروغ دي چې له ځانه جوړ كړى شوي دي او كافران شوي خلک د حق (قرآن) په باره كې وايي كله چې دوى ته راغى: نه دى دا مګر ښكاره جادو). [سبا سورت: 43 آيت].

او كله يې هم په ليونتوب سره يادوي، الله - تعالى - فرمايلي:

﴿وَقَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِي نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلذِّكۡرُ إِنَّكَ لَمَجۡنُونٞ ٦﴾ [الحجر: 6]

(او دوى وويل: اى هغه كسه چې په هغه باندې ذكر (قرآن) نازل شوى دى! يقينًا ته خو ليونى يې). [الحجر سورت: 6 آيت]

، او الله - تعالى - د دوى له وينا څخه د خبر وركولو په موخه وفرمايل:

﴿قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِيٓ أُرۡسِلَ إِلَيۡكُمۡ لَمَجۡنُونٞ ٢٧﴾ [الشعراء: 27]

[(فرعون) وويل: بېشكه ستاسو دغه رسول چې تاسو ته رالېږل شوى دى، يقينًا لېونى دى]. [الشعراء سورت: 27 آيت].

او د الله - تعالى - رسولان لدې څخه لرې دي حال دا چې دوى په عقل کې تر ټولو کامل او په زړونو تر ټولو پاک خلک دي. او کله هم دوى ته دا خبره ډېره لويه ښکاري چې دوى يې د يو الله تعالى عبادت ته رابولي، الله تعالى د دوى له وينا څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي چې هغوى ويلي:

﴿قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٧٠﴾ [الأعراف: 70]

(هغوى وويل: آيا ته د دې لپاره مونږ ته راغلى يې چې مونږ د يو الله عبادت وکړو او هغه معبودان پرېږدو چې زمونږ پلرونو يې عبادت کاوه، نو هغه (عذاب) راوله چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رښتينو څخه يې). [الأعراف سورت: 70 آيت]

، او ويلي يې دي:

﴿أَجَعَلَ ٱلۡأٓلِهَةَ إِلَٰهٗا وَٰحِدًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيۡءٌ عُجَابٞ ٥﴾ [ص: 5]

(ايا ده دغه معبودان يو اله وګرځول، بېشکه دا خامخا ډېر عجيبه څيز دى). [ص سورت: 5 آيت]

. او کله يې په پيغمبر د هغه بلنه ور ردوي؛ ځکه چې هغه د دوى په څېر يو انسان دى، الله - تعالى - فرمايلى:

﴿فَقَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرٗا مِّثۡلَنَا ...﴾ [هود: 27]

(نو د هغه له قومه کافر شويو مشرانو وويل: مونږ تا نه وينو مګر زمونږ په شان يو بشر). [هود سورت: 27 آيت]،

او الله - تعالى - فرمايلي:

﴿لَاهِيَةٗ قُلُوبُهُمۡۗ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ هَلۡ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡۖ أَفَتَأۡتُونَ ٱلسِّحۡرَ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ٣﴾ [الأنبياء: 3]

(په داسې حال کې چې د دوی زړونه غافله وي، او خفیه مشوره يې پټه وساتله هغو کسانو چې ظلم يې کړی دی (او ويې ويل:) دا (محمد) ندی مګر ستاسو په شان يو انسان دی، آيا نو تاسو جادو ته راځئ، حال دا چې تاسو ګورئ). [الأنبياء سورت: 3 آيت]

. او کله ترې د داسې کارونو غوښتنه کوي چې هغه د مخلوق په توان کې نه وي، خو دا کارونه دوی د لويی او ضديت له امله کوي - يقينا دوی زمونږ له نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - څخه وغوښتل چې له ځمکې څخه ورته چينې راوباسي او يا دا چې باغ ولري او يا پرې له آسمان څخه باران واوروي او يا ورته الله او پرښتې راولي او يا دا چې پيغمبر لره دې يو ښايسته کور وي او يا په آسمان کې دې پورته وخيژي او کتاب دې پرې نازل کړي.

﴿وَقَالُواْ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفۡجُرَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَرۡضِ يَنۢبُوعًا ٩٠ أَوۡ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَعِنَبٖ فَتُفَجِّرَ ٱلۡأَنۡهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفۡجِيرًا ٩١ أَوۡ تُسۡقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمۡتَ عَلَيۡنَا كِسَفًا أَوۡ تَأۡتِيَ بِٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ٩٢ أَوۡ يَكُونَ لَكَ بَيۡتٞ مِّن زُخۡرُفٍ أَوۡ تَرۡقَىٰ فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤۡمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيۡنَا كِتَٰبٗا نَّقۡرَؤُهُۥۗ قُلۡ سُبۡحَانَ رَبِّي هَلۡ كُنتُ إِلَّا بَشَرٗا رَّسُولٗا ٩٣ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤۡمِنُوٓاْ إِذۡ جَآءَهُمُ ٱلۡهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرٗا رَّسُولٗا ٩٤ قُل لَّوۡ كَانَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَلَٰٓئِكَةٞ يَمۡشُونَ مُطۡمَئِنِّينَ لَنَزَّلۡنَا عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكٗا رَّسُولٗا ٩٥﴾ [الإسراء: 90-95]

(او دوی وويل: مونږ به پر تا له سره ايمان رانه وړو تر دې چې ته زمونږ لپاره په دې ځمکه کې خوټېدونکې چينه جاري کړې. * يا چې تا لپاره باغ وي د کجورو او انګورو، بيا ته د دې (باغ) په مينځ کې ولې رواني کړې، روانول. يا چې لکه څنګه چې ستا خيال دی ته پر مونږ باندې اسمان ټوټې ټوټې راوغورځوې، يا چې ته الله او ملايك مخامخ (ښکاره) راولې. أَوْ يا چې ستا لپاره د سرو زرو کور وي، يا چې ته پورته آسمان ته وخېژې او مونږ به ستا پر (تشو) ختلو له سره ايمان رانه وړو تر هغه پورې چې ته پر مونږ باندې داسې يو کتاب راکوز کړې چې مونږ يې لولو، ته (دوی ته) ووايه: زما رب لپاره پاکي ده، زه نه يم مګر يو انسان (د نورو رسولانو په شان) رالېږل شوی. او خلک د ايمان له راوړلو نه نه دي منع کړي، کله چې دوی ته هدايت راغی، مګر دې خبرې چې دوی به ويل: آيا الله يو انسان رسول رالېږلی دی!. قته (دوی ته) ووايه: که په ځمکه کې (د انسانانو پر ځای) ملايك وی، چې په ارام سره ګرځېدلی (نو) مونږ به خامخا په دوی باندې له آسمان نه مَلك، رسول رالېږلی وی). [الإسراء سورت: 90-95 آيت]

. او کله له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه غوښتنه کوي چې پر هغه عذاب ورته راتګ وکړي چې ژمنه يې ورسره کړې ده: الله - تعالى - فرمايلي:

﴿قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٧٠﴾ [الأعراف: 70]

(هغوی وويل: آيا ته د دې لپاره مونږ ته راغلى يې چې مونږ د يو الله عبادت وکړو او هغه معبودان پرېږدو چې زمونږ پلرونو يې عبادت کاوه، نو هغه (عذاب) راوله چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رښتينو څخه يې). [الأعراف سورت: 70 آيت]،

او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

﴿فَعَقَرُواْ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوۡاْ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِمۡ وَقَالُواْ يَٰصَٰلِحُ ٱئۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٧٧﴾ [الأعراف: 77]

(نو هغوی اوښه ووژله او د خپل رب له حکم نه يې سرکشي وکړه او ويې ويل:ای صالحه! پر مونږ راوله هغه (عذاب) چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رسولانو څخه يې). [الأعراف سورت: 77 آيت].

او کله هم رسول په ګمراهۍ او حماقت سره تورنوي ، لکه څرنګه چې الله مونږ ته په خپلې حکيمانه وينا سره د دوی کيسه بيان کړې ده:

﴿قَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِي سَفَاهَةٖ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٦٦﴾ [الأعراف: 66]

(د هغه د قوم کافرو سردارانو وويل: بېشکه مونږ خامخا تا په بېوقوفۍ کې وينو او بېشکه مونږ خامخا پر تا ګمان کوو له دروغجنو څخه). [الأعراف سورت: 66 آيت].

او کله يې د الله تعالى له لارې څخه منع کوي، او خپلو پيروانو ته وايي: دې قرآن ته غوږ مه نيسئ او غالمغال پکې وکړئ، لکه څرنګه چې الله تعالى لدوی څخه خبر ورکوي؛ الله تعالى فرمايلي:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَسۡمَعُواْ لِهَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ وَٱلۡغَوۡاْ فِيهِ لَعَلَّكُمۡ تَغۡلِبُونَ ٢٦﴾ [فصلت: 26]

(او کافران شوي کسان وايي : تاسو دغه قرآن ته غوږ مه ږدئ او په (تلاوت د) ده کې شور ماشور اچوئ، ښايي چې تاسو غالبه شئ). [فصلت سورت: 26 آيت].

او کله کله د رسول په مقابل کې هغه دروغجن ګڼي، لکه څرنګه چې الله تعالی خبر ورکوي چې هغوی ويلي:

(او بېشکه مونږ خامخا پر تا ګمان کوو له دروغجنو څخه). او يا رسول - صلى الله عليه وسلم - پدې تورنوي چې هغه څوک چې ښوونه ورته کوي يو بشر دی نه دا چې د الله تعالی له لورې ورته وحې راځي: الله تعالی فرمايلي:

﴿وَلَقَدۡ نَعۡلَمُ أَنَّهُمۡ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٞۗ لِّسَانُ ٱلَّذِي يُلۡحِدُونَ إِلَيۡهِ أَعۡجَمِيّٞ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيّٞ مُّبِينٌ ١٠٣﴾ [النحل: 103]

(او يقيناً يقيناً مونږ پوهېږو چې بېشکه دوی وايي: خبره همدا ده چې ده ته يو انسان ښوونه کوي، د هغه کس ژبه چې دوی هغه ته نسبت کوي؛ عجمي ده او دا (قرآن) واضحه عربي ژبه ده). [النحل سورت: 103 آيت]

. او کله له رسول څخه مخ اړوي؛ ځکه چې کمزوري خلک يې پيروي کوي، لکه څرنګه چې الله تعالی د نوح د قوم په اړه فرمايلي:

﴿فَقَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرٗا مِّثۡلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمۡ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ ٱلرَّأۡيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمۡ عَلَيۡنَا مِن فَضۡلِۭ بَلۡ نَظُنُّكُمۡ كَٰذِبِينَ ٢٧﴾ [هود: 27]

(نو د هغه له قومه کافر شويو مشرانو وويل: مونږ تا نه وينو مګر زمونږ په شان يو بشر او مونږ نه وينو تا چې ستا پيروي کړې ده مګر هغو کسانو چې دوی زمونږ تر ټولو لاندې خلک دي، په سرسري فکر سره، ستاسو لپاره مونږ په خپل ځان باندې هېڅ بهتري (غوره والی) نه وينو، بلکې مونږ پر تاسو باندې د دروغجنو ګمان کوو). [هود سورت: 27 آيت]

، او هرقل أبو سفيان ته وويل: «او له تا څخه مې پوښتنه وکړه چې: آيا معتبر خلک يې پيروي کوي که کمزوري يې؟ نو تا وويل: چې کمزورو خلکو يې پيروي کړې ده، حال دا چې همدغه - کمزوري خلک - د پيغمبرانو پيروان دي». بخاري (7)، او مسلم (1773) روايت کړی دی. او کله دوی خندا کوي او د رسولانو پسې ملنډې وهي، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا کې راغلي دي:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُمۡ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلۡعَبُۚ قُلۡ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ٦٥﴾ [التوبة: 65]

(ته (ورته) ووایه: آیا تاسو په الله او د هغه په آیتونو او د هغه په رسول پورې استهزا او مسخرې کولې؟). [التوبة سورت: 65 آیت]،

او لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې راغلي دي:

﴿وَيَصۡنَعُ ٱلۡفُلۡكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيۡهِ مَلَأٞ مِّن قَوۡمِهِۦ سَخِرُواْ مِنۡهُۚ قَالَ إِن تَسۡخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسۡخَرُ مِنكُمۡ كَمَا تَسۡخَرُونَ ٣٨﴾ [هود: 38]

(او هغه (نوح) بېړۍ جوړوله، په داسې حال کې چې کله به هم په ده باندې د ده له قومه څه مشران تېرېدل (نو) په ده پورې به یې مسخرې کولې، هغه وویل: که تاسو په مونږ پورې مسخرې کوئ، نو بېشکه مونږ به هم په تاسو پورې مسخرې وکړو، لکه څنګه چې تاسو مسخرې کوئ). [هود سورت: 38 آیت].

او کله ناکله دوی رسول دوکه کوي، او دوی تمه لري چې هغه به دوی ته میلان پیدا کړي او یا به په دوی تکیه وکړي، لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې دي:

﴿وَدُّواْ لَوۡ تُدۡهِنُ فَيُدۡهِنُونَ ٩﴾ [القلم: 9]

(دوی خوښوي چې کاشکې ته نرم شې، نو دوی به هم نرم شي). [القلم سورت: 9 آیت]

. او د هغه سپیڅلي او لوړ ذات وینا:

﴿وَلَوۡلَآ أَن ثَبَّتۡنَٰكَ لَقَدۡ كِدتَّ تَرۡكَنُ إِلَيۡهِمۡ شَيۡـٔٗا قَلِيلًا ٧٤﴾ [الإسراء: 74]

(او که ته مونږ (په حق باندې) نه وی ټینګ کړی (،نو) یقینًا یقینًا ته نژدې وې چې دوی ته لږ څه مایله شې). [الإسراء سورت: 74 آیت].

او کله هم د دوی ژبې پیغمبر ته په پیغور ورکولو سره ور اوږدې شي، لکه څرنګه چې فرعون موسی ته وویل:

﴿أَمۡ أَنَا۠ خَيۡرٞ مِّنۡ هَٰذَا ٱلَّذِي هُوَ مَهِينٞ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ٥٢﴾ [الزخرف: 52]

(بلکې زه ډېر غوره يم له دغه (موسٰی) نه چې هغه سپك دی او نژدې نه دی چې خبره واضحه وکړي). [الزخرف سورت : 52 آيت].

او د أبو سفيان وينا - حال دا چې هغه په شام کې و - زمونږ د نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - په شان کې: «نو کله چې ووتو ما خپلو ملګرو ته وويل: يقينا چې د ابن أبي کبشه - يعني محمد صلى الله عليه وسلم - خبره خېره شوه، يقينا چې له هغه څخه هرقل؛ د روم پادشاه وېرېږي». بخاري (4553)، مسلم (1773)، او ترمذي (2717) روايت کړی دی. او کله کله د دوی مشران رسول الله صلى الله عليه وسلم ته له وطن څخه د شړلو ګواښ کوي، لکه څنګه چې الله تعالى د شعيب د قوم په اړه فرمايلي دي:

﴿۞ قَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ لَنُخۡرِجَنَّكَ يَٰشُعَيۡبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَكَ مِن قَرۡيَتِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۚ قَالَ أَوَلَوۡ كُنَّا كَٰرِهِينَ﴿٨٨﴾﴾ [الأعراف: 88]

(د هغه له قوم څخه کبرجنو مشرانو وويل: ای شعيبه! مونږ به تا او هغه کسان چې له تا سره يې ايمان راوړی دی؛ له خپل کلي نه خامخا لازمًا وباسو، يا به تاسو زمونږ دين ته خامخا لازمًا راګرځئ، هغه وويل: ايا اګر که مونږ (دا) بدګنونکي يو). [الأعراف سورت: 88 آيت].

حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمۡ لَنُخۡرِجَنَّكُم مِّنۡ أَرۡضِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۖ ... ﴾ [إبراهيم: 13]

(او کافران شويو خلکو خپلو رسولانو ته وويل: خامخا هرومرو به مونږ تاسو له خپلې ځمکې نه وباسو، يا به خامخا هرومرو تاسو زمونږ دين ته راګرځئ، نو دغو (رسولانو) ته خپل رب وحي وکړه چې خامخا ضرور به مونږ ظالمان هلاکوو). [إبراهيم سورت: 13 آيت]،

او د لوط - عليه السلام - قوم هغه ته او هغه چا ته چې ايمان يې ورسره راوړی وو وويل لکه څرنګه چې الله تعالى له هغوی څخه خبر ورکوي:

﴿... أَخۡرِجُوهُم مِّن قَرۡيَتِكُمۡۖ إِنَّهُمۡ أُنَاسٞ يَتَطَهَّرُونَ﴿٨٢﴾﴾ [الأعراف: 82]

(دا خلک له خپل کلي نه وباسئ، بېشکه دوی داسې خلق دي چې ځان ډېر پاك ساتي) [الأعراف سورت: 82 آيت].

او د قريشو کافرانو زمونږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - د بني هاشمو سره د ابو طالب په دره کې د دريو کلونو لپاره محاصره کړ او هغه صلى الله عليه وسلم يې له خپل

کور او کلي ښخه وویست. او له ابن مسعود رضي الله عنه ښخه روایت دی وایي: کله چې نبي صلی الله علیه وسلم د حنین مالونه وویشل، له انصارو ښخه یو سړي وویل: د الله رضا یې پرې اراده نه وه، نو زه نبي صلی الله علیه وسلم ته ورغلم او خبر مې کړ، نو مخ یې تغییر شو بیا یې وفرمایل: «رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى مُوسَى، لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا، فَصَبَرَ». «پر موسی دې د الله رحمت وي، یقینا چې لدې ښخه زیات ازارول شوی وو، نو صبر یې وکړ». بخاري (۴۳۳۵)، مسلم (۱۰۶۲) او ترمذي (۳۸۹۶) روایت کړی. او د ابراهیم - علیه السلام - قوم هڅه وکړه چې هغه په اور سره وسوځوي، خو الله پاک وژغوره، الله تعالی فرمایلي:

﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ ...﴾ [العنکبوت: 24]

(نو د هغه (ابراهیم) د قوم (بل) هېڅ جواب نه و مګر دا چې دوی وویل: تاسو دا ووژنئ یا دا وسوځوئ). [العنکبوت سورت: 24 آیت]،

او الله تعالی خبر ورکوي چې بني اسرائیلو له خپلو انبیاوو سره څه وکړل:

﴿... أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولُۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ۝٨٧﴾ [البقرة: 87]

(ایا نو کله چې به هم کوم رسول تاسو ته هغه (احکام) راوړل چې ستاسو نفسونو به نه خوښول، تاسو به ډېره لویي وکړه؛ نو (د پیغمبرانو) یوه ډله مو دروغژنه وګڼله او بله ډله به تاسو وژله). [البقرة سورت: 87 آیت].

دا د پیغمبرانو سره د متکبره خلکو عادت دی او دا یوه جاري کړنلاره ده چې عام خلک یې په هر امت کې د اصلاح کوونکو پر وړاندې پر مخ وړي.

خو الهي کړنلاره د خپلو رسولانو او أنبیاوو علیهم الصلاة والسلام سره په مرستې کولو کې جاري ده، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ۝٥١﴾ [غافر: 51]

(بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی، په دنیایي ژوند کې مرسته کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: 51 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿ثُمَّ صَدَقۡنَٰهُمُ ٱلۡوَعۡدَ فَأَنجَيۡنَٰهُمۡ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهۡلَكۡنَا ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٩﴾ [الأنبياء: 9]

(بیا مونږ له دوی سره وعده رښتیا کړه، نو مونږ دوی ته نجات ورکړ او هغه چا ته چې زمونږ اراده (د هغوی د نجات) وه او له حد نه تیرېدونکي مو هلاك کړل). [الأنبیاء سورت: 9 آیت].

)کتاب الیوم الآخر (کتاب دی د آخرت د ورځې په اړه.

د کتاب لنډیز

او مونږ د آخرت په ورځ ایمان لرو او دا د ایمان د ارکانو څخه شپږم رکن دی، او د آخرت ورځ ورته ویل شوې ده؛ ځکه چې دا د دنیا وروستۍ ورځ ده، نو له هغې وروسته ورځ نشته، او همدا رنګه دې ورځې لره ډیر نومونه دي، چې له نومونو څخه یې: یوم القیامة، یوم البعث، یوم الحساب، یوم الدین، الطامة، الحاقة، الواقعة، الصاخة، او الغاشیة دي، او الله تعالی په خپل کتاب کې په دیرو ځایونو کې د آخرت له ورځې څخه یادونه کړې ده.

او د اخرت په ورځ له ایمان څخه: د هغې په نښانو ایمان دی - یعنې: د قیامت علامې - او همدارنګه: په هغه څه ایمان چې له مرګ څخه وروسته به واقع کیږي، او موږ به د قیامت د نښانو په اړه خبرې پیل کړو، بیا هغه څه چې له مرګ نه وروسته پیښیږي؟ ؛ ځکه چې دا د آخرت له ورځې څخه مخکې واقع کیږي.

نو د قیامت علامې: هغه نښې دي چې د آخرت د ورځې په نږدې کیدو دلالت کوي، او دا له هغو غیبو چارو څخه دي چې مونږ ته پرې په ایمان راوړلو امر شوی دی.

او دا درې ډوله دي:

یو ډول یې: هغه دي چې ښکاره شوي دي او پای ته رسیدلي دي او دا ډیرې زیاتې دي.

دویم ډول: یې د قیامت د ورځې هغه نښاني دي چې تر اوسه ښکاره شوي دي، خو پای ته ندي رسیدلي، بلکه دوام لري.

دریم ډول: يې هغه نښاني دي چې تر اوسه له هغې څخه څه شی واقع شوی ندی، بلکه له قیامت څخه لږ وړاندې به وي.

او د آخرت په ورځ له ایمان څخه: پدې ایمان لرل دي چې هر شی هلاکیدونکی دی مګر د هغه پاک ذات (مخ) او دا چې د مرګ ملایکه روحونه اخلي او په هغه څه ایمان چې له مرګ څخه وروسته پیښیږي، لکه د مړي پوښتنه، د قبر عذاب او نعمت يې

او مونږ ایمان لرو چې کله الله تعالی د دې دنیا د زوال او پای ته رسیدو اجازه ورکړي ، نو الله به ملایکې ته امر وکړي، نو په شپیلۍ کې به لومړی پوکی وکړي، نو بې هوشه (مړه) به شي ټول هغه څوک چې په آسمانونو او هغه څوک چې په ځمکه کې دي مګر هغه څوک به - پاتې شي - چې الله يې وغواړي، بیا به الله تعالی باران و اوروي چې له هغه څخه به د انسانانو جسدونه رازرغون شي، بیا به الله تعالی ملایکې ته اجازه وکړي نو په شپیلۍ کې به دویم پوکی وکړي، نو له خپلو قبرونو څخه به راپورته شي، او خلک به رب العالمین ته ودریږي. او لومړی هغه څوک چې ځمکه ترې څیرل کیږي زمونږ نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - دی او لومړی هغه څوک چې په هوش راځي زمونږ نبي - صلی الله علیه وسلم - دی. او لومړی هغه څوک چې جامې وراغوستل کیږي د الله تعالی نبي ابراهیم خلیل الرحمن دی، او خلک به پښې لوڅي، لوڅ او ناسنته راپورته کړی شي، او د حشر ځمکه به سپینه وي.

او مونږ د خپل نبي - صلی الله علیه وسلم - په شفاعت ایمان لرو، او مونږ ایمان لرو چې خلکو ته يې عملونه وړاندې کیږي، او په حساب او جزا ایمان لرو، او دا چې هغه پاک ذات په بیړه حساب کوونکی دی، او د الله تعالی محاسبه له خپلو بنده ګانو سره مرتبې او جلا جلا حالتونه لري، له ځینو بنده ګانو سره سخت حساب کیږي، او له ځینو نورو سره يې آسان حساب کیږي، او له مؤمنانو څخه داسې خلک هم شته چې له حساب پرته به جنت ته ننوځي.

او په هغه ورځ به له هیچا سره ظلم و نه شي، او لومړي خلک چې حساب به ورسره کیږي هغه د محمد - صلی الله علیه وسلم - امت دی، او لومړی هغه څه چې د خلکو تر منځه به پکې پریکړه کیږي هغه وینه ده.

او مونږ ایمان لرو چې په دغه ورځ به ګواهان راوستلی شي، نو پرښتې شاهدي وايي، او ځمکه به په هغو عملونو ګواهي ورکوي چې بنده ګانو پرې کړي دي، او اندامونه هم ګواهي ورکوي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی د بنده ګانو د عملونو د وزن کولو لپاره حقیقي تلې ږدي.

او موږ باور لرو چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - لره یو حوض دی، چې امت به یې ورځي، بیا به بندګان رهبري کیږي: یا جنت ته او یا دوزخ ته - الله دې مونږ وساتي - او په جهنم به پل ووهل شي، په هغه به داسي کونډې وي لکه د مارکونډو د غنو (خار خسک) په څېر، نو خلک به په خپلو عملونو سره پرې تیرېږي، او لومړی کس چې له پل څخه تیریږي هغه به زموږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - وي.

)بــاب دلائل الإيمان باليوم الآخر (باب دی د آخرت په ورځ ایمان او په هغې دلایل

او مونږ د آخرت په ورځ ایمان لرو چې د ایمان د بنسټونو څخه شپږم بنسټ دی چې د الله تعالی پدې وینا کې ذکر شوي دي:

﴿۞ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ ...﴾ [البقرة: 177]

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب لورې ته وګرځوئ، لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې په الله او په ورځ د اخرت یې ایمان راوړی وي). [البقرة سورت: 177 آیت]

، او د الله تعالی دا وینا:

﴿لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِي ٱلۡعِلۡمِ مِنۡهُمۡ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَۚ وَٱلۡمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَۚ وَٱلۡمُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ أُوْلَٰٓئِكَ سَنُؤۡتِيهِمۡ أَجۡرًا عَظِيمًا ١٦٢﴾ [النساء: 162]

(خو په دوی کې په علم کې پاخه خلک او مومنان، هغوی ایمان راوړي پر هغه (کتاب) باندې چې تا ته نازل کړی شوی دی او پر هغو (کتابونو) باندې چې له تا نه مخکې نازل کړی شوي دي او خصوصًا چې لمونځ قایموونکي او زکات ورکوونکي دي او پر الله او پر ورځ د اخرت ایمان لرونکي دي، دغه خلک (چې دي) ، مونږ به خامخا دغو ته ډېر لوی اجر ورکړو). [النساء سورت: 162 آیت].

او د ابو هريره رضي الله عنه حديث پرې دلالت کوي هغه فرمايلي چې: يوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خلکو ته راښکاره شوی و، نو يو سړی ورته راغی، او ويې ويیل: ای د الله رسوله! ايمان څه شی دی؟ هغه وفرمايل چې : « په الله - تعالى - ملايکو، کتابونو يې، ملاقات يې، رسولانو يې ايمان ولرې، او په بيا ځل راپورته کيدو ايمان ولرې». بخاري (۴۷۷۷)، مسلم (۹) او ابن ماجه (۶۴) روايت کړی دی .

او عقلي ثبوتونه پرې هم دلالت کوي، لکه څرنګه چې د الله تعالى په دې وينا کې دي:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْيِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾﴾ [يس: 78-79]

(ته (دوی ته) ووايه: دا به هغه ذات راژوندي کوي چې دا يې اول ځل پيدا کړي دي، او هغه په خپل مخلوق باندې ښه عالم دی). [يس سورت: 78، 79 آيتونه]،

او د الله - تعالى - دا وينا:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٥﴾﴾ [الحج: 5]

(ای خلکو! که تاسو د بيا راژوندي کېدو په باره کې په شك کې يئ، نو يقينًا مونږ تاسو له خاورې نه پيدا کړې يئ، (ستاسو نيکه ادم) بيا (مو د هغه اولاده پيدا کړه) له يو ځاڅکي (مني) نه، بيا له پرنډ شوي وينې نه، بيا له يو پوټي غوښې نه چې تام الخلقت وي او ناقص الخلقت وي، د دې لپاره چې مونږ تاسو ته (خپل حکمت او قدرت) بيان کړو او مونږ په رحمونو کې ثابت پرېږدو هغه چې مونږ يې اراده وکړو تر معلومې نېټې پورې، بيا مونږ تاسو راوباسو (د ميندو له خېټو نه) په داسې حال کې چې واړه بچي يئ، بيا (مونږ تاسو پالو) د دې لپاره چې تاسو خپل قوت او کمال ته ورسيږئ او په تاسو کې ځينې هغه دي چې وفات کيږي او ځينې په تاسو کې هغه دي چې ورګرځولی (رسولی) شي تر تولو ناکاره عمر پورې، د دې لپاره چې هغه له پوهېدلو نه وروسته په هيڅ شي پوه نشي او ته به ځمکه وچه شاړه ووينې، نو کله چې مونږ په هغې باندې

اوبه نازلې کړو (نو) ځربه او نرمه شي او له هر قسمه ښکلو (نباتاتو) نه زرغون کړي). [الحج سورت: 5 آيت]

، او د حق ذات وينا چې شان يې لوړ او نومونه يې سپيڅلي دي:

﴿ءَأَنتُمۡ أَشَدُّ خَلۡقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُۚ بَنَىٰهَا٢٧﴾ [النازعات: 27]

* (آيا تاسو د پيدا کولو په لحاظ ډېر سخت يئ، يا که آسمان، دغه هغه (الله) جوړ کړی دی). [النازعات سورت: 27 آيت]

، او د هغه سپيڅلي او لوړ ذات وينا:

﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلۡأَرۡضَ خَٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡۚ إِنَّ ٱلَّذِيٓ أَحۡيَاهَا لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰٓۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ٣٩﴾ [فصلت: 39]

(او د هغه له نښو څخه دا دي چې بېشکه ته ځمکه وچه کلکه وينې، نو کله چې مونږ په دې اوبه نازلې کړو(نو) وخوځېږي او وپړسېږي، بېشکه هغه ذات چې دغه يې ژوندۍ کړې ده، خامخا د مړو ژوندی کوونکی دی، بېشکه هغه په هر شي باندې ښه قادر دی). [فصلت سورت: 39 آيت]

، او د هغه ذات دا وينا چې لوی شان او سپيڅلي نومونه لري:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهۡوَنُ عَلَيۡهِۚ ...﴾ [الروم: 27]

(او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پيدا کوي، بيا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بيا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي). [الروم سورت: 27 آيت]

، او د الله - تعالی - دا وينا:

﴿... كَمَا بَدَأۡنَآ أَوَّلَ خَلۡقٖ نُّعِيدُهُۥۚ وَعۡدًا عَلَيۡنَآۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ١٠٤﴾ [الأنبياء: 104]

(لکه څرنګه چې مونږ د اول پيدايښت ابتدا کړې ده، مونږ هغه بيا اعاده کوو، دا زمونږ په ذمه وعده ده بېشکه مونږ کوونکي يو دې لره). [الأنبياء سورت: 104 آيت].

او د آخرت ورځ ورته ځکه ويل شوې ده؛ چې دا د دنيا وروستۍ ورځ ده، نو له هغې وروسته ورځ نشته، او همدا رنګه دې ورځې لره ډېر نومونه دي، او له نومونو څخه يې: يوم القيامة، يوم البعث، يوم الحساب، يوم الدين، الطامة، الحاقة، الواقعة، الصاخة، او

الغاشية دي، او الله تعالی په خپل کتاب کې په ډېرو ځایونو کې د آخرت له ورځې څخه یادونه کړې ده. لکه د الله تعالی دا وینا:

﴿يَوۡمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٦﴾ [المطففين: 6

(هغه ورځ چې خلک به ’رب العلمین‘‘ ته ودرېږي). [المطففین سورت: 6 آیت].

او د الله تعالی دا وینا:

﴿يَوۡمَ يَخۡرُجُونَ مِنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ سِرَاعٗا كَأَنَّهُمۡ إِلَىٰ نُصُبٖ يُوفِضُونَ ٤٣﴾ [المعارج: 43]

(هغه ورځ چې دوی به له قبرونو نه داسي په منډه (او تېزی) سره راوځي ګویاکي دوی هدف ته په منډه ځغلي). [المعارج سورت: 43 آیت]،

او د الله تعالی دا وینا:

﴿فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلۡكُبۡرَىٰ ٣٤﴾ [النازعات: 34]

(نو کله چې تر ټولو لویه بلا (قیامت) راشي). [النازعات سورت: 34 آیت].

او دا قول د الله تعالی:

﴿فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ٣٣ يَوۡمَ يَفِرُّ ٱلۡمَرۡءُ مِنۡ أَخِيهِ ٣٤ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ٣٥ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ٣٦ لِكُلِّ ٱمۡرِيٕٖ مِّنۡهُمۡ يَوۡمَئِذٖ شَأۡنٞ يُغۡنِيهِ ٣٧﴾ [عبس: 33-37]

(نو کله چې سخت اواز راشي. په هغه ورځ چې سړی به له خپل وروره تښتي. او له خپلې مور او خپل پلاره. او له خپلې ښځې او خپلو زامنو نه. په دوی کې د هر سړي لپاره به په دغه ورځ کې یو حال وي چې دی به (له نورو نه) بې پروا (بې غوره) کوي). [عبس سورت: 33 - 37 آیتونه]،

او دا قول د الله تعالی:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ إِنَّ زَلۡزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيۡءٌ عَظِيمٞ ١ يَوۡمَ تَرَوۡنَهَا تَذۡهَلُ كُلُّ مُرۡضِعَةٍ عَمَّآ أَرۡضَعَتۡ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمۡلٍ حَمۡلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٞ ٢﴾ [الحج: 1-2]

(ای خلکو! له خپل رب نه ووېرېږئ، بېشکه د قیامت زلزله ډېر لوی شی دی. اللهِ شَدِيد} په هغې ورځ چې تاسو هغه ووینئ، چې هره تی ورکوونکې به غافله شي له هغه (وړوکي) نه چې هغه ته تی ورکوي او هره حمل والا به خپل حمل وغورځوي او ته به خلکو لره نشه ویني، حال دا چې دوی به نشه نه وي او لیکن د الله عذاب به ډېر سخت وي). [الحج سورت: 1،2 آیتونه].

او د الله تعالی دا وینا:

﴿يَوۡمَ يَجۡمَعُكُمۡ لِيَوۡمِ ٱلۡجَمۡعِۖ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلتَّغَابُنِۗ ...﴾ [التغابن: 9]

[(یاده کړه) هغه ورځ چې تاسو به (الله) د جمع کېدلو ورځې ته راجمع کړي، دغه د تاوان د ښکاره کېدو ورځ ده]. [التغابن سورت: 9 آیت].

)بـــاب في الإيمان بأشراط الساعة (باب دی د قیامت په نښانو د ایمان په اړه

او د اخرت په ورځ له ایمان څخه: د هغې په نښانو ایمان دی - یعنې: د قیامت علامې - او دا هغه علامې دي چې د قیامت د ورځې په نږدې کېدو دلالت کوي، لکه څرنګه چې سپیڅلي ذات فرمایلي دي:

﴿فَهَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأۡتِيَهُم بَغۡتَةٗۖ فَقَدۡ جَآءَ أَشۡرَاطُهَاۚ فَأَنَّىٰ لَهُمۡ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ ذِكۡرَىٰهُمۡ ١٨﴾ [محمد: 18]

(نو دوی انتظار نه کوي مګر د قیامت (یعني) چې په دوی ناڅاپه راشي، نو یقینًا د ده نښې راغلې دي). [محمد سورت: 18آیت]،

او دا له هغو غیبي چارو څخه دي چې مونږ ته پرې په ایمان راوړلو امر شوی دی. او د قیامت له نښانو څخه ځینې هغه دي چې ښکاره شوي او پای ته رسیدلي دي او دا ډېرې زیاتې دي، لدې څخه د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - دا وینا ده - چې فرمایلي یې دي - ((زه او قیامت داسې - یو ځای - لیږل شوي یو لکه دا چې لدې څخه ده، او : یا د

دي دواړو په څېر او مسواکې او منځې ګوتې يې سره نږدې کړې)) ، بخاري (5301) او مسلم (2950) روايت کړې دی. او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا: له قيامت څخه وړاندې شپږ - کارونه - وشمېره: زما مړينه، د بيت المقدس فتحه کېدل، بيا په تاسو کې د داسې يوې مرګونې وبا راګډېدل چې داسې به مو ووژني لکه د مېږو په څېر، بيا د مال زياتيدل تر دې چې يو سړي ته سل ديناره ورکړل شي، هغه به خفه پاتې شي))...، بخاري (۳۱۷۶) او ابن ماجه (۴۰۴۲) روايت کړې دی. او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا: ((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ عَظِيمَتَانِ، يَكُونُ بَيْنَهُمَا مَقْتَلَةٌ عَظِيمَةٌ، دَعْوَتُهُمَا وَاحِدَةٌ، وَحَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ، قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، وَحَتَّى يُقْبَضَ العِلْمُ، وَتَكْثُرَ الزَّلَازِلُ، وَيَتَقَارَبَ الزَّمَانُ، وَتَظْهَرَ الفِتَنُ، وَيَكْثُرَ الهَرْجُ، وَهُوَ: القَتْلُ، وَحَتَّى يَكْثُرَ فِيكُمُ المالُ، فَيَفِيضَ حَتَّى يُهِمَّ رَبَّ المالِ مَنْ يَقْبَلُ صَدَقَتَهُ، وَحَتَّى يَعْرِضَهُ عَلَيْهِ، فَيَقُولَ الَّذِي يَعْرِضُهُ عَلَيْهِ: لَا أَرَبَ لِي بِهِ، وَحَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ فِي البُنْيَانِ...)). ((تر هغه پورې قيامت نه قائمېږي تر څو پورې چې دوه لويې لښکرې سره و نه جنګيږی او د دوی تر منځه لويه مرګوني جګړه رامنځته شي، بلنه به يې يوه وي، او تر دې چې ديرشو ته نږدې دروغجن دجالان راووځي، هر يو به يې دعوه لرى چې دی د الله رسول دی او تر دې چې علم واخيستل شي، زلزلې زياتې شي، وختونه رالنډ شي، فتنې راښکاره شي، هرج زيات شي چې هغه قتل دی او تر دې چې په تاسو کې مال زيات شي، دومره زيات شي چې د مال خاوند به پدې غم کې وي چې څوک يې خيرات قبول کړي او تر دې چې کله يې ورته ونيسي، نو هغه به د مال خاوند ته ووايي: هيڅ اړتيا ورته نه لرم او تر دې چې خلک به د اوږدو ودانيو په جوړولو کې د يو بل سره سيالي وکړي...)). بخاري (7121)، مسلم (157) او ترمذي (2218) روايت کړې. او د قيامت له نښو څخه ځينې هغه دي چې پېښ شوي دي خو لا پای ته ندي رسيدلي، او همداسې به لا رواني وي، لدې څخه په أمتونو کې د فتنو رامنځته کيدل. (په صحيحينو کې د فتنو په اړه زيات حديثونه راغلي دي، خو په ښکاره يې ندي ويلي چې فتنې د قيامت له نښانو څخه دي؛ لدې امله مو راتلونکي دوه حديثونه له سننو څخه راوړل؛ ځکه چې پدې دواړو کې دا خبره په ښکاره توګه شوي ده)، او هغه زيات دي، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنًا كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ، وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي، فَكَسِّرُوا قِسِيَّكُمْ، وَقَطِّعُوا أَوْتَارَكُمْ، وَاضْرِبُوا سُيُوفَكُمْ بِالْحِجَارَةِ، فَإِنْ دُخِلَ -يَعْنِي- عَلَى أَحَدٍ مِنْكُمْ، فَلْيَكُنْ كَخَيْرِ ابْنَيْ آدَمَ». «له قيامت څخه وړاندې لکه د تورې تيارې شپې په څېر فتنې دي، يو سړی به سهار مهال يکې مؤمن وي دشپې کافر او يا به شپې مهال مؤمن وي او سهار کافر، ناست پکې له ولاړ څخه غوره دی، مزل کوونکی پکې

له تېز رفتار كوونكي ښخه، نو خپلې لېندې او كمانونه مو مات كړئ، او خپلې تورې مو په تيږو ووهئ، كه چېرته څوک ستاسو ښخه پر يو در ننويستل شو، نو د بني آدم له دوو زامنو ښخه دې د غوره يو په څېر شي (يعنې قابيل او هابيل)». ابوداود (4259)، ترمذي (2204)، ابن ماجه (3961)، ابن ابي شيبه (30978)، احمد (19662) او الروياني (585) روايت كړى دى. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: ((تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيْلِ المظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ أَقْوَامٌ دِينَهُمْ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا)). ((له قيامت ښخه وړاندې به لكه د تورې تيارې شپې په څېر فتنې وي، يو سړى به سهار مهال مؤمن وي بيګا كافر او يا به شپې مهال مؤمن وي سهار كافر، ځينې خلك به خپل دين په دنيايي ناچيزه توكي سره وپلوري)). ترمذي (2197)، ابن ابي شيبه په المصنف (31053) او په الايمان (64) كې او فارابي په: صفة النفاق و ذم المنافقين كې (97) روايت كړى دى. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: ((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللهِ)). ((تر هغه پورې قيامت نه قائميږي تر څو پورې چې ديرشو ته نږدې دروغجن دجالان راووځي، هر يو به يې دعوه لرى چې دى د الله رسول دى)). بخاري (7121)، مسلم (157) او ترمذي (2218) روايت كړى. وقال أبو هريرة رضي الله عنه: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ القَوْمَ، جَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ: مَتَى السَّاعَةُ؟ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُحَدِّثُ، فَقَالَ بَعْضُ القَوْمِ: سَمِعَ مَا قَالَ، فَكَرِهَ مَا قَالَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ لَمْ يَسْمَعْ، حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ: «أَيْنَ -أُرَاهُ- السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ؟»، قَالَ: هَا أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِذَا ضُيِّعَتِ الأَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ»، قَالَ: كَيْفَ إِضَاعَتُهَا؟ قَالَ: «إِذَا وُسِّدَ الأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ». او أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايلي: پداسې حال كې چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په يوه ناسته كې له خلكو سره خبرې كولې، يو أعرابي ورته راغى، نو ويې ويل: قيامت كله دى؟ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خپلو خبرو ته ادامه وركړه، نو ځينو خلكو وويل: وايې وريدل چې هغه ورته څه وويل: نو هغه بد وګڼل څه چې يې ورته وويل: او ځينو وويل: بلكه نه يې دي اوريدلي، تر دې چې خپلې خبرې يې بشپړې كړې ويې ويېل: «چېرته دى هغه چې د قيامت په اړه يې پوښتنه كوله؟ هغه وويل: زه دايم، اى د الله رسوله، ويې فرمايل: كله چې امانت ضايع شي نو د قيامت انتظار كوه» هغه وويل: ضايع كېدل يې څرنګه دي ؟ هغه وفرمايل: كله چې چاره نا أهله خلكو ته وسپارل شي نو د قيامت انتظار باسه». بخاري روايت كړى دى (59). او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ: أَنْ يُرْفَعَ العِلْمُ، وَيَثْبُتَ الجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا». «يقينا چې د قيامت له نښانو څخه دا دي چې: علم پورته شي، ناپوهي ځاى ونيسي، شراب وڅښل شي، او زنا

بنکاره شي». بخاري (۸۰)، مسلم (۲۶۷۱)، ترمذي (۲۲۰۵) او ابن ماجه (۴۰۴۵) روايت کړی دی. او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ: أَنْ يُرْفَعَ العِلْمُ، وَيَثْبُتَ الجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا». «يقينا چې له قيامت څخه وړاندې داسي ورځې دي، چې ناپوهي به پکې نازله شي، علم به پکې پورته شي او قتل به پکې زيات شي». بخاري (7062)، مسلم (2672)، ترمذي (2200) او ابن ماجه (3959، 4050) روايت کړی دی. او د قيامت له علامو څخه ځينې هغه دي چې تر دې دمه واقع شوي ندي،بلکه له قيامت څخه به مخکې په نږدې وخت کې واقع شي، له دې څخه: د مسيح عيسی - عليه السلام - راکوزيدل دي، الله تعالی فرمايلي: ﴿وَإِن مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤۡمِنَنَّ بِهِۦ قَبۡلَ مَوۡتِهِۦۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيدٗا١٥٩﴾ [النساء: 159]

(او نشته هيڅوك له اهلِ كتابو نه مګر چې هغه به خامخا لازمًا د ده له مرګ نه مخکې پر ده ايمان راوړي او د قيامت په ورځ به هغه (عيسٰی) په دوی باندې ګواه وي). [النساء سورت : 159 آيت]

، او د يأجوج او مأجوج راوتل، الله تعالی فرمايلي:

﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتۡ يَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٖ يَنسِلُونَ٩٦﴾ [الأنبياء: 96]

(تر هغه پورې كله چې ياجوج ماجوج پرانستل شي او دوی به له هرې لوړې نه ګړندي راكوزېږي). [الأنبياء سورت : 96 آيت]،

او د دابې (حيوان) راوتل، الله تعالی فرمايلي:

﴿۞وَإِذَا وَقَعَ ٱلۡقَوۡلُ عَلَيۡهِمۡ أَخۡرَجۡنَا لَهُمۡ دَآبَّةٗ مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ تُكَلِّمُهُمۡ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ٨٢﴾ [النمل: 82]

(او كله چې په دوی (د عذاب) خبره ثابته شي (او قيامت رانږدې شي، نو) مونږ به دوی ته له ځمكې نه يوه دابّه (ژوندى خوځنده) راوباسو، چې له دوی سره به خبرې كوي، چې بېشكه خلكو به زمونږ په آيتونو يقين نه كاوه) [النمل سورت: 82 آيت]

. وجاء في حديث حذيفة بن أسيد الغفاري قال: اطَّلَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَيْنَا، وَنَحْنُ نَتَذَاكَرُ، فَقَالَ: «مَا تَذَاكَرُونَ؟» قَالُوا: نَذْكُرُ السَّاعَةَ، قَالَ: «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ: -فَذَكَرَ- الدُّخَانَ، وَالدَّجَّالَ، وَالدَّابَّةَ، وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنُزُول

عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صلى الله عليه وسلم، وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، وَثَلَاثَةُ خُسُوفٍ: خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ، تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ». او د حذيفة بن أسيد الغفاري په حديث کې راغلي دي فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته راښکاره شو پداسې حال کې چې مونږ خبرې اترې کولې، نو هغه وفرمايل: «د څه شي په اړه غږيږئ؟ هغوى وويل: مونږ قيامت رايادوو، هغه وفرمايل: هغه به تر هغه پورې قائم نه شي تر څو چې ورڅخه وړاندې لس نښاني ونه ګورئ: نو يادونه يې وکړه له: دجال، دخان (لوګي) دابې (يو حيوان) له لويديځ څخه د لمر راختل، او د عيسى بن مريم - صلى الله عليه وسلم - راکوزيدل، او يأجوج او مأجوج، او درې د زمکې خوييدلو پيښې: په ختيځ کې ځمکخويدنه، په لويديځ کې ځمکخويدنه او د عربو په جزيره کې ځمکخوييدنه، او د هغې وروستى به يو اور وي چې له يمن څخه به راوځي، او خلک به د راټوليدو ځاى ته ورشړي». مسلم (2901)، ابوداود (4311)، ترمذي (2183) او ابن ماجه (4041) روايت کړى دى. او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ، فَيَوْمَئِذٍ

﴿... لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِيٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًاۗ ...﴾ [الأنعام: 158]

. «تر هغه پورې قيامت نه قائميږي تر څو چې لمر له لويديځ څخه يې راوخيژي، نو کله چې له مغرب څخه يې راوخوت، ټول خلک به ايمان راوړي، نو په هغه ورځ به {لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} [الأنعام سورت: 158 آيت]»

.هېڅ يو نفس ته به د هغه ايمان راوړل فايده ورنه کړي چې له مخکې نه يې ايمان نه وي راوړى، يا يې په خپل ايمان کې څه خير نه وي ګټلى)». بخاري (٤٦٣٥)، مسلم (١٥٧)، ابو داود (٤٣١٢) او ابن ماجه (٤٠٦٨) روايت کړى دى. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المَالُ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ». « قسم دې زما په هغه ذات وي چې زما روح د هغه په لاس کې دى، نږدې ده چې په تاسو کې د مريم زوى عادل پاچا نازل شي، نو صليب به مات کړي، خنزير به ووژني، جزيه به کيږي، او مال به دومره زيات شي چې هيڅوک به يې نه قبلوي». بخاري (2222)، مسلم (155)، ابوداود (4324)، ترمذي (2233) او ابن ماجه (4078) روايت کړى دى. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَنْذَرَ قَوْمَهُ الأَعْوَرَ

الكَذَّابَ، إِنَّهُ أَعْوَرُ -وَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ- مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: كَافِرٌ». «الله تعالی هیڅ داسې پیغمبر ندی رالیږلی مګر دا چې خپل قوم یې له ړوند دروغجن څخه ویرولی دی، هغه ړوند دی - او ستاسو رب ړوند ندی - د هغه د سترګو تر منځه کافر لیکل شوي دي». بخاري (۷۴۰۸)، مسلم (۲۹۳۳)، ابو داود (۴۳۱۶) او ترمذي (۲۲۴۵) روایت کړی دی.

)بــاب في الإيمان بما يكون بعد الـموت (باب دی په بیان د هغه څه کې چې د مرګ څخه وروسته دي او په هغې ایمان.

او مونږ باور لرو چې د آخرت په ورځ له ایمان راوړلو څخه پدې ایمان لرل دي چې د هغه - جل جلاله - له مخ (ذات) څخه پرته نور ټول شیان هلاکیدونکي دي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي:

﴿... كُلُّ شَيۡءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجۡهَهُۥۚ ...﴾ [القصص: 88]

(د هغه له مخ (ذات) نه غیر هر څیز فناکېدونکی دی). [القصص سورت : 88 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿كُلُّ مَنۡ عَلَيۡهَا فَانٖ ٢٦ وَيَبۡقَىٰ وَجۡهُ رَبِّكَ ذُو ٱلۡجَلَٰلِ وَٱلۡإِكۡرَامِ ٢٧﴾ [الرحمن: 26-27]

* (هر هغه څوك چې په دې (ځمكې) باندې دي؛ فنا كېدونكي دي. او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دی). [الرحمن سورت: 26، 27 آیتونه]،

او دا چې د مرګ ملایک روحونه اخلي، حق ذات فرمایلي دي:

﴿۞ قُلۡ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلۡمَوۡتِ ٱلَّذِي وُكِّلَ بِكُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ١١﴾ [السجدة: 11]

(ته (دوی ته) ووایه: ستاسو روحونه هغه د مرګ مَلَك قبض كوي چې په تاسو مقرر كړې شوی دی، بیا به تاسو خپل رب ته بېرته ورګرځولی شئ). [السجدة سورت: 11 آیت].

او مونږ په هغه څه ایمان لرو چې له مرګ څخه وروسته پیښیږي، لکه له مړي څخه پوښتنې کېدل، د قبر عذاب او نعمتونه یې، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وینا کې دي:

﴿ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ ٤٦﴾ [غافر: 46]

(د دوزخ) (اور(چې دی) دوی هغه ته هر سبا او هر بېګاه وړاندې کولی شي او په هغې ورځ کې چې قیامت قایم شي (نو ملایکو ته به وویل شي:) تاسو ال فرعون لره تر ټولو سخت عذاب ته ننباسئ). [غافر سورت: 46 آیت]

، او د الله تعالی دا وینا:

﴿... سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيۡنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٖ ١٠١﴾ [التوبة: 101]

(ژر به مونږ هغوی ته دوه ځله عذاب ورکړو، بیا به هغوی ډېر لوی عذاب ته ورګرځولی شي). [التوبة سورت: 101 آیت]

، او د الله تعالی دا قول:

﴿وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ٥٠ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيكُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ٥١﴾ [الأنفال: 50-51]

(او که چېرې ته ووینې هغه وخت چې ملایك د کافر شویو کسانو ساګانې قبض کوي، چې د هغوی مخونه او د هغوی شاګانې وهي او (ورته وایي:) سخت سوزونکی عذاب وڅکئ دا په سبب د هغو (بدو عملونو) چې ستاسو لاسونو مخکې لیږلي دي او په دې چې یقینًا الله پر بنده ګانو هېڅ ظلم کوونکی نه دی). [الأنفال سورت: 50، 51 آیت]

، او د الله - تعالی - دا وینا:

﴿... وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ ٱلۡمَوۡتِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓاْ أَيۡدِيهِمۡ أَخۡرِجُوٓاْ أَنفُسَكُمُۖ ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ بِمَا كُنتُمۡ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَكُنتُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهِۦ تَسۡتَكۡبِرُونَ ٩٣﴾ [الأنعام: 93]

(او که چېرې ته ووینې کله چې ظالمان د مرګ په سختیو کې (ګېر) وي او ملایکو خپل لاسونه وراوږده کړي وي (او ورته وایي) تاسو خپلې ساه ګانې راوباسئ، نن ورځ به تاسو ته د سپکوونکي عذاب سزا درکولی شي، په سبب د هغې ناحقه وینا چې تاسو به په الله باندې تپله، او تاسو به د ده د آیتونو له قبلولو نه انکار او تکبر کاوه). [الأنعام سورت: 93 آیت]

، او د الله -تعالى- دا قول:

﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴿٤٧﴾﴾ [الطور: 47]

(او بېشکه د هغو کسانو لپاره چې ظلم (شرك) يې کړی دی له دغه (عذاب) نه مخکې عذاب دی). [الطور سورت: 47 آيت].

وعن البراء بن عازب رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

﴿يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ ...﴾ [إبراهيم: 27]

قَالَ: «نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، فَيُقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللهُ، وَنَبِيِّي مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل: او البراء بن عازب - رضي الله عنه - له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت کوي چې هغه فرمايلي دي:

﴿يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ...﴾ [إبراهيم: 27]

. الله هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی په ثابته خبره باندې مضبوطوي، فرمايي: دا - آيت - د قبر په عذاب کې نازل شوی دی، نو ورته به وويل شي: رب دې څوك دی؟ نو هغه به ووايي: زما رب الله دی، او زما پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - دی، نو همدا د الله تعالى وينا ده چې فرمايي [إبراهيم: 27 آيت]»

. الله هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی په ثابته خبره باندې مضبوطوي، په دنيايي ژوند کې او په اخرت کې». بخاري (1369)، او مسلم (2871) روايت کړی او دا عبارت د ده دی، ترمذي (3120)، نسائي (2056، 2057) او ابن ماجه (4269، 4750) روايت کړی. وعن ابن عباس رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُعَلِّمُهُمْ هَذَا الدُّعَاءَ كَمَا يُعَلِّمُهُمُ السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، يَقُولُ: «قُولُوا: اللهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ». او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به هغوی ته دا دعا داسې ورښودله لکه څرنګه چې له قرآن څخه يو سورت ورزده کوي، فرمايي: «ووايئ: ای الله مونږ پناه نيسو په تا سره د جهنم له عذاب نه او زه په تا سره پناه نيسم د قبر له عذاب نه، او زه پناه نيسم په تا سره د مسيح الدجال له فتنې نه». مسلم (590)، ابو داود (1542)، ترمذي (3494)، نسائي (2063) او ابن ماجه (3840) روايت کړی دی. وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله

عليه وسلم مِنْ بَعْضِ حِيطَانِ المَدِينَةِ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذَّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا، فَقَالَ: «يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ البَوْلِ، وَكَانَ الآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»، ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ، فَكَسَرَهَا بِكِسْرَتَيْنِ أَوْ ثِنْتَيْنِ، فَجَعَلَ كِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، وَكِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، فَقَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا». او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی وایي: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - د مدینې له ځینو باغونو څخه راووت، نو د دوه انسانانو غږونه یې واوریدل چې په خپلو قبرونو کې عذاب ورکول کېده، نو ویې فرمایل: «دواړو ته عذاب ورکول کیږي، او دوی په کومه لویه ګناه سره نه عذابیږي، حال دا چې لویه ده، یو له دوی څخه له متیازو ځان نه ساته او بل یې د خلکو تر منځه چغلګري کوله» بیا یې د خرما یوه لخته راوغوښته نو دوه ټوټې یې کړه، یوه لخته یې د یو په یو قبر او بله یې د دې بل سړي په قبر - وتومبله - نو ویې فرمایل: «هیله شته چې عذاب ترې سپک شي تر څو چې دواړه وچې شوي نه وي». بخاري (6055)، مسلم (292)، ابوداود (20)، ترمذي (70)، نسائي (31) او ابن ماجه (347) روایت کړی دی. وعن أبي سعيد قال: حدثني زيد بن ثابت رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي حَائِطٍ لِبَنِي النَّجَّارِ، عَلَى بَغْلَةٍ لَهُ، وَنَحْنُ مَعَهُ، إِذْ حَادَتْ بِهِ، فَكَادَتْ تُلْقِيهِ، وَإِذَا أَقْبُرٌ سِتَّةٌ أَوْ خَمْسَةٌ أَوْ أَرْبَعَةٌ -قَالَ: كَذَا كَانَ يَقُولُ الْجُرَيْرِيُّ- فَقَالَ: «مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْأَقْبُرِ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ: «فَمَتَى مَاتَ هَؤُلَاءِ؟» قَالَ: مَاتُوا فِي الْإِشْرَاكِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافَنُوا، لَدَعَوْتُ اللهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ». ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ». قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ. او له أبو سعيد څخه روایت دی وایي چې : زيد بن ثابت - رضی الله عنه - راته حدیث بیان کړ ویې فرمایل: پداسې حال کې چې پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - پر یوه سپرلۍ یې د بني النجار په باغ کې و، او مونږ د هغه سره وو، چې ناڅاپه یې پرې تېندک وخوړ، نږدې و چې ویې غورځوي، او ګورو چې شپږ او یا پنځه او یا څلور قبرونه دي - وایي داسې جُريري ویلي دي - نو ویې فرمایل: « څوک د دې - قبرونو - خاوندان پیژني؟» نو یو سړي وویل: زه ، ویې فرمایل: «نو دوی کله مړه شوي دي؟» هغه وویل: د شرک پر مهال مړه شوي، نو ویې فرمایل: «دا امت یې په قبرونو کې امتحانیږي،تاسو به بیا مړي نه خښوئ، که نه نو له الله تعالی څخه به مې غوښتي وای چې د قبر له هغه عذاب څخه هغه څه درواوروي کوم چې زه اورم». بیا یې مونږ ته مخ راواړاوه، ویې فرمایل: «په الله تعالی د اور له عذاب څخه پناه وغواړئ»، هغوی وویل: په الله تعالی د اور له عذاب

ښخه پناه نیسو، فرمایي: «په الله - تعالی له فتنو ښخه پناه وغواړئ، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټې دي»، هغوی وویل: په الله له فتنو ښخه پناه غواړو هغه چې ترې ښکاره شوي دي او یا پټې دي، ویې فرمایل: «په الله - تعالی د دجال له فتنې ښخه پناه وغواړئ». هغوی وویل: په الله تعالی د دجال له فتنې ښخه پناه غواړو. مسلم (2867) روایت کړې دی. او له أبو أیوب - رضي الله عنه - ښخه روایت دی وایي: پیغمبر - صلی الله علیه وسلم پداسي حال کې راووت - چې لمر ډوب شوی و - نو یو غږ یې واوریده، ویې فرمایل: «یَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا». یهودیان دي چې په خپلو قبرونو کې یې عذاب ورکول کیږي». بخاري (1375)، مسلم (2869) او نسائي (2059) روایت کړې دی. وعن عائشة رضي الله عنها قالت: دَخَلَتْ عَلَيَّ عَجُوزَانِ مِنْ عُجُزِ يَهُودِ المدِينَةِ، فَقَالَتَا لِي: إِنَّ أَهْلَ القُبُورِ يُعَذَّبُونَ فِي قُبُورِهِمْ، فَكَذَّبْتُهُمَا، وَلَمْ أُنْعِمْ أَنْ أُصَدِّقَهُمَا، فَخَرَجَتَا، وَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ عَجُوزَيْنِ، وَذَكَرْتُ لَهُ، فَقَالَ: «صَدَقَتَا، إِنَّهُمْ يُعَذَّبُونَ عَذَابًا تَسْمَعُهُ البَهَائِمُ كُلُّهَا»، فَمَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ فِي صَلَاةٍ إِلَّا تَعَوَّذَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ. او له عائشي - رضي الله عنها - ښخه روایت دی وایي: د مدینې د یهودو له زړو ښځو ښخه دوه ښځې زما - کورته - راننوتلې، نو دواړو راته وویل: یقینا چې د قبرونو خاوندان یې په قبرونږ کې عذابیږي، نو ما هغوی دواړه دروغجنې وګڼلې، او پدې مې خوشحاله نه کړې چې ریښتینې یې وګڼم، نو ووتلې، بیا پیغمبر صلی الله علیه وسلم - کور ته - راننوت، نو ما ورته وویل: ای د الله رسوله، یقینا دوه زړې ښځې، او کیسه مې ورته رایاده کړه، نو هغه وویل: «دواړو ربښتیا یې ویلي، یقینا هغوی ته داسې عذاب ورکول کیږي چې ټول چارپایان یې غږونه اوري» نو له هغې وروسته مې په هیڅ لمانځه کې ندی لیدلی مګر دا چې د قبر له عذاب ښخه یې بناه غوښتې ده. بخاري (6366)، مسلم (586) او نسائي (2067) روایت کړې دی. او لکه څرنګه چې کافر، منافق او ځینې فاسق مسلمانان په قبرونو کې عذابیږي، همدا ډول مؤمن په قبر کې نازول کیږي. له أنس بن مالک - رضي الله عنه - ښخه روایت دی، چې هغه دوی ته حدیث بیانوه چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي: «إِنَّ العَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيُقْعِدَانِهِ، فَيَقُولَانِ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، فَأَمَّا المُؤْمِنُ، فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا»، قَالَ: «وَأَمَّا المُنَافِقُ وَالكَافِرُ فَيُقَالُ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ، فَيُقَالُ: لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ، وَيُضْرَبُ بِمَطَارِقَ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ». «یقینا بنده چې کله په قبر کې کېښودل شي او دوستان یې ورڅخه راوګرځي، حال دا چې هغه - مړی - د هغو د څپلیو کشاری اوري، دوه ملاېکې ورته

راشي نو هغه کښېنوي او ورته ووايي: محمد - صلی الله علیه وسلم - ته په اشارې کولو به -ورته ووايي- د دې سړي په اړه به دې څه ویيل، نو چې مؤمن وي ورته به ووايي: زه ګواهي ورکوم چې هغه د الله بنده او رسول دی، نو ورته به وويل شي: په اور کې دې خپل د کېناستلو ځای ته وګوره چې الله تعالی درته په جنت کې په ځای ناستې بدل کړ، نو دواړه به وګوري، وايي: او منافق او کافر ته به وويل شي چې: د دې سړي په باره کې به دې څه ویيل؟ نو هغه به ووايي: نه پوهيږم، ما هم هغه څه ویيل چې خلکو به ویيل، نو ورته به وويل شي: نه پوهېدلې او نه دې لوستلي وو او د اوسپنې په څټک به یو ګذار ووهل شي، نو چيغه به ووهي په چيغې وهلو سره چې خواوشا به يې له انسانانو او پیریانو پرته نور ټول مخلوقات واوري». بخاري (١٣٧٤) او مسلم (٧٣١٨) روایت کړی دی .

)بــاب في الإيمان بالبعث وما بعده (باب دې په باره کې :پس له مرګه ژوند او څه چې روسته يې دي په هغې ایمان.

او مونږ ایمان لرو چې کله الله تعالی د دې دنیا د زوال او پای ته رسیدو اجازه ورکړي ، نو الله به ملايکې ته امر وکړي، نو په شپیلۍ کې به لومړی پوکی وکړي، نو بې هوشه (مړه) به شي ټول هغه څوک چې په آسمانونو او هغه څوک چې په ځمکه کې دي مګر هغه څوک به - پاتې شي - چې الله يې وغواړي،

﴿وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخۡرَىٰ فَإِذَا هُمۡ قِيَامٞ يَنظُرُونَ ٦٨﴾ [الزمر: 68]

[او په شپیلۍ کې به پو کړی شي، نو بې هوشه (بې خوده) به شي هر هغه څوك چې په آسمانونو کې دي او هر هغه څوك چې په ځمکه کې دي، غير له هغه چا نه چې الله يې وغواړي، بيا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)]. [الزمر سورت: 68 آيت]

، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «...ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ، فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَصْغَى لِيتًا، وَرَفَعَ لِيتًا، قَالَ: وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ، قَالَ: فَيَصْعَقُ، وَيَصْعَقُ النَّاسُ....». بیا به په شپیلۍ کې پو کړی شي، نو هیڅوک يې نه اوري مګر دا چې په یو اړخ به ورمیږ ځمکې ته ګوږ کړي او بل اړخ به راپورته کړي، فرمايي، لومړی هغه څوک يې چې اوري یو سړی به وي چې د خپل اوښ لپاره به د اوبو ډنډ جوړوي، فرمايي

نو راپريوزي به او تول خلک به مړه وغورځيږی...». مسلم (2940) روايت کړی دی.
او د رفع ليتًا» معنی ده: يعني څټ يې ځان طرف ته ورکوږ کړ. النهاية فی غريب الحديث (3/ 33). او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «...وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا، فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ، وَلَا يَطْوِيَانِهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدِ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا». «... او يقينا چې قيامت به پداسې حال کې راشي چې دوه سړيو به رخت (تکه) په خپلو منځونو کې غوړولی وي، نو پېر او پلور به سره ونه کړای شي او نه به يې بيرته راټول کړي، او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې يو سړي به د اوښې شيدې لوشلي وي نو وبه يې نه څښي، او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې هغه به د خپلې اوښې لپاره ډنډ جوړوي او په هغه کې به اوبه ورنکړی شي او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې يو ستاسو به مړی خپلې خولې ته پورته کړي وي نو وبه يې نه خوري». نو الله - تعالى چې له خپلو مخلوقاتو څخه چا لره وغواړي نو هغه به هلاک کړي؛ چاته يې چې هلاکت او فنا کېدل ليکلی وي، تر دې چې له متعال حق ذات څخه پرته به هيڅوک پاتې نه شي، الله تعالى فرمايلي:

﴿كُلُّ مَنۡ عَلَيۡهَا فَانٖ ٢٦ وَيَبۡقَىٰ وَجۡهُ رَبِّكَ ذُو ٱلۡجَلَٰلِ وَٱلۡإِكۡرَامِ ٢٧﴾ [الرحمن: 26-27]

(هر هغه څوك چې په دې (ځمکې) باندې دي؛ فاني کېدونکي دي. او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دی). [الرحمن سورت: 26، 27 آيتونه]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿وَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ كُلُّ شَيۡءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجۡهَهُۥۚ لَهُ ٱلۡحُكۡمُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٨٨﴾ [القصص: 88]

او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه بله (ځکه چې) د عبادت هيڅ لايق نشته مګر هغه دی، د هغه له مخ (ذات) نه غير هر څيز فناکېدونکی دی حکم خاص د هغه لپاره دی او خاص هغه ته به تاسو بيرته بوتلی شئ). [القصص سورت: 88 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿يَوۡمَ هُم بَٰرِزُونَۖ لَا يَخۡفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنۡهُمۡ شَيۡءٞۚ لِّمَنِ ٱلۡمُلۡكُ ٱلۡيَوۡمَۖ لِلَّهِ ٱلۡوَٰحِدِ ٱلۡقَهَّارِ ١٦﴾ [غافر: 16]

(له هغې ورځې نه چې دوی به ښېخي ښکاره وي، له الله نه به د دوی هېڅ شی پټ نه وي، نن ورځ د چا بادشاهي ده؟ خاص د الله (بادشاهي ده) چې يو دی، ښه غالب دی). [غافر سورت: 16 آيت]

. بيا به الله - تعالی - باران رانازل کړي، چې له هغه څخه به د مخلوقاتو جسدونه رازرغون شی، لکه څرنګه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «...ثُمَّ يُرْسِلُ اللهُ -أَوْ قَالَ: يُنْزِلُ اللهُ- مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ - أَوِ: الظِّلُّ -نُعْمَانُ (وهو أحد رواة الحديث.) الشَّاكُّ- فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى، فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ...». "... بيا به الله تعالى باران راوليږي - او يا يې داسې وويل چې - الله به نرى نرى باران را نازل کړي - لکه د شبنم په څېر- او يا به الله سيوري راوليږي -نعمان (د حديث د راويانو څخه يو دی) چې دا شک يې کړی- نو له هغه څخه به د خلکو جسدونه رازرغون شي، بيا به پکې بل پوکی وشي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران) ...». مسلم (2940) روايت کړی دی. بيا به الله تعالى ملايکې ته امر وکړي نو په شپيلۍ کې به په دويم ځل پوکی وکړي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي:

﴿وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخۡرَىٰ فَإِذَا هُمۡ قِيَامٞ يَنظُرُونَ ٦٨﴾ [الزمر: 68]

[بيا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)]. [الزمر سورت: 68 آيت].

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم د دواړو پوکيو تر منځه د فاصلې اندازه ښودلې ده، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ، قَالَ: وَيَبْلَى كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الإِنْسَانِ، إِلَّا عَجْبَ ذَنَبِهِ، فِيهِ يُرَكَّبُ الخَلْقُ». «د دوه پوکيو تر منځه څلويښت دي، فرمايي: او له انسان څخه به هر څه خاوري شي، مګر عجب الذنب (د لکه لمې هډوکی) په هغه کې - د انسان - پيدايښت ترکيب کيږي». بخاري (4814)، او مسلم (2955) روايت کړی دی. او مونږ په هغه څه ايمان لرو چې زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - پرې مونږ ته د قيامت په ورځ د اسمانونو او ځمکې د احوالو په اړه خبر راکړی دی، لکه څرنګه چې د

ابن مسعود رضي الله عنه په حديث کې راغلي دي. هغه فرمايلي دي: «جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّا نَجِدُ: أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالماءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الخَلاَئِقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا المَلِكُ. فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «د يهودو له علماوو څخه يو تن رسول الله صلى الله - صلى الله عليه وسلم - ته ورغی ورته يې وويل: اى محمده! مونږ - مونږ - موندلي ده چې الله تعالى آسمانونه په يوه ګوته کرځولي، او ځمکې يې په بله ګوته، او ونې په بله ګوته، او اوبه او خاوره په بله ګوته، او نور ټول مخلوقات په بله ګوته، نو وايي: زه پادشاه يم، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د عالم د خبرې د تاييد په موخه دومره وخندل تر دې چې د ژامې غاښونه يې ښکاره شول، بيا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا آيت ولوست: ﴿وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦ وَٱلۡأَرۡضُ جَمِيعٗا قَبۡضَتُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٦٧﴾ [الزمر: 67]

(او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څيزونو نه چې دوی يې (له هغه سره) شريکوي). [الزمر سورت: 67 آيت]»

. بخاري (۴۸۱۱)، مسلم (۲۷۸۶) او ترمذي (۳۲۳۸) روايت کړی. او مونږ ايمان لرو چې خلک به له قبرونو څخه راپورته کيدلی شي، نو الله تعالى به هغه مهال مړي راژوندي کړي کله چې په شپيلۍ کې دويم پوکی وکړی شي؛ نو خلک به رب العالمين ته ودريږي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي الله - تعالى - فرمايلي دي:

﴿وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يَنسِلُونَ ٥١ قَالُواْ يَٰوَيۡلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرۡقَدِنَاۜۗ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ٥٢ إِن كَانَتۡ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ فَإِذَا هُمۡ جَمِيعٞ لَّدَيۡنَا مُحۡضَرُونَ ٥٣﴾ [يس: 51-53]

او په شپېلۍ کې به پوکی وکړی شي، نو ناڅاپه به دوی له قبرونو نه د خپل رب په طرف منډې وهي. دوی به وايي: اى زمونږ هلاکته! مونږ له خپل خوب ځای نه چا راپاڅولو؟ (جواب به ورکړی شي) دا هغه (ژوندون) دی چې رحمٰن يې وعده کړې وه او رسولانو ربښتيا ويلي وو.

(پوکی) به نه وي مګر يوه چغه، نو ناڅاپه به دوی ټول زمونږ په وړاندې حاضر کړی شوي وي). [يس سورت: 51-53 آيتونه]

. او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴿٢٥﴾﴾ [الحجر: 23-25]

(او بېشکه مونږ، يقينًا همدا مونږ ژوند ورکوو او مرګ ورکوو او همدا مونږ وارثان يو. وَلَقَدْ او يقينًا يقينًا مونږ په تاسو کې مخکې کېدونکي پېژندلي دي او يقينًا يقينًا مونږ وروسته کېدونکي (هم) پېژندلي دي. او بېشکه ستا رب، هغه به دوی راټولوي، بېشکه هغه ښه حکمت والا، ښه عالم دی) [الحجر سورت: 23-25 آيتونه]

. او الله - تعالی - فرمايلي:

﴿وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ ۞ قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا﴿٥٢﴾﴾ [الإسراء: 49-52]

{وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا * (او دوی وايي آيا کله چې مونږ هډوکي او ميده شوې خاورې شو، آيا په رښتيا به مونږ بيا راژوندي کولی شو په نوي پيدا کولو سره. قُل كُونُواْ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا * ته (ورته) ووايه: تاسو کاڼي شئ، يا اوسپنه. أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُؤُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَن يَكُونَ قَرِيبًا * يا کوم داسې مخلوق له هغه قسم نه چې ستاسو په زړونو (او ذهنونو) کې لوی ښکاري، نو دوی به ژر ووايي: څوک به مونږ بيا راژوندي کوي؟ ته ووايه: هغه ذات چې تاسو يې اول کرت پيدا کړي يئ، نو ژر به دوی خپل سرونه تا ته (د استهزا په ډول) وخوځوي او وايي به: دا به کله وي؟ ته ووايه: امېد دی چې دغه به ډېر نژدې وي. يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلاَّ قَلِيلا} په هغې ورځ کې چې هغه (الله) به تاسو راوبلي، نو تاسو به (د هغه بلل) قبول کړئ، په داسې حال کې چې د هغه ثنا به وايئ، او ګمان به کوئ چې تاسو (په دې حالت کې) نه يئ پاتې شوي مګر لږ شانې). [الإسراء سورت: 49-52 آيتونه]،

او الله - تعالی - فرمايلي دي:

﴿وَمَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُمۡ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِهِۦۖ وَنَحۡشُرُهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ عُمۡيٗا وَبُكۡمٗا وَصُمّٗاۖ مَّأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ كُلَّمَا خَبَتۡ زِدۡنَٰهُمۡ سَعِيرٗا ٩٧ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدًا ٩٨ ۞ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۡ وَجَعَلَ لَهُمۡ أَجَلٗا لَّا رَيۡبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورٗا ٩٩﴾ [الإسراء: 97-99]

{وَمَن يَهْدِ اللهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاء مِن دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا* او چا ته چې الله هدايت وكړي، نو هم هغه هدايت موندونكى دى او هغه څوك چې هغه (الله) يې بې لارې كړى، نو ته به د هغوى لپاره له هغه (الله) نه غير هېڅ كارسازي (دوستان) له سره ونه مومې او د قيامت په ورځ به مونږ دوى په خپلو مخونو باندې (نسكور) راجمع كوو، په دې حال كې چې ړانده او ګونګيان او كاڼه به وي او د دوى استوګنځاى به جهنم وي، هر كله چې (د جهنم اور) غلى شي، (نو) مونږ به دوى ته لمبې وهونكي اور ورزيات كړو. ذَلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا * دا د دوى جزا ده، په سبب د دې چې بېشكه دوى زمونږ په آيتونو سره كفر كړى و او ويل به يې: آيا كله چې مونږ هډوكي او رېزېدلي خاورې شو، ايا په رښتيا به مونږ هرومرو بيا ژوندي كولى شو، په نوي تخليق سره. أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّ اللهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلاً لاَّ رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلاَّ كُفُورًا} آيا دوى نه دي كتلي چې بېشكه هغه الله چې آسمانونه او ځمكه يې پيدا كړي دي پر دې قادر دى چې د دوى په مثل (نور) پيدا كړي او هغه د دوى لپاره يوه نېټه مقرر كړې ده چې په هغې كې هېڅ شك نشته، انكار كوي ظالمان د هر شي څخه پرته له ناشكرى). [الإسراء سورت: 97-99 آيتونه]

، او الله - تعالى فرمايلي دي:

﴿...فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ جِئۡنَا بِكُمۡ لَفِيفٗا ١٠٤﴾ [الإسراء: 104]

(نو كله چې د اخرت وعده (قيامت) راشي (نو) مونږ به تاسو ټول ګډ سره راولو). [الإسراء سورت: 104 آيت]،

او د بيا راژوندي كېدو او راټوليدو د ثبوت په اړه آيتونه ډېر زيات دي. او لومړى هغه څوك چې ځمكه به ورڅخه څېرل كيږي زمونږ نبي - صلى الله عليه وسلم - دى، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». «زه د قيامت په ورځ د آدم د اولادې سردار يم او زه لومړى هغه څوک يم چې قبر يې څېرول

کیږي او لومړی شفاعت کوونکی او لومړی هغه څوک چې شفاعت يې کيږي». مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روایت کړی دی. او لومړی هغه څوک چې په هوش به راځي زمونږ نبي - صلی الله علیه وسلم - دی، لکه رسول الله صلی الله علیه وسلم چې فرمایلي دي: «...لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ فَأَفَاقَ قَبْلِي؟ أَمْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللَّهُ؟». « ... ما ته پر موسی غوره والی مه راکوئ؛ ځکه خلک به د قیامت په ورځ بې هوشه شي، نو زه به لومړی هغه کس یم چې له بې هوشۍ څخه راوځي، نو ناڅاپه به موسی وګورم چې د عرش یو څنډه یې کلکه نیولي وي، نو نه پوهیږم چې آیا دی هم په هغو خلکو کې و چې بې هوشه شوی و او بیا زما څخه مخکې راپورته شوی او یا له هغه چا څخه و چې - الله تعالی له بې هوشۍ څخه - مستثنی کړی و؟». بخاري (2441)، او مسلم (2373) روایت کړی دی. او لومړی هغه څوک چې جامه به ورواغوستل کیږي هغه د الله - تعالی - نبي ابراهیم خلیل الرحمن دی، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ القِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ». «او لومړی هغه کس چې د قیامت په ورځ به جامې ورآغوستل کیږي هغه ابراهیم دی». بخاري (3349)، مسلم (2860)، ترمذي (2423) او نسائي (2082) روایت کړی دی. او خلک به پښې ابل، بربنډ او ناسنت راپورته کیږي، لکه څرنګه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا». «خلک به د قیامت په ورځ پښې ابل، بربنډ او نا سنت راپورته کیږي». بخاري (6527)، مسلم (2859)، نسائي (2083)، او ابن ماجه (4276) روایت کړی دی. او مونږ ایمان لرو چې هغه ځمکه چې خلک به - د حساب لپاره - ورټولیږي له دې ځمکې پرته بله ځمکه ده، لکه څرنګه چې سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:

﴿يَوۡمَ تُبَدَّلُ ٱلۡأَرۡضُ غَيۡرَ ٱلۡأَرۡضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُۖ وَبَرَزُواْ لِلَّهِ ٱلۡوَٰحِدِ ٱلۡقَهَّارِ ٤٨﴾ [إبراهيم: 48]

[(یاده کړه) هغه ورځ چې دغه ځمکه به په بلې ځمکې سره بدله کړی شي او اسمانونه (هم) او دوی (ټول) به خاص الله ته مخامخ ودریږي چې یو دی، ډېر غالب دی]. [إبراهيم سورت: 48 آیت].

او د حشر ځمکه سپینه ده، پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ، كَقُرْصَةِ نَقِيٍّ». "خلک به د قیامت په ورځ په یوه سپینه ځمکه راټول کړی شي - چې سوروالي ته مایله وي - لکه د یوې خالصې ډوډۍ ټیکلی». بخاري (6521) او مسلم (2790) روایت کړی دی. او له أبو سعيد الخدري - رضي الله

عنه - څخه روايت دی چې نبي صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «تَكُونُ الأَرْضُ يَوْمَ القِيَامَةِ خُبْزَةً وَاحِدَةً، يَتَكَفَّؤُهَا الجَبَّارُ بِيَدِهِ كَمَا يَكْفَأُ أَحَدُكُمْ خُبْزَتَهُ فِي السَّفَرِ...». «ځمکه به د قيامت په ورځ يوه ډوډۍ وي، جبار ذات به يې په لاس کې داسې اړوي را اړوي لکه څرنګه چې يو ستاسو څخه خپله ډوډۍ د سفر پر مهال اړوي را اړوي...». بخاري (6520) او مسلم (2792) روايت کړې. او په صحيح احاديثو کې راغلي دي چې خلک به - ځمکې - د بدليدو په وخت کې چيرته وي: نو له ثوبان؛ د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - له آزاد شوي غلام څخه روايت دی چې د يهودو له علماوو څخه يو عالم رسول ته راغی او پوښتنه يې ترې کول او په هغې کې دي چې: «...نو يهودي وويل: خلک به چېرته وي چې کله ځمکه په بله ځمکه بدليږي او آسمانونه؟ نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ». «هغوی به د صراط له پل نه لاندې په تياره کې وي». مسلم (315) روايت کړی دی. او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی فرمايي: «له رسول الله صلى الله عليه وسلم - څخه مې د الله تعالی د دې وينا په اړه پوښتنه وکړه

﴿يَوۡمَ تُبَدَّلُ ٱلۡأَرۡضُ غَيۡرَ ٱلۡأَرۡضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُۖ ....﴾ [إبراهيم: 48]

يعني په دغه ورځ به دا ځمکه په بلې ځمکه بدله کړی شي او آسمانونه؟ نو پدغه ورځ به خلک چېرته وي ای د الله رسوله ؟ نو هغه وويل: په صراط باندې»[إبراهيم: 48]

. مسلم (2791) روايت کړی دی. او مونږ پوهيږو چې دا يوه ډيره لويه ورځ ده، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي:

﴿أَلَا يَظُنُّ أُوْلَٰٓئِكَ أَنَّهُم مَّبۡعُوثُونَ ٤ لِيَوۡمٍ عَظِيمٖ ٥﴾ [المطففين: 4-5]

[ايا دغه خلک يقين نه کوي چې بېشکه دوی به بيا راژوندي کولی شي. لِيَوْمٍ عَظِيم} په ډېره لويه ورځ کې (د حساب لپاره)]. [المطففين سورت: 4، 5 آيتونه].

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ إِنَّ زَلۡزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيۡءٌ عَظِيمٞ ١﴾ [الحج: 1]

(ای خلکو! له خپل رب نه ووېرېږئ، بېشکه د قيامت زلزله ډېر لوی شی دی). [الحج سورت: 1 آيت]

. او دا چې د هغې - ورځې - اوږدوالی پنځوس زره کاله دی لکه څرنګه چې پدې سره صحيح روايت راغلي دي، له ابو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «مَا مِنْ صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إلى أن قال: حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ، ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ». «د هيڅ خزانې خاوند نشته چې زكات يې نه وركوي، تر دې چې ويې وييل: تر څو چې الله تعالى د خپلو بنده ګانو تر منځه په هغه ورځ کې فيصله وکړي چې اندازه يې پنځوس زره کلونه ده ، په هغه شمېر سره چې تاسو يې کوئ، بيا به يې مناسب لوري ته روان کړي يا جنت ته او يا اور (دوزخ) ته». بخاري (2371)، مسلم (987)، ابو داود (1658)، ترمذي (1636)، نسائي (3563) او ابن ماجه (2788) روايت کړی دی. او په دغه ورځ کې لمر ځمکې ته نږدې کيږي، له أبو أمامة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ، حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ» -قَالَ سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ: فَوَاللهِ مَا أَدْرِي مَا يَعْنِي بِالْمِيلِ؟ أَمَسَافَةَ الْأَرْضِ، أَمِ الْمِيلَ الَّذِي تُكْتَحَلُ بِهِ الْعَيْنُ؟- قَالَ: «فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ إِلْجَامًا». «د قيامت په ورځ به لمر له مخلوقاتو څخه رانږدې کړای شي، تر دې چې د يو ميل په اندازه به شي» سُليم بن عامر وايي: قسم په الله زه نه پوهيږم چې له ميل څخه به يې هدف څه وي؟ آيا د ځمکې واټن، او يا د رنجو هغه سلايي چې سترګې پرې توريږي؟ فرمايلي يې دي: «نو خلک به د خپلو عملونو په اندازه په خولو کې وي، ځينې له دوی څخه به تر دواړو ښنګرو پورې وي او ځينې له دوی څخه به د دواړو زنګنونو پورې وي او ځينې له دوی څخه به تر ازار بند پورې وي او ځيې له دوی څخه به هغه وي چې خولو په بشپړه توګه ډوب کړی وي». مسلم (2864) او ترمذي (2421) روايت کړی. او مؤمنان به په خپلو نيکو علمونو سره چې وړاندې يې کړي دي د لمر له ګرمۍ څخه ځان ژغوري، ځينې له دوی څخه به د عرش په سيوري کې وي، لکه څرنګه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ». «اوه کسان دي چې الله تعالى به يې په خپل سيوري کې ځای کړي، په هغه ورځ چې د هغه له سيوري پرته به بل سيوری به نه وي». بخاري (660)، او مسلم (1031)روايت کړی دی. او ځينو لره به - دوه سورتونو (البقره) او (آل عمران) د خپل سيوري لاندې راوستي وي، او د ده لپاره به د الله تعالى په وړاندې استدلال کوي، رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «اقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ. اقْرَؤُوا الزَّهْرَاوَيْنِ الْبَقَرَةَ، وَسُورَةَ آلِ عِمْرَانَ، فَإِنَّهُمَا تَأْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا غَيَايَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافَّ، تُحَاجَّانِ عَنْ

أَصْحَابِهِمَا، اقْرَؤُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّ أَخْذَهَا بَرَكَةٌ، وَتَرْكَهَا حَسْرَةٌ، وَلَا تَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ». «قرآن ولولئ، يقينا چې دغه ـ قرآن ـ به د قيامت په ورځ د خپلو خاوندانو لپاره سفارش كوونكي راشي، دوه رڼا كوونكي ولولئ يعنې بقره او آل عمران سورت، يقينا چې دغه دواړه به د قيامت په ورځ لكه د وريځو په څېر راشي، يا به داسې په سر سيورى شي لكه وريځ او يا بل څه، او يا به دواړه داسې وي لكه د مرغيو دوه ډلې يا سيلونه چې وزرې يې غوړولي وي او د خپل خاوند لپاره به استدلال كوي، نو البقره سورت ولولئ، ځكه چې اخيستل يې بركت دى، او پرېښودل يې پښيماني او د زړه ماتيدل دي، او جادوګران يا تنبل انسانان يې نه شي لوستلى». مسلم(804) روايت كړى دى. او ځينې لدوى ځخه به د خپلې صدقې د سيورې لاندې وي، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ». «هر سړى به د خپلې صدقې تر سيورې لاندې وي تر دې چې د خلكو تر منځه پريكړه وكړاى شي». احمد (17333)، ابو يعلى (1766)، ابن خزيمه (2431)، ابن حبان (3310) او ابن خزيمه او ابن حبان صحيح ګڼلى دى.

)بــاب في الشفاعة يوم القيامة ومجيء الرب وإتيانه لفصل القضاء بين عباده (باب دى د قيامت په ورځ د شفاعت او د رب د راتګ په اړه چې د بنده ګانو تر منځه په پريكړې سره جلاوالى راولي

او مونږ ايمان لرو چې شفاعت يوازې د الله جل جلاله په واک کې دی، حق ذات فرمايلي دي: ﴿قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعٗاۖ لَّهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ٤٤﴾ [الزمر: 44]

(ته (دوى ته) ووايه: شفاعت ټول خاص د الله په اختيار كې دى،خاص د هغه لپاره د آسمانونو او ځمكې بادشاهي ده، بيا به تاسو خاص هغه ته بېرته ورګرځول كيږئ). [الزمر سورت: 44 آيت]

. او مونږ ايمان لرو چې هيڅوک د هغه له اجازې پرته شفاعت نشي کولی، حق ذات فرمايلي دي:

﴿.... مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦ....﴾ [البقرة: 255]

(ځوك دى هغه كس چې د ده په وړاندې به سفارش كوي مګر د ده په اجازت سره). [البقرة سورت: 255 آیت]،

او سفارش كوونكي سفارش نه كوي مګر د هغه چا لپاره چې رحمان ذات يې وينا او كړنه خوښه كړې وي، الله عزوجل فرمايلي دي:

﴿... وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ مُشۡفِقُونَ ٢٨﴾ [الأنبياء: 28]

(او دوى شفاعت نشي كولى مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) ترې راضي وي او دوى خاص د هغه له هيبته وېرېدونكي دي). [الأنبياء سورت: 28 آیت]

، او الله - تعالى - فرمايلي:

﴿يَوۡمَئِذٖ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنۡ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُۥ قَوۡلٗا ١٠٩﴾ [طه: 109]

(په دغې ورځ کې به شفاعت فايده نه رسوي مګر هغه چا ته چې د هغه په حق کې رحمٰن اجازت وكړي او دغه (الله) د ده په خبره راضي شوى وي). [طه سورت: 109 آیت].

او مونږ ايمان لرو چې په شفاعت سره تر ټولو نيكمرغه خلك د اخلاص او توحيد خاوندان دي، په حديث كې له أبو هريرة - رضى الله عنه - څخه روايت دى چې هغه فرمايلي: وويل شو: اى د الله رسوله، ستا په شفاعت باندې د قيامت په ورځ تر ټولو نيكمرغه خلک څوک دي؟ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ». «ما باور درلوده اى أبو هريرة چې د دې حديث په اړه به راڅخه ستا څخه مخكې څوک پوښتنه نه كوي؛ د هغه حرص له امله چې زه يې په تاكې په حديث باندې وينم، د قيامت په ورځ تر ټولو نيمكرغه خلک زما په شفاعت هغه څوک دى چې : لا اله الا الله يې د زړه يا د نفس له اخلاصه ويلي وي». بخاري (99، 6570) روايت كړى دى. او مونږ ايمان لرو چې كافرانو ته د شفاعت كوونكو شفاعت نشته، حق ذات فرمايلي دي:

﴿فَمَا تَنفَعُهُمۡ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ٤٨﴾ [المدثر: 48]

(نو دوى ته د سفارش كوونكو سفارش فايده نه رسوي). [المدثر سورت: 48 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - له خپلو بنده ګانو څخه چې چاته وغواړي د شفاعت اجازه ورکوي؛ د شفاعت کوونکي د پاره عزت او دچا لپاره چې شفاعت کیږي په هغه مهرباني. او مونږ پوهیږو چې د قیامت په ورځ به تر ټولو لوی شفاعت کوونکی زمونږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - وي، هغه به ګڼ شمیر شفاعتونه کوي او تر ټولو لوی او اړین شفاعت یې د موقف د خلکو لپاره دی، تر څو یې تر منځه پریکړه وشي او همدغه ستایل شوی مقام دی، او - ستایل شوی ځای - همدغه دی چې الله تعالی ترې په خپل کتاب کې یادونه کړې ده، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَتَهَجَّدۡ بِهِۦ نَافِلَةٗ لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبۡعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامٗا مَّحۡمُودٗا ٧٩﴾ [الإسراء: 79]

(او د شپې په څه حصه کې خوب پرېږده، چې ستا لپاره دا زیاتي عبادت دی، امید دی چې ستا رب به تا مقامِ محمود (ستایل شوي ځای) ته پورته کړي). [الإسراء سورت: 79 آیت

بخاري سره د ابن عمر - رضی الله عنهما - په حدیث کې دي: «...فَيَشْفَعُ لِيُقْضَى بَيْنَ الْخَلْقِ فَيَمْشِي حَتَّى يَأْخُذَ بِحَلْقَةِ الْبَابِ فَيَوْمَئِذٍ يَبْعَثُهُ اللَّهُ مَقَامًا مَحْمُودًا يَحْمَدُهُ أَهْلُ الْجَمْعِ كُلُّهُمْ». «... نو شفاعت به وکړي تر څو د خلکو تر منځه پریکړه وشي، نو لاړ به شي تر څو د دروازې کړی ونیسي، نو په دغه ورځ باندې به یې الله تعالی ستایل شوي مقام ته ولیږي، چې ټول راټول شوي به یې وستایي». بخاري (1475) روایت کړی. نو پدې حدیث کې یې د قضاء په باب کې د شفاعت یادونه وکړه، سپیڅلي حق ذات خبر ورکړی دی چې هغه به د پریکړې او فیصلې په موخه تشریف راوړي لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې دي:

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠﴾ [البقرة: 210]

(دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوی ته د وریځو په سیورو کې راشي او ملایك (هم) او معامله فیصله کړی شي، او ټول کارونه خاص الله ته ورګرځول کیږي). [البقرة سورت: 210 آیت]

. او د الله تعالی دا وینا:

﴿وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلۡمَلَكُ صَفّٗا صَفّٗا ٢٢﴾ [الفجر: 22]

[او ستا رب راشي او ملايك قطار قطار (راشي)]. [الفجر سورت: 22 آيت].

او د الله - تعالى - دا وينا:

﴿هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَوۡ يَأۡتِيَ رَبُّكَ أَوۡ يَأۡتِيَ بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَۗ يَوۡمَ يَأۡتِي بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَ....﴾ [الأنعام: 158]

(دوى انتظار نه کوي مګر د دې چې دوى ته ملايك راشي، يا ستا رب راشي، يا ستا د رب ځيني نبني راشي). [الأنعام سورت: 158 آيت]

. بيا د جنتيانو جنت ته د داخليدلو شفاعت، او پدې شفاعت باندې زياتو متواترو حديثونو دلالت کړى دى، له جملې څخه يې د أنس - رضي الله عنه - مشهور حديث دى چې هغه - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِذَا كَانَ يَوْمُ القِيَامَةِ مَاجَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِإِبْرَاهِيمَ، فَإِنَّهُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُوسَى؛ فَإِنَّهُ كَلِيمُ اللَّهِ، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِعِيسَى؛ فَإِنَّهُ رُوحُ اللَّهِ، وَكَلِمَتُهُ، فَيَأْتُونَ عِيسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، فَيَأْتُونِي، فَأَقُولُ: أَنَا لَهَا، فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي، فَيُؤْذَنُ لِي، وَيُلْهِمُنِي مَحَامِدَ أَحْمَدُهُ بِهَا لاَ تَحْضُرُنِي الآنَ، فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، وَأَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيمَانٍ، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَعُودُ، فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ - أَوْ خَرْدَلَةٍ - مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ، فَأَنْطَلِقُ، فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَدْنَى أَدْنَى أَدْنَى مِثْقَالِ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ، فَأَخْرِجْهُ مِنَ النَّارِ، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ». فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ أَنَسٍ قُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِنَا: لَوْ مَرَرْنَا بِالحَسَنِ، وَهُوَ مُتَوَارٍ فِي مَنْزِلِ أَبِي خَلِيفَةَ، فَحَدَّثْنَاهُ بِمَا حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، فَأَتَيْنَاهُ، فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ، فَأَذِنَ لَنَا، فَقُلْنَا لَهُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، جِئْنَاكَ مِنْ عِنْدِ أَخِيكَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فَلَمْ نَرَ مِثْلَ مَا حَدَّثَنَا فِي الشَّفَاعَةِ، فَقَالَ: هِيهْ، فَحَدَّثْنَاهُ بِالحَدِيثِ، فَانْتَهَى إِلَى هَذَا المَوْضِعِ، فَقَالَ: هِيهْ، فَقُلْنَا لَمْ يَزِدْ لَنَا عَلَى هَذَا، فَقَالَ: لَقَدْ حَدَّثَنِي -وَهُوَ جَمِيعٌ- مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً، فَلاَ أَدْرِي أَنَسِيَ أَمْ كَرِهَ أَنْ تَتَّكِلُوا؟ قُلْنَا: يَا أَبَا سَعِيدٍ، فَحَدِّثْنَا، فَضَحِكَ، وَقَالَ: خُلِقَ الإِنْسَانُ عَجُولًا، مَا ذَكَرْتُهُ إِلَّا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُحَدِّثَكُمْ، حَدَّثَنِي كَمَا حَدَّثَكُمْ بِهِ، قَالَ: «ثُمَّ أَعُودُ الرَّابِعَةَ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ

يُسْمَعْ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ ائْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي، وَكِبْرِيَائِي وَعَظَمَتِي لَأُخْرِجَنَّ مِنْهَا مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». «کله چې د قيامت ورځ شي خلک به له يو بل سره يو ځای شي، نو آدم ته به راشي ورته به وو ايي: خپل رب ته دې زمونږ شفاعت وکړه، نو هغه به وو ايي: زه د دې لپاره نه يم، خو ابراهيم ته ورشئ، ځکه چې هغه د رحمن ذات خليل دی، نو ابراهيم ته به راشي، هغه به وو ايي: زه د دې لپاره نه يم، خو موسى ته ورشئ؛ يقينا چې هغه د الله تعالى کليم دی، نو موسى ته به راشي، هغه به وو ايي: زه د دې لپاره نه يم، خو عيسى ته ورشئ؛ ځکه چې هغه د الله تعالى لخوا روح او د هغه کلمه ده، نو عيسى ته به ورشي، هغه به ورته وو ايي: زه د دې لپاره نه يم، مګر محمد – صلى الله عليه وسلم – ته ورشئ، نو ماته به راشي، زه به ورته وو ايم: زه د دې لپاره يم، نو په خپل رب به مې اجازه وغواړم، اجازه به راته وکړای شي او الله تعالى به ماته په زړه کې د هغه ستاينې الهام کړي، تر څو يې پرې وستايم چې اوس مې ذهن ته نه راځي، نو په هغو ستاينو سره به يې وستايم، او په سجده به ورته پريوځم، نو وبه وايي: ای محمده! سر دې پورته کړه، وو ايه ستا خبره اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کيږي، نو زه به وو ايم: ای ربه! زما امت، زما امت، نو هغه به وو ايي: لاړ شه! هر هغه څوک له – اور– څخه راوباسه چې په زړه کې يې د وربشې د داني په اندازه ايمان وي، نو زه به لاړ شم او همداسې به وکړم، بيا به راوګرځم، نو په همغه ستاينو سره به يې وستايم، بيا به ورته په سجده پريوځم، نو راته به وويل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، او وو ايه، ستا خبره اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې قبليږی، نو زه به وو ايم: ای ربه! زما امت زما امت، نو راته به وو ايي: لاړ شه او هر هغه څوک ترې راوباسه چې په زړه کې يې د ذرې او يا د اوري د داني په اندازه ايمان وي، نو زه به همداسې وکړم، بيا به راوګرځم، نو په همغو ستاينو سره به يې وستايم، بيا به ورته په سجده پريوځم، نو وبه وايي: ای محمده! سر دې پورته کړه، وو ايه درڅخه اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، او شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کيږي، نو زه به وو ايم: ای ربه! زما امت زما امت، نو راته به وو ايي: لاړ شه او د هغه چا په زړه کې چې د اوري د داني په اندازه لږ، لږ، لږ ايمان هم وي، نو له اور څخه يې راوباسه، نو زه به لاړ شم او دا کار به وکړم » نو کله چې مونږ له أنس څخه راووتلو خپلو ځينو ملګرو ته مې وويل: که چېرته حسن ته ورغلي وو حال دا چې هغه د أبو خليفه په کور پټ و، نو هغه حديث ورته بيان کړو کوم چې أنس بن مالک راته بيان کړ، نو ورته ورغلو، سلام مو پرې واچاوه، نو مونږ ته يې اجازه راکړه، نو مونږ ورته وويل: ای أبو سعيده! ستا له وروړ أنس بن مالک نه درته راغلو، مونږ هغه څه تر اوسه نه و ليدلي کوم چې هغه مونږ ته د شفاعت په اړه بيان کړل، نو هغه وويل: راته وو ايئ، نو مونږ ورته حديث بيان

کړ، نو دې ځای کې یې پای ته ورساوه، نو ویې ویيل: هِيهْ، یعني نور راته ووایئ: نو مونږ ورته وویل: لدې څخه زیات یې راته ندی بیان کړی، نو هغه وویل: یقینا چې ماته یې حدیث بیان کړی دی – حال دا چې هغه پوره و – له شلو کلونو راهیسي، نو زه نه پوهیږم چې هېر کړی یې دی او یا یې غوره نده ګڼلې چې درته یې ووایي – هسي نه چې بیا یوازې په توکل بسنه وکړئ؟ مونږ وویل: ای أبو سعیده! مونږ ته حدیث بیان کړه، نو ویې خندل، او ویې ویيل: انسان تلوار خوښوونکی پیدا شوی دی، دا خبره مې درته یاده نه کړه مګر د دې لپاره چې زه غواړم حدیث درته بیان کړم، ماته یې داسي حدیث بیان کړی دی لکه څرنګه یې چې تاسو ته بیان کړی دی وایي: «بیا به په څلورم ځل راوګرځم نو په همغو ستاینو سره به یې وستایم، بیا به ورته په سجده پریوځم، نو راته به وویل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، ووایه درڅخه اوریدل کیږي، سوال وکړه درکول کیږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کیږي، نو زه به ووایم: ای ربه! ماته د هغه چا لپاره د شفاعت اجازه راکړه چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، یې ویلي وي، نو وبه وایي: زما دې په خپل عزت، جلال، لویې او عظمت قسم وي چې زه به هر هغه څوک ترې راوباسم چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ یې ویلي وي». بخاري (7510)، مسلم (193) او ابن ماجه (4312) روایت کړی. او لدې څخه د ابو هریره - رضی الله عنه - حدیث دی، چې هغه د انس - رضی الله عنه - حدیث ته ورته دی او په پای کې یې وویل: «...اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ، فَيَأْتُونِي فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ، أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، وَخَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ، وَغَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغَنَا؟ فَأَنْطَلِقُ، فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّي، ثُمَّ يَفْتَحُ اللهُ عَلَيَّ وَيُلْهِمُنِي مِنْ مَحَامِدِهِ، وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ لِأَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ تُعْطَهْ، اشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ لَكَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرٍ، أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى». «...لاړ شئ محمد ته، نو ماته به راشي، راته به ووایي: ای محمده! ته د الله رسول یې، د پیغمبرانو ورستی یو یې او الله تعالی درته مخکني او وروستني ګناهونه بخښلي دي، د خپل رب په وړاندې دې مونږ ته شفاعت وکړه، آیا ته نه ګورې چې مونږ په څه حال کې یو؟ آیا ته نه ګورې چې مونږ ته څه رارسیدلي دي؟ نو زه به لاړ شم، د عرش لاندې به راشم، نو خپل رب ته به په سجده پریوځم، بیا به الله تعالی پر ما خپلې - لوریني - پرانیزي او خپلې ستاینې او ښایسته ثناء به راته راپه زړه کړي چې لدې وړاندې یې هیچا ته ندي ورپه زړه کړي، بیا به وویل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، سوال وکړه درکول کیږي، شفاعت وکړه شفاعت دې منل کیږي، نو زه به سر راپورته کړم، نو وبه وایم ای ربه ! زما امت زما امت، نو وبه وییل شي: ای محمده! د جنت له دروازو څخه له ښۍ دروازې نه دې له امت

څخه هر هغه څوک جنت ته ننباسه چې حساب پرې نشته، حال دا چې هغوی د نورو خلکو سره لدې دروازې پرته په نورو دروازو کې هم برخوال دي، نو قسم دې وي په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی چې د جنت له - دروازو - څخه د يوې دروازې دوو پلو تر منځه دومره پراخوالی دی لکه څومره چې د مکې او هجر تر منځه دی او يا لکه څومره چې د مکې او بُصْرَی تر منځه دی». بخاري (3340)، او مسلم (194) روايت کړی دی. او له جملې څخه يې د أنس بن مالک - رضي الله عنه - حديث دی فرمايي چې: نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أَنَا أَوَّلُ شَفِيعٍ فِي الْجَنَّةِ، لَمْ يُصَدَّقْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا صُدِّقْتُ، وَإِنَّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيًّا مَا يُصَدِّقُهُ مِنْ أُمَّتِهِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ». «زه لومړی شفاعت کوونکی يم په جنت کې، څومره چې زه رښتينی ګڼل شوی يم زما په اندازه بل هيڅ نبي - دومره - رښتينی ندی ګڼل شوی، او يقينا له أنبياوو څخه يو نبي دی چې له خپل امت څخه يې يوازې يو سړي تصديق کړی و». مسلم (196)، او دارمي(52) روايت کړی دی. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَا بِهَا فَاسْتُجِيبَ، فَجَعَلْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ»، «د هر نبي لپاره يوه دعا ده چې په هغې سره يې دعا کړې ده نو ورته قبول شوې ده، نو ما د خپل امت لپاره د قيامت په ورځ شفاعت دعا ګرځولې ده»، بخاري (6305) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا، وَأُرِيدُ أَنْ أَخْتَبِئَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي فِي الآخِرَةِ». "د هر پيغمبر لپاره يوه دعا ده چې قبليږي، نو هغه پرې دعا کوي او زه غواړم چې زما دعا د خپل امت د شفاعت لپاره پټه وساتم". بخاري (6304)، مسلم (199)، ترمذي (3602)، او ابن ماجه (4307) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو لکه څرنګه چې الله تعالى زمونږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - ته په شفاعت کولو سره عزت ورکړی دی، نو همدارنګه أنبياوو، پرښتو و مؤمنانو ته يې هم عزت ورکړی دی، له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «...فيقول الله عز وجل: شفعت الملائكة، وشفع النبيون، وشفع المؤمنون، ولم يبق إلا أرحم الراحمين، فيقبض قبضة من النار، فيخرج منها قومًا لم يعملوا خيرًا قط». «... نو الله - تعالى - به وفرمايي: ملايکو شفاعت وکړ، أنبياوو شفاعت وکړ، مؤمنانو شفاعت وکړ، او ندی پاتې مګر أرحم الراحمين ذات، نو له اور څخه به يوه قبضه (موټی) راواخلي، نو له دوی څخه به داسې يو قوم هم راووځي چې هيڅکله يې د خير کار ندی کړی». بخاري (۷۴۳۹) او مسلم (۱۸۳) روايت کړی دی.

)بـــاب العرض والحساب وتوزيع الصحف (باب دې په بيان د عرض)د اعمالو وړاندې کېدل(،او حساب او د عملنامو د وېش په اړه.

او مونږ ايمان لرو چې هر انسان ته يې عملنامه ورکول کيږي، نو ځينی به خپلې عملنامې لره په ښي اخيستونکي وي، حق ذات فرمايلي دي، او وينا يې حق ده:

﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَـٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُواْ كِتَـٰبِيَهْ ١٩﴾ [الحاقة: 19]

(نو هر چې هغه څوك دی چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) د ده په ښي لاس كې وركړی شوه، نو دی به وايي: چې واخلئ! زما عمل نامه ولولئ). [الحاقة سورت: 19 آيت].

او اخيستونکی خپلې عملنامې لره په چپ لاس سره، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ ٢٥﴾ [الحاقة: 25]

(او هر چې هغه كس دی چې ده ته خپل كتاب د ده په چپ لاس كې وركړی شي، نو دی به وايي: ای كاشكې ما ته زما كتاب (عمل نامه) نه وی راكړی شوې). [الحاقة سورت : 25 آيت]، او يا به يې د شا لخوا واخلي، الله عزوجل - فرمايلي دي:

﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَـٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ١٠﴾ [الانشقاق: 10]

(او هر چې هغه څوك دی چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) له خپلې شا نه وروسته وركړی شي). [الانشقاق سورت: 10 آيت]،

او ورته به وويل شي:

﴿ٱقْرَأْ كِتَـٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ١٤﴾ [الإسراء: 14]

(ته خپل كتاب ولوله، نن ورځ ستا په خلاف هم ستا خپل نفس كافي دی، حساب كوونكی). [الإسراء سورت: 14 آيت]،

حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَوُضِعَ ٱلۡكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلۡمُجۡرِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيۡلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلۡكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحۡصَىٰهَاۚ وَوَجَدُواْ مَا عَمِلُواْ حَاضِرٗاۗ وَلَا يَظۡلِمُ رَبُّكَ أَحَدٗا﴿٤٩﴾﴾ [الكهف: 49]

(او کتاب به کېښودل شي، نو ته به مجرمان وینې چې له هغه څه نه به وېرېدونکي وي چې په ده کې دي او وايي به: ای زمونږ هلاکته! د دې کتاب (عملنامې) څه حال دی چې نه وړه (ګناه) پرېږدي او نه غټه مګر هغه (هره یوه) يې حساب کړې ده او دوی به خپل ترسره کړي عملونه حاضر ومومي، او ستا رب پر هيڅا ظلم نه کوي). [الکهف سورت: 49 آيت].

او مونږ - الله تعالی ته د بندګانو - په وړاندې کېدلو ايمان لرو، حق ذات فرمايلي دي او وينا يې حق ده:

﴿يَوۡمَئِذٖ تُعۡرَضُونَ لَا تَخۡفَىٰ مِنكُمۡ خَافِيَةٞ﴿١٨﴾﴾ [الحاقة: 18]

(په دغې ورځ کې به تاسو وړاندې کولی شئ، ستاسو له پټو (عملونو) نه به هېڅ (شی) پټ پاتې نشي). [الحاقة سورت: 18 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَعُرِضُواْ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفّٗا لَّقَدۡ جِئۡتُمُونَا كَمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةِۭۚ بَلۡ زَعَمۡتُمۡ أَلَّن نَّجۡعَلَ لَكُم مَّوۡعِدٗا﴿٤٨﴾﴾ [الكهف: 48]

(او دوی به خپل رب ته قطار قطار وړاندې کړی شي (او وبه ويل شي:) يقينًا يقينًا تاسو مونږ ته داسې (لغړ او يوازې) راغلئ لکه چې مونږ تاسو په ړومبي ځل پيدا کړي وئ، بلکې تاسو دا ګڼله چې مونږ به ستاسو لپاره له سره کوم ميعاد مقرر نه کړو). [الکهف سورت: 48 آيت]

. او له عدي بن حاتم څخه روایت دی فرمایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «مَا مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلِهِ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ». «نشته دی هیڅوک ستاسو څخه مګر دا چې د هغه رب به له هغه سره خبرې وکړي پداسې حال کې چې د ده او د هغه تر منځه به هيڅ ترجمان نه وي، نو خپل ښي اړخ ته به وګوري، نو هيڅ به نه ګوري پرته له هغه عمل څخه چې وړاندې يې کړی دی او خپل چپ اړخ ته به وګوري نو هيڅ به ونه ګوري مګر

هغه عمل چې وړاندې يې کړی دی، او خپلې مخې ته به وګوري نو نه به ګوري مګر اور، نو له اور څخه ځان وژغورئ که څه هم په نيمې خرما سره وي». بخاري (6539)، او مسلم (1016) روايت کړی دی. او مونږ په حساب ايمان لرو، او دا چې الله به د خپلو بندګانو سره حساب کوي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿إِنَّ إِلَيۡنَآ إِيَابَهُمۡ ۝٢٥ ثُمَّ إِنَّ عَلَيۡنَا حِسَابَهُم ۝٢٦﴾ [الغاشية: 25-26]

{إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُم * (بېشکه خاص مونږ ته د دوی بېرته راتګ دی. ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم} بيا يقينًا د دوی حساب زمونږ په غاړه دی). [الغاشية سورت: 25، 26 آيتونه]،

نو چا چې خير وموند، نو د الله ستاينه دې وکړي، او چا چې لدې پرته بل څه وموندل، نو يوازې خپل نفس دې ملامته کړي، لکه څرنګه چې پدې سره له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه صحيح روايت راغلی دی: «...يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ». «...ای زما بنده ګانو، يقينا چې دغه ستاسو عملونه دي زه يې تاسو ته شمېرم، بيا يې تاسو ته درسپارم، نو چا چې خير وموند، نو د الله ستاينه دې ادا کړي، او چا چې لدې پرته بل څه وموندل، نو يوازې خپل نفس دې ملامت کړي». مسلم (2577) روايت کړی دی. او هغه سپېڅلی ذات تېز حساب کوونکی دی، الله تعالی فرمايلي: ﴿ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَىٰ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡۚ لَا ظُلۡمَ ٱلۡيَوۡمَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ۝١٧﴾ [غافر: 17]

(نن ورځ به هر نفس ته د هغه د کړي عمل بدله ورکړی شي، نن ورځ ظلم بېخي نشته، بېشکه الله ډېر ژر حساب کوونکی دی). [غافر سورت: 17 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې ځينې مؤمنان به له حساب پرته جنت ته داخليږي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ....». «زما له أمت څخه به اويا زره نفر له حساب پرته جنت ته داخليږي...». بخاري (5811)، او مسلم (216) روايت کړی دی او دا لفظ د همده دی. او د الله - جل جلاله - حساب له خپلو بندګانو سره بېلا بېلې مرتبې او جلا جلا حالتونه لري، په بنده ګانو کې به له ځينو سره سخت حساب وشي او له ځينو نورو سره به آسان حساب وشي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿فَأَمَّا مَنۡ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ۝٧ فَسَوۡفَ يُحَاسَبُ حِسَابٗا يَسِيرٗا ۝٨﴾ [الانشقاق: 7-8]

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِه * (نو هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) په ښي لاس كې وركړى شي. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} نو ژر ده چې له ده سره به حساب وكړى شي، ډېر اسان حساب). [الانشقاق سورت: 7، 8 آيتونه]

. او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دى، چې نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا هَلَكَ». «له هيچا سره به د قيامت په ورځ حساب نه كيږي مګر دا چې هغه به هلاک شي». بخاري (6537)، او مسلم (2876) روايت كړى دى. فقلت: يا رسول الله، أليس قد قال الله تعالى: نو ما وويل: اى د الله رسوله! آيا الله - تعالى - ندي فرمايلي: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ۝٧ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۝٨﴾ [الانشقاق: 7-8]

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِه * (نو هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) په ښي لاس كې وركړى شي. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}؟ نو ژر ده چې له ده سره به حساب وكړى شي، ډېر اسان حساب). [الانشقاق سورت: 7، 8 آيتونه]

، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «إِنَّمَا ذَلِكِ العَرْضُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ يُنَاقَشُ الحِسَابَ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا عُذِّبَ». «يقينا دا پيش كېدل دي(الله به ورته ووايي چې دا ګناه دې كړې دا فلانى ګناه دې كړې درته مې و بخښله)او هيڅوک داسې نشته چې د قيامت په ورځ ورسره بحث وشي مګر دا چې عذاب به وركړل شي». بخاري (6537) روايت كړى . او په هغه ورځ به له هيچا سره ظلم ونه شي، الله تعالى فرمايلي:

﴿وَٱتَّقُواْ يَوۡمًا تُرۡجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ۝٢٨١﴾ [البقرة: 281]

(او تاسو له هغې ورځې نه ووېرېږئ چې په هغې كې به تاسو الله ته بېرته ورګرځول كيږئ، بيا به هر نفس ته پوره پوره وركړى شي بدله د هغه عمل چې ده كړى دى، او پر دوى به ظلم ونه كړى شي). [البقرة سورت: 281 آيت].

او له امتونو څخه لومړى امت چې حساب به ورسره كيږي هغه د محمد - صلى الله عليه وسلم - امت دى؛ دليل يې د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا ده: «... نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ». «... مونږ د دنيا وروستي خلک يو، په قيامت كې تر ټولو لومړي، هغوى چې له ټولو مخلوقاتو څخه به مخكې ورته فيصله كيږي». مسلم (856) روايت كړى دى. او لومړى هغه څه چې د خلكو تر منځه به فيصله كيږي، د وينو قضيې دي؛ دليل يې د نبي - صلى الله عليه وسلم

- دا وينا ده: «أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ». "د قيامت په ورځ به د خلکو تر منځه لومړۍ فيصله د وينو په اړه وي". بخاري (6864)، او مسلم (1678) روايت کړې دی. او مونږ ايمان لرو چې پدغه ورځ به ګواهان راوستل شي، نو پرښتې به ګواهي ورکړي او ځمکه به ګواهي ورکړي په هغه عملونو چې بنده ګانو پرې کړي دي، او د بدن غړي به ګواهي ورکړي، الله تعالى فرمايلي:

﴿إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَيَوۡمَ يَقُومُ ٱلۡأَشۡهَٰدُ ٥١﴾ [غافر: 51]

(بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی، په دنيايي ژوند کې مدد کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: 51 آيت]، حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَأَشۡرَقَتِ ٱلۡأَرۡضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلۡكِتَٰبُ وَجِاْيٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيۡنَهُم بِٱلۡحَقِّ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٦٩﴾ [الزمر: 69]

(او ځمکه به د خپل رب په نور سره روښانه شي او کتاب (عمل نامه) به کېښودل شي او نبيان او شاهدان به راوستل شي او د دوی په مينځ کې به په حق (او انصاف) سره فيصله وکړی شي، په داسې حال کې چې په دوی به هېڅ ظلم ونه کړی شي). [الزمر سورت: 69 آيت]،

الله تعالى فرمايلي دي:

﴿يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ أَخۡبَارَهَا ٤﴾ [الزلزلة: 4]

(په دغې ورځې کې به دا ځمکه خپلې خبرې (حالات) بيانوي). [الزلزله سورت: 4 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿ٱلۡيَوۡمَ نَخۡتِمُ عَلَىٰٓ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَتُكَلِّمُنَآ أَيۡدِيهِمۡ وَتَشۡهَدُ أَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٦٥﴾ [يس: 65]

(نن ورځ به مونږ د دوی په خولو مهر ولګوو او زمونږ سره به د دوی لاسونه خبرې کوي او د دوی پښې به ګواهي کوي په هغو کارونو چې دوی به کول). [يس سورت: 65 آيت].

او په «الصحيح» کې د أبو هريرة - رضي الله عنه - په حديث کې پر بنده ګانو د بدن د غړو د شاهدۍ ورکولو يادونه شوې ده، او په هغه کې راځي: «...ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ

شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ». «... بیا به ورته وویل شي: اوس به پر تا باندي مونږ خپل شاهد راولیږو، نو له ځان سره به فکر کوي چې: دا به څوک وي چې پر ما شاهدي وایي؟ نو په خوله به یې مهر ولږیږي، او ورون، غوښې او هډوکي ته به یې وویل شي: خبرې وکړه، نو ورون، غوښه او هډوکي به یې د هغه د کړنو په اړه خبرې وکړي، دا د دې لپاره چې پر ځان ورته عذر پاتې نه شي، او دا منافق دی، او همدا نفر دی چې الله به پرې غصه وي». مسلم (2968) روایت کړی دی. وعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَضَحِكَ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ؟» قَالَ: قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ، يَقُولُ: يَا رَبِّ، أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ؟ قَالَ: يَقُولُ: بَلَى، قَالَ: فَيَقُولُ: فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي، قَالَ: فَيَقُولُ: كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا، وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا، قَالَ: فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ: انْطِقِي، قَالَ: فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ، قَالَ: ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ، قَالَ: فَيَقُولُ: بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا، فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ». او له أنس بن ما لک څخه روایت دی وایي: مونږ له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره وو نو هغه وخندل او ویې وییل: "آیا تاسو پوهیږئ چې زه په څه خاندم؟" وایي: مونږ وویل: چې الله او د هغه رسول ښه پوهیږي، فرمایي:بنده ته د خپل رب د خطاب له امله:، بنده به وایي: ای ربه، آیا له ظلم څخه دې نه یم ساتلی؟ وایي: وبه وایي: هو، وایي: نو ورته به ووایي: زه په خپل ځان پرته له خپل ځان څخه بل ګواه ته اجازه نه ورکوم، وایي: نو ورته به ووایي: نن ورځ ستا نفس په خپله په تاباندې د ګواهۍ لپاره بسنه کوي، او د کرام الکاتبین ګواهان، وایي: نو په خوله باندې به یې مهر ولګیږي، د بدن غړو ته به یې وویل شي، خبرې وکړئ، وایي: نو د ده په کړنو به ګواهي ورکړي، وایي: بیا د ده او د خبرو تر منځ پرېښودل شي، وایي: نو وبه وایي: ورک شئ او برباد شئ، ستاسو څخه مې دفاع کوله». مسلم (2969) روایت کړی دی.

)باب الإيمان بالموازين (باب دی په بیان د ایمان کې په تلو باندې.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالى د بنده ګانو د عملونو د تللو لپاره د انصاف تلې ږدي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمایلي دي:

﴿وَنَضَعُ ٱلۡمَوَٰزِينَ ٱلۡقِسۡطَ لِيَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَلَا تُظۡلَمُ نَفۡسٞ شَيۡـٔٗاۖ وَإِن كَانَ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٍ أَتَيۡنَا بِهَاۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ٤٧﴾ [الأنبياء: 47]

(او د قیامت په ورځ به مونږ ډېر د انصاف تلې کیږدو، نو په هیڅ نفس باندې به هیڅ شی ظلم ونه کړی شي او که دا (عمل) د اوړي د دانې په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس یو). [الأنبیاء سورت: 47 آیت]

، او الله - تعالی - فرمایلي دي:

﴿وَٱلۡوَزۡنُ يَوۡمَئِذٍ ٱلۡحَقُّۚ فَمَن ثَقُلَتۡ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٨ وَمَنۡ خَفَّتۡ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَظۡلِمُونَ ٩﴾ [الأعراف: 8-9]

(او په دغه ورځ (د عملونو) تول ښېخي حق دی، نو هغه څوك چې تلې (دنیکی) یې درندې وختلې، نو همدغه خلك کامیاب دي. او هغه څوك چې تلې (د نیکی) یې سپکې شوی، نو دا هغه خلك دي چې ځانونه یې زیانمن كړ یدی، په سبب د دې چې همیشه به یې زمونږ په آیتونو ظلم کاوه). [الأعراف سورت: 8، 9 آیتونه]

، دا حقیقي تله ده چې دوه پلې او یوه ژبه لري چې په هغه سره د بندګانو اعمال تلل کیږي. او مونږ پر دې ایمان لرو چې عملونه په تله کې ایښودل کیږي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي المِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ العَظِيمِ». "دوه کلمې چې په ژبه سپکې، په تله کې درندې، رحمن ته محبوبې دي: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ دي". بخاري (6682)، مسلم (2694)، ترمذي (3467) او ابن ماجه (3806) روایت کړی دی. او همدا رنګه رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ...». «پاکوالی د ایمان یوه برخه ده، او الحمد لله د اعمالو تله ډکوي...». مسلم (223)، ترمذي (3517)، نسائی (2437) او ابن ماجه (280) روایت کړی دی. او موږ پوهیږو چې عمل کوونکی د خپل عمل سره یو ځای په تله کې ایښودل کیږي، له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: د قیامت په ورځ به یو لوی چاغ سړی راشي، چې د الله تعالی په نزد به د ماشي د وزر په اندازه وزن نه لري، او ویې فرمایل: ولولئ:

﴿... فَلَا نُقِيمُ لَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَزۡنٗا ١٠٥﴾ [الكهف: 105]

،(نو د قيامت په ورځ به مونږ د دوی لپاره هېڅ وزن ونه درورو (هېڅ حيثيت به ورنکړو) [الكهف: 105]

. (بخاري (۴۷۲۹) او مسلم (۲۷۸۵) روايت کړی دی. همدا رنګه په تلو کې عملنامې کېښودل کيږي، لکه څرنګه چې پر دې د بطاقې (کارت) حديث دلالت کړی دی. ترمذي (2639)، ابن ماجه (4300)، ابن المبارک په المسند (100) او الزهد (109/2) کې او احمد (6994) کې روايت کړی دی.

)بــاب الإيمان بالحوض (باب دی په حوض باندې د ايمان په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې زمونږ رسول محمد - صلى الله عليه وسلم - لره يو حوض دی چې امت به ورته ورځي، الله تعالى فرمايلي:

﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ١﴾ [الكوثر: 1]

(بېشکه مونږ تا ته کوثر درکړی). [الكوثر سورت: 1 آيت].

وَعَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا، فَقُلْنَا: مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: «أُنْزِلَتْ عَلَيَّ آنِفًا سُورَةٌ» فَقَرَأَ: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِثُمَّ قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ؟» فَقُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عز وجل، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ، فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ، فَأَقُولُ: رَبِّ، إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ: مَا تَدْرِي مَا أَحْدَثَتْ بَعْدَكَ». او له أنس - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې: يوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - زمونږ تر منځه و چې ناڅاپه د يوې لحظې لپاره خوبه وړی شو، بيا يې سر راپورته کړ پداسې حال کې چې مسکا يې کوله، نو مونږ وويل: څه شي وخندولې ای د الله رسوله، ويې فرمايل: « لږ وړاندې راباندې يو سورت نازل شو » بيا يې ولوست: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ * فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ * إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ} [الكوثر: 1-3]» پيل کوم په نوم د الله چې خورا زيات رحم کوونکی او مهربان دی، بېشکه مونږ تا ته کوثر درکړی دی، نو ته د خپل رب لپاره لمونځ کوه او قرباني کوه، بېشکه ستا دښمن هم هغه بې بنياده (او لاولده) دی). بيا يې وويل:آيا پوهيږئ چې کوثر څه شی دی؟ نو مونږ وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، فرمايي: « هغه يو نهر دی چې ماسره مې رب د هغه وعده کړې ده، په هغې باندې لوی خير دی، هغه يو

حوض دی چې د قیامت په ورځ پرې زما امت راځي، لوښي يي د ستورو د شمېر په اندازه دي، نو د دوی (زما د امتیانو) له منځه به يو سړی وويستل شي او لرې به وشړل شي، نو زه به ووایم: ای رب، هغه زما له امت څخه دی، نو هغه به ووايي: ته نه پوهیږې چې -ستا امت- ستا څخه وروسته څومره بدلون کړی دی». مسلم (400) روایت کړی دی. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: «حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ المِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلاَ يَظْمَأُ أَبَدًا». «زما د حوض (اوږدوالی) د يوې میاشتې د مزل په اندازه دی، اوبه يې له شيدو سپينې دي، بوی يې له مشکو څخه ښایسته دی او جامونه يې لکه د آسمان ستوري دي، چا چې ترې يو ځل څښاک وکړ نو هیڅکله به تږی نه شي». بخاري (6579) او مسلم (2292) روایت کړی دی. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ حَوْضِي أَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ، لَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ، وَلَآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُومِ، وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ، كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ حَوْضِهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ، لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا، مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ». «یقینا زما د حوض - د دوو څنډو تر منځه - لرې والی دومره دی لکه څومره چې ایله له عدن څخه لیرې ده، یقینا چې له واوري څخه زیات سپین، له شهدو څخه چې شيدو ورسره وي زيات خوږ دی، او لوښي يې د آسمان له ستورو څخه زيات دي او زه به ترې نه خلک داسې منع کوم لکه څرنګه چې يو سړی د خلکو اوښان له خپل حوض څخه منع کوي». هغوی وویل: ای د الله رسوله، آیا په هغه ورځ مو ته پیژنې؟ ویې ویل: « هو، تاسو داسې نخښې لرئ چې هيڅ يو امت يې نه لري، تاسې به پر ما پداسې حال کې راځئ چې د اودس له امله به مو غړي رڼا کوي». مسلم (247) روایت کړی دی. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي: «بَيْنَا أَنَا قَائِمٌ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، فَقُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمِ القَهْقَرَى. ثُمَّ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمِ القَهْقَرَى، فَلاَ أُرَاهُ يَخْلُصُ مِنْهُمْ إِلَّا مِثْلُ هَمَلِ النَّعَمِ». «پداسې حال کې چې زه به ولاړ يم يوه ډله به - راشي - تر دې چې زه يې وپیژنم نو زما او د هغوی تر منځه به يو سړی راووځي (چې اصلا به ملایکه وي) نو وبه وايي: راځئ، نو زه به ووايم: چیرته ؟ - یعني دوی چیرته بوځې؟ وايي به : په الله قسم چې اور ته يې بوځم، ما وويل: څه حال دی د دوی (یعني ولې څه يې کړي دي) وايي به چې : دوی ستا څخه وروسته په شاتګ کړی او مرتد شوي وو. بیا به يوه بله ډله وګورم، تر دې چې ويې پیژنم نو زما او د دوی تر منځه به يو سړی راووځي ، نو وبه وايي: راځئ، ما وويل:

چېرته ؟ وايي به : په الله قسم دی چې اور ته يې بوځم، زه به ووايم: د دوی څه حال دی يعنې ولې څه يې کړي دي؟ وايي به: يقينا دوی ستا څخه وروسته مرتد شوي دي او په شا تګ يې کړی دی، نو زه ګمان نه کوم چې لدوی څخه به ترې څوک خلاص شي مګر په دومره اندازه - خلک - لکه د حيواناتو له ټولګي څخه چې يو يې لرې پاتې شوی وي». بخاري (6587) روايت کړی دی. او له أنس بن مالک - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: کله چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - آسمان ته وخيژول شو ويې فرمايل: «أتيت على نهرٍ حافَّتاهُ قبابُ اللؤلؤ المجوَّف، فقلتُ: ما هذا يا جبريلُ؟ قال: هذا الكوثر». «زه په يو نهر باندې راغلم چې دواړه غاړې يې له لعلونو او ګوهرو سينګار شوې ګنبدې وې، ما وويل: ای جبرائيله دا څه شی دی؟ هغه وويل: دا کوثر دی». بخاري (4964) روايت کړی دی.

)باب الصراط والجزاء (باب دی په باره د پل صراط او سزا کې

او مونږ ايمان لرو چې د صراط پل به په جهنم وهل کيږي، او هغه سخت خويه دی، بنده ګان به پرې د خپلو عملونو په اندازه تيريږي، او په هغه باندې د مارکونډي د غنو (خار خسک) په څېر تېرې کونډې دي، نو خلک به پرې د هغوی عملونو ته په ليدو پرې تېز تيريږي، او لومړی هغه کس چې د صراط له پل څخه به تېريږي هغه زمونږ نبي صلى الله عليه وسلم دی، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «...يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ القَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلاَ يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلاَمُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ : اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ». «خلک به د قيامت په ورځ راپاځيږي، نو وبه وايي: چا چې د هر شي عبادت کاوه د هغه پيروي دې وکړي، نو لدوی څخه به ځيني د لمر پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځيني د سپوږمۍ پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځيني د شيطانانو پيروي وکړي او دا امت به پاتې شي چې پدې کې به يې منافقان هم وي، نو الله تعالى به ورته راشي ورته به ووايي: زه ستاسو رب يم، نو هغوی به ووايي: مونږ به په همدې ځای کې يو تر څو مونږ ته زمونږ رب راشي، نو کله چې زمونږ رب راشي مونږ يې پيژنو، نو الله تعالى به ورته راشي، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، هغوی به ورته ووايي: ته زمونږ رب يې، نو هغوی به يې راوبلي، نو د

جهنم پر ملا به پل ووهل شي، نو زه به لومړی هغه کس یم چې له پیغمبرانو څخه خپل امت له صراط څخه تیروي، او په دغه ورځ به له پیغمبرانو پرته نور هیڅوک خبرې نه کوي، او د پیغمبرانو وینا به په دغه ورځ دا وي: اللهم سلم سلم. ای الله ومو ساتې وموساتې». بخاري (806)، مسلم (182)، ابوداود (4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روایت کړی دی. او له أبو سعيد الخدرى - رضي الله عنه څخه روایت دی فرمايي: «...ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجَسْرِ فَيُجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرَيْ جَهَنَّمَ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الجَسْرُ؟ قَالَ: «مَدْحَضَةٌ مَزِلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفُ وَكَلاَلِيبُ، وَحَسَكَةٌ مُفَلْطَحَةٌ لَهَا شَوْكَةٌ عُقَيْفَاءُ، تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، المُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرِّيحِ، وَكَأَجَاوِيدِ الخَيْلِ وَالرِّكَابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ، وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا...». «بیا به پل راوړل شي نو د جهنم پر شا به ولګول شي، مونږ وویل: ای د الله رسوله: او پل څه شی دی؟ هغه وفرمایل: هغه چې ښویې پرې خویږي، د پاسه پرې لکه د حیواناتو د پنجو په څېر کړی او کلک، لوی او کاږه اغزي دي چې - دا ډول اغزي - په نجد کې موندل کیږي او د سعدان اغزي ورته وییل کیږي، ځینې مؤمنان پرې د سترګو په رپ، او ځینې لکه د برښنا او ځینې لکه د باد او یا تکړه آسونو او سپرلیو په څېر تیریږي، نو لدوی څخه ځینې وژغورل شي، او ځینې نجات مومي سره لدې چې راغورځیږي به او ځینې د جهنم په اور کې ورلویږي، تر دې چې وروستی یو يې تېر شي پداسي حال کې چې په ښېېدلو به ښېږي». بخاري (7439) روایت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي: «...وَفِي حَافَتَيِ الصِّرَاطِ كَلَالِيبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ، فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ، وَمَكْدُوسٌ فِي النَّارِ». «او د پل صراط په دواړو څندو کې کونډې بندي شوي دي، امر ورته شوی تر څو هغه کسان راونیسي چې د نیولو امر يې ورته شوی دی، نو ځینې هغه دي چې کونډې به يې زخمي کړي خو وبه ژغورل شي او ځینې هغه دي چې د شا لخوا به تیله ورکړل شي او په اور کې به وروغورځیږي». مسلم(195) روایت کړی دی. وعن أَبِي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ، فَقَالَ: «نَجِيءُ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا، انْظُرْ أَيْ ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ؟ قَالَ: فَتُدْعَى الْأُمَمُ بِأَوْثَانِهَا، وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ، الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ، ثُمَّ يَأْتِينَا رَبُّنَا بَعْدَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: مَنْ تَنْظُرُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نَنْظُرُ رَبَّنَا، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: حَتَّى نَنْظُرَ إِلَيْكَ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ يَضْحَكُ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ وَيَتَّبِعُونَهُ، وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مُنَافِقًا، أَوْ مُؤْمِنًا نُورًا، ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ، تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللهُ، ثُمَّ يُطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ، ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ...». او له أبو الزبير، څخه روایت دی چې هغه له جابر بن عبد الله - رضي الله عنهما - څخه اوریدلي دي؛ چې له هغه څخه جهنم ته د خلکو د ورتللو په اړه پوښتنه وشوه، نو هغه وفرمایل: «مونږ به د قیامت په ورځ له داسې او داسې ځای څخه راشو (یعنې د خلکو له

پاسه ځای څخه چې د نورو قومونو څخه پورته وي) ؟ وايي: نو امتونه به يې له بتانو او هغه څه سره يو له بل پسې يو ځای راوغوښتل شي چې دوی به يې عبادت کاوه،بیا به له هغه وروسته مونږ ته زمونږ رب راشي، نو وبه وايي: څوک ګورئ؟ دوی به ورته ووايي: مونږ خپل رب ګورو، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، نو دوی به ورته ووايي: اجازه راکړه چې درته وګورو، نو د خندا په حال کې به ورته راښکاره شي، وايي: نو دوی لره به روان کړي او - تول - به ورپسې شي، او هر انسان ته به رڼا ورکړل شي؛ منافق وي او که مؤمن، بيا به ورپسي شي او د جهنم د پل له پاسه کړی او اغزني کونډې دي، هغه څوک به يکې نخبلي چې الله ورته نخبتل غوښتي وي، بيا به د منافقانو رڼا مړه شي او مؤمنان به وژغورل شي...». مسلم روايت کړی دی (191). او کله چې مؤمنان له صراط څخه وژغورل شي، بيا به د جنت او اور تر منځه په قنطره کې دوی ايسار کړای شي، نو له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې: رسول الله - صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «يَخْلُصُ المؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَيُحْبَسُونَ عَلَى قَنْطَرَةٍ بَيْنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقَصُّ لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمُ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا هُذِّبُوا وَنُقُّوا أُذِنَ لَهُمْ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَأَحَدُهُمْ أَهْدَى بِمَنْزِلِهِ فِي الجَنَّةِ مِنْهُ بِمَنْزِلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا». «مؤمنان به له اور څخه خلاص شي، نو په قنطره کې به ايسار کړای شي چې د جنت او اور تر منځه - ځای دی - نو دوی ته به يو له بل څخه د هغو ظلمونو قصاص واخستلی شي چې په دنيا کې د دوی تر منځه وو، تر دې چې کله ښه پاک او سوتره شي نو بيا به ورته جنت ته د ننوتلو اجازه ورکړای شي، نو قسم مې دې په هغه ذات وي چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی، چې يو له دوی څخه به په جنت کې خپل کور ته په ورتللو کې د دنيا له کور څخه زيات بلد وي». بخاري (6535) روايت کړی دی.

)بــاب الجنة والنار (باب دی د جنت او دوزخ په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې جنت او دوزخ د بدلې ځای دی او د جنت او دوزخ د خلکو، د هغو د استوګنې ځای، ښباکونو، خوراکونو او جامو په اړه په قرآن کريم او سنت کې تفصيل راغلی دی.

او مونږ باور لرو چې دوی دواړه برحال پيدا شوي دي او دا چې ادم - عليه السلام - د ابديت په جنت کې و، الله تعالی فرمايلي:

﴿وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسۡكُنۡ أَنتَ وَزَوۡجُكَ ٱلۡجَنَّةَ فَكُلَا مِنۡ حَيۡثُ شِئۡتُمَا وَلَا تَقۡرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ١٩﴾ [الأعراف: 19]

(او ای ادمه! ته او ستا ښځه په جنت کې اوسئ، نو تاسو خوراك كوئ له كوم ځای نه چې مو خوښه شي او دې ونې ته مه نږدې کېږئ (،ګڼي) نو له ظالمانو نه به شئ). [الأعراف سورت: 19 آیت].

او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روایت دی چې نبي کریم -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي: «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلَاثًا. «موسی او آدم یو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وویل: ای آدمه! ته زمونږ پلار یې، مونږ دې نا امیده کړو او له جنت څخه دې راوویستلو، آدم ورته وویل: ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی یې، او تورات یې درته په خپل لاس لیکلی، آیا ته ما په داسې یوه چاره کې ملامتوې چې زما له زیږیدو څخه څلوېښت کاله وړاندې الله پر ما مقدر کړې وه؟ نو په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو، په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو» درې ځلې. بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روایت کړی دی. او جنت د ابدي نعمتونو کور دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَجَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَنِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ١٣٦﴾ [آل عمران: 136]

(دغه کسان (چې دي) د دوی بدله د خپل رب له جانبه بخښنه ده او داسې جنتونه دي، چې د هغو له لاندې ویالې بهیږي، چې په هغو کې به دوی همېشه وي، او د (ښه) عمل کوونکو (لپاره) ښه اجر دی). [آل عمران سورت: 136 آیت].

او الله تعالی په جنت کې شته نعمتونو ته د هڅولو په موخه فرمایلي دي:

﴿فَلَا تَعۡلَمُ نَفۡسٞ مَّآ أُخۡفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعۡيُنٖ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ١٧﴾ [السجدة: 17]

(نو هېڅ یو نفس ته معلوم نه دي هغه څه چې د دوی لپاره پټ کړی شوي دي، د سترګو له یخوالي نه، لپاره د بدلې د هغو عملونو چې دوی به کول). [السجدة سورت: 17 آیت].

او مونږ ايمان لرو چې د جنت تر ټولو ستر نعمت په تلپاتي جنتونو کې د الله تعالی مخ ته ليدل دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ۝٢٢ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ۝٢٣﴾ [القيامة: 22-23]

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ * (څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي. إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ} او خپل رب ته به کتونکي (ديدار کوونکي) وي). [القيامة سورت: 22، 23 آيتونه]

او فرمايلي يې دي:

﴿كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ۝١٥﴾ [المطففين: 15]

(داسي نه ده په کار، بېشکه دوی به په دغې ورځ کې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) کړی شوي وي). [المطففين سورت : 15 آيت]

او له صهيب الرومي -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيُكْشَفُ الْحِجَابُ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل». «کله چې جنتيان جنت ته داخل شي، نو الله –تبارک وتعالی- به وفرمايي: ايا تاسو اضافه څه غواړئ چې زه يې درکړم؟ دوی به ووايي: آيا تا زمونږ مخونه سپين نه کړل؟ آيا تا مونږ دې جنت ته داخل نکړو، او له دوزخ څخه دې ونه ژغورلو؟ بيا به الله پرده لرې کړي، او دوی ته به د خپل رب –عزوجل- د کتلو څخه محبوب څيز بل نه وي ورکړ شوی». مسلم (181) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې جنت مرتبې دی او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - ته د جنتيانو د تر ټولو ټيټې او تر ټولو لوړې مرتبې په اړه خبر ورکول شوی دی، نور رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ: مَا أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، فَيُقَالُ لَهُ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، كَيْفَ وَقَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُم، وَأَخَذُوا أَخَذَاتِهِم، فَيُقَالُ لَهُ: أَتَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: لَكَ ذَلِكَ، وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ، فَقَالَ فِي الْخَامِسَةِ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: هَذَا لَكَ وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ، وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ، وَلَذَّتْ عَيْنُكَ، فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، قَالَ: رَبِّ، فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: أُولَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ، غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي، وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا، فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ، وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ، وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»، «موسی - عليه السلام - له خپل رب څخه پوښتنه وکړه: د جنتياتو تر ټولو ټيټه مرتبه څه شی دی؟ ويې فرمايل: هغه به يو سړی وي، را به شي، نو وروسته له هغه چې جنت ته

داخل کړای شي، نو ورته به وويل شي: جنت ته ننوځه، نو وبه وايي: ای ربه، څنګه - ننوځم - حال دا چې خلک خپلو کورنو کې ميشت شوي دي، او خپلې برخې يې اخستې دي، نو ورته به وويل شي: آيا خوښ ګڼې چې دومره څه ولرې لکه د نيا له پادشاهانو څخه يې چې يو پادشاه لري؟ نو وبه وايي: خوښ يمه ربه، نو - ورته - به ووايي: ستا لپاره همدومره دي، او همدومره نور، او همدومره نور، او همدومره نور، او همدومره نور او په پنځم ځل کې يې وفرمايل: راضي شوم ربه، نو ورته به ووايي: دا ستا لپاره دي او لس برابره د دې نور، او ستا لپاره هر هغه څه دي چې ستا نفس يې غواړي، او سترګې دې پرې خوند اخلي، نو وبه وايي: خوښ يم ربه، وايي: ربه تر ټولو د لوړې مرتبه خاوند به څنګه وي؟ ويې فرمايل: هغوی هغه کسان دي چې ما غوښتل، د هغوی عزت مې په خپلو لاسونو کېښت کړی دی او مهر مې پرې لګولی، نو نه خو سترګو ليدلي او نه غوږونو اوريدلي، او د انسان په زړه کې هم کله تېر شوي ندي». او د دې خبرې مصداق د الله تعالی په کتاب کې دی - چې فرمايي –

﴿فَلَا تَعۡلَمُ نَفۡسٞ مَّآ أُخۡفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعۡيُنٖ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ١٧﴾ [السجدة: 17]

آيت.(نو هېڅ يو نفس ته معلوم نه دي هغه څه چې د دوی لپاره پټ کړی شوي دي، د سترګو له يخوالي څخه). مسلم روايت کړی دی (189). او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّ أَدْنَى مَقْعَدِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يَقُولَ لَهُ: تَمَنَّ فَيَتَمَنَّى، وَيَتَمَنَّى، فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ تَمَنَّيْتَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ مَا تَمَنَّيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ». «په جنت کې ستاسو تر ټولو ټيټ د ناستې ځای دا دی چې هغه ته به ووايي: يو ارمان وکړه، نو هغه به ارمان وکړي، او ارمان به وکړي، نو ورته به ووايي: آيا ارمان دې وکړ؟ نو وبه وايي : هو، نو ورته به ووايي: ستا لپاره هر هغه څه دي چې تا يې ارمان کړی دی او په همغه اندازه ورسره نور هم». مسلم (182) روايت کړی دی. او مونږ پوهيږو چې جنت اته دروازې لري، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُاللهِ، وَابْنُ أَمَتِهِ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَأَنَّ الجَنَّةَ حَقٌّ، وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ؛ أَدْخَلَهُ اللهُ مِنْ أَيِّ أَبْوابِ الجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ شَاءَ». «چا چې وويل: زه ګواهي ورکوم چې له الله پرته د عبادت مستحق نشته او دا چې محمد د هغه بنده او رسول دی او دا چې عيسی د الله بنده او د هغه د وينځې زوی دی او د هغه کلمه - د هغه د پيدا کولو د امر وينا چې د (کن) کلمه ده - هغه يې مريمې ته ور اچولې ده، او هغه د الله لخوا نه روح دی او دا چې جنت حق دی، او اور حق دی، نو الله - تعالی - به يې د جنت له اتو دروازو څخه له هرې يوې چې وغواړي جنت ته ننباسي».

بخاري (3435)، او مسلم (28) روايت کړې دی. او مونږ ايمان لرو چې د هميشوالي کور؛ زيات جنتونه دي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي:

﴿وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ﴿٤٦﴾﴾ [الرحمن: 46]

(او د هغه چا لپاره چې د خپل رب په واړندې له ودرېدلو نه وېرېږي، دوه جنتونه دي). [الرحمن سورت: 46 آيت]،

او الله تعالی فرمايي:

﴿وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ﴿٦٢﴾﴾ [الرحمن: 62]

(او له دغو دواړو نه غير دوه نور جنتونه دي). [الرحمن سورت: 62 آيت]،

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «جنتان من فضة، آنيتهما وما فيهما، وجنتان من ذهب، آنيتهما وما فيهما، وما بين القوم وبين أن ينظروا إلى ربهم إلا رداء الكبر على وجهه في جنة عدن». «دوه جنتونه دي د سپينو زرو، لوښي يې او څه چې پکې دي او دوه جنتونه دي د سرو زرو؛ لوښي يې او څه چې پکې دي، او د خلکو او رب د ليدلو تر منځه يې هيڅ نښته پرته د لويی (کبر) له پوړې پردې څخه چې په تلپاتې جنت کې يې پر مخ ده». او مونږ ايمان لرو چې د جنت نعمتونه تلپاتې دي او نه پرې کيږي، نو له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی، چې نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَنْعَمُ لَا يَبْأَسُ، لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ». «څوک چې جنت ته داخل شو هغه به په نعمتونو کې وي او نه به فقير کيږي، جامې يې نه زړيږي او نه يې ځواني له منځه ځي». او أبو هريرة - رضي الله عنه - له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت کوي چې فرمايلي دي: «يُنَادِي مُنَادٍ: إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْتَئِسُوا أَبَدًا. فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل: «يو آواز کوونکی به آواز وکړي چې ستاسو - بدله دا ده - چې تل به روغ ياست او نه به ناروغه کيږئ، او تاسو به تل ژوندی يئ، نو هيڅکله به نه مړه کيږئ او ستاسو - بدله دا ده - چې تل به ځوانان ياست او هيڅکله به زړووالی دربانديې نه راځي، او ستاسو - بدله دا ده - چې تل به په نعمتونو کې ياست او هيڅکله به دربانديې بيچارګي نه راځي، دا د الله تعالی وينا ده چې فرمايلي يې دي:

﴿...وَنُودُوٓاْ أَن تِلۡكُمُ ٱلۡجَنَّةُ أُورِثۡتُمُوهَا بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ﴿٤٣﴾﴾ [الأعراف: 43]

(او دوی ته به اواز وکړی شي چې دا جنت دی چې تاسو د ده وارثان ګرځول شوي یئ، په سبب د هغو عملونو چې تاسو به کول). [الأعراف سورت: 43 آیت]»

. او الله تعالی د اور په اړه خبر ورکړی دی او هغه څه چې په اور کې له ډول ډول عذابونو او ربړولو څخه دي، نو الله تعالی فرمایلي دي:

﴿...إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَاۚ وَإِن يَسۡتَغِيثُواْ يُغَاثُواْ بِمَآءٖ كَٱلۡمُهۡلِ يَشۡوِي ٱلۡوُجُوهَۚ بِئۡسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتۡ مُرۡتَفَقًا﴿٢٩﴾﴾ [الكهف: 29]

(بېشکه مونږ د ظالمانو لپاره داسي اور تیار کړی دی چې له دغو نه د هغه پردې راچاپېره شوي دي او که دوی (له تندې نه) فریاد وکړي (نو) په داسې اوبو سره به یې فریاد رسی وشي لکه زوې (د تیلو خټه) چې مخونه به وریتوي، بد دی دغه د څښاک شی او بد دی دغه ځای د اوسېدلو). [الکهف سورت: 29 آیت]

، او حق ذات فرمایلي:

﴿يُصۡهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمۡ وَٱلۡجُلُودُ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنۡ حَدِيدٖ﴿٢١﴾﴾ [الحج: 20-21]

[(په دغو (اوبو) سره به هغه څه (کولمې) خوړني کړی شي چې د دوی په ګېډو کې دي او څرمنې(د دوی هم). او د دوی (د وهلو) لپاره د اوسپنو څټکونه دي). [الحج سورت: 20،21

آیتونه، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا سَوۡفَ نُصۡلِيهِمۡ نَارٗا كُلَّمَا نَضِجَتۡ جُلُودُهُم بَدَّلۡنَٰهُمۡ جُلُودًا غَيۡرَهَا لِيَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمٗا﴿٥٦﴾﴾ [النساء: 56]

(بېشکه هغه کسان چې زمونږ په آیتونو کافر شوي دي ژر ده چې مونږ به هغوی اور ته ننباسو، هر کله چې د هغوی څرمنې (په اور) پخې شي، مونږ به هغوی ته له هغو نه غیر نورې څرمنې وربدلې کړو، د دې لپاره چې دوی عذاب وڅکي، بېشکه الله ډېر غالب، بنه حکمت والا دی). [النساء سورت: 56 آیت]

. او مونږ ایمان لرو چې اور بېلابېلې درجې لري او حقیقت دا روښانه کړې چې منافقان د دو

زخ په ژورو کې دي، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿

إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ فِي ٱلدَّرۡكِ ٱلۡأَسۡفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمۡ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ [النساء: 145]

(ببشکه منافقان د اور تر ټولو لاندینۍ طبقه کې دي او ته به کله هم د هغوی لپاره څوک مدد کوونکی ونه مومې). [النساء سورت: 145 آیت]

. او په قرآن کریم کې راغلي چې هغه لره اووه دروازې دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ﴿٤٤﴾﴾ [الحجر: 44]

(د هغه اوه دروازې دي، د هرې دروازې لپاره به تقسیم (بېله) کړی شوې برخه وي له دوی نه). [الحجر سورت: 44آیت]

او دوزخ د ابدي عذاب کور دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ وَلَا لِيَهۡدِيَهُمۡ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ﴿١٦٩﴾﴾ [النساء: 168-169]

(ببشکه هغه کسان چې کفر یې کړی دی او ظلم یې کړی دی، الله داسې نه دی چې دوی به وبخښي او نه دا چې دوی به پر نېغه لار روان کړي. إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرًا} مګر پر لار د جهنم، چې دوی به په هغه کې تل ترتله وي او دا (کار) الله ته ډېر اسان دی). [النساء سورت: 168، 169 آیتونه].

)کتاب الإيمان بالقدر)په تقدیر ایمان

د کتاب لنډیز

او مونږ د الله په فیصلې او تقدیر ایمان لرو، او په علم الیقین سره پوهیږو چې په قضا او قدر ایمان درلودل د ایمان له رکنونو څخه شپږم رکن دی؛ نو په قدر ایمان په الله تعالی له ایمان څخه دي، ځکه چې قدر د الله تعالی له علم او د هغه له تقدیر ، تدبیر مشیئت او مخلوق څخه دی.

او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده چې په تقدیر ایمان د ایمان له رکنونو څخه یو رکن دی.

او مونږ پوهیږو چې په قضا او قدر ایمان د الله په هر اړخیز او چاپیره علم باندې ایمان لرلو ته شاملیږي او دا چې الله - تعالى - په خپل علم سره په هر څه احاطه کړې ده او دا چې د هغه علم په هرې لویې او کوچنۍ، غټې او وړې چارې احاطه کړې ده له هغه څه څخه چې شتون لري او یا دا چې په راتلونکي کې به پیدا شي، چې تر اوسه شتون نه لري، دا ټول په لوح محفوظ کې ثابت دي، په هغه کې لیکل شوي دي، او شمېر، اندازه، د موندلو وخت او هغه حالت په کوم کې به چې دا له منځه ځي معلوم دي.

او دا چې هغه سپیڅلي په هغه څه پوه دی چې پخوا وو، او هغه چې په راتلونکي کې به وي، او هغه څه چې که چیرته وي نو څرنګه به وي، او دا چې الله تعالى د آسمانونو او ځمکې له پیدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو تقدیر لیکلی دی، پداسې حال کې چې عرش یې په اوبو باندې وو.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالى هر هغه څه په لوح محفوظ کې لیکلي دي چې هغه کیدونکي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالى - چې څه وغواړي لیکي یې، او څه چې وغواړي له منځه یې وړي او همدا رنګه یې ثابت پریږدي او هغه سره ام الکتاب دی.

او مونږ ایمان لرو چې د الله - تعالى - له پریکړې او تقدیر پرته هیڅ شی نه شي کیدلی او د الله - تعالى - له پریکړې او تقدیر پرته د هیڅ کار مخنیوی نه کیږي، هغه څه یې چې مقدر کړي وي خامخا به پیښیږي هیڅ چاره ترې نشته او د هغه څه مخنیوی یې چې کړی وي هیڅوک یې نه شي تر سره کولی، نو ټول مخلوقات هیڅ داسې کار نه شي کولای چې الله تعالى نه وي لیکلی او نه د هیڅ کار مخنیوی کولای شي چې الله پاک لیکلی وي، هغه څه چې بنده ته ونه رسیدل هیڅکله یې لاس ته نه شي راوړلی او هغه څه چې لاس ته راوړي هیڅکله به ترې بچ ونه خوري.

او مونږ ایمان لرو چې هغه څه چې الله تعالى غوښتي وي هغه کیږي او هغه څه چې هغه یې ونه غواړي نه کیږي او د هغه اختیار بشپړ دی ځواک یې نافذ دی او د هغه په پادشاهۍ کې هیڅ شی نه شي کیدلی مګر چې هغه یې وغواړي، او مونږ ایمان لرو چې بنده ګان هم حقیقي اراده او اختیار لري او هغه د الله تعالى د مشیئت تابع ده.

او مونږ ایمان لرو چې یقینا الله تعالى په خپل فضل سره هغه چاته هدایت کړی چې غوښتل یې او په خپل عدل سره یې چې چا لره غوښتل نو هغه یې ذلیل کړ، له هغه څخه د هغه د کړنو پوښتنه نه کیږي حال دا چې دوی پوښتل کیږي او د هر اطاعت کوونکي

اطاعت هغه د الله تعالی په توفیق ورکولو سره کیږي او له ګناهکار څخه د هرې ګناه کېدل هغه د مخکې نه د الله لخوا د رسوایۍ او ذلت - لیکلو - له امله ده، نیکمرغه هغه څوک دی چې له وړاندې ورته نیکمرغي لیکل شوې وي او بدبخته هغه څوک دی چې له وړاندې ورته بدبختي - لیکل - شوې وي او د بنده ګانو د خیر او شر کړنې د دوی خپلې کړنې دي، خو کړنې یې د دوی د خالق لخوا پیدا شوي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی طاعتونه او اطاعت کوونکي خوښوي او ایمان لرو چې الله تعالی فسق او فاسقان بد ګڼي او یقینا کله چې الله - تعالی - د بنده لپاره د خیر اراده وکړي نو د هغه کارونو توفیق ورکړي چې هغه یې خوښوي او د خپل اطاعت او هغو کارونو توفیق ورکړي چې هغه پرې له بنده څخه راضي کیږي او چاته چې لدې پرته بله اراده ولري نو حجت پرې قائم کړي، بیا عذاب ورکړي پداسې حال کې چې ورسره ظلم کوونکی نه وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په بدو کارونو امر نه کوي او د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د هر څه خالق دی او دا چې الله - تعالی - بندګان پیدا کړي او د دوی عملونه یې هم پیدا کړي، او له مخلوقاتو څخه هیڅوک ورسره د دې په پیدا کولو کې برخه نه لري، لکه څرنګه چې هیڅوک ورسره په واکمنۍ کې برخه وال ندی او الله تعالی پر بنده ګانو دلیل ونیوه چې یوازې همغه خالق دی او څوک چې کله په یوازې ځان پیدایښت وکړي، نو بیا هیچا لره دا حق نشته چې په پیدایښت کې ورسره د برخې اخیستلو دعوا وکړي.

او موږ عقیده لرو چې د شریعت، او حکم(کوني) او مخلوق ترمنځ هیڅ ټکر نشته، پس الله پاک لره مخلوقات دي او هغه لره حکم دی، نو هغه څه چې وغواړي کوي یې او له هغه څخه د هغه د کړنو په اړه پوښتنه نه شي کیدلای، هغه امر کوي،او د هغه پرېکړې لره ردوونکی نشته، او نه د هغه حکم څوک روسته کولای شي .

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی- د آسمانونو او ځمکې له پیدا کولو څخه پنځوس زره کاله د مخه مخلوقات اندازه کړي او سره لدې یې د هغه او د هغه د رسولانو او أنبیاوو په اطاعت امر کړی او د هغه او د هغه د رسولانو او أنبیاوو له نافرمانۍ څخه یې منع کول کړي دي، نو هغه پاک ذات په خپل کتاب کې د هغه له تقدیر څخه د خبر ورکولو او د هغه له وحې او امر څخه په پیروۍ کولو امر کړی دی، حق ذات ښکاره کړې ده چې د هدایت پیروي فرض ده او دا چې هغه په خپل فضل سره هغه چاته هدایت کړی دی چې

غوښتل يې، او په خپل عدل يې هغه څوک بې لارې کړل چې غوښتل يې. حق ذات له خپل عام مشيئت (اختيار) څخه د خبرولو او مخالفينو ته د ګواښ کولو تر منځ يو ځای کړل او مؤمنو بنده ګانو ته يې په عبادت او پر هغه په توکل کولو باندې امر وکړ او په تقدير ايمان او په شريعت د عمل کولو تر منځه يو ځای کول يو شونی کار دی او دا چې هغه پرې برلاسی دی او الله تعالی دا ښکاره کړه چې هغه هيڅ يو نفس لره د هغه له توان څخه پورته نه مکلفوي.

او مونږ پر دې ايمان لرو چې: لکه څرنګه چې د پېدا کولو، امر او شريعت تر منځ ټکر نشته، همدا رنګه د شريعت، امر او عقل تر منځه هم ټکر نشته، نو هر هغه څه چې الله او رسول يې - صلی الله عليه وسلم - پرې امر کړی او يا الله او رسول يې ورڅخه منع فرمايلې ده او يا الله مقدر کړی دی او خبر يې پرې ورکړی دی، نو د عقل سره تضاد نه لري، بلکه دا د هغه څه غوښتنه ده چې عقل پرې امر کوي او دا لوی حکمت دی.

او موږ دا عقيده لرو چې الله - تعالی - د دې لپاره کتابونه نازل کړي او رسولان يې رالېږلي تر څو پر مخلوق حجت قائم شي، او شريعت، حکم (کوني) او تقدير ټول يو د بل بشپړونکي دي او پدې کې لويه ښکلا ده، بلکه لدې څخه نور غوره نشته.

او الله - تعالی - د خپل کتاب ستاينه کړې، هغه يې په تر ټولو ښکلي وينا سره ياد کړی دی چې شريعت او حکم دواړو ته شامل دی - نو هغه څه چې الله مشروع او مقدر کړي دي ، نو هغه د بشپړوالي او ښکلا وروستی حد وي، برابره - خبره ده -که ذهنونه يې درک کړي يا يې په درک او پوهيدو کې پاتې راشي، نو مونږ خپل عقلونه او نظريات شاته نه اچوو تر څو د الله د شريعت او قانون په اړه پريکړه کوونکي شي؛ کله ورته په ښه ويلو او کله ورته په بد ويلو سره، بلکه هر هغه څه چې الله تعالی مقدر کړي او مشروع کړي دي نو هغه پوره ښکلا لرونکي او بشپړ دي.

او مونږ ايمان لرو چې شريعت او تقدير ټول خير دی، او الله تعالی هيڅکله يوازې شر نه ټاکي ، بلکه شر د عمومي تقدير شوو کارونو سره يو ځای کوي او په قران کې يې اضافت هغه چاته کيږي چې تر سره کوونکی يې وي، او د ادب او احترام غوښتنه هم دا ده چې الله تعالی ته د شر نسبت ونه شي.

او مونږ ايمان لرو چې د اسبابو کارول په تقدير له ايمان سره ټکر نه لري، بلکه د اسبابو کارول په قضا او قدر باندې له بشپړ ايمان راوړلو څخه دي، او مونږ ته رب د أسبابو په کارولو امر کړی دی او له سترو اسبابو څخه يې دعا ده او مونږ ته يې په دعا امر کړی پداسې حال کې چې پريکړه مخکې شوې ده.

او مونږ په دې ایمان لرو چې الله پاک په عدل سره امر کوي - او په شریعت، تقدیر او جزاء ورکولو سره پریکړه کوي، او له خپل ځان څخه یې ظلم نفي کړی او بشپړ عدالت یې ځانته ثابت کړی دی.

او پدې ایمان لرو چې د تقدیر له مخکې والې څخه پر بندګانو ظلم نه لازمیږي، ځکه چې الله تعالی کتابونه نازل کړي او رسولان یې د دې لپاره رالیږلي تر څو د پیغمبرانو له رالیږلو وروسته خلکو ته په الله تعالی کوم دلیل پاتې نشي او تقدیر یې پټ راز ګرځولی، او بندګانو ته یې اراده او اختیار ورکړی دی، نو څوک چې په سمه لار شو -نو ګټه یې - د خپل ځان لپاره ده، او څوک چې لارورکی شو نو - ملامتیا یې - د خپل ځان ده.

مونږ عقیده لرو چې د نافرمانۍ په کولو یا د اطاعت د عملونو پریښودلو لپاره په تقدیر استدلال روا ندی او هغه مشرکانو چې په شرک کې د واقع کېدو لپاره یې په تقدیر استدلال کړی دی، الله تعالی یې دروغ ښکاره کړل او خپل عذاب یې وروڅاکه، نو که چېرته تقدیر د دوی لپاره د شرک په جواز باندې دلیل جوړیدلای ، نو الله تعالی به عذاب نه و ورڅکلی.

او مونږ عقیده لرو چې له ګناهونو څخه د توبې نه وروسته په تقدیر استدلال کول روا دي او دا چې د مصیبتونو لپاره په تقدیر استدلال وکړي.

او مونږ پدې ایمان لرو چې مؤمن کله یوه چاره الله ته وسپاري، راستون شي او د مصیبت پرمهال استرجاع وکړي - انا لله و انا الیه راجعون ووایي - نو د هغه لپاره د خیر درې خصلتونه ولیکل شي: د الله تعالی لخوا نه درود، رحمت او د هدایت لارې موندل.

)بـــاب وجوب الإيمان بالقدر (په دې اړه باب چې په قدر ایمان واجب دی.

او مونږ د الله په پریکړه او تقدیر ایمان لرو، هغه سپیڅلی ذات په هغه څه پوه دی چې پخوا وو او یا به په راتلونکي کې وي او دا ټول یې لیکلي دي، پرې خوښ شوی دی، پیدا کړي یې دي، او په اندازه کولو سره یې اندازه کړي دي.

او مونږ په علم الیقین سره پوهیږو چې په قضا او قدر ایمان د ایمان له رکنونو څخه شپږم رکن دی، حق سپیڅلي ذات فرمایلي دي:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾﴾ [القمر: 49]

(بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا کړی دی). [القمر سورت : 49 آيت]

، او متعال حق ذات فرمايلي دي:

﴿... وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾﴾ [الأحزاب: 38]

(او ده قيصله د الله انداره اندازه کړای شوې). [الأحزاب سورت: 38 آيت]

، متعال رب فرمايلي دي:

﴿... وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾﴾ [الفرقان: 2]

(او هر شی يې پيدا کړی دی، نو هغه يې په اندازه کړی دی، اندازه کولو سره). [الفرقان سورت: 2 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ ...﴾ [البقرة: 285]

(رسول پر هغه څه ايمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ايمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملايکو او د هغه پر کتابونو). [البقرة سورت: ٢٨٥ آيت]

، نو په تقدير ايمان په الله تعالی د ايمان له جملې څخه دی، ځکه چې قدر د الله تعالی علم او د هغه له تقدير او تدبير څخه دی. او الله تعالی فرمايي:

﴿هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾﴾ [غافر: 68]

(دی(الله) هغه ذات دی چې ژوندي کول کوي او مړه کول کوي، نو کله چې د يو کار (د ايجاد) فيصله وکړي، نو بېشکه همدا خبره ده چې ده ته وايي: موجود شه! نو هغه موجود شي). [غافر سورت: 68 آيت]

، الله تعالی فرمايلي:

﴿۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلۡغَيۡبِ لَا يَعۡلَمُهَآ إِلَّا هُوَۚ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۚ وَمَا تَسۡقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعۡلَمُهَا وَلَا حَبَّةٖ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡأَرۡضِ وَلَا رَطۡبٖ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ۝٥٩﴾ [الأنعام: 59]

(او خاص له الله سره د غيبو چابياني دي، يوازې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ يوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تيارو کې نه يوه دانه (پرېوځي) او نه لوند څيز او نه وچ مګر (دا ټول) په ښکاره کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آيت]

. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه د جبريل - عليه السلام - په حديث کې روايت دی فرمايي: نو له ايمان څخه خبر راکړه، هغه وفرمايل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ». قَالَ: صَدَقْتَ. "چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو او د آخرت په ورځ، او د خير او شر په اندازه ايمان ولرې". هغه وفرمايل : رښتيا دې وويل: مسلم (8)، ابو داود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی. او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده چې په تقدير ايمان د ايمان له رکنونو څخه يو رکن دی، حافظ أبو القاسم اللالکائي فرمايلي دي: که چېرته په دنيا کې داسې اجماع وي چې پرته له مخالف څخه خپره شوې وي، نو هغه به پدې مسأله کې وي (يعني د تقدير مسأله) نو که د چا وينا پکې مخالفه وه، نو هغه به ضدي مخالفت کوونکی انسان وي، چې عذاب به وروړسيږي، او هغه د الله تعالی د دې وينا لاندې راځي

﴿وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ۝١١٥﴾ [النساء: 115]

او هغه څوک چې له رسول سره مخالفت وکړي، وروسته له دې نه چې هغه ته نيغه لار ښه ښکاره شوه، او د مومنانو له لارې نه غير د بلې (لارې) تابع شي (، نو) مونږ به دغه (کس) هغه څه ته وروګرځوو چې دی ورته ورګرځېدلی دی او جهنم ته به يې داخل کړو او هغه د ورتلو بد ځای دی»[النساء: 115]

. شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (4/ 726). وعن عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده: أَنَّ نَفَرًا كَانُوا جُلُوسًا بِبَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَخَرَجَ كَأَنَّمَا فُقِئَ فِي وَجْهِهِ حَبُّ الرُّمَّانِ، فَقَالَ: «بِهَذَا أُمِرْتُمْ؟ أَوْ بِهَذَا بُعِثْتُمْ؟ أَنْ تَضْرِبُوا

كِتَابَ اللَّهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ؟ إِنَّمَا ضَلَّتِ الْأُمَمُ قَبْلَكُمْ فِي مِثْلِ هَذَا، إِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِمَّا هَاهُنَا فِي شَيْءٍ، انْظُرُوا الَّذِي أُمِرْتُمْ بِهِ، فَاعْمَلُوا بِهِ، وَالَّذِي نُهِيتُمْ عَنْهُ، فَانْتَهُوا». او له عمرو بن شعيب څخه روايت دی چې هغه له خپل پلار، هغه له خپل نيکه څخه روايت کوي چې: يو څه نفر د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په دروازه کې ناست وو، نو ځينو يې وويل: آيا الله تعالى داسې او داسې ندي ويلي؟ نو دا - خبرې - رسول الله صلى الله عليه وسلم واوريدې نو راووت، تا به ويل لکه په مخکې يې چې د انار دانې چاوديدلي وي، نو ويې فرمايل: آيا پدې - خبرو - تاسو ته امر شوی دی؟ او يا پدې سره ليږل شوي ياست؟ چې د الله کتاب يو په بل سره ووهئ؟ يقينا ستاسو څخه وړاندې امتونه د دې په څېر - خبرو - کې ګمراه شوي، تاسو له هغه څه څخه نه ياست چې دلته په کوم څه کې - لګيا - ياست، يوازې هغه ته پام وکړئ چې امر درته پرې شوی دی، نو عمل پرې وکړئ، او هغه چې ترې منع شوي ياست نو ترې منع شئ». ابن ماجه (85) او احمد (6845) روايت کړی دی او لفظ د همده دی، او حارث بن ابي اسامه په مسند کې - لکه د محقق په (735) کې، او ابن ابي عاصم په السنة کې (735) (406). او له عبد الملک څخه روايت دی - يعني ابن جريج - له عطاء بن أبى رباح څخه وايي: « ابن عباس ته راغلم، حال دا چې هغه په زمزم کې ورکوز شوی و، او د جامو لاندې برخه يې لنده شوې ده، نو ورته مې وويل: په تقدير کې خبرې شوي دي ، هغه وفرمايل: آيا دا کار يې کړی دی (خلکو)؟ ما وويل: هو، ويې فرمايل: قسم په الله چې دا آيت ندی نازل شوی مګر په همدوی کې: ﴿.... ذُوقُواْ مَسَّ سَقَرَ ۝٤٨ إِنَّا كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ ۝٤٩﴾ [القمر: 48-49]

(تاسو د دوزخ رسېدل وڅکئ، بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا کړی دی) [القمر سورت: 48، 49 آيتونه]

تاسو د هغوی د مرېضانو پوښتنه مه کوئ، او په مړو يې جنازې مه کوئ، او که ته ما ته د دوی څخه يو راوښايې نو زه به ترې سترګه وباسم». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (597/3). وقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رضي الله عنه لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ، قَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ»، يَا بُنَيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي». او عبادة بن الصامت - رضي الله عنه - خپل زوی ته وفرمايل: ای زويه ! ته هيڅ کله د ايمان حقيقي خوند نه شي موندلی تر دې چې پدې پوه شې چې څه چې درورسيدل هيڅکله به ترې نه وې ژغورل

شوی، او څه چې درونه رسیدل هیڅکله به دې تر لاسه کړي نه وو، ما له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه اوریدلي دي چې ویل یې: یقینا لومړی هغه څه چې الله پیدا کړ قلم و، نو ورته یې وویل: ولیکه، هغه وویل: ربه: څه ولیکم؟ هغه وفرمایل: د قیامت تر قائمیدو پورې د هر شي تقدیرونه ولیکه» ای بچیه! ما له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه اوریدلي دي چې فرمایل یې: "څوک چې له دې پرته په بل څه مړ شو نو زما څخه ندی". ابو داود په خپل سنن کې (۴۷۰۰) کې روایت کړی او ابن ابی عاصم په السنة کې (۵۱/۱). او له یحی بن یعمر څخه روایت دی فرمایي: لومړی هغه څوک چې په تقدیر کې یې خبرې کړي دي هغه معبد الجهني و په بصره کې، نو زه او عبد الرحمن الحمیري حج - او یا عمرې - ته روان شو، نو ومو وییل: ښه به وي که چېرته د رسو ل الله - صلی الله علیه وسلم - له کوم صحابي سره مخ شو، نو د دې خلکو د ویناوو په اړه به ترې پوښتنه وکړو چې دوی یې د تقدیر په اړه کوي، نو له عبد الله بن عمر بن الخطاب سره جومات ته د ننوتلو پر مهال مخ شو، نو ما او ملګري مې په منځ کې راګیر کړ: یو یې ښي لور ته او بل یې چپ لور - ته شو - نو ما فکر وکړ چې ملګری به مې خبره ماته پریږدي، نو ما وویل: ای أبو عبد الرحمن، زمونږ په طرف کې داسې خلک راښکاره شوي دي چې قرآن لولي او علم بربادوي او د دوی له کړنو څخه یادونه وکړه، او دا چې هغوی ګمان کوي چې تقدیر نشته، او دا چې - تقدیر - نشته او نه پرې له مخکې څوک پوهیږي تر دې چې کار واقع شوی نه وي، وایې: نو کله چې د دوی سره مخ شوې نو خبر یې کړه چې زه ورڅخه بېزاره یم، او هغوی زما څخه بیزاره دي او هغه چې عبد الله بن عمر پرې قسم کوي، که چېرته یو له دوی څخه د احد د غره په اندازه سره زر درلودل؟ او هغه یې د الله په لار کې لګولي وو نو الله به ترې نه وو قبول کړي تر څو چې په تقدیر ایمان ونه لري...». مسلم د خپل صحیح په مقدمه کې روایت کړی (۸) او آجري په الشریعه کې (۸۵۱/۲). او له أبو هارون الأبلي څخه روایت دی - او دی د هغه چا له جملې څخه و چې د عبد الله بن سهل سره یې ملګرتیا کړې وه - او دی یو نیک انسان و، او مونږ ته یې په جامع مسجد کې قرآن تدریساوه، فرمایی: «له سهل بن عبد الله څخه د تقدیر په اړه پوښتنه وشوه، نو ویې فرمایل: په تقدیر ایمان فرض دی، او دروغ ګڼل یې کفر دی او په اړه یې خبرې کول بدعت دی او ورڅخه چپ پاتې کېدل سنت دي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (786/4). او له حسن بصري څخه روایت دی فرمایلي یې دي: "قلم وچ شوی، قضاوت شوی، او تقدیر د کتاب - په تصدیق، د رسولانو په ربښتیا ګڼلو او د هغه چا په نیکمرغۍ چې عمل یې کړی وي او د الله څخه ویریدلی او د هغه چا په بدبختۍ چې ظلم او تېری یې کړی وي او د الله - تعالی - لخوا مؤمنانو ته په واکمنۍ ورکولو او د الله لخوا له مشرکانو څخه په بیزارۍ - بشپړ شوی دی. الشریعة، د

آجري (881/2). ابن بطة العكبري فرمايلي دي: بیا لدې څخه وروسته د تقدير په خير او شر، خوږ او ترېخ، لږ او زيات ايمان راوړل دي چې د الله تعالى لخوا په بندګانو د هغه د ارادې سره سم په ټاکلي وخت مقرر شوی دی چې بايد تر سره شي، نو د الله تعالى له مخکني علم سره سم تر سره کيږي نه مخکې کيږي او نه وروسته کيږي او دا چې کوم څه بنده ته رسيدونکي وي هيڅکله به ترې ونه ژغورل شي او له هغه څه نه چې ژغورل شوی دی هيڅکله به ورته ونه رسيږي، او هغه څه چې مخکې شوي وروسته به نه شي، او هغه چې وروسته شوي مخکې به نه شي...نو پدې سره ايمان حتمي دی، د الله تعالى لخوا يې په بنده ګانو فرض شوی، نو چا چې د دې مخالفت وکړ او يا ترې ووت، او يا يې پکې باطلې خبرې وکړې، او الله تعالى ته تقديرونه ثابت نه کړي او د تقدير او مشيئت نسبت هغه ته (الله) و نه کړي نو دا تر ټولو لومړی زنديق دی». الشرح والإبانة على أصول السنة والديانة، د ابن بطة (مخ: 213 - 216).

)بـــاب ما يتضمنه الإيمان بالقدر (باب دی د هغه څه په باره کې چې په تقدير ايمان ورته شامليږی

او مونږ ايمان لرو چې په تقدير ايمان د الله تعالى په هر اړخيزه او چاپيره پوهه ايمان لرل دي، او دا چې هغه پاک ذات په هر هغه څه پوهيږي چې په اسمانونو کې دي او په هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ٧٠﴾ [الحج: 70]

آيا ته نه يې پوه شوی چې بېشکه الله پوهېږي په هر هغه څه چې په آسمان او ځمکه کې دي، بېشکه دغه په يو کتاب کې دي، بېشکه دغه الله ته ډېر آسان دي). [الحج سورت: 70 آيت]

، او دا چې يقيناً الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ١٢﴾ [الطلاق: 12]

(الله هغه ذات دی چې اوه اسمانونه يې پيدا کړي دي او له ځمکې نه هم د دغو په مثل، (د الله) امر د دوی په مېنځ کې نازلېږي، د دې لپاره چې تاسو پوه شي چې يقيناً الله په هر

شي باندې ښه قادر دی او دا چې یقینًا الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی). [الطلاق سورت: 12 آیت]. او دا چې د هغه پوهې ستره، قدرمنې لویې او وړې چارې راګیرې کړي دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلۡغَيۡبِ لَا يَعۡلَمُهَآ إِلَّا هُوَۚ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۚ وَمَا تَسۡقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعۡلَمُهَا وَلَا حَبَّةٖ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡأَرۡضِ وَلَا رَطۡبٖ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ۝٥٩﴾ [الأنعام: 59]

(او خاص له الله سره د غیبو چابیاني دي، یواځې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ یوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پرېوځي) او نه لوند څیز او نه وچ مګر (دا ټول) په ښکاره کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آیت]

. ابن جرير رحمه الله د دې آیت د تفسیر سره فرمایلي دي: "همدارنګه داسې هیڅ شی چې اوس شتون لري، او یا هغه څه چې په راتلونکې کې به شتون ولري چې تر اوسه لا ندی پیدا شوی، مګر دا چې هغه په لوح محفوظ کې ثبت شوی دی، په هغه کې لیکل شوی دی، شمېر او اندازه یې، وخت یې چې پکې به رامنځته کیږي، او هغه حالت یې چې پکې به نابود کیږي او پدې قول {مُّبِين} سره یې موخه دا ده چې هغه - کتاب - د هغه څه د صحت ښکارندوی کوي چې پکې دي د هغه څه په شتون چې پکې رسم شوي (لیکل شوي دي) او په هغه بڼه چې پکې لیکل شوي دي. د الطبري تفسیر (403/11). او الله پاک فرمایلي دي:

﴿يَعۡلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا يَخۡرُجُ مِنۡهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعۡرُجُ فِيهَاۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلۡغَفُورُ ۝٢ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَأۡتِينَا ٱلسَّاعَةُۖ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأۡتِيَنَّكُمۡ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِۖ لَا يَعۡزُبُ عَنۡهُ مِثۡقَالُ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَآ أَصۡغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرُ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ۝٣﴾ [سبأ: 3-2]

(هغه پوهېږي په هر هغه څه چې په ځمکه کې ننوځي او په هر هغه څه چې له دې نه راوځي او په هر هغه څه چې له اسمان نه راکوزېږي او په هر هغه څه چې په ده کې پورته خېژي او همدغه (الله) بې حده مهربان، ډېر بخښونکی دی. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ} او کافران شویو کسانو وویل چې مونږ ته به قیامت رانشي ته (دوی ته)ووایه: ولې نه! زما دې په خپل رب قسم وي چې خامخا لازمًا به هغه (قیامت) تاسو ته راشي

(هغه رب) چې د غيبو عالم دی، له هغه څخه نه پټيږي په اندازه د يوې ذرې په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي). [سبا سورت: 2، 3 آيتونه].

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ»، قَالُوا: بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا، فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ، إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ»، قَالُوا: قَبِلْنَا، جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ، وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الأَمْرِ: مَا كَانَ؟ قَالَ: «كَانَ اللَّهُ، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ، وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ». ثُمَّ أَتَانِي رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا عِمْرَانُ، أَدْرِكْ نَاقَتَكَ، فَقَدْ ذَهَبَتْ، فَانْطَلَقْتُ أَطْلُبُهَا، فَإِذَا السَّرَابُ يَنْقَطِعُ دُونَهَا، وَايْمُ اللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنَّهَا قَدْ ذَهَبَتْ، وَلَمْ أَقُمْ. او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وم چې له بني تميم -څخه- يوه ډله خلک راغلل؛ نو- ورته- يې وفرمايل: «ای د تميم خلکو زيری قبول کړئ» هغوی وويل: مخکې دې زيری راکړی و، اوس يو څه راکړه، بيا د يمن له خلکو څخه يوه ډله راننوتله نو ورته يې وفرمايل : «زيری قبول کړئ ای د يمن خلکو، ځکه د تميم خلکو قبول نه کړ» هغوی وويل: مونږ راغلي يو تر څو ځان پر دين پوه کړو، او د دې چارې (کائناتو) د پيل په اړه درڅخه پوښتنه وکړو: چې څنګه و؟ ويې فرمايل: « الله و او له هغه مخکې هيڅ شی نه و، او د هغه عرش پر اوبو د پاسه و، بيا يې آسمانونه او ځمکه پيدا کړل، او په لوح محفوظ کې يې هر څه وليکل». بيا راته يو سړی راغی، نو ويې وييل: ای عمرانه! اوښه دې راونيسه چې درڅخه لاړه، نو زه يې د لټولو پسې لاړم، ګورم چې له شګو څخه اوښتې ده، او قسم په الله چې ما خوښه ګڼله چې تللې وای خو زه نه وم راپاڅېدلی». بخاري روايت کړی (۷۴۱۸) او ترمذي (۳۹۵۱). او الله تعالى په هر هغه څه پوهيدلی دی چې وړاندې وو، او يا به په راتلونکې کې وي، او په هغه څه چې که چېرته وي نو څنګه به وي، الله تعالى د منافقانو له حال څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي: که چېرته دوی له مؤمنانو سره - جهاد ته - وتلي وو هغوی لره به يې پرته له شر څخه نور څه نه و ورزيات کړي، حال دا چې هغو ورسره لا تللي نه وو:

﴿لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُواْ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ٤٧﴾ [التوبة: 47]

(که دوی ستاسو په لښکر کې وتلي وی (،نو) دوی به تاسو ته نه و زيات کړی (هيڅ شی) مګر شر او ضرور به دوی ستاسو په مينځ کې (د خرابی او چغلی لپاره) چابکي کړې وه، په داسي

حال کې چې دوی به تاسو لپاره فتنه لټوله او په تاسو کې د هغوی لپاره څه جاسوسان هم شته او الله پر ظالمانو ښه پوه دی). [التوبة سورت : 47 آیت].

او الله تعالی د دوزخیانو په اړه فرمايي:

وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ وُقِفُواْ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُواْ يَٰلَيۡتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٢٧ بَلۡ بَدَا لَهُم مَّا كَانُواْ يُخۡفُونَ مِن قَبۡلُۖ وَلَوۡ رُدُّواْ لَعَادُواْ لِمَا نُهُواْ عَنۡهُ وَإِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ٢٨

(او که ته ووینې کله چې دوی پر (غاړه د) اور ودرول شي، نو دوی به وايي: ای کاشکي! مونږ بيا (دنيا ته) واپس کړی شو، له دې (عقيدې او عمل) سره چې د خپل رب د ايتونو (بيا) تکذيب ونه کړو او مونږ شو له مومنانو څخه). [الأنعام سورت: 27، 28 آيتونه].

نو هغه يادونه وکړه چې که دوی بېرته دنيا ته راستانه شوي وای نو بېرته به خپل کفر ته ورګرځيدلي وو حال دا چې دوی لا د دوزخ اور ته نه وو ورښکاره کړای شوي. او الله تعالی فرمايي:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَأۡتِينَا ٱلسَّاعَةُۖ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأۡتِيَنَّكُمۡ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِۖ لَا يَعۡزُبُ عَنۡهُ مِثۡقَالُ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَآ أَصۡغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرُ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ٣﴾ [سبأ: 3]

(او کافران شويو کسانو وويل چې مونږ ته به قيامت رانشي ته (دوی ته) ووايه: ولې نه! زما دې په خپل رب قسم وي چې خامخا لازمًا به هغه (قيامت) تاسو ته راشي (هغه رب) چې د غيبو عالم دی، له هغه څخه نه پټيږي په اندازه د يوې ذرې په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي). [سبأ سورت: 3 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی هر هغه څه چې کيدونکي دي په يوه خوندي کتاب کې ليکلي دي ، حق ذا فرمايلي دي:

﴿... وَمَا يَعۡزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثۡقَالِ ذَرَّةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصۡغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكۡبَرَ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٍ ٦١﴾ [يونس: 61]

(او ستا له رب څخه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شی) هم نه پټيږي او نه له دې نه زيات وړوکی شی او نه له دې نه زيات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي). [يونس سورت: 61 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي:

﴿أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ٧٠﴾ [الحج: 70]

(ايا ته نه يې پوه شوی چې بېشکه الله پوهېږي په هر هغه څه چې په اسمان او ځمکه کې دي، بېشکه دغه په يو کتاب کې دي، بېشکه دغه الله ته ډېر اسان دي). [الحج سورت: 70 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي:

﴿مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ أَن نَّبۡرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ٢٢﴾ [الحديد: 22]

(نه رسيږي په ځمکه کې او نه ستاسو په ځانونو کې کوم مصيبت مګر (دا) په کتاب کې دي مخکې له دې نه چې دغه (ځانونه) پيدا کړو، بېشکه الله ته دا ډېره اسانه ده). [الحديد سورت: 22 آيت].

او له عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اوريدلي چې فرمايل يې: «كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ». "الله - تعالی - د اسمانونو او ځمکې له پيدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو تقديرونه ليکلي دي". مسلم (۲۶۵۳) او ترمذي (۲۱۵۶) روايت کړی. او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ: اكْتُبْ، فَقَالَ: مَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبِ الْقَدَرَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الأَبَدِ». «يقينا لومړی شی چې الله پاک پيدا کړ قلم و، نو هغه ته يې وويل: وليکه، هغه وويل: څه وليکم؟ هغه ورته وفرمايل: تقدير وليکه؛ هغه چې دي او هغه څه چې کيدونکي دي تر ابده پورې». (ابوداود (4700)، ترمذي (2155، 3319)، طيالسي (578)، احمد (22705، 22707) او ابن ابي عاصم په سنن کې په (115) شميره روايت کړی دی). او أبو هريرة - رضي الله عنه - له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمايي: «لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ». «کله چې الله - تعالی - د مخلوقاتو پيداينښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره يې کتاب وليکه چې: زما رحمت پر غضب باندې غالب شو، او يا يې وويل: مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی

- چې څه وغواړي لیکي یې او څه چې وغواړي له منځه یې وړي او همدا رنګه یې ثابت پرېږدي او هغه سره ام الکتاب دی، حق ذات فرمایلي دي او د هغه وینا حق ده:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدۡحُورًا﴿٣٩﴾﴾ [الإسراء: 39]

(الله محوه کوي هغه چې اراده یې وکړي او ثابتوي یې او له هغه سره اصل د کتاب دی). [الرعد سورت: 39 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې د الله - تعالی - له پریکړې او تقدیر پرته هیڅ شی نه شي کیدلی او د الله - تعالی - له پریکړي او تقدیر پرته د هیڅ کار مخنیوی نه کیږي، هغه څه یې چې مقدر کړي وي خامخا به پیښیږي هیڅ چاره ترې نشته او د هغه څه مخینوی یې چې کړی هیڅوک یې نه شي تر سره کولی، نو ټول مخلوقات هیڅ داسې کار نه شي کولای چې الله تعالی نه وي لیکلی او نه د هیڅ کار مخنیوی کولای شي چې الله پاک لیکلی وي، هغه څه چې بنده ته ونه رسیدل هیڅکله یې لاس ته نه شي راوړلی او هغه څه چې لاس ته راوړي هیڅکله به ترې بچ ونه خوري، له عبد الله بن عباس - رضی الله عنهما - څخه روایت دی فرمایي: زه یوه ورځ په سپرلۍ د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - شاته ناست وم نو ویې فرمایل: «يَا غُلَامُ، إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الأَقْلَامُ، وَجَفَّتِ الصُّحُفُ». «ای هلکه، زه تا ته څو خبرې درښایم: الله په یاد لره، هغه به ستا ساتنه وکړي، الله په یاد لره، هغه به دې په وړاندې ومومې، کله دې چې څه غوښتل نو له الله څخه یې وغواړه، او کله دې چې مرسته غوښتله، نو له الله نه یې وغواړه، او پوه شه: که دا ټول خلک راغونډ شي تر څو تاته د څه ګټه ورسوي، نو هغوی به تاته هیڅ ګټه و نه رسوي پرته له هغې چې الله درته لیکلی وي، او که دوی راغونډ شي چې تاته یو څه ضرر ورسوي، نو هیڅ ضرر به در ونه رسوي له هغه پرته چې الله تعالی درته لیکلي وي. قلمونه پورته شوي او کاغذونه وچ شوي دي». ترمذي (2516) روایت کړی او ابن وهب په القدر کې (28)، او احمد (2669) او عبد بن حمید (636) هم روایت کړی دی. او مونږ ایمان لرو پر دې چې الله څه وغواړي کیږي او هغه څه چې ونه غواړي نه کیږي، او دا چې د هغه مشیئت بشپړ دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٦٨﴾
[القصص: 68]

(او ستا رب پیدا کوي هغه څه چې وېي غواړي او هغه انتخاب کوي، دوی ته هېڅ اختيار نشته، الله تعالی لره پاکي ده، او هغه اوچت دی له هغه څه نه چې دوی يې ورسره شريکوي). [القصص سورت: 68 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٩﴾ [التكوير: 29

(او تاسو (د سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العالمين يې اراده وکړي). [التكوير سورت: 29 آيت]

. او د الله تعالی ځواک نافذ دی، حق ذات فرمايلي دي:

﴿أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَكَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعۡجِزَهُۥ مِن شَيۡءٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمٗا قَدِيرٗا ٤٤﴾ [فاطر: 44]

(او الله کله هم داسې نه دی چې هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونوکې او په ځمکه کې، بېشکه هغه (الله) له ازله ښه پوه، ښه قادر دی). [فاطر سورت: 44 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ ١١٢

(او که چېرې ستا رب، غوښتلی (نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آيت].

او د هغه په پادشاهۍ کې هيڅ شی نه شي کيدلی مګر چې هغه يې وغواړي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿۞ تِلۡكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۘ مِّنۡهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُۖ وَرَفَعَ بَعۡضَهُمۡ دَرَجَٰتٖۚ وَءَاتَيۡنَا عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِم مِّنۢ بَعۡدِ

مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخۡتَلَفُواْ فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ وَمِنۡهُم مَّن كَفَرَۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلُواْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ﴿٢٥٣﴾ [البقرة: 253]

(اوکه الله غوښتلی، (نو) هغه کسان به په خپلو کي نه وو جنګېدلي، چې له دغو (رسولانو) نه پس وو، له دې نه وروسته چې دوی ته څرګندي نښې راغلي، او لېکن دوی اختلاف وکړ، نو په دوی کي ځيني هغه دي؛ چې ايمان يې راوړ، او ځيني په دوی کي هغه دي؛ چې کافر شول، او که الله غوښتلی، (نو) دوی به په خپلو کي نه وو جنګيدلي، او لېکن الله کوي هغه څه چې اراده يې وکړي). [البقرة سورت: 253 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې بنده ګان هم حقيقي اراده او اختيار لري او هغه د الله تعالى د مشيئت تابع ده، الله تعالى فرمايلي: (او تاسو اراده نشئ کولی مګر دا چې الله يې وغواړي، بېشکه الله ښه عالم، ښه حکمت والا دی الله - تعالى - فرمايلي: { او تاسو د (سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العلمين يې اراده وکړي). او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي: [بېشکه دا (قرآن) نصيحت دی، نو هغه څوك چې غواړي چې خپل رب طرف ته لار ونيسي (نو ودې نيسي)]. او سپيڅلي ذات فرمايلي دي [دغه حق ورځ ده، نو هغه څوك چې د خپل رب په طرف د ورتلو ځای نيسي (نو ودې نيسياو مونږ ايمان لرو چې يقينا الله تعالى په خپل فضل سره هغه چاته هدايت کړی چې غوښتل يې او په خپل عدل سره يې چې چا لره غوښتل نو هغه يې ذليل کړ، له هغه څخه د هغه د کړنو پوښتنه نه کيږي حال دا چې دوی پوښتل کيږي، الله تعالى فرمايلي دي (او هغه کسان چې زمونږ د آيتونو تکذيب يې کړی دی (دوی) کاڼه او ګونګيان دي، په تيارو کې دي، چا ته چې الله وغواړي هغه ګمراه کوي او چا ته چې وغواړي هغه په نېغه لار روانوي). او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي (نو هغه څوك چې الله هغه ته د هدايت کولو اراده وکړي، (نو) د هغه سينه د اسلام لپاره پراخه کړي او هغه څوك چې هغه يې د ګمراه کولو اراده وکړي (، نو) د هغه سينه تنګه کړي، ببخي تنګه، ګويا کې هغه پورته اسمان ته په سختى سره خېژي، همدارنګه الله پليتي (عذاب) اچوي په هغو کسانو باندې چې ايمان نه راوړي). او الله تعالى فرمايلي دي: (او که مونږ غوښتلی (نو) مونږ به خامخا هر نفس ته د هغه هدايت ورکړی و او لېکن زما له جانبه دغه خبره ثابته (او لازمه) شوې ده چې زه به جهنّم خامخا ضرور له پيريانو او انسانانو، ټولو نه ډکوم). له ابوبکر المروزی څخه روايت دی وايي چې: «ما له ابو عبدالله - يعني احمد بن حنبل - څخه اوريدلي دي چې وييل يې: دوی له عبدالرحمن بن مهدي څخه د تقدير په اړه پوښتنه وکړه، هغه ورته وويل: خير او شر په اندازه دي». الإبانة الكبرى، د ابن بطة (261/4).
او أبوبکر بن أبی عاصم فرمايلي دي: «ما د سنت په اړه پوښتنه وکړه چې څه دي؟ او

سنت: په احکامو او نورو شیانو کې د ډېرو معناګانو لپاره یو جامع نوم دی، سنت هغه څه دي علماوو يې سنت ته په نسبت ورکولو کې اتفاق کړی وي لکه: د تقدير د اثبات وينا، او دا چې وړتيا د عمل لپاره له عمل سره وي، او په خير او شر، خوږ او تريخ تقدير باندې ايمان درلودل دي، او د هر پيروي کوونکي انسان پيروي هغه ته د الله تعالی په توفيق ورکولو سره کيږي او د هر نافرمان انسان هره نافرماني، د الله تعالی لخوا د ده لپاره ذلت او خواري ده، نيکمرغه انسان هغه دی چې له وړاندې نه ورته نيمکرغي ليکل شوي وي او بدمرغه انسان هغه دی چې بدمرغي ورته له مخکې ليکل شوي وي او کارونه د الله تعالی له ارادې او خوښې څخه خارج ندي او د بنده ګانو نيک او بد عملونه د دوی خپلې کړنې دي، او خالق ذات يې پيدا کوونکی دی». السنة، د ابن أبي عاصم (645/2). او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالی- اطاعت او اطاعت کونکي خوښوي، الله -جل جلاله فرمايلي دي (او لېکن الله تاسو ته ايمان محبوب وګرځاوه او هغه يې ستاسو په زړونو کې ښايسته کړ او تاسو ته يې کفر او فسق او نافرماني کول ناخوښه وګرځول، هم دغه کسان په نېغه لار دياو الله پاک فرمايلي دي: (او څوك چې د الله او د (هغه د) رسول اطاعت وكړي، نو دغه كسان به له هغو خلكو سره وي پر چا باندې چې الله انعام كړى دى، چې نبيان، او صديقين او شهيدان او صالحان دي او دغه خلق ښه ملګري دياو الله تعالی فرمايلي: (او احسان کوئ بې شکه الله تعالی محبت کوي د داسي ښائسته عمل کوؤنکو سره). او الله تعالی فرمايلي (يقينًا الله ډېر توبې وېستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ العُطَاسَ، وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ». «الله تعالی پرنجی خوښوي، او خوله وازی (ارږمی) بد ګڼي». بخاري (6223)، مسلم (2994)، ابوداود (5028)، ترمذي (2746) او ابن ماجه (968) روايت کړی دی. أبو هريرة -رضي الله عنه- له نبي كريم -صلى الله عليه وسلم- څخه روايت كوي چې فرمايلي يې دي: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ...». «کله چې الله له یو بنده سره مينه ولري، نو جبرائيل ته غږ وکړي: الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه ولره...». بخاري (6040)، مسلم (2637) او ترمذي (3161) روايت کړی. او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی بې لاريتوب او بې لارې انسانان بد ګڼي، او حق ذات فرمايلي دي:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ۝١١﴾ [الحجرات: 11

(ای هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی! هېڅ قوم دې په بل قوم پورې مسخرې نه کوي، کېدی شي چې هغوی له ده نه ډېر غوره وي، او نه (دې) ښځې په نورو ښځو پورې (مسخرې کوي)، کېدی شي چې هغوی له دوی نه ډېرې غوره وي او تاسو د خپلو ځانونو عيب جويي مه کوئ او يو بل په بدو لقبونو (او نومونو) سره مه بلئ، له ايمان راوړو نه بعد د فسق نامه بده ده او چا چې توبه ونه وېستله، نو هم دغه کسان ظالمان دي). [الحجرات سورت: 11 آيت]

، الله تعالی فرماېلي: (يقينًا الله له حد نه تېرېدونکي نه خوښوي). او الله تعالی فرمايلي دي: (حال دا چې الله فساد نه خوښوي). او له عثمان البتي څخه روايت دی وايي چې: زه ابن سيرين ته ورغلم، هغه راته وويل: خلک د تقدير په اړه څه وايي؟ ويې ويل: زه نه پوهېږم چې ما ورته څه ځواب ورکړ، ويې ويل: نو هغه له ځمکې څخه يو څه راپورته کړل او ويې ويل: زه نه غواړم چې - په اړه يې - د دې په اندازه څه ووايم، د الآجري په الشريعة کې لدې زيات دی (2/ 887). او يقينا کله چې الله - تعالی - د بنده لپاره د خير اراده وکړي نو د هغه کارونو توفيق ورکړي چې هغه يې خوښوي او د خپل اطاعت او هغو کارونو توفيق ورکړي چې هغه پرې له بنده څخه راضي کيږي او چاته چې لدې پرته بله اراده ولري نو حجت پرې قائم کړي، بيا عذاب ورکړي پداسې حال کې چې ورسره ظلم کوونکی نه وي». القدر، د فريابي (263 مخ). او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی په بدو کارونو امر نه کوي او د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي، الله تعالی فرمايلي: (بېشکه الله د بې حيايۍ حکم نه کوياو د لوی شان، شوکت او سلطنت خاوند فرمايلي دي: (او هغه د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي، او که تاسو شکر وباسئ (نو) دی دغه (شکر) تاسو ته خوښوي). او مونږ ايمان لرو چې الله د هر شي پيدا کوونکی دی، الله تعالی فرمايلي دي: { ، (الله د هر شي پيدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). او پدې چې الله - تعالی - بنده ګان پيدا کړي دي، او د دوی کړنې يې هم پيدا کړي دي، الله تعالی فرمايلي دي: (حال دا چې الله ستاسو او ستاسو د عملونو، پيدا کوونکی دي). او هيڅوک ورسره د - مخلوقاتو - په پيدا کولو کې برخه نه لري، لکه څرنګه چې ورسره څوک د هغه په پادشاهۍ کې برخه نه لري، حق ذات فرمايلي دي: (هغه ذات چې خاص د هغه لپاره د آسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او هېڅ اولاد يې نه دی نيولی او د ده لپاره په بادشاهۍ کې هېڅ شريك نشته او هر شی يې پيدا کړی دی، نو هغه يې په اندازه کړی دی، اندازه کولاو الله تعالی پر مخلوقاتو استدلال وکړ چې هغه يوازينی خالق دی، الله - تعالی - فرمايلي * نو تاسو ما ته خبر راکړئ! هغه نطفه چې تاسو يې تويوئ. آيا تاسو (له) دغې (نطفې نه بشر) پيدا کوئ، يا هم دا مونږ يې پيدا کوونکي يو). که څه هم دا په بيا راژوندي کېدو يو ثبوت دی، لدې سره د هغه - سپيڅلي ذات - په يووالي هم دليل دی چې يوازې هغه ذات تبارک وتعالی پيدا کوونکی دی.

)بــاب لا تعارض بين الأمر والشرع والخلق والعقل (باب دی پدې باره کې چې :د فرمان)امر کونی(، شریعت، پیدایښت او عقل تر منځه ټکر)تعارض (نشته

او مونږ ایمان لرو چې د شریعت، حکم (کوني)او مخلوق ترمنځ هیڅ ټکر نشته، ځکه چې الله پاک لره مخلوقات دي او هغه لره حکم دی، نو هغه چې څه وغواړي کوي يې او له هغه څخه د هغه د کړنو په اړه پوښتنه نه کیږي، هغه امر کوي،او د هغه پریکړې لره ردوونکی نشته، او د حکم لره روسته کوونکی نشته ، حق ذات فرمایلي دي:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ٥٤﴾ [الأعراف: 54]

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او لمر، او سپوږمۍ او ستوري،تابع کړای شویدي د هغه په حکم، خبر اوسئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 ایت].

او مونږ ایمان لرو چې الله -تعالی- د آسمانونو او ځمکې له پیدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو برخلیک تاکلی و، سره لدې يې بیا هم د هغه او د هغه د رسولانو او أنبیاوو د اطاعت امر يې کړی او د هغه له نافرمانۍ او د هغه د رسولانو او أنبیاوو له نافرمانۍ څخه يې منع فرمایلې ده، حق ذات چې مقدس نومونه لري فرمایلي دي:

﴿وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ١٠٧ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ١٠٨ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ١٠٩﴾ [یونس: 107-109]

(او که چېرې الله تا ته څه تکلیف درورسوي، نو له هغه نه غیر هیڅوك هغه (تکلیف) لره لرې کوونکی نشته او که چېرې هغه تا ته د خیر اراده وکړي، نو د هغه فضل لره هېڅ منع کوونکی نشته، په خپلو بنده ګانو کې چا ته چې وغواړي وررسوي یې او هماغه ښه بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی. ته ووایه: ای خلکو! یقینًا تاسو ته د خپل رب له جانبه حق راغی، نو هغه چا چې هدایت اختیار کړ، نو بېشکه همدا خبره ده چې هغه د خپل ځان لپاره هدایت حاصلوي اوڅوك چې بې لارې شي، نو بېشکه ضرر یې د خپل ځان دی او زه پر تاسو ذمه وار نه یم. وا او ته پیروي کوه د هغه څه چې تا ته وحي کیږي او صبر کوه تر هغه پورې چې الله فیصله وکړي او هغه تر ټولو غوره فیصله کوونکی دی). [یونس سورت: 107-109 آیتونه].

نو په دې آیتونو کې الله تعالی د تقدیر په اړه خبر ورکول او د وحی او د خپل حکم په پیروۍ کولو امر یې یو ځای کړل، حق ذات فرمایلي دي (ته پیروي کوه د هغه شي چې تا ته د خپل رب له جانبه وحي کیږي، نشته حق معبود مګر همغه دی او ته له مشرکانو څخه مخ واړوه. وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكُواْ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ} او که چېرې الله غوښتلی (، نو) دوی به شرك نه و کړی او ته مونږ په دوی باندې ساتونکی (نګران) نه یې ګرځولی او نه ته یې په دوی باندې نګران). نو حق ذات ښکاره کړه چې د هدایت د لارې پیروي واجب ده، او دا چې هغه ذات د خپل فضل له مخې چا لره چې غوښتل هدایت کړی دی او په خپل عدل سره یې چې چاته غوښتل هغه یې ګمراه کړی دی او هغه سپیڅلې ذات فرمایلي دي:

﴿وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةًۖ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ١١٨ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ١١٩ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَۚ وَجَآءَكَ فِي هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ١٢٠ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ١٢١ وَٱنتَظِرُوٓاْ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ١٢٢ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ١٢٣﴾ [هود: 118-123]

(او که ستا رب غوښتلی خامخا به یې خلك ټول یو امت ګرځولي وو او دوی به همېشه اختلاف کوونکي ویمګر هغه څوك چې ستا رب پرې رحم وکړي او د دغه (اختلاف او رحمت) لپاره یې دوی پیدا کړي دي او ستا د رب خبره پوره شوې ده چې خامخا هرومرو به زه جهنم له پېریانو او انسانانو ټولو نه ضرور ډکوم. او مونږ تا ته د رسولانو له خبرونو ځنې ټول هغه څه بیانوو چې په هغو سره مونږ ستا زړه کلکوو او تا ته په دې (خبرونو) کې راغلی دی حق او نصیحت

او یادونه لپاره د مومنانو. او ته هغو کسانو ته چې ایمان نه راوړي، ووایه: تاسو پر خپل ځای (او حال) عمل کوئ، بېشکه مونږ هم عمل کوونکي یو. او تاسو انتظار کوئ، بېشکه مونږ هم انتظار کوونکي یو. او خاص الله لره دی د اسمانونو او ځمکې (علمِ) غیب او خاص هم ده ته (د بنده ګانو) ټول کارونه بېرته ورګرځول کیږي، نو ته د ده عبادت کوه او پر ده توکل کوه او ستا رب له سره غافله ندی له هغو کارونو نه چې تاسو یې کوئ). [هود سورت: 118-123آیتونه].

او په دې آیتونو کې - هم - الله -تعالی- د خپلې عمومي ارادې په اړه خبر ورکول او خپلو مخالفانو ته د ګواښ کول او مؤمنو بنده ګانو ته په خپل عبادت امر کول او پر هغه توکل کول سره جمع کړل. او په تقدیر باندې د ایمان راوړلو او په شریعت د عمل کولو تر منځ یو ځای کول یو شونی کار دی او برلاسي کیدل پرې کیدلی شي، لدې امله الله تعالی فرمایي:

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ ...﴾ [البقرة: 286]

(او الله هېڅ یو نفس نه مکلف کوي مګر د هغه له وَس سره سم). [البقرة سورت: 286 آیت]، او حق ذات تعالی فرمایلي دي:

﴿وَلَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۖ وَلَدَيۡنَا كِتَٰبٞ يَنطِقُ بِٱلۡحَقِّ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٦٢﴾ [المؤمنون: 62]

(مونږ هېڅ یو نفس نه مکلف کوو مګر د هغه له طاقت سره سم). [المؤمنون سورت: 62 آیت].

او الله - تعالی - مونږ ته د هغه په دردناکو تقدیرونو باندې په صبر کولو سره امر کړی دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَلَنَبۡلُوَنَّكُم بِشَيۡءٖ مِّنَ ٱلۡخَوۡفِ وَٱلۡجُوعِ وَنَقۡصٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٥٥﴾ [البقرة: 155]

(او خامخا مونږ به تاسو ضرور په یو شي سره له وېرې او له لوږې او د مالونو او ځانونو او مېوو په نقصان (کمي) سره ازمایو، او صبر کوونکو ته زېری ورکړه). [البقرة سورت: 155 ایت]،

لوړ او سپیڅلي ذات فرمایلي دي:

﴿... إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجۡرَهُم بِغَيۡرِ حِسَابٖ ١٠﴾ [الزمر: 10]

(بېشکه یوازې صبر کوونکو ته د هغوی اجر بې حسابه پوره ورکول کېږي). [الزمر سورت : 10 آیت].

او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً الأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ». «تر ټولو سخت خلک چې امتحان کيږي هغه پيغمبران دي، بيا چې څوک ورپسې دي، بيا چې څوک ورپسې دي ، بيا چې څوک ورپسې دي». اسحاق بن راهويه (٢٤١٣)، او أحمد په مسند (٢٧٠٧٩) کې، ابن ابي الدنيا په المرض والکفارات کې (٦)، نسائي په الکبري (٧٤٤٠) کې روايت کړی دی. او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روايت دی وايي چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي دي: «مَا يَزَالُ البَلَاءُ بِالمؤْمِنِ وَالمؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ». «تر هغه پورې مؤمن سړی او مؤمنه ښځه - د الله تعالی لخوا - په خپل ځان، اولاد او مال کې ازمايل کيږي تر څو چې دی کله د الله - تعالی - سره مخ شي او هيڅ ګناه پرې پاتې نه وي». ترمذي (٧٨٥٩)، ابن ابي شيبه (١٠٩١۶)، احمد په مسند (٧٨٥٩) او هناد بن السري په الزهد (۴٠٢) کې روايت کړی دی. وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الغَرْقَدِ، فَأَتَانَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ، وَمَعَهُ مِخْصَرَةٌ، فَنَكَّسَ، فَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمِخْصَرَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَانُهَا مِنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَتْ شَقِيَّةً أَوْ سَعِيدَةً»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا نَتَّكِلُ عَلَى كِتَابِنَا، وَنَدَعُ العَمَلَ؟ فَمَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ. قَالَ: «أَمَّا أَهْلُ السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا أَهْلُ الشَّقَاوَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ الشَّقَاوَةِ»، ثُمَّ قَرَأَ:

﴿فَأَمَّا مَنۡ أَعۡطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ۝٥ وَصَدَّقَ بِٱلۡحُسۡنَىٰ ۝٦﴾ [الليل: 5-6]

. او له علی - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: مونږ په بقيع الغرقد کې په يوه جنازه کې وو، الآيَةَ [الليل: 6]»

چې نبي - صلی الله عليه وسلم - مونږ ته راغی، نو کېناست او مونږ يې شاوخوا کيناستو، او هغه سره يوه چوکه وه، نو سر يې ټيټ کړ، او چوکه يې په ځمکه کې په لختي (ډکي) سره وهله، بيا يې وفرمايل: «ستاسو څخه هيڅوک داسې نشته، هيڅ داسې يو ساکښ نشته مګر دا چې ځای يې په جنت يا دوزخ کې ليکل شوی دی، مګر دا چې ليکل شوي دي چې بدبخته دی که نيکبخته» نو يو سړي وويل: آيا په خپل ليک باندې تکيه ونکړو، او عمل کول پرې نږدو؟ نو څوک چې زمونږ څخه له نيکمرغانو څخه وي

نو د نیمکرغو خلکو عمل ته به ورځي، او که چېرته زمونږ څخه څوک له بدمرغانو څخه وي نو د بدمرغو خلکو عمل ته به ورځي، ويې فرمايل: «کوم چې نیمکرغه خلک دي نو هغوی ته به د نیکمرغو خلکو عملونه آسان کړای شي او کوم چې بدمرغه خلک دي نو هغوی ته به د بد مرغو خلکو عملونه آسان کړای شي»، بيا يې - د الله تعالی دا وينا - ولوستله {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى }. الليل سورت: ۶ آيت. (نو هر چې هغه څوك دی چې ورکړه کوي او وېرېږي، او د ډېرې ښکلې کلمې تصديق کوي). بخاري (۱۳۶۲)، مسلم (۲۶۴۷)، ابو داود (۴۶۹۴) او ترمذي (۳۳۴۴) روايت کړی دی. وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُعْرَفُ أَهْلُ الجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: فَلِمَ يَعْمَلُ العَامِلُونَ؟ قَالَ: «كُلٌّ يَعْمَلُ لِمَا خُلِقَ لَهُ، أَوْ: لِمَا يُسِّرَ لَهُ». او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې يو سړي وويل: ای د الله رسوله، آيا د جنت خلک د اور له خلکو څخه پېژندل کيږي؟ هغه وفرمايل: «هو» هغه وويل: نو بيا ولې خلک عمل کوي؟ هغه وفرمايل: هر يو هغه عمل کوي چې ورته پيدا شوی دی، او يا: چې ورته آسان کړی شوی دی». بخاري (6596)، مسلم (2649) او ابوداود (4709) روايت کړی. وعن جابر رضي الله عنه قال: جَاءَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، بَيِّنْ لَنَا دِينَنَا كَأَنَّا خُلِقْنَا الْآنَ، فِيمَا الْعَمَلُ الْيَوْمَ؟ أَفِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ، وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ، أَمْ فِيمَا نَسْتَقْبِلُ؟ قَالَ: «لَا، بَلْ فِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ» قَالَ: فَفِيمَ الْعَمَلُ؟ قَالَ زُهَيْرٌ: ثُمَّ تَكَلَّمَ أَبُو الزُّبَيْرِ بِشَيْءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ، فَسَأَلْتُ: مَا قَالَ؟ فَقَالَ: «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ». او له جابر - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: سراقة بن مالک بن جعشم راغی ويې وييل: ای د الله رسوله! مونږ ته - د تقدير اړوند - زمونږ دين داسې بيان کړه لکه مونږ چې اوس پيدا شوي يو (يعنې داسې وګڼه چې په هيڅ نه پوهيږو) زمونږ د نن ورځ عمل په کومه برخه کې دی؟ آيا په هغه برخه کې چې قلمونه پرې وچ شوي او تقديرونه پرې جاري شوي او که په هغه برخه کې چې مونږ يې په راتلونکي کې - په خپلې ارادې سره کوو؟ هغه وفرمايل: « نه، بلکه هغه برخه کې دی چې قلمونه پرې وچ شوي او تقديرونه پرې جاري شوي دي» هغه وويل: بيا نو عمل د څه لپاره؟ زهير ويلي: بيا أبو الزبير يو څه وويل چې زه پرې پوه نه شوم، نو پوښتنه مې ترې وکړه چې هغه څه وويل؟ هغه وويل "عمل وکړئ، ځکه هر سړي ته هغه څه آسانه شوي چې ورته پيدا شوی دی". مسلم روايت کړی دی (2648). او له سهل بن سعد الساعدي - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّ العَبْدَ لَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّهُ لَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا». «يو سړی به يو عمل کوي - نو خلک يې چې ګوري - هغه به د جنت د

خلکو عمل وي، حال دا چې هغه به د اور له خاوندانو څخه وي، او يو بل به يو عمل کوي - نو خلک يې چې ګوري - عمل به يې د اور د خلکو عمل وي، حال دا چې هغه به له جنتيانو څخه وي، او بيشکه چې عملونو ته اعتبار د پايلو پر اساس ورکول کيږي». بخاري (۶۴۹۳) او مسلم (۱۱۲) روايت کړی دی. ِامام الآجري له الله تعالی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه: «له خپلو بنده ګانو څخه پيروي خوښوي او امر يې پرې کړی دی، نو د هغه چا لپاره چې د هغه اطاعت يې کړی په توفيق ورکولو سره يې تقدير جاري شوی دی او له ګناهونو څخه يې منع فرمايلي ده، او د هغې د شتون اراده يې کړې ده پرته لدې چې خوښ يې وګڼي، او يا پرې امر وکړي، الله تعالی ډير پورته دی لدې څخه په فحشاوو امر وکړي او يا يې خوښه وګڼي او زمونږ رب ډير لوی دی لدې څخه چې د هغه په ملکيت کې دي يو کار تر سره شي پرته د هغه له ارادې څخه او يا داسې يو څه چې له پيدا کېدو څخه مخکې پرې د هغه د مخکني علم احاطه شوي نه وي، يقينا هغه په هر هغه عمل پوه دی چې د هغه بنده ګان به يې کوي مخکې لدې نه چې بندګان پيدا کړي، او وروسته لدې چې هغوی يې پيدا کړل نو په قضا او تقدير کې پرې پوه وو مخکې لدې چې کوم عمل وکړي، بېشکه قلم د الله تعالی په امر په لوح محفوظ کې په هغه څه جاري شوی چې په راتلونکي کې به وي، د نېکۍ يا بدۍ څخه، د خپلو هغه بنده ګانو ستاينه کوي چې د هغه په تابعدارۍ عمل کوي، او بنده ګانو ته د عملونو نسبت کوي، او هغوی سره په هغه باندې د لويو بدلو وعده کوي، او که د الله تعالی توفيق دوی ته نه وی نو دوی به هغه عملونه نه وی کړی چې د دې بدلې مستحق پرې ګرځېدلي دي،

﴿... ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ﴿٢١﴾﴾ [الحديد: 21]

[دا د الله تعالی فضل او مهرباني ده هغه چا ته يې ورکوي چې خوښه يې شي، او الله تعالی د لوی فضل خاوند دی]، [الحديد: 21]

او همدارنګه هغه قوم يې غندلی چې د هغه نافرماني يې کړې، او دوی ته يې د دې کار په کولو باندې ويره ورکړې، او د دوی عملونه يې دوی ته منسوب کړي، دا ټول د يو اندازه شوي شي د وجې دي، چا لره چې وغواړي ګمراه کوي يې، او چا ته وغواړي هدايت ورته کوي». الشريعة، د الآجري (2/ 702). او مونږ پر دې ايمان لرو چې لکه څرنګه چې د پيدا کولو، امر او شريعت تر منځه تعارض نشته، همدا رنګه د شريعت، امر او عقل تر منځه هم نشته، نو هر هغه څه چې الله تعالی او رسول يې - صلی الله عليه وسلم - پرې امر کړی وي او يا ترې الله او رسول يې منع فرمايلي وي، او يا الله مقدر کړی وي، او يا يې ترې خبر ورکړی وي - د عقل سره تعارض نه لري؛ بلکه دا پخپله

د هغه څه غوښتنه ده چې عقلونه پرې امر کوي، او دا ډېر لوی حکمت دی، حکيم او پوه ذات فرمايلي دي:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدۡحُورًا ٣٩﴾ [الإسراء: 39]

(دا (ټول حکمونه) له هغو د حکمت (او پوهې) له خبرو څخه دي چې ستا رب تا ته وحي کړي دي او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه نيسه (ګڼې) نو په جهنم کې به وغورځول شې، ملامت کړی شوی، رټل شوی). [الإسراء سورت : 39 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿حِكۡمَةُۢ بَٰلِغَةٞۖ فَمَا تُغۡنِ ٱلنُّذُرُ ٥﴾ [القمر: 5]

[(دغه) ډېر کامل حکمت دی، پس (دوی ته) وېروونکي نفع نه رسوي]. [القمر سورت : 5 آيت]

، حق ذات فرمايلي دي:

﴿... وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ ...﴾ [النساء: 113]

(او الله پر تا باندې نازل کړی دی کتاب (قرآن) او حکمت (سنت) او تا ته يې هغه څه درزده کړي دي چې ته پرې نه پوهېدلې) [النساء سورت : 113 ايت]

، او پدې سره پر مخلوقاتو حجت قائميږي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلۡ فَلِلَّهِ ٱلۡحُجَّةُ ٱلۡبَٰلِغَةُۖ فَلَوۡ شَآءَ لَهَدَىٰكُمۡ أَجۡمَعِينَ ١٤٩﴾ [الأنعام: 149]

(ته ووايه: نو خاص الله لره کامل دليل دی، نو که هغه غوښتلی تاسو ټول به يې لازمًا پر نېغه لار روان کړي وئ). [الأنعام سورت: 149 آيت]

. او دا شريعت، أمر او تقدير د ښکلا په لوړه مرتبه کې دي، بلکه لدې څخه غوره نشته، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿أَفَحُكۡمَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ يَبۡغُونَۚ وَمَنۡ أَحۡسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكۡمٗا لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ٥٠﴾ [المائدة: 50]

(ایا نو دوی د جاهلیت فیصله غواړي؟ او په فیصله کولو کې له الله نه (بل) څوك ډېر ښه دی، د هغه قوم لپاره چې یقین کوي!). [المائدة سورت: 50 آیت].

وعن ابن الديلمي قال: «أَتَيْتُ أبي بْنَ كَعْبٍ، فَقُلْتُ لَهُ: وَقَعَ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنَ الْقَدَرِ، فَحَدِّثْنِي بِشَيْءٍ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُذْهِبَهُ مِنْ قَلْبِي، قَالَ: لَوْ أَنَّ اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مُتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ. قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ عَبْدَاللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَحَدَّثَنِي عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مِثْلَ ذَلِكَ». او له ابن الديلمي څخه روایت دی فرمايي: «أبی بن کعب ته ورغلم، نو ورته مې وویل: زما په زړه کې د تقدیر په اړه یو څه ګرځي راګرځي، نو یو څه راته ووایه، زه هیله لرم چې الله یې زما له زړه څخه وباسي، هغه وویل: که چېرته الله تعالی د خپلو آسمانونو او ځمکې خلکو ته عذاب ورکړي بیا به هم پرې ظلم کوونکی نه وي، او که چېرته پرې ورحمیږي، نو رحمت به یې د دوی لپاره د دوی له عملونو څخه غوره وي، او که چېرته دې - د الله په لار کې - د أحد د غره په اندازې سره زر مصرف کړل نو الله تعالی به یې درڅخه قبول نه کړي تر څو چې په تقدیر ایمان رانه وړې، او ته پدې پوه شه چې څه درته رسیدونکي وي(په تقدیر کژ) هیڅکله به ترې خطا نه شي، او کوم څه چې درڅخه خطا شول(په تقدیر کې) هیڅ کله به درته ونه رسیږي، او که چېرته پرته لدې په بله عقیده مړ شوې نو اور ته به داخل شې. وایې: بیا عبد الله بن مسعود ته ورغلم، نو هغه هم همداسې وویل: وایې: بیا حذیفة بن الیمان ته ورغلم هغه هم همداسې وویل: وایې بیا زید بن ثابت ته ورغلم، نو هغه راته همداسې حدیث د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - لخوا بیان کړ». ابوداود (۴۶۹۹)، ابن ماجه (۷۷)، احمد (۲۱۵۸۹)، عبد بن حمید (۲۴۷) او فریابي په القدر (۱۹۰) او: شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (۴/ ۶۷۶) کې روایت کړی دی. او الله تعالی د خپل کتاب په ستاینه کې چې شریعت او أمر ته شامل دی فرمایلي دي چې تر ټولو غوره وینا ده، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحۡسَنَ ٱلۡحَدِيثِ كِتَٰبًا ...﴾ [الزمر: 23]

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی). [الزمرسورت: 23 آیت]

. نو هغه څه چې الله مشروع ګرځولي او یا یې مقدر کړي دي، نو هغه د کمال او ښکلا په وروستي حد کې دي؛ برابره خبره ده که عقلونه یې درک کړي او یا یې له درک او پوهې څخه عاجز پاتې شي، نو موږ خپل عقلونه او نظریات فیصله کوونکي (حاکمان)

نه ګرځوو د الله په شریعت او د هغه په تقدیر ؛ کله ورته په ښه ویلو او کله ورته په بد ویلو سره، بلکه هر هغه څه چې الله تعالی مقدر کړي او مشروع کړي دي نو هغه پوره ښکلا لرونکي او بشپړ دي. او مونږ ایمان لرو چې شریعت او تقدیر ټول خیر دی، او الله تعالی هیڅکله یوازې شر نه ټاکي ، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ». "او ټول ښه ستاسو په دواړو لاسونو کې دی، او شر ستاسو څخه ندي(١)". مسلم (771)، ابو داود (761)، ترمذي (266) او نسائي (897) روایت کړی دی. او شر هم په عام تقدیر کې شامل دی، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي :

﴿إِنَّا كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ ۝٤٩﴾ [القمر: 49]

(بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پیدا کړی دی). [القمر سورت : 49 آیت]،

او په قران کریم کې د شر اضافت هغه چاته کیږي چې تر سره کړی یې وي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ۝١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢﴾ [الفلق: 1-2]

ووایه (اې پېغمبره): زه پناه نیسم په رب د سبا پورې د هر هغه شي له شر نه چې ده پیدا کړی دی). [الفلق سورت : 1، 2 آیتونه]

. او له ادب څخه دا دي چې د شر نسبت الله تعالی ته ونه شي، الله تعالی له پیریانو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي چې هغوی ویلي دي:

﴿وَأَنَّا لَا نَدۡرِيٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي ٱلۡأَرۡضِ أَمۡ أَرَادَ بِهِمۡ رَبُّهُمۡ رَشَدٗا ۝١٠﴾ [الجن: 10]

(او دا چې یقینًا مونږ نه پوهېږو چې له هغه چا سره د شر (او بدی) اراده شوې ده چې په ځمکه کې دي، یا له دوی سره د دوی رب د لارښوونې (او خیر) اراده کړې ده). [الجن سورت: 10 آیت]

، او الله تعالی د - ابراهیم - الخلیل علیه السلام په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمایي چې هغه ویلي دي:

﴿وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ ۝٨٠﴾ [الشعراء: 80]

(او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي). [الشعراء سورت: 80 آیت]،

نو د ناروغۍ نسبت یې خپل ځانته او د شفا نسبت یې الله - جل جلاله - ته وکړ.

)بــاب فعل الأسبــاب من القدر (باب دی پدې باره کې چې د أسبابو کارول له تقدیر څخه دي

او مونږ ایمان لرو چې د اسبابو کارول په تقدیر له ایمان سره ټکر نه لري، بلکه د اسبابو کارول په قضا او قدر باندې له بشپړ ایمان راوړلو څخه دي، او زمونږ رب د رزق پسې په پلټنې امر کړی دی، حال دا چې هغه مونږ ته خبر راکړی دی چې هغه مونږ ته لیکلی دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ۝١٥﴾ [الملك: 15]

(دی همغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه تابع ګرځولې ده، نو تاسو د دې په اوږو (اطرافو، لارو) کې ګرځئ او د دغه (الله) له رزق نه خورئ او خاص ده ته (ستاسو) بیا ژوندي راپورته کېدل دي). [الملك سورت: 15 آیت].

او الله پاک فرمایلي دي:

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُواْ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝١٠﴾ [الجمعة: 10]

(نو کله چې لمونځ ادا کړی شي، نو تاسو په ځمکه کې خواره شئ او د الله له فضل څخه (څه) ولټوئ او تاسو الله ډېر زیات یادوئ، د دې لپاره چې تاسو کامیاب شئ) [الجمعة سورت: 10 آیت]

. او الله - تعالی له یعقوب څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي چې هغه خپلو اولادونو ته وویل:

﴿وَقَالَ يَٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُواْ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُواْ مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ۝٦٧﴾ [يوسف: 67]

(او هغه وویل: ای زما زامنو! تاسو (ټول) له یوې دروازې نه مه ورننوځئ او له بېلو بېلو دروازو څخه ورننوځئ او زه له تاسو نه د الله (له فیصلې) نه هېڅ شی نشم لرې کولی، حکم نشته

مګر خاص الله لره دی، خاص په هغه باندې ما توکل کړی دی اولازم دي چې توکل کوونکي یوازې په هغه باندې توکل وکړي). [یوسف سورت: 67 آیت].

او له سائب بن یزید څخه روایت دی چې: « بیشکه نبي - صلی الله علیه وسلم - د احد په ورځ دوه زغرې واخیستې، داسې ښکارېده لکه چې په دواړو کې راووت -یعني دواړه یې اغوستلې وې-». ابن ماجه (2806)، سعید بن منصور (2858)، احمد (15722) او نسائی په الکبری (8529) کې روایت کړی دی. او الله - تعالی - نوح علیه السلام ته د کښتۍ په جوړولو امر وکړ، همدا رنګه یې موسی - علیه السلام - ته امر وکړ چې بحر په امسا سره ووهي، او مریم - علیها السلام - ته یې امر وکړ چې د خرما د ونې ډډ وخوځوي تر څو پرې تازه خرما راتوی شي او داسې نور هغه څه چې الله - تعالی - پرې خپلو بنده ګانو ته د اسبابو په اخستلو امر کړی دی. او له سترو أسبابو څخه دعا ده، نعمان بن بشیر له پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - څخه د الله تعالی د دې وینا په اړه روایت کوي چې فرمایي:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ ...﴾ [غافر: 60]

(او ستاسې رب ویلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم) [غافر: 60]

. فرمایي: دعا عبادت دی، و ویې لوست: (او ستاسې رب ویلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم). د الله تعالی تر دې وینا پورې {دَاخِرِين}». یعني په داسې حال کې چې خوار او ذلیله به وي)». ابوداود (1479)، ترمذي (2969) او ابن ماجه (3828) روایت کړی. او له أسبابو څخه : درملنه، دم او دعا ده، فعن أبي خِزَامَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رُقًى نَسْتَرْقِيهَا وَدَوَاءً نَتَدَاوَى بِهِ وَتُقَاةً نَتَّقِيهَا، هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هِيَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ». له أبو خزامة څخه روایت دی، هغه له خپل پلار - رضي الله عنه - څخه روایت کوي فرمایي: ما له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه پوښتنه وکړه نو ومې وییل: ای د الله رسوله! مونږ ته د دم او دعا په اړه خبر راکړه هغه چې ځان پرې دموو او درمل چې د ځان درملنه پرې کوو او هغه څه چې د ځان ساتنه پرې کوو - لکه ډال - ، آیا دا - څیزونه - د الله تعالی له تقدیر څخه د څه شي مخنیوی کوي؟ هغه وفرمایل: "دا د الله - تعالی - له تقدیر څخه دي". ترمذي (٢٠٦٥)، ابن ماجه (٣٤٣٧)، ابن وهب په الجامع فی الحدیث کې (٦٩٩)، احمد (١٥٤٧٢) او ابن ابي عاصم په الاحاد او المثانی (٢٦١٠) کې روایت کړی دی.

)بـــاب القدر لا يتعارض مع العدل (باب دى په دې اړه چې تقدير د عدل سره په ټکر کې ندی

ایمان لرو په دې چې الله پاک په عدل باندې امر کوي او پخپله هم په انصاف سره فیصله کوي شرعا او تقدیرا او جزاء، الله تعالی فرمایلي:

﴿۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ...﴾ [النحل: 90]

(بېشکه الله د انصاف کولو او احسان کولو حکم کوي). [النحل سورت: 90 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا رَّجُلَيۡنِ أَحَدُهُمَآ أَبۡكَمُ لَا يَقۡدِرُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوۡلَىٰهُ أَيۡنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأۡتِ بِخَيۡرٍ هَلۡ يَسۡتَوِي هُوَ وَمَن يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٧٦﴾ [النحل: 76]

(او الله - تعالی - یو مثال بیانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې یو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري، پداسې حال کې چې هغه په خپل بادار باندې بار (بوج) دی، چې چېرته یې هم ولېږي هېڅ خیر نه راوړي، آیا برابرېږي دغه کس او هغه څوک چې په انصاف سره حکم کوي او هغه په نېغې لارې باندې قایم دی). [النحل سورت : 76 آیت]

، ابوذر - رضي الله عنه - له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روایت کوي په هغه څه کې چې هغه له الله تبارک وتعالی څخه روایت کوي چې هغه فرمایلي دي: «يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا». "ای زما بندګانو، ما په ځان باندې ظلم حرام کړی دی او په تاسو کې مې هم حرام کړی دی، نو خپل مینځ کې یو بل باندې ظلم مه کوئ". مسلم (2577) او ترمذي (2495) روایت کړی. او له خپل ځان څخه یې ظلم نفي کړی دی، نو الله تعالی فرمایلي دي:

﴿مَّنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ٤٦﴾ [فصلت: 46]

(هر څوک چې نېک عمل کوي، نو د خپل ځان لپاره (یې کوي) او څوک چې بدي کوي، نو ضرر یې په همده دی، او ستا رب په (خپلو) بنده ګانو د هېڅ ظلم کوونکی نه دی). [فصلت سورت: 46 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةٗ يُضَٰعِفۡهَا وَيُؤۡتِ مِن لَّدُنۡهُ أَجۡرًا عَظِيمٗا۝٤٠﴾ [النساء: 40]

(بېشکه الله د يوې ذرې په اندازه هم ظلم نه کوي او که دا (ذره) يوه نېکي وي، نو هغه به يې دوه چنده کړي)، [النساء سورت: 40 آيت]،

او الله - پاک - فرمايلي دي:

﴿وَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ نَقِيرٗا۝١٢٤﴾ [النساء: 124]

(او چې چا هم د نېکيو عمل وکړ، نر وي يا که ښځه، خو چې مومن وي، نو دغه خلق به جنت ته داخلېږي او پر دوی به د کجورې د زړي د داغ هومره ظلم هم نه کېږي). [النساء سورت : 124 آيت]،

او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظۡلِمُ ٱلنَّاسَ شَيۡـٔٗا وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ۝٤٤﴾ [يونس: 44]

(بېشکه الله په خلکو باندې هېڅ شی ظلم نه کوي او لېکن همدا خلک پر خپلو ځانونو ظلم کوي). [يونس سورت: 44 آيت]،

حق تعالی فرمايلي دي:

﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ۝١٦٠﴾ [الأنعام: 160]

(ځوک چې يوه نېکي راوړي، نو د هغه لپاره د هغې لس چنده دي او ځوک چې يوه بدي راوړي، نو هغه ته به يوازې د هغې په مثل سزا ورکولی شي او پر دوی به ظلم نه کېږي). [الأنعام سورت: 160 آيت]

. او داسې نور آيتونه چې د هغه د عدالت په کمال دلالت کوي، او له خپل ځان څخه يې د ظلم په نفي کولو. او مونږ ايمان لرو چې د قضا او قدر له مخکي والي څخه د بندګانو سره ظلم کول نه لازمېږي؛ ځکه چې الله تعالی کتابونه نازل کړي او رسولان يې رالېږلي، تر څو د پيغمبرانو له لېږلو وروسته خلکو ته په الله تعالی باندې کوم دليل پاتې نه شي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ١٦٥﴾ [النساء: 165]

(او (مونږ لیږلي وو) رسولان، چې زېرى وركوونكي او وېروونكي وو، د دې لپاره چې د خلكو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حكمت والا دى). [النساء سورت: 165 آیت].

او الله تعالی تقدیر یو پټ راز ګرځولی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ٢٦﴾ [الجن: 26]

(دى عالم الغيب (په غيبو عالم) دى، نو دى په خپلو غيبو باندې هيڅوك نه خبروي). [الجن سورت: 26 آیت]،

او بندګانو ته یې خوښه او اختیار ورکړی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡۚ...﴾ [الكهف: 29]

(او ته دوى ته ووايه: حق ستا د رب له جانبه دى، نو څوک چې (د ايمان) اراده وكړي نو هغه دې ايمان راوړي او څوک چې (د كفر) اراده وكړي نو هغه دې كافر شي) [الكهف سورت: 29 آيت]

، او الله تعالی فرمایي:

﴿إِنَّا هَدَيۡنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرٗا وَإِمَّا كَفُورًا ٣﴾ [الإنسان: 3]

(بېشكه مونږ ده ته د نېغې لارې ښوونه كړې ده، يا به دى شكر كوونكى وي او يا به ډېر ناشكره وي) [الإنسان سورت: 3 آیت]

، او حق ذات فرمایلي دي:

﴿فَأَلۡهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقۡوَىٰهَا ٨﴾ [الشمس: 8]

(نو ده ته يې د ده بدۍ او د ده تقوٰى (نېكۍ) الهام كړې (او ورښودلې) ده) [الشمس سورت: 8 آیت].

)بـــاب الاحتجاج بالقدر (باب دی په تقدير باندې د استدلال کولو په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - رسولان رالېږلي او کتابونه يې نازل کړي دي. تر څو خلکو ته په الله - جل جلاله - څه حجت پاتې نه شي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ١٦٥﴾ [النساء: 165]

(او (مونږ لېږلي وو) رسولان، چې زېرى وركوونكي او وېروونكي وو، د دې لپاره چې د خلكو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حكمت والا دى). [النساء سورت: 165 آيت]،

او الله - تعالی - له مشرکانو څخه د خبر ورکولو په موخه وويل چې هغوی په شرک د اخته کېدلو لپاره په تقدير استدلال وکړ، نو الله تعالی د دوی دروغ ښکاره کړل ، او خپل عذاب يې وروڅاکه، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشۡرَكۡنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ حَتَّىٰ ذَاقُواْ بَأۡسَنَاۗ قُلۡ هَلۡ عِندَكُم مِّنۡ عِلۡمٖ فَتُخۡرِجُوهُ لَنَآۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَخۡرُصُونَ ١٤٨﴾ [الأنعام: 148]

(ژر به هغه كسان ووايي چې شرك يې كړى دى، كه چېرې الله غوښتلي (نو) نه به مونږ شرك كړى و او نه زمونږ پلرونو او نه به مونږ څه شى حرام ګرځولى و، همدارنګه هغو كسانو (هم) تكذيب كړى و چې له دوى نه مخكې وو، تر دې چې هغوى زمونږ عذاب وڅاكه، ته ووايه: آيا تاسو سره څه علم شته چې پس مونږ ته يې راوباسئ، تاسو يوازې د ګمان پیروي کوئ او تاسو يوازې اټكل چلوونكي يئ). [الأنعام سورت: 148 آيت].

او که چېرته تقدير د دوی په شرک باندې حجت کيدلی شو نو الله تعالی به دوی ته خپل عذاب نه ورڅکلی. وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَمَعَهُ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الأَرْضِ، وَقَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ أَوْ مِنَ الجَنَّةِ»، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: أَلَا نَتَّكِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ». ثُمَّ قَرَأَ:

﴿فَأَمَّا مَنۡ أَعۡطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ٥﴾ [الليل: 5]

، او له علی - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمايي: مونږ د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - سره ناست وو او د هغه سره یو ډکی و چې په ځمکه کې يې واهه او ویې فرمایل: ستاسو څخه هیڅوک داسي نشته مګر دا چې د هغه ځای ناستی له اور او یا له دوزخ څخه لیکل شوی دی»، نو له خلکو څخه یو سړي وویل: ای د الله رسوله! آیا توکل نه کوو؟ - یعني چې عمل پرېږدو هغه وویل: « عمل وکړئ، ستاسو څخه هر (یو ته هغه څه) اسانه -ګرځول شوي دي چې ورته پیدا شوي دي- بیا یې - دا آیت ولوست: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى} [اللیل سورت: 5 آیت] الآيَةَ»

،نو هر چې هغه څوك دی چې ورکړه کوي او وېرېږي». بخاري (6605)، مسلم (2647)، ترمذي (2136) او ابن ماجه (78) روایت کړی دی. نو پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - په عمل کولو امر وکړ، او له - يوازې په امید له تکیه کولو څخه یې منع وفرمایله. او مونږ ایمان لرو چې له ګناهونو څخه د توبې نه وروسته په تقدیر استدلال کول روا دی، فعن حمید بن عبدالرحمن أن أبا هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي أَخْرَجَتْكَ خَطِيئَتُكَ مِنَ الجَنَّةِ، فَقَالَ لَهُ آدَمُ: أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَاتِهِ وَبِكَلَامِهِ، ثُمَّ تَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قُدِّرَ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه وسلم: «فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى». مَرَّتَيْنِ. له حمید بن عبدالرحمن څخه روایت دی چې ابوهریره رضي الله عنه فرمایلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «موسی او آدم یو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وویل: ته هغه آدم یې چې تېروتنې دې له جنت څخه راوویستلې، نو آدم ورته وویل: ته هغه موسی یې چې الله په خپلو رسالتونو او کلام سره غوره کړی یې، بیا ته ما په داسي یوه چاره کې ملامتوې چې زما له زېږېدو څخه مخکې پر ما مقدر شوې وه؟ نو رسول الله - صلی الله علیه وسلم وفرمایل: په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو، په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو» دوه ځلې. (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روایت کړی دی. مطرف بن عبد الله الشخير رحمه الله فرمایلي دي: «مونږ په قرآن کې تقدير ته نه یو سپارل شوي، او یقینا چې مونږ ته یې په قرآن کې خبر راکړی چې مونږ هغه ته ورګرځېدونکي یو»، السنة، د عبدالله بن أحمد (412/2). او محمد بن سیرین - رحمه الله - فرمایلي دي: "که په تقدير کې خبري کوونکي خلک له هغو کسانو څخه نه وي چې د لوی الله جل جلاله په آیتونو کې بې ځایه بحثونه کوي، نو زه نه پوهېږم چې دوی څه دي". السنة د عبدالله بن احمد (۴۳۲/۲) او شرح أصول أهل السنة والجماعة (۶۹۶/۴). ابن وهب او له یو څخه زیاتو ویلي دي: «له مالک څخه د قدریانو په اړه پوښتنه وشوه چې: آیا له خبرو څخه یې باید ځان وساتل شي ؟ هغه وفرمایل: هو، کله چې په خپله عقیده پوه وي. وایې: او په نیکی ورته امر کوي،

او له بدې څخه یې منع کوي او د دې پر خلاف یې خبروي او په خبرو یې ورسره موافقه نه کوي، او نه پرې لمونځ کوي، او جنازو ته یې ورتګ نه کیږي، او زه لازم نه ګڼم چې نکاح ورسره وشي یا ورته په نکاح ورکړل شي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿... وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ...﴾ [البقرة: 221]

(او خامخا مومن مَرَیـی بېخي غوره دی له ازاد مشرك نه)، [البقرة: 221]

د أشهب په روایت کې یې فرمایلي دي: او تر شا یې لمونځ نه کیږي، او نه یې حدیث اخیستل کیږي، او که چېرته ورسره په کوم مورچل کې مخ شوئ نو ترې یې وباسئ». ترتیب المدارك وتقريب المسالك (91/1). او مونږ ایمان لرو چې بنده ته روا دي د مصیبت پر مهال په تقدیر استدلال وکړي، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ، وَلَا تَعْجَزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ». «پیاوړی مؤمن الله ته له کمزوري مؤمن څخه خوښ او غوره دی او په دواړو کې خیر دی، په هغه څه تینګار وکړه چې ګټه درته رسوي او د الله تعالی نه مرسته وغواړه، او مه کمزوری کیږه، که چیرته درته څه - زیان - ورسیده نو داسې مه وایه: که چېرته مې داسې کړي وای، نو داسې او داسې به شوي وو، مګر ووایه: د الله تقدیر دی او هغه چې څه غوښتل هغه یې وکړل؛ ځکه د (که چیرته) کلمه د شیطان کړنې پرانیزي». مسلم (2664)، او ابن ماجه (79) روایت کړی دی. او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه د الله تعالی د دې وینا په تفسیر کې راغلي دي :

﴿ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةٞ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ١٥٦﴾ [البقرة: 156]

(هغه کسان چې کله دوی ته څه مصیبت ورسي (نو) وایي: یقینًا مونږ د الله یو او بېشکه مونږ خاص هغه ته ورګرځېدونکي یو) [البقرة: 156]

فرمایي: الله تعالی خبر ورکوي چې کله مؤمن چاره الله ته وسپاري او د مصیب پر مهال له فریاد کولو څخه په شا شي او (إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّـا إِلَيْهِ رَاجِعون) ووایي: نو د هغه لپاره د خبر درې خصلتونه ولیکل شي: د الله تعالی لخوا نه ستاینه، رحمت او د هدایت لارې موندل. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «مَنِ اسْتَرْجَعَ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ جَبَرَ اللَّهُ مُصِيبَتَهُ، وَأَحسَنَ عُقْبَاهُ، وَجَعَلَ لَهُ خَلَفًا صَالِحًا يَرْضَاهُ». «چا چې د مصیبت پر مهال (الله تعالی ته د ورګرځیدو ذکر ووایه یعنې (انا لله و انا الیه راجعون) نو الله تعالی به

یې مصیبت جبران کړي او عاقبت به یې ښایسته کړي، او د هغه نېکه بدله به ورکړي چې پرې به خوښ شي». طبري په التفسیر (707/2)، (223/3) کې، ابن ابي حاتم په التفسیر (1421) کې، طبراني په الکبیر (13027) کې، او البیهقي په الشعب کې روایت کړې دی(۹۲۴۰).

)کتاب العبادة (کتاب دی په بیان د عبادت کې.

د کتاب لنډیز

مونږ ایمان لرو چې الله تعالی مخلوقات د دې لپاره پیدا کړي دي چې عبادت یې وکړي، او هغه عبادت چې الله تعالی پرې امر کړی هغه حنیفیت دی- له شرک څخه توحید ته مایله کېدل دي - کوم چې د ابراهیم - علیه السلام - ملت دی، او دا هغه څه دي چې الله تعالی پرې ټولو ثقلینو (انسانانو او پیریانو ته) امر کړی دی. عبادت زیات ډولونه لري، او هیڅ ډول عبادت پرته له الله تعالی څخه بل چا ته روا ندی چې وکړای شي. د عبادت له ډولونو څخه یې ځیني دا دي: دعا، توکل، ویره سره د تعظیم، اونفس ویره پرته له اسبابو ،امید ساتل، پناه غوښتل، حلاله، مرسته غوښتل او د مصیبت پر مهال د مرستې غوښتل.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی مخلوقات د دې لپاره پیدا کړي دي چې عبادت یې وکړي او پدې پوهیږو چې په قرآن کریم کې لومړی امر له ټولو شیانو پرته یوازې د یو الله - تعالی - په عبادت شوی دی او هر پیغمبر خپل قوم ته ویلي دي چې :

﴿۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمۡ هُودٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓۚ ...﴾ [الأعراف: 65]

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه پرته (بل) هېڅ په حق معبود نشته) [الأعراف سورت: 65 آیت].

او مونږ پوهیږو چې عبادت تر هغه پورې نه قبلیږي تر څو چې الله رب العالمین ته خالص شوی نه وي او د پیغمبرانو د سردار - صلی الله علیه وسلم - د لارښوونو سره سم نه وي.

او واجب ده چې د عبادت موخه باید یوازې یو الله وي چې هیڅ شریک نه لري، او هغه پاک ذات د شرک له ټولو ډولونو لوی او کوچني څخه ویرول کړي دي، څکه څوک

چې خالص عمل وکړي مګر د رسول - صلی الله علیه وسلم - له لاربښوونو سره برابر نه وي؛ نو عمل یې پرې بیرته مردود دی، او څوک چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - له لاربښوونو سره سم عمل وکړي، خو الله تعالی ته خالص نه وي، نو هغه پرې مردود دی، یعنې ورځخه نه منل کیږی.

او مونږ پوهیږو چې د عبادت اصول (بنسټونه) دري دي: بشپړ محبت، بشپړ امید ساتل او بشپړه ویره او دا چې پیغمبران او رسولان لدې څخه په لوی نصیب او برخه بریالي شوي دي.

او تر ټولوستره هیله چې مؤمنان یې لري هغه د الله عزتمند مخ ته لیدل دي او د الله تعالی لیدل د جنتیانو له تر ټولو سترو نعمتونو څخه دي بلکه د هغوی د ټولو نعمتونو له پاسه اضافي نعمت دی او کله چې جنتیان جنت ته ننوځي، نو الله تعالی به د مؤمنانو د عزت او درناوي له پاسه د هغوی نور عزت او درناوي وکړي ځکه چې هغه لورینه کوونکی او سخي ذات دی نو دا زیات نعمت به یې هغه ته د دوی لیدل وي او تر ټولو لوی هغه څه چې مؤمنان ترې ویره لري هغه لدې نعمت څخه محرومیدل دي، په کوم سره یې چې خپل مؤمن اولیاء ځانګړي کړي دي او خپل دښمنان یې ترې محروم کړي دي او خپل ټول دښمنان یې هغه ته له لیدو څخه منع کړي دي له: مشرکانو، یهودو، نصاراو، مجوسیانو او منافقینو څخه.

او وسیله الله تعالی ته له واجباتو اومستحباتو څخه په هر هغه څه نږدې کېدل دي چې هغه پرې راضي کیږي، (او وسیله په بله معنا هم راځي، چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - پدې وینا کې ذکر شوې ده "له الله - تعالی - څخه زما لپاره وسیله وغواړئ").

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی یې بنده ګانو ته په دعا باندې امر کړی دی او د قبلیدو ژمنه یې ورسره کړې ده او پدې پوهیږو چې الله تعالی ته د هغه په غوره نومونو او لوړو صفتونو سره وسیله کیږي؛ لدې امله د أنبیاوو او پیغمبرانو دعاګانې به په ډیری وختونو کې الله تعالی ته د هغه په نیکو نومونو او لوړو صفتونو په وسیله کولو سره وې، او د دعا له ځایونو څخه یې ځینې دا دي: د لمونځونو پسې، د شپې په وروستۍ دریمه برخه کې، د روژه ماتي پر مهال، په طواف کې ، په صفا او مروه، په عرفات او مزدلفة او د جمرو له ویشتلو څخه وروسته.

لکه څرنګه چې وسیله په الله تعالی په ایمان سره کیږي په ډول ډول عبادتونو او نیکو عملونه سره هم وسیله کیږي. او الله تعالی ته د حالت په یادولو ، هغه ته په اړتیا ښودلو سره وسیله کیږي او پدې چې بنده د الله مرستې او د هغه رحمت ته اړ دی او پدې سره

هم وسيله کيږي چې مسلمان له يو صالح ژوندي انسان څخه وغواړي چې دعا ورته وکړي، لکه څرنګه چې د يوسف ورونو له خپل پلار څخه وغوښتل چې له الله تعالی ورڅخه ورته بخښنه وغواړي، او د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - له وفات څخه وروسته صحابه کرام له هغه څخه په وسيله ګرځولو واوښتل او عباس رضي الله عنه - چې ژوندی و - هغه يې وسيله وګرځاوه، ځکه هغوی پدې پوهېدل چې دا يوه روا وسيله ده.

له هغه څه پرته چې الله تعالی روا کړي دي بل څه وسيله ګرځول ناروا دي، د جاهليت د زماني خلکو به خپل بوتان او باطل معبودان الله تعالی ته وسيله ګرځول.

باب دی د الله تعالی د دې وينا په اړه} :وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون) {يعنې او ما پيريان او انسانان ندي پيدا کړي مګر د خپل عبادت لپاره(

مونږ ايمان لرو چې الله تعالی انسانان او پيريان د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴿٥٦﴾﴾ [الذاريات: 56]

(او ما پيريان او انسانان ندي پيدا کړي مګر د خپل عبادت لپاره). [الذاريات سورت: 56 آيت]؛

يعنې، او دوی ته امر ندی کړی شوی مګر د دې چې عبادت د الله رب العالمين لپاره خالص کړي. او هغه عبادت چې الله تعالی پرې امر کړی؛ هغه حنيفيت دی او هغه د ابراهيم عليه السلام ملت دی، الله تعالی فرمايلي:

﴿قُلْ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًاۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴿١٦١﴾﴾ [الأنعام: 161]

(ته ووايه: بېشکه زه (چې يم) ما ته زما رب د نېغې لارې هدايت کړی دی، چې ښېخې سم دين دی، د ابراهيم ملت دی، چې يوازې په حق پسې تلونکی و او له مشرکانو څخه نه و). [الأنعام سورت: 161 آيت].

او هغه عبادت چې الله تعالی پرې امر کړی ډېر ډولونه لري او هیڅ ډول یې له الله پرته بل چاته روا ندی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ١٨﴾ [الجن: 18]

(او دا چې یقینًا جوماتونه خاص د الله لپاره دي، نو تاسو له الله سره بل هیڅوک مه بلئ). [الجن سورت: 18 آیت]

. او له ډولونو څخه یې: دعا ده، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ١١٧﴾ [المؤمنون: 117

(او هغه څوک چې له الله سره بل داسې اله بلي چې له هغه سره په دې باندې هېڅ دلیل نشته، نو بېشکه همدا خبره ده چې د ده حساب د ده د رب په نیز دی، بېشکه شان دا دی چې کافران بری نه مومي} [المؤمنون سورت: 117 آیت]،

او الله تعالی فرمایي:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ٦٠﴾ [غافر: 60]

(او ستاسې رب ویلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم، یقینا هغه کسان چې لویي کوي زما له عبادت څخه خامخا به جهنم ته ذلیل (خوار) ننوځي). [غافر سورت: 60 آیت].

او - د عبادت له ډولونو څخه - توکل دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿... فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ٢٣﴾ [المائدة: 23]

(او تاسو خاص په الله باندې توکل وکړئ که چېرې تاسو مومنان یئ) [المائدة سورت: 23 آیت]

، او الله تعالی فرمایي:

او د عبادت له ډولونو څخه (خشیت) دی، هغه ویره چې تعظیم ورسره وي. (نو له هغو نه مه وېرېږئ، او له ما نه وېرېږئ). او د عبادت له ډولونو څخه ویره ده (په غیر د اسبابو)، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١٧٥﴾ [آل عمران: 175]

(نو تاسو له هغوی نه مه وېرېږئ او له ما نه وېرېږئ که چېرې تاسو مومنان یئ) [آل عمران سورت: 175آیت]

. او د عبادت له ډولو څخه امید ساتل دي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ يَبۡتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلۡوَسِيلَةَ أَيُّهُمۡ أَقۡرَبُ وَيَرۡجُونَ رَحۡمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحۡذُورٗا ٥٧﴾ [الإسراء: 57]

(دغه خلق چې دوی یې بلي، هغه خلق دي چې خپل رب ته وسیله (نزدیکت) لټوي چې په دوی کې کوم یو زیات نږدې دی او د هغه د رحمت امېد لري او د هغه له عذابه وېرېږي، بېشکه ستا د رب له عذاب څخه ویره کیدی شي). [الإسراء سورت: 57 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠﴾ [الكهف: 110]

(ته (دوی ته) ووایه: بېشکه همدا خبره ده چې زه یوازې ستاسو په شان بشر یم، ما ته وحي کیږي چې بېشکه ستاسو معبود یوازې یو معبود دی، نو هغه څوک چې د خپل رب د ملاقات هلیه لري، نو هغه دې نېک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هیڅوک نه شریکوي). [الكهف سورت: 110 آیت]

. او د عبادت له ډولونو څخه یو پنا غوښتل دي، حق ذات فرمایلي دي:

﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١﴾ [الناس: 1]

(ووایه (اې پیغمبره): زه پناه غواړم په رب د خلکو پورې). [الناس سورت : 1 آیت]

. او د عبادت له ډولونو څخه یو ذبح (حلاله) ده: حق ذات فرمايلي دي:

﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ١٦٢﴾ [الأنعام: 162

(ته ووايه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العلمين لپاره دي). [الأنعام سورت: 162 آيت]

. او د - عبادت له ډولونو څخه - يو مرسته غوښتل دي، الله تعالى فرمايلي:

﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ٥﴾ [الفاتحة: 5]

(خاص ستا بنده ګي کوو او خاص ستا څخه مرسته غواړو) [الفاتحة سورت: 5 آيت]

. او - د عبادت له ډولونو څخه - يو يې د سختۍ په حالت کې مرسته غوښتل دي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ٩﴾ [الأنفال: 9]

(کله چې تاسو له خپل رب نه مرسته وغوښته، نو هغه ستاسو دعا قبوله کړه چې بېشکه زه ستاسو مرسته کوونکی يم په زرو ملايکو سره، چې په يو بل پسې به راتلونکي وي) [الأنفال سورت: 9 آيت].

او مونږ پدې پوهيږو چې په قرآن کريم کې لومړی امر له ټولو شيانو پرته يوازې د يو الله - تعالى - په عبادت شوی دی د ستاينې وړ ذات فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ٢١﴾ [البقرة: 21

(ای خلکو! د خپل رب عبادت کوئ، هغه چې تاسو يې پيدا کړي يئ او هغه کسان چې له تاسو نه مخکې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ). [البقرة سورت: 21 ايت]

. او هر نبي خپل امت ته ويلي دي:

﴿....ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥ....﴾ [هود: 84

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه پرته (بل) هېڅ په حق معبود نشته)، [هود: 84

لکه څرنګه چې الله - تعالى - د لومړي پيغمبر په اړه فرمايلي دي:

﴿لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ٥٩﴾ [الأعراف: 59]

(يقينًا يقينًا مونږ نوح خپل قوم ته ليږلی و، نو هغه وويل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ برحق معبود نشته، بېشکه زه پر تاسو د لويې ورځې له عذاب نه وېرېږم) [الأعراف سورت: 59 آيت]،

او الله تعالی د اخري پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه خپل قوم ته وويل:

﴿۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ ...﴾ [النساء: 36]

(او تاسو د الله عبادت کوئ او له هغه سره هېڅ شی مه شريکوئ) [النساء سورت: 36: آيت]، او حق متعال ذات فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ ....﴾ [النحل: 36]

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت کې يو رسول ليږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت 36 آيت]

. او مونږ پوهيږو چې عبادت تر هغه پورې نه قبليږي تر څو چې الله رب العالمين ته خالص شوی نه وي او د پيغمبرانو د سردار - صلی الله عليه وسلم - د لارښوونو سره سم نه وي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠﴾ [الكهف: 110]

(نو هغه څوک چې د خپل رب د ملاقات هيله لري، نو هغه دې نېک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هيڅوک نه شريکوي). [الكهف سورت: 110 آيت].

او مونږ پوهيږو چې په عبادت سره بايد موخه يوازې يو الله وي چې شريک نه لري، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ». «بېشکه صحت د عملونو په نيتونو پورې دی او هر انسان ته به هغه څه حاصل شي چې د هغه نيت يې کړی وي، نو چا چې د الله او د هغه د رسول لپاره هجرت کړی وي؛ د هغه هجرت د الله او د هغه د رسول

لپاره دی او چا چې هجرت د دنیا لپاره او یا د یوې ښځې سره د واده کولو لپاره کړی وي نو د هغه هجرت د هغه څه لپاره دی چې هغه ورته هجرت کړی وي». بخاري (6689)، مسلم (1907)، ابوداود (2201)، ترمذي (1647)، نسائي (75) او ابن ماجه (4227) روایت کړی دی. او هغه سپېڅلي ذات له ټول شرک څخه ویرول کړي دي؛ هغه لوی وي او که کوچنی، الله تعالی فرمايلي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ٤٨﴾ [النساء: 48]

(بېشکه الله تعالی نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوک) شريک کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې يې وغواړي او څوک چې له الله سره شريک ونيسي، نو يقيناً هغه ډېره لويه ګناه راجوړه کړله). [النساء سورت : 48 آيت]

. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ». «الله تبارک و تعالی فرمايلي دي: د شريکانو تر ټولو غني يم، نو څوک چې يو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شريک کړي؛ زه به هغه کس د هغه شرک ته پرېږدم». مسلم روايت کړی دی (2985). نو څوک چې يو خالص عمل وکړي مګر د رسول الله صلى الله عليه وسلم له لارښوونو سره موافق نه وي، نو د هغه عمل مردود دی، الله - تعالى - فرمايلي:

﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ٢١﴾ [الأحزاب: 21]

(يقيناً يقيناً ستاسو لپاره په (کار د) رسول الله کې ډېره ښه اقتدا ده، د هغه چا لپاره چې د الله او د وروستنی ورځې امېد لري او الله ډېر زيات يادوي). [الأحزاب سورت: 21 آيت]

. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»، "څوک چې يو عمل وکړي چې هغه زمونږ په حکم کې نه وي، نو هغه مردود دی"، مسلم روايت کړی دی (1718). او الله تعالی فرمايلي:

﴿... فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٦٣﴾ [النور: 63]

(نو هغه کسان دې ووېرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسېږي، یا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسېږي) [النور سورت: 63 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ۝٣١﴾ [آل عمران: 31]

(ای نبي!) (ته ووایه: که چېرې یئ تاسو چې له الله سره مینه کوئ، بیا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مینه وکړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [آل عمران سورت: 31 آیت].

او مونږ پوهیږو چې د عبادت اصول (بنستونه) دري دي: بشپړ محبت، بشپړ امید ساتل او بشپړه ویره لرل او دا چې پیغمبران او رسولان لدې څخه په لوی نصیب او برخه بریالي شوي دي، الله تعالی د دوی له حال څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿.... إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ۝٩٠﴾ [الأنبياء: 90]

(بېشکه دوی (نبیان داسې) وو چې په نېکیو کې به یې تلوار کاوه او مونږ به یې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبیاء سورت : 90 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿وَٱلَّذِينَ يُؤۡتُونَ مَآ ءَاتَواْ وَّقُلُوبُهُمۡ وَجِلَةٌ أَنَّهُمۡ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ رَٰجِعُونَ ۝٦٠ أُوْلَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَهُمۡ لَهَا سَٰبِقُونَ۝٦١﴾ [المؤمنون: 60-61]

(او هغه کسان چې ورکوي، هغه څه چې ورکوي، او زړونه د دوی وېرېدونکي وي (ځکه چې) یقینًا دوی خپل رب ته واپس ورتلونکي دي. دغه کسان په نېکیو کې تلوار کوي او دوی دغو (نېکیو) ته ړومبی کېدونکي دي). [المؤمنون سورت: 60، 61 آیتونه]،

او الله پاک فرمایلي دي:

﴿تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمۡ عَنِ ٱلۡمَضَاجِعِ يَدۡعُونَ رَبَّهُمۡ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ۝١٦﴾ [السجدة: 16]

(د دوی ډډې له خپلو خوب ځایونو نه لرې کېږي، دوی خپل رب بولي په وېرې او طمعې سره او له هغه (مال) نه، چې مونږ دوی ته ورکړی دی ؛ څه لګوي) [السجدة سورت : 16 آیت]

، او حق ذات سبحانه وتعالى فرمايلي دي:

﴿أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَيَرْجُواْ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ...[الزمر: 9]

(ايا هغه څوك چې هغه د شپې په ساعتونو كې اطاعت كوونكى دى، چې سجده كوونكى او قيام كوونكى وي، له آخرت نه وېرېږي او د خپل رب د رحمت اميد لري) [الزمر سورت: 9 آيت].

او له أبو هريرة - رضى الله عنه - څخه روايت دى فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً». «الله تعالى فرمايلي دي: زه د خپل بنده له ګمان سره يم چې پر ما يې كوي، او زه له هغه سره يم كله مې چې ياد كړي، كه چېرته يې زه له خپل ځان سره ياد كړم، زه به يې د خپل ځان سره ياد كړم او كه چېرته يې د خلكو په منځ كې ياد كړم زه به يې د هغه له ټولګي څخه په غوره ټولګي كې ياد كړم او كه چېرته ماته د يوې لويشتې په اندازه رانږدې شو، زه به ورته يو څنګل (ګز) ورنږدې شم، او كه چېرته يو ګز را نږدې شو نو زه به ورته د دواړو خلاصو لاسونو په اندازه ورنږدې شم او كه چېرته زما لورې ته قدم وهونكى راغى زه به په تېز مزل سره ورشم». بخاري (7405)، مسلم (2675)، ترمذي (3603) او ابن ماجه (3822). او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِۗ ... ﴿١٦٥﴾ [البقرة: 165]

(او په خلقو كې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريكان نيسي، له هغوى سره مينه كوي له الله سره د مينې په شان او هغه كسان چې ايمان يې راوړى دى؛ له الله سره په مينه كې ډېر سخت (او كلک) دي). [البقرة سورت: 165 آيت]

، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ». «درې - خويونه - دي چې په چا كې وي نو د ايمان خواږه به ومومي: چې الله او رسول يې ورته له هر څه زيات محبوب وي، او دا چې څوک خوښ ګڼي نو خوښ دې نه ګڼي مګر د الله لپاره، او كفر ته بېرته ورګرځېدل ورته داسې بد ښكاري لكه څرنګه چې خوښ نه ګڼي چې په اور كې دې واچول شي».

بخاري (16)، مسلم (43)، ترمذي (2624)،نسائي (4987) او ابن ماجه (4033) روایت کړې دی. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ». «قسم په هغه ذات چې زما روح د هغه په لاس کې دی، له تاسو څخه به هيڅوک تر هغه پورې مؤمن نشي تر څو چې زه ورته له پلار او زوی څخه زيات محبوب نه شم». بخاري (14) او نسائي (5015) روایت کړی دی. او تر هغه پورې بنده د الله تعالی محبت لاس ته نه شي راوړلی تر څو چې يي د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - پيروي نه وي کړې، حق ذات فرمايلي دي:

﴿قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ٣١﴾ [آل عمران: 31]

(ای نبي!) ته ووايه: که چیرې يئ تاسو چې له الله سره مینه کوئ، بيا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مینه وکړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [آل عمران سورت: 31 آيت].

او تر ټولو ستره هيله چې مؤمنان يې لري، هغه د الله تعالى عزتمند مخ ته ليدل دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاضِرَةٌ٢٢ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٞ٢٣﴾ [القيامة: 22-23]

څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي. او خپل رب ته به کتونکي (ديدار کوونکي) وي) [القيامة سورت : 22، 23 آيتونه]

. او د الله تعالى ليدل د جنتيانو له تر ټولو سترو نعمتونو څخه دي بلکه د هغوی د ټولو نعمتونو له پاسه اضافي نعمت دی، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿۞لِّلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ ٱلۡحُسۡنَىٰ وَزِيَادَةٞۖ وَلَا يَرۡهَقُ وُجُوهَهُمۡ قَتَرٞ وَلَا ذِلَّةٌۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ٢٦﴾ [يونس: 26]

(د هغو کسانو لپاره چې نېکي يې کړې ده ډېره نېکه بدله ده او زيادت (د الله ديدار) او د دوی مخونه به نه هېڅ تور ګرد او غبار پټوي او نه څه ذلت، دغه کسان د جنت والا دي دوی به په هغه کې همېشه وي) [يونس سورت: 26 آيت]

. او له صهيب - رضي الله عنه - څخه روايت دی هغه له نبي صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تبارك وتعالى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل». "کله چې جنتيان جنت ته داخل شي، وايي: نو الله – تبارک وتعالی- به وفرمايي: ايا تاسو اضافه څه غواړئ چې زه يې درکړم؟ دوی به ووايي: آيا زمونږ مخونه دې ندي سپين کړي؟ آيا مونږ دې جنت ته نه يو داخل کړي، او له اور څخه دې نه يو ژغورلي؟ وايې: بيا به الله پرده لرې کړي، نو دوی ته به د خپل رب – عزوجل- د کتلو څخه محبوب څيز بل نه وي ورکړ شوی». مسلم (181)، ترمذي (2552) او ابن ماجه (187) روايت کړی دی.

)بـــاب التوسل والوسيلة (باب دې د نږدې کېدلو او وسيلې په اړه

وسيله الله ته نزديکت دی په هر هغه څه چې الله ته خوښ وي د واجب او مستحب څخه.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی خپلو بندګانو ته په دعا کولو امر کړی دی، او ورسره يې د قبلولو ژمنه کړې ده، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ٦٠﴾ [غافر: 60]

(او ستاسي رب ويلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم، يقينا هغه کسان چې لويي کوي زما له عبادت څخه خامخا به جهنم ته ذليل (خوار) ننوځي). [غافر سورت : 60 آيت]

، هغه پاک ذات چې نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌۖ أُجِيبُ دَعۡوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِۖ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لِي وَلۡيُؤۡمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمۡ يَرۡشُدُونَ ١٨٦﴾ [البقرة: 186]

(او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان پوښتنه وکړي، نو يقينًا زه نږدې يم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا وغواړي، پس دوی دې زما حکم ومني، او پر ما دې ايمان راوړي، د دې لپاره چې دوی سمه لاړ ومومي). [البقرة سورت: 186 آيت].

او مونږ. پوهیږو چې الله تعالی ته د هغه په نیکو نومونو او لوړو صفتونو سره وسیله کیږي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُواْ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ أَسۡمَٰٓئِهِۦۚ سَيُجۡزَوۡنَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ١٨٠﴾ [الأعراف: 180]

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول). [الأعراف سورت: 180 آیت]

، او الله تعالی فرمایي:

﴿قُلِ ٱدۡعُواْ ٱللَّهَ أَوِ ٱدۡعُواْ ٱلرَّحۡمَٰنَۖ أَيّٗا مَّا تَدۡعُواْ فَلَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ وَلَا تَجۡهَرۡ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتۡ بِهَا وَٱبۡتَغِ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلٗا١١٠﴾ [الإسراء: 110]

(ته (دوی ته) ووایه: تاسو الله بلئ، یا تاسو رحمٰن بلئ، هر یو (نوم) یې چې وبلئ، نو خاص د هغهٔ لپاره دي تر ټولو ښکلي نومونه او ته (قراءت د) خپل لمونځ ډېرپه لوړ اواز مه کوه او نه ډېر په ټیټ اواز او د دې دواړو په مینځ کې (منځنۍ) لار ولټوه). [الإسراء سورت: 110 آیت].

لدې امله د أنبیاوو او رسولانو علیهم السلام په ډیرو دعاګانو کې الله تعالی ته د هغه نیک نومونه وسیله شوي دي لکه څرنګه چې الله تعالی د آدم او د هغه له ښځې څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي چې هغوی دواړو وویل:

﴿قَالَا رَبَّنَا ظَلَمۡنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمۡ تَغۡفِرۡ لَنَا وَتَرۡحَمۡنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ٢٣﴾ [الأعراف: 23]

(اې زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چیرې ته مونږ. ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانیانو څخه شو) [الأعراف سورت: 23 آیت]

، او خلیل - علیه السلام - فرمایلي دي:

﴿رَبِّ ٱجۡعَلۡنِي مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِيۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلۡ دُعَآءِ٤٠﴾ [إبراهيم: 40]

(ای ربه زما! ما پر لمانځه همېشنی (پابندي کوونکی) وګرځوه، او زما له اولادې هم، ای ربه زمونږ! زما دعا قبوله کړه). [إبراهيم سورت: 40 آیت]

، او موسی علیه السلام فرمایی:

﴿قَالَ رَبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَلِأَخِي وَأَدۡخِلۡنَا فِي رَحۡمَتِكَۖ وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ١٥١﴾ [الأعراف: 151]

[(موسٰی) وویل: ای زما ربه! ته ما ته بخښنه وکړه او زما وروړ ته او مونږ په خپل رحمت کې داخل کړه او ته تر ټولو لوی مهربان یې] [الأعراف سورت: 151 آیت].

لکه څرنګه چې وسیله په الله تعالی په ایمان سره کیږي، الله تعالی فرمایلي:

﴿رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلۡتَ وَٱتَّبَعۡنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكۡتُبۡنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ٥٣﴾ [آل عمران: 53]

(ای زمونږه ربه! مونږ ایمان راوړی دی په هغه څه چې تا نازل کړي دي او مونږ د رسول تابعداري کړې ده، نو ته مونږه (د حق) له ګواهي کوونکو سره ولیکه) [آل عمران سورت: 53 آیت].

او توسل په نیک عمل سره کیږي، لکه څرنګه چې د هغه دریو نفرو په کیسه کې راغلي دي کله چې پرې غار وتړل شو، فعن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم يقول: «انْطَلَقَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتَّى أَوَوا الْمَبِيتَ إِلَى غَارٍ، فَدَخَلُوهُ، فَانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الجَبَلِ، فَسَدَّتْ عَلَيْهِمُ الغَارَ، فَقَالُوا: إِنَّهُ لَا يُنْجِيكُمْ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ إِلَّا أَنْ تَدْعُوا اللَّهَ بِصَالِحِ أَعْمَالِكُمْ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ: اللَّهُمَّ، كَانَ لِي أَبَوَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَكُنْتُ لَا أَغْبِقُ قَبْلَهُمَا أَهْلًا، وَلَا مَالًا، فَنَأَى بِي فِي طَلَبِ شَيْءٍ يَوْمًا، فَلَمْ أُرِحْ عَلَيْهِمَا حَتَّى نَامَا، فَحَلَبْتُ لَهُمَا غَبُوقَهُمَا، فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمَيْنِ، وَكَرِهْتُ أَنْ أَغْبِقَ قَبْلَهُمَا أَهْلًا أَوْ مَالًا، فَلَبِثْتُ وَالقَدَحُ عَلَى يَدَيَّ، أَنْتَظِرُ اسْتِيقَاظَهُمَا حَتَّى بَرَقَ الفَجْرُ، فَاسْتَيْقَظَا، فَشَرِبَا غَبُوقَهُمَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ، فَانْفَرَجَتْ شَيْئًا لَا يَسْتَطِيعُونَ الخُرُوجَ»، قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه وسلم: «وَقَالَ الآخَرُ: اللَّهُمَّ كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ، كَانَتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ، فَأَرَدْتُهَا عَنْ نَفْسِهَا، فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمَّتْ بِهَا سَنَةٌ مِنَ السِّنِينَ، فَجَاءَتْنِي، فَأَعْطَيْتُهَا عِشْرِينَ وَمِائَةَ دِينَارٍ عَلَى أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا، فَفَعَلَتْ حَتَّى إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا، قَالَتْ: لَا أُحِلُّ لَكَ أَنْ تَفُضَّ الخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَتَحَرَّجْتُ مِنَ الوُقُوعِ عَلَيْهَا، فَانْصَرَفْتُ عَنْهَا، وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذِي أَعْطَيْتُهَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيعُونَ الخُرُوجَ مِنْهَا»، قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه وسلم: «وَقَالَ الثَّالِثُ: اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأْجَرْتُ أُجَرَاءَ، فَأَعْطَيْتُهُمْ أَجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِي لَهُ وَذَهَبَ، فَثَمَّرْتُ أَجْرَهُ حَتَّى كَثُرَتْ مِنْهُ الأَمْوَالُ، فَجَاءَنِي بَعْدَ حِينٍ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَدِّ إِلَيَّ أَجْرِي، فَقُلْتُ لَهُ: كُلُّ مَا تَرَى مِنْ أَجْرِكَ مِنَ الإِبِلِ وَالبَقَرِ وَالغَنَمِ وَالرَّقِيقِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، لَا تَسْتَهْزِئْ بِي، فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ، فَأَخَذَهُ كُلَّهُ، فَاسْتَاقَهُ، فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا، اللَّهُمَّ فَإِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ، فَخَرَجُوا يَمْشُونَ». له عبد الله بن عمر رضي الله عنهما

څخه روایت دی وایي چې له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې ویيل یې: «ستاسو څخه وړاندې د دریو نفرو یوه ډله روانه شوه تر دې چې یو غار ته یې شپه ورسوله، نو ورننوتل - پدې وخت کې - له غره څخه یوه تیږه راوښوېدله او غار یې پرې بند کړ، دوی وویل: تاسو لدې تیږې څخه تر هغه پورې نه شئ ژغورل کیدلی تر څو چې الله - تعالی - په خپلو نیکو عملونو سره راونه بلئ، نو لدوی څخه یو سړي وویل: ای الله، ما مور او پلار درلودل چې ډیر زاړه وو، نو ما به لدوی څخه مخکې د شپې لخوا هیچا ته لوښی شیدې نه ورکولې؛ نه اولادونو ته او نه مال ته - له مال څخه یې موخه پدې کار زیات ټینګار دی - نو یوه ورځ د یو څه په لټه کې راباندې ناوخته شو، دومره ناوخته شو چې کله راغلم نو دوی ویده شوي وو، نو دوی ته مې د دوی اوښه ولوشله - کله چې راغلم - ګورم چې دواړه ویده دي، نو ما ناسمه وګڼله چې له دوی څخه وړاندې خپلو اولادونو او مالونو ته د شپې لخوا شیدې ورکړم، نو همداسې ورته انتظار پاتې شوم تر څو دوی روایښ شي پداسې حال کې چې د شیدو لوښی مې په لاس کې و، تر دې چې سهار راوخوت، نو راپاڅېدل او خپلې شېدې یې وڅښلې، نو ای الله که چېرته ما دا کار ستا د رضا لپاره کړی وي، نو دغه سختې راڅخه لرې کړه چې مونږ پکې بند پاتې یو، نو تیږه یو څه ډېده شوه خو ترې راوتلی نه شول» رسول الله - صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «او بل وویل: ای الله زما یوه د کاکا لور وه، ماته ډیره ګرانه وه، نو له هغې څخه مې - د زنا - غوښتنه وکړه، خو هغې زما مخنیوی وکړ تر دې چې له کلونو څخه پرې یو سخت کال راغی نو ماته راغله - ما یو سل او شل دیناره ورکړل تر څو د هغې سره د یو ځای کېدلو اجازه راکړي ، نو ویې منله، تر دې چې کله وربرابر شوم، نو هغې وویل: زه اجازه نه درکوم چې مهر مات کړې مګر په حق سره (یعني د الله نه وویریږه او بکارت په ناروا توګه له منځه مه وړه) نو له هغې سره له یو ځای کېدلو څخه مې ځان وساته او ترې روان شوم حال دا چې ډیره زیاته مې خوښېدله او هغه سره زر مې چې ورکړي وو هغه - مې - پرېښودل، نو ای الله ! که چېرته مې - دا کار - ستا د رضا لپاره کړی وي، نو دغه ستونزه راڅخه لرې کړه چې مونږ پکې - راګیر - یو، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: « او دریم سړي وویل: ای الله ما څه خلک په مزدورۍ نیولي وو، نو د هغوی مزدوري مې ورکړه پرته له یو سړي څخه چې خپله برخه یې پرېښوده او لاړ، نو د هغه په مزد مې ورته پانګونه وکړه تر دې چې ډېر مال ترې جوړ شو، نوموړی یو څه موده وروسته راغی، او ویې وویل: ای د الله بنده! هغه زما مزدوري راکړه، ما ورته وویل: ټول دا څه چې ګورې له اوښانو، غواګانو، مېږو او غلامانو څخه، دا ټوله ستا مزدوري ده، هغه راته وویل: ای د الله بنده، پر ما ملنډې مه وهه، ما ورته وویل: زه پر تا ملنډې نه وهم، نو ټول یې واخستل روان یې کړل او هیڅ یې ترې پرې نښودل، نو ای الله که چېرته مې هغه کار ستا د رضا لپاره کړی وي نو له

دغه ستونزې څخه مو وژغوره چې پکې راګیر یو، نو تیږه لرې شوه، او دوی راووتل روان شول». بخاري (2272) او مسلم (2743) روایت کړی دی. او الله ته توسل په ډول ډول عبادتونو ترسره کیږي، چې ترټولو مهم يې دعا ده، لکه څرنګه چې الله تعالی د خپلو پیغمبرانو په اړه فرمایلي دي:

﴿... إِنَّهُمْ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ٩٠﴾ [الأنبياء: 90]

(بېشکه دوی (نبیان داسې) وو چې په نېکیو کې به یې تلوار کاوه او مونږ به یې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبیاء سورت: 90 آیت].

او د دعا له ځایونو څخه یې ځینې دا دي: د لمونځونو پسې، د شپې په وروستۍ دریمه برخه کې، د روژه ماتي پر مهال، په طواف کې ، په صفا او مروه، په عرفات او مزدلفة او د جمرو له ویشتلو څخه وروسته. او توسل د حالاتو په یادولو او الله تعالی ته په عاجزۍ ښودلو سره کیږي او دا چې بنده د الله مرستې او رحمت ته اړتیا لري، الله تعالی د موسی علیه السلام په اړه فرمايي چې هغه وویل:

﴿.... رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ مِنۡ خَيۡرٖ فَقِيرٞ ٢٤﴾ [القصص: 24]

(ای زما ربه! بېشکه زه هر هغه څیز ته چې ته یې ما ته نازلوې له خیره څخه؛ محتاج یم) [القصص سورت: 24 آیت]

، او الله تعالی د أیوب - علیه السلام - په اړه فرمايلي دي چې هغه دعا وکړه - او داسې يې وویل: (بېشکه زه په تکلیف (مرض) اخته شوی یم، او ته تر ټولو ډېر رحم کوونکی یې) الأنبیاء سورت: ۸۳ آیت. او توسل پدې سره هم کیږي چې مسلمان د یو ژوندي صالح انسان څخه وغواړي چې دعا ورته وکړي، لکه څرنګه چې د یوسف ورونو له خپل پلار څخه وغوښتل چې - له الله تعالی - څخه ورته بخښنه وغواړي، الله تعالی لدې - خبرې - څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا ٱسۡتَغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ٩٧﴾ [یوسف: 97]

(هغوی وویل: ای زمونږ پلاره! زمونږ لپاره (له الله نه) زمونږ د ګناهونو بخښنه وغواړه، بېشکه مونږ خطا کار وو) [یوسف سورت: 97 آیت]،

او الله تعالی فرمايي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ جَآءُوكَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ٦٤﴾ [النساء: 64]

(او كه په رښتيا دوی په هغه وخت كې تا ته راغلي وَی چې دوی پر خپلو ځانونو ظلم وكړ، بيا يې له الله نه بخښنه غوښتي وَی او د دوی لپاره رسول (هم) بخښنه غوښتي وَی (، نو) خامخا دوی به الله ښه توبه قبلوونكی، بې حده رحم كوونكی موندلی و) [النساء سورت: 64 آيت].

وعن أنس بن مالك، عَنْ خَالَتِهِ أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ، قَالَتْ: نَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا قَرِيبًا مِنِّي، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ يَتَبَسَّمُ، فَقُلْتُ: مَا أَضْحَكَكَ؟ قَالَ: «أُنَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عُرِضُوا عَلَيَّ يَرْكَبُونَ هَذَا البَحْرَ الأَخْضَرَ كَالْمُلُوكِ عَلَى الأَسِرَّةِ»، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَدَعَا لَهَا، ثُمَّ نَامَ الثَّانِيَةَ، فَفَعَلَ مِثْلَهَا، فَقَالَتْ مِثْلَ قَوْلِهَا، فَأَجَابَهَا مِثْلَهَا، فَقَالَتْ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتِ مِنَ الأَوَّلِينَ». له انس بن مالک څخه روايت دی چې د خپلې ترور ام حرام بنت ملحان څخه روايت كوي فرمايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يوه ورځ ما ته نږدې ويده شو، بيا د مسكا په حال كې راويښ شو، نو ما ورته وويل: څه شي وخندولې؟ هغه وويل: داسې خلک زما له امت څخه ماته وښودلی شول چې پدې درياب به داسې سپاره تيرېږي لكه پادشاهان چې په تختونو وي»، هغې وويل: نو له الله تعالى څخه وغواړه چې زه له هغوی خلكو څخه اوسم، نو دعا يې ورته وكړه، بيا دويم ځل ويده شو، نو د لومړي ځل په څېر يې بيا هماغسې وكړل، نو هغې ورته هم لكه د لومړي ځل په څېر وينا وكړه، نو هغه ورته هم د لومړي ځل په څېر ځواب وركړ، هغې ورته وويل: له الله تعالى څخه وغواړي چې له هغو خلكو څخه اوسم، نو هغه وويل: "ته د لومړنيو څخه يې". بخاري (2799)، مسلم (1912)، ابو داود (2490)، نسائي (3172) او ابن ماجه (2776) روايت كړی دی. كله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه اويا زره كسانو تفصيل بيان كړ چې پرته له حسابه به جنت ته ننوځي، عكاشه -رضى الله عنه - ولاړ شو او ويې ويل: «ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ». "له الله تعالى - څخه - وغواړه چې ما له دوی څخه وګرځوي". مسلم (218) روايت كړی دی. او له أنس - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې عمر بن الخطاب - رضي الله عنه دوی به د قحطۍ پر مهال د عباس بن عبد المطلب په وسيله ګرځولو د باران دعا غوښتنه كوله، هغه به ويیل: ای الله مونږ به تاته د باران غوښتلو په موخه ستا پيغمبر وسيله كاوه نو تا به راباندې باران وكړ اوس مونږ تاته ستا د پيغمبر تره وسيله كوو(بعم النبى اى بدعاء عم النبى، د هغه په دعا به مونږ باران غوښته)، نو پر مونږ باران وكړه، فرمايي: نو باران به پرې وكړای شو»، بخاري (1010) روايت كړی دی. نو صحابه و - رضي الله عنهم - د باران غوښتلو (استسقاء) لپاره د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - له وسيله ګرځولو څخه تېر شول

ځکه چې هغه وفات شوی و او د هغه پر ځای یې د عباس - رضی الله عنه - په دعا سره توسل وکړ؛ ځکه هغوی پوهېدل چې دا یو روا توسل دی، نو عمر رضي الله عنه له عباس - رضي الله عنه - څخه غوارِي تر څو دعا وکړي او د هغه د عا - الله تعالی ته - وسیله کړي، نه دا چې په خپله عباس وسیله وګرځوي؛ ځکه که چېرته موخه دا وه چې عباس - رضي الله عنه - وسیله وګرځوي نو رسول الله صلی الله علیه وسلم له هغه څخه د دې کار لپاره لومړیتوب درلود. او توسل روا ندی مګر په هغه څه سره چې الله روا کړی وي، یقینا د جاهلیت د وخت خلک به الله - تعالی - ته د نږدې کېدو لپاره خپل بتان او باطل معبودان وسیله ګرځول، الله - تعالی - د دوی د ناوړه عمل څخه د خبرولو په موخه فرمایلي دي:

﴿أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلۡخَالِصُۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ... ﴾[الزمر: 3]

(او هغه کسان چې له هغه نه غیر یې دوستان (کارسازي) نیولي دي (وایي:) مونږ د دوی عبادت نه کوو مګر دوی مونږ الله ته ښه نژدې کړي). [الزمر سورت: 3 آیت].

)کتاب ما یضاد أصل الإیمان أو یضاد کماله (
کتاب دی په باره د هغه څه کې چې د ایمان د اصل یا بشپړتیا مخالف دي

د کتاب لنډیز

او مونږ پدې پوهیږو چې هغه څه چې د ایمان ضد دی: هغه په الله - تعالی - کفر کول دي.

او کفر دوه ډوله دی: لوی او کوچنی، لوی کفر له ملت (اسلام) څخه ویستونکی دی او الله تعالی به یې خاوند له عذاب څخه ونه ژغوري؛ نه د عوض په مقابل کې او نه له عوض پرته، او دا ډول کفر د انسان ټول عملونه بربادوي او کافر تل د ابد لپاره په اور کې دی، خو کوچنی کفر د ایمان د بشپړ ایمان ضد عمل دی.

او مونږ پوهيږو چې لوی کفر ډولونه لري چې الله تعالی ترې خپل کتاب کې خبر ورکړی دی، او يادونه يې کړې ده چې د کافرانو کفر کله د هغوی د انکار له امله وي او کله هم د حق د مخنيوي او تکبر له امله، کله د دروغ ګڼلو له امله. او په ژبه او زړه د دروغ ګڼلو تر منځه هيڅ توپير نشته، کله هم د دوی کفر د شک او ګمان له امله وي، يعنې دا چې د حق په اړه زړه نازړه وي. او د بيا راپورته کيدو او الله تعالی سره د مخ کېدو په اړه شک کوونکی وي او کله هم بد رد وايي او ملنډې وهي، او کله هم د الله تعالی له حقې لارې څخه مخ اړوي او نور ورڅخه منع کوي او کله هم د دوی کفر له حق سره د کينې له امله وي.

او پدې پوهيږو چې د کفر ځينې ډولونه هغه دي چې د لوی کفر څخه لاندې وي، چې هغې ته تر ټولو کوچنی کفر وايي، او د ايمان د اصل سره تضاد نه لري، خو د ايمان د بشپړتيا سره په ټکر کې دی، مګر خاوند يې د تل لپاره په اور کې نه پاتې کيږي، او نه يې ټول عملونه بربادیږي، دا کفر ډير ډولونه لري.

له ډولونو څخه يې: د مسلمان سره جګړه کول، دا هغه کفر دی چې له ملت (اسلام) څخه ځوک نه باسي او نه يې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کيږي، ځکه چې الله تعالی په خپل منځ کې سره جګړه کوونکي مؤمنان ورونه وبلل، نو مسلمانان يې ورته وويل پداسې حال کې چې دوی له يو بل سره جنګيږي.

او مونږ پوهيږو چې هغه څه چې په الله تعالی باندې د ايمان سره تضاد لري: د لوی الله سره شرک کول دي - حال دا چې دا ډير لوی ظلم دی - او شرک ټول عملونه باطلوي، او الله مشرک نه بخښي که چيرته له توبې پرته مړ شي، او که مړ شي او توبه ونکړي. نو جنت پرې حرام دی او د هغه ځای دوزخ دی چې د تل لپاره به پکې اوسيږي.

او الله تعالی شرک باطل کړ او په مشرکانو يې د هغوی شرک وغماوه، او - باطلو - معبودانو لره د هغوی د نيولو فساد يې- ښکاره کړ، او دا چې هغه - بتان دوی ته - نه ګټه رسوي او نه تاوان، نو - الله تعالی - کله د دې وضاحت کوي چې دا برخه وال نه اوري او که چېرته واوري نو هغه چاته جواب نه شي ورکولی چې بلنه ورکوي، او کله هم حق ذات بيانوي چې دا برخه وال نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نه د مرګ اختيار لري او نه د ژوندي کولو او کله هم حق ذات بيانوي چې دا معبودان - چې له الله پرته يې عبادت کيږي، له هغه چا نه ډير ناقص او کم دي چې د دوی عبادت کوي (انسانان) ؛ ځکه چې دوی تللای نه شي او نه ځوک د سزا ورکو لپاره رانيولی شي؛ نه څه اوري او نه څه ګوري او کله هم الله تعالی د دې معبودانو ناتوانايي او کمزوري ښايي او کله هم

پرې الله د فقر او کمښت حکم کوي او دا چې دوی د یوې ذرې په اندازه د څه شي بشپړه واکمني او اختیار نه لري او نه لدې څخه په کوم شي کې برخه لري، او هیڅ شی داسې نشته چې د الله - پاک - سره د هغه په کارونو کې مرسته وکړي او نه د هغه په وړاندې سفارش کولی شي. او کله هم حق او سپیڅلی ذات بیانوي چې د الله تعالی سره د بل معبود شتون عقل نه مني او شتون یې ناشونی او د شریعت له اړخه باطل دی.

او مونږ پوهیږو چې لوی شرک زیات ډولونه لري:

لکه: چې د الله - تعالی - سره د هغه په ربوبیت، (پالنه او تربیه کول)پیدا کولو، واکمنی، رزق ورکولو او چارسمبالوونې کې شریک وګرځول شي او حق ذات دا - خبره - هم بیان کړه چې هغه پاک ذات په پیدا کولو او واکمنی کې یوازې دی.

او د - شرک له ډولونو - څخه دا هم دي : چې بنده الله تعالی ته د زوی درلودلو نسبت وکړي، چې - په حقیقت کې - الله رب العزت ډیر لوړ دی لدې کارونو څخه.

او د - شرک له ډولونو څخه - په ستورو باور لرل او د هغوی عبادت کول دي، او له جملې څخه - دا هم - چې په ستورو باندې باران وغوښتل شي او دا باور لرل چې رزق راجلبوي.

او د - شرک له ډولونو څخه - دا دي چې د الله - تعالی - سره د هغه په نومونو او صفتونو کې شریک وګرځول شي، لکه د هغه چا په شان چې ګمان کوي یو څوک له الله پرته په غیبو پوهیږي. او هغه چاته سخت ګواښ شوی چې خپل ځان او یا بل څوک د الله - تعالی - له نومونو څخه په داسې یو نوم ونوموي چې له الله پرته بل چا سره نه ښایي لکه «الله» او «الرحمن».

او د - شرک له ډولونو دا باور لرل دي چې له مخلوقاتو څخه یو څوک په الهي کمال سره یادول کیږي، او یا دا چې یو څوک په هر څه قادر دی، څنګه داسې کیدی شي؟ - حال دا چې - الله تعالی د بنده ګانو او له هغه پرته د عبادت کونکو بشپړه نیمګړتیا څرګنده کړې ده.

او د شرک له ډلونو څخه د الله تعالی سره نور معبودان ګرځول دي.

او لدې څخه دا دي چې ټول او یا یوه برخه د عبادت له الله تعالی پرته بل چاته وشي.

او لدې څخه: له الله پرته بل چا ته د نږدې کیدو په موخه ذبح کول، لکه هغه څوک چې بتانو ته قرباني کوي او یا یې مړي ته د نږدې کیدو لپاره کوي.

او لدې څخه: له الله پرته بل چا ته نذر وړاندې كول، حال دا چې نذر د الله تعالى عبادت دی او له الله پرته یې بل چا ته کول ناروا دي؛ لدې امله، الله تعالى د هغه مؤمنانو ستاینه کړې ده چې په نذر وفا کوي.

او لدې څخه: له الله پرته په بل چا پناه غوښتل.

او د شرک له ډولونو څخه له الله - تعالى - پرته له بل چا څخه مرسته غوښتل دي په هغه څه کې چې له الله تعالى پرته یې بل څوک نه شي کولی، او یا له الله پرته بل څوک رابلل.

او د شرک له ډولونو څخه : له الله پرته د بل چا پیروي کول دي او الله تعالى د دې - خبرې - یادونه کړې ده چې اهل کتابو خپل عالمان او پیران له الله پرته مالکان د حل او د حرمت نیولي وو چې ځیني شیان ورته روا کوي او هغه څه پرې حراموي چې الله تعالى حلال کړي دي.

او د شرک له ډولونو څخه په لمانځه، رکوع، سجده او طواف کې شرک کول دي؛ داسې چې د دې عبادتونو کول له الله پرته بل چا ته روا ندي، او الله تعالى خپل خلیل - علیه السلام - ته امر کړی دی چې کور یې - بیت الله - طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو، رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک کړي او الله تعالى د دې - خبرې - یادونه هم کړې ده چې د هغه له عبادت څخه سرغړونه نه کوي مګر کبرجن خلک او الله - تعالى - یادونه وکړه چې ټول مخلوقات الله تعالى ته سجده کوي.

او د شرک له ډولونو څخه په هغه څه پریکړه کول دي چې الله تعالى نه وي نازل کړی، همدا رنګه له الله پرته بل چاته پریکړه وړل لکه څرنګه به چې اهل کتابو او نورو کول؛ چې الله تعالى لره یې شریکان ګرځولي وو، قوانین به یې ورته جوړول، چې - د دوی دا کار به - کله کفر و ، کله ظلم او کله هم بې لارېتوب و.

او د شرک له ډولونو څخه د محبت شرک دی، چې یو سړی چا سره داسې مینه ولري چې عاجزي، تعظیم او خضوع ورسره وي.

او د شرک له ډولونو څخه؛ د ویرې او ډار شرک دی، چې له مخلوق څخه داسې ویره ولري چې خضوع، عاجزي او تعظیم ورسره وي، لکه داسې ویره ورڅخه ولري چې کوم مصیبت به پرې نازل کړي او یا به ترې کومه ښېګڼه منع کړي او یا دا چې د هغه له خاطره واجب پریږدي، او یا هغه ته د نږدې کېدو په خاطره حرام کار تر سره کړي

او حق ذات - جل جلاله - بیان کړه چې د هغه اولیاء له الله پاک پرته له بل چا څخه نه ویرېږي.

او د شرک له ډولونو څخه د امید ساتلو شرک دی، لکه څوک چې له ژوندي مخلوق څخه چې حاضر وي او یا غائب د داسې یو څخه امید وساتي چې له الله پرته پرې بل څوک قادر نه وي او یا دا چې له مړو څخه د ستونزو د لرې کولو او د حاجتونو د رفع کولو او د قیامت په ورځ د سفارش کولو امید ولري.

او د شرک له ډولونو څخه: سحر دی.

او ورڅخه فال لیدنه او د غیبو وینا ده، ځکه چې څوک یې دعوه کوي هغه په غیبو د پوهیدو دعوه کوي.

او مونږ پدې پوهیږو چې د شرک له ډولونو څخه یو کوچنی شرک دی چې له دین څخه پرې څوک نه وځي، او د ایمان له اصل سره په ټکر کې ندی، بلکه د ایمان د بشپړتیا سره په ټکر کې دی او خاوند یې په اور کې د تل لپاره نه پاتې کیږي، او نه هم ټول عملونه بربادوي، دا - شرک - ډیر ډولونه لري.

او لدې څخه په یو څه باندې (طیرة: شوم سپیروالي ته وایې) بد فالي نیول دي او تعریف یې داسې دی - لکه څرنګه چې په حدیث کې راغلي - هغه څه چې له امله یې ته یو کار مخته بوځې او یا ترې منع شې(١).

او لدې څخه د بندونو تړل دي.

او لدې څخه لږه ځان ښودنه (ریا) ده، خو هغه څوک چې زړه یې له ځان ښودنې (ریا کارۍ) څخه ډک وي او داسې شي چې له نیت،ایمان او ویرې پرته نیک کارونه کوي، نو دا سوچه منافق دی او عمل یې برباد او پرې مردود دی او ورڅخه نه منل کیږي، او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - پټ شرک بللی دی او رسول الله صلی الله علیه وسلم - دا خبره - بیان کړې ده چې ریا ډیره پټه ده او دا چې هغه - صلی الله علیه وسلم - به له ریا څخه په خپل امت له دجال څخه زیات ویرېده.

او د شرک له ډولونو څخه یو دا دی چې انسان په خپل عمل(عمل صالح) سره د دنیا اراده وکړي او دا شرک د انسان په زړه کې حالت ته په لیدو کله لوی او کله کوچنی ګرځي.

او لدې څخه تنجيم (ستور پېژندنه ده) په ستورو کې له غيبو وينا کول، او د ستورو پوهنه د انسان زړه ته په ليدو کله لوی او کله کوچنی شرک ګرځي.

او لدې څخه د يو سړي وينا چې: هغه څه چې الله وغواړي او ته يې وغواړې او يا دې ته ورته الفاظ.

او لدې څخه: له الله پرته په بل چا قسم خوړل.

او مونږ پدې پوهيږو چې هغه څه چې په الله تعالی له ايمان سره ټکر لري هغه نفاق دی کوم چې د اسلام ښکاره کول او د کفر پټول دي او - دوه ډوله دی ـ لوی او کوچنی او نفاق کفر دی، چې په الله کفر وکړي او له هغه پرته د بل چا عبادت وکړي او په ډاګه اسلام ښکاره کوي، لکه د هغه منافقانو په څېر چې د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - په زمانه کې وو، او لوی نفاق له اسلام څخه ويستونکی دی او مونږ د الله تعالی په ګواهۍ سره ګواهي ورکوو چې منافقان د ايمان راوړلو په دعوه کې دروغجن دي.

او له منافق انسان څخه به الله تعالی هيڅ څيز قبول نه کړي تر څو يې له عذاب څخه وژغوري، نه د عوض په مقابل کې او نه له عوض پرته -او منافق انسان که چېرته په نفاق باندې مړ شو- نو ورتګ يې اور ته دی چې تل به پکې وي.

او مونږ پوهيږو چې لوی نفاق هغه دی چې خاوند يې له حق سره کينه لري او بد يې ګڼي، او د اسلام او مسلمانانو په ماتې خوړلو خوشحاليږي او کله چې د اسلام بريا وګوري افسوس او واويلا کوي، او کله هم له ايمان څخه وروسته کفر وي، او حق ته له فيصلې وړلو مخ اړوونکی وي، او په الله تعالی بد ګمانه وي چې هغه به د خپل نبي صلی الله عليه وسلم او د هغه د دين مرسته ونه کړي او د حق او حقپرستو پورې ملنډې وهي، کنځلې او تمسخر پرې کوي، - او مسلمانانو پسې اشاره کوونکی وی - او له مؤمنانو سره دوکه کوي او په خپلو عملونو سره ځان ښودنه کوي.

او الله تعالی خپل پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - او مؤمنانو ته امر کړی دی چې له منافقانو سره وجنګيږي.

او مونږ پوهيږو چې کوچنی نفاق له اسلام څخه خارجوونکی ندی او نه عمل بربادوي، او نه يې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کيږي، او نه د ايمان د اصل سره په ټکر کې دی، خو د - ايمان - له بشپړتيا سره په ټکر کې دی. نفاق څلور نخښې لري - دا نخښې - چې په چا کې وي هغه منافق دی او که لدې څلورو خويونو څخه يو په چا کې وي نو په هغه کې به د نفاق يو خوی وي تر څو يې چې پرېښې نه وي: کله چې خبرې کوي

دروغ وايي، کله چې وعده وکړي؛ وعده خلافي کوي، کله چې تړون وکړي خيانت کوي او کله چې جنګ وکړي نو سپکې سپورې وايي.

او بدعت ټوله ګمراهي ده.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى مونږ ته دين پوره کړی دی او پر مونږ يې نعمت بشپړ کړی دی. او هغه څه چې د ايمان د کمال سره تضاد لري هغه په دين کې بدعت دی، او مونږ پوهيږو چې الله تعالى له ځانځانی او مخالفت څخه منع فرمايلې ده.

او مونږ پوهيږو چې د قبرونو تعظيم او له پاسه پرې ودانۍ جوړول له بدعتونو څخه دي، او کله هم دا عمل شرک ته رسيږي، او له بدعت څخه پدې هيله د نيکانو انځورول دي چې له مرګ نه وروسته يې وروپسې اقتدا وکړي.

او مونږ پوهيږو چې له ناوړه بدعتونو څخه يو بدعي جشنونه جوړول او يا له کفارو سره د هغوی په اخترونو کې ګډون کول دي.

او پدې پوهيږو چې له ناوړه بدعتونو څخه: له هغه شي څخه د برکت تمه لرل دي چې الله تعالى د برکت لپاره سبب نه وي ګرځولی، او دا -کار- کله د شرک لپاره وسيله هم ګرځي.

)بـــاب الکفر بالله (په الله تعالى د کفر کولو په اړه باب

پدې پوهيږو چې هغه څه چې په الله تعالى له ايمان سره په ټکر کې دي هغه په الله تعالى باندې کفر کول دي او هغه کوچنی او لوی کفر دی، کوم چې لوی کفر دی نو هغه د ايمان له اصل سره په ټکر کې دی او کوچنی کفر يې له بشپړوالی سره په ټکر کې دی، لوی کفر له ملت (دين) څخه خارجوونکی دی او الله تعالى يې خاوند نه په عوض سره بخښي او نه له عوض پرته، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ٨٥﴾ [آل عمران: 85]

(او څوك چې له اسلام نه غير (بل) دين غواړي، نو هېڅكله به هم له ده نه قبول نه كړى شي او دغه كس په اخرت كې له تاوانیانو څخه دی) [آل عمران سورت: 85 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٞ فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡ أَحَدِهِم مِّلۡءُ ٱلۡأَرۡضِ ذَهَبٗا وَلَوِ ٱفۡتَدَىٰ بِهِۦٓۗ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٩١﴾ [آل عمران: 91]

(بېشکه هغه کسان چې کافر شوي دي او په داسې حال کې مړه شول چې کافران وو، نو کله به هم قبول نه کړی شي د هغوی له هېڅ یو تن نه ډکه ځمکه سره زر اګر که هغه یې د ځان خلاصې په بدل کې ورکړي، دغه کسان، د دوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی او د دوی لپاره به هیڅوك مدد کوونکي نه وي) [آل عمران سورت: 91 آیت]،

او حق ذات فرمایلي دي:

﴿وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ٤٨﴾ [البقرة: 48]

(او له هغې ورځې نه ووېرېږئ چې هېڅ یو نفس به د بل نفس هېڅ په کار نه راځي او نه به له هغه نه څه سپارش قبلېږي او نه به له هغه نه څه (مالي) بدله اخیستل کېږي او نه به له هغوی سره مدد کېږي). [البقرة سورت: 48 آیت].

او کفر د ټولو عملونو بربادوونکی دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿.... وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥﴾ [المائدة: 5]

(او څوك چې له ایمان نه انکار وکړي، نو یقینًا د هغه عمل برباد شو او هغه به په اخرت کې له تاوانیانو څخه وي). [المائدة سورت: 5 آیت]،

او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه - د الله تعالی د دې - قول په اړه راغلي دي

(او څوك چې له ایمان نه انکار وکړي، نو یقینًا د هغه عمل برباد شو)، فرمایي: «الله تعالی خبر ورکړی دی چې ایمان ټینګه رسۍ ده او دا چې هغه هیڅ عمل نه قبلوي مګر پدې سره، او جنت نه حراموي مګر په هغه چا چې دا یې پرېښی دی». طبري تفسیر (113/3) او (593/9). ابن أبي حاتم په التفسیر کې روایت کړی دی (1307)، خو د الله تعالی د دې وینا په تفسیر کې چې فرمایلي دي: او کافر به تل د ابد لپاره په اور کې وي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ وَلَا لِيَهۡدِيَهُمۡ طَرِيقًا ١٦٨ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ١٦٩﴾ [النساء: 168-169]

(بېشکه هغه کسان چې کفر يې کړی دی او ظلم يې کړی دی، الله داسې نه دی چې دوی به وبخښي او نه دا چې دوی به پر نېغه لار روان کړي، مګر پر لار د جهنم، چې دوی به په هغه کې تل ترتله وي او دا (کار) الله ته ډېر اسان دی). [النساء سورت: 168، 169 آيتونه].

او لوی کفر ډولونه لري چې الله تعالی ترې په خپل کتاب کې خبر ورکړی دی، او لدې - خبرې - څخه يې يادونه کړې ده چې د کافرانو کفر کله د ضد له امله وي، الله تعالی فرمايلي دي: ﴿قَدۡ نَعۡلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحۡزُنُكَ ٱلَّذِي يَقُولُونَۖ فَإِنَّهُمۡ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ۝٣٣﴾ [الأنعام: 33]

(بېشکه مونږ پوهېږو چې يقينًا حقيقت دا دی چې تا هغه خبره خامخا غمجنوي، چې دوی يې وايي، نو يقينًا دوی تا دروغجن نه ګڼي او لېکن دغه ظالمان د الله له آيتونو نه انکار کوي). [الأنعام سورت: 33 آيت]

، حق ذات فرمايلي دي:

﴿...وَمَا يَجۡحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٖ كَفُورٖ۝٣٢﴾ [لقمان: 32]

(او زمونږ له ايتونو (دليلونو) نه انکار نه کوي مګر هر هغه چې ډېر عهد ماتوونکی، ډېر ناشکره دي) [لقمان سورت: 32 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي :

﴿وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ۝١٤﴾ [النمل: 14]

(او دوی له دغو (معجزو) نه انکار وکړ، د ظلم او سرکشۍ په وجه، حال دا چې د دوی نفسونو په دغو يقين کړی و، نو ته وګوره د فساد کوونکو انجام څنګه و). [النمل سورت: 14 آيت].

او کله هم د منلو او له حق څخه د سرغړونې له امله وي، الله تعالی د ابليس په اړه فرمايلي دي چې د کافرانو امام دی:

﴿وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ۝٣٤﴾ [البقرة: 34]

(او کله چه مونږ ملايکو ته وويل: ادم ته سجده وکړئ، نو هغوی سجده وکړه ليکن ابليس نه، هغه انکار وکړ او تکبر يې وکړ، او هغه و له کافرانو نه) [البقرة سورت: 34 آيت]

. او نوح فرمايلي دي:

﴿وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمْ فِيٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْاْ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّواْ وَٱسْتَكْبَرُواْ ٱسْتِكْبَارًا ۝٧﴾ [نوح: 7]

(او بېشکه زه چې هر واربې دوى د دې لپاره راوبلم چې ته دوى وبخښې (نو) دوى خپلې ګوتې په خپلو غوږونو کې ننباسي او په خپلو جامو سره ځان (مخ) پټ کړي او په کفر باندې) اصرار (او همېشه والى) کوي او لويي کوي ډېر غټه لويي). [نوح سورت: 7 آيت].

او کله هم کفر د دروغ ګڼلو له امله وي، لکه څرنګه چې الله تعالى د مخکنيو امتونو په اړه فرمايلي دي:

﴿كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝١١﴾ [آل عمران: 11]

[حال د دوى په شان د حال د فرعونيانو دى او د هغو کسانو چې له دوى نه مخکې وو، چې زمونږ ايتونه به يې دروغ ګڼل، نو الله هغوى د خپلو ګناهونو په سبب ونيول او الله ډېر سخت عذاب ورکوونکى دى] [آل عمران سورت: 11 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُكَذِّبُونَ ۝٢٢﴾ [الانشقاق: 22]

(بلکې هغه کسان چې کافران شوي دي؛ هغوى تکذيب کوي) [الانشقاق سورت: 22 آيت]

. او توپير نه کوي که دا دروغ ګڼل په ژبه وي او يا په زړه سره، حق ذات د منافقانو په اړه فرمايلي دي:

﴿۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ۝١١﴾ [الحشر: 11]

(آيا تا نه دي کتلي هغو کسانو ته چې منافقان شوي دي، دوى خپلو هغو وروڼو ته چې په اهل کتابو کې کافران شوي دي؛ وايي: قسم دى که تاسو وويستل شئ (نو) خامخا ضرور به مونږ هم له تاسو سره وځو او ستاسو په باره کې به د هيچا خبره هيڅکله هم ونه منو او که چېرې له تاسو سره جنګ شروع کړى شي (نو) مونږ به خامخا ضرور ستاسو مدد کوو او الله ګواهي ورکوي چې بېشکه دوى يقينًا دروغجن دي) [الحشر سورت: 11 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ قَالُواْ نَشۡهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ١﴾ [المنافقون: 1]

[(ای نبي!) کله چې تا ته منافقان راشي (نو) دوی وايي: مونږ شاهدي ورکوو چې بېشکه ته يقينًا د الله رسول يې او الله پوهېږي چې ته بېشکه (او) يقينًا د هغه رسول يې او الله شاهدي ورکوي چې بېشکه منافقان يقينًا دروغ ويونکي دي] [المنافقون سورت: 1 آيت].

او کله هم کفر د شک او ګمان کولو له امله وي، چې هغه د حق په اړه زړه نازړه وي، په بيا راژوندي کېدو کې او الله تعالی سره په ملاقات کولو کې شکمن وي، الله تعالی د باغ له خاوند څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه وويل:

﴿وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيۡرًا مِّنۡهَا مُنقَلَبًا٣٦﴾ [الكهف: 36]

(او زه ګمان نه کوم چې قيامت قايمېدونکی دی او قسم دی که (بالفرض) زه خپل رب ته بوتلی شوم، نو خامخا هرومرو به زه له دې (باغ) نه غوره د بېرته ورتلو ځای ومومم) [الكهف سورت: 36 آيت]

چې هغه ته يې خپل مؤمن ملګري وويل:

قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرۡتَ بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلٗا ٣٧ [الكهف37]

(ايا ته په هغه ذات سره کفر کوې چې ته يې له خاورو پيدا کړې، بيا يې له نطفې نه، بيا يې ته سړی برابر کړې) [الكهف سورت: 37 آيت].

او کله هم کفر د سپکو سپورو او ملنډې وهلو له امله وي، لکه څرنګه چې الله تعالی له کافرانو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

﴿وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ١٠﴾ [الأنعام: 10]

(او يقينًا يقينًا له تا نه په مخکې رسولانو پورې استهزا ګاني شوي دي، نو هغو کسانو لره چې په دوی پورې يې مسخرې کړې وې؛ هغه شي راګېر کړل چې دوی به په هغه پورې استهزا کوله) [الأنعام سورت: 10 آيت]

، او الله تعالی د نوح عليه السلام د قوم او د هغوی د ملنډو وهلو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

﴿وَيَصۡنَعُ ٱلۡفُلۡكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيۡهِ مَلَأٞ مِّن قَوۡمِهِۦ سَخِرُواْ مِنۡهُۚ قَالَ إِن تَسۡخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسۡخَرُ مِنكُمۡ كَمَا تَسۡخَرُونَ ٣٨﴾ [هود: 38]

(او هغه (نوح) بېړۍ جوړوله، په داسې حال کې چې کله به هم په ده باندې د ده له قوم څخه مشران تېرېدل (نو) په ده پورې به يې مسخرې کولې، هغه وويل: كه تاسو په مونږ پورې مسخرې كوئ، نو بېشكه مونږ به هم په تاسو پورې مسخرې وكړو، لكه څنګه چې تاسو مسخرې كوئ) [هود سورت: 38 آيت].

او کله هم کفر د الله تعالی - له لارې - څخه د مخ اړولو او د نورو د مخنيوي کولو له امله وي، الله تعالی د کافرانو له مخ اړولو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

﴿أَمِ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗۖ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡۖ هَٰذَا ذِكۡرُ مَن مَّعِيَ وَذِكۡرُ مَن قَبۡلِيۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٱلۡحَقَّۖ فَهُم مُّعۡرِضُونَ ٢٤﴾ [الأنبياء: 24]

(ايا دوی له هغه (الله) نه پرته نور معبودان نيولي دي، ته ووايه: تاسو خپل پوخ دليل راوړئ، دا (وحي) د هغه چا نصيحت دی چې زما سره دي او د هغه چا نصيحت دی چې له ما نه مخکې تېر شوي دي، بلكې د دوی (كافر) اكثره خلق حق نه پېژني، نو دوی مخ ګرځوونكي دي) [الأنبياء سورت: 24 آيت]

، او د لوی شان او شوکت خاوند چې د نيکو نومونو لرونکی دی فرمايلي دي:

﴿مَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَمَّآ أُنذِرُواْ مُعۡرِضُونَ ٣﴾ [الأحقاف: 3]

(مونږ اسمانونه او ځمكه او هغه څه چې د دواړو په مینځ کې دي، نه دي پيدا كړي مګر په حقه او په ټاكلي مودې سره او كافران شوي كسان له هغه (قرآن) نه چې دوی پرې وېرولی شي، مخ ګرځوونكي دي) [الأحقاف سورت: 3 آيت].

او کله هم کفر حق سره د کينې درلودلو له امله وي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَرِهُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ ٩﴾ [محمد: 9]

(دا ځكه چې يقينًا دوی هغه (قرآن) بد ګڼلی دی چې الله نازل كړی دی، نو هغه (الله) د دوی عملونه برباد كړل) [محمد سورت: 9 آيت].

او پدې پوهيږو چې د کفر له ډولونو څخه يو له لوی کفر نه په ټيټه مرتبه کې کفر دی، چې هغه کوچنی کفر دی او د ايمان له اصل سره په ټکر کې ندی، خو د بشپړتيا سره يې په ټکر کې دي، او خاوند يې په اور کې د تل لپاره نه پاتې کيږي، او ټول عملونه هم نه بربادوي، چې دا کفر ډير ډولونه لري:

لدې څخه د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا ده: «سِبَابُ المسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ» "مسلمان ته کنځلې کول فسق(نافرماني) دی او ورسره جنګ کول کفر دی". بخاري (48)، مسلم (64)، ترمذي (1983)، نسائي (4108)، او ابن ماجه (69) روايت کړی دی. او د رسول الله صلى الله عليه وسلم دا قول: «دوه ډوله خلک دي چې د کفر نښانې پکې دي: د چا په نسب کې خبرې کول، او مړي وير کول». مسلم (67) روايت کړی دی. او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا: «لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ». «زما څخه وروسته کافران مه کرځئ، چې يو د بل څټونه وهئ». بخاري (121)، مسلم (65)، نسائي (4131)، او ابن ماجه (3942) روايت کړی دی. نو دا کفر له دين څخه ويستونکی ندی، او نه يې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کيږي؛ ځکه چې الله تعالى په خپل منځ کې جګړه کوونکي مؤمنان سره ورونه بللي دي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱقۡتَتَلُواْ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَاۖ ...﴾ [الحجرات: 9-10]

(او که په مومنانو کې دوه ډلې په خپل مينځ کې جنګ شروع کړي، نو تاسو د دغو دواړو په مينځ کې سوله (روغه) وکړئ)، [الحجرات سورت: 9 آيت]

، نو مؤمنان يې ورته وويل پداسې حال کې چې دوی سره جنګيږي، او د اهل سنتو امام؛ امام احمد رحمه الله چې کله لدې حديثونو څخه يو شمېر حديثونه او دې ته ورته حديثونه يې ذکر کړل وفرمايل: « او دا حديثونه چې «ثلاث من كن فيه فهو منافق» يعني درې نخښې دي چې په چا کې وي هغه منافق دی، په کوم شدت سره چې راغلي دي، همداسې يې روايتوو، او نه يې تفسيروو... او داسې نور حديثونه هم - پدې شرط - چې صحيح ثابت شوي او حفظ شوي وي نو مونږ ورته غاړه ږدو، که څه هم چې تفسير يې معلوم نه وي او پدې کې خبرې نه کيږي، او نه يې په اړه له چا سره جګړه کيږي او دا حديثونه نه تفسير کيږي مګر په هغه ډول چې راغلي دي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (1/ 182).

)بـــاب الشرك بالله (باب دی په بیان د شرک کې د الله تعالی سره.

مونږ پدې پوهیږو چې هغه څه چې په الله تعالی باندې د ایمان سره ټکر لري هغه: د لوی الله سره شرک کول دي او دا لوی او وړوکی دی او دا چې لوی شرک د ایمان د اصل سره په ټکر کې دی او کوچنی یې د ایمان له کمال سره په ټکر کې دی،او لوی شرک تر ټولو لوی ظلم دی، الله تعالی فرمایلي:

﴿وَإِذۡ قَالَ لُقۡمَٰنُ لِٱبۡنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ ١٣﴾ [لقمان: 13]

(او (یاد کړه) هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته وویل، په داسې حال کې چې ده ته یې نصیحت کاوه: ای زما خوږه زویه! له الله سره شریك مه نیسه، بېشکه شرك یقینًا ډېر لوی ظلم دی) [لقمان سورت: 13 آیت].

او لوی شرک ټولو عملونه بربادوي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٦٥﴾ [الزمر: 65]

(او یقینًا یقینًا تا ته وحې كړای شوې ده او هغو كسانو ته چې له تا نه مخكې وو (داسې چې) قسم دی كه تا شرك وكړ (نو) ستا عمل به خامخا لازمًا برباد شي او ته به خامخا لازمًا له تاوانیانو څنې شې) [الزمر سورت: 65 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهۡدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۚ وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٨٨﴾ [الأنعام: 88]

(دغه د الله هدایت دی، په دې سره هدایت كوي په خپلو بنده ګانو كې چا ته چې وغواړي او كه چېرې هغوی شرك كړی و (، نو) له هغوی نه خامخا به ضایع شوي وو هغه عملونه چې دوی به كول). [الأنعام سورت: 88 آیت].

او د لوی شرک خاوند ته الله تعالی بخښنه نه کوي کله چې پرې مړ شي او توبه یې ترې نه وي ویستلي، الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ٤٨﴾ [النساء: 48]

(بېشکه الله تعالی نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوک) شريک کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې يې وغواړي او څوک چې له الله سره شريک ونيسي، نو يقيناً هغه ډېره لويه ګناه راجوړه کړله) [النساء سورت: 48 آيت]

. او مشرک که چېرته مړ شو او توبه يې نه وه ويستلې نو جنت پرې حرام دی او جهنم يې استوګنځای دی چې تل به پکې وي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ ....﴾ [المائدة: 72]

(بېشکه خبره دا ده چې څوک له الله سره شريک نيسي، نو يقيناً په هغه باندې الله جنت حرام کړی دی او د هغه استوګنه اور دی). [المائدة سورت: 72 آيت]

. او له جابر - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې: رسول الله صلی الله عليه وسلم ته يو سړی راغی، نو ويې ويیل: ای د الله سوله! دوه هغه کوم څېزونه دي چې جنت او يا دوزخ ته ننوتل واجبوي؟ هغه وفرمايل: «مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ». "څوک چې په داسې حالت کې مړ شو چې له الله سره يې شرک نه وي کړی، هغه به جنت ته ننوځي او څوک چې په داسې حالت کې مړ شو چې له الله سره يې شرک کړی وي، هغه به دوزخ ته ننوځي". مسلم روايت کړی دی (93). او الله تعالی شرک باطل کړ او په مشرکانو يې د هغوی شرک وغماوه، او - باطلو - معبودانو لره د هغوی د نيولو فساد يې- ښکاره کړ، او دا چې هغه - بتان دوی ته - نه ګټه رسوي او نه تاوان، نو - الله تعالی - کله د دې وضاحت کوي چې دا برخه وال نه اوري او که چېرته واوري نو هغه چاته جواب نه شي ورکولی چې بلنه ورکوي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ ١٣ إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثۡلُ خَبِيرٖ ١٤﴾ [فاطر: 13-14]

که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې وایي وري، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قیامت په ورځ به دوی ستاسو په شریك جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوك) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 13، 14 آیتونه].

نو حق ذات بیان کړه چې دوی هیڅ هم نه لري، او د هغه چا نه اوري چې رابلي یې او د قیامت په ورځ به هغوی د دوی په شرک باندې کافر وي. او کله بیانوي چې دا برخه وال نه ګټه رسولی شي او نه تاوان او نه د مرګ اختیار لري او نه د ژوند، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗ لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتٗا وَلَا حَيَوٰةٗ وَلَا نُشُورٗا٣﴾ [الفرقان: 3]

(او دوی (کفارو) له هغه نه غیر نور داسې معبودان نیولي دي چې هېڅ شی نشي پیدا کولی، په داسې حال کې چې دوی پیدا کړای شوي او دوی د خپلو ځانونو لپاره نه د ضرر مالکان دي او نه د نفعې او نه د مرګ اختیار لري او نه د ژوند او نه د بیا ژوندي کولو) [الفرقان سورت: 3 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿قَالَ هَلۡ يَسۡمَعُونَكُمۡ إِذۡ تَدۡعُونَ٧٢ أَوۡ يَنفَعُونَكُمۡ أَوۡ يَضُرُّونَ٧٣﴾ [الشعراء: 72-73]

(هغه وویل: آیا دوی ستاسو اوري کله چې تاسو (دوی) بلئ؟. یا تاسو ته نفع دررسوي، یا ضرر دررسوي؟) [الشعراء سورت: 72، 73 آیتونه]

. او کله بیانوي چې دا معبودان چې له الله پرته یې عبادت کیږي له هغه چا څخه زیات ناقص دی چې د دوی عبادت کوي، ځکه دوی تګ نه شي کولای او نه د چا د رانیولو ځواک لري، نه اوري او نه ګوري، نو "دا د دې تولو شیانو څخه خالي دی چې د ګټې ترلاسه کولو او د ضرر د مخنیوي لامل کیږي". الطبري تفسیر (322/13). الله - تعالی - فرمایلي:

﴿أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ يَبۡطِشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ١٩٥﴾ [الأعراف: 195]

(آیا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، یا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نیول کوي، یا د هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره لیدل کوي، یا د هغوی لپاره

غوړونه دي چې په هغو سره اوريدل کوي؟ ته ووايه: تاسو خپل شريکان راوبلئ، بيا زما په خلاف څه چل (او تدبير) وکړئ، بيا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ). [الأعراف سورت: 195 آيت].

او کله هم الله تعالی د دې معبودانو عاجزي او کمزوري بيانوي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٞ فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخۡلُقُواْ ذُبَابٗا وَلَوِ ٱجۡتَمَعُواْ لَهُۥۖ وَإِن يَسۡلُبۡهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيۡـٔٗا لَّا يَسۡتَنقِذُوهُ مِنۡهُۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ٧٣﴾ [الحج: 73]

[ای خلکو! يو مثال بيانولی شي، نو تاسو دې ته ښه غوږ کېږدئ، بېشکه هغه شيان چې تاسو يې له الله تعالی نه غير بلئ دوی له سره يو مچ هم نشي پيدا کولی اګر که دوی ده ته ټول راجمع شي او که مچ له دوی نه يو شی وتښتوي، دوی له هغه نه دغه شي نشي راخلاصولی، کمزوری دی دا طالب (د غير الله عبادت کوونکی) او دغه مطلوب (باطل معبود)] [الحج سورت: 73 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي :

﴿وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسۡتَطِيعُونَ نَصۡرَكُمۡ وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٧﴾ [الأعراف: 197]

(او هغه خلک چې تاسو يې له الله نه غير بلئ، دوی ستاسو د مدد کولو هېڅ وَس نه لري او نه له خپلو ځانونو سره مدد کولی شي). [الأعراف سورت: 197 آيت]

. او کله هم الله تعالی پرې د فقر او کمښت پريکړه کوي او دا چې هغه په آسمانونو او ځمکه کې د يوې ذرې په اندازه بشپړ واک نه لري او نه لدې څخه په کوم شي کې د برخې واک لري او نشته دغه الله تعالی ته له دوی څخه هيڅ مرستندوی، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ ٢٢ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥۚ ...﴾ [سبأ: 22-23]

(ته (دې مشرکانو ته) ووايه: تاسو هغه معبودان وبولئ چې تاسو هغه له الله تعالی نه غير معبودان ګڼلي دي، دوی د يوې ذرې اندازه واک نه لري په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هېڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه الله تعالی ته له دوی نه هېڅ مرستندوی. او د هغه (الله) په نيز شفاعت نفع نه رسوي مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) د هغه لپاره اجازت ورکړي) [سبا سورت: 22، 23 آيتونه].

او کله حق ذات بیانوي چې الله تعالی سره د نورو معبودانو شتون عقل نه مني، او شتون يې په کائناتو کې ناشونی او د شریعت له نظره باطل کار دی، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿لَوۡ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلۡعَرۡشِ عَمَّا يَصِفُونَ ٢٢﴾ [الأنبياء: 22]

(که چیرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بیانوي) [الأنبياء سورت: 22 آیت]،

او د لوی شان، شوکت او سلطنت خاوند فرمایلي دي:

﴿قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٞ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا ٤٢﴾ [الإسراء: 42]

(ته ووایه: که له دغه (الله) سره نور معبودان وی، لکه څنګه چې دوی يې وايي (، نو) په دغه وخت کې به دوی خامخا د عرش د مالك په طرف لار لټولې وی). [الإسراء سورت: 42 آیت]

. او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۢ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ٩١﴾ [المؤمنون: 91]

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وی نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولي وو هغه څه چې پیدا کړي يې وو، او خامخا د دوی ځینو به په ځینو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بیانوي) [المؤمنون سورت: 91 آیت].

او مونږ پوهیږو چې لوی شرک زیات ډولونه لري:

له ډولونو څخه يې دا دي چې د الله - تعالی - سره د هغه په ربوبیت، (د مخلوقاتو په) پیدا کولو، واکمنی، رزق ورکولو او چارسمبالوونې کې شریک وګرځول شي، حق ذات د هغوی له شرک څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿... أَمۡ جَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُواْ كَخَلۡقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلۡخَلۡقُ عَلَيۡهِمۡۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ ١٦﴾ [الرعد: 16]

(ایا دوی د الله لپاره داسې شریکان مقرر کړي دي چې د هغه د پیدا کولو په شان پیدا کول یې کړي دي، بیا په دوی باندې پیدا کول مشتبه شوي دي؟ ته ووایه: الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هم هغه یو دی، ډېر غالب دی) [الرعد سورت : 16 آیت]،

او الله تعالی په هغه چا باندې د رد په موخه فرمایلي دي چې له مخلوقاتو یې ورسره شریک ګرځولی دی، حال دا چې هغه شی په خپله مخلوق دی او پیدا کول نه شي کولای:

﴿هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ١١﴾ [لقمان: 11]

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښيئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پیدا کړی دی، چې غیر له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهۍ کې دي). [لقمان سورت: 11 آیت]

، او حق ذات بیان کړه چې هم هغه الله په پیدا کولو او واکمنۍ کې یوازې دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَ يَطۡلُبُهُۥ حَثِيثٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۢ بِأَمۡرِهِۦٓۗ أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٥٤﴾ [الأعراف: 54]

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه برقراره شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پیدا کړې یې ده) لمرسترګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي، خبر اوسئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 آیت].

او له ډولونو څخه یې دا دي چې الله تعالی ته زوی وګرځول شي - ډیر لوړ او لوی دی الله تعالی په لوړوالی سره لدې خبرو څخه - الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ عُزَيۡرٌ ٱبۡنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ ٱللَّهِۖ ذَٰلِكَ قَوۡلُهُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡۖ يُضَٰهِـُٔونَ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُۖ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ٣٠﴾ [التوبة: 30]

(او یهودیانو وویل: عُزیر د الله زوی دی او نصرانیانو وویل: مسیح د الله زوی دی دا د دوی په خپلو خولو سره وینا ده، دوی د هغو کسانو له خبرې سره مشابهت کوي چې له دوی نه مخکې کافران وو، الله دې دوی هلاك کړي، څنګه (له سمې لارې نه) ګرځولی شي!) [التوبة سورت: 30 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿وَجَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلۡجِنَّ وَخَلَقَهُمۡۖ وَخَرَقُواْ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتِۭ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ١٠٠﴾ [الأنعام: 100]

(او دوی له الله سره پېریان شریکان جوړ کړي دي، حال دا چې الله دوی پیدا کړي دي، او دوی بې له پوهې له ځانه، د هغهٔ لپاره زامن او لوڼه راپیداکړې، هغه لره پاکي ده او هغه (الله) له هغو خبرو نه ډېر اوچت دی چې دوی یې بیانوي) [الأنعام سورت: 100 آیت]،

او حق ذات تعالی فرمایلي دي:

﴿وَجَعَلُواْ لَهُۥ مِنۡ عِبَادِهِۦ جُزۡءًاۚ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَكَفُورٞ مُّبِينٌ ١٥ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخۡلُقُ بَنَاتٖ وَأَصۡفَىٰكُم بِٱلۡبَنِينَ ١٦﴾ [الزخرف: 15-16]

(او دوی د ده په بنده ګانو کې ځینو لره د ده برخه (او اولاد) وګرځول، بېشکه انسان خامخا ډېر ښکاره ناشکره دی. ایا (تاسو دا وایئ چې) هغه (الله) له هغه چا نه، چې دی یې پیدا کوي، د ځان لپاره لوڼه نیولي دي او تاسو یې په زامنو سره غوره کړي یئ). [الزخرف سورت: 15، 16 آیتونه].

او له ډولونو څخه یې په ستورو باور درلودل او عبادت کول دي: الله تعالی له ابراهیم الخلیل - علیه السلام - څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي چې د خپل قوم سره یې د ستورو په اړه استدلال وکړ:

﴿وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلۡمُوقِنِينَ ٧٥ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيۡهِ ٱلَّيۡلُ
رَءَا كَوۡكَبٗاۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّيۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلۡأٓفِلِينَ ٧٦ فَلَمَّا رَءَا ٱلۡقَمَرَ بَازِغٗا قَالَ هَٰذَا رَبِّيۖ فَلَمَّآ
أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمۡ يَهۡدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلضَّآلِّينَ ٧٧ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمۡسَ بَازِغَةٗ قَالَ هَٰذَا رَبِّي
هَٰذَآ أَكۡبَرُۖ فَلَمَّآ أَفَلَتۡ قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ٧٨ إِنِّي وَجَّهۡتُ وَجۡهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ

وَٱلۡأَرۡضَ حَنِيفٗاۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٧٩ وَحَآجَّهُۥ قَوۡمُهُۥۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدۡ هَدَىٰنِۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشۡرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيۡـٔٗاۚ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمًاۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ٨٠ وَكَيۡفَ أَخَافُ مَآ أَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمۡ أَشۡرَكۡتُم بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗاۚ فَأَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ أَحَقُّ بِٱلۡأَمۡنِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٨١﴾ [الأنعام: 75-81]

(او همدارنګه مونږ ابراهیم ته د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ښودله او د دې لپاره چې هغه له یقین کوونکو ځنې بیا کله چې په هغه باندې شپه تیاره شوه (، نو) یو ستوری یې ولیده، ویې ویل:دا زما رب دی؟ نو کله چې هغه پټ شو، ویې ویل: زه پټېدونکي (غایبېدونکي) نه خوښوم. بیا کله چې یې سپوږمۍ ولیده، ځلېدونکې، ویې ویل:دا زما رب دی؟ نو کله چې هغه پرېوتله (،نو) ویې ویل: یقینًا که چیرې ما ته زما رب نېغه لار ونه ښیي (، نو) زه به خامخا له ګمراه خلقو ځنې شم. * نو کله چې هغه، لمرسترګه ولیدله، ځلېدونکې، ویې ویل:دا زما رب دی؟ دا خو تر ټولو لوی دی، نو کله چې هغه پرېوتله، ویې ویل:ای زما قومه! بېشکه زه بېزاره یم له هغه څه نه چې تاسو یې شریکان جوړوئ مِنَ الْمُشْرِكِين * بېشکه ما خپل مخ هغه ذات ته اړولی دی چې اسمانونه او ځمکه یې پیدا کړي دي، یواځې په حق پسې تلونکی یم او نه یم له مشرکانو څخه. وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِّي فِي اللهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلاَ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلاَّ أَن يَشَاء رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلاَ تَتَذَكَّرُون * او له هغه سره خپل قوم جګړه وکړه، ویې ویل:ایا تاسو زما سره د الله په باره کې جګړه کوئ، حال دا چې هغهٔ ما ته نېغه لار راښودلې ده، او زه له هغو شیانو نه نه وېرېږم چې تاسو یې له الله سره شریکوئ، مګر دا چې زما رب څه شی وغواړي، زما رب د علم په لحاظ سره هر شی راګېر کړی دی، نو ولې تاسو نصیحت نه منئ!. وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلاَ تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُون} او زه له هغو څیزونو نه څنګه ووېرېږم چې تاسو له الله سره شریك کړي دي، حال دا چې تاسو له دې څخه نه وېرېږئ چې واقعًا تاسو له الله سره هغه څه شریك کړي دي چې د هغو په باره کې یې پر تاسو باندې هېڅ دلیل نه دی نازل کړی، نو په دواړو ډلو کې کومه یوه د امن (له عذاب نه د بچ کېدو) زیاته حقداره ده؟ که چیرې تاسو پوهېږئ) [الأنعام سورت: 75-81 آیتونه].

او لدې څخه په ستورو باران غوښتل دي او دا عقیده ساتل چې دا رزق راجلبوي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ ٨٢﴾ [الواقعة: 82]

او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو یې تکذیب کوئ (دروغ یې ګڼئ). [الواقعة سورت: 82 آیت].

له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت دی، چې د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- په وخت کې په خلکو باران وشو، نو رسول الله -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل:

«أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ، وَمِنْهُمْ كَافِرٌ، قَالُوا: هَذِهِ رحمة الله، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا». قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ:

﴿۞ فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ٧٥﴾ [الواقعة: 75]

، حَتَّى بَلَغَ: ﴿وَتَجۡعَلُونَ رِزۡقَكُمۡ أَنَّكُمۡ تُكَذِّبُونَ٨٢﴾ [الواقعة: 82]

«ځينو خلكو سهار کړ پداسې حال کې چې شکر ويستونکي وو او ځينې له دوی نه کافر وو» هغوی - شکر ويستونکو- وويل: دا د الله رحمت دی، او ځينو نورو وويل: يقينا فلانی او فلانی ستوری حق و - يعني د فلاني او فلاني ستوري په ښکاره کېدو سره پر مونږ باران وشو - وايي: نو دا آيت نازل شو: (نو زه د ستورو د پرېوتو په ځايونو باندې قسم خورم) [الواقعه سورت: 75 آيت] تر دې چې دې ځای ته ورسيده . [الواقعة سورت: 82 آيت]»

. (او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو يې تکذيب کوئ (دروغ يې ګڼئ). مسلم (73)، او طبري په التفسير کې روايت کړی دی (154/23). او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ». «زما په امت کې څلور کارونه د جاهليت دي، چې دوی يې نه پرېږدي: په اصل باندې وياړ کول، په نسب کې خبرې کول، په ستورو سره باران غوښتل او په مړي په لوړ غږ ژړا کول». مسلم (934)، او ابن ماجه (1581) روايت کړی دی. وعن زيد بن خالد الجهني رضي الله عنه أنه قال: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: او له زيد بن خالد الجهني - رضي الله عنه - څخه روايت دی، هغه فرمايلي دي: رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته په حديبيه کې د باران له وريدو وروسته چې د شپې شوی و لمونځ راکړ، نو کله يې چې لمونځ وګرځاوه خلکو ته يې مخ وګرځاوه، ويې فرمايل: آيا تاسو پوهيږئ چې رب مو څه وويل؟» هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې فرمايل: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ». «زما له بنده ګانو څخه ځينو پداسې حالت کې سبا کړ چې پر ما ايمان لرونکي او ځينې نور کفر کوونکي وو، نو څوک چې ووايي د الله په فضل او رحمت پر مونږ باران وشو، نو دا پر ما مؤمن او په ستورو کافر شو او څوک چې ووايي، د فلاني ستوري - په راختو سره - پر مونږ باران وشو، نو دا انسان پر ما کافر او په ستورو ايمان لرونکی شو». بخاري (846)، مسلم (71)، أبو داود (3906) او نسائي (1525) روايت کړی دی. او له دېلونو څخه يې دا دی چې له الله سره د هغه

په نومونو او صفتونو کې شريک وګرځول شي، لکه څوک چې دا ګمان وکړي چې له الله پرته څوک په غيبو پوهيږي، حال دا چې الله تعالی نبي -صلی الله عليه وسلم - ته امر کړی دی چې ووايي:

﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمۡ عِندِي خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمۡ إِنِّي مَلَكٌۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۚ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ۝٥٠﴾ [الأنعام: 50]

(ته ووايه: زه تاسو ته نه وايم چې ما سره د الله خزانې دي او نه زه عالم الغيب يم او نه زه تاسو ته دا وايم چې بېشکه زه مَلَك يم، زه پَيروي نه کوم مګر د هغه شي چې ما ته وحې کيږي، ته ووايه: ايا ړوند او بينا سره برابر دي؟ نو ولې تاسو سوچ او فکر نه کوئ!) [الأنعام سورت: 50 آيت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... إِنَّمَا ٱلۡغَيۡبُ ...﴾ [يونس: 20]

(بېشکه همدا خبره ده چې (علم د) غيب د الله لپاره خاص دی) [يونس سورت: 20 آيت].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا -قَالَ مُوسَى فِي حَدِيثِهِ - فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ - ثُمَّ اتَّفَقَا- أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - حَائِضًا، أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - فِي دُبُرِهَا، فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ»، او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي: څوک چې کوډګر ته ورغی - موسی په خپل حديث کې فرمايلي دي - او هغه يې د هغه په وينا کې رينتينی وګاڼه - بيا دواړه سره لدې وروسته موافق دي - او يا يې ښځې ته راتګ وکړ- مسدد ويلي دي- د حيض په حالت کې، او يا يې ښځې ته راتګ وکړ - مسدد ويلي دي - د شا لخوا نه - نو له هغه څه څخه بې زاره شو چې پر محمد - صلی الله عليه وسلم - نازل شوي دي»، أبو داود (3904)، ترمذي (135)، ابن ماجه (639)، فضل بن دکين په الصلاة کې (15)، إسحاق بن راهويه (482)، او أحمد (9536). روايت کړی دی. او هغه چاته سخت ګواښ شوی چې خپل ځان او يا بل څوک د الله - تعالی - له نومونو څخه په داسې يو نوم ونوموي چې له الله پرته بل چا سره نه ښايي لکه «الله» او «الرحمن» او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُواْ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ أَسۡمَٰٓئِهِۦۚ سَيُجۡزَوۡنَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٨٠﴾ [الأعراف: 180]

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول). [الأعراف سورت: 180 آیت]،

او الله تعالی فرمايي:

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ ٨﴾ [طه: 8]

(الله (چې دی) نشته دی هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، خاص د ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي). [طه سورت: 8 آيت]

، او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «أَخْنَى الأَسْمَاءِ يَوْمَ القِيَامَةِ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلَاكِ». "د قيامت په ورځ به د الله تعالی پر وړاندی تر ټولو ناوړه نوم د هغه چا وي چې نوم يې ملک الاملاک وي". بخاري (6205)، مسلم (2143)، أبو داود (4961)، او ترمذي (2837) روايت کړی دی. أبو عبيد رحمه الله فرمايلي دي: «او سفيان بن عيينه به «ملك الأملاك» داسې ژباړه، وايي: دا د هغوی د دي وينا په څېر دی لکه: شاهان شاه : يعني د پادشاهانو پادشاه. او له سفيان پرته نورو ويلي: بلکه هغه داسې ده لکه يو سړی چې ځان د الله تعالی په نومونو ونوموي لکه: الرحمن، الجبار، العزيز. وايي: نو الله دی چې د بادشاهانو بادشاه دی، روا ندي چې پدي نوم سره له هغه پرته بل څوک ونومول شي». غريب الحديث، د القاسم بن سلام (2/ 18). او له دولونو څخه يې: دا باور لرل چې له مخلوقاتو څخه يو په الهی کمال سره ياد شو، يا دا چې هغه په ټولو شيانو ځواکمن دی، حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ٤﴾ [الإخلاص: 4]

(او نه ورله څوک سيال او برابر شته) [الإخلاص سورت: 4 آيت]،

او الله پاک فرمايلي:

﴿رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا ٦٥﴾ [مريم: 65]

[(دغه) د اسمانونو او ځمکي رب دی او د هغه څه چي د دغو دواړو په مينځ کي دي، نو ته د ده عبادت کوه او د ده پر عبادت ښه ټينګ اوسه، ايا ته د ده کوم همنام پيژنې!] [مريم سورت: 65 آيت]

، او الله تعالی له خپل بشپړ ځواک څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

﴿... إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١٤٨﴾ [البقرة: 148]

(يقينًا الله په هر شي باندې ښه قادر دی) [البقرة سورت : 148 آيت]،

او الله رب العزت فرمايلي:

﴿أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَكَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةٗۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعۡجِزَهُۥ مِن شَيۡءٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمٗا قَدِيرٗا ٤٤﴾ [فاطر: 44]

(او الله کله هم داسي نه دی چي هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونوکي او په ځمکه کي، بېشکه هغه (الله) له ازله ښه پوه، ښه قادر دی) [فاطر سورت: 44 آيت].

او هغه پاک ذات له هغه پرته د نورو معبودانو بشپړه عاجزي ښکاره کړه، د لوی شان او سلطنت خاوند فرمايلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٞ فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخۡلُقُواْ ذُبَابٗا وَلَوِ ٱجۡتَمَعُواْ لَهُۥۖ وَإِن يَسۡلُبۡهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيۡـٔٗا لَّا يَسۡتَنقِذُوهُ مِنۡهُۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ٧٣﴾ [الحج: 73]

[ای خلکو! يو مثال بيان شوی دی، نو تاسو دې ته ښه غوږ کيږدئ، بېشکه هغه شيان چې تاسو يې له الله تعالی نه غير بلئ دوی له سره يو مچ هم نشي پيدا کولی اګر که دوی ده ته ټول راټول شي او که مچ له دوی نه يو شی وتښتوي، دوی له هغه نه دغه شی نشي راخلاصولی، کمزوری دی دا طالب (د غير الله عبادت کوونکی) او دغه مطلوب (باطل معبود) [الحج سورت: 73 آيت]

. او له ډولونو څخه يې دا دي چې له الله سره نور معبودان وګرځول شي، لکه څرنګه چې الله تعالی د ابراهيم عليه السلام د قوم په اړه فرمايلي دي چې دوی له الله پرته نور معبودان نيولي دي، الله تعالی فرمايلي:

﴿۞ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصۡنَامًا ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَقَوۡمَكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ٧٤﴾ [الأنعام: 74]

(او كله چې ابراهيم خپل پلار ازر ته وويل: ايا ته بتان، معبودان نيسې، يقينًا زه تا او ستا قوم په ځرګنده ګمراهۍ کې وينم) [الأنعام سورت: 74 آيت]

، او حق ذات د كهف له خاوندانو څخه خبر وركړ چې هغوی له خپل قوم څخه جلا شول، ځكه چې هغوی له الله تعالى پرته نور معبودان نيولي وو، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمُنَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗۖ لَّوۡلَا يَأۡتُونَ عَلَيۡهِم بِسُلۡطَٰنِۭ بَيِّنٖۖ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ١٥﴾ [الكهف: 15]

(زمونږ دغې قوم له هغه (الله) نه غير نور معبودان نيولي دي، دوی پر (عبادت د) دغو (باطلو معبودانو) باندې ښكاره دليل ولې نه راوړي؟ نو له هغه چا نه لوی ظالم څوك دی چې په الله باندې دروغ تړي!) [الكهف سورت: 15 آيت]

، الله پاک د موسی - عليه السلام - د قوم په اړه فرمايلي دي چې دوی له موسی - عليه السلام - څخه وغوښتل چې دوی ته يو معبود وټاكي لكه څنګه چې مشركان معبودان لري:

﴿وَجَٰوَزۡنَا بِبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱلۡبَحۡرَ فَأَتَوۡاْ عَلَىٰ قَوۡمٖ يَعۡكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصۡنَامٖ لَّهُمۡۚ قَالُواْ يَٰمُوسَى ٱجۡعَل لَّنَآ إِلَٰهٗا كَمَا لَهُمۡ ءَالِهَةٞۚ قَالَ إِنَّكُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ١٣٨ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٞ مَّا هُمۡ فِيهِ وَبَٰطِلٞ مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٣٩﴾ [الأعراف: 138-139]

{وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْاْ عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ قَالُواْ يَا مُوسَى اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُون * (او مونږه بني اسرائيل پر سمندر پورې ابستل، نو دوی پر داسې قوم راغلل چې د خپلو بتانو پر عبادت قايم وو، بني اسرائيلو وويل: ای موسیٰ! زمونږ لپاره (هم) داسې معبود جوړ كړه، لكه څنګه چې د دوی لپاره معبودان دي، (موسیٰ) وويل: بېشكه تاسو داسې قوم يئ چې جهالت كوئ) إِنَّ هَـؤُلاء مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُون} (بېشكه دا خلک (چې دي) تباه ده هغه (تګلاره) چې دوی په هغې کې دي او باطل دي هغه عملونه چې دوی يې كوي) [الأعراف سورت : 138، 139 آيتونه]

، او الله - تعالى - له هغه پرته د هر معبود د عبادت د باطلولو په موخه فرمايلي دي:

﴿مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٖ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنۡ إِلَٰهٍۚ إِذٗا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهِۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ٩١﴾ [المؤمنون: 91]

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}. (الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وي نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولې وو هغه څه چې پیدا کړي یې وو، او خامخا د دوی ځینو به په ځینو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی یې بیانوي). [المؤمنون سورت : 91 آیت].

او له ډولونوڅخه یې : له الله پرته بل لوري ته د ټول عبادت یا د یوې برخې اړول دي، الله تعالی د مشرکانو د حالت د بیانولو په اړه فرمایلي:

﴿وَجَعَلُواْ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلۡحَرۡثِ وَٱلۡأَنۡعَٰمِ نَصِيبٗا فَقَالُواْ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعۡمِهِمۡ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَاۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمۡ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمۡۗ سَآءَ مَا يَحۡكُمُونَ ١٣٦﴾ [الأنعام: 136]

(او دغو د الله لپاره په هغو څیزونو کې برخه مقرر کړه چې هغه پیدا کړي دي، چې فصل او څاروي دي، نو وایي: دا د الله لپاره دي، د دوی په عقیده، او دا زمونږ د شریکانو لپاره دي، نو هغه چې د دوی د شریکانو لپاره وي، نو هغه خو الله ته نه رسیږي او هغه چې د الله لپاره وي، نو هغه د دوی شریکانو ته رسیږي، بده ده هغه فیصله چې دوی یې کوي) [الأنعام سورت : 136 آیت]،

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي: «قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ». «الله تبارک و تعالی فرمایلي دي: زه د شریکانو تر ټولو غني یم، نو څوک چې یو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شریک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک پرېږدم». مسلم (2985) روایت کړی دی. او له ډولونو څخه له الله تعالی پرته بل چاته د نږدې والي په موخه حلاله کول دي، لکه څوک چې بتانو او یا مړو ته د نږدې والي په موخه ذبح کوي، الله تعالی د دې خبرې د ښکاره کولو په موخه فرمایلي دي چې حلاله بل چاته نه کیږي:

﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٢﴾ [الأنعام: 162]

(ته ووایه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العلمین لپاره دي) [الأنعام سورت: 162 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحۡمَ ٱلۡخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦۖ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٖ وَلَا عَادٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١١٥﴾ [النحل: 115]

(همدا خبره ده چې هغه پر تاسو باندې حرامه کړې ده مرداره او وینه او د خنزیر غوښه او هغه چې په هغه باندې د غیرالله لپاره اواز پورته شوی وي، نو هغه څوك چې مجبوره شي ، په دې حال کې چې نه ظالم وي او نه (له حده) تجاوز کوونکی وي، نو بېشکه الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [النحل سورت: 115 آیت].

او له أبو الطفیل څخه روایت دی وایې: علي بن أبي طالب - رضي الله عنه - ته مو وویل: مونږ ته د داسې یو څه په اړه خبر راکړه چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم تاته پټ ویلي وي: نو هغه وویل: ما ته یې داسې هیڅ ندي ویلي چې د خلکو څخه یې پټ کړي وي، مګر ورڅخه مې اوریدلي دي چې ویل یې: د الله لعنت دې وي په هغه چا چې له الله پرته بل چا ته ذبح کوي»؛ مسلم (1978)، او نسائي (4422) روایت کړی دی. او ځکه چې دا یوه ډېره لویه چاره ده، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - په هغه ځای کې له حلالې څخه منع کړې ده چېرته چې له الله پرته بل چاته ذبح کیږي. فعن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه قال: «نَذَرَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَنْحَرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ -هي هضبة من وراء ينبع قريبة من ساحل البحر- فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟»، قَالُوا: لَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ». له ثابت بن ضحاك - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: یو سړي د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کې نذر ومنوده چې په بوانه کې به اوښ حلالوي- دا د ینبع شاته یوه غونډۍ ده چې د دریاب ساحل ته نږدې ده - نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته راغی او ورته یې وویل: ما نذر منلی دی چې په بوانه کې یو اوښ حلال کړم ، نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته وویل: آیا هلته د جاهلیت له بتانو څخه کوم بت و چې عبادت یې کېده؟ هغوی وویل: نه، ویې فرمایل: آیا د هغوی له اخترونو څخه پکې کوم اختر و؟ هغوی وویل: نه، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: په نذر دې وفا وکړه، یقینا چې د الله په نافرمانۍ کې په نذر وفا نشته، او نه په هغه څه کې چې بني آدم یې نه لري». أبو داود روایت کړی دی (3313). او له دولونو څخه یې: غیر الله ته نذر دی، نو نذر عبادت دی او له الله تعالی پرته یې بل چاته ګرځول روا ندي، لدې امله الله تعالی د هغه مؤمنانو ستاینه کړې ده چې په نذر وفا کوي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا٧﴾ [الإنسان: 7]

(دوی نذرونه پوره کوي او له هغې ورځې نه وېرېږي چې د هغې شر خور وور دی) [الإنسان سورت: 7 آیت]،

او الله تعالی فرمایلي:

﴿وَمَآ أَنفَقۡتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوۡ نَذَرۡتُم مِّن نَّذۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُهُۥۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٍ٢٧٠﴾ [البقرة: 270]

(او تاسو چې څه خرچ هم ولګوئ، یا څه نذر هم (پر ځان) لازم کړئ؛ نو یقینًا الله پر هغو پوهېږي او د ظالمانو لپاره هېڅ مدد کوونکي نشته) [البقرة سورت : 270 آیت].

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ». "ځوک چې د الله تعالی د اطاعت نذر وکړي، هغه دې د هغه اطاعت وکړي، او ځوک چې د هغه د نافرمانی نذر وکړي، هغه دې د هغه نافرماني نه کوي". بخاري (6696)، أبو داود (3289)، ترمذي (1526)، نسائي (3806)، او ابن ماجه روایت کړی دی (2126). او له ډولونو څخه یې له الله پرته له بل چا پناه غوښتل ، له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی فرمايي: «كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَبِيتُ أَحَدُهُمْ بِالْوَادِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَيَقُولُ: أَعُوذُ بِعَزِيزِ هَذَا الْوَادِي، فَزَادَهُمْ ذَلِكَ إِثْمًا»، «له انسانانو څخه ځینې سړي وو چې په جاهلیت کې له دوی څخه یو په یوه دره کې اوسیده، نو ویيل به یې: د دې درې په مشر پناه نیسم، نو پدې سره یې الله ګناه ورزیاته کړه»، طبري في تفسير کې روایت کړی دی (23/ 322). الله تعالی د جاهلیت د وخت له خلکو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٞ مِّنَ ٱلۡإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٖ مِّنَ ٱلۡجِنِّ فَزَادُوهُمۡ رَهَقٗا٦﴾ [الجن: 6]

(او بېشکه شان دا دی چې په انسانانو کې ډېر داسې سړي وو چې په پېریانو کې په ځینو سړيو پورې به یې پناه نیوله، نو دغو خلکو دغو (پېریانو) ته سرکشي ورزیاته کړه) [الجن سورت: 6 آیت]

. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خبر ورکړی دی چې ځوک په یو کور کې مېشت شو او ویې ویل: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»، «یعنې پناه نیسم د الله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه چې هغه پیدا کړی دی، نو هیڅ شی به ورته ضرر ونه رسوي، تر څو چې له هغه ځای

ځخه تللی نه وي»، مسلم (2708)، ترمذي (3437) او ابن ماجه (3547) روايت کړی دی. او د شرک له ډولونو ځخه له الله - تعالى - پرته له بل چا ځخه په سختنه او آسانه کې مرسته غوښتل دي په هغه څه کې چې له الله تعالى پرته يې بل څوک نه شي کولی، او يا له الله پرته بل څوک رابلل، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ۝١٨﴾ [الجن: 18]

(او دا چې يقينًا جوماتونه خاص د الله لپاره دي، نو تاسو له الله سره بل هيڅوک مه بلئ) [الجن سورت: 18 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي:

﴿إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا۟ دُعَآءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا۟ مَا ٱسْتَجَابُوا۟ لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ۝١٤﴾ [فاطر: 14]

(که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې وايي وري، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قيامت په ورځ به دوی ستاسو په شريک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آيت]

، او رب العزت د دې - خبرې په - ښکاره کولو سره فرمايلي دي چې مشرکانو ته کله ضرر ورسيږي نو د يو الله ځخه مرسته غواړي، بيا بيرته خپل شرک ته ورګرځي کله چې الله نجات ورکړي.

﴿فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ۝٦٥﴾ [العنكبوت: 65]

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دين خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شريکان نيسي). [العنكبوت سورت: 65 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ۝٥﴾ [الأحقاف: 5]

(او له هغه کس نه زيات گمراه څوك دی چې له الله نه غير هغه (معبودان) بلي چې د ده دعا (سوال) تر قيامته پورې نشي قبلولی، په داسې حال کې چې دغه (معبودان) به د دوی له بلنې نه غافله (بې خبره) وي) [الأحقاف سورت: 5 آيت]،

او الله تعالی په واضحه توګه فرمايلي دي چې هغه د مصيبت ځپلو سره مرسته کوونکی او د مصيبت ليرې کوونکی دی:

﴿أَمَّن يُجِيبُ ٱلۡمُضۡطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكۡشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجۡعَلُكُمۡ خُلَفَآءَ ٱلۡأَرۡضِۗ أَءِلَٰهٞ مَّعَ ٱللَّهِۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ٦٢﴾ [النمل: 62]

(آيا څوک دی هغه ذات چې قبلوي د ډېر ناچاره دعا کله چې يې راوبلي، او لرې کوي مصيبتونه، او ګرځوي تاسو خليفګان د ځمکې، آيا شته دی بل څوک لايق د عبادت له الله تعالی سره، تاسي ډېر لږ نصيحت قبلوئ). [النمل سورت: 62 آيت].

او د شرک له ډولونو څخه : له الله پرته د بل چا پيروي کول دي او الله تعالی د دې - خبرې - يادونه کړې ده چې اهل کتابو خپل عالمان او پيران له الله پرته ومالکان د حل او د حرمت نيولي دي چې ځيني شيان ورته روا کوي او هغه څه پرې حراموي چې الله تعالی دوی ته حلال کړي دي:

﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٣١﴾ [التوبة: 31]

(دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غير مالکان د حل او د حرمت نيولي دي او د مريمې زوی مسيح (يې هم)، حال داچې دوی ته حکم نه و شوی مګر د دې چې دوی دې د يو حق معبود عبادت کوي چې نشته هېڅ حق معبود مګر همدی دی، هغه پاك دی له هغه څه نه چې دوی يې (ورسره) شريکوي) [التوبة سورت: 31 آيت]،

او الله تعالی فرمايلي:

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ ...﴾ [الشورى: 21]

(ايا د دوی لپاره داسې شريکان شته چې د دوی لپاره يې له دين څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشورى سورت: 21 آيت]

. او الله - تعالى - خپلو بندګانو ته امر کړی دی چې پر هغه ایمان راوړي او د هغه قانون ته - د پریکړي په خاطر - رجوع وکړي او دا یې څرګنده کړه چې شیطان غواړي دوی طاغوت ته - د پریکړو لپاره - رجوع وکړي، الله تعالى فرمایلي دي:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ٦٠﴾ [النساء: 60]

﴿٦٠﴾ (آیا تا هغه کسان نه دي کتلي چې دا دعوا کوي چې دوی پر هغه څه یې ایمان راوړی دی چې تا ته نازل کړی شوي دي او پر هغه څه چې له تا نه مخکې نازل کړی شوي دي، دوی غواړي چې خپلمنځي فیصلي طاغوت ته یوسي، حال دا چې دوی ته له هغه نه د انکار کولو حکم شوی دی او شیطان غواړي چې دوی بې لارې کړي، په ډېرې لرې ګمراهی سره). [النساء سورت: 60 آیت].

وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: يَا عَدِيُّ، اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الْوَثَنَ، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي «سُورَةِ بَرَاءَةَ»:

﴿ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ...﴾ [التوبة: 31]

قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ». او له عدی بن حاتم - رضی الله عنه - څخه روایت دی وایي: زه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته راغلم پداسي حال کې چې زما په غاړه کې د سرو زرو صلیب و، نو ویې ویل: ای عدی، دا بت درڅخه وارتوه، او ورڅخه مې واوریدل چې په براءت سورت کې یې دا آیت لوسته {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللهِ} [التوبة سورت : 31 آیت]

یعني: دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غیر مالکان د حل او د حرمت نیولي دي . ویې فرمایل: «داسي نه وه چې هغوی یې عبادت کاوه، مګر هغوی به چې ورته کوم شی حلال و ګرځاوه دوی به حلال ګڼه، او کله به یې چې پرې کوم شی حرام کړ، دوی به هم حرام کړ». ترمذي (۳۰۹۵)، ابن سعد (۲۱۹/۶)، ابن ابي حاتم په تفسیر (۱۰۰۵۷) او طبراني په الکبیر (۲۱۸/۹۲/۱۷) کې روایت کړی دی. او د شرک له ډولونو څخه په لمانځه، رکوع، سجده او طواف کې شرک کول دي؛ داسي چې د دې عبادتونو کول له الله پرته بل چا ته روا ندي، او الله تعالى خپل خلیل - علیه السلام - ته امر کړی دی چې کور یې - بیت الله - طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو، رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک کړي، الله تعالى فرمایلي دي:

﴿وَإِذۡ بَوَّأۡنَا لِإِبۡرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلۡبَيۡتِ أَن لَّا تُشۡرِكۡ بِي شَيۡـٔٗا وَطَهِّرۡ بَيۡتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلۡقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ٢٦﴾ [الحج: 26]

(او (یاد کړه) هغه وخت چې مونږه ابراهیم ته د بیت الله ځای ښکاره (معین) کړ چې ته له ما سره هېڅ شی مه شریکوه، او زما کور د طواف کوونکو، او قیام کوونکو او رکوع کوونکو (او) سجده کوونکو لپاره پاك کړه) [الحج سورت: 26 آیت]

، او حق ذات امر کړی دی چې سجده باید یوازې هغه ته وشي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿... لَا تَسۡجُدُواْ لِلشَّمۡسِ وَلَا لِلۡقَمَرِ وَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ٣٧﴾ [فصلت: 37]

(تاسو مه لمر ته سجده کوئ او مه سپوږمۍ ته او تاسو خاص الله ته سجده کوئ چې دغه (نښې) يې پيدا کړې دي، که چېرې تاسو خاص د هغه عبادت کوئ). [فصلت سورت: 37 آیت].

او یوازې متکبران د هغه له عبادت څخه ډډه کوي، لوی ښتن تعالی فرمایلي دي:

﴿قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسۡجُدَ لِمَا خَلَقۡتُ بِيَدَيَّۖ أَسۡتَكۡبَرۡتَ أَمۡ كُنتَ مِنَ ٱلۡعَالِينَ٧٥﴾ [ص: 75]

(ای ابلیسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو پیدا کړی دی؟ آیا تا لویي وکړه، یا ته (له پیل څخه) د لوړو اوچتو خلکو څخه یې؟). [ص سورت: 75 آیت]

، او الله - تعالی - یادونه وکړه چې ټول مخلوقات هغه ته سجده کوي.

﴿وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ٤٩﴾ [النحل: 49]

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځیزونو څخه او ملایك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي). [النحل سورت: 49 آیت]

. د جعفر - رضی الله عنه - په اړه راغلي دي، کله چې هغه نجاشي ته ورننوت، نو جعفر ورته وویل: «أَنَا خَطِيبُكُمُ الْيَوْمَ، فَاتَّبِعُوهُ حَتَّى دَخَلُوا عَلَى النَّجَاشِيِّ فَلَمْ يَسْجُدُوا لَهُ

فَقَالَ: مَا لَكُمْ لَا تَسْجُدُونَ لِلْمَلِكِ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عز وجل بَعَثَ إِلَيْنَا نَبِيَّهُ صلى الله عليه وسلم فَأَمَرَنَا أَلَّا نَسْجُدَ إِلَّا لِلَّهِ». «نن زه ستاسو - په استازيتوب - خبرې کوونکی یم، نو ورپسې شول تر دې چې نجاشي ته ورننوتل، نو سجده يې ورته ونه کړه، هغه وويل: تاسو ولې پادشاه ته سجده نه کوئ؟ هغه وويل: الله تعالی مونږ ته خپل نبي - صلى الله عليه وسلم - رالیږلی دی، هغه مونږ ته امر کړی دی چې له الله تعالی پرته بل چاته سجده ونکړو». طیالسي (۳۴۴)، سعید بن منصور (۲۴۸۱)، احمد (۴۴۰۰) او لوین په (۴) ټوک کې، او الطحاوي د قرآن په أحکام القران کې (۴۱۸) روایت کړی دی. او د شرک له ډولونو څخه په هغه څه پریکړه کول دي چې الله تعالی نه وي نازل کړی، همدا رنګه له الله پرته بل چاته پریکړه ورل او الله پاک د هغه چا په اړه حکم بیان کړ چې د الله - تعالی - له نازل شوي حکم پرته په بل څه پریکړه کوي.

﴿... وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴿٤٤﴾﴾ [المائدة: 44]

(او چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فیصله ونه کړه، نو همدغه خلق کافران دي). [المائدة سورت: 44 آیت].

او الله تعالی فرمایلي دي:

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾﴾ [المائدة: 45]

(او چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فیصله ونه کړه، نو همدغه خلک ظالمان دي). [المائدة سورت: 45 آیت].

او الله تعالی فرمایي:

﴿وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ﴿٤٧﴾﴾ [المائدة: 47]

او (چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فیصله ونه کړه، نو همدغه خلک فاسقان دي). [المائدة سورت: 47 آیت]

؛ دا ځکه چې بشپړه واکمني الله لره، حق ذات فرمایلي دي:

﴿...أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾﴾ [الأعراف: 54]

(اګاه شئ! خاص هغه لره دي پیدا کول اوتصرف کول، ډېر برکت والا دی الله چې رب العلمین دی) [الأعراف سورت: 54 آیت]

، او الله تعالی فرمایلي:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖ نَّحۡنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٣٥﴾ [النحل: 35]

(او وویل هغو کسانو چې شرك يې کړی و: که چېرې الله غوښتلی (، نو) مونږ به له هغه نه غیر د هیڅ شي عبادت نه و کړی او نه به زمونږ پلرونو او نه به مونږ د هغه (له حکم) نه غیر څه شی حرام کړی و، همدارنګه کار کړی و هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، نو د رسولانو په ذمه نشته مګر ښکاره رسوَل) [النحل سورت: 35 آیت].

او الله - تعالی - په مشرکانو باندې عیب وګڼله چې خپل عالمان او پیران يې له الله تعالی پرته مالکان د حل او د حرمت نیولي دي دوی ته په یو څه روا ګڼلو کې، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٣١﴾ [التوبة: 31]

(دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غیر مالکان د حل او دحرمت نیولي دي او د مریمې زوی مسیح (يې هم)، حال داچې دوی ته حکم نه و شوی مګر د دې چې دوی دې د یو حق معبود عبادت کوي چې نشته هیڅ حق معبود مګر همدی دی، هغه پاك دی له هغه څه نه چې دوی يې (ورسره) شریکوي) [التوبة سورت: 31 آیت].

او حق ذات سبحانه وتعالی فرمایلي دي:

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ .... ﴾ [الشورى: 21]

(ایا د دوی لپاره داسې شریکان شته چې د دوی لپاره يې له دین څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشوری سورت: 21 آیت].

وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: «يَا عَدِيُّ اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الوَثَنَ»، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي سُورَةِ بَرَاءَة:

﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ .... ٣١﴾ [التوبة: 31]

، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ». او له عدي بن حاتم - رضى الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته راغلم پداسي حال کې چې زما په غاړه کې د سرو زرو صليب و، نو ويې ويل: ای عدی، دا بت درڅخه وارتوه، او ورڅخه مې واوريدل چې په براءت سورت کې يې دا آيت لوسته {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللهِ} [التوبة سورت : 31 آيت]

يعنې: (دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غير خدايان نيولي دي) . ويې فرمايل: «داسې نه وه چې هغوی يې عبادت کاوه، مگر هغوی به چې ورته کوم شی حلال گرځاوه دوی به حلال گانه، او کله به يې چې پرې کوم شی حرام کړ، دوی به هم حرام کړ». ترمذي (۳۰۹۵)، ابن سعد (۲۱۹/۶)، ابن ابي حاتم په تفسير (۱۰۰۵۷) او طبراني په الکبير (۲۱۸/۹۲/۱۷) کې روايت کړی دی. او مشرکان پدې کې د أهل کتابو سره ورته والی لري، هغوی چې الله تعالی يې په اړه فرمايلي دي:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖ نَّحۡنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٣٥﴾ [النحل: 35]

(او وويل هغو کسانو چې شرك يې کړی و: که چېرې الله غوښتلی (، نو) مونږ به له هغه نه غير د هېڅ شي عبادت نه و کړی او نه به زمونږ پلرونو او نه به مونږ د هغه (له حکم) نه غير څه شی حرام کړی و، همدارنگه کار کړی و هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، نو د رسولانو په ذمه نشته مگر ښکاره رسوَل) [النحل سورت: 35 آيت].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ٦٥﴾ [النساء: 65]

(پس داسې نه ده، ستا په رب مې دې قسم وي! دوی مومنان کېدی نشي تر هغه پورې چې دوی په خپل مينځ کې په پېښو جگړو کې تا فيصله کوونکی ومني، بيا په خپلو نفسونو کې ستا د کړې فيصلې په باره کې هېڅ تنگي ونه مومي او په ښو منلو سره يې ومني). [النساء سورت: 65 آيت]. او الله تعالی فرمايلي :

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ ....﴾ [الشورى: 21]

(ایا د دوی لپاره داسې شریکان شته چې د دوی لپاره یې له دین څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشوری سورت: 21 آیت]

. او الله تعالی فرمایلي:

﴿أَفَحُكۡمَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ يَبۡغُونَۚ وَمَنۡ أَحۡسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكۡمٗا لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ۝٥٠﴾ [المائدة: 50]

(ایا نو دوی د جاهلیت فیصله غواړي؟ او په فیصله کولو کې له الله نه (بل) څوك ډېر ښه دی، د هغه قوم لپاره چې یقین کوي!) [المائدة سورت: 50 آیت].

او د شرک له ډولونو څخه د محبت شرک دی، چې یو سړی چا سره داسې مینه ولري چې عاجزي، تعظیم او خضوع ورسره وي، الله تعالی د مشرکانو د مینې په اړه له خپلو معبودانو سره فرمایلي دي:

﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادٗا يُحِبُّونَهُمۡ كَحُبِّ ٱللَّهِۖ ...﴾ [البقرة: 165]

(او په خلکو کې ځېنې هغه څوک دي چې له الله نه غیر شریکان نیسي، له هغوی سره داسې مینه کوي لکه له الله تعالی سره د مینې په شان) [البقرة سورت: 165 آیت].

له عبدالله -رضي الله عنه - څخه روایت دی، وایي: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل چې: کومه ګناه لویه ده؟ هغه وویل: «أن تجعل لله ندًّا وهو خلقك...». "دا چې الله تعالی لره شریک وګرځوې، حال دا چې هغه ته پیدا کړی یې...". بخاري (۴۴۷۷)، مسلم (۸۶)، ابوداود (۲۳۱۰)، ترمذي (۳۱۸۲) او نسائي (۴۰۱۳) روایت کړی. او د شرک له ډولونو څخه؛ د وېرې او ډار شرک دی، چې له مخلوق څخه داسې وېره ولري چې خضوع، عاجزي او تعظیم ورسره وي، لکه داسې وېره ورځخه ولري چې کوم مصیبت به پرې نازل کړي او یا به ترې کومه ښېګڼه منع کړي او یا هغه ته د نېږدې کېدو په خاطره حرام کار تر سره کړي، حق ذات فرمایلي دي:

﴿إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ۝١٧٥﴾ [آل عمران: 175]

(ببشکه همدا خبره ده چې دغه شیطان دی، چې خپل دوستان وېروي، نو تاسو له هغوی نه مه وېرېږئ او له ما نه وېرېږئ که چېرې تاسو مومنان یئ) [آل عمران سورت: 175 آیت].

او مشركان په دې باور دي چې د دوى معبودان زيان رسوونکي او ګټه رسوونکي دي. لدې امله دوى ګمان کوي چې د دوى معبودانو د الله پيغمبر؛ هود - عليه السلام - ته زيان رسولى دى، لکه چې وايي:

﴿إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعۡتَرَىٰكَ بَعۡضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٖۗ قَالَ إِنِّيٓ أُشۡهِدُ ٱللَّهَ وَٱشۡهَدُوٓاْ أَنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ۝٥٤﴾ [هود: 54]

[(ستا په باره کې) مونږ بوازې همدا وايو چې تا ته زمونږ په معبودانو کې چا څه ضرر دررسولى دى، هغه ووېل: بېشکه زه الله ګواه کوم او تاسو (هم) ګواه شئ چې يقيناً زه له هغو (باطلو معبودانو) نه بېزاره يم چې تاسو يې (له الله سره) شريکوئ] [هود سورت: 54 آيت].

مجاهد ويلي دي: «د ﴿اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوَءٍ﴾ معنا دا ده چې: بتانو ته ليونى کړى يې». تفسير الطبري (361/15). حق ذات د حنيفي ملت د خاوند - عليه السلام - په اړه فرمايلي دي : ﴿وَكَيۡفَ أَخَافُ مَآ أَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمۡ أَشۡرَكۡتُم بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗاۚ فَأَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ أَحَقُّ بِٱلۡأَمۡنِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ۝٨١﴾ [الأنعام: 81

(او زه له هغو څيزونو نه څنګه ووېرېږم چې تاسو له الله سره شريك کړي دي، حال دا چې تاسو له دې څخه نه وېرېږئ چې واقعًا تاسو له الله سره هغه څه شريك کړي دي چې د هغو په باره کې يې پر تاسو باندې هېڅ دليل نه دى نازل کړى، نو په دواړو ډلو کې کومه يوه د امن (له عذاب نه د بچ کېدو) زياته حقداره ده؟ که چېرې تاسو پوهېږئ) [الأنعام سورت: 81 آيت].

د جاهليت خلکو به د احمقو پيريانو له وېرې د هغوى په بادارانو پناه غوښتله، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٞ مِّنَ ٱلۡإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٖ مِّنَ ٱلۡجِنِّ فَزَادُوهُمۡ رَهَقٗا۝٦﴾ [الجن: 6]

(او بېشکه شان دا دى چې په انسانانو کې ډېر داسې سړي وو چې په پېريانو کې په ځينو سړيو پورې به يې پناه نيوله، نو دغو خلقو دغو (پېريانو) ته سرکشي ورزياته کړه) [الجن سورت: 6 آيت].

او الله تعالى فرمايلي:

﴿... فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقِتَالُ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ يَخۡشَوۡنَ ٱلنَّاسَ كَخَشۡيَةِ ٱللَّهِ أَوۡ أَشَدَّ خَشۡيَةٗۚ ....۝٧٧﴾ [النساء: 77]

(نو کله چې پر هغوی باندې جنګ کول فرض کړی شول (، نو) ناڅاپه په دغه وخت کې په هغو کې یوه ډله وه چې له خلکو نه وېرېدله، له الله نه د وېرېدلو په شان، یا (له دې نه هم) زیات وېرېدل) [النساء سورت: 77 آیت]

. او حق ذات واضحه کړه چې د هغه اولیاء له الله - جل جلاله - پرته له هیچا څخه نه ویریږي لکه څنګه چې هغه فرمایلي دي:

﴿ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخۡشَوۡنَهُۥ وَلَا يَخۡشَوۡنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا٣٩﴾ [الأحزاب: 39]

(هغه (نبیان) چې د الله پیغامونه رسوي او له هغه نه وېرېږي او له الله نه غیر له هیچا نه نه وېرېږي او الله ښه کافي دی حساب کوونکی) [الأحزاب سورت: 39 آیت]،

او همدا رنګه یې فرمایلي دي: ﴿إِنَّمَا يَعۡمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمۡ يَخۡشَ إِلَّا ٱللَّهَۖ فَعَسَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ ٱلۡمُهۡتَدِينَ١٨﴾ [التوبة: 18]

(د الله جوماتونه خو یوازې هغه څوك ابادوي چې پر الله او د اخرت پر ورځ یې ایمان راوړی وي او لمونځ قایموي او زکات ورکوي او نه وېرېږي غیر له الله نه، نو امید دی چې دغه کسان به له هدایت موندونکو څنې وي) [التوبة سورت: 18 آیت].

او خبر یې ورکړ چې جادوګرانو له ایمان راوړلو وروسته د فرعون او د هغه له ظلم څخه له الله - تعالی - څخه وېرې ته ترجیح ورکړه، الله تعالی د هغوی له وینا څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

﴿قَالُواْ لَن نُّؤۡثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِي فَطَرَنَاۖ فَٱقۡضِ مَآ أَنتَ قَاضٍۖ إِنَّمَا تَقۡضِي هَٰذِهِ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَآ٧٢ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغۡفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ مِنَ ٱلسِّحۡرِۗ وَٱللَّهُ خَيۡرٞ وَأَبۡقَىٰٓ٧٣﴾ [طه: 72-73]

{قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * (هغوی وویل: مونږ به تا ته له سره ترجیح درنه کړو په هغه باندې چې مونږ ته راغلي دي چې ښکاره معجزې دي او هغه (الله) چې مونږ یې پیدا کړي یو، نو ته هغه کار وکړه چې ته د هغه کوونکی یې، بېشکه ته یوازې د دې دنیایي ژوند فیصله کولی شې. إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى} بېشکه مونږ په خپل رب ایمان راوړی دی، د دې لپاره چې هغه زمونږ خطاګانې وبخښي او هغه (جرم) چې تا مونږ په هغه

مجبوره کړي وو، چې سحر دی او الله ډېر غوره او تل پاتې کېدونکی دی). [طه سورت: 72، 73 آیتونه]

. او د شرک له ډولونو څخه د امید ساتلو شرک دی، لکه څوک چې له ژوندي مخلوق څخه چې حاضر وي او یا غائب د داسې یو څخه امید وساتي چې له الله پرته پرې بل څوک قادر نه وي او یا دا چې له مړو څخه د ستونزو د لرې کولو او د حاجتونو د رفع کولو او د قیامت په ورځ د سفارش کولو امید ولري، حق ذات لدې څخه خبر ورکوي چې مشرکانو ولې د خپلو معبودانو عبادت کاوه:

﴿... مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ ....﴾ [الزمر: 3]

(مونږ د دوی عبادت نه کوو مګر د دې لپاره چې دوی مونږ الله ته نژدې کړي) [الزمر سورت: 3 آیت]

، او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثۡلُ خَبِيرٖ ١٤﴾ [فاطر: 14]

(که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې يې واورې، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قیامت په ورځ به دوی ستاسو په شریک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د بنه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آیت]

، او الله تعالی ښکاره کړه چې دا مشرکان هیڅ هم نه لري، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلۡ أَرَءَيۡتُمۡ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُواْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِ أَمۡ لَهُمۡ شِرۡكٞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُمۡ كِتَٰبٗا فَهُمۡ عَلَىٰ بَيِّنَتٖ مِّنۡهُۚ بَلۡ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعۡضُهُم بَعۡضًا إِلَّا غُرُورًا ٤٠﴾ [فاطر: 40]

[(ای نبي!) ته (دوی ته) ووايه: آیا تاسو خپل شریکان لیدلي دي هغه چې تاسو يې له الله نه غیر بلئ، تاسو ما ته وښيئ چې دوی له ځمکې څخه څه پیدا کړي دي، یا د دوی لپاره په اسمانونو کې څه شراکت (او برخه) شته؟ یا مونږ دوی ته څه کتاب ورکړی دی، نو دوی له هغه نه په پاخه دلیل باندې (ولاړ) دي؟ بلکې ظالمان (چې دي) د دوی ځینې د ځینو نورو سره وعده نه کوي مګر د دوکې] [فاطر سورت: 40 آیت]

، او د پیروانو په اړه الله تعالی فرمایلي دي چې هغوی ته به د قیامت په ورځ وویل شي:

﴿وَقِيلَ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَۚ لَوۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ يَهۡتَدُونَ ٦٤﴾ [القصص: 64]

(تاسو خپل شریکان وبلئ، نو دوی به هغوی وبلي: نو هغوی به دوی ته هېڅ جواب ورنه کړي او دوی به عذاب وویني (او تمنا به وکړي چې) کاشکې واقعتًا دوی (په دنیا کې) هدایت موندلی وی) [القصص سورت: 64 آیت].

او هر هغه څه چې په قرآن کې د مشرکانو لخوا د خپلو معبودانو د بللو په اړه ذکر شوي دي د امید په شرک دلیل دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ ٤٣﴾ [غافر: 43]

(حقه خبره دا ده چې یقینًا هغه (معبود) چې تاسو ما(د) هغه (عبادت) ته بلئ، د هغه لپاره خو نه په دنیا کې څه بلل شته او نه په اخرت کې او دا چې بېشکه زمونږ بیرته ورتلل خاص الله ته دي او دا چې یقینًا له حده تېرېدونکي، همدغه د اور ملګري دي) [غافر سورت: 43 آیت]

. او که چېرته دوی باور نه درلوده چې دوی به ځواب ورکوي، نو د فرعون د کورنۍ مؤمن به ترې انکار نه و کړی. او له ډولونو څخه یې سحر (جادو) دی، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿... وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحۡرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلۡمَلَكَيۡنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنۡ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحۡنُ فِتۡنَةٞ فَلَا تَكۡفُرۡۖ ....﴾ [البقرة: 102]

(او لیکن شیطانان کافر شوي وو، خلکو ته به یې جادو (سحر) ښوده او (دوی تابع شول د هغه څه چې په بابل ښار کې په دوه ملایکو هاروت او ماروت نازل کړی شوی و او دغو دواړو به هیچا ته ښودنه نه کوله، مګر چې ویل به یې: اصل خبره دا ده چې مونږ یَوْ ازمېښت یو، نو ته مه کافر کیږه)، [البقرة سورت: 102 آیت].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ المحْصَنَاتِ

الْمُؤْمِنَاتِ الغَافِلَاتِ». ابوهريره - رضي الله عنه - له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت كوي چې فرمايلي يې دي: «له اوو بربادوونكو ګناهونو څخه ځان وژغورئ،» هغوی وويل: ای د الله رسوله، هغه کوم دي؟ ويې فرمايل: «په الله - تعالى - شرک کول، سحر، د هغه نفس وژل چې الله يې په ناحقه وژل حرام کړي دي، سود خوړل، د يتيم مال خوړل، د جنګ په ورځ له ميدان څخه تېښته کول، او په ساده، پاک لمنو مؤمنو ښځو د - زنا - تور پورې کول». بخاري (2766)، مسلم (89)، ابو داود (2874) او نسائي (3671) روايت کړی دی. او له عمرو بن دينار څخه روايت دی، هغه له بجالة څخه اوريدلي دي چې عمرو بن اوس او أبو الشعثاء ته يې حديث بيانوه، ويې ويل: زه د جزء بن معاوية سره - چې د احنف بن قيس کاکا دی - کاتب وم چې د عمر له مرګ څخه يو کال مخکې يې فرمان راغی (پکې ليکلي و چې) هر جادوګر ووژنئ...». ابوداود (3043)، عبدالرزاق (9972)، سعيد بن منصور (2180)، او احمد (1657) روايت کړی دی. او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ، اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ». "څوک چې د نجومي علم څخه څه زده کړي، هغه د جادو يوه برخه زده کړې ده، څومره يې چې زده کړه زياتيږي همغومره يې د سحر د زده کړې کچه هم ورسره زياتيږي". ابوداود (3905)، ابن ماجه (3726)، ابن ابي شيبه (26159)، احمد (2000) او عبد بن حميد (714) روايت کړی دی. او له ډولونو څخه يې: کوډګر او طالع ليدونکي دي؛ ځکه څوک چې د دې شيانو دعوه کوي هغه په غيبو د پوهيدو دعوه کوي، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا ﴿٢٧﴾﴾ [الجن: 26-27]

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * (دی عالم الغيب (په غيبو عالم) دی، نو دی په خپلو غيبو باندې هيڅوك نه خبروي. إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا} مګر هغه چې كوم رسول يې خوښ شي (وحې ورته كوي د وحې پواسطه د ځينې مغيباتو خبر وركړي)، نو بېشكه دغه (الله) د ده په مخ كې او د ده شا ته ساتونكي (څوكيداران) روانوي).
[الجن سورت: 26، 27 آيتونه]

. او له صفيه څخه روايت دی، هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم - له ځينو بيبيانو څخه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً». أخرجه مسلم (2230). "څوک چې کوډګر ته ورشي او د يو څه په اړه ترې پوښتنه وکړي بيا يې په هغه څه کې رښتونی وګڼي چې

هغه يې وايي، نو څلوېښت ورځې به يې لمونځ قبول نه شي". او له أبو هريرة او الحسن رضي الله عنهما څخه روايت دی چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا، أَوْ عَرَّافًا، فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ؛ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ». «څوک چې کوډګر او يا فال بين ته ورشي او څه چې وايي په هغه کې يې ريښتونی وګڼي، نو پر هغه څه کافر شو چې پر محمد - صلى الله عليه وسلم - نازل شوی دی». احمد (۹۵۳۶) له ابوهريره او حسن څخه روايت کړی دی، او ابو داود (۳۹۰۴)، ترمذي (۱۳۵)، ابن ماجه (۶۳۹)، ابن ابي شيبه (۱۷۰۷۷) او اسحاق بن راهويه (۱۷۰۷۷) (482) او احمد (9290) د ابوهريره له حديث څخه روايت کړي.

او مونږ پوهيږو چې د شرک له ډولونو څخه يو کوچنی شرک دی چې له دين څخه پرې څوک نه وځي، او نه يې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کيږي، او نه هم ټول عملونه بربادوي، دا - شرک - ډير ډولونه لري.

او لدې څخه په يو څه باندې فال نيول دي او تعريف يې داسې دی - لکه څرنګه چې په حديث کې راغلي - هغه څه چې له امله يې ته يو کار مخته بوځې او يا ترې منع شې، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿فَإِذَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦۖ وَإِن تُصِبۡهُمۡ سَيِّئَةٞ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ١٣١﴾ [الأعراف: 131]

(نو کله چې به پر دوی خوشحالي راغله، ويل به يې: مونږ د همدې حقدار يو او که چېرې پر دوی به څه تکليف راغی، نو بدفالي به يې نيوله، په موسٰی او په هغه چا چې له هغه سره وو، خبردار! بېشکه خبره همدا ده چې د دوی بدفالي له الله سره ده او لېکن د دوی زياتره نه پوهېږي) [الأعراف سورت: 131 آيت]

، او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡ أَئِن ذُكِّرۡتُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ١٩﴾ [يس: 19]

(دغو(پيغمبرانو) وويل: ستاسو بدفالي له هم تاسو سره ده، ايا نو که تاسو ته پند درکړی شي (نو تاسو دغه ته بدفالي وايئ؟) بلکې تاسو له حده تېرېدونکی قوم يئ) [يس سورت: 19 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ، وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ». «له يو انسان څخه بل ته د ناروغۍ انتقاليدل، بدفالي، د صفر په مياشت بدفالي، او په شوپرک مرغۍ بدفالي نشته». بخاري (5707)، مسلم (2220) او ابوداود (3911) روايت

کړی. او له عروة بن عامر رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وړاندې بدفالي یاده شوه نو ویې فرمایل: «أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُل: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ». «او تر ټولو غوره یې نیک فال نیول دي، او له مسلمان څخه ځه نه اړوي، نو کله چې یو ستاسو څخه داسې څه ولیدل چې نه یې خوښېدل نو داسې دې ووایي: ای الله د نیکیو توفیق نه ورکوي مګر ته، او له بدیو څخه ژغورل نه کوي مګر ته، او له یو حال څخه بل ته اوړیدل او ځواک نشته مګر پر تاباندې». ابو داود (3919)، ابن ابي شيبه په المصنف (26920) او الادب (162) کې او الخلال (1405) کې روایت کړی دی. وعن عبد الله بن عمرو رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ مِنْ حَاجَةٍ، فَقَدْ أَشْرَكَ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ». او له عبد الله بن عمرو - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «چا لره چې بد فال نیوني له اړتیا څخه یې راوګرځاوه، نو شرک یې وکړ، هغوی وویل: ای د الله رسوله، د دې کفاره څه ده؟ هغه وفرمایل: (کفاره یې دا ده) چې ووایي: ای الله، ستا له خیر پرته بل هیڅ خیر نشته، او ستا له نیک مرغی پرته بله نیک مرغي نشته او ستا پرته بل معبود نشته». ابن وهب په الجامع کې (658)، احمد (7045) کې روایت کړی، او دا لفظ د هغه دی، طبراني په الکبیر (14622) کې، او ابن السني په "عمل اليوم والليلة" کې روایت کړی دی. (۲۹۲). او لدې څخه د بندونو (تعویذونو) ځړول دي، فعن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه «أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَسُولًا: أَنْ لَا يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ، أَوْ قِلَادَةٌ إِلَّا قُطِعَتْ». د أبو بشير الأنصاري - رضي الله عنه - څخه روایت دی « چې هغه له رسول الله صلی الله علیه وسلم- سره په ځینو سفرونو کې و، عبد الله ویلي دي: ګمان کوم چې هغه ویلي: او خلک په خپلو کورونو کې وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم یو استازی ولیږه چې: د هیڅ اوښ په غاړه کې - د نظر د مخنیوي په خاطر - ځړول شوی بند پرې نږدې او نه هیڅ کوم بل بند یا تعویذ مګر دا چې پرې یې کړي». بخاري (3005)، مسلم (2115) او ابوداود (2552) روایت کړی. او له عبد الله - رضی الله عنه -څخه روایت دی وایي: له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې ویل یې: «إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ». "په یقیني توګه چې - شرکي - دمونه، بندونه، او تعویذونه شرک دی". ابو داود (3883)، ابن ماجه (3530)، معمر په الجامع (20343)، ابن ابی شیبه (23924) او احمد (3615) روایت کړی دی. او نبي - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «مَنْ

تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ». «چا چې کوم شی وځړاوه همغه ته وروسپارل شو». ترمذي (2072)، ابن ابي شيبه په المصنف (23923)، او مسند (786)، او احمد (18781) روايت کړی دی. او - د شرک له ډولونو څخه - لږه ځان ښودنه (ريا) ده، خو هغه څوک چې زړه يې له ځان ښودنې (ريا کارۍ) څخه ډک وي او داسې شي چې له نيت،ايمان او ويرې پرته نيک کارونه کوي، نو دا سوچه منافق دی او عمل يې برباد او پرې مردود دی او ورڅخه نه منل کيږي،الله تعالی فرمايلي دي:

﴿... فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠﴾ [الكهف: 110]

(نو هغه څوک چې د خپل رب د ملاقات هيله لري، نو هغه دې نيک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هيڅوک نه شريکوي). [الکهف سورت: 110 آيت]،

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ». «الله تبارک و تعالی فرمايلي دي: زه د شريکانو تر ټولو غني يم، نو څوک چې يو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شريک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک ورپريږدم». مسلم (2985) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ؛ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ». «د قيامت په ورځ به تر ټولو لومړی د هغه چا په اړه قضاوت وشي چې شهيد شوی وي، نو هغه به راوستلی شي او نعمتونه به يې وروپيژندل شي، نو وبه يې پيژني، وايي: نو څه دې پکې کړي دي؟ هغه به وو‌ايي: ستا په لاره کې وجنګيدم تر دې چې شهيد شوم، فرمايي: دروغ دې وويل: مګر د دې لپاره جنګيدلی وې چې وويل شي: زړور دی، نو دا وويل شو، بيا به پرې امر وشي او پړمخه به کش کړای شي تر دې چې په اور کې وغورځول شي. او يو بل سړی چې زده کړه يې کړې وي او نورو

ته يې ښودلې وي او قرآن يې لوستلی وي، نو هغه به راوستل شي، نعمتونه به يې ورو‌پيژني، نو وبه يې پيژني، ورته به ووايي: چې څه دې پکې کړي دي؟ هغه به ووايي: علم مې زده کړ او نورو ته مې وښوده او ستا لپاره مې قرآن لوستلی دی، وبه وايي: دروغ دې وويل: مګر علم دې د دې لپاره زده کړی و چې عالم درته وويل شي او قرآن دې د دې لپاره لوستلی و چې قاري درته وويل شي، نو دا درته وويل شول، بيا به پرې امر وشي نو پرمخه به کش کړای شي تر دې چې اورته وغورځول شي، او بل سړی چې الله پرې پراخي راوستې وي او له هر ډول مالونو څخه يې ورکړي وي، نو هغه به راوستل شي او نعمتونه به يې وروپيژندل شي نو وبه يې پيژني، وايي: نو څه دې پکې کړي دي؟ هغه به ووايي: هيڅ داسې لار مې نده پريښې چې ته يې خوښوې مګر دا چې ستا لپاره مې پکې لګښت کړی دی، (ورته به) ووايي: مګر دا کار دې د دې لپاره کړی دی چې سخی درته وويل شي، نو درته وويل شو، بيا به پرې امر وشي نو پرمخه به کش کړل شي بيا به اور ته وغورځول شي». مسلم (1905)، ترمذي (2382)، او نسائي (3137) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ». "ځوک چې په پټه يو کار وکړي بيا يې خلکو ته د شهرت په خاطر ووايي، الله به يې - د قيامت - په ورځ رسوا کړي، او ځوک چې ځان ښودنه وکړي، او د خلکو په خاطر يو کار وکړي نو الله به يې د قيامت په ورځ راز افشا کړي». بخاري (۶۴۹۹)، مسلم (۲۹۸۷) او ابن ماجه (۴۲۰۷) روايت کړی دی. او له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «مَنْ سَمَّعَ النَّاسَ بِعَمَلِهِ، سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ سَامِعَ خَلْقِهِ، وَحَقَّرَهُ وَصَغَّرَهُ». «ځوک چې په پټه يو کار وکړي بيا يې خلکو ته د شهرت په خاطر ووايي، الله به يې - د قيامت - په ورځ له خپلو مخلوقاتو څخه هر اوريدونکي ته رسوا کړي، سپک او ذليل به يې کړي». ابن المبارك په الزهد (141) کې، ابن ابي شيبه (36448)،او هناد په الزهد (872) کې، او احمد (6509) په الزهد (238) کې روايت کړی دی. وعن أبي موسى رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْقِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَإِنَّ أَحَدَنَا يُقَاتِلُ غَضَبًا، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، فَرَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ -قَالَ: وَمَا رَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ قَائِمًا- فَقَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عز وجل». او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته يو سړی راغی نو ويې وييل: ای د الله رسوله ، د الله په لار کې جنګيدل څه دي؟ ځکه زمونږ څخه ځينې د غصې له امله جنګيږي او ځينې د ملاتړ په خاطر، نو سر يې ورته راپورته کړ- وايي: او سر ورته راپورته نه کړ مګر د دې لپاره چې هغه ولاړ و، نو ويې فرمايل: « ځوک چې د دې لپاره وجنګيده چې د الله کلمه لوړه شي، نو هغه د الله تعالى په لار کې دی».

بخاري (123)، مسلم (1904)، ابوداود (2517)، ترمذي (1646)، نسائي (3136) او ابن ماجه (2783) روایت کړی دی. او مونږ پوهیږو چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د رازونو شرک بللی دی. فعن محمود بن لبيد قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ وَشِرْكَ السَّرَائِرِ»، قَالُوا: وَمَا شِرْكُ السَّرَائِرِ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُومَ أَحَدُكُمْ يُزَيِّنُ صَلَاتَهُ جَاهِدًا؛ لِيَنْظُرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَذَلِكَ شِرْكُ السَّرَائِرِ». له محمود بن لبيد څخه روايت دی وايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «ځان وساتئ، ځان وساتئ د رازونو له شرک څخه» هغوی وویل: او د رازونو شرک څه دی؟ هغه وفرمایل: « چې ستاسو څخه يو کس پاخيږي ښايسته لمونځ وکړي او کوښښ يکې وکړي؛ تر څو ورته خلک وګوري، نو دا د رازونو شرک دی». ابن ابي شيبه (٨٤٨٩)، ابن خزيمه (٩٣٧)، طبراني په الكبير (٤٣٠١) او بيهقي په سنن الكبرى (٣٦٢٩) او الشعب (٢٨٧٢) کې روایت کړی دی. او رسول الله صلى الله ښکاره کړې چې ځان ښودنه ډیر يو پټ عمل دی او دا چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ترې په خپل امت باندې له مسيح الدجال څخه زيات ويريده، لکه چې فرمايي: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟»، قَالَ: قُلْنَا: بَلَى، فَقَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي، فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ». "آيا زه تاسو ته نه خبر درنکړم چې زه يرې له مسيح الدجال نه زيات پر تاسو ويريږم؟" هغه وايي: مونږ وویل: "هو" هغه وفرمایل: " پټ شرک دی، چې يو سړی پاخيږي او د دې لپاره ښايسته لمونځ وکړي چې يو سړی ورته ګوري". ابن ماجه (4204)، احمد (11252)، حنبل بن اسحاق په الفتن کې (30) او طبري (1117) په تهذيب الآثار کې روایت کړی دی. او له کوچني شرک څخه دا هم دي چې انسان په خپل عمل سره يوازې دنيوي اراده ولري، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ۝٢٠﴾ [الشورى: 20]

(هر هغه څوک چې د اخرت فصل غواړي، نو مونږ به د ده لپاره د ده په فصل کې زياتوالى وکړو او هر هغه څوک چې د دنيا فصل غواړي (نو) مونږ به ده ته له دغې (دنيا) نه څه ورکړو او د ده لپاره به په اخرت کې هېڅ برخه نه وي) [الشورى سورت: 20 آيت]،

او الله تعالى فرمايلي دي:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيۡهِمۡ أَعۡمَٰلَهُمۡ فِيهَا وَهُمۡ فِيهَا لَا يُبۡخَسُونَ ۝١٥﴾ [هود: 15]

(هر څوك چي (داسي) وي چي دنيايي ژوند او د ده ښايست غواړي (،نو) مونږ به په همدې (دنيا) کې هغو ته د خپلو عملونو بدله پوره ورکړو، په داسي حال کې چې له دوی نه به په دې (دنيا) کې څه کمولی نشي) [هود سورت: 15 آيت]

. دا د لوی شرک او کوچني شرک تر منځه يو حالت دی، په څومره کچه چې د بنده په زړه کې ځای ونيسي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعَاجِلَةَ عَجَّلۡنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلۡنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصۡلَىٰهَا مَذۡمُومٗا مَّدۡحُورٗا ١٨﴾ [الإسراء: 18]

(هغه څوك چې داسي وي چې دنيا غواړي (نو) مونږ به هغه ته په دې کې هغه څه په تلوار ورکړو چې مونږ يي غواړو، د هغه چا لپاره چې مونږ يي اراده وکړو، بيا مونږ د هغه لپاره جهنم مقرر کړو چې دی به هغه ته ننوځي، په داسي حال کې چې ملامت کړی شوی، شړل شوی به وي) [الإسراء سورت: 18 آيت].

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته يو سړی راغی نو ويې وييل: يو سړی د غنيمت لپاره جنګيږی، يو سړي د شهرت لپاره جنګيږي او يو سړی په راتلونکي د يو مقام لپاره جنګيږي، نو څوک د الله په لار کې دی؟ وايي: « څوک چې د دي لپاره وجنګيده چې د الله کلمه لوړه شي، نو هغه د الله تعالی په لار کې دی». بخاري (2810)، مسلم (1904)، ابو داود (2517) او نسائي (3136) روايت کړی دی. او رسول الله (صلی الله علیه وسلم) هغه چاته بد دعايي وکړه چې تول هم او غم يې يوازې دنيا وي، له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمِ، وَالقَطِيفَةِ، وَالخَمِيصَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ». «د دينار بنده دې پرمخه پريوځي او د درهم او قطيفة (: يو ډول تور لباس دی چې ځانګړې نخښې لري، او خميصه : ورېښمين لباس) يعني هغه انسان چې په لباس يې زړه بايللی وي، که چېرته څه ورکړل شو خوشحاليږي او که ورنکړل شو نه خوشحاليږي». بخاري (2886) او ابن ماجه (4135) روايت کړی دی. او د شرک له ډولونو د يو سړي دا وينا چې: هغه څه چې الله وغواړي او ته يې وغواړې او دې ته ورته الفاظ: له ابن عباس - رضی الله عنهما - څخه روايت دی چې يو سړي نبي - صلى الله عليه وسلم - ته وويل: څه چې الله وغواړي او ته يې وغواړې، رسول اله - صلى الله عليه

وسلم - ورته وويل: «أَجَعَلْتَنِي وَاللَّهَ عَدْلًا، بَلْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ»، «آيا زه دې الله تعالى سره برابر وګڼلم، بلکه هغه څه چې یوازې الله یې وغواړي»، ابن ابي شیبه (27227)، احمد (1839)، بخاري په الادب المفرد (783) کې، ابن ابی الدنیا په الصمت کې (342) اوباغندي په امالیه (36) کې روایت کړی دی. او دې ته ورته د هغوی دا وینا هم ده چې: دا ستا او الله نه کیږي . او که چیرته الله او فلانکی نه و نو داسې به نه و شوي. او له دولونو څخه یې : له الله پرته په بل څه قسم یادول دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلَا يَحْلِفْ إِلَّا بِاللَّهِ، فَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَحْلِفُ بِآبَائِهَا، فَقَالَ: لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ». "څوک چې قسم خوري، نو له الله پرته دې قسم نه کوي، ځکه قریشو به په خپلو پلرونو قسمونه کول، نو ویې ویل: په خپلو پلرونو قسم مه کوئ". بخاري (3836)، مسلم (1646) او نسائي (3764) روایت کړی. او له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ، أَوْ أَشْرَكَ». «څوک چې له الله پرته په بل څه قسم وکړي؛ هغه کفر یا شرک کړی دی». ترمذي (1535)، احمد (6072)، ابو عوانه (6401) او حاکم (7895) روایت کړی دی.

بـــاب النفاق (باب دی په بیان د نفاق کې)

او هغه څه چې په الله - تعالی - له ایمان سره په ټکر کې دي: لوی نفاق دی؛ چې هغه د اسلام ښکاره کول او د کفر پټولو ته وایې، او لوی او کوچنی دی. لوی نفاق د ایمان له اصل سره په ټکر کې دی، او کوچنی نفاق د ایمان له بشپړتیا سره په ټکر کې دی، امام احمد په «أصول السنة» کې فرمایلي دي: "نفاق کفر دی؛ چې په الله کفر وکړي، د نورو عبادت وکړي او په ډاګه اسلام ښکاره کړي لکه څرنګه چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - په وخت کې منافقان وو". اصول السنة، د احمد ابن حنبل (٥٥ مخ) او لوی نفاق له ملت (اسلام) څخه ویستونکی دی. او مونږ د الله تعالی په ګواهۍ ګواهي ورکوو چې منافقان د ایمان په دعوا کې دروغجن دي، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مَسۡجِدٗا ضِرَارٗا وَكُفۡرٗا وَتَفۡرِيقَۢا بَيۡنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَإِرۡصَادٗا لِّمَنۡ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبۡلُۚ وَلَيَحۡلِفُنَّ إِنۡ أَرَدۡنَآ إِلَّا ٱلۡحُسۡنَىٰۖ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ ١٠٧﴾ [التوبة: 107]

ا (و هغه خلک چې یو جومات یې جوړ کړی دی د ضرر رسولو لپاره او د کفر کولو لپاره او د مومنانو په مینځ کې د بېلتون راوستلو لپاره او د هغو کسانو د انتظار (او کمین) لپاره چا چې له دې نه مخکې (هم) له الله او د هغه له رسول سره جنګ کړی دی او دوی به یقینًا هرومرو قسمونه

خوري چې مونږ اراده نه ده کړې مګر د نېکۍ او الله شاهدي وايي چې بېشکه دوی يقيناً دروغجن دي) [التوبة سورت: 107 آيت].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿... وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ١﴾ [المنافقون: 1]

(او الله شاهدي ورکوي چې بېشکه منافقان يقيناً دروغ ويونکي دي) ﴾ [المنافقون: 1]

او له منافق انسان څخه به الله تعالی هيڅ څيز قبول نه کړي تر څو يې له عذاب څخه وژغوري، نه د عوض په مقابل کې او نه له عوض پرته، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿قُلۡ أَنفِقُواْ طَوۡعًا أَوۡ كَرۡهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمۡ إِنَّكُمۡ كُنتُمۡ قَوۡمًا فَٰسِقِينَ ٥٣ وَمَا مَنَعَهُمۡ أَن تُقۡبَلَ مِنۡهُمۡ نَفَقَٰتُهُمۡ إِلَّآ أَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأۡتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمۡ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمۡ كَٰرِهُونَ ٥٤﴾ [التوبة: 53-54]

{قُلْ أَنفِقُواْ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَاسِقِين * (ته (دې منافقانو ته) ووايه: تاسو مالونه لګوئ په خوښۍ يا په ناخوښۍ هيڅکله به له تاسو نه قبول نه کړی شي، بېشکه تاسو له شروع نه فاسقان(کافران) يئ. وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلاَّ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللهِ وَبِرَسُولِهِ وَلاَ يَأْتُونَ الصَّلاَةَ إِلاَّ وَهُمْ كُسَالَى وَلاَ يُنفِقُونَ إِلاَّ وَهُمْ كَارِهُون} او دوی لره نه دي منع کړي چې له دوی نه دې د دوی لګولي مالونه قبول کړی شي مګر دې (خبرې) چې يقيناً دوی په الله او د هغه په رسول کافران شوي دي او لمانځه ته نه راځي مګر په داسې حال کې چې سست وي او انفاق نه کوي مګر په داسې حال کې چې ناخوښه وي) [التوبة سورت: 53، 54 آيتونه].

او د منافق برخليک - که هغه په نفاق کې مړ شي - ابدي په اور کې دی، الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ فِي ٱلدَّرۡكِ ٱلۡأَسۡفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمۡ نَصِيرًا ١٤٥﴾ [النساء: 145]

(بېشکه منافقان د اور تر ټولو لاندينۍ طبقه کې دي او ته به کله هم د هغوی لپاره څوک مدد کوونکی ونه مومې) [النساء سورت: 145 آيت].

او الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلۡكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ هِيَ حَسۡبُهُمۡۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُۖ وَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّقِيمٞ ٦٨﴾ [التوبة: 68]

(الله له منافقو سړيو او منافقو ښځو او (ټولو) کفارو سره د جهنم د اور وعده کړې ده، په داسې حال کې چې دوی به په هغه کې تل ترتله وي، همدغه د دوی لپاره بس دی او الله پر دوی لعنت کړی دی او د دوی لپاره تل (دايمي) عذاب دی) [التوبة سورت: 68 آيت].

او مونږ پوهيږو چې تر ټولو لوی نفاق له حق څخه کرکه او نفرت وی، الله تعالی د منافقينو د حالت په اړه فرمايلي دي:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُواْ مَآ أَسۡخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُواْ رِضۡوَٰنَهُۥ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ ۝٢٨ أَمۡ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخۡرِجَ ٱللَّهُ أَضۡغَٰنَهُمۡ ۝٢٩ وَلَوۡ نَشَآءُ لَأَرَيۡنَٰكَهُمۡ فَلَعَرَفۡتَهُم بِسِيمَٰهُمۡۚ وَلَتَعۡرِفَنَّهُمۡ فِي لَحۡنِ ٱلۡقَوۡلِۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ أَعۡمَٰلَكُمۡ ۝٣٠﴾ [محمد: 28-30]

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُم * (دغه په دې سبب چې يقينًا دوی د هغه شي متابعت وکړ چې الله يې ناراضه کړ او دوی د هغه رضامندي بده وګڼله، نو هغه د دوی عملونه برباد کړل. أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُم * آيا هغه کسان چې د هغوی په زړونو کې (د نفاق) بيماري ده؛ دا ګمان کړی دی چې الله به د دوی پټې کينې له سره نه ښکاره کوي. وَلَوْ نَشَاء لأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُم} او که مونږ وغواړو (نو) تا ته به دوی خامخا وښيو، نو ته به دوی خامخا په خپلو خاصو نښو سره وپيژنې او ته به دوی خامخا ضرور د خبرو په اړولو کې وپيژنې او الله ستاسو په عملونو عالِم دی) [محمد سورت: 28-30 آيتونه]

. هغه به د اسلام او مسلمانانو په ماتې خوشحاله وي او که د اسلام بريا ووينې نو خفه به وي، الله تعالی د هغه څه په اړه فرمايلي دي چې دوی يې په زړونو کې پټ ساتي.

﴿إِن تُصِبۡكَ حَسَنَةٞ تَسُؤۡهُمۡۖ وَإِن تُصِبۡكَ مُصِيبَةٞ يَقُولُواْ قَدۡ أَخَذۡنَآ أَمۡرَنَا مِن قَبۡلُ وَيَتَوَلَّواْ وَّهُمۡ فَرِحُونَ ۝٥٠﴾ [التوبة: 50]

(که تا ته څه ښيګڼه (او برى) درورسيږي (، نو) هغه دوی خفه کوي، او که چېرې تا ته څه مصيبت در ورسيږي (نو) دوی وايي: يقينًا مونږ خپل کار (د احتياط) له مخکې نه نيولی و او واپس کيږي، په داسې حال کې چې دوی (ستا په مصيبت) ډېر خوشحاله وي) [التوبة سورت: 50 آيت]

. او له ايمان وروسته کفر او شريعت ته له پريکړې وړلو څخه مخ ګرځول دي، رب العالمين فرمايي:

﴿وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعۡنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٞ مِّنۡهُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٤٧ وَإِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُم مُّعۡرِضُونَ ٤٨﴾ [النور: 47-48]

(او دوی وايي: مونږ په الله باندې او په رسول باندې ايمان راوړی دی او مونږ اطاعت کړی دی، بيا په دوی کې يوه ډله له دې نه پس مخ ګرځوي او دغه خلق له سره مومنان نه دي. او کله چې دوی الله او د هغه رسول ته راوبلل شي، د دې لپاره چې هغه د دوی په مينځ کې فيصله وکړي، ناڅاپه، په دوی کې يوه ډله مخ ګرځوونکې وي) [النور سورت: 47، 48 آيتونه].

او دا د الله - تعالى - په اړه بد ګماني ده چې هغه به د خپل پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - مرسته ونه کړي، حق ذات فرمايلي دي:

﴿وَإِذۡ يَقُولُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورٗا ١٢﴾ [الأحزاب: 12]

[او (ياد کړه) هغه وخت چې منافقانو او هغو کسانو چې د هغوی په زړونو کې مرض و، وويل: مونږ سره الله او د هغه رسول وعده نه ده کړې مګر د دوکې(وعده)] [الأحزاب سورت: 12 آيت]

. همدا رنګه مسخره کول وي د حق او د حق د خاوندانو او هغوی ته سپکې سپورې ويل، سپکاوی يې کول او ملنډې ورپورې وهل، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿يَحۡذَرُ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيۡهِمۡ سُورَةٞ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمۡۚ قُلِ ٱسۡتَهۡزِءُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ مُخۡرِجٞ مَّا تَحۡذَرُونَ ٦٤ وَلَئِن سَأَلۡتَهُمۡ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلۡعَبُۚ قُلۡ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ٦٥﴾ [التوبة: 64-65]

(منافقان له دې نه وېرېږي چې په دوی باندې داسې سورت نازل کړی شي چې دې (مومنانو) ته د هغه څه خبر ورکوي چې د دغو (منافقانو) په زړونو کې دي، ته (ورته) ووايه: تاسو (دغه) استهزا او مسخرې کوئ، بېشکه الله د هغه څه ښکاره کوونکی دی چې تاسو (ترې) وېرېږئ. وَلَئِن او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې (، نو) خامخا به وايي: مونږ خو يوازې مشغولتيا او لوبې کولې، ته (ورته) ووايه: ايا تاسو په الله او د هغه په ايتونو او د هغه په رسول پورې استهزا او مسخرې کولې؟) [التوبة سورت: 64، 65 آيتونه].

او همدا رنګه د مسلمانانو عيب ګويي وي، رب العالمين فرمايلي:

﴿ٱلَّذِينَ يَلۡمِزُونَ ٱلۡمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهۡدَهُمۡ فَيَسۡخَرُونَ مِنۡهُمۡ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنۡهُمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٧٩﴾ [التوبة: 79]

(هغه کسان چې پر نفلي خیرات کوونکو مومنانو باندې د صدقاتو په باره کې عیب لګوي او پر هغو کسانو باندې (عیب لګوي) چې هغوی نه مومي مګر خپل وس او محنت، نو دغه (منافقان) په دوی پورې مسخرې کوي، الله به په دوی پورې مسخرې وکړي او د دوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی) [التوبة سورت: 79 آیت].

همدا رنګه مؤمنانو ته دوکه ورکول او په عمل سره ځان ښودنه ده، الله تعالی فرمایلي:
﴿يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ٩﴾ [البقرة: 9]

(دوی له الله سره دوکه کوي، او له هغو خلکو سره چې ایمان یې راوړی دی، حال دا چې دوی یوازې د خپلو ځانونو سره دوکه کوي، او شعور نه لري). [البقرة سورت: 9 آیت]،

همدارنګه فرمایلي یې دي:

﴿إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمۡ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلٗا ١٤٢﴾ [النساء: 142]

(بېشکه منافقان له الله سره دوکه کوي او الله له دوی سره دوکه کوونکی دی او کله چې دوی لمانځه ته پاڅېږي سست (لټی) سره پاڅېږي، خلکو ته ځانونه ښیي او الله نه یادوي مګر ډېر لږ). [النساء سورت: 142 آیت].

او له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه روایت دی چې فرمایلي دي: «تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ، يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ، قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا، لَا يَذْكُرُ اللهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا». «هغه د منافق لمونځ دی چې ناست به وي لمر به څاري تر دې چې د شیطان د ښکرونو تر منځه شي، پاځیږي او څلور ټونګې ولګوي او الله پکې نه یادوي مګر ډیر لږ». مسلم (622)، ابو داود (413)، ترمذي (160) او نسائي (511) روایت کړی. او عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - فرمایلي دي: «وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنْهَا إِلَّا مُنَافِقٌ مَعْلُومُ النِّفَاقِ». "او تا به مونږ لیدلو چې یوازې منافق ترې وروسته پاتې کیږي (د سهار له لمانځه څخه)، هغه چې منافقت یې ښکاره و". مسلم (654)، ابوداود (550)، نسائي (849) او ابن ماجه (777) روایت کړی. له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت

دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ، إِلَّا كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا، قَالَ: فَيَلْقَى الْعَبْدَ، فَيَقُولُ... إلى أن قال: ثُمَّ يَلْقَى الثَّالِثَ، فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، آمَنْتُ بِكَ، وَبِكِتَابِكَ، وَبِرُسُلِكَ، وَصَلَّيْتُ، وَصُمْتُ، وَتَصَدَّقْتُ، وَيُثْنِي بِخَيْرٍ مَا اسْتَطَاعَ، فَيَقُولُ: هَاهُنَا إِذًا، قَالَ: ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ». «قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې دی تاسو به د خپل رب په لیدلو کې هيڅ ستونزه نه ګورئ مګر دومره لکه څومره چې (له لمر او سپوږمۍ څخه) د یو په لیدلو کې ګورئ، وایي: نو بنده سره به مخ شي ، نو وبه وايي... تر دې چې ویې ویيل: بيا به دریم سره مخ شي، نو د هغه په څېر به ورته ووايي: نو وبه وايي: ای ربه پر تا مې ایمان راوړی او ستا په کتاب باندې او په ستا په رسولانو باندې او لمونځ مې کړی، روژه مې نیولې، زکات مې ورکړی، او څومره چې کولای شي نو همغومره به د ښېګڼو یادونه وکړي، نو وبه وايي: اوس نو همدلته بس کړه، وايي: بيا به ورته وویل شي: اوس به پر تا باندې مونږ خپل شاهد راولېږو، نو له ځان سره به فکر کوي چې: دا به څوک وي چې پر ما شاهدي وايي؟ نو په خوله به يې مهر ولګيږي، او ورون، غوښې او هډوکي ته به يې وویل شي: خبرې وکړه، نو ورون، غوښه او هډوکي به يې د هغه د کړنو په اړه خبرې وکړي، دا د دې لپاره چې پر ځان ورته عذر پاتې نه شي، او هغه منافق، او همدا نفر دی چې الله به پرې غصه وي». مسلم (2968) روایت کړی. او الله تعالی خپل پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - او مؤمنانو ته امر کړی دی چې له د دوی سره وجنګيږي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَـٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ وَٱلۡمُنَـٰفِقِينَ وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ ٧٣ يَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدۡ قَالُواْ كَلِمَةَ ٱلۡكُفۡرِ وَكَفَرُواْ بَعۡدَ إِسۡلَـٰمِهِمۡ وَهَمُّواْ بِمَا لَمۡ يَنَالُواْۚ وَمَا نَقَمُوٓاْ إِلَّآ أَنۡ أَغۡنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضۡلِهِۦۚ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيۡرٗا لَّهُمۡۖ وَإِن يَتَوَلَّوۡاْ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمٗا فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۚ وَمَا لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ٧٤﴾ [التوبة: 73-74]

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرِ * (ای نبي! ته له کفارو او منافقانو سره جهاد کوه او پر دوی سختي کوه او د دوی د ورتلو ځای جهنم دی او (هغه) د ورتلو بد ځای دی. يَحْلِفُونَ بِاللهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدْ قَالُواْ كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُواْ بَعْدَ إِسْلاَمِهِمْ وَهَمُّواْ بِمَا لَمْ يَنَالُواْ وَمَا نَقَمُواْ إِلاَّ أَنْ أَغْنَاهُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ مِن فَضْلِهِ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِن يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الأَرْضِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ} (دوی په الله قسمونه

خوري چې دوی (څه) نه دي ویلي او یقینا یقینا دوی د کفر الفاظ ویلي دي او له خپل اسلام راوروسته کافران شوي دي او دوی د هغه څه اراده کړې ده چې دوی (هغه ته) ونه رسېدل او دوی په الله او د هغه په رسول عیب ونه لګاوه مګر ځکه چې الله له خپله فضله دوی غنیان کړل او د هغه رسول (د غنیمتونو په تقسیم سره) نو که دوی (له نفاقه) توبه وباسي دا به د دوی لپاره ډېر غوره وي او که دوی وګرځي (نو) الله به دوی ته په دنیا او اخرت (دواړو) کې ډېر دردوونکی عذاب ورکړي، په دې حال کې چې د دوی لپاره به په ځمکه کې کارساز او مددګار نه وي) [التوبة سورت: 73، 74 آیتونه].

او مونږ پوهیږو چې کوچنی نفاق له دین څخه ویستونکی ندی او نه عمل بربادوي او نه یې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کیږي، او دا چې - نفاق - څانګې لري، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ». «څلور نخښې دي چې په چا کې وي سوچه منافق دی، او په چا کې چې یو لدې خویونو څخه وي نو په هغه کې د منافقت یو خوی شته تر دې چې پرې یې ږدي: کله چې امانتدار وګرځول شي خیانت کوي او کله چې خبرې کوي دروغ وایي، کله چې تړون وکړي دوکه کوي، او کله چې جنګ کوي نو سپکې سپورې وایي». بخاري (34)، مسلم (58)، ابوداود (4688)، ترمذي (2632) او نسائي (5020) روایت کړی دی. او أبو موسی - رضي الله عنه - له پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - څخه روایت کوي فرمایي: «المؤمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ، كَالأُتْرُجَّةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَالمؤمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ، كَالتَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ، كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ القُرْآنَ، كَالحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ -أَوْ خَبِيثٌ- وَرِيحُهَا مُرٌّ». «هغه مؤمن چې قرآن لولي او عمل پرې کوي نو مثال یې لکه ترنج دی، چې خوند او بوی یې دواړه ښایسته دي، او هغه مؤمن چې قرآن نه لولي او عمل پرې کوي، نو مثال یې لکه د خرما دی چې خوند یې ښایسته دی او بوی نه لري او هغه منافق چې قرآن لولي نو مثال یې لکه د ریحان (کشمالي) دی چې بوی یې ښایسته او خوند یې تریخ دی، او د هغه منافق مثال چې قرآن نه لولي لکه د مرغوني دی چې خوند یې تریخ - او یا پلیت - دی او بوی یې تریخ دی». بخاري (5059)، مسلم (797)، ترمذي (2865)، نسائي (5038) او ابن ماجه (214) روایت کړی دی.

)بـــاب البدعة (باب دی په بیان د بدعت کې

او مونږ پوهیږو چې ځینې له بدعتونو ښخه شته چې د ایمان له اصل سره په ټکر کې دي او ځینې یې د ایمان له بشپړتیا سره په ټکر کې دي، ځکه شرک او کفري بدعتونه د ایمان له اصل سره مخالف دي، خو هغه بدعتونه چې شرک او کفر ته نه رسیږي نو هغه د ایمان د بشپړتیا سره په ټکر کې دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی زمونږ لپاره دین بشپړ کړی دی او نعمت یې پر مونږ تمام کړی دی، حق ذات فرمایلي دي:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ ...﴾ [المائدة: 3]

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دین مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ). [المائدة سورت: 3 آیت].

او نبي - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ». "چا چې زمونږ په دین کې نوي شیان راپیدا کړ چې له هغې ښخه نه وي، هغه مردود دي". بخاري (2697)، مسلم (1718)، ابوداود (4606) او ابن ماجه (14) روایت کړی دی. او مونږ پوهیږو چې له هغو شیانو ښخه چې د ایمان له تکامل سره تضاد لري په دین کې بدعتونه دي، رسول الله صلى الله علیه وسلم فرمایلي دي: «وإيَّاكم ومُحْدَثاتِ الأمورِ؛ فإن كُلَّ مُحدَثةٍ بِدْعَةٌ، وكل بدعةٍ ضَلالةٌ». «او (په دین کې له نوښت ښخه) ځان وساتئ؛ یقینا چې (په دین کې هر نوښت راوستل) بدعت دی او هر بدعت ګمراهي ده». ابو داود (۴۶۰۷)، ترمذي (۲۶۷۶)، ابن ماجه (۴۲)، احمد (۱۷۱۴۴)، ابن ابي عاصم په سنن (۲۶) او ابن وضاح په البدع (۵۴) کې روایت کړی دی. له ابوهریره رضي الله عنه ښخه روایت دی چې رسول الله صلى الله علیه وسلم وفرمایل: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا». «چا چې د هدایت لورې ته بلنه ورکړه نو دومره ثواب یې کیږي لکه ښومره چې د هدایت د پیروانو کیږي پداسې حال کې چې د هغوی له اجر او ثوابونو ښخه هیڅ نه کمیږي، او چا چې ګمراهۍ ته بلنه ورکړه، نو دومره ګناه یې کیږي ښومره چې د ګمراهۍ د پیروانو کیږي پداسې حال کې چې د هغوی له ګناهونو ښخه هیڅ نه کمیږي». مسلم (2674)، ابو داود (4609)، الترمذي (2674) او ابن ماجه (206) روایت کړی دی. او بخاري رحمه

الله په خپل صحيح کې د دې لپاره باب ايښی دی او ويلي يې دي: «باب إثم من دعا إلى ضلالة؛ أو سنَّ سنة سيئة) يعني باب دی د هغه چا د ګناه په باره کې چې ګمراهی ته بلنه ورکوي او يا د يو بد کار بنسټ ږدي)او پدې اړه يې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم دا وينا راوړې ده: «لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ تُقْتَلُ ظُلْمًا، إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْهَا -وَرُبَّمَا قَالَ سُفْيَانُ: مِنْ دَمِهَا- لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ القَتْلَ أَوَّلًا». "هيڅ نفس په ناحقه نه وژل کيږي، مګر دا چې د آدم لومړی زوی به په هغې کې خپله برخه ولري - او سفيان ويلي وي چې د هغه په وينې - تويلو کې - : ځکه چې هغه لومړی کس و چې د قتل بنسټ يې ايښی دی". بخاري (7321)، مسلم (1677)، ترمذي (2673)، نسائي (3985) او ابن ماجه (2616) روايت کړی دی. او له ابو سعيد - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شِبْرًا بِشِبْرٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ سَلَكُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَسَلَكْتُمُوهُ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اليَهُود، وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ» ؟!. "يقينا چې تاسو به لويشت په لويشت، ذراع په ذراع د هغه کسانو طريقې تعقيب کړئ چې له تاسو څخه مخکې وو، تر دې که د خادمی (سمساري) سوړې ته ننوځي نو تاسو به ورپسې شئ" مونږ وويل: ای د الله رسوله! آيا يهود او نصارا؟ هغه وويل: نو څوک؟! بخاري (3456) او مسلم (2669) روايت کړی دی. او مونږ پوهيږو چې الله - تعالى - له تفرقې او اختلاف څخه منع فرمايلې ده، د لوړ شان او شوکت خاوند چې نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي دي:

﴿وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَٱخۡتَلَفُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴿١٠٥﴾﴾ [آل عمران: 105]

(او تاسو د هغو خلكو په شان مه کيږئ چې بېل بېل شول او هغو ته د واضحو دلايلو له راتلو نه پس (هم) په خپلو کې مختلف شول، او دغه خلک (چې دي)، د هغوی لپاره بېخي لوی عذاب دی) [آل عمران سورت: 105 سورت]

، او الله تعالى فرمايلي :

﴿لَّا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيۡنَكُمۡ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ لِوَاذٗاۚ فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴿٦٣﴾﴾ [النور: 63]

(نو هغه کسان دې وويرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسېږي، يا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسېږي) [النور سورت: 63 آيت]

. او مونږ پوهيږو چې د قبرونو تعظيم او له پاسه پرې ودانۍ جوړول له بدعتونو څخه دي، او کله هم دا عمل شرک ته رسيږي، او له بدعت څخه پدې هېله د نيکانو انځورول دي چې له مرګ نه وروسته يې ورپسې اقتدا وکړي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «... أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ». «... خبردار اوسئ! چې ستاسو څخه مخکې خلکو د خپلو انبياوو او نيکانو له قبرونو څخه جوماتونه جوړ کړي وو، نو پام وکړئ چې تاسو يې جوماتونه ونه ګرځوئ، زه تاسو لدې کار څخه منع کوم». مسلم (532) روايت کړى دى. او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دى چې : ام حبيبې او ام سلمې د هغې کليسا يادونه وکړه چې په حبشه کې يې ليدلې وه او کوم انځورونه چې پکې وو، نو پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته يې يادونه وکړه، هغه وفرمايل: «إِنَّ أُولَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، فَأُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». «يقينا هغوى داسې خلک دي چې کله به پکې يو نيک سړى و او هغه به مړ شو نو په قبر به يې ورته جومات جوړ کړ، او هغه انځورونه به يې په کې جوړ کړل، نو دغه خلک د قيامت په ورځ د الله تعالى په نزد تر ټولو بد خلک دي». بخاري (427)، مسلم (528) او النسائي (704) روايت کړى. او رسول الله صلى الله عليه وسلم د مجسمو د ړنګولو او د قبرونو د برابرولو امر کړى دى. له ابو الهياج الاسدي څخه روايت دى وايي: علي بن ابي طالب رضي الله عنه راته وويل: آيا زه تا هغه څه پسې ونه ليږم چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ورپسې ليږلى وم؟ هيڅ مجسمه پرې نږدې مګر ړنګه يې کړه او هيڅ لوړ قبر پرې نږدې مګر برابر يې کړه. مسلم (969)، ابو داود (3218)، ترمذي (1049) او نسائي (2031) روايت کړى دى. او مونږ پوهيږو چې د ناوړه بدعتونو له جملې څخه بدعتي جشنونه او همدارنګه له کافرانو سره د هغوى په اخترونو کې ګډون کول دي، فعن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَدِينَةَ، وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا، فَقَالَ: «مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟» قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا: يَوْمَ الْأَضْحَى، وَيَوْمَ الْفِطْرِ». له انس بن مالک -رضي الله عنه- څخه روايت دى، چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مدينې ته راغى، پداسې حال کې چې دوى د لوبو لپاره دوه ورځې درلودلې، نو ويې فرمايل: "دا کومې دوه ورځې دي؟" هغوى وويل: مونږ به په جاهليت کې پدې دوو ورځو کې لوبې کولې، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «يقينا چې الله تعالى درته د دې په بدل کې لدې نه غوره درکړي دي: د قربانۍ ورځ (لوى اختر) او د فطر ورځ (کوچنى اختر)». ابو داود (1134)، نسائي (1556)،

او اسماعيل بن جعفر د علي بن حجر په حديث کې (62)، احمد (12827) او عبد بن حميد (1392) روايت کړی دی. او هغه پاک ذات چې د سپيڅلې ثنا خاوند دی فرمايلي:

﴿لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلۡنَا مَنسَكًا هُمۡ نَاسِكُوهُۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِي ٱلۡأَمۡرِۚ وَٱدۡعُ إِلَىٰ رَبِّكَۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدٗى مُّسۡتَقِيمٖ ٦٧﴾ [الحج: 67]

(د هر يو امت لپاره مونږ د بندګۍ يوه لاره مقرر کړې ده چې دوی په هغې عمل کوونکي دي، نو دوی دې له تا سره په دې کار (د دين) کې له سره جګړه ونه کړي او ته خپل رب ته (د خلکو) بلنه کوه، بېشکه ته خامخا په نيغ (او برابر) هدايت باندې يې) [الحج سورت: 67 آيت].

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه د الله تعالی په دې قول کې راغلي دي«وايي: اختر»، تفسير الطبري (۶۷۹/۱۸) او ابن ابي حاتم په تفسير (۱۴۷۱۸) کې. او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي: «إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا». "يقينا چې هر قوم ځانته يو اختر لري، او دا زموږ اختر دی". بخاري (۹۵۲)، مسلم (۸۹۲)، ابو داود (۱۵۹۳) او ابن ماجه (۱۸۹۸) روايت کړی. او مونږ پوهيږو چې له ناوړه بدعتونو څخه يو له هغه څه نه د برکت غوښتل دي چې الله تعالی د برکت لپاره سبب نه وي ګرځولی، او کله دا - کار - د شرک لپاره وسيله ګرځي، فعن أبي واقد الليثي رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمَّا خَرَجَ إِلَى حُنَيْنٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِلْمُشْرِكِينَ يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ، يُعَلِّقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «سُبْحَانَ اللَّهِ! هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: ﴿...ٱجۡعَل لَّنَآ إِلَٰهٗا كَمَا لَهُمۡ ءَالِهَةٞۚ قَالَ إِنَّكُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ١٣٨﴾ [الأعراف: 138]

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَرْكَبُنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ». له أبو واقد الليثي - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې کله رسول الله - صلی الله عليه وسلم - حنين لوري ته ووت نو د مشرکانو په يوه ونه تېر شو چې هغې ته يې (ذات انواط) ويلې - چې دوی به پکې خپلې وسلې ځړولې، نو دوی وويل: ای د الله رسوله! مونږ ته هم يو ذات انواط وګرځوه لکه څرنګه چې دوی ذات انواط لري، نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وويل: سبحان الله! دا داسې خبره ده لکه د موسی قوم چې وويل: {اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} (ای موسٰی! زمونږ لپاره (هم) داسې معبود جوړ کړه، لکه څنګه چې د دوی لپاره معبودان دي)، [الأعراف سورت: 138 آيت]

قسم دی زما په هغه ذات وي چې زما ساه د هغه په لاس کې ده خامخا به د پخوانيو په طريقو به لاړ شئ». ترمذي (2180)، معمر په الجامع (20763) کې، عبد الرزاق په التفسير (931) کې او ابن ابي شيبه (38530) روايت کړی دی.

)بـــاب كبائر الذنوب (باب دی په بيان د لويو ګناهونو کې

او مونږ پوهيږو چې په ګناهونو کې لوی او واړه ګناهونه شته، الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱلَّذِينَ يَجۡتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَۚ ......﴾ [النجم: 32]

(هغه کسان چې له غټو ګناهونو او د بې حيايی له کارونو نه ځان ساتي، غير له وړو وړو ګناهونه). [النجم سورت: 32 آيت]

، او همدار نګه الله - تعالی- فرمايلي دي:

﴿إِن تَجۡتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنۡهَوۡنَ عَنۡهُ نُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَنُدۡخِلۡكُم مُّدۡخَلٗا كَرِيمٗا ٣١﴾ [النساء: 31]

(که چېرې تاسو له هغو غټو ګناهونو نه ځان وساتئ، چې تاسو ترې منع کولی شئ (، نو مونږ به له تاسو نه ستاسو (واړه) ګناهونه لرې کړو او ډېر د عزت ځای ته به مو داخل کړو) [النساء سورت: 31 آيت]

. وعن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رجل: يا رسول الله، أي الذنب أكبر عند الله ؟ قال: «أن تدعو لله ندًّا وهو خلقك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تقتل ولدك خشية أن يطعم معك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تزاني حليلة جارك»؛ فأنزل الله تصديقها:

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامٗا ٦٨﴾ [الفرقان: 68]

. او له عبدالله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې يو سړي وويل: ای د الله رسوله! د الله تعالی په نزد کومه ګناه لويه ده؟ وېې ويل: چې له الله سره شريک راوبلې حال دا چې هغه پيدا کړی يې» وېې ويل: بيا کومه؟ وېې ويل: چې اولاد لدې ويرې ووژنې چې خواړه به درسره وخوري»، وېې ويل: بيا کومه؟ هغه وفرمايل: د خپل ګاونډي ښځې سره زنا کول»؛ بيا الله تعالی د هغه تصديق نازل کړ . {او هغه کسان چې د الله سره بل معبود نه بولي او نه هغه نفس وژني چې الله حرام کړی دی مګر په حقه سره او زنا نه کوي}. بخاري (6001) او مسلم (86) روايت کړی دی. او پوهيږو چې ايمان زياتيږي او کميږي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَإِذَا مَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٞ فَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمۡ زَادَتۡهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنٗاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَزَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَهُمۡ يَسۡتَبۡشِرُونَ ١٢٤﴾ [التوبة: 124]

(او کله چې هم کوم سورت نازل کړی شي، نو په دوی کې ځینې هغه څوك دي چې وايي: په تاسو کې کوم یو دی چې دې (سورت) د هغه ایمان زیات کړ؟ نو هر چې مومنان دي، نو دې (سورت) د هغوی ایمان ورزیات کړ، په داسې حال کې چې هغوی ښه خوشالیږي) [التوبة سورت: 124 آیت].

اطاعتونه ایمان زیاتوي او تقویه کوي، او ګناهونه ایمان کموي او کمزوری کوي، نو هغه ګناهونه - چې د کفر او شرک څخه کم دي - د ایمان له بشپړتیا سره په ټکر کې دي، او د کبیره ګناه له مرتکب څخه ټول ایمان نه ځي، همدارنګه د دې مستحق هم ندی چې د مطلق مؤمن نسبت ورته وشي، ځکه چې هغه داسې یو کار کړی دی چې ایمان یې کموي، لدې امله رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي: «لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ، حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»، "زناکار زنا نه کوي کله یې چې کوي او حال دا چې هغه مومن وي، او هغه شراب نه څښي کله یې چې هغه څښي په داسې حال کې چې هغه مومن وي او هغه غلا نه کوي کله چې غلا کوي په داسې حال کې چې هغه مومن وي، او نه هیڅ شی په لوټ ماری سره اخلي پداسې حال کې چې ټول خلک ورته په رنو سترګو ګوري او دا مؤمن وي». بخاري (2475)، او مسلم (57).) روایت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»، «چا چې له تاسو څخه ناروا کړنه ولیده نو په لاس سره دې منع کړي، که چیرته یې نشو کولای نو په ژبې سره او که چیرته یې نشو کولای نو په زړه سره او دا تر ټولو کمزوری ایمان دی»، مسلم (49) روایت کړی دی. او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د هغه څه په اړه خبر ورکاوه چې د قیامت په ورځ به وي نو ویې فرمایل: «... فَيَقُولُ اللهُ تَعَالَى: اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ...» ، «... نو الله تعالی به وفرمایي: لاړ شئ، د چا په زړه کې چې د یو دینار په اندازه له ایمان څخه وي، نو - له اور نه- یې راوباسئ ...»، بخاري (۷۴۹۳) او مسلم (۱۸۳) روایت کړی. نو دا حدیثونه په ډاګه کوي چې ګناهونه ایمان کمزوری کوي. او د کبیره ګناه مرتکب د کبیره ګناه له امله په سزا ګواښل شوی تر دې چې توبه ورڅخه ونه کړي او یا پرې حد جاري نه شي- که چیرته کبیره ګناه له هغو ګناهونو څخه وي چې په مرتکب یې حد جاري کیږي- او یا

ورته الله تعالی د مغفرت له اسبابو څخه په يو سره بخښنه وکړي چې هغه زيات دي، الله تعالی فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ٤٨﴾ [النساء: 48]

(بېشکه الله نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوك) شريك کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرك) نه کمه وي د چا لپاره چې وغواړي) [النساء سورت: 48 آيت].

)كتاب الصحابة والإمامة (كتاب دی په بيان د صحابه کرامو کې او په بيان د امامت کې

)باب الصحابة وآل البيت رضي الله عنهم (باب دی د صحابه کرامو او دآل البيت)د رسول الله کورنی (- رضي الله عنهم - په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې الله - جل جلاله - د خپل پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - اصحابان غوره کړي او له پيغمبرانو وروسته يې د خپل مخلوق سپيڅلي خلك ګرځولي دي، د هغوی صفتونه يې په تورات او انجيل کې ذکر کړي دي او د هغوی ستاينه يې کړې ده. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿مُّحَمَّدٞ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعٗا سُجَّدٗا يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗاۖ سِيمَاهُمۡ فِي وُجُوهِهِم مِّنۡ أَثَرِ ٱلسُّجُودِۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمۡ فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِۚ وَمَثَلُهُمۡ فِي ٱلۡإِنجِيلِ كَزَرۡعٍ أَخۡرَجَ شَطۡـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسۡتَغۡلَظَ فَٱسۡتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعۡجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلۡكُفَّارَۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنۡهُم مَّغۡفِرَةٗ وَأَجۡرًا عَظِيمَۢا ٢٩﴾ [الفتح: 29]

(محمد د الله رسول دی او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو باندې ډېر سخت دي، په خپل مينځ کې ډېر مهرباني کوونکي دي، ته به دوی وينې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي، د دوی (د ديندارۍ) نښې د دوی په مخونو کې دي د سجدو

له اثر نه، دغه په تورات کې د دوی مثال دی او په انجیل کې د دوی مثال دی، لکه هغه فصل چې خپل تبغ راوباسي، بیا هغه قوي کړي، بیا هغه (فصل، تبغ) پیړ او کلك شي بیا دغه (فصل) په خپلو پنډیو (او ببخونو) ودریږي، په داسې حال چې زمېنداران (کروندګر) په تعجب کې اچوي، د دې لپاره چې په دغو سره کافران په غصه کړي، الله له هغو کسانو سره چې ایمان يې راوړی دی او نېك عملونه يې کړي دي، چې دغه (اصحابان) دي؛ د بخښنې او د ډېر لوی اجر وعده کړې ده) [الفتح سورت: 29 آيت]

، او حق ذات له هغوی څخه د خپلې خوښۍ یادونه کړې ده، الله تعالی فرمایلي دي:

﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلۡأَوَّلُونَ مِنَ ٱلۡمُهَٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحۡسَٰنٖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ

(او له مهاجرینو او انصارو نه هغه وړاندیني اولني (ایمان لرونکي) او هغه کسان چې په نېکۍ سره يې د دوی پیروي کړې ده، الله له دوی نه راضي شوی دی او دوی له هغه نه راضي شوي دي، او هغه د دوی لپاره داسې جنتونه تیار کړي دي چې د هغو له لاندې ولې بهېږي، چې دوی به په هغو کې تل ترتله وي، همدا ډېره لویه کامیابي ده). [التوبة سورت: 100 آيت].

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي چې صحابه کرام د ټولو نسلونو غوره خلک دي. فعن عبدالله قال: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ». له عبدالله څخه روایت دی چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وشوه چې په خلکو کې کوم خلک غوره دي؟ هغه وویل: «زما پیړی، بیا هغه څوک چې د دوی پسې دي، بیا هغه څوک چې د دوی پسې دي». بخاري (6658)، مسلم (2533)، ترمذي (3859) او ابن ماجه (2362) روایت کړی دی. او مونږ باور لرو چې مهاجرین له انصارو -رضي الله عنهم- څخه غوره دي، له همدې امله، الله تعالی دوی په خپل کتاب کې لومړي ذکر کړي دي، لکه څنګه چې د "توبې سورت" په مخکنې آیت کې راغلي، او الله تعالی په خپل کتاب کې د مهاجرینو ستاینه کړې ده نو فرمایلي يې دي:

﴿لِلۡفُقَرَآءِ ٱلۡمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأَمۡوَٰلِهِمۡ يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ٨﴾ [الحشر: 8]

[(دغه مالونه) د هغو فقیرو هجرت کوونکو لپاره دي چې له خپلو کورونو او خپلو مالونو نه ایستل شوي دي، په داسې حال کې چې دوی د الله فضل او رضامندي لټوي او د الله او د هغه د رسول مدد کوي، همدغه کسان رښتیني دي] [الحشر سورت: 8 آيت].

الله -تعالی- د انصارو په اړه فرمايلي دي:

﴿وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلۡإِيمَٰنَ مِن قَبۡلِهِمۡ يُحِبُّونَ مَنۡ هَاجَرَ إِلَيۡهِمۡ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمۡ حَاجَةٗ مِّمَّآ أُوتُواْ وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٩﴾ [الحشر: 9]

(او د هغو کسانو لپاره دي چې دوی له دغو (مهاجرينو) نه مخکې په دغه کور (مدينه) کې او په ايمان کې ځای نيولی دی، دوی له هغو کسانو سره مينه کوي چې دوی ته يې هجرت کړی دی او دوی په خپلو سينو (زړونو) کې هېڅ غصه (او حسد) نه مومي د هغه (مال) په وجه چې دغو (مهاجرينو) ته ورکړی شو او دوی په خپلو ځانونو باندې (هجرت کوونکو ته) ترجيح ورکوي اګر که په دوی باندې تنګي (او حاجت مندي) وي او هر هغه څوک چې خپل نفس يې له بخيلی نه بچ کړی شو، نو همدغه کسان کامياب (او په مراد رسېدلي) دي) [الحشر سورت: 9 ايت].

او مونږ پدې عقيده يو چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه وروسته د دې امت تر ټولو غوره : ابوبکر، بيا عمر، بيا عثمان، بيا علي رضی الله عنهم دي، نو د دوی ترتيب په فضيلت کې داسې دی لکه د دوی ترتيب په خلافت کې.

او مونږ د هغو لسو کسانو لپاره شاهدي ورکوو چې د جنت زيری ورکړل شوی دی، لکه څرنګه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم دوی ته شاهدي ورکړې ده، لکه رسول الله صلى الله عليه وسلم - چې فرمايلي دي: «أَبُو بَكْرٍ فِي الجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الجَنَّةِ، وَعَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الجَنَّةِ، وَسَعْدٌ فِي الجَنَّةِ، وَسَعِيدٌ فِي الجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الجَرَّاحِ فِي الجَنَّةِ». «أبوبکر په جنت کې دی، عمر په جنت کې دی، عثمان په جنت کې دی، علي په جنت کې دی، طلحه په جنت کې دی، زبير په جنت کې دی، عبد الرحمن بن عوف په جنت کې دی، سعد په جنت کې دی، سعيد په جنت کې دی او أبو عبيدة بن الجراح په جنت کې دی». ترمذي (3747) روايت کړی دی، احمد په مسند (1675) او په فضائل الصحابة کې (278) او ابن ابي عاصم په الآحاد او المثاني (232) کې روايت کړی دی. او مونږ ايمان لرو چې د بدر د خلکو لپاره داسې مرتبه ده چې د بل چا لپاره نشته، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي لکه څرنګه چې په حديث کې راغلي دي: «... وَمَا يُدْرِيكَ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَكُونَ قَدِ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ، فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ؛ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ». «...او ته څه پوهېږې، ښايي چې الله پاک د بدر خلکو ته راښکاره شوی وي او داسې يې ويلي وي: هر څه چې غواړئ هغه وکړئ. ما تاسو ته بخښنه کړې ده». بخاري (3007)، مسلم (2494)، ابوداود (2650) او ترمذي (3305) روايت کړی دی. وعن معاذ بن رفاعة بن

رافع الزرقي عن أبيه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ؟» قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسْلِمِينَ، أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، قَالَ: «وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلَائِكَةِ». او له معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي څخه روايت دی هغه له خپل پلار څخه روايت کوي - او پلار يې له بدريانو څخه و، هغه وويل: جبرائيل عليه السلام نبي عليه السلام ته راغی. ويې ويل: «تاسو د بدر خلک په خپلو کې څنګه ګڼئ؟ هغه وفرمايل: له غوره مسلمانانو څخه، يا يې ته ورته يوه کلمه، هغه وفرمايل: همدا رنګه هغه پرښتې چې په بدر کې يې ګډون کړی دی». بخاري روايت کړی (3992).
او مونږ په هغه څه شاهدي ورکوو چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - پرې د بيعة الرضوان خلکو ته شاهدي ورکړې وه؛ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ مِمَّنْ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»، "هيڅوک به له هغه خلکو څخه دوزخ ته داخل نه شي چې د ونې لاندې يې بيعت کړی دی". ابوداود (۴۶۵۳)، ترمذي (۳۸۶۰)، ابو الجهم په (۱) خپله رساله کې، احمد (۱۴۷۷۸) کې او نسائی په الکبری (۱۱۴۴۴) کې روايت کړی دی. او دوی په خپل دې بيعت کې کامياب شول، تر دې چې الله تعالى د دوی په اړه وفرمايل:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوۡقَ أَيۡدِيهِمۡۚ ... ﴾ [الفتح: 10]

(بېشکه هغه کسان چې له تا سره بيعت کوي، بېشکه همدا خبره ده چې دوی خو له الله سره بيعت کوي، د الله لاس د دوی د لاسونو له پاسه دی) [الفتح سورت: 10 آيت].

او مونږ پوهيږو چې الله تعالى له دوی څخه راضي شوی دی، لکه څرنګه چې الله تعالى په خپل نازل کړی شوي کتاب کې فرمايلي دي:

﴿۞ لَّقَدۡ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذۡ يُبَايِعُونَكَ تَحۡتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيۡهِمۡ وَأَثَٰبَهُمۡ فَتۡحٗا قَرِيبٗا ١٨﴾ [الفتح: 18]

(يقينًا يقينًا الله له مومنانو نه راضي شو کله چې دوی له تا سره د ونې لاندې بيعت کاوه، پس ده ته هغه څه معلوم وو چې د دوی په زړونو کې وو، بيا هغه په دوی اطمينان نازل کړ او دوی ته يې په عوض کې نژدې بری ورکړ) [الفتح سورت: 18 آيت]

. او مونږ پدې باور يو چې لوی ښتن تعالى د هغه -صلى الله عليه وسلم- کورنی په يو لړ فضيلتونو او حقونو سره ځانګړې کړې ده، نو لدوی سره محبت، دوستي، او د حقونو مراعتول يې واجب دي، د دوی له حقونو څخه يو دا دی چې الله تعالى ورته په خمس - (د غنيمت په مال کې پنځمه برخه)، فيئ (هغه مال چې د کافرانو څخه له جګړې

پرته د مسلمانانو لاس ته ورغلی وي) - برخه ټاکلې ده، او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - امر کړی چې د هغه تر څنګه دې پر دوی باندې هم درود وویل شي، نو مونږ ته یې فرمایلي دي چې: ووایئ: «اللهم صلِّ على محمدٍ وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيمَ وعلى آل إبراهيم، إنك حميدٌ مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميدٌ مجيد» «یا الله! پر محمد - صلی الله علیه وسلم - او د هغه پرکورنۍ رحمت ووروه، لکه پر ابراهیم -علیه السلام- او د هغه پرکورنۍ دې چې ورولی وو، بېشکه ته ستایل شوی او لوی یې. او پر محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر کورنۍ برکتونه ووروه، لکه پر ابراهیم - علیه السلام - او د هغه پرکورنۍ دې چې ورولي وو، بېشکه ته ستایل شوی او لوی یې». او د دوی له فضیلتونو څخه ځینې هغه دي چې الله - تعالی - په خپلې دې وینا کې ورڅخه یادونه کړې ده:

﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيۡتُنَّۚ فَلَا تَخۡضَعۡنَ بِٱلۡقَوۡلِ فَيَطۡمَعَ ٱلَّذِي فِي قَلۡبِهِۦ مَرَضٞ وَقُلۡنَ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ٣٢ وَقَرۡنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجۡنَ تَبَرُّجَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ ٱلۡأُولَىٰۖ وَأَقِمۡنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذۡهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجۡسَ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِ وَيُطَهِّرَكُمۡ تَطۡهِيرٗا ٣٣﴾ [الأحزاب: 32-33]

{يَا نِسَاء النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاء إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلاَ تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلاً مَّعْرُوفًا * (ای د نبي ښځو! تاسو په (ډلو د) ښځو کې د هیڅ یوې (ډلې) په شان نه یئ که تاسو پرهېزګاري وکړئ، نو تاسو په وینا کې نرمي مه کوئ، (کنه) نو هغه کس به په تمه کې پرېوځي چې د هغه په زړه کې (د نفاق، یا بدکارۍ) مرض وي او تاسو هغه خبره کوئ چې مناسبه وي. وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلاَ تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلاَةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} او تاسو په خپلو کورونو کې قرار ونیسئ او تاسو د ړومبني جاهلیت د زینت څرګندوني په شان زینت مه څرګندوئ او تاسو لمونځ قایموئ او زکات ادا کوئ او د الله او د هغه د رسول اطاعت کوئ، بېشکه همدا خبره ده چې الله غواړي چې له تاسو نه، ای اهل بیتو! ګناه لرې کړي او تاسو پاك كړي، په پاکولو سره). [الأحزاب سورت: 32، 33 آيتونه].

او الله تعالی فرمايلي:

﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ ....﴾ [الأحزاب: 6]

په مومنانو باندې د دوی له ځانونو نه زيات حقدار دی او د ده ښځې د دوی میندې دي). [الأحزاب سورت: 6 آيت].

وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: خرج النَّبِي صلى الله عليه وسلم غداةً وعليه مِرْطٌ مُرَحَّل مِن شَعر أسود، فجاء الحسن بن علي فأدخله، ثمَّ جاء الحُسين فدخل معه، ثمَّ جاءت فاطمةُ فأدخلَها، ثمَّ جاء عليٌّ فأدخله، ثمَّ قال: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا». له عائشي - رضي الله عنها - څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يو سهار پداسې حال کې راووت چې د تورو وړيو او د اوښانو انځورونو درلودونکي چپن يې اغوستې وه، نو حسن بن علي -رضی الله عنه- راغی، هغه يې ننويست، بيا حسين راغی او هغه يې هم له ځان سره ننويست، بيا فاطمه راغله هغه يې هم ننويستله، بيا علي راغی هغه يې هم ننويست، بيا يې وفرمايل: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» (بېشکه همدا خبره ده چې الله غواړي چې له تاسو نه، ای اهل بيتو! ګناه لرې کړي او تاسو پاك کړي، په پاکولو سره). مسلم (2424) روايت کړی دی. او له واثلة بن الأسقع - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې : له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې فرمايل يې: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ». «الله - تعالى - د اسماعيل له اولادې څخه کنانه غوره کړې ده، بيا يې قريش له کنانه څخه غوره کړې دي، له قريشو يې بني هاشم غوره کړي او زه يې له بني هاشمو څخه غوره کړی يم». مسلم (2276) روايت کړی دی. وعن زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضي الله عنه قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خُمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَوَعَظَ، وَذَكَّرَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَ وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ». فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَأَهْلُ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي». او له زيد بن أرقم - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم په (ماء خم) نومې ځای کې چې د مکې او مدينې تر منځ دی زمونږ په منځ کې خطبه ويونکی ودريد، نو د الله تعالى حمد او ستاينه يې ادا کړه، وعظ او نصيحت يې وکړ، بيا يې وويل: «أَمَّا بَعْدُ: خبردار اوسې ای خلکو، بېشکه چې زه يو بشر يم کيدی شی د رب استازی مې راشي او زه ورته لبيک ووايم (وفات شم) نو زه په تاسو کې ثقلين پريښودونکی يم چې لومړی يې د الله کتاب دی، چې په هغه کې هدايت او رڼا ده نو د الله کتاب واخلئ او منګولې پرې ولګوئ ». نو د الله تعالى په کتاب يې ټينګار وکړاو خلک ورته تشويق کړل، بيا يې وويل: « او زما کورنۍ، نو زه د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دريادوم، د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دريادوم، د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دريادوم». مسلم (2408) روايت کړی دی. او صحابه کرامو د پيغمبر- صلى الله عليه

وسلم - د خپلوانو حقونه او فضیلت پېژندلی و، تر دې چې أبو بکر - رضي الله عنه - علي- رضي الله عنه - ته وویل: «والذي نفسي بیدِه لَقرابةُ رسول الله صلی الله علیه وسلم أحبُّ إليَّ أنْ أَصِلَ من قرابَتِي». «په هغه ذات مې دې قسم وي چې زما روح يې په لاس کې دی، د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره خپلوي راته د خپلو خپلوانو سره له خپلوۍ پالنې ښخه ډېره غوره ده». بخاري (3508) او مسلم (1759) روایت کړی دی. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - صحابه کرامو - رضي الله عنهم - ته له کنځلو کولو ښخه منع فرمایلي ده، ویلي یې دي: «لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ». "زما صحابه و ته کنځلې مه کوئ، ځکه که په تاسو کې يو د احد د غره په اندازه سره زر صدقه کړي د هغوی د يو موټي په اندازه صدقې ته به ونه رسيږي او نه د موټي نیمايي ته". بخاري (3673)، مسلم (2541)، ابوداود (4658) او ترمذي (3861) روایت کړی دی. او رسول الله صلی الله علیه وسلم - دا خبره - بیان کړې ده چې د انصارو سره محبت کول د ایمان نخښه او له هغوی ښخه نفرت کول د منافقت نخښه ده، رسول لله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: «آيَةُ الإِيمَانِ حُبُّ الأَنْصَارِ، وَآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الأَنْصَارِ». «له انصارو سره محبت کول د ایمان نخښه ده او له انصارو ښخه کرکه کول د منافقت نخښه ده». بخاري (17)، مسلم (74) او نسائي (5019) روایت کړی. او سعید بن زید بن عمرو بن نفیل - رضي الله عنه - فرمايلي دي: «لَمَشْهَدُ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَغْبَرُّ فِيهِ وَجْهُهُ، خَيْرٌ مِنْ عَمَلِ أَحَدِكُمْ عُمُرَهُ، وَلَوْ عُمِّرَ عُمُرَ نُوحٍ». «له هغوی ښخه د يو سړي يوه صحنه چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - سره تېره کړې وي او مخ يې پکې ګردجن شوی وي، ستاسو د يوه له ټول عمر ښخه غوره ده که څه هم د نوح عمر ورکړل شوی وي». أبو داود (4650) روایت کړی دی.

)باب وجوب طاعة ولاة الأمر (باب دی پدې باره کې چې د چارواکو اطاعت واجب دی

او مونږ پوهيږو چې مسلمانو چارواکو ته غوږ نیول او د هغوی پیروي کول واجب دي، دلیل يې د الله تعالی دا قول دی:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ ....﴾ [النساء: 59]

[ای هغو کسانو چې ایمان يې راوړی دی! د الله خبره منئ او د رسول خبره منئ او د خپلو د امر د خاوندانو (واکمنانو)]، [النساء سورت: 59 آیت]،

او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وینا: «السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حَقٌّ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعةَ». «اوريدل او اطاعت کول حق دي تر څو چې په معصيت (د الله په نافرمانۍ) امر ونه شي، کله چې په معصيت امر وشي نو نه اوريدل شته او نه اطاعت». بخاري (۲۹۵۵) او مسلم (۱۸۳۹) روايت کړی دی. او په " صحيحينو " کې د عبادة بن صامت - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې فرمايي: «بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ، وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ، وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وَعَلَى أَلَّا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا، لَا نَخَافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ». «مونږ د رسول الله - صلى الله عليه وسلم سره : په سختئه او آسانه، خوښۍ او ناخوښۍ، بيعت وکړ او دا چې په خپل ځان به لومړيتوب - هغه- ته ورکوو، او په واک کې به يې له خاوندانو سره شخړه نه کوو او پدې چې حق به وايو که هر چېرته وو، او د الله تعالی په اړه به د هيڅ ملامتوونکي له ملامتيا څخه نه ويريږو». بخاري (7055) او مسلم (1709) روايت کړی. ابو زرعة رحمه الله فرمايلي دي: «...او مونږ به په هر وخت او زمانه کې د مسلمانانو له امامانو سره د جهاد او حج فرض اداء کوو او د امامانو په وړاندې بغاوت او د فتنو پر مهال جګړې روا نه بولو، او د هغه چا خبره اورو او اطاعت يې کوو چې الله تعالی ورته زمونږ چارې سپارلي وي، او مونږ له اطاعت څخه لاس نه په سر کيږو او د سنت او جماعت پيروي کوو». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة، د امام لالکائي (175/1) او د چارواکو اطاعت په روا کړنو کې واجب او په ناروا کړنو کې حرام دی، دليل يې د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - وينا ده لکه څرنګه چې د ابن عمر - رضي الله عنه - په تېر حديث کې راغلي و: «...مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعةَ»؛ «...تر څو چې په معصيت (د الله په نافرمانۍ) امر نه وي شوی، کله چې په معصيت امر وشي نو نه اوريدل شته او نه اطاعت». او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا: «لَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةٍ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ». "په نافرمانۍ کې اطاعت نشته، مګر په نيکۍ کې اطاعت شته". بخاري (۷۲۵۷) او مسلم (۱۸۴۰) روايت کړی دی . امام ابو ابراهيم المزني فرمايلي دي: «د حاکمانو اطاعت په هغه څه کې کيږي چې الله تعالی ته د خوښۍ وړ وي، او له هغه څه نه ډډه کول چې الله تعالی پرې ناراضه کيږي، او د دوی د تيري او ظلم پر مهال پرې له خروج څخه ډډه کول، او الله تعالی ته توبه کول، ترڅو د رعيت لپاره د دوی په زړونو کې رحم واچوي». شرح السنة د المزني (مخ: 84).

پای

ستاینه هغه ذات لره ده چې په نعمت سره یې نیکۍ بشپړیږي، او درود او سلام په هغه چا وایو چې د عالمیانو لپاره رحمت رالیږل شوی دی، او د الله تعالی شکر ادا کوو؛ هغه ذات چې د دې لوی مبارک سفر د پای ته رسولو لورینه یې راباندې وکړه، او وایو لکه څرنګه چې جنتیان وایي: ﴿... وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ١٠﴾ [یونس: 10]

(ټول صفتونه خاص الله لره دي چې د ټولو عالمونو ښه پالونکی دی) [یونس سورت: 10 آیت]

. او لکه څرنګه چې مونږ ته زمونږ رب امر کړی دی:

﴿قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ٥٩﴾ [النمل: 59]

(ته ووایه: ټوله ستاینه خاص د الله لپاره ده، او سلام دې وي د هغه په هغو بنده ګانو باندې چې غوره کړي یې دي، ایا الله غوره دی، یا که هغه چې دوی یې (له الله سره) شریکوي) [النمل سورت: 59 آیت].

مونږ له ښتن تعالی څخه سوال کوو چې دا کار خاص د هغه د رضا او د پیغمبرانو د سالار د لارښوونو سره برابر، بندګانو ته یې ګټه رسوونکی او زمونږ لپاره د قیامت په ورځ شفاعت کوونکی وګرځوي.

او مونږ پدې پوهیږو که څومره زیار هم وباسو، نشو کولای دا مبارکه موضوع راونغاړو، ځکه چې د الله تعالی، او د پرښتو، کتابونو، رسولانو، د آخرت ورځ، قضا او قدر په اړه خبرې دي، خو کتاب د حق تعالی پدې وینا سره پای ته رسوو:

﴿وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطْوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ٦٧﴾ [الزمر: 67]

(او دغو (مشرکانو) د الله تعظیم ونه کړ د هغه حق تعظیم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قیامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څیزونو نه چې دوی یې (له هغه سره) شریکوي) [الزمر سورت: 67 آیت].

منځپانګې

:او قران او سنت کې راغلی 1
کتاب :د پېدايښت پېل 8
کتاب الدين)د دين کتاب(.... 72
کتاب الإيمان بالله کتاب دی په الله تعالی د ايمان په اړه 87
)کتاب الإيمان بالملائكة (دا کتاب دی پر ملايکو د ايمان په اړه دی 188
)کتاب الإيمان بالکتب (په کتابونو ايمان لرل.. 210
)کتاب الرسل والأنبياء -عليهم السلام- (کتاب دی د رسولانو او نبيانو په اړه 243
)کتاب اليوم الآخر (کتاب دی د آخرت د ورځې په اړه.................................. 309
)کتاب الإيمان بالقدر (په تقدير ايمان 358
)کتاب العبادة (کتاب دی په بيان د عبادت کې...................................... 394
)کتاب ما يضاد أصل الإيمان أو يضاد كماله (کتاب دی په باره د هغه څه کې چې د ايمان د اصل يا بشپړتيا مخالف دي 411
)کتاب الصحابة والإمامة (کتاب دی په بيان د صحابه کرامو کې او په بيان د امامت کې 472
پای.. 480